תּוֹסֶפְתָּא

מַהֲדוּרָה מְפֹאֶרֶת וּמְנֻקֶּדֶת,
בְּהַגָּהָה חֲדָשָׁה לְפִי נֻסְחַת הַגְּרַ"א זי"ע

זְרָעִים

יָצָא לָאוֹר
עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה תשע"ז
עַל יְדֵי חֶבְרַת
סֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד
שֶׁעַל יְדֵי חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב
עִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם תּוֹבַב"א

נִתַּן לְהַשִּׂיג
אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה
וְכָל סִפְרֵי אַדְמוֹ"ר מוֹהַר"ן
מִבְּרֶסְלֶב זי"ע
וְסִפְרֵי תַּלְמִידָיו הַקְּדוֹשִׁים:

בארץ ישראל
יבנאל עיר ברסלב
גליל

אשדוד:
0527618316

בבני ברק:
052-7138892
03-5743542

הפצה ראשית:
052-7622316

דוא"ל:
3127779@gmail.com

כריכה, עיצוב ועימוד:
א.י.ש. אשדוד
08-8650078

בְּשַׁעַר הַתּוֹסֶפְתָּא הַשָּׁלֵם

בָּרוּךְ ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם נָתַן בְּתוֹכֵנוּ, וְזָכָה אוֹתָנוּ בְּתוֹרָה תְּמִימָה אֲצוּלָה מִפְּרוֹם, שַׁעֲשׁוּעָיו יִתְבָּרַךְ יוֹם יוֹם, גְּנוּזָה וַאֲצוּרָה עִמּוֹ קֹדֶם בְּרִיאַת הָעוֹלָם, וּבְאַלְפַּיִם שָׁנָה תּהוּ, וּשְׁתֵּי הַתּוֹרוֹת שֶׁבִּכְתָב וְשֶׁבְּעַל פֶּה, יַחְדָּיו תִּהְיֶינָה צְמוּדוֹת, וְכָל דִּבְרֵי הַתַּנָּאִים וְהָאֲמוֹרָאִים וְכָל מַה שֶׁתַּלְמִיד וָתִיק עָתִיד לְחַדֵּשׁ – הַכֹּל נִתַּן לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, וּבְכָלָל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁבְּעַל פֶּה – מְכִילְתּוֹת וְ**תוֹסֶפְתָּאוֹת** וּמִדְרְשֵׁי אַגָּדָה וַהֲלָכָה רַבִּים.

שִׂמְחָה רַבָּה הִיא לְאֵין שִׁעוּר, בְּהִתְקַיֵּם לְעֵינֵינוּ הַפָּסוּק (תְּהִלִּים קיט, קסה): "שָׁלוֹם רָב לְאוֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָמוֹ מִכְשׁוֹל", בְּהִגָּלוֹת נִגְלוֹת הַכָּרֶךְ הֶחָדָשׁ הַזֶּה, שֶׁהוּא סֵדֶר הַתּוֹסֶפְתָּא הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהִיא נֶכֶס צאן בַּרְזֶל שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, הַמִּתְלַוָּה אֶל אָמָּה קַדִּישָׁא זֶה כְּאַלְפַּיִם שָׁנָה, וְהִיא יֵינָהּ שֶׁל תּוֹרָה, אֶחָד מִן הָעַמּוּדִים הַתּוֹמְכִים שֶׁל הֵיכַל הַתַּלְמוּד הַמְפֹאָר – הַתַּלְמוּד הַבַּבְלִי וְהַתַּלְמוּד הַיְרוּשַׁלְמִי, וּמִפָּנָּה יָתֵד וּפִנָּה לִיסוֹדוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, לִמּוּדָהּ וְקִיּוּמָהּ. אַף שֶׁכָּל צוֹרֵב, מֵרָגַע שֶׁנִּגַּשׁ לַלִּמּוּד, מַבְחִין בְּמַסֶּכְתּוֹת שֶׁל תּוֹסֶפְתָּא הַחֲבוּיָה בְּשׁוּלֵי כְּרַכֵּי הַגְּמָרָא, בְּכָל זֹאת, זְעִירִין אִינּוּן שֶׁקָּבְעוּ אֶת עֵין עִיּוּנָם וְלִמּוּדָם בְּהַאי תּוֹסֶפְתָּא קַדִּישָׁא, וְלֵית מַאן דְּחָלֵי וּמַרְגִּישׁ.

לֹא בְּחִנָּם אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֵין תִּקּוּנֵי זֹהַר צט ע"ב) – 'הַכֹּל תָּלוּי בְּמַזָּל וַאֲפִלּוּ סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁבַּהֵיכָל', כִּי אִם כָּל קִבְצֵי הַלִּמּוּד בַּתַּלְמוּד וּמִדְרָשִׁים, עָדְנָה הָיְתָה לָהֶם, וְהִתְרַבּוּ סַפְסַלֵּי לוֹמְדֵיהֶם, הֲרֵי שֶׁהַתּוֹסֶפְתָּא

נוֹתְרָה כְּמִצְוָה שֶׁאֵין לָהּ דּוֹרְשִׁין, אִם כִּי לָמֹד לָמְדוּהָ רַבָּנוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ לִמּוּדָם בְּסָגְיוֹת הַגְּמָרָא בְּמָקוֹם שֶׁצִּטְטוּ חֲכָמֵינוּ אֶת דִּבְרֵי הַבָּרַיְתָא וְכוּ', אַךְ לֹא כְּלִמּוּד עַל הַסֵּדֶר כְּמִשְׁנָיוֹת וּגְמָרָא וְכוּ'. גַּם סִבּוֹת אֲחֵרוֹת הָיוּ לְתוֹפָעָה זוֹ, כִּי רִבּוּי הַגִּרְסָאוֹת וְהַדְּפוּס הַמְסֻיָּם שֶׁבּוֹ נִדְפְּסָה הַתּוֹסֶפְתָּא, דֵּין גְּרָמָא בִּישָׁא שֶׁהָאַרְמוֹן הַמְפֹאָר שֶׁל הַלִּמּוּד הַמָּתוֹק הַזֶּה נוֹתַר סָגוּר וְנָעוּל.

מַה נֶּהְדָּר הַמַּרְאֶה הַזֶּה אֲשֶׁר נִגְלָה לְפָנֵינוּ, כַּאֲשֶׁר הַתּוֹסֶפְתָּא כֻּלָּהּ נִגְרָסָה מֻחְדָּשׁ וְנָקְדָּה בְּנִקּוּד וּפִסּוּק, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּעַצְמוֹ כַּחֲצִי פֵּרוּשׁ, וְכָל הַמַּכְנִיס מֹחוֹ בַּאֲמִירַת הַתּוֹסֶפְתָּא, מִתְרוֹנֵן לִבּוֹ וּמַעֲמִיק מֹחוֹ, וְכֻלּוֹ אוֹמֵר בְּרַקַּאי, אוֹר חָדָשׁ וּבָהִיר נִגְלָה בְּעוֹלָם הַתּוֹרָה, שֶׁכְּבָר אֵין הַתּוֹסֶפְתָּא שְׁבוּיָה בְּמַאֲסָר הַגִּירְסָאוֹת הַסּוֹתְרוֹת, עִם סוֹגְרִים מְרֻבָּעוֹת וַעֲגוּלוֹת, וְלֵית מָאן דְּיָדַע לְפַשֵּׁר לֵיהּ, כִּי אִם כַּמָּה בַּעֲלֵי עִיּוּן הַנִּזְקָקִים לְהִלְכְתָא מְסֻיָּמֶת בְּתוֹסֶפְתָּא, וְאֵין יְהוּדִי יָכוֹל לִלְמֹד עַל הַסֵּדֶר תּוֹסֶפְתָּא כִּפְשׁוּטָהּ, הִלְכְתָא בָּתַר הִלְכְתָא וְכוּ'. אַךְ כָּעֵת, פֶּתַח נִפְתָּח, הָאוֹתִיּוֹת מְאִירוֹת - גִּירְסָא אַחַת לִשִׁיטָתָהּ, בִּשְׁם כָּזֶה לֹא הָיָה לְעוֹלָמִים.

הִשְׁתַּלְשְׁלוּת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, נִרְשְׁמָה בְּיַד אֱמָן, בְּקֶלְמוֹסוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ שְׁרִירָא גָּאוֹן (מִתְּקוּפַת הַגְּאוֹנִים, חֵי בַּשָּׁנִים ד'תרס"ו – ד'תשס"ו) בְּאִגַּרְתּוֹ הַמְפֻרְסֶמֶת, וְאֵלּוּ הֵם דְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים: כָּל הַתַּנָּאִים הָיוּ לָהֶם בְּרֵירוֹת בְּלִי שִׁעוּר, שֶׁבָּהֶם שָׁנוּ לְתַלְמִידֵיהֶם כָּל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וְאַחַר חָרְבָּן בַּיִת שֵׁנִי, נִדַּלְדֵּל כָּל הַמַּצָּב שֶׁל הַיְשִׁיבוֹת, עַד שֶׁבָּא רַבִּי עֲקִיבָא וְשָׁנָה לְתַלְמִידָיו תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וְכָל תַּלְמִיד מֵחֲמִשָּׁה תַּלְמִידָיו הַגְּדוֹלִים בֵּרֵר לְעַצְמוֹ חֵלֶק מִתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, כִּדְאִיתָא בְּסַנְהֶדְרִין (דַּף פו ע"א): 'סְתָם מַתְנִיתִין - רַבִּי מֵאִיר, סְתָם תּוֹסֶפְתָּא - רַבִּי נְחֶמְיָה, סְתָם סִפְרָא - רַבִּי יוּדָא, סְתָם סִפְרֵי - רַבִּי שִׁמְעוֹן', וְעַד רַבִּי לֹא כָּתְבוּ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְכַאֲשֶׁר רָאָה רַבִּי אֶת הִתְגַּבְּרוּת הַגָּלוּת, אָמַר (תְּהִלִּים קיט, קכו): "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ". וְקִבֵּץ כָּל חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל וְכָל הַבְּרֵירוֹת, וְכָתַב מִשְׁנָיוֹת, שֶׁזּוֹ תַּמְצִית כָּל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וְאַחַר כָּךְ רָאוּ תַּלְמִידָיו

שֶׁצְּרִיכִים עוֹד סְפָרִים, וְכָתְבוּ שְׁאָר בְּרַיְתוֹת, כְּדַחֲזִינָן בַּגְּמָרָא, תַּנָּא דְּבֵי שְׁמוּאֵל, וּשְׁאָר בָּרַיְיתוֹת, וְכֵן רַבִּי חִיָּא סִדֵּר הַתּוֹסֶפְתָּא, וְכֵן רַבִּי אוֹשַׁעְיָא סִדֵּר אֶת הַמִּדְרָשׁ רַבָּה.

בַּגְּמָרָא מוּבָא (עַיֵּן חֻלִּין קמא ע"א): 'כָּל מַתְנִיתָא דְּלֹא אִתְמַר בֵּי רַבִּי חִיָּא וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא לָאו מַתְנִיתָא הִיא'! דְּהַיְנוּ בִּימֵי רַבִּי אַשִּׁי קִבֵּץ כָּל הַבְּרַיְתוֹת הַנִּמְצָאוֹת, וְסִדֵּר וּבֵרֵר הַפְּסֹלֶת מִכָּל אֶחָד בַּתַּלְמוּד הַבַּבְלִי, וְהַשְּׁאָר הִנִּיחוּ, חוּץ מֵהַתּוֹסֶפְתָּא שֶׁלָּנוּ, כִּי סֵפֶר זֶה הִשְׁאִירוּ לִלְמֹד בּוֹ, וְכֵן סִפְרָא סִפְרֵי וּמְכִילְתָּא. כִּי לֹא נִמְצָא תַּלְמוּד בַּבְלִי עַל זְרָעִים וְטָהֳרוֹת, וְאַף עַל פִּי שֶׁרַבִּי יוֹחָנָן חִבֵּר אֶת הַתַּלְמוּד הַיְרוּשַׁלְמִי, אֲבָל לֹא חִבֵּר עַל טָהֳרוֹת, אֲבָל מַשְׁמַע מִמַּסֶּכֶת תַּעֲנִית (כא ע"ב), שֶׁכָּל דָּבָר מִתּוֹסֶפְתָּא מְרֻמָּז בַּמִּשְׁנָה, כְּאָמְרָם ז"ל שָׁם: 'אָזַל תָּלָא נַפְשֵׁיהּ בְּאִסְקַרְיָא דְּסִפֵּינְתָּא, אָמַר, אִי אִפָּא דְּשָׁאִיל לִי בְּמַתְנִיתָא דְּרַבִּי חִיָּא וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא, וְלָא פַּשְׁטִינָא לֵיהּ מִמָּתְנִיתִין נַפִּילָנָא מֵאִסְקַרְיָא דְּסִפֵּינְתָּא וְטָבַעְנָא'; עַד כָּאן לְשׁוֹנָם הַזָּהָב.

רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא זי"ע, כָּלַל אֶת הַהֲלָכוֹת שֶׁנֶּאֶסְפוּ בְּבָתֵּי הַמִּדְרָשׁ שֶׁל הַתַּנָּאִים לְתוֹךְ שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. אַךְ לֹא כָּלַל אֶת הַכֹּל מַמָּשׁ, וְכָל הֲלָכָה שֶׁלֹּא נִכְלְלָה בַּמִּשְׁנָה מְכֻנָּה 'בְּרַיְתָא' (מִלָּשׁוֹן אֲרַמִּי: חִיצוֹנִית, מִלָּשׁוֹן בַּר - חוּץ), וּכְבָר בַּדּוֹר הָרִאשׁוֹן לְאַחַר סִדּוּר הַמִּשְׁנָה נַעֲשׂוּ בְּרַיְתוֹת שׁוֹנוֹת. אֶחָד הַקִּבָּצִים שֶׁל הַבְּרַיְתוֹת שֶׁהִגִּיעַ לְיָדֵינוּ נִקְרָא תּוֹסֶפְתָּא, מִלְּשׁוֹן 'תּוֹסֶפֶת', וְיֵשׁ בָּהּ תּוֹסֶפֶת שֶׁל פְּרָטִים וְתוֹסֶפֶת שֶׁל בֵּאוּר.

וְהִנֵּה הַבְּרַיְתוֹת **בַּתּוֹסֶפְתָּא** מְסֻדָּרוֹת לְפִי הַסְּדָרִים וְהַמַּסֶּכְתּוֹת שֶׁבַּמִּשְׁנָה, וְגַם הִיא כּוֹלֶלֶת שִׁשָּׁה סְדָרִים. חוּץ מֵאַרְבַּע מַסֶּכְתּוֹת, יֵשׁ כְּנֶגֶד כָּל מַסֶּכֶת שֶׁבְּמִשְׁנָה מַסֶּכֶת דּוֹמָה בַּתּוֹסֶפְתָּא. וְאֵלּוּ, בֵּין הַתּוֹסֶפְתָּא לַמִּשְׁנָה יֵשׁ דְּמְיוֹן בַּצּוּרָה הַחִיצוֹנִית וְגַם בִּפְנִימִיּוּת הַתֹּכֶן, אַךְ בְּכָךְ שׁוֹנָה הַתּוֹסֶפְתָּא מֵהַמִּשְׁנָה. כִּי הַתּוֹסֶפְתָּא מְפָרֶשֶׁת אֶת הַמִּשְׁנָה, מַשְׁלִימָה אוֹתָהּ, וּמוֹסִיפָה עָלֶיהָ. לִפְעָמִים הַפֵּרוּשׁ הוּא שֶׁל הֲלָכוֹת שֶׁלֹּא נִתְבָּרְרוּ בַּמִּשְׁנָה, וְהַתּוֹסֶפְתָּא

מְבִיאָה אֶת הַטַּעַם לַהֲלָכָה אוֹ מָשָׁל לְהָבִין אוֹתָהּ. יֵשׁ וְהַתּוֹסֶפְתָּא מַשְׁלִימָה עִנְיָן הַמּוּבָא בַּמִּשְׁנָה, וּמוֹסִיפָה עָלָיו פְּרָטִים שֶׁאֵינָם מוֹפִיעִים בַּמִּשְׁנָה אוֹ מְבִיאָה דֵּעוֹת שֶׁחָלְקוּ עָלָיו.

כָּל הַתּוֹסֶפְתָּא הַמְּדֻפֶּסֶת בַּיּוֹם בִּכְרַכֵּי הַ'תַּלְמוּד בַּבְלִי', נִדְפְּסָה בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה עִם סֵפֶר הָרִי"ף, שֶׁנִּדְפַּס בַּתְּחִלָּה כְּחִבּוּר בְּפָנֵי עַצְמוֹ, וְכֵן נִדְפְּסָה הַתּוֹסֶפְתָּא כַּמָּה פְּעָמִים בִּכְרַכֵּי סִפְרֵי הָרִי"ף. וְאַחֲרֵי כֵּן הִדְפִּיסוּ אֶת הַכֹּל בְּתוֹךְ הַגְּמָרָא, וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה מוֹפִיעָה הַתּוֹסֶפְתָּא בְּכָל מַסֶּכֶת שֶׁל הַגְּמָרָא בַּסּוֹף. וְיֵשׁ הָרְבֵּה מֵרַבּוֹתֵינוּ הָרִאשׁוֹנִים זי"ע, שֶׁעָשׂוּ פֵּרוּשִׁים עַל מִשְׁנָיוֹת זְרָעִים וְטָהֳרוֹת. כְּגוֹן הָרַמְבַּ"ם, ר"שׁ מִשַּׁאנְץ, הָרֹא"שׁ, רַאֲבַ"ד. וְשָׁם יֵשׁ נָסְחָאוֹת אֲחֵרוֹת. וּמָרָנָא הַגְּרַ"א מִוִּילְנָא זַצ"ל הִגִּיהַּ אֶת כָּל נָסְחַ הַתּוֹסֶפְתָּא, וּמַשְׁמָע שֶׁהָיוּ בְּיָדוֹ גַּם כְּתְבֵי יַד, וְכֵן רַבִּי יוֹנָה מִוִּילְנָא הָיָה לוֹ כְּתַב יָד, וְגַם הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁמוּאֵל אֲבִיגְדּוֹר תּוֹסְפָאָה בַּעַל הַ'מְּנַחַת בִּכּוּרִים' (וְעִטּוּר הַבִּכּוּרִים) הִגִּיהַּ הַרְבֵּה עַל פִּי כְּתְבֵי יַד שֶׁהָיוּ בְּיָדוֹ, וְעַל פִּי הַנָּסְחָה הַמּוּבֵאת, וּבְרָרָה מִתּוֹךְ הַתַּלְמוּד הַבַּבְלִי וְהַיְרוּשַׁלְמִי. וְאַחַר כָּךְ בָּא ר' מֹשֶׁה שְׁמוּאֵל צוּקְרְמַנְדֶל, וּמָצָא בִּיגִיעָה גְּדוֹלָה שְׁנֵי כְּתְבֵי יָדוֹת, הָאֶחָד כְּתַב יַד עֶרְפוֹרְט וְהַשֵּׁנִי כְּתַב יַד וִוין, וְהֵם קִילּוּרִין לָעֵינַיִם. וְגַם בַּסֵּפֶר הַנִּפְלָא 'חֶזְוֹן יְחֶזְקֵאל' שֶׁהוּא בֵּאוּרוֹ הַמְיֻחָד שֶׁל הַגָּאוֹן הַגָּדוֹל רַבִּי יְחֶזְקֵאל אַבְרַמְסְקִי זַצ"ל, שֶׁהִדְפִּיס בֵּאוּרִים וְחִדּוּשִׁים סָבִיב לַדַּף שֶׁל נָסְחַ הַתּוֹסֶפְתָּא, הֵבִיא אֶת הַגִּירְסָאוֹת הַנַּ"ל בְּכָל דַּף וְדַף. עַל כֵּן צְרִיכִים יְגִיעָה גְּדוֹלָה לְבָרֵר אֶת הַנָּסְחָא הָאֲמִתִּית. וְכֵן הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ מִקָּאמַארְנָא זי"ע הִשְׁתַּדֵּל לְבָרֵר נָסְחַ אֲמִתִּי וְזַךְ.

בְּמַהֲדוּרָה זוֹ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם, אֲשֶׁר נִדְפְּסָה כְּמַהֲדוּרָה פְּנִימִית לְאַנְשֵׁי חֲבוּרָתֵנוּ (בַּהַתְחָלָה כְּקִבָּצִים שְׁבוּעִיִּים לְתוֹעֶלֶת לוֹמְדֵי הַתּוֹסֶפְתָּא הַיּוֹמִית כְּדִלְהַלָּן, וְעַתָּה בְּצוּרַת סֵפֶר שָׁלֵם), בָּחַרְנוּ עַל פִּי הָרֹב, אֶת גִּירְסַת גְּאוֹן יִשְׂרָאֵל וּקְדוֹשׁוֹ - מָרָנָא **הַגְּרַ"א**, זְכוּתוֹ תָּגֵן עָלֵינוּ, כִּי בִּפְעָמִים רַבּוֹת לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְהָבִין אֶת הַגִּרְסָא הַנְּכוֹנָה לוּלֵא עֶזְרָתוֹ בַּקֹּדֶשׁ, אֲשֶׁר בֵּרֵר לָאוֹר תַּעֲלוּמָה וְאֵין קוֹרֵא לָהּ, וְכֵיוָן שֶׁלֹּא קָבַעְנוּ יָתֵד בְּיִשְׂרָאֵל לָרַבִּים, כִּי כָּל כַּרְכֵּי

הַגְּמָרָא מְצוּיִים בְּיַד כָּל אָדָם, וְשָׁם כָּל הַגִּרְסָאוֹת מוֹפִיעוֹת כְּדַת שֶׁל תּוֹרָה, וּבְפָרָט כְּהַיּוֹם, אֲשֶׁר הוֹצָאַת מַהֲדוּרַת 'עֹז וְהָדָר' פֵּאֲרָה וְהִדְּרָה אֶת הַתּוֹסֶפְתָּא בְּיֹפִי וְחֵן שֶׁאֵין דּוֹמֶה לוֹ, אָמַרְנוּ, שֶׁלְּפָחוֹת מַהֲדוּרָה אַחַת תִּשָּׂא אֶת הַגִּרְסָה הַנַּ"ל עִם נִקּוּד מָלֵא, הַמּוֹעִיל וּמְסַיֵּעַ לְכָל הַגּוֹרֵס וְהַלּוֹמֵד בּוֹ בְּאֹפֶן טוֹב.

לְמוּד הַתּוֹסֶפְתָּא, כָּאָמוּר, הוּא חֵלֶק מִמָּסֹרֶת תּוֹרָה שֶׁל בְּעַל פֶּה שֶׁנִּתְּנָה לְמֹשֶׁה בְּסִינַי, וְגִלּוּ לָנוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים מַעֲלַת הַלְּמוּד הַזֶּה בְּמִדְרָשָׁם הַטּוֹב (וַיִּקְרָא רַבָּה פָּרָשָׁה כב סִימָן א), כְּתִיב (דְּבָרִים ט, י): "וַיִּתֵּן ה' אֵלַי אֶת שְׁנֵי לוּחוֹת הָאֲבָנִים כְּתוּבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים וַעֲלֵיהֶם כְּכָל הַדְּבָרִים" וְגוֹ', כָּל כְּכָל, דִּבְרִים הַדְּבָרִים, מִצְוָה הַמִּצְוָה – מִקְרָא, מִשְׁנָה, הֲלָכוֹת, תַּלְמוּד, "**תּוֹסֶפְתּוֹת**", אַגָּדוֹת, וַאֲפִלּוּ מַה שֶּׁתַּלְמִיד וָתִיק עָתִיד לוֹמַר לִפְנֵי רַבּוֹ - כֻּלָּן נֶאֶמְרוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי, וְהוּא אֶחָד מִן הַמִּדּוֹת הַמִּתְיַחֲסוֹת אֶל הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (אוֹצַר הַמִּדְרָשִׁים עֶשֶׂר גָּלְיוֹת): 'עֶשֶׂר מִדּוֹת בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים וְאֵלּוּ הֵן: הַלּוֹמֵד מִקְרָא וְאֵינוֹ לוֹמֵד מִשְׁנָה, הַלּוֹמֵד מִשְׁנָה וְאֵינוֹ לוֹמֵד גְּמָרָא, הַלּוֹמֵד גְּמָרָא וְאֵינוֹ לוֹמֵד בְּרַיְתָא, הַלּוֹמֵד בְּרַיְתָא וְאֵינוֹ לוֹמֵד **תּוֹסֶפְתָּא**, הַלּוֹמֵד "**תּוֹסֶפְתָּא**" וְאֵינוֹ לוֹמֵד סִפְרָא וְכוּ', וְכֵן אָמְרוּ (שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה פָּרָשָׁה א' סִימָן לז): "כְּאָהֳלֵי קֵדָר" - מַה אָהֳלֵי קֵדָר אַף עַל פִּי שֶׁנִּרְאִין מִבַּחוּץ כְּעוֹרִים וּשְׁחוֹרִים וּסְמַרְטוּטִין, וְהֵם מִבִּפְנִים אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת, כָּךְ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, אַף עַל פִּי שֶׁנִּרְאִין כְּעוֹרִים וּשְׁחוֹרִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, אֲבָל בִּפְנִים יֵשׁ בָּהֶם תּוֹרָה, מִקְרָא, מִשְׁנָה, מִדְרָשׁוֹת, הֲלָכוֹת, תַּלְמוּד, "**תּוֹסֶפְתּוֹת**" וְאַגָּדוֹת. וְהוּא מִמַּעֲלַת שְׁלֵמוּת הַתַּלְמִיד חָכָם, וְנִקְרָא עַל זֶה אִישׁ שֶׁהַכֹּל בּוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (שָׁם סִימָן סא): "אֶשְׁכֹּל הַכֹּפֶר", מַהוּ "אֶשְׁכֹּל"? – 'אִישׁ שֶׁהַכֹּל בּוֹ', מִקְרָא, מִשְׁנָה, תַּלְמוּד, "**תּוֹסֶפְתּוֹת**" וְאַגָּדוֹת. וְכֵן הוּא נִמְנָה בֵּין הַמַּעֲלוֹת שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי (אָבוֹת דְּרַבִּי נָתָן פֶּרֶק יד): אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁלֹּא הֵנִיחַ מִקְרָא וּמִשְׁנָה גְּמָרָא הֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת "**תּוֹסֶפְתּוֹת**" וְכוּ' שֶׁלֹּא לָמַד... וְהוּא אֶחָד מִיסוֹדֵי שִׁמְחָתוֹ שֶׁל אָדָם, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (וַיִּקְרָא רַבָּה פָּרָשָׁה ל' סִימָן ב): "תּוֹדִיעֵנִי

אַרַח חַיִּים שִׂבַּע שְׂמָחוֹת", אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: תּוֹדִיעֵנִי בְּאֵיזֶה פְּלוֹן מִפְלָשׁ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְכוּ', "שִׂבַּע שְׂמָחוֹת" - שַׂבְּעֵנוּ בַּחֲמִשָּׁה שְׂמָחוֹת, מִקְרָא, מִשְׁנָה, תַּלְמוּד, "**תּוֹסֶפְתָּא**" וְאַגָּדוֹת. וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל לְמוּד תּוֹסֶפְתָּא כָּל כָּךְ גְּדוֹלָה, עַד שֶׁמָּצִאנוּ כַּמָּה פְּעָמִים בְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁלָּמַד הַתַּנָּא **תּוֹסֶפְתָּא** חֲדָשָׁה, שָׂמַח וְהֵאִירוּ פָּנָיו בְּאוֹר גָּדוֹל מְאֹד, וְכַמּוּבָא (יְרוּשַׁלְמִי שַׁבָּת נד ע"ב): רַבִּי אַבָּהוּ אָזַל לְקֵסָרִין, וְאָתָא מִן תַּמָּן וְאַפּוּי נְהִירִין, חֲמוּנֵיהּ תַּלְמִידַיָּא סָלְקִין וְאָמְרִין לְר' יוֹחָנָן: הָדֵין ר' אַבָּהוּ אַשְׁכַּח סִימָא, אָמַר לוֹן: לָמָּה? אָמְרִין לֵיהּ: דְּאַנְפּוֹי נְהִירִין, אָמַר לוֹן: דִּלְמָא אוֹרַיְתָא חַדְתָּא שְׁמַע, סָלְקוּן לְגַבֵּיהּ, אָמְרוּ לֵיהּ: וּמַה אוֹרַיְתָא חַדְתָּא שְׁמַע מַר, אָמַר לוֹן: "**תּוֹסֶפְתָּא**" עַתִּיקָא, אָמְרוּן, קָרָא עָלָיו חָכְמַת אָדָם וְגוֹ'[א]. וְזֶה גַּם עִקַּר עֲשִׂירוּתוֹ וּכְבוֹדוֹ שֶׁל אָדָם, כְּשֶׁזּוֹכֶה לִלְמֹד כָּל הַתּוֹרָה בְּיַחַד עִם הַ**תּוֹסֶפְתָּא**, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (קֹהֶלֶת רַבָּה פָּרָשָׁה ו' סִימָן ב'): "אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לוֹ הָאֱלֹהִים עֹשֶׁר" - זֶה בַּעַל מִקְרָא, "וּנְכָסִים" - זֶה בַּעַל מִשְׁנָה, "וְכָבוֹד" - זֶה בַּעַל "**תּוֹסֶפְתָּא**", עַיֵּן שָׁם, וְהוּא מְזֻכָּר גַּם בַּפִּיּוּט "יַצִּיב פִּתְגָּם" (לְהַפְטָרַת יוֹם ב' דְּשָׁבוּעוֹת): "יוֹדְעֵי הִלְכָתָא וּמַתְנִיתָא, "וְ**תוֹסֶפְתָּא**", סִפְרָא וְסִפְרִין. הֲרֵי מִכָּל זֶה רוֹאִים אֵיךְ שֶׁלִּמּוּד הַ**תּוֹסֶפְתָּא** הוּא עִקַּר גָּדוֹל בְּלִמּוּדֵי הַתּוֹרָה. וְגַם עַל פִּי סוֹד מָצִינוּ בְּתִקּוּנֵי זֹהַר אֶת עִנְיַן מַעֲלַת לִמּוּד **תּוֹסֶפְתָּא**, שֶׁמִּרְמָז עַל תּוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה וְטָהֳרָה, כְּמוֹ הַנְּשָׁמָה יְתֵרָה שֶׁנִּתּוֹסֶפֶת לְכָל אָדָם בְּשַׁבָּת קֹדֶשׁ, וְכַמּוּבָא בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תִּקּוּן כא, מו ע"א): בְּהַהוּא זִמְנָא אִתְקְרִיאַת אִיהִי "**תּוֹסֶפְתָּא**", מִסְטְרָא דְּיוֹם שַׁבָּת, כַּמָּה תּוֹסָפוֹת נָחֲתִין עִמָּהּ לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים דְּאִתְקְרִיאוּ נְשָׁמוֹת יְתֵרוֹת, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב: 'נִשְׁמַת כָּל חַי תְּבָרֵךְ אֶת שִׁמְךָ יְיָ"ה אֱלֹקֵינוּ' כוּ', וְאִלֵּין דְּמִתְוַסְפָאן לְעַמָּא קַדִּישָׁא, בְּעֶרֶב שַׁבָּת יַרְתִּין לוֹן תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּיוֹמִין דְּחֹל, וּבְהוֹן אִתְעֲבִיד חוֹל קֹדֶשׁ, וְאִלֵּין אִינוּן

א. רַבִּי אַבָּהוּ הָלַךְ לְקֵיסָרִין וְחָזַר וְהָיוּ פָּנָיו מְאִירוֹת מְאֹד, וְרָאוּ הַתַּלְמִידִים אוֹתוֹ, וְאָמְרוּ לְרַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁרַבִּי אַבָּהוּ מָצָא אוֹצָר, וְשָׁאַל אוֹתָם, אֵיךְ אַתֶּם יוֹדְעִים? וְאָמְרוּ כִּי פָּנָיו מְאִירוֹת מְאֹד, וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אוּלַי שָׁמַע אֵיזוֹ תּוֹרָה חֲדָשָׁה, וְעָלוּ אֵצְלוֹ וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ וְאָמַר לָהֶם שֶׁשָּׁמַע תּוֹסֶפְתָּא חֲדָשָׁה).

תּוֹסָפוֹת דְּקָא נָחֲתִין "מִ**תּוֹסֶפְתָּא**", דְּוַדַּאי שְׁכִינְתָּא אִיהִי תְּקוּנָא דְּגוּפָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אִיהִי בְּרַיְתָא כַּד אִתְמַר בָּהּ: "וַתְּגַל מַרְגְּלוֹתָיו", וְאִיהִי **תּוֹסֶפְתָּא** מִסִּטְרָא דְּחַ"י עָלְמִין, דְּאִיהוּ מוֹסֵף שַׁבָּת, עַיֵּן שָׁם. וְכֵן מְפֹרָשׁ בְּתִקּוּנֵי זֹהַר חָדָשׁ (דַּף קיט ע"א) "**תּוֹסֶפְתָּא**" אִתְקְרִיאַת מִסִּטְרָא דְּצַדִּיק, עַיֵּן שָׁם. הֲרֵי אֲנַחְנוּ רוֹאִים מִכָּל זֶה אֶת מַעֲלַת לִמּוּד "**תּוֹסֶפְתָּא**" שֶׁהִיא חֵלֶק מִפְּמֹסֶרֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁנִּתְּנָה לְמֹשֶׁה בְּסִינַי, וְהוּא עִקַּר גָּדוֹל בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה, וּמַה גַּם שֶׁמַּמְשִׁיךְ עַל הָאָדָם תּוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה וְטָהֳרָה, וְאַשְׁרֵי מִי זוֹכֶה לִלְמֹד אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם - יִזְכֶּה לְשֶׁפַע קֹדֶשׁ מִמַּעַל.

וְהִנֵּה כְּבָר הִתְפָּרְסֵם בָּעוֹלָם לִמּוּדוֹ הַטּוֹב שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, **רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ אַדְמוֹ"ר מוֹהַר"ן מִבְּרֶסְלֶב זי"ע**, אֲשֶׁר כָּל רְצוֹנוֹ וְכִסּוּפוֹ מְאֹד הָיָה (שִׂיחוֹת הָר"ן סִימָן יט): 'לְהַמְשִׁיךְ אֶת הָעוֹלָם אֶל עֲשִׂיָּה שֶׁיִּהְיֶה חִיּוּב אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לִלְמֹד כָּךְ וְכָךְ בְּכָל יוֹם וְלֹא יַעֲבוֹר וְכַיּוֹצֵא. וְאָמַר: שֶׁאֲפִלּוּ אוֹתָם הָאֲנָשִׁים הָרְחוֹקִים מִן הַקְּדֻשָּׁה מְאֹד שֶׁנִּלְכְּדוּ בִּמְצוּדָה רָעָה עַד שֶׁרְגִילִין בַּעֲבֵרוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, רַחֲמָנָא לִשֵּׁזְבָן, אַף עַל פִּי כֵן הַכֹּחַ שֶׁל הַתּוֹרָה גָּדוֹל כָּל כָּךְ עַד שֶׁיְּכוֹלָה לְהוֹצִיא אוֹתָם מִן הָעֲבֵרוֹת שֶׁרְגִילִין בָּהֶם, חַס וְשָׁלוֹם. וְאִם יַעֲשׂוּ לָהֶם חֹק קָבוּעַ וְחִיּוּב חָזָק לִלְמֹד בְּכָל יוֹם וָיוֹם כָּךְ וְכָךְ יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה בְּוַדַּאי יִזְכּוּ לָצֵאת מִמְּצָדָתָם הָרָעָה עַל יְדֵי הַתּוֹרָה כִּי כֹּחַ הַתּוֹרָה גָּדוֹל מְאֹד'; עַד כָּאן. וְכֵן גִּלָּה נוֹרָאוֹת נִפְלָאוֹת (שָׁם שִׂיחָה עו) בְּסֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד – לִלְמֹד כִּסְדָרָן דַּיְקָא בְּכָל חֶלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, אַשְׁרֵי הַהוֹלֵךְ בְּדַרְכּוֹ, וּמְטַיֵּל בְּכָל הֵיכָלוֹת הַתּוֹרָה, אַשְׁרֵי לוֹ וְאַשְׁרֵי חֶלְקוֹ.

יָמִים וְשָׁנִים פָּעַל כְּבוֹד קְדֻשַּׁת הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק **מָרָן מוֹהֲרָא"שׁ זי"ע**, לְגַלּוֹת וּלְפָרְסֵם אֶת לִמּוּדוֹ הַטּוֹב שֶׁל **רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ מוֹהַר"ן מִבְּרֶסְלֶב זי"ע**, בְּעִנְיַן הַתְמָדַת וְלִמּוּד הַתּוֹרָה, וּכְבָר חִבְּרוּ סְפָרִים וְקוּנְטְרֵסִים רַבִּים לְאֵין שִׁעוּר, הַמְעוֹרְרִים תְּשׁוּקָה בְּלֵב כָּל אֶחָד לַעֲבֹר וּלְטַיֵּל בְּכָל חֶלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וּכְבָר נִתְפָּרְסֵם בָּרַבִּים לוּחַ הַשִּׁעוּרִים שֶׁיָּסַד בְּכָל חֶלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְהִתְפַּשֵּׁט בֵּין הַלּוֹמְדִים, עַד אֲשֶׁר נִכְרִים תַּלְמִידָיו, תַּלְמִידֵי

'הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ', בֵּין שְׁאָר אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב, בִּדְבֵקוּתָם הָעֲצוּמָה בְּלִמּוּדֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּכָל חֶלְקֶיהָ: חֻמָּשׁ וְרַשִׁ"י, גְּבִיאִים וּכְתוּבִים, מִשְׁנָיוֹת, בַּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, **תּוֹסֶפְתָּא**, מִדְרָשִׁים: רַבָּה וְתַנְחוּמָא וְכוּ', סִפְרֵי הַהֲלָכָה - רַמְבַּ"ם טוּר, שֻׁלְחָן עָרוּךְ וְהַפּוֹסְקִים... סִפְרֵי הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וְכִתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל. וּכְמוֹ כֵן סִפְרֵי מוּסָר יְרָאָה וַחֲסִידוּת וְכוּ' וְכוּ', יוֹמָם וָלַיְלָה לֹא יָשְׁבוּתוּ, לְקַיֵּם מִקְרָא שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קיט, צז): "מָה אָהַבְתִּי תוֹרָתֶךָ כָּל הַיּוֹם הִיא שִׂיחָתִי".

חָלְפוּ שָׁנִים רַבּוֹת מֵאָז שֶׁהִתְפַּרְסְמָה בָּעוֹלָם הַתַּקָּנָה הַנִּפְלָאָה לִלְמֹד בְּכָל יוֹם דַּף גְּמָרָא מֵהַתַּלְמוּד הַבַּבְלִי, וּלְאוֹתָהּ תַּקָּנָה הִצְטָרְפָה תַּקָּנָה נוֹסֶפֶת לִלְמֹד בְּכָל יוֹם דַּף גְּמָרָא מֵהַתַּלְמוּד הַיְרוּשַׁלְמִי. וְכֵן הִתְחַדֵּשׁ לִמּוּד הָרַמְבַּ"ם הַיּוֹמִי וְכוּ' וְכוּ'. וְלִכְבוֹד יוֹם חַג הַשָּׁבוּעוֹת הַקָּדוֹשׁ שֶׁהוּא יוֹם קַבָּלַת הַתּוֹרָה שֶׁל שְׁנַת ה'תשנ"ח, הִכְרִיז גְּאוֹן עוֹזֵנוּ **מוֹהָרַ"שׁ זי"ע**, עַל תַּקָּנָה חֲדָשָׁה וְנִפְלָאָה, שֶׁנִּלְמַד יַחַד בְּכָל יוֹם פֶּרֶק תּוֹסֶפְתָּא. וּבְיַחַד נִזְכֶּה לְבַי"ת שֶׁלֵּם בָּזֶה וּבַבָּא לָנֶצַח (רָאשֵׁי תֵּיבוֹת בַּ'בְלִי יְ'רוּשַׁלְמִי תּ'וֹסֶפְתָּא). וְאָז הֵחֵל הַמַּחֲזוֹר הָרִאשׁוֹן שֶׁל לִמּוּד **הַתּוֹסֶפְתָּא** הַיּוֹמִי, וּמֵאָז נִדְפַּס הַסֵּדֶר הַזֶּה בְּעַמּוּדֵי "לוּחַ בְּרֶסְלֶב" הַנִּדְפָּס בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה – דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ, כְּדֵי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד יִזְכֶּה לִלְמֹד פֶּרֶק אֶחָד בְּ**תּוֹסֶפְתָּא** בְּכָל יוֹם, וְכָךְ בְּמֶשֶׁךְ זְמַן קָצָר יִזְכֶּה לִגְמֹר אֶת כָּל הַ**תּוֹסֶפְתָּא**, וְיִהְיֶה לוֹ "שִׂבַע שְׂמָחוֹת", וְעֹשֶׁר וְאֹשֶׁר אֲמִתִּי בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, וְלֹא יִכָּנֵס בְּבוּשָׁה לָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן.

וְיהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵי אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, הַנּוֹתֵן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ, שֶׁעַל יְדֵי הַהוֹצָאָה הַזֹּאת, יִשּׁוֹטְטוּ רַבִּים וְתִרְבֶּה הַדָּעַת, וְיִתְוַסְּפוּ לוֹמְדֵי הַתּוֹסֶפְתָּא בְּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וְשׁוּב תִּהְיֶה עֲדָנָה לַלִּמּוּד הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, וּבִזְכוּת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה נִזְכֶּה לִגְאֻלָּה שְׁלֵמָה, בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ וּבְרַחֲמִים גְּדוֹלִים, אָמֵן.

הַכּוֹתְבִים וְחוֹתְמִים וּמְצַפִּים לִישׁוּעָה

וַעַד לְהַחְדַּרַת סֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד

מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **מֵאֵימָתַי** קוֹרִין אֶת שְׁמַע בְּעַרְבִית? מִשָּׁעָה שֶׁבְּנֵי אָדָם נִכְנָסִין לֶאֱכוֹל פִּיתָּן בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מִשָּׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים זָבִין לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָתָן, סִימָן לַדָּבָר - צֵאת הַכּוֹכָבִים וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֶכֶר לַדָּבָר (נְחֶמְיָה ד, טו): "וְחֶצְיָם מַחֲזִיקִים בָּרְמָחִים מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים":

ב. **רַבִּי** שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: פְּעָמִים שֶׁאָדָם קוֹרֵא אוֹתָהּ שְׁתֵּי פְּעָמִים בַּלַּיְלָה, אַחַת קֹדֶם שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר וְאַחַת מִשֶּׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר, וְנִמְצָא יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָה שֶׁל יוֹם וְשֶׁל לַיְלָה:

ג. **רַבִּי** אוֹמֵר: אַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת הֲוֵי הַלַּיְלָה. עוֹנָה - אַחַת מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע לְשָׁעָה. וְהָעֵת - אַחַת מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע לָעוֹנָה. וְהָרֶגַע - אַחַת מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בָּעֵת. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ אַשְׁמוּרוֹת בַּלַּיְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שׁוֹפְטִים ז, ט): "רֹאשׁ הָאַשְׁמֹרֶת הַתִּיכוֹנָה", אֵין תִּיכוֹנָה אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ:

ד. **מֵאֵימָתַי** קוֹרִין אֶת שְׁמַע בְּשַׁחֲרִית? אֲחֵרִים אוֹמְרִים: כְּדֵי שֶׁיְּהֵא רוֹאֶה חֲבֵרוֹ בְּרָחוֹק אַרְבַּע אַמּוֹת וּמַכִּירוֹ. מִצְוָתָהּ עִם הָנֵץ הַחַמָּה, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא סוֹמֵךְ גְּאוּלָּה לִתְפִלָּה, וְנִמְצָא מִתְפַּלֵּל בַּיּוֹם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ אַחַר רַבִּי עֲקִיבָא וְאַחַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, כְּמֶדֶמָּה אֲנִי שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ מִלִּקְרוֹת, אֶלָּא שֶׁעוֹסְקִין בְּצָרְכֵי צִבּוּר. קָרִיתִי וְשָׁנִיתִי, וְאַחַר כָּךְ הִתְחִילוּ הֵן, וּכְבָר נִרְאָתָה חַמָּה עַל רָאשֵׁי הֶהָרִים:

ה. **הַחֲתָנִים** וְכָל הָעוֹסְקִין בְּמִצְוֹת - פְּטוּרִין מִקְּרִיאַת שְׁמַע, וּמִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִלִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ" - פָּרַט לַחֲתָנִים. "וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ" - פָּרַט לָעֲסוּקִין בְּמִצְוֹת:

ו. **מַעֲשֶׂה** בְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וּבְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, שֶׁהָיוּ שְׁרוּיִין בְּמָקוֹם אֶחָד, וְהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מֶטֶּה וְרַבִּי אֶלְעָזָר זָקוּף. וְהִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, וְנִזְקַף רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְהִטָּה רַבִּי אֶלְעָזָר. אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "מַה זֶּה אֶלְעָזָר"?! אָמַר לוֹ: "יִשְׁמָעֵאל אָחִי! אוֹמְרִים לְאֶחָד: מִפְּנֵי מַה זְקַנְתָּ מְגֻדָּל? אָמַר לָהֶם: יְהִי בְּנֶגֶד הַמַּשְׁחִיתִים! אֲנִי שֶׁהָיִיתִי זָקוּף - הִטֵּיתִי. אַתָּה שֶׁהָיִית מֻטֶּה - זָקַפְתָּ"?! אָמַר לוֹ: "אַתָּה הִטֵּיתָה - לְקַיֵּם דִּבְרֵי בֵית שַׁמַּאי, אֲנִי נִזְקַפְתִּי - לְקַיֵּם דִּבְרֵי בֵית הִלֵּל". דָּבָר אַחֵר: שֶׁלֹּא יִרְאוּ הַתַּלְמִידִים וְיִקְבְּעוּ כִּדְבָרֶיךָ הֲלָכָה לְדוֹרוֹת:

ז. לָמָּה אָמְרוּ ׳אַחַת אֲרֻכָּה וְאַחַת קְצָרָה׳? מָקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְהַאֲרִיךְ - אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַצֵּר, לְקַצֵּר - אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַאֲרִיךְ, לַחְתּוֹם - אֵינוֹ רַשַּׁאי שֶׁלֹּא לַחְתּוֹם, שֶׁלֹּא לַחְתּוֹם - אֵינוֹ רַשַּׁאי לַחְתּוֹם, לִפְתֹּחַ בְּבָרוּךְ - אֵינוֹ רַשַּׁאי שֶׁלֹּא לִפְתֹּחַ בְּבָרוּךְ, שֶׁלֹּא לִפְתֹּחַ בְּבָרוּךְ - אֵינוֹ רַשַּׁאי לִפְתֹּחַ בְּבָרוּךְ, לָשׂוּחַ - אֵינוֹ רַשַּׁאי שֶׁלֹּא לָשׂוּחַ, שֶׁלֹּא לָשׂוּחַ - אֵינוֹ רַשַּׁאי לָשׂוּחַ:

ח. אֵלּוּ בְּרָכוֹת שֶׁמְּקַצְּרִין בָּהֶן: הַמְּבָרֵךְ עַל הַפֵּרוֹת וְעַל מִצְוַת בִּרְכַּת הַזְּמַן וּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁבִּקְרִיאַת שְׁמַע וְשֶׁבִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן. אֵלּוּ בְּרָכוֹת שֶׁמַּאֲרִיכִין בָּהֶן: בִּרְכַּת תַּעֲנִית וּבְרָכוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבִרְכוֹת יוֹם הַכִּפּוּרִים, מִבְּרָכוֹת שֶׁל אָדָם נִבָּר אִם בּוּר הוּא, אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא:

ט. אֵלּוּ בְּרָכוֹת שֶׁאֵין חוֹתְמִין בָּהֶן בְּבָרוּךְ: הַמְּבָרֵךְ עַל הַפֵּרוֹת וְעַל הַמִּצְוֹת בִּרְכַּת הַזְּמוּן וּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁבִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הָיָה חוֹתֵם בִּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁבִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן וּמַאֲרִיךְ בָּהּ:

י. אֵלּוּ בְּרָכוֹת שֶׁפּוֹתְחִין בָּהֶן בְּבָרוּךְ: כָּל הַבְּרָכוֹת כֻּלָּן פּוֹתְחִין בְּבָרוּךְ, חוּץ מִן הַבְּרָכָה הַסְּמוּכָה לִשְׁמַע, וּבְרָכָה הַסְּמוּכָה לִבְרָכָה אַחֶרֶת, שֶׁאֵין פּוֹתְחִין בָּהֶן בְּבָרוּךְ:

יא. אֵלּוּ בְּרָכוֹת שֶׁשּׂוֹחִין בָּהֶן: בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה תְּחִלָּה וְסוֹף, וּבְמוּדִים תְּחִלָּה וְסוֹף. וְהַשּׂוֹחֵה בְּכָל בְּרָכָה וּבְרָכָה - מְלַמְּדִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִשְׂחֶה. וְאֵין עוֹנִים עִם הַמְּבָרֵךְ; רַבִּי

יְהוּדָה הָיָה עוֹנֶה עִם הַמְבָרֵךְ (יְשַׁעְיָה ו, ג): "קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ"; (יְחֶזְקֵאל ג, יב): "וּבָרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ"; כָּל אֵלּוּ הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר עִם הַמְבָרֵךְ:

יג. **מַזְכִּירִין** יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הֲרֵינִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת, עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים טז, ג): "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ"; "יְמֵי חַיֶּיךָ" - הַיָּמִים. "כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" - הַלֵּילוֹת; אֵלּוּ דִּבְרֵי בֶּן זוֹמָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: "יְמֵי חַיֶּיךָ" - הָעוֹלָם הַזֶּה. "כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" - לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ. אָמַר לָהֶם בֶּן זוֹמָא לַחֲכָמִים: וְכִי מַזְכִּירִים יְצִיאַת מִצְרַיִם לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ? הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (יִרְמְיָה כג, ז): "לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה'" וְגוֹ'?! אָמְרוּ לוֹ: לֹא שֶׁתֵּעָקֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם מִמְּקוֹמָהּ, אֶלָּא שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם מוּסָף עַל הַמַּלְכֻיּוֹת, וּמַלְכֻיּוֹת עִקָּר, וִיצִיאַת מִצְרַיִם טְפֵלָה. כַּיּוֹצֵא בּוֹ (בְּרֵאשִׁית לה, ה): "לֹא יִקָּרֵא שִׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב" וְגוֹ'; לֹא שֶׁתֵּעָקֵר שֵׁם יַעֲקֹב מִמֶּנּוּ, אֶלָּא שֶׁתְּהֵא שֵׁם יַעֲקֹב מוּסָף עַל יִשְׂרָאֵל, יִשְׂרָאֵל עִקָּר וְיַעֲקֹב טְפֵלָה:

יג. **כַּיּוֹצֵא** בּוֹ (יְשַׁעְיָה מג, יח): "אַל תִּזְכְּרוּ רִאשֹׁנוֹת". "אַל תִּזְכְּרוּ רִאשֹׁנוֹת" - אֵלּוּ עַל מַלְכֻיּוֹת. "וְקַדְמֹנִיּוֹת אַל תִּתְבֹּנָנוּ" - אֵלּוּ עַל מִצְרַיִם. "הִנְנִי עֹשֶׂה חֲדָשָׁה עַתָּה תִצְמָח הֲלֹא תֵדָעוּהָ" - אֵלּוּ מִלְחֶמֶת גּוֹג. מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה?

לְאֶחָד שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ, וּפָגַע בּוֹ זְאֵב וְנִצַּל מִמֶּנּוּ, וְהָיָה מְסַפֵּר מַעֲשֵׂה הַזְּאֵב. חָזַר וּפָגַע בּוֹ אֲרִי וְנִצַּל מִמֶּנּוּ, וְהָיָה מְסַפֵּר מַעֲשֵׂה אֲרִי. וּפָגַע בּוֹ נָחָשׁ וְנִצַּל מִמֶּנּוּ. שָׁכַח מַעֲשֵׂה שְׁנֵיהֶם וְהָיָה מְסַפֵּר מַעֲשֵׂה נָחָשׁ. כָּךְ יִשְׂרָאֵל - צָרוֹת אַחֲרוֹנוֹת מְשַׁכְּחוֹת אֶת הָרִאשׁוֹנוֹת:

יד. **כַּיּוֹצֵא בּוֹ** (בְּרֵאשִׁית יז, טו): "שָׂרַי אִשְׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שָׂרָי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ"; בַּתְּחִלָּה הִיא שָׂרַי לְאֻמָּתָהּ, עַכְשָׁו הָיְתָה שָׂרָה לְכָל הָאֻמּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ". **כַּיּוֹצֵא בּוֹ** (שָׁם שָׁם ה): "לֹא יִקָּרֵא עוֹד שִׁמְךָ אַבְרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם"; בַּתְּחִלָּה הֲרֵי אַתָּה **אַב** לְכָל אֲרָם, וּלְבַסּוֹף הֲרֵי אַתָּה **אַב** לְכָל הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "כִּי **אַב** הֲמוֹן גּוֹיִם נְתַתִּיךָ":

טו. **אַף** עַל פִּי שֶׁחוֹזֵר וְקָרָא "אַבְרָהָם" - 'אַבְרָם', אֵינוֹ לְגַנַּאי אֶלָּא לְשֶׁבַח. לְ"יְהוֹשֻׁעַ" - 'הוֹשֵׁעַ', אֵינוֹ לְגַנַּאי אֶלָּא לְשֶׁבַח. הוּא אַבְרָם עַד שֶׁלֹּא נִדַּבֵּר עִמּוֹ הוּא אַבְרָם מִשֶּׁנִּדַּבֵּר עִמּוֹ, הוּא הוֹשֵׁעַ עַד שֶׁלֹּא נִכְנַס לְגֶדֶלָּה הוּא הוֹשֵׁעַ מִשֶּׁנִּכְנַס לְגֶדֶלָּה. מֹשֶׁה מֹשֶׁה, אַבְרָהָם אַבְרָהָם, יַעֲקֹב יַעֲקֹב, שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל - כֻּלָּן לְשׁוֹן חִבָּה לְשׁוֹן זֵרוּז. הֵן הֵן עַד שֶׁלֹּא נִדַּבֵּר עִמָּהֶן וְהֵן הֵן מִשֶּׁנִּדַּבֵּר עִמָּהֶן, הֵן הֵן עַד שֶׁלֹּא נִכְנְסוּ לְגֶדֶלָּה וְהֵן הֵן מִשֶּׁנִּכְנְסוּ לְגֶדֶלָּה:

טז. **כַּיּוֹצֵא בּוֹ** (תְּהִים עו, ג): "וַיְהִי בְשָׁלֵם סֻכּוֹ"; וְכִי מַה רָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִיר לָהּ שֵׁם הָרִאשׁוֹן?

לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר (יִרְמְיָה לב, לא): "עַל אַפִּי וְעַל חֲמָתִי הָיְתָה לִי הָעִיר הַזֹּאת לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּנוּ אוֹתָהּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, לַהֲסִירָהּ מֵעַל פָּנָי"; יָכוֹל אַף עַכְשָׁו הֲרֵי הִיא בְּחֵמָה? תַּלְמוּד לוֹמַר (תְּהִים סח, יז): "הָרָר חָמַד אֱלֹהִים לְשִׁבְתּוֹ", הֲרֵי הִיא בְּחֶמְדָּה וּבְתַאֲוָה, מְלַמֵּד שֶׁכִּפֵּר לָהּ חֶרְבָּתָהּ, שֶׁאֵין שְׁכִינָה חוֹזֶרֶת עַד שֶׁתֵּעָשֶׂה הַר, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ג, כה): "הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן". "וַיְהִי בְשָׁלֵם סֻכּוֹ"; מָצִינוּ בְּשֶׁהִיא שָׁלֵם קְרוּיָה הַר, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כב, יד): "וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם ה' יִרְאֶה" וְגוֹ'; וְאוֹמֵר (תְּהִים קלז, ז): "זְכֹר ה' לִבְנֵי אֱדוֹם". מֵאֵימָתַי? מִשֶּׁנֶּעֱקְרוּ יְסוֹדוֹתֶיהָ מִמֶּנָּה. "הָאוֹמְרִים עָרוּ עָרוּ עַד הַיְסוֹד בָּהּ".

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע - צָרִיךְ לְהַזְכִּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּ'אֱמֶת וְיַצִּיב'. רַבִּי אוֹמֵר: צָרִיךְ לְהַזְכִּיר בָּהּ מַלְכוּת. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: צָרִיךְ לְהַזְכִּיר בָּהּ מַכַּת בְּכוֹרוֹת וּקְרִיעַת יַם סוּף:

ב. הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע - צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ. רַבִּי אַחַאי אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: אִם כִּוֵּן לִבּוֹ בְּפֶרֶק רִאשׁוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא כִוֵּן אֶת לִבּוֹ בְּפֶרֶק אַחֲרוֹן - יָצָא:

ג. הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע לְמַפְרֵעַ - לֹא יָצָא. וְכֵן בְּהַלֵּל. וְכֵן בִּתְפִלָּה. וְכֵן בִּמְגִלָּה:

א. רַבִּי אַבָּהוּ הָלַךְ לְקֵיסָרִין וְחָזַר וְהֵיוּ פָּנָיו מְאִירוֹת מְאֹד, וְרָאוּ הַתַּלְמִידִים אוֹתוֹ, וְאָמְרוּ לְרַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁרַבִּי אַבָּהוּ מָצָא אוֹצָר, וְשָׁאַל אוֹתָם, אֵיךְ אַתֶּם יוֹדְעִים? וְאָמְרוּ כִּי פָּנָיו מְאִירוֹת מְאֹד,

ד. **הַקּוֹרֵא** אֶת שְׁמַע וְטָעָה, וְהִשְׁמִיט בָּהּ פָּסוּק אֶחָד - לֹא יַחֲזוֹר וְיִקְרָא אֶת הַפָּסוּק בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֶלָּא מַתְחִיל בְּאוֹתוֹ פָּסוּק, וְגוֹמֵר עַד סוֹף. וְכֵן בְּהַלֵּל. וְכֵן בִּמְגִלָּה. וְכֵן בִּתְפִלָּה. הַנִּכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמָצָאָן שֶׁקָּרְאוּ חֲצִיָּהּ, וְגָמַר עִמָּהֶן - לֹא יַחֲזוֹר וְיִקְרָא מֵרֹאשָׁהּ עַד אוֹתוֹ מָקוֹם, אֶלָּא מַתְחִיל מֵרֹאשׁ, וְגוֹמֵר עַד סוֹף. וְכֵן בְּהַלֵּל. וְכֵן בִּתְפִלָּה. וְכֵן בִּמְגִלָּה:

ה. **הַקּוֹרֵא** אֶת שְׁמַע וְטָעָה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ הֵיכָן טָעָה - חוֹזֵר לְרֹאשָׁהּ. טָעָה בְּאֶמְצַע הַפָּרָק - חוֹזֵר לְרֹאשׁ הַפָּרָק. טָעָה בֵּין בְּתִיבָה רִאשׁוֹנָה לָאַחֲרוֹנָה - חוֹזֵר לִבְתִיבָה רִאשׁוֹנָה:

ו. **כּוֹתְבֵי** סְפָרִים תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת - מַפְסִיקִין לִקְרוֹת שְׁמַע, וְאֵין מַפְסִיקִין לִתְפִלָּה. רַבִּי אוֹמֵר: בְּשֵׁם שֶׁאֵין מַפְסִיקִין לִתְפִלָּה - כָּךְ אֵין מַפְסִיקִין לִקְרִיאַת שְׁמַע. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקִיבָה אוֹמֵר: בְּשֵׁם שֶׁמַּפְסִיקִין לִקְרִיאַת שְׁמַע - כָּךְ מַפְסִיקִין לִתְפִלָּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק: בְּשֶׁהָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל וּבֵית דִּינוֹ בְּיַבְנֶה, הָיוּ עֲסוּקִים בְּצָרְכֵי צִבּוּר - לֹא הָיוּ מַפְסִיקִין, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיעַ מִלְּבָן:

ז. **הַבַּתָּךְ**, אַף עַל פִּי שֶׁמַּשָּׁאוֹ עַל כְּתֵפוֹ - הֲרֵי זֶה קוֹרֵא. אֲבָל בְּשָׁעָה שֶׁפּוֹרֵק וְטוֹעֵן - לֹא יִקְרָא, לְפִי שֶׁאֵין לִבּוֹ מְתַכַּוֵּן. בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ לֹא יִתְפַּלֵּל עַד שֶׁיִּפָּרֵק:

ח. **פּוֹעֲלִין** - קוֹרִין בְּרֹאשׁ הָאִילָן, וּמִתְפַּלְּלִין בְּרֹאשׁ הַזַּיִת אוֹ בְּרֹאשׁ הַתְּאֵנָה. וּשְׁאָר כָּל הָאִילָנוֹת - יוֹרְדִין לְמַטָּה וּמִתְפַּלְּלִין. בַּעַל הַבַּיִת - בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יוֹרֵד לְמַטָּה

וּמִתְפַּלֵּל. פּוֹעֲלִין - קוֹרִין אֶת שְׁמַע וּמְבָרְכִין לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ. אוֹכְלִין אֶת פִּתָּן וּמְבָרְכִין לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ. וּמִתְפַּלְּלִין שָׁלֹשׁ פְּעָמִים שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. אֲבָל אֵין יוֹרְדִין לִפְנֵי הַתֵּבָה:

ט. **הַשּׁוֹשְׁבִינִין** וְכָל בְּנֵי הַחֻפָּה - פְּטוּרִין מִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִלִּין כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים. וְחַיָּבִין בִּקְרִיאַת שְׁמַע. רַבִּי שִׁילָא אוֹמֵר: חָתָן - פָּטוּר, וְכָל בְּנֵי הַחֲבוּרָה - חַיָּבִין:

י. **קָבְרוּ** אֶת הַמֵּת וְעָמְדוּ בַּשּׁוּרָה, שׁוּרָה הָרוֹאָה אֶת הַפְּנִימִית - פְּטוּרָה. וְשֶׁאֵינָהּ רוֹאָה אֶת הַפְּנִימִית - חַיֶּבֶת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם אֵין שָׁם אֶלָּא שׁוּרָה אַחַת, הָעוֹמְדִים שָׁם לְשֵׁם כָּבוֹד - חַיָּבִין. לְשֵׁם אֵבֶל - פְּטוּרִין. יָרְדוּ לַהֶסְפֵּד, הָרוֹאִין אֶת הַפְּנִימִית - פְּטוּרִין. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: וּשְׁנֵיהֶם לָהֶם. וְשֶׁאֵין רוֹאִין אֶת הַפְּנִימִית - חַיָּבִין. הַסּוֹפֵד וְכָל הָעוֹסְקִים בַּהֶסְפֵּד - מַפְסִיקִין לִקְרִיאַת שְׁמַע, וְאֵין מַפְסִיקִין לִתְפִלָּה. מַעֲשֶׂה שֶׁהִפְסִיקוּ רַבּוֹתֵינוּ לִקְרִיאַת שְׁמַע וְלִתְפִלָּה:

יא. **בַּעַל** קֶרִי חוֹלֶה שֶׁנָּתַן עָלָיו תִּשְׁעָה קַבִּין מַיִם - הֲרֵי זֶה קוֹרֵא. אֲבָל אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן עַד שֶׁיָּבֹא בְּאַרְבָּעִים סְאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַרְבָּעִים סְאָה מִכָּל מָקוֹם:

יב. **הַזָּבִין** וְהַזָּבוֹת וְהַנִּדּוֹת וְהַיּוֹלְדוֹת - מֻתָּרִין לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה, וְלִשְׁנוֹת בַּמִּשְׁנָה, בַּמִּדְרָשׁ, בַּהֲלָכוֹת וּבְאַגָּדוֹת. וּבַעֲלֵי קְרָיִין - אֲסוּרִין בְּכָלָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שׁוֹנֶה הוּא בַּהֲלָכוֹת הָרְגִילוֹת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַצִּיעַ אֶת הַמִּשְׁנָה:

יג. **בַּעַל** קֶרִי שֶׁאֵין לוֹ מַיִם לִטְבֹּל - הֲרֵי זֶה קוֹרֵא אֶת שְׁמַע וְאֵינוֹ מַשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ, וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וְלֹא לְאַחֲרֶיהָ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: קוֹרֵא אֶת שְׁמַע וּמַשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ, וּמְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: פַּעַם אַחַת הָיִינוּ יוֹשְׁבִין לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְהָיִינוּ קוֹרִין אֶת שְׁמַע, וְלֹא הָיִינוּ מַשְׁמִיעִים לְאָזְנֵינוּ מִפְּנֵי קַסְדּוֹר אֶחָד שֶׁהָיָה עוֹמֵד עַל הַפֶּתַח. אָמְרוּ לוֹ: אֵין שְׁעַת הַסַּכָּנָה רְאָיָה:

יד. **הֲרֵי** שֶׁהָיָה עוֹמֵד בַּשָּׂדֶה עָרֹם, אוֹ שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה מְלַאכְתּוֹ עָרֹם - הֲרֵי זֶה מְכַסֶּה אֶת עַצְמוֹ בַּתֶּבֶן וּבַקַּשׁ וּבְכָל דָּבָר, וְקוֹרֵא. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: אֵין שִׁבְחוֹ שֶׁל אָדָם לִהְיוֹת יוֹשֵׁב עָרֹם, זֶה - מְכַסֶּה עַצְמוֹ בַּתֶּבֶן וּבַקַּשׁ וּבְכָל דָּבָר, וְקוֹרֵא. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם - לֹא בְרָאוֹ עָרוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לח, ט): "בְּשׂוּמִי עָנָן לְבֻשׁוֹ וַעֲרָפֶל חַתֻלָתוֹ". עָנָן לְבֻשׁוֹ - זֶה הַשָּׁפִיר. וַעֲרָפֶל חַתֻלָתוֹ - זֶה הַשִּׁלְיָא. הֲרֵי שֶׁהָיְתָה מִטְפַּחַת שֶׁל בֶּגֶד וְשֶׁל עוֹר חֲגוּרָה לוֹ עַל מָתְנָיו - הֲרֵי זֶה קוֹרֵא. בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - לֹא יִתְפַּלֵּל עַד שֶׁיְּכַסֶּה לִבּוֹ:

טו. **לֹא** יַכְנִיס אָדָם אֶת רֹאשׁוֹ לְתוֹךְ קִבּוֹ[א] וְיִקְרָא אֶת שְׁמַע. וְאִם הָיְתָה אֲפַרְקְסוּתוֹ[ב] חֲגוּרָה לוֹ מִבִּפְנִים[ג] - הֲרֵי זֶה מֻתָּר:

א. לְתוֹךְ הָאֹהֶל שֶׁלּוֹ. ב. לְפִי רַשִׁ"י בִּבְרָכוֹת כד ע"ב, הַפֵּרוּשׁ סוּדָר שֶׁבְּרֹאשׁוֹ. וּלְפִי רַב הַאי גָּאוֹן הָיְתָה בֶּגֶד תַּחְתּוֹן שֶׁלּוֹבֶשׁ תַּחַת חֲלוּקוֹ. ג. הָיְתָה שֶׁאֵין לִבּוֹ וְעֵינָיו רוֹאִים אֶת הָעֶרְוָה – מֻתָּר.

מז. **שְׁנַיִם** שֶׁהָיוּ יְשֵׁנִים בְּטַלִּית אַחַת - אֵינָן רַשָּׁאִין לִקְרוֹת אֶת שְׁמַע. אֶלָּא: זֶה - מִתְכַּסֶּה בִּכְסוּתוֹ וְקוֹרֵא. וְזֶה - מִתְכַּסֶּה בִּכְסוּתוֹ וְקוֹרֵא. וְאִם הָיוּ בָּנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ קְטַנִּים - הֲרֵי זֶה מֻתָּר:

יז. **קָטָן** שֶׁיָּכוֹל לֶאֱכוֹל בַּזַּיִת - פּוֹרְשִׁים מִצּוֹאָתוֹ וּמִמֵּי רַגְלָיו אַרְבַּע אַמּוֹת. אֵין פּוֹרְשִׁין אֶלָּא מִשֶּׁל אָדָם. וּמִשֶּׁל בְּהֵמוֹת - בִּזְמַן שֶׁנָּתַן לְתוֹכָן עוֹרוֹת:

יח. **גָּרָף** שֶׁל רֹעִי וְעֲבִיט שֶׁל מֵי רַגְלַיִם עָמוֹ בַּבַּיִת - הֲרֵי זֶה מַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת וְקוֹרֵא. שֶׁלִּפְנֵי הַמִּטָּה - נוֹתֵן לְתוֹכוֹ מַיִם כָּל שֶׁהוּא וְקוֹרֵא. וְאִם לָאו - לֹא יִקְרָא. רַבִּי זַבַּאי אוֹמֵר: אִם נָתַן לְתוֹכוֹ רְבִיעִית מַיִם - יִקְרָא. וְאִם לָאו - לֹא יִקְרָא. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שֶׁלִּפְנֵי הַמִּטָּה - לֹא יִקְרָא. שֶׁלְּאַחַר הַמִּטָּה - יִקְרָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֲפִלּוּ כָּל הַבַּיִת כֻּלּוֹ כְּעֵשֶׂר אַמּוֹת וּגְרַף שֶׁל רֹעִי מֻנָּח לְתוֹכוֹ - לֹא יִקְרָא עַד שֶׁיַּכְנִיסֶנּוּ, אוֹ יַנִּיחֶנּוּ תַּחַת הַמִּטָּה:

יט. **לֹא** יִכָּנֵס אָדָם בִּמְבוֹאוֹת הַמְטֻנָּפוֹת וְיִקְרָא אֶת שְׁמַע. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא - הֲרֵי זֶה מַפְסִיק עַד שֶׁיֵּצֵא מֵרְשׁוּת כָּל אוֹתוֹ מָקוֹם וְיִקְרָא. לֹא יַעֲמֹד אָדָם וְיִתְפַּלֵּל וְצָרִיךְ לְנַקְבָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (עָמוֹס ד, יב): "הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל":

כ. **לֹא** יִטּוֹל אֶת הַמַּיִם בְּמָקוֹם שֶׁמִּתְפַּלֵּל - אֶלָּא אִם כֵּן מַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת. יָבְשׁוּ אוֹ נִבְלְעוּ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר:

כא. הַנִּכְנָס לְבֵית הַמֶּרְחָץ, בְּמָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין לְבוּשִׁין - יֵשׁ שָׁם מִקְרָא וּתְפִלָּה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאֵלַת שָׁלוֹם. נוֹתֵן אֶת תְּפִלָּיו, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ חוֹלֵץ אֶת תְּפִלָּיו. מָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין לְבוּשִׁין וַעֲרֻמִּין - יֵשׁ שָׁם שְׁאֵלַת שָׁלוֹם, וְאֵין שָׁם מִקְרָא וּתְפִלָּה, וְאֵינוֹ חוֹלֵץ אֶת תְּפִלָּיו, וְאֵינוֹ נוֹתֵן לְכַתְּחִלָּה. מָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין עֲרֻמִּין - אֵין שָׁם שְׁאֵלַת שָׁלוֹם, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר מִקְרָא וּתְפִלָּה, וְחוֹלֵץ אֶת תְּפִלָּיו, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן:

כב. הַלֵּל הַזָּקֵן אוֹמֵר: אַל תֵּרָאֶה עָרֹם. אַל תֵּרָאֶה לָבוּשׁ. אַל תֵּרָאֶה עוֹמֵד. אַל תֵּרָאֶה יוֹשֵׁב. אַל תֵּרָאֶה שׂוֹחֵק. אַל תֵּרָאֶה בּוֹכֶה. שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת ג, ד): "עֵת לִבְכּוֹת וְעֵת לִשְׂחֹק":

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. בְּשֵׁם שֶׁנִּתְנָה תּוֹרָה קֶבַע לִקְרוֹת שְׁמַע - כָּךְ נָתְנוּ חֲכָמִים קֶבַע לִתְפִלָּה. מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ: 'תְּפִלַּת הַשַּׁחַר עַד חֲצוֹת'? שֶׁכֵּן תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר הָיָה קָרֵב עַד חֲצוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת, שֶׁכֵּן תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת. וּמִפְּנֵי מַה אָמְרוּ: 'תְּפִלַּת מִנְחָה עַד הָעֶרֶב'? שֶׁכֵּן תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם הָיָה קָרֵב עַד הָעֶרֶב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד פְּלַג הַמִּנְחָה, שֶׁהָרִי תָּמִיד שֶׁל

בֵּין הָעַרְבָּיִם קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד פְּלַג הַמִּנְחָה. וּמִפְּנֵי מַה אָמְרוּ
׳תְּפִלַּת הָעֲרֵב אֵין לָהּ קֶבַע׳? שֶׁהֲרֵי אֵבָרִין וּפָדָרִין קְרֵבִין
וְהוֹלְכִין כָּל הַלַּיְלָה. וּמִפְּנֵי מַה אָמְרוּ ׳תְּפִלַּת מוּסָפִין כָּל
הַיּוֹם׳? שֶׁהֲרֵי קָרְבָּן מוּסָפִין קָרֵב וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם. רַבִּי יְהוּדָה
אוֹמֵר: עַד שֶׁבַע שָׁעוֹת, שֶׁהֲרֵי קָרְבָּן שֶׁל מוּסָף קָרֵב וְהוֹלֵךְ
עַד שֶׁבַע שָׁעוֹת.

ב. **וְאֵיזֶה** הִיא מִנְחָה גְּדוֹלָה? מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה וּלְמַעְלָה.
וְכַמָּה הוּא פְּלַג הַמִּנְחָה? אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת חָסֵר
רְבִיעַ. תְּפִלַּת הָעֲרֵב - אֵין לָהּ קֶבַע. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עַד
נְעִילַת שְׁעָרִים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר יוֹסֵי: אַבָּא הָיָה מִתְפַּלֵּל
עִם נְעִילַת שְׁעָרִים. הַמִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַמּוּסָפִין, בֵּין מִשֶּׁקָּרֵב
תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר, בֵּין עַד שֶׁלֹּא קָרֵב תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר - יָצָא.

ג. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם שִׁגְּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו - סִימָן יָפֶה
הוּא לוֹ. וְאִם לָאו - סִימָן רַע הוּא לוֹ.

ד. **הוּא** אוֹמֵר: כָּל שֶׁרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימֶנּוּ - רוּחַ הַמָּקוֹם
נוֹחָה הֵימֶנּוּ. וְכָל שֶׁאֵין רוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימֶנּוּ -
אֵין רוּחַ הַמָּקוֹם נוֹחָה הֵימֶנּוּ. כָּל שֶׁרוּחַ עַצְמוֹ נוֹחָה בְּשֶׁלּוֹ
- סִימָן יָפֶה לוֹ. אֵין רוּחַ עַצְמוֹ נוֹחָה בְּשֶׁלּוֹ - סִימָן רַע לוֹ.

ה. **בֶּן** עַזַּאי אוֹמֵר: כָּל שֶׁלָּקָה בְּגוּפוֹ מִפְּנֵי חָכְמָתוֹ - סִימָן
יָפֶה לוֹ. כָּל שֶׁלָּקָה בְּחָכְמָתוֹ מִפְּנֵי גוּפוֹ - סִימָן רַע
לוֹ. הוּא הָיָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁנִּטְרְפָה דַּעְתּוֹ מִפְּנֵי חָכְמָתוֹ - סִימָן
יָפֶה לוֹ. וְכָל שֶׁנִּטְרְפָה חָכְמָתוֹ מִפְּנֵי דַּעְתּוֹ - סִימָן רַע לוֹ:

ו. הַמִּתְפַּלֵּל - צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: סִימָן לַדָּבָר (תְּהִים י, יז): "תָּכִין לִבָּם תַּקְשִׁיב אָזְנֶךָ":

ז. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בְּשֶׁהָיָה רַבִּי עֲקִיבָה מִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר - הָיָה מְקַצֵּר בִּפְנֵי בָלָן. בְּשֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ - הָיָה אָדָם מַנִּיחוֹ בְּצַד זֶה וּבָא וּמְצָאוֹ בְּצַד אַחֵר, מִפְּנֵי הַכְּרִיעוֹת וְהִשְׁתַּחֲוָיוֹת שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה:

ח. יָכוֹל יִתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ? כְּבָר פֵּרַשׁ דָּנִיֵּאל (דָּנִיֵּאל ו, יא): "וְזִמְנִין תְּלָתָה בְיוֹמָא הוּא בָּרֵךְ עַל בִּרְכוֹהִי". יָכוֹל יִתְפַּלֵּל לְכָל רוּחַ שֶׁיִּרְצֶה? תַּלְמוּד לוֹמַר (שָׁם): "וְכַוִּין פְּתִיחָן לֵהּ בְּעִלִּיתֵהּ נֶגֶד יְרוּשָׁלֶם". יָכוֹל מִשֶּׁבָּא לַגּוֹלָה הוּחַל? תַּלְמוּד לוֹמַר (שָׁם): "כְּל קֳבֵל דִּי הֲוָא עָבֵד מִן קַדְמַת דְּנָה":

ט. יָכוֹל יְהֵא מַשְׁמִיעַ קוֹלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ? פֵּרַשׁ בְּחַנָּה (שְׁמוּאֵל-א א, יג): "וְחַנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ". יָכוֹל יְהֵא כּוֹלְלָן בְּבַת אַחַת? פֵּרַשׁ דָּוִד (תְּהִים נה, יח): "עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם". עֶרֶב - זוֹ תְּפִלַּת עַרְבִית. בֹּקֶר - זוֹ תְּפִלַּת שַׁחֲרִית. וְצָהֳרַיִם - זוֹ תְּפִלַּת מִנְחָה. יָכוֹל שׁוֹאֵל הוּא צְרָכָיו וְאַחַר כָּךְ מִתְפַּלֵּל וְיִסְתַּלֵּק? פֵּרַשׁ שְׁלֹמֹה (מְלָכִים-א ח, כח): "לִשְׁמֹעַ אֶל הָרִנָּה וְאֶל הַתְּפִלָּה". רִנָּה - זוֹ רִנָּה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תְּהִים לג, א): "רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּה'". תְּפִלָּה - זוֹ בַּקָּשָׁה:

י. אֵין אוֹמְרִין דָּבָר אַחַר 'אֱמֶת וְיַצִּיב'. אֲבָל אוֹמְרִין דָּבָר אַחַר תְּפִלָּה אֲפִלּוּ כְּסֵדֶר וְדִוּי יוֹם הַכִּפּוּרִים:

יא. הָיָה מִתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם סַכָּנָה וְלִסְטִים - מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה. אֵיזוֹ הִיא תְּפִלָּה קְצָרָה? רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: 'עֲשֵׂה רְצוֹנְךָ בַּשָּׁמַיִם, וְתֵן נַחַת לִירֵאֶיךָ בָּאָרֶץ, וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה; בָּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'. רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר: 'שְׁמַע צַעֲקַת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, וַעֲשֵׂה מְהֵרָה בַּקָּשָׁתָן; בָּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: 'צָרְכֵי עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל מְרֻבִּין וְדַעְתָּן קְצָרָה, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתִּתֵּן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד צָרְכָיו, וּלְכָל גְּוִיָּה וּגְוִיָּה כְּדֵי מַחְסוֹרָהּ; בָּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק: אַבָּא הָיָה מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת, 'וּמֵאַהֲבָתְךָ ה' אֱלֹהֵינוּ'. וְעַל הַכּוֹס אוֹמֵר: 'אֲשֶׁר קִדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת', וְאֵינוֹ חוֹתֵם:

יב. **כְּבוֹד** יוֹם כִּבּוֹד לַיְלָה - כִּבּוֹד יוֹם קוֹדֶם לִכְבוֹד לַיְלָה. אִם אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד - קִדֻּשַׁת הַיּוֹם קוֹדֶמֶת לִכְבוֹד יוֹם וְלִכְבוֹד לַיְלָה. לֵילֵי שַׁבָּתוֹת וְלֵילֵי יָמִים טוֹבִים - יֵשׁ לָהֶם קִדֻּשַׁת הַיּוֹם עַל הַכּוֹס, וְיֵשׁ לָהֶם הַזְכָּרַת הַיּוֹם בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן. שַׁבָּת וְרֹאשֵׁי חֳדָשִׁים וְחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד וְיוֹם טוֹב - יֵשׁ בָּהֶם הַזְכָּרַת הַיּוֹם בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן, וְאֵין לָהֶם קִדֻּשַׁת הַיּוֹם עַל הַכּוֹס:

יג. **לֹא** הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים, וְלֹא שְׁאֵלָה בִּבְרִכַּת הַשָּׁנִים - מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. לֹא אָמַר הַבְדָּלָה בְּ'חוֹנֵן הַדַּעַת' - אוֹמְרָהּ עַל הַכּוֹס. וְאִם לֹא אָמַר - מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף מִי שֶׁלֹּא הִזְכִּיר 'בְּרִית' בִּבְרִכַּת הָאָרֶץ - מַחֲזִירִין אוֹתוֹ:

יד. **כָּל** שֶׁאֵין בּוֹ מוּסָף, כְּגוֹן: חֲנֻכָּה וּפוּרִים, עַרְבִית, שַׁחֲרִית וּמִנְחָה - מִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה וְאוֹמֵר מֵעֵין הַמְּאֹרָע בְּהוֹדָאָה. וְאִם לֹא אָמַר מֵעֵין הַמְּאֹרָע - אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. וְכָל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוּסָף, כְּגוֹן: רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, שַׁחֲרִית וּמִנְחָה - מִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וְאוֹמֵר קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בַּעֲבוֹדָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּהוֹדָאָה. וְאִם לָאו - מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. וּבַמּוּסָפִין - מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע, וְאוֹמֵר קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בְּאֶמְצַע. שַׁבָּת וְיוֹם הַכִּפּוּרִים - מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע, וְאוֹמֵר קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בְּאֶמְצַע. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמְרִים: כָּל מָקוֹם שֶׁמִּתְפַּלֵּל שֶׁבַע - אוֹמְרִים קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בְּאֶמְצַע:

טו. **וְיוֹם** טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל בַּשַּׁבָּת - בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל עֶשֶׂר. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל תֵּשַׁע. יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת - בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה. וְאוֹמֵר שֶׁל שַׁבָּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְשֶׁל יוֹם טוֹב בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וּמַתְחִיל בְּשֶׁל שַׁבָּת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע, מַתְחִיל בְּשֶׁל שַׁבָּת, וּמְסַיֵּם בְּשֶׁל שַׁבָּת, וְאוֹמֵר קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בְּאֶמְצַע. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אַף חוֹתֵם - 'בָּרוּךְ מְקַדֵּשׁ אֶת הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים':

טז. **סוֹמָא**, וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן אֶת הָרוּחוֹת - מְכַוְּנִים לִבָּן לִפְנֵי הַמָּקוֹם וּמִתְפַּלְּלִין, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-א ח, מד): "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל ה'". הָיָה עוֹמֵד בְּחוּצָה לָאָרֶץ - יְכַוֵּן אֶת לִבּוֹ

כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם פָּסוּק מח): "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל ה' דַּרְכָּם אַרְצָם". הָיָה עוֹמֵד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - יְכַוֵּן אֶת לִבּוֹ כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הָעִיר הַזֹּאת". הָעוֹמְדִים בִּירוּשָׁלַיִם - מִתְפַּלְלִין כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הַבַּיִת הַזֶּה". הָעוֹמְדִים בַּמִּקְדָּשׁ - יְכַוְּנוּ אֶת לִבָּן כְּנֶגֶד בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה". נִמְצְאוּ: הָעוֹמְדִין לַצָּפוֹן - פְּנֵיהֶם לַדָּרוֹם. הָעוֹמְדִים בַּדָּרוֹם - פְּנֵיהֶם לַצָּפוֹן. הָעוֹמְדִים בַּמִּזְרָח - פְּנֵיהֶם לַמַּעֲרָב. הָעוֹמְדִים לַמַּעֲרָב - פְּנֵיהֶם לַמִּזְרָח. וְנִמְצְאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מִתְפַּלְלִין לְמָקוֹם אֶחָד:

יז. **לֹא** יַעֲמוֹד אָדָם לֹא עַל גַּבֵּי מִטָּה, וְלֹא עַל גַּבֵּי כִּסֵּא, וְלֹא עַל גַּבֵּי סַפְסָל, וְלֹא עַל גַּבֵּי מָקוֹם גָּבוֹהַּ וְיִתְפַּלֵּל, שֶׁאֵין גַּבְהוּת לִפְנֵי הַמָּקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִים קל, א): "מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה'". אִם הָיָה זָקֵן אוֹ חוֹלֶה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר:

יח. הָיָה רוֹכֵב עַל גַּבֵּי הַחֲמוֹר, אִם יֵשׁ לוֹ מִי שֶׁיֹּאחֲזוּ אֶת חֲמוֹרוֹ - יֵרֵד לְמַטָּה וְיִתְפַּלֵּל. וְאִם לָאו - יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וְיִתְפַּלֵּל. רַבִּי אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - יִתְפַּלֵּל בִּמְקוֹמוֹ, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא לִבּוֹ מְכֻוָּן:

יט. הָיָה מַשְׁכִּים לָצֵאת לַדֶּרֶךְ - נוֹטֵל שׁוֹפָר וְתוֹקֵעַ. לוֹלָב וּמְנַעֲנֵעַ. מְגִלָּה וְקוֹרֵא בָּהֶן. וּמִתְפַּלֵּל, וְלִבְשֶׁיגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע - קוֹרֵא. וְכֵן מִי שֶׁהָיָה מַשְׁכִּים לֵישֵׁב בַּקָּרוֹן אוֹ בַּסְּפִינָה - מְבִיאִין לוֹ לוֹלָב וּמְנַעֲנֵעַ. מְגִלָּה וְקוֹרֵא בָּהּ.

וּלְבִשְׁגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע - קוֹרֵא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל:

כ. הָיָה עוֹמֵד בִּסְרַטְיָא וּבִפְלַטְיָא[ד] - הֲרֵי זֶה עוֹבֵר. פְּנֵי חֲמוֹר וּפְנֵי חַמָּר וּפְנֵי כַדָּר - אֵינוֹ מַפְסִיק. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא: שֶׁהָיָה עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל, נִשְׁכּוֹ עָרוֹד - וְלֹא הִפְסִיק. הָלְכוּ תַלְמִידָיו וּמָצְאוּ מֵת עַל פִּי חוֹרוֹ. אָמְרוּ: אוֹי לוֹ לְאָדָם שֶׁנִּשְׁכּוֹ עָרוֹד, אוֹי לוֹ לְעָרוֹד שֶׁנִּשְׁכּוֹ לְבֶן דּוֹסָא:

כא. אֵין עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל לֹא מִתּוֹךְ שְׂחָקָה, וְלֹא מִתּוֹךְ שְׂחוֹק, וְלֹא מִתּוֹךְ קַלּוּת רֹאשׁ, וְלֹא מִתּוֹךְ דְּבָרִים בְּטֵלִים, אֶלָּא מִתּוֹךְ דָּבָר שֶׁל חָכְמָה. וְכֵן לֹא יִפָּטֵר אָדָם מֵחֲבֵרוֹ, לֹא מִתּוֹךְ שְׂחָקָה, וְלֹא מִתּוֹךְ שְׂחוֹק, וְלֹא מִתּוֹךְ דְּבָרִים בְּטֵלִים, וְלֹא מִתּוֹךְ קַלּוּת רֹאשׁ, אֶלָּא מִתּוֹךְ דִּבּוּר שֶׁל חָכְמָה. שֶׁכֵּן מָצִינוּ בִּנְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁפִּימּוּ אֶת דִּבְרֵיהֶם בְּדִבְרֵי שֶׂבַח וְתַנְחוּמִין:

כב. הַכּוֹתֵב אֶת הַשֵּׁם, אֲפִלּוּ הַמֶּלֶךְ שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹמוֹ - לֹא יְשִׁיבֶנּוּ. הָיָה כוֹתֵב חֲמִשָּׁה שֵׁמוֹת אוֹ שִׁשָּׁה, בֵּינָן שֶׁגָּמַר אֶחָד מֵהֶם - מֵשִׁיב שְׁאֵלַת שָׁלוֹם:

כג. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לוֹמַר בִּרְכַת אֲבֵלִים בְּשָׁלֹשׁ - אוֹמְרִים בְּשָׁלֹשׁ. בִּשְׁתַּיִם - אוֹמְרִים בִּשְׁתַּיִם. אַחַת - אוֹמְרִים אַחַת. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לוֹמַר בִּרְכַת אֲבֵלִים בְּשָׁלֹשׁ -

ד. רְחוֹבוֹת גְּדוֹלִים שֶׁהֵם רְשׁוּת הָרַבִּים.

כּוֹלֵל אֶת הָרִאשׁוֹנָה בְּתְחִיַּת הַמֵּתִים, וְחוֹתֵם בָּהּ: מְחַיֵּה הַמֵּתִים. שְׁנִיָּה - בְּתַנְחוּמֵי אֲבֵלִים וְחוֹתֵם בָּהּ: מְנַחֵם עַמּוֹ בְּעִירוֹ. שְׁלִישִׁית - בִּגְמִילוּת חֲסָדִים, וְאֵינוֹ חוֹתֵם:

כד. **הַמַּפְטִיר** בְּבֵית עוֹלָמִים - אֵינוֹ חוֹתֵם:

כה. **שְׁמוֹנֶה** עֶשְׂרֵה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים - כְּנֶגֶד שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אַזְכָּרוֹת שֶׁבְּ'הָבוּ לַה' בְּנֵי אֵלִים'. וְכוֹלֵל שֶׁל מִינִים בְּשֶׁל פְּרוּשִׁין. וְשֶׁל גֵּרִים בְּשֶׁל זְקֵנִים. וְשֶׁל דָּוִד בִּירוּשָׁלַיִם. וְאִם אָמַר אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן - יָצָא:

כו. **עוֹנִין** אָמֵן אַחַר יִשְׂרָאֵל הַמְבָרֵךְ, וְאֵין עוֹנִין אָמֵן אַחַר כּוּתִי הַמְבָרֵךְ, עַד שֶׁיִּשְׁמַע כָּל הַבְּרָכָה כֻּלָּהּ:

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. **לֹא** יִטְעֹם אָדָם כְּלוּם עַד שֶׁיְּבָרֵךְ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִים כד, א): "לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ". הַנֶּהֱנֶה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה - מָעַל, עַד שֶׁיַּתִּירוּ לוֹ כָּל הַבְּרָכוֹת. **לֹא** יִרְחֹץ אָדָם פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו - אֶלָּא לִכְבוֹד קוֹנֵהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי טז, ד): "כֹּל פָּעַל ה' לַמַּעֲנֵהוּ":

ב. **דְּבַשׁ** תְּמָרִים, וְיֵין תַּפּוּחִים, וְחֹמֶץ סְתָוְנִיּוֹת" - מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם בְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרְכִין עַל הַמּוֹרָיִם':

ג. יַיִן חַי - מְבָרְכִין עָלָיו: 'בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ', וְנוֹטְלִין הֵימֶנּוּ לַיָּדַיִם. נָתַן לְתוֹכוֹ מַיִם - מְבָרְכִין עָלָיו: 'בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן', וְנוֹטְלִין הֵימֶנּוּ לַיָּדַיִם; דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה - מְבָרְכִין עָלָיו: 'בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן', וְאֵין נוֹטְלִין הֵימֶנּוּ לַיָּדַיִם:

ד. הֵבִיאוּ לְפָנָיו מִינֵי תַּרְגִימָא' - מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן: 'בּוֹרֵא מִינֵי כִּסְנִין':

ה. עַל הַזְּרָעִים הוּא אוֹמֵר: 'בּוֹרֵא מִינֵי זְרָעִים'. עַל הַדְּשָׁאִים הוּא אוֹמֵר: 'בּוֹרֵא מִינֵי דְּשָׁאִים'. וְעַל הַיְּרָקוֹת הוּא אוֹמֵר: 'בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה'. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ מַצְמִיחַ הָאֲדָמָה בִּדְבָרוֹ'. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֲפִלּוּ רָאָה אֶת הַפַּת, וְאָמַר: 'בָּרוּךְ שֶׁבָּרָא אֶת הַפַּת זוֹ, כַּמָּה נָאָה פַּת זוֹ'! - הֲרֵי זוֹ בִּרְכָתָהּ. אֲפִלּוּ רָאָה תְּאֵנִים, וְאָמַר: 'בָּרוּךְ מִי שֶׁבָּרָא תְּאֵנִים הַלָּלוּ, כַּמָּה נָאוֹת הֵן'! - זוֹ הִיא בִּרְכָתָן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל הַמְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים בִּבְרָכוֹת - לֹא יָצָא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מִבִּרְיָתוֹ וְלֹא שִׁנָּה בִּרְכָתוֹ - לֹא יָצָא:

ו. הַבּוֹסֵם אֶת הַחִטִּים - מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן: 'בּוֹרֵא מִינֵי זְרָעִים'. אָפָאן וּבִשְּׁלָן, בִּזְמַן שֶׁהַפְּרוּסוֹת כַּיָּמוֹת - מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן: 'הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ' וְשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. אֵין הַפְּרוּסוֹת

ה. שֶׁאֵין רְגִילוּת לְהַגְמֵר עַד הַסְּתָיו, וּרְגִילִים לַעֲשׂוֹת מֵהֶם חֹמֶץ. ו. צִיר דָּגִים. ז. מַאֲכָל הֶעָשׂוּי מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִים.

קַיָּמוֹת - מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן: 'בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת', וּמְבָרֵךְ בִּרְכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ, אַחֲרֵיהֶן:

ז. **הַבּוֹסֵם** אֶת הָאֹרֶז - מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן: 'בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה'. אָפְאָן וּבִשְּׁלָן, אַף עַל פִּי שֶׁהַפְּרוּסוֹת קַיָּמוֹת - מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן: 'בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת'. וְאֵין מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן כְּלוּם אַחֲרָיו. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁתְּחִלָּתוֹ הַמּוֹצִיא - מְבָרֵךְ אַחֲרָיו שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת:

ח. **בֵּיצַד** סֵדֶר הַסְּעוּדָה? אוֹרְחִין נִכְנָסִין וְיוֹשְׁבִין עַל גַּבֵּי סַפְסָלִים וְעַל גַּבֵּי קָתֶדְרָאוֹת, עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ כֻּלָּן. נִכְנְסוּ כֻּלָּן, וְנָתְנוּ לָהֶם לַיָּדַיִם - כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת. מָזְגוּ לָהֶם אֶת הַכּוֹס - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. הֵבִיאוּ לָהֶם פַּרְפְּרִיּוֹת - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. עָלוּ וְהֻסַּבּוּ, נָתְנוּ לָהֶם לַיָּדַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹטֵל יָדוֹ אַחַת - נוֹתֵן לִשְׁתֵּי יָדָיו. מָזְגוּ לָהֶם אֶת הַכּוֹס, אַף עַל פִּי שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הָרִאשׁוֹנָה - מְבָרֵךְ עַל הַשְּׁנִיָּה, וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם. הֵבִיאוּ לִפְנֵיהֶם פַּרְפְּרִיּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הָרִאשׁוֹנָה - מְבָרֵךְ עַל הַשְּׁנִיָּה, וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּן. הֵבִיאוּ לְאַחַר שָׁלֹשׁ פַּרְפְּרִיּוֹת - אֵין לָאוֹרְחִים רְשׁוּת לִכָּנֵס. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִנְהָג גָּדוֹל הָיָה בִּירוּשָׁלַיִם, פּוֹרְסִין מִטְפָּחוֹת עַל גַּבֵּי פֶּתַח, בִּזְמַן שֶׁהַמִּטְפָּחוֹת פְּרוּסִים - אוֹרְחִין נִכְנָסִין. נִסְתַּלְּקוּ - אֵין רְשׁוּת לְאוֹרְחִין לִכָּנֵס. וְעוֹד מִנְהָג אַחֵר הָיָה בִּירוּשָׁלַיִם: מוֹסֵר סְעוּדָה לַמַּבָּח, נִתְקַלְקֵל דָּבָר בַּסְּעוּדָה - עוֹנְשִׁין אֶת הַמַּבָּח. הַכֹּל לְפִי כְּבוֹד בַּעַל הַבַּיִת, וְהַכֹּל לְפִי הָאוֹרְחִין:

ט. הַלָּבָה בַּפְּעוּדָה: יוֹצֵא לְהַטִּיל מַיִם - נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת.
יָצָא לְרַצּוֹת אֶת חֲבֵרוֹ וְהִפְלִיג - נוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו.
לְהֵיכָן הוּא נוֹטֵל? בָּא וּמֵיסֵב בִּמְקוֹמוֹ וְנוֹטֵל הַמְטַפֵּחַ[ח],
וּמְחַזֵּר עַל הָאוֹרְחִין:

י. שָׁאֲלוּ אֶת בֶּן זוֹמָא: מִפְּנֵי מַה, בָּא לָהֶן יַיִן בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן
- כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ? אָמַר לָהֶם: מִפְּנֵי
שֶׁאֵין בֵּית הַבְּלִיעָה פָּנוּי. הֵבִיאוּ לוֹ אֹרֶז וְיַיִן - מְבָרֵךְ עַל
הָאֹרֶז וּפוֹטֵר אֶת הַיַּיִן. צְנוֹן וְנוֹבְלוֹת - מְבָרֵךְ עַל הַצְּנוֹן
וּפוֹטֵר אֶת הַנּוֹבְלוֹת. מָלִיחַ וּפְרוּסָה - מְבָרֵךְ עַל הַמָּלִיחַ
וּפוֹטֵר אֶת הַפְּרוּסָה. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מָלִיחַ
הַבָּא בַּתְּחִלָּה לִפְנֵי הַמָּזוֹן, וּפַת הַבָּא עִם הַמָּלִיחַ לְאַחַר הַמָּזוֹן
- טְעוּנָה בְּרָכָה לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
אוֹמֵר: פְּרוּסוֹת - סִימָן גָּדוֹל לָאוֹרְחִין, כָּל זְמַן שֶׁהָאוֹרְחִין
רוֹאִין אֶת הַפְּרוּסוֹת - יוֹדְעִין שֶׁדָּבָר אַחֵר בָּא לְאַחֲרֶיהָ. כִּכַּר
שָׁלֵם - יוֹדְעִין שֶׁאֵין דָּבָר אַחֵר בָּא לְאַחֲרֶיהָ:

יא. דָּגָן וְקִטְנִיּוֹת - מְבָרְכִין עַל הַדָּגָן שֶׁהוּא מִן הַמֻּבְחָר.
כֵּיצַד? שְׁלֵמָה שֶׁל גְּלוּסְקִין[ט] וּשְׁלֵמָה שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת
- מְבָרֵךְ עַל שְׁלֵמָה שֶׁל גְּלוּסְקִין. פְּרוּסָה שֶׁל גְּלוּסְקִין וּשְׁלֵמָה
שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - מְבָרֵךְ עַל הַשְּׁלֵמָה שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. פַּת
חִטִּין וּפַת שְׂעוֹרִין - מְבָרֵךְ עַל שֶׁל חִטִּין. פְּרוּסָה שֶׁל חִטִּין

ח. יֵשׁ גּוֹרְסִים ׳הַטַּפִּיחַ׳, וְהוּא הַפַּךְ שֶׁיּוֹצְקִים מַמֶּנּוּ עַל הַיָּדַיִם, וּמַחֲזִירוֹ עַל הָאוֹרְחִים, וְאוֹמֵר: אוּלַי יֵשׁ בָּכֶם אֶחָד הָרָאוּי לִטּוֹל הַיָּדַיִם, וְהַכֹּל כְּדֵי לְהוֹדִיעַ שֶׁנָּטַל זֶה יָדָיו. ט. פַּת שֶׁל נַחְתּוֹם שֶׁעוֹשֶׂה לְמְכוֹר וְהִיא חֲשׁוּבָה מִשֶּׁל בַּעַל הַבַּיִת.

וּשְׁלֵמָה שֶׁל שְׁעוֹרִים - מְבָרֵךְ עַל פְּרוּסָה שֶׁל חִטִּין. פַּת כְּסְמִין וּפַת שְׁעוֹרִין - מְבָרֵךְ עַל שְׁעוֹרִים. וַהֲלֹא כְּסְמִין יָפִין מִן הַשְּׁעוֹרִין? אֶלָּא שֶׁהַשְּׁעוֹרִין מְמִין שִׁבְעָה, וְהַכְּסְמִין אֵינָם מִמִּין שִׁבְעָה. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁהוּא מִן שִׁבְעָה וּמִן דָּגָן - רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מְבָרֵךְ אַחֲרָיו שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ:

יב. **מַעֲשֶׂה** בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּזְקֵנִים שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בִּירִיחוֹ, הֵבִיאוּ לִפְנֵיהֶם כּוֹתָבוֹת וַאֲכָלוּם, וְנָתַן רַבָּן גַּמְלִיאֵל רְשׁוּת לְבָרֵךְ, קָפַץ רַבִּי עֲקִיבָה, וּבֵרַךְ בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ. אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: עֲקִיבָה! מַה לְּךָ אַתָּה מַכְנִיס רֹאשְׁךָ בֵּין הַמַּחֲלֹקֶת? אָמַר לוֹ: לְמַדְתָּנוּ רַבֵּנוּ (שְׁמוֹת כג, ב): "אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת", אַף עַל פִּי שֶׁאַתָּה אוֹמֵר כָּךְ, וַחֲבֵרֶיךָ אוֹמְרִים כָּךְ - הֲלָכָה כִּדְבְרֵי הַמְרֻבִּין:

יג. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבָּן גַּמְלִיאֵל: כָּל שֶׁהוּא מִן שִׁבְעָה וְאֵינוֹ מִן דָּגָן, אוֹ מִן דָּגָן וְלֹא עָשָׂאוּ פַּת - רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מְבָרֵךְ אַחֲרָיו שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ. כָּל שֶׁאֵינוֹ מִשִּׁבְעַת הַמִּינִין וְלֹא מִמִּין דָּגָן, כְּגוֹן פַּת אֹרֶז וּפַת דֹּחַן - רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מְבָרְכִין כְּלוּם:

יד. **מַעֲשֶׂה** בְּרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּצִלּוֹ שֶׁל שׁוֹבָךְ בְּשַׁבָּת בְּמִנְחָה, הֵבִיאוּ לְפָנָיו דְּלִי שֶׁל צוֹנֵן, אָמַר לָהֶן רַבִּי טַרְפוֹן לְתַלְמִידָיו: הַשּׁוֹתֶה מַיִם לְצָמְאוֹ בְּיוֹצֵד מְבָרֵךְ?

אָמְרוּ לוֹ: לְמַדְתָּנוּ רַבֵּנוּ. אָמַר לָהֶם: 'בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת וְחֶסְרוֹנָן'. אָמַר לָהֶן: אֶשְׁאַל? אָמְרוּ לוֹ: לַמְּדֵנוּ רַבֵּנוּ. אָמַר לָהֶן: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית לז, כה): "וַיֵּשְׁבוּ לֶאֱכֹל לֶחֶם" וְגוֹ' - וַהֲלֹא אֵין דַּרְכָּן לְעַרְבִיִּים לִהְיוֹת נוֹשְׂאִין אֶלָּא עוֹרוֹת רֵיחַ רַע וְעִטְרָן? אֶלָּא שָׁנִּתְנוּ אֶת הַצַּדִּיק הַהוּא בֵּין דְּבָרִים הַחֲבִיבִין. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, וּמַה אִם בִּשְׁעַת כַּעֲסָן שֶׁל צַדִּיקִים - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְרַחֵם עֲלֵיהֶן, בִּשְׁעַת הָרַחֲמִים - עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה:

טו. **כַּיּוֹצֵא בּוֹ** (וַיִּקְרָא י, ה): "וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֵם בְּכָתָּנְתָּם". וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, וּמַה בִּשְׁעַת כַּעַס שֶׁל צַדִּיקִים - מְרַחֲמִין עֲלֵיהֶן, בִּשְׁעַת הָרַחֲמִים - עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. כַּיּוֹצֵא בּוֹ (מְלָכִים-א יג, כח): "לֹא אָכַל הָאַרְיֵה אֶת הַנְּבֵלָה וְלֹא שָׁבַר אֶת הַחֲמוֹר". וּמַה אִם בִּשְׁעַת כַּעֲסָן וְכוּ':

טז. **אָמַר** לָהֶם: אֶשְׁאַל? אָמְרוּ לוֹ: לַמְּדֵנוּ רַבֵּנוּ. אָמַר לָהֶם: מִפְּנֵי מַה זָּכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי שֶׁהוֹדָה בְתָמָר. מַעֲשֶׂה בְּאַרְבָּעָה זְקֵנִים שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִין בְּבֵית שַׁעַר שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אֶלְעָזָר בֶּן מַתְיָא, חֲנִינָא בֶּן חֲכִינַאי, וְשִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי, וְשִׁמְעוֹן הַתֵּימָנִי. וְהָיוּ עֲסוּקִין בְּמַה שֶׁשָּׁנָה לָהֶן רַבִּי טַרְפוֹן. אָמַר לָהֶן רַבִּי עֲקִיבָא: מִפְּנֵי מַה זָּכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? מִפְּנֵי שֶׁהוֹדָה בְתָמָר. הוֹסִיפוּ הֵן מֵעַצְמָן (אִיּוֹב טו, יח-יט): "אֲשֶׁר חֲכָמִים יַגִּידוּ וְלֹא כִחֲדוּ מֵאֲבוֹתָם; לָהֶם לְבַדָּם

י. אֶפְתַּח עוֹד בְּדָבָר הֲלָכָה?

נִתְּנָה הָאָרֶץ": אָמַר לָהֶם: וְכִי נוֹתְנִין שָׂכָר עַל הָעֲבֵרָה? אָמְרוּ לוֹ: אֶלָּא מִפְּנֵי מַה זָּכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? מִפְּנֵי שֶׁהִצִּיל אֶת אָחָיו מִן הַמִּיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לז, כו): "וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל אֶחָיו מַה בֶּצַע" וְגוֹ'. וּכְתִיב (שָׁם שָׁם כז): "לְכוּ וְנִמְכְּרֶנּוּ לַיִּשְׁמְעֵאלִים". אָמַר לָהֶן: דַּיָּהּ לְהַצָּלָה שֶׁתְּכַפֵּר עַל הַמְּכִירָה. אֶלָּא מִפְּנֵי מַה זָּכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? מִפְּנֵי הָעֲנָוָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית מד, לג): "וְעַתָּה יֵשֶׁב נָא עַבְדְּךָ". אַף שָׁאוּל לֹא זָכָה לְמַלְכוּת אֶלָּא מִפְּנֵי הָעֲנָוָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-א ט, ה): "פֶּן יֶחְדַּל אָבִי מִן הָאֲתוֹנוֹת וְדָאַג לָנוּ" - שָׁקַל עֲבִידוֹ בּוֹ. אֲבָל שְׁמוּאֵל אֵינוֹ כֵן, אֶלָּא (שְׁמוּאֵל-א י, ב): "נָטַשׁ אָבִיךָ אֶת דִּבְרֵי הָאֲתוֹנוֹת וְדָאַג לָכֶם לֵאמֹר מַה אֶעֱשֶׂה לִבְנִי" - שֶׁהוּא בּוֹרֵחַ מִן הַשָּׂרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-א י, כב): "וַיִּשְׁאֲלוּ עוֹד בַּה' הֲבָא עוֹד הֲלֹם אִישׁ, וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה הוּא נֶחְבָּא אֶל הַכֵּלִים", אָמַר לָהֶם: וְלֹא עָרֵב הוּא? וְסוֹפוֹ שֶׁל עָרֵב לָצֵאת יְדֵי עַרְבוּתוֹ. אֶלָּא מִפְּנֵי מַה זָּכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? אָמְרוּ לוֹ: לַמְּדֵנוּ רַבֵּנוּ. אָמַר לָהֶם: מִפְּנֵי שֶׁקִּדֵּשׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּשֶׁעָלוּ שְׁבָטִים וְעָמְדוּ עַל הַיָּם, זֶה אוֹמֵר: 'אֵין אֲנִי יוֹרֵד'. וְזֶה אוֹמֵר: 'אֵין אֲנִי יוֹרֵד תְּחִלָּה', קָפַץ שִׁבְטוֹ שֶׁל יְהוּדָה וְיָרְדוּ בַּתְּחִלָּה, וְקִדְּשׁוּ שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְעַל אוֹתָהּ הַשָּׁעָה הוּא אוֹמֵר (תְּהִים סט, ב): "הוֹשִׁיעֻנִי אֱלֹהִים כִּי בָאוּ מַיִם עַד נָפֶשׁ" וְגוֹ', וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תְּהִים קיד, א): "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְגוֹ' הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ", יְהוּדָה קִדֵּשׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַיָּם - לְכָךְ זָכָה, וְנַעֲשׂוּ "יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו":

יז. **עָקְרוּ** לְהָבִיא אֶת הֶחָתָן וְאֶת הַכַּלָּה, הִנִּיחוּ שָׁם זָקֵן אוֹ חוֹלֶה - אֵין צְרִיכִין לְבָרֵךְ לְמַפְרֵעַ. וּכְשֶׁהֵן חוֹזְרִין - אֵין צְרִיכִין לְבָרֵךְ לְכַתְּחִלָּה. לֹא הִנִּיחוּ שָׁם זָקֵן אוֹ חוֹלֶה - צְרִיכִין לְבָרֵךְ לְמַפְרֵעַ. וּכְשֶׁהֵן חוֹזְרִין - צְרִיכִין לְבָרֵךְ לְכַתְּחִלָּה:

יח. **בַּעַל** הַבַּיִת שֶׁהָיָה מֵסֵב וְאוֹכֵל, קָרָאוּ חֲבֵרוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ - אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְמַפְרֵעַ. וּכְשֶׁהוּא חוֹזֵר אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְכַתְּחִלָּה. הִפְלִיג - צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְמַפְרֵעַ. וּכְשֶׁהוּא חוֹזֵר - צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְכַתְּחִלָּה:

יט. **פּוֹעֲלִין** שֶׁהָיוּ עוֹדְרִין בַּתְּאֵנִים, וְגוֹדְרִין בַּתְּמָרִים, וּמוֹסְקִין בַּזֵּיתִים, אַף עַל פִּי שֶׁמַּפְסִיקִין וְאוֹכְלִין, מַפְסִיקִין וְאוֹכְלִין - אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְמַפְרֵעַ. וּכְשֶׁהֵן חוֹזְרִין - אֵין צְרִיכִין לְבָרֵךְ לְכַתְּחִלָּה. הִפְלִיגוּ - צְרִיכִין לְבָרֵךְ לְמַפְרֵעַ. וּכְשֶׁהֵן חוֹזְרִין - צְרִיכִין לְבָרֵךְ לְכַתְּחִלָּה:

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. **לֹא** יֹאכַל אָדָם עֶרֶב שַׁבָּת מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס לְשַׁבָּת בְּתַאֲוָה; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אָדָם אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ. מַפְסִיקִין לַשַּׁבָּתוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין מַפְסִיקִין:

ב. **מַעֲשֶׂה** בְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְרַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי יוֹסֵי, שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בְּעֲפוּ, וְקָדַשׁ עֲלֵיהֶם הַיּוֹם. אָמַר לוֹ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי: רְצוֹנְךָ וְנַפְסִיק לַשַּׁבָּת? אָמַר לוֹ: 'בְּכָל יוֹם אַתָּה מְחַבֵּב דִּבְרֵי בְּפָנֵי יְהוּדָה, עַכְשָׁו אַתָּה מְחַבֵּב דִּבְרֵי יְהוּדָה בְּפָנַי; (אֶסְתֵּר ז, ח): "הַגַּם לִכְבּוֹשׁ אֶת הַמַּלְכָּה עִמִּי בַּבָּיִת"?!' אָמַר לוֹ: 'אִם כֵּן, לֹא נִפְסֹק, שֶׁמָּא תִּקָּבַע הֲלָכָה לְדוֹרוֹת'. אָמְרוּ: לֹא זָזוּ מִשָּׁם, עַד שֶׁקָּבְעוּ הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי:

ג. הָיוּ מְסֻבִּין, וְקָדַשׁ עֲלֵיהֶם הַיּוֹם - עוֹקְרִין וּמְבִיאִין כּוֹס שֶׁל יַיִן, וְאוֹמְרִין עָלָיו קִדֻּשַׁת הַיּוֹם; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתֶּחֱשַׁךְ:

ד. גָּמְרוּ מָזְגוּ לוֹ כּוֹס רִאשׁוֹן - מְבָרֵךְ עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וּמַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן. וּבַשֵּׁנִי - אוֹמֵר עָלָיו קִדֻּשַׁת הַיּוֹם:

ה. **בֵּיצַד** סֵדֶר הַהַסֵּבָה? בִּזְמַן שֶׁהֵן שְׁתֵּי מִטּוֹת, גָּדוֹל - מֵיסֵב בָּרֹאשׁ שֶׁל רִאשׁוֹנָה. וְשֵׁנִי לוֹ - לְמַטָּה הֵימֶנּוּ. וּבִזְמַן שֶׁהֵן שָׁלֹשׁ מִטּוֹת, גָּדוֹל - מֵסֵב בָּאֶמְצָעִית. שֵׁנִי לוֹ - לְמַעְלָה הֵימֶנּוּ. שְׁלִישִׁי לוֹ - לְמַטָּה הֵימֶנּוּ. כָּךְ הָיוּ מְסֻדָּרִין וְהוֹלְכִין:

ו. **בֵּיצַד** סֵדֶר נְטִילָה? עַד חֲמִשָּׁה - מַתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל. מֵחֲמִשָּׁה וָאֵילָךְ - מַתְחִילִין מִן הַקָּטָן, עַד שֶׁמַּגִּיעַ

לַחֲמִשָּׁה, וְחוֹזֵר וּמַתְחִיל מִן הַגָּדוֹל. וּלְמָקוֹם שֶׁמַּיִם אַחֲרוֹנִים חוֹזְרִין - שָׁם בְּרָכָה חוֹזֶרֶת:

ז. **סֵדֶר** לִמְזוּגַת הַכּוֹס: בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן - מַתְחִיל מִן הַגָּדוֹל. אַחַר הַמָּזוֹן - מַתְחִילִין מִן הַמְבָרֵךְ. רָצָה לַחֲלֹק כָּבוֹד לְרַבּוֹ, אוֹ לְמִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ:

ח. **שְׁנַיִם** - מַמְתִּינִין זֶה אֶת זֶה בַּקְּעָרָה. שְׁלֹשָׁה - אֵין מַמְתִּינִין. הַמְבָרֵךְ - פּוֹשֵׁט יָדוֹ רִאשׁוֹן. רָצָה לַחֲלֹק כָּבוֹד לְרַבּוֹ, אוֹ לְמִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ:

ט. **לֹא** יִשֹּׁךְ אָדָם מִן הַפְּרוֹסָה וְיַחֲזִירֶנָּה בַּקְּעָרָה, מִפְּנֵי סַכָּנַת נְפָשׁוֹת:

י. **לֹא** יִשְׁתֶּה אָדָם מִן הַכּוֹס וְיִתְּנֶנּוּ לַחֲבֵרוֹ, לְפִי שֶׁאֵין דַּעַת הַבְּרִיּוֹת שָׁוֹוֹת:

יא. **אֶחָד** מְשַׁמֵּשׁ אֶת הַשְּׁנַיִם - הֲרֵי זֶה אוֹכֵל עִמָּהֶן. שְׁלֹשָׁה - אֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶן עַד שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ רְשׁוּת:

יב. **בָּא** לָהֶם מְתִיקָה בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן - מְבָרֵךְ עַל הַמָּזוֹן וּפוֹטֵר אֶת הַמְּתִיקָה:

יג. **רַבִּי** מוֹנָא אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: פַּת הַבָּאָה בְּבִסְנִין אַחַר הַמָּזוֹן - טְעוּנָה בְּרָכָה לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ:

יד. **מַיִם** רִאשׁוֹנִים - רְשׁוּת. אַחֲרוֹנִים - חוֹבָה. מַיִם רִאשׁוֹנִים - מַפְסִיק. אַחֲרוֹנִים - אֵינוֹ מַפְסִיק:

מז. **הַכֹּל** חַיָּבִין בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן, כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים, וְגֵרִים וַעֲבָדִים מְשֻׁחְרָרִין, חֲלָלִין וּמַמְזֵרִין, נְתִינִין, סְרִיסִים אָדָם, סְרִיסִים חַמָּה, פְּצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה - כֻּלָּן חַיָּבִין, וּמוֹצִיאִין אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן. טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - חַיָּבִין, וְאֵין מוֹצִיאִין אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן:

מז. **אַנְדְּרוֹגִינוֹס** - מוֹצִיא אֶת מִינוֹ, וְאֵינוֹ מוֹצִיא שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. טוּמְטוּם - אֵינוֹ מוֹצִיא, לֹא אֶת מִינוֹ וְלֹא אֶת שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ:

יז. **מִי** שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין - אֵינוֹ מוֹצִיא, לֹא אֶת מִינוֹ וְלֹא אֶת שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ:

יח. **נָשִׁים** וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים - פְּטוּרִין, וְאֵין מוֹצִיאִין אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן. בֶּאֱמֶת אָמְרוּ: אִשָּׁה - מְבָרֶכֶת לְבַעְלָהּ. וּבֵן - מְבָרֵךְ לְאָבִיו. עֶבֶד - לְרַבּוֹ:

יט. **קָטָן** שֶׁהֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - מְזַמְּנִים עָלָיו. וְשֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, שֶׁיָּכוֹל לֶאֱכֹל כַּזַּיִת - מְזַמְּנִין עָלָיו, וְשֶׁאֵין יָכוֹל לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת - אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו. וְאֵין מְדַקְדְּקִין בְּקָטָן:

כ. **בֵּין** שֶׁאָמַר: 'נְבָרֵךְ' בֵּין שֶׁאָמַר: 'בָּרְכוּ' - אֵין תּוֹפְסִין אוֹתוֹ עַל פֶּה. הַנַּקְדָּנִין - תּוֹפְסִין אוֹתוֹ עַל פֶּה. בְּעֶשְׂרִים - נֶחְלְקוּ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בָּהֶן אֶחָד שֶׁמַּפְטִירִין אוֹתוֹ מִן הַזִּמּוּן:

כא. **רַבָּן** שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עָלוּ וְהֶסֵּבוּ, אֲפִלּוּ לֹא טָבַל עִמָּהֶם אֶלָּא בְּצִיר - מְזַמְּנִין עָלָיו:

כב. **עוֹבֵד** כּוֹכָבִים הַמְבָרֵךְ בַּשֵּׁם - עוֹנִין אַחֲרָיו אָמֵן. כּוּתִי הַמְבָרֵךְ בַּשֵּׁם - אֵין עוֹנִין אַחֲרָיו אָמֵן, עַד שֶׁיִּשְׁמַע אֶת הַבְּרָכָה כֻּלָּהּ:

כג. **הָיָה** מַקְרִיב וְבָחִים בִּירוּשָׁלַיִם, אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ שֶׁהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה'. כְּשֶׁהוּא מַקְרִיבָם, אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַקְרִיב זְבָחִים'. כְּשֶׁהוּא אוֹכְלָם, אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֶאֱכֹל זְבָחִים':

כד. **עֲשָׂרָה** שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין, אַף עַל פִּי שֶׁכֻּלָּן אוֹכְלִין מִכְּבָר אֶחָד - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. יָשְׁבוּ לֶאֱכֹל, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד אוֹכֵל מִכְּבָרוֹ - אֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּן:

כה. **פּוֹעֲלִין** שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין מְלָאכָה אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת - הֲרֵי אֵלּוּ מְבָרְכִין לְאַחֲרֵיהָ שְׁתַּיִם. כֵּיצַד? מְבָרֵךְ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה כְּתִקְנָהּ, כּוֹלֵל שְׁנִיָּה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם בְּשֶׁל אֶרֶץ, וְחוֹתֵם בְּשֶׁל אֶרֶץ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעוֹשִׂין בִּשְׂכָרָן. אֲבָל אִם הָיוּ עוֹשִׂין עִמּוֹ בַּפְּעוּדָה, אוֹ שֶׁהָיָה בַּעַל הַבַּיִת מֵיסֵב עִמָּהֶם - הֲרֵי אֵלּוּ מְבָרְכִין כְּתִקְנָן. אַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁבֵּין בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל בַּפְּעוּדָה, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים:

מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, שֶׁהַיּוֹם גּוֹרֵם לַיַּיִן שֶׁיָּבֹא, וּכְבָר קָדַשׁ הַיּוֹם וַעֲדַיִן לֹא בָּא. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם, שֶׁהַיַּיִן גּוֹרֵם לַקִּדּוּשָׁה שֶׁתֵּאָמֵר. דָּבָר אַחֵר: בִּרְכַּת הַיַּיִן - תָּדִיר, וּבִרְכַּת הַיּוֹם - אֵינוֹ תָּדִיר, תָּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר - תָּדִיר קוֹדֵם. וַהֲלָכָה כְּבֵית הִלֵּל:

כו. **בֵּית** שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹטְלִין לַיָּדַיִם וְאַחַר כָּךְ מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס. שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר מוֹזְגִין תְּחִלָּה אֶת הַכּוֹס, שֶׁמָּא נִטְמְאוּ מַשְׁקִין שֶׁבַּאֲחוֹרֵי הַכּוֹס מֵחֲמַת יָדָיו, וְיַחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ אֶת הַכּוֹס. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֲחוֹרֵי הַכּוֹס לְעוֹלָם טְמֵאִין. דָּבָר אַחֵר: אֵין נְטִילַת יָדַיִם אֶלָּא סָמוּךְ לַסְּעוּדָה:

כו. **מוֹזְגִין** אֶת הַכּוֹס וְאַחַר כָּךְ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם. שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר נוֹטְלִין תְּחִלָּה, שֶׁמָּא יְטַמְּאוּ מַשְׁקִין שֶׁל יָדַיִם מֵחֲמַת הַכּוֹס, וְיַחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ אֶת הַיָּדַיִם. אֶלָּא מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס וְאַחַר כָּךְ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם:

כח. **בֵּית** שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְקַנֵּחַ יָדוֹ בַּמַּפָּה וּמַנִּיחָהּ עַל הַשֻּׁלְחָן. שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר עַל הַכֶּסֶת, שֶׁמָּא נִטְמְאוּ מַשְׁקִין שֶׁבַּמַּפָּה מֵחֲמַת הַכֶּסֶת, וְיַחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ אֶת הַיָּדַיִם. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: סָפֵק מַשְׁקִים לַיָּדַיִם - טָהוֹר. דָּבָר אַחֵר: אֵין נְטִילָה לְחֻלִּין מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא מְקַנֵּחַ יָדוֹ בַּמַּפָּה וּמַנִּיחָהּ עַל הַכֶּסֶת, שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר עַל הַשֻּׁלְחָן, שֶׁמָּא יִטַּמְּאוּ מַשְׁקִין שֶׁבַּמַּפָּה מֵחֲמַת הַשֻּׁלְחָן, וְיַחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ אֶת הָאוֹכָלִין:

כט. **בֵּית** שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת מִפְּנֵי אֲבוּד אוֹכְלִין, וְאַחַר כָּךְ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: הָיָה שַׁמָּשׁ תַּלְמִיד חָכָם וּמְלַקֵּט פֵּרוּרִין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן כַּזַּיִת - נוֹטְלִין לַיָּדַיִם, וְאַחַר כָּךְ מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת:

ל. **הֵבִיאוּ** לְפָנָיו שֶׁמֶן וְיַיִן - בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: כּוֹס יַיִן - בִּשְׂמֹאלוֹ. וְשֶׁמֶן עֲרֵב - בִּימִינוֹ. מְבָרֵךְ עַל הַשֶּׁמֶן, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אוֹחֵז הַיַּיִן - בִּימִינוֹ. וְהַשֶּׁמֶן - בִּשְׂמֹאלוֹ. מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְשׁוֹתֶהוּ, וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ עַל הַשֶּׁמֶן וּמוֹחֶה בְּרֹאשׁ הַשַּׁמָּשׁ. אִם הָיָה שַׁמָּשׁ תַּלְמִיד חָכָם - טָחוֹ בַּכֹּתֶל, לְפִי שֶׁאֵין שָׁבַח לְתַלְמִיד חָכָם שֶׁיֵּצֵא לַשּׁוּק כְּשֶׁהוּא מְבֻשָּׂם:

לא. **אָמַר** רַבִּי יְהוּדָה: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁבַּתְּחִלָּה, וְעַל הַבְדָּלָה שֶׁבַּסּוֹף. וְעַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הַמָּאוֹר וְעַל הַבְּשָׂמִים, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: עַל הַמָּאוֹר וְאַחַר כָּךְ הַבְּשָׂמִים. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: בְּשָׂמִים וְאַחַר כָּךְ מָאוֹר:

לב. **הַנִּכְנָס** לְבֵיתוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת - מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְעַל הַמָּאוֹר וְעַל הַבְּשָׂמִים, וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר הַבְדָּלָה. וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד - מַנִּיחוֹ אַחַר הַמָּזוֹן וּמְשַׁלְשְׁלָן כֻּלָּן לְאַחֲרָיו. וְאוֹמֵר הַבְדָּלָה: בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וּבְמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב, וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב, וּבְמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב לְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. הָרָגִיל - אוֹמֵר הַבְדָּלוֹת הַרְבֵּה. וְשֶׁאֵינוֹ רָגִיל - אוֹמֵר אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם:

לג. **בֵּית** הַמִּדְרָשׁ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֶחָד מְבָרֵךְ לְבָלָן, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ:

לד. הָיָה לוֹ נֵר טָמוּן בְּחֵיקוֹ אוֹ בְּפַנָּס, אוֹ שֶׁרָאָה אֶת הַשַּׁלְהֶבֶת וְלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ, אוֹ נִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ וְלֹא רָאָה הַשַּׁלְהֶבֶת - אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלֶיהָ עַד שֶׁיִּרְאֶה אֶת הַשַּׁלְהֶבֶת וּמִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ:

לה. **עֲשָׂשִׁית** שֶׁלֹּא כָּבְתָה - מְבָרֵךְ עָלֶיהָ. נֵר שֶׁל נָכְרִי - אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלֶיהָ. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִדְלִיק מִנָּכְרִי, וְנָכְרִי שֶׁהִדְלִיק מִיִּשְׂרָאֵל - מְבָרֵךְ עָלֶיהָ. מֵאֵימָתַי מְבָרֵךְ? מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ. לֹא בֵּרַךְ מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ - יְבָרֵךְ כָּל הַלַּיְלָה. לֹא בֵּרַךְ כָּל הַלַּיְלָה - לֹא יְבָרֵךְ מֵעַתָּה:

לו. **הָאֵשׁ** וְהַכְּלָאַיִם - אֵינָן מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, אֲבָל עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵשׁ גֵּיהִנֹּם שֶׁנִּבְרֵאת בְּיוֹם שֵׁנִי - אֵינָהּ כְּבָתָה לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה סו, כד): "וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה". הָאֵשׁ וְהַבְּשָׂמִים שֶׁבַּמְּרָחָץ - אֵינוֹ מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן:

לז. הָיָה עוֹמֵד בַּחֲנוּת שֶׁל בְּשָׂמִים כָּל הַיּוֹם - אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא פַּעַם אַחַת. הָיָה נִכְנָס וְיוֹצֵא נִכְנָס וְיוֹצֵא - מְבָרֵךְ עַל כָּל פַּעַם וּפַעַם:

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

א. **בִּרְכַּת** הַזִּמּוּן[יא] מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ח, י): וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ - זוֹ בִּרְכַּת הַזִּמּוּן. וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ - זוֹ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה. עַל הָאָרֶץ - זוֹ בִּרְכַּת הָאָרֶץ. הַטּוֹבָה - זוֹ יְרוּשָׁלַיִם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים ג, כה): "הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה". אֲשֶׁר נָתַן לָךְ - זֶה הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב:

ב. וּמִנַּיִן שֶׁכְּשֵׁם שֶׁאַתָּה מְבָרֵךְ לְאַחֲרָיו, כָּךְ אַתָּה מְבָרֵךְ לְפָנָיו? תַּלְמוּד לוֹמַר (דְּבָרִים ח, י): "אֲשֶׁר נָתַן לָךְ" - מִשָּׁעָה שֶׁנִּתַּן לָךְ. וּמִנַּיִן שֶׁאַף עַל הֶהָרִים וְעַל הַגְּבָעוֹת? תַּלְמוּד לוֹמַר: "עַל הָאָרֶץ". וּמִנַּיִן שֶׁאַף עַל הַתּוֹרָה וְעַל הַמִּצְוֹת? תַּלְמוּד לוֹמַר: אֲשֶׁר נָתַן לָךְ, וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר (שְׁמוֹת כד, יב): "וָאֶתְּנָה לְךָ אֶת לוּחוֹת הָאֶבֶן":

ג. רַבִּי אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁכְּשֵׁם שֶׁאַתָּה מְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה, כָּךְ אַתָּה מְבָרֵךְ עַל הָרָעָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲשֶׁר נָתַן ה' אֱלֹהֶיךָ". אֲשֶׁר נָתַן לָךְ - דַּיָּנְךָ, בְּכָל דִּין שֶׁדָּנְךָ, בֵּין בִּמְדַּת הַטּוֹב בֵּין בִּמְדַּת הַפֻּרְעָנוּת:

ד. **הָרוֹאֶה** עֲבוֹדָה זָרָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ אֱרֶךְ אַפַּיִם'. מָקוֹם שֶׁנֶּעֱקְרָה מִמֶּנּוּ עֲבוֹדָה זָרָה, אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ שֶׁעָקַר עֲבוֹדָה זָרָה מֵאַרְצֵנוּ, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' שֶׁתַּעֲקֹר עֲבוֹדָה זָרָה בְּכָל מְקוֹמוֹת יִשְׂרָאֵל וְתָשִׁיב לֵב עוֹבְדֵיהָ לְעָבְדֶךָ'.

יא. נֹסַח אַחֵר: 'הַמָּזוֹן'.

וּבְחוּצָה לָאָרֶץ - אֵין צָרִיךְ לוֹמַר בֵּן, מִפְּנֵי שֶׁרֻבָּהּ נְכָרִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף בְּחוּצָה לָאָרֶץ - צָרִיךְ לוֹמַר בֵּן, מִפְּנֵי שֶׁעֲתִידִין לְהִתְגַּיֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר (צְפַנְיָה ג, ט): "אָז אֶהְפֹּךְ" וְגוֹ':

ה. הָרוֹאֶה אוֹכְלוּסִין - אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ חַכַם הָרָזִים', שֶׁאֵין פַּרְצוּפוֹתֵיהֶן דּוֹמִין זֶה לָזֶה וְאֵין דַּעְתָּם שָׁווֹת זֶה לָזֶה. בֶּן זוֹמָא רָאָה אוֹכְלוּסִין בְּהַר הַבַּיִת, אָמַר: 'בָּרוּךְ חַכַם הָרָזִים, וּבָרוּךְ שֶׁבָּרָא כָּל אֵלּוּ לְשַׁמְּשֵׁנִי'. כַּמָּה יָגַע אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְלֹא טָעַם מְלוּגְמָא אַחַת, עַד שֶׁחָרַשׁ, וְזָרַע, וְקָצַר, וְעִמֵּר, וְדָשׁ, וְזָרָה, וּבֵרַר, וְטָחַן, וְהִרְקִיד, וְלָשׁ, וְאָפָה, וְאַחַר כָּךְ אָכַל. וַאֲנִי, עוֹמֵד שַׁחֲרִית וּמוֹצֵא כָּל אֵלּוּ לְפָנַי. כַּמָּה יָגַע אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְלֹא לָבַשׁ חָלוּק אֶחָד, עַד שֶׁגָּזַז, וְלִבֵּן, וְנִפֵּץ, וְצָבַע, וְטָוָה, וְאָרַג, וְתָפַר, וְאַחַר כָּךְ לָבַשׁ. וַאֲנִי, עוֹמֵד שַׁחֲרִית וּמוֹצֵא כָּל אֵלּוּ לְפָנַי. כַּמָּה אֻמָּנִיּוֹת שׁוֹקְדוֹת וּמַשְׁכִּימוֹת. וַאֲנִי, עוֹמֵד שַׁחֲרִית וּמוֹצֵא כָּל אֵלּוּ לְפָנַי. וְכֵן הָיָה בֶּן זוֹמָא אוֹמֵר: אוֹרַח טוֹב מַה הוּא אוֹמֵר? זָכוּר בַּעַל הַבַּיִת לְטוֹב, כַּמָּה מִינֵי יֵינוֹת הֵבִיא לְפָנֵינוּ, כַּמָּה מִינֵי גְּלוּסְקָאוֹת הֵבִיא לְפָנֵינוּ, כַּמָּה מִינֵי חֲשׁוּבוֹת הֵבִיא לְפָנֵינוּ, כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה - לֹא עָשָׂה אֶלָּא בִּשְׁבִילִי. אוֹרַח רַע מַה הוּא אוֹמֵר? וְכִי מַה אָכַלְתִּי, לֹא פַּת אַחַת אָכַלְתִּי? וְלֹא חֲתִיכָה אַחַת אָכַלְתִּי? לֹא כּוֹס אֶחָד שָׁתִיתִי? כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה - לֹא עָשָׂה אֶלָּא בִּשְׁבִיל אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו. עַל אוֹרַח טוֹב מַהוּ אוֹמֵר? - "זְכֹר כִּי תַשְׁגִּיא פָּעֳלוֹ אֲשֶׁר שֹׁרְרוּ אֲנָשִׁים" (אִיּוֹב לו, כד):

ו. הָרוֹאֶה אֶת הַכּוּשִׁי[יב], וְאֶת הַגִּיחוֹר[יג], וְאֶת הַלַּוְקָן[יד], וְאֶת הַקִּפֹּחַ[טו], וְאֶת הַנַּנָּס[טז], וְאֶת הַדַּרְנִיקוֹס[יז] - אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ מְשַׁנֶּה הַבְּרִיּוֹת'. אֶת הַחִגֶּר, וְאֶת הַקִּטֵּעַ, וְאֶת הַסּוּמָא, וּמֻכֵּי שְׁחִין, וְאֶת פִּתּוּיֵי רֹאשׁ[יח], וְאֶת הַבַּהֲקָנִין[יט] - אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ דַּיָּן הָאֱמֶת':

ז. רָאָה בְּנֵי אָדָם נָאִין, וְאִילָנוֹת נָאִין - אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ שֶׁכָּרָא בְּרִיּוֹת נָאוֹת':

ח. הָרוֹאֶה אֶת הַקָּשֶׁת בֶּעָנָן, אוֹמֵר: 'נֶאֱמָן בִּבְרִיתוֹ בָּרוּךְ זוֹכֵר הַבְּרִית':

ט. הָיָה הוֹלֵךְ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ יוֹדֵעַ מִסְפַּר כֻּלְּכֶם, הוּא יוֹדֵעַ, הוּא עָתִיד לָדוּן, הוּא עָתִיד לְהַקִּימְכֶם, בָּרוּךְ מְחַיֶּה מֵתִים בְּמַאֲמָרוֹ':

י. אֶת הַחַמָּה וְאֶת הַלְּבָנָה וְאֶת הַכּוֹכָבִים וְאֶת הַמַּזָּלוֹת בְּסִדְרָן, אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ עוֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית'. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַמְּבָרֵךְ עַל הַחַמָּה - זוֹ דֶּרֶךְ אַחֲרֵת. וְכֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָרוֹאֶה אֶת הַיָּם תָּדִיר וְנִשְׁתַּהֶא בּוֹ דְּבָרִים[כ] - צָרִיךְ לְבָרֵךְ:

יא. הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים ו, ה): "וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ" וְגוֹ' - בִּשְׁנֵי יְצָרֶיךָ בְּיֵצֶר

יב. שְׁחוֹר בְּיוֹתֵר. יג. אָדֹם בְּיוֹתֵר. יד. לָבָן בְּיוֹתֵר. טו. בִּטְנוֹ עָבָה, וּמִתּוֹךְ עָבְיוֹ נִרְאֵית קוֹמָתוֹ מְקֻפַּחַת; וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים אָרוֹךְ הַרְבֵּה וּפַרְצוּפוֹ שָׁמוּט וּבוֹלֵט דְּמְכוֹעֵר הַרְבֵּה. טז. נָמוֹךְ בְּיוֹתֵר. יז. פִּיו עָקֹם. יח. שְׂעָרוֹ דָּבוּק בְּיַחַד. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים רַחֲבֵי רֹאשׁ. יט. בַּעֲלֵי בֶּהָרוֹת לְבָנוֹת בְּפָנֵיהֶם. כ. שֶׁעָבְרוּ שְׁלוֹשִׁים יוֹם וְלֹא רָאָהוּ.

טוֹב וּבְיֵצֶר הָרַע. "בְּכָל נַפְשְׁךָ" - אֲפִלּוּ נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תְּהִים מד, כג): "עָלֶיךָ הָרַגְנוּ כָּל הַיּוֹם". דָּבָר אַחֵר: "בְּכָל נַפְשְׁךָ" - בְּכָל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ שֶׁבָּרָא בְךָ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִים קיט, קעה): "תְּחִי נַפְשִׁי וּתְהַלְלֶךָּ", וְאוֹמֵר (תְּהִים לה, י): "כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה". בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: תֵּן נַפְשְׁךָ עַל מִצְוֹתָיו:

יב. **יֵשׁ** דְּבָרִים שֶׁהֵן תְּפִלּוֹת שָׁוְא. כֵּיצַד? כּוֹנֵם מֵאָה כּוֹרִין - וְאוֹמֵר: 'יְהִי רָצוֹן שֶׁיִּהְיוּ מָאתַיִם'. כּוֹנֵם מֵאָה חָבִיּוֹת - וְאוֹמֵר: 'יְהִי רָצוֹן שֶׁיִּהְיוּ מָאתַיִם' - הֲרֵי זוֹ תְּפִלַּת שָׁוְא. אֲבָל מִתְפַּלֵּל הוּא שֶׁתִּתְכַּנֵּס בָּהֶן בְּרָכָה, וְלֹא שֶׁתִּתְכַּנֵּס בָּהֶן מְאֵרָה:

יג. **דּוֹסְתַּאי** בְּרַבִּי יַנַּאי אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּיִצְחָק (בְּרֵאשִׁית כו, כד): "וּבֵרַכְתִּיךָ וְהִרְבֵּיתִי אֶת זַרְעֲךָ". דָּרַשׁ יִצְחָק: הוֹאִיל וְאֵין בְּרָכָה שׁוֹרָה אֶלָּא בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו, עָמַד וְזָרַע, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כו, יב): "וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִיא וַיִּמְצָא" בַּשָּׁנָה הַהִיא מֵאָה שְׁעָרִים" וְגוֹ'. דָּבָר אַחֵר: "מֵאָה שְׁעָרִים" - שֶׁשִּׁעֲרוּהוּ, וְנִמְצָא מֵאָה פְּעָמִים כְּמוֹ שֶׁשִּׁעֲרוּהוּ. [מֵאָה מִנְיָן, מֵאָה שְׁעָרִים - מֵאָה דְּגָנִים. וּמֵאָה דְּגָנִים שֶׁשִּׁעֲרוּם - מֵאָה פְּעָמִים. וְנִמְצָא עַל אַחַת מֵאָה בַּמֶּה שֶׁשִּׁעֲרוּ]:

יד. **הָעוֹשֶׂה** כָּל הַמִּצְוֹת צָרִיךְ לְבָרֵךְ. הָעוֹשֶׂה סֻכָּה לְעַצְמוֹ, אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ שֶׁהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה'. נִכְנַס לֵישֵׁב בָּהּ, אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה'. וּמִשֶּׁבֵּרַךְ עָלֶיהָ יוֹם רִאשׁוֹן - שׁוּב לֹא יְבָרֵךְ:

מז. הָעוֹשֶׂה לוּלָב לְעַצְמוֹ, אוֹמֵר: ׳בָּרוּךְ שֶׁהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה׳. וּכְשֶׁהוּא נוֹטְלוֹ, אוֹמֵר: ׳עַל נְטִילַת לוּלָב׳, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו כָּל שִׁבְעָה. הָעוֹשֶׂה צִיצִית לְעַצְמוֹ, אוֹמֵר: ׳בָּרוּךְ שֶׁהִגִּיעָנוּ׳. וּכְשֶׁהוּא מִתְעַטֵּף, אוֹמֵר: ׳לְהִתְעַטֵּף בַּצִּיצִית׳. הָעוֹשֶׂה תְּפִלִּין לְעַצְמוֹ, אוֹמֵר: ׳בָּרוּךְ שֶׁהִגִּיעָנוּ׳. וּכְשֶׁהוּא מַנִּיחָן, אוֹמֵר: ׳אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין׳. מֵאֵימָתַי מַנִּיחָן? בְּשַׁחֲרִית. לֹא הִנִּיחָן בְּשַׁחֲרִית - מַנִּיחָן כָּל הַיּוֹם:

מז. הַשּׁוֹחֵט, צָרִיךְ בְּרָכָה לְעַצְמוֹ: ׳בָּרוּךְ עַל הַשְּׁחִיטָה׳. הַמְכַסֶּה דָּם, צָרִיךְ בְּרָכָה לְעַצְמוֹ: ׳עַל כִּסּוּי הַדָּם׳:

יז. הַמָּל, צָרִיךְ בְּרָכָה לְעַצְמוֹ: ׳עַל הַמִּילָה׳. אֲבִי הַבֵּן - צָרִיךְ בְּרָכָה לְעַצְמוֹ: ׳בָּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ׳. וְהָעוֹמְדִין אוֹמְרִים: ׳כְּשֵׁם שֶׁנִּכְנַס לַבְּרִית כֵּן יִכָּנֵס לְתוֹרָה לְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים׳. הַמְבָרֵךְ אוֹמֵר: ׳אֲשֶׁר קִדַּשׁ יְדִיד מִבֶּטֶן, וְחֹק בִּשְׂאֵרוֹ שָׂם, וְצֶאֱצָאָיו חָתַם בְּאוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ, עַל כֵּן בִּשְׁכַר זֹאת אֵל חַי חֶלְקֵנוּ צוּרֵנוּ, צַוֵּה לְהַצִּיל יְדִידוּת שְׁאֵרֵנוּ מִשַּׁחַת לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר שָׂם בִּבְשָׂרֵנוּ, בָּרוּךְ כּוֹרֵת הַבְּרִית׳:

יח. הַמָּל אֶת הַגֵּרִים, אוֹמֵר: ׳בָּרוּךְ עַל הַמִּילָה׳. הַמְבָרֵךְ, אוֹמֵר: ׳אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לָמוּל אֶת הַגֵּרִים לְהַטִּיף מֵהֶן דַּם בְּרִית, שֶׁאִלְמָלֵא דַּם בְּרִית לֹא נִתְקַיְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה לג, כה): אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה

וְגוֹ', בָּרוּךְ כּוֹרֵת הַבְּרִית'. הַמָּל אֶת הָעֲבָדִים, אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ עַל הַמִּילָה'. הַמְּבָרֵךְ אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לָמוּל אֶת הָעֲבָדִים, וּלְהַטִּיף מֵהֶן דַּם בְּרִית' וְכוּ':

יט. הָיָה הוֹלֵךְ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת, אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר'. מֵאֵימָתַי מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן? מִשָּׁעָה שֶׁמַּפְרִישָׁן:

כ. **עֲשָׂרָה** שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין עֲשָׂר מִצְוֹת - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. הָיוּ עוֹשִׂין כֻּלָּן מִצְוָה אַחַת - אֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּן. יָחִיד שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה עֲשָׂר מִצְוֹת - מְבָרֵךְ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הָיָה עוֹשֶׂה מִצְוָה כָּל הַיּוֹם - אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא אַחַת. הָיָה מַפְסִיק וְעוֹשֶׂה, מַפְסִיק וְעוֹשֶׂה - צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת:

כא. **הַנִּכְנָס** לַכְּרָךְ - מִתְפַּלֵּל שְׁתַּיִם, אַחַת בִּכְנִיסָתוֹ וְאַחַת בִּיצִיאָתוֹ. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: אַרְבַּע, שְׁתַּיִם בִּכְנִיסָתוֹ וּשְׁתַּיִם בִּיצִיאָתוֹ. בִּכְנִיסָתוֹ מַהוּ אוֹמֵר? - 'יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי שֶׁאֶכָּנֵס בְּשָׁלוֹם'. נִכְנַס בְּשָׁלוֹם, אוֹמֵר: 'מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי שֶׁהִכְנַסְתָּנִי בְּשָׁלוֹם, כֵּן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתּוֹצִיאֵנִי לְשָׁלוֹם'. יָצָא לְשָׁלוֹם, אוֹמֵר: 'מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי שֶׁהוֹצֵאתָנִי לְשָׁלוֹם, כָּךְ יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁאַגִּיעַ לִמְקוֹמִי לְשָׁלוֹם':

כב. **הַנִּכְנָס** לְבֵית הַמֶּרְחָץ, מִתְפַּלֵּל שְׁתַּיִם, אַחַת בִּכְנִיסָתוֹ וְאַחַת בִּיצִיאָתוֹ. בִּכְנִיסָתוֹ מַהוּ אוֹמֵר? 'יְהִי רָצוֹן

מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי שֶׁתַּכְנִיסֵנִי לְשָׁלוֹם וְתוֹצִיאֵנִי לְשָׁלוֹם, וְאַל יֵאָרַע בִּי דְּבַר קַלְקָלָה, וְאִם יֵאָרַע בִּי דְּבַר קַלְקָלָה, יְהֵא מִיתָתִי כַּפָּרָתִי עָלַי. וְהַצִּילֵנִי מִזֶּה וּמִכֵּיוֹצֵא בָּזֶה לֶעָתִיד לָבוֹא'. יָצָא לְשָׁלוֹם, אוֹמֵר: 'מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי שֶׁיָּצָאתִי לְשָׁלוֹם, כֵּן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי שֶׁאַגִּיעַ לְבֵיתִי לְשָׁלוֹם':

כג. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּכָל יוֹם: 'בָּרוּךְ שֶׁלֹּא עָשַׂנִי גּוֹי'. 'בָּרוּךְ שֶׁלֹּא עָשַׂנִי אִשָּׁה'. 'בָּרוּךְ שֶׁלֹּא עָשַׂנִי בּוּר'. גּוֹי, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה מ, יז): "כָּל הַגּוֹיִם כְּאַיִן נֶגְדּוֹ". אִשָּׁה - אֵין אִשָּׁה חַיֶּבֶת בְּמִצְוֹת. בּוּר - שֶׁאֵין בּוּר יָרֵא חֵטְא, וְלֹא עַם הָאָרֶץ חָסִיד. מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁאָמַר לְעַבְדּוֹ לְבַשֵּׁל לוֹ תַּבְשִׁיל, הוּא לֹא בִשֵּׁל לוֹ תַּבְשִׁיל מִיָּמָיו, סוֹף שֶׁמַּקְדִּיחַ אֶת הַתַּבְשִׁיל וּמַקְנִיט אֶת רַבּוֹ. לְחַפּוֹת לוֹ חָלוּק, וְהוּא לֹא חִפָּה לוֹ חָלוּק מִיָּמָיו, סוֹף שֶׁמְּלַכְלֵךְ אֶת הֶחָלוּק וּמַקְנִיט אֶת רַבּוֹ:

כד. **לֹא** יִבָּנֵס אָדָם בְּהַר הַבַּיִת - לֹא בְּמִנְעָלוֹ וְלֹא בְּסַנְדָּלוֹ, וְלֹא בַּאֲבַק שֶׁעַל גַּבֵּי רַגְלָיו, וּבְמָעוֹת הַצְּרוּרִים לוֹ בְּסִדִינוֹ, וּבַאֲפֻנְדָּתוֹ הַחֲגוֹרָה לוֹ מִבַּחוּץ, שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת ד, יז): "שְׁמוֹר רַגְלְךָ כַּאֲשֶׁר תֵּלֵךְ אֶל בֵּית הָאֱלֹהִים":

כה. **וְלֹא** יַעֲשֶׂה קַפְּנַדַּרְיָא וּרְקִיקָה מִקַּל וָחֹמֶר, וּמַה מִּנְעָל שֶׁאֵין בּוֹ דֶּרֶךְ בְּזָיוֹן - אָמְרָה תּוֹרָה בָּךְ, רְקִיקָה שֶׁהוּא דֶּרֶךְ בְּזָיוֹן - עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (אֶסְתֵּר ד, ב): "כִּי אֵין

לָבֹא אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ שָׂק". בֹּא וּרְאֵה, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה קַלִּין וַחֲמוּרִין בַּדָּבָר, אִם לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם אֵין עוֹשִׂין כֵּן, לֹא כָּל שֶׁכֵּן לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:

כו. הַפּוֹתֵחַ בְּיו"ד וְהֵ"א, וְחוֹתֵם בְּיו"ד וְהֵ"א - הֲרֵי זֶה חָכָם. בְּאָלֶ"ף לָמֶ"ד, וְחוֹתֵם בְּיו"ד וְהֵ"א - הֲרֵי זֶה בֵּינוֹנִי. בְּאָלֶ"ף לָמֶ"ד, וְחוֹתֵם בְּאָלֶ"ף לָמֶ"ד - הֲרֵי זֶה בּוּר. בְּיו"ד וְהֵ"א, וְחוֹתֵם בְּאָלֶ"ף לָמֶ"ד - הֲרֵי זוֹ דֶּרֶךְ אַחֶרֶת:

כז. כָּל חוֹתְמֵי הַבְּרָכוֹת שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ - הָיוּ אוֹמְרִים: 'עַד הָעוֹלָם'. מִשֶּׁקִּלְקְלוּ הַמִּינִים וְאָמְרוּ אֵין עוֹלָם אֶלָּא אֶחָד - הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ אוֹמְרִים: 'מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם'. וּמוֹדִיעִין: שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה בִּפְנֵי הָעוֹלָם הַבָּא - כִּפְרוֹזְדוֹר לִפְנֵי הַהֶדֶר:

כח. אֵין עוֹנִין אָמֵן בַּמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (נְחֶמְיָה ט, ה): "קוּמוּ בָּרְכוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, וִיבָרְכוּ שֵׁם כְּבוֹדֶךָ, וּמְרוֹמַם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה". מִנַּיִן עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּמְרוֹמַם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה" - 'עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה - תֵּן לוֹ תְּהִלָּה':

כט. בָּרִאשׁוֹנָה הָיְתָה תּוֹרָה מְשְׁתַּכַּחַת מִיִּשְׂרָאֵל, וְזָקֵנִים הֶחֱזִירוּ אוֹתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (רוּת ב, ד): "וְהִנֵּה בֹּעַז בָּא מִבֵּית לֶחֶם וַיֹּאמֶר לַקּוֹצְרִים ה' עִמָּכֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְבָרֶכְךָ ה'". וְאוֹמֵר (שׁוֹפְטִים ו, יב): "ה' עִמְּךָ גִּבּוֹר הֶחָיִל":

ל. חִלֵּל הַזָּקֵן אוֹמֵר: בִּשְׁעַת מַכְנִיסִין - פַּזֵּר. בִּשְׁעַת מְפַזְּרִין - כַּנֵּס. בְּעֵת שֶׁאַתָּה רוֹאֶה תּוֹרָה חֲבִיבָה עַל יִשְׂרָאֵל וְהַכֹּל שְׁמֵחִין בָּהּ - הֱוֵי אַתְּ מְפַזֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי יא, כד): "יֵשׁ מְפַזֵּר וְנוֹסָף עוֹד". וּבְשָׁעָה שֶׁאַתָּה רוֹאֶה תּוֹרָה שְׁכוּחָה מִיִּשְׂרָאֵל וְאֵין הַכֹּל מַשְׁגִּיחִין בָּהּ - הֱוֵי אַתְּ מְכַנֵּס, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִים קיט, קכו): "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ":

לא. **רַבִּי** מֵאִיר אוֹמֵר: אֵין לְךָ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מֵאָה מִצְוֹת בְּכָל יוֹם. קוֹרֵא שְׁמַע - מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ. אוֹכֵל אֶת פִּתּוֹ - מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ. מִתְפַּלֵּל שָׁלֹשׁ פְּעָמִים שֶׁל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה. וְעוֹשֶׂה שְׁאָר מִצְוֹת - מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן. וְכֵן הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֵין לְךָ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאֵין שֶׁבַע מִצְוֹת מַקִּיפוֹת אוֹתוֹ. תְּפִלִּין בִּרֹאשׁוֹ וּתְפִילִין בִּזְרוֹעוֹ. מְזוּזָה בְּפִתְחוֹ. אַרְבַּע צִיצִיּוֹת מַקִּיפוֹת אוֹתוֹ. וַעֲלֵיהֶן אָמַר דָּוִד (תְּהִים קיט, קסד): "שֶׁבַע בַּיּוֹם הִלַּלְתִּיךָ". נִכְנַס לַמֶּרְחָץ - מִילָּה בִּבְשָׂרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִים ח, א): "לַמְנַצֵּחַ עַל הַשְּׁמִינִית מִזְמוֹר לְדָוִד". וְאוֹמֵר (תְּהִים לד, ח): "חֹנֶה מַלְאַךְ ה' סָבִיב לִירֵאָיו וַיְחַלְּצֵם":

מַסֶּכֶת פֵּאָה

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **אֵלּוּ** דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם שִׁעוּר: הַפֵּאָה, וְהַבִּכּוּרִים, וְהָרֵאָיוֹן, וּגְמִילוּת חֲסָדִים, וְתַלְמוּד תּוֹרָה. פֵּאָה - יֵשׁ לָהּ שִׁעוּר מִלְמַטָּה וְאֵין לָהּ שִׁעוּר מִלְמַעְלָה. הָעוֹשֶׂה כָּל שֶׁדָּהוּ פֵּאָה - אֵינָהּ פֵּאָה:

ב. **אֵלּוּ** הַדְּבָרִים נִפְרָעִין מִן הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא: עַל עֲבוֹדָה זָרָה, וְעַל גִּלּוּי עֲרָיוֹת, וְעַל שְׁפִיכַת דָּמִים. וְעַל לָשׁוֹן הָרַע - כְּנֶגֶד כֻּלָּם:

ג. **זְבוּת** - יֵשׁ לָהּ קֶרֶן וְיֵשׁ לָהּ פֵּרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה ג, י): אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב כִּי פְּרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ. עֲבֵרָה - יֵשׁ לָהּ קֶרֶן וְאֵין לָהּ פֵּרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם שָׁם יא): "אוֹי לָרָשָׁע רָע כִּי גְמוּל יָדָיו יֵעָשֶׂה לוֹ". וּמַה אֲנִי מְקַיֵּם (מִשְׁלֵי א, לא): "וְיֹאכְלוּ מִפְּרִי דַרְכָּם"? אֶלָּא: עֲבֵרָה שֶׁעוֹשָׂה פֵּרוֹת - יֵשׁ לָהּ פֵּרוֹת, וְשֶׁאֵינָהּ עוֹשָׂה פֵּרוֹת - אֵין לָהּ פֵּרוֹת:

ד. **מַחֲשָׁבָה** טוֹבָה - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְצָרְפָהּ לְמַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְאָכִי ג, טז): "אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ

אֶל רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב ה' וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי ה' וּלְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ". מַחֲשָׁבָה רָעָה - אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְצָרְפָהּ לְמַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִים סו, יח): "אָוֶן אִם רָאִיתִי בְלִבִּי לֹא יִשְׁמַע ה'". וּמַה אֲנִי מְקַיֵּם (יִרְמְיָה ו, יט): "הִנֵּה אָנֹכִי מֵבִיא רָעָה פְּרִי מַחְשְׁבוֹתָם"? אֶלָּא: מַחֲשָׁבָה שֶׁעוֹשָׂה פֵּרוֹת - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְצָרְפָהּ לְמַעֲשֶׂה. וְשֶׁאֵינָהּ עוֹשָׂה פֵּרוֹת - אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְצָרֵף לְמַעֲשֶׂה:

ה. **נוֹתֵן** אָדָם פֵּאָה בִּתְחִלַּת הַשָּׂדֶה, וּבָאֶמְצַע, וּבַסּוֹף. וְאִם נָתַן בֵּין בַּתְּחִלָּה בֵּין בָּאֶמְצַע בֵּין בַּסּוֹף - יָצָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִם נָתַן בֵּין בַּתְּחִלָּה בֵּין בָּאֶמְצַע בֵּין בַּסּוֹף - הֲרֵי זוֹ פֵּאָה, וְצָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן בַּסּוֹף כַּשִּׁעוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם שִׁיֵּר לוֹ קֶלַח אֶחָד - סוֹמֵךְ עָלָיו וְנוֹתֵן מִשּׁוּם פֵּאָה, וְאִם לָאו - אֵינוֹ נוֹתֵן בַּסּוֹף אֶלָּא מִשּׁוּם הֶפְקֵר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁנָּתַן אֶת הַפֵּאָה וּמְבַקֵּשׁ לְהוֹסִיף:

ו. **לֹא** נָתַן מִן הַקָּמָה - נוֹתֵן מִן הָעֲמָרִים. לֹא נָתַן מִן הָעֲמָרִים - נוֹתֵן מִן הַגָּדִישׁ. לֹא נָתַן מִן הַגָּדִישׁ - נוֹתֵן מִן הַבְּרִי. עַד שֶׁלֹּא מֵרַח. וְאִם מֵרַח - מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן:

ז. **אָמַר** רַבִּי שִׁמְעוֹן: מִפְּנֵי אַרְבָּעָה דְּבָרִים אָמְרָה תּוֹרָה: 'לֹא יִתֵּן אָדָם פֵּאָה אֶלָּא בְּסוֹף שָׂדֵהוּ'. מִפְּנֵי גֶּזֶל עֲנִיִּים. וּמִפְּנֵי בְּטוּל עֲנִיִּים. וּמִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. מִפְּנֵי הָרַמָּאִים. מִפְּנֵי גֶּזֶל עֲנִיִּים כֵּיצַד? שֶׁלֹּא יְרָאֶה שָׂעָה שֶׁאֵין שָׁם אָדָם וְיֹאמַר לְקִרּוֹבוֹ עָנִי לְטוֹל פֵּאָה. מִפְּנֵי בְּטוּל עֲנִיִּים

כֵּיצַד? שֶׁלֹּא יְהוּ עֲנִיִּים יוֹשְׁבִין וּמְשַׁמְּרִין כָּל הַיּוֹם וְאוֹמְרִים: "עַכְשָׁו נוֹתֵן פֵּאָה"... אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁנּוֹתֵן בַּסּוֹף, הוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה מִלַּאכְתּוֹ, בָּא וְנוֹטְלָהּ בָּאַחֲרוֹנָה. מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן כֵּיצַד? שֶׁלֹּא יְהוּ עוֹבְרִין וְשָׁבִין אוֹמְרִין: "רְאוּ שֶׁפְּלוֹנִי קָצַר שָׂדֵהוּ וְלֹא נָתַן מִמֶּנָּה פֵּאָה". וּמִפְּנֵי מַה? שֶׁהֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה (וַיִּקְרָא יט, ט): "לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ". מִפְּנֵי הָרַמָּאִין, כֵּיצַד? שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: "כְּבָר נָתַנּוּ"! דָּבָר אַחֵר: - שֶׁלֹּא יַנִּיחַ אֶת הַיָּפֶה וְיִתֵּן הָרַע:

ח. הַיָּרָק, אַף עַל פִּי שֶׁלְּקִיטָתוֹ בְּאַחַת - אֵין מַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם. הַתְּאֵנִים, אַף עַל פִּי שֶׁמַּכְנִיסָן לְקִיּוּם - אֵין לְקִיטָתָן בְּאַחַת:

ט. **רַבִּי** יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר: רְטִיבוּת תְּמָרָה - פְּטוּרִין מִן הַפֵּאָה, שֶׁאֵין רִאשׁוֹן מַמְתִּין לָאַחֲרוֹן. רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר: הַסַּיְפִין חַיָּבִין בַּחַלָּה. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: אַף בְּנוֹת שׁוּחַ:

י. **אֵלּוּ** מַפְסִיקִין לַפֵּאָה: הַנַּחַל, וְהַשְּׁלוּלִית, וְדֶרֶךְ הַיָּחִיד, וְדֶרֶךְ הָרַבִּים, וּשְׁבִיל הַיָּחִיד, וּשְׁבִיל הָרַבִּים הַקָּבוּעַ בִּימוֹת הַחַמָּה וּבִימוֹת הַגְּשָׁמִים. הַבּוֹר, וְהַנִּיר, וְהַזֶּרַע אַחֵר, וְקוֹצֵר לַשַּׁחַת שְׁלֹשָׁה תְּלָמִים שֶׁל פָּתִיחַ, וְאַמַּת הַמַּיִם שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַקָּצֵר בְּאַחַת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אִם עוֹמֵד בְּאֶמְצַע וְאֵינוֹ קוֹצֵר מִכָּאן וּמִכָּאן - מַפְסִיק, וְאִם לָאו - אֵינוֹ מַפְסִיק. אֲכָלָהּ חָגָב, אֲכָלָהּ גּוֹבַאי, קֵרְסְמוּהָ נְמָלִים, וּשְׁבָרַתָּהּ הָרוּחַ אוֹ

בְּהֵמָה - הַכֹּל מוֹדִים: שֶׁאִם חָרַשׁ - מַפְסִיק, וְאִם לָאוּ - אֵינוֹ מַפְסִיק:

יא. **קָצַר** חֶצְיָהּ וּמָכַר אֶת הַקָּצִיר, קָצַר חֶצְיָהּ וְהִקְדִּישׁ אֶת הַקָּצִיר - נוֹתֵן מִן הַמְּשָׁיָר עַל הַכֹּל:

יב. **מַדְרֵגוֹת** שֶׁגָּבְהָן עֲשָׂרָה טְפָחִים - נוֹתֵן פֵּאָה מִכָּל אַחַת וְאַחַת. וְאִם הָיוּ רָאשֵׁי שׁוּרוֹת מְעֹרָבִין - נוֹתְנִין פֵּאָה מֵאַחַת עַל הַכֹּל:

יג. **הַמְּאָרֶגֶ**[א] - חַיָּב בִּתְחִלָּתוֹ, חַיָּב בְּסוֹפוֹ. הָיוּ לוֹ אַרְבַּע וְחָמֵשׁ גְּפָנִים - בּוֹצְרָן וּמַכְנִיסָן. נָתַן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - פָּטוּר מִן הַפֶּרֶט וּמִן הַשִּׁכְחָה וּמִן הַפֵּאָה, וְחַיָּב בָּעוֹלֵלוֹת. וְאִם שִׁיֵּר - נוֹתֵן מִן הַמְּשָׁיָר עַל מַה שֶּׁשִּׁיֵּר. הַמּוֹדֵלְ[ב] - נוֹתֵן מִן הַמְּשָׁיָר עַל מַה שֶּׁשִּׁיֵּר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמוֹדֵל בַּשּׁוּק, אֲבָל בְּמוֹדֵל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - נוֹתֵן מִן הַמְּשָׁיָר עַל הַכֹּל:

יד. **הָיָה** מְקַשֵּׁף וּמַכְנִיס לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, אֲפִלּוּ כָּל שֶׁדֵּהוּ - פָּטוּר מִן הַלֶּקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה, וְחַיָּב בַּמַּעֲשְׂרוֹת:

טו. **הַכּוֹתֵב** נְכָסָיו לִבָנָיו, וְהִנִּיחַ לְאִשְׁתּוֹ קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - אִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁקִּבְּלָה עָלֶיהָ לְשֵׁם כְּתֻבָּתָהּ, אֲבָל לֹא קִבְּלָה

א. שֶׁמַּשְׁמִיט בְּצָלִים מִתּוֹךְ בְּצָלִים. ב. הַשּׁוֹלֵף. כַּאֲשֶׁר הַיֶּרֶקוֹת רְצוּפִים נוֹטֵל וְשׁוֹלֵף מֵהֶם מִבְּנֹתַיִם כְּדֵי שֶׁהַנִּשְׁאָרִים יִצְמְחוּ בְּרֶוַח וְיִתְעַבּוּ וְיֵעָשׂוּ גַּסִּים.

עָלֶיהָ לְשֵׁם כְּתֻבָּתָהּ - מַה שֶּׁנָּתַן נָתַן, וְגוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ מִשְּׁאָר נְכָסִין:

טז. **הַכּוֹתֵב** נְכָסָיו לְעַבְדּוֹ - יָצָא בֶּן חוֹרִין. שִׁיֵּר כַּרְקַע כָּל שֶׁהוּא - לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הָאוֹמֵר: 'כָּל נְכָסַי נְתוּנִין לִפְלוֹנִי עַבְדִּי חוּץ מֵאֶחָד רִבּוֹא שֶׁבָּהֶן' - לֹא אָמַר כְּלוּם. 'חוּץ מֵעִיר פְּלוֹנִית, חוּץ מִשָּׂדֶה פְּלוֹנִית', אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם אֶלָּא אוֹתָהּ שָׂדֶה וְאוֹתָהּ הָעִיר - זָכָה עֶבֶד זֶה בַּנְּכָסִים וְקָנָה עַצְמוֹ בֶּן חוֹרִין. וּכְשֶׁנֶּאֶמְרוּ דְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי יוֹסֵי, אָמַר (מִשְׁלֵי כד, כו): "שִׂפְתַיִם יִשָּׁק מֵשִׁיב דְּבָרִים נְכֹחִים":

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. **נָטַל** מִקְצָת פֵּאָה וְזָרַק עַל הַשְּׁאָר - אֵין לוֹ בָּהּ כְּלוּם. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְנוֹטְלִין הֵימֶנּוּ זוֹ וְזוֹ:

ב. **בַּעַל** הַבַּיִת שֶׁנָּתַן פֵּאָה לָעֲנִיִּים, וּבָא עָנִי אֶחָד וְנָטְלָהּ מֵאֲחוֹרֵיהֶן - הֲרֵי זֶה זָכָה. שְׁנֵי עֲנִיִּים שֶׁהָיוּ מְכַתְּשִׁין עַל הָעֲמוּד, וּבָא עָנִי אֶחָד וּנְטָלוֹ מֵאֲחוֹרֵיהֶן - הֲרֵי זֶה זָכָה, שֶׁאֵין עָנִי זוֹכֶה בְּלֶקֶט, בִּשְׁכְחָה, וּבְפֵאָה, וּבַסֶּלַע שֶׁל מְצִיאָה - עַד שֶׁתִּפֹּל לְתוֹךְ יָדוֹ:

ג. **פּוֹעֲלִין** שֶׁהָיוּ קוֹצְרִין בְּתוֹךְ קוּפּוֹתֵיהֶן - הֲרֵי אֵלּוּ מַעֲבִירִין אוֹתָן:

ד. **לֹא** יִטּוֹל בַּעַל הַבַּיִת לֶקֶט מִן הָעֲנִיִּים עַל מְנָת לְלַקֵּט מִן הָעֲמָרִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שַׁחֲרִית - בַּעַל הַבַּיִת צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר: 'כָּל מַה שֶׁיִּלְקְטוּ הָעֲנִיִּים מִן הָעֲמָרִים - הֲרֵי זֶה הֶפְקֵר'. רַבִּי הוֹסָא אוֹמֵר: לְעִתּוֹתַי עֶרֶב, אוֹמֵר: 'כָּל מַה שֶׁלִּקְטוּ הָעֲנִיִּים מִן הָעֲמָרִים - הֲרֵי זֶה הֶפְקֵר'. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ הֶפְקֵר, וְאֵין אָנוּ אַחֲרֵאִין לָרַמָּאִין:

ה. **בַּעַל** הַבַּיִת שֶׁהִנִּיחַ פֵּאָה מִצַּד זֶה, וּבָאוּ עֲנִיִּים וְנָטְלוּ מִצַּד אַחֵר - זֶה וָזֶה פֵּאָה.

ו. **פּוֹעֲלִין** שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת - אֵינָן רַשָּׁאִין לִגְמֹר אֶת כָּל הַשָּׂדֶה, אֶלָּא מְשַׁיְּרִין כְּדֵי פֵּאָה. וְאֵינָהּ פֵּאָה עַד שֶׁיְּפָרְשֶׁנָּה בַּעַל הַבַּיִת לְשֵׁם פֵּאָה:

ז. **עָנִי** שֶׁרָאָה כְּדֵי פֵּאָה, בֵּין בַּתְּבוּאָה בֵּין בָּאִילָן - אֵינוֹ רַשַּׁאי לִיגַּע בָּהּ, וַאֲסוּרָה מִשּׁוּם גָּזֵל, עַד שֶׁתִּוָּדַע לוֹ שֶׁהִיא פֵּאָה:

ח. **נָכְרִי** שֶׁמָּכַר קָמָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל לְקָצֵר - חַיָּב בַּפֵּאָה. יִשְׂרָאֵל שֶׁמָּכַר קָמָתוֹ לְנָכְרִי - פָּטוּר מִן הַפֵּאָה:

ט. **יִשְׂרָאֵל** וְנָכְרִי שֶׁהָיוּ שֻׁתָּפִין בַּקָּמָה, חֶלְקוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל - חַיָּב. וְחֶלְקוֹ שֶׁל נָכְרִי - פָּטוּר. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: יִשְׂרָאֵל וְנָכְרִי שֶׁהָיוּ שֻׁתָּפִין בַּקָּמָה - פָּטוּר מִן הַפֵּאָה.

אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁהַנָּכְרִי מְמַחֶה. אֲבָל אֵין הַנָּכְרִי מְמַחֶה - חַיָּב בַּפֵּאָה:

י. **גֵּר** שֶׁמֵּת וּבִזְּזוּ יִשְׂרָאֵל אֶת נְכָסָיו, הַמַּחֲזִיק בִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע - חַיָּב בַּכֹּל. בְּתָלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע - פָּטוּר מִן הַכֹּל. הֶחֱזִיק בַּקָּמָה - חַיָּב בְּלֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה, וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת:

יא. **הַלֶּקֶט** וְהַשִּׁכְחָה וְהַפֵּאָה שֶׁל נָכְרִי - חַיָּב בַּמַּעֲשְׂרוֹת. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁהַנָּכְרִי מְמַחֶה. אֲבָל אֵין הַנָּכְרִי מְמַחֶה, הֶפְקֵר נָכְרִי - הֶפְקֵר, וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת:

יב. **בַּעַל** הַבַּיִת שֶׁנָּתַן פֵּאָה לָעֲנִיִּים - אֵין רַשַּׁאי שֶׁיֹּאמַר לָהֶן: 'טְלוּ זֶרַע וּתְנוּ פִּשְׁתָּן' - 'טְלוּ תְּמָרִים וּתְנוּ מַכְבֵּדוֹת'. נָשְׂרוּ וְאַחַר כָּךְ הִפְרִישָׁן - אֵינוֹ חַיָּב מִשּׁוּם פֵּאָה אֶלָּא זֶרַע בִּלְבַד:

יג. **אַרְבַּע** מַתָּנוֹת בַּכֶּרֶם: פֶּרֶט, שִׁכְחָה, וּפֵאָה, וְעוֹלֶלֶת. שָׁלֹשׁ בַּתְּבוּאָה: לֶקֶט, שִׁכְחָה, וּפֵאָה. שְׁתַּיִם בָּאִילָן: שִׁכְחָה, וּפֵאָה. כָּל אֵלּוּ - אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם טוֹבָה. וַאֲפִלּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל - מוֹצִיאִין אֶת שֶׁלּוֹ מִיָּדוֹ. וּשְׁאָר מַתָּנוֹת כְּהוּנָה, כְּגוֹן: הַזְּרוֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה - יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם טוֹבָה, וְנִתָּנִין לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה:

יד. **אֵין** מוֹצִיאִין לֹא מִשֶּׁל כֹּהֵן לְכֹהֵן, וְלֹא מִשֶּׁל לֵוִי לְלֵוִי:

טו. **אֵיזֶהוּ** לֶקֶט? זֶה הַנּוֹשֵׁר בִּשְׁעַת הַקָּצִיר וּבִשְׁעַת הַתְּלִישָׁה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין לֶקֶט אֶלָּא הַנּוֹשֵׁר בִּשְׁעַת

הַקְּצִירָה בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט, ט): "וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט":

מז. **שִׁבֹּלֶת** שֶׁבַּקָּמָה - הֲרֵי הִיא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. שֶׁבַּקָּצִיר - הֲרֵי הִיא שֶׁל עֲנִיִּים. חֲצָיָהּ בַּקָּמָה וְחֲצָיָהּ בַּקָּצִיר - נוֹטֵל וּמַשְׁלִיכָהּ לְאַחֲרָיו, שֶׁפֶּקֶר לֶקֶט - לֶקֶט:

יז. **חוֹרֵי** נְמָלִים - אֲסוּרִין מִשּׁוּם גָּזֵל. וְאִם הִפְקִירָן בַּעַל הַבַּיִת - מֻתָּרִין מִשּׁוּם גָּזֵל. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִם הָיוּ פְּקֻדּוֹן - אֲסוּרִין מִשּׁוּם גָּזֵל:

יח. **בַּעַל** הַבַּיִת שֶׁנָּתַן כְּרִיכָה לָעֲנִי לְמַלּאוֹת לוֹ מַיִם - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה, וְחַיָּב בַּמַּעֲשְׂרוֹת:

יט. **עֲנִיִּים** הַמְחַזְּרִין בֵּין הַגְּרָנוֹת - מְעַשְּׂרִין וְנוֹתְנִין לָהֶם. הַצְּנוּעִים - מוֹצִיאִין בְּיָדָם מָעוֹת בִּדְבָרִים הַנֶּאֱכָלִים, וְנוֹתְנִים דָּבָר מוּעָט בִּדְבָרִים הַנֶּאֱכָלִים, כְּדֵי שֶׁיֹּאכְלֵנוּ עַד שֶׁלֹּא יַגִּיעַ לָעִיר. וּשְׁאָר כָּל מַתְּנוֹת עֲנִיִּים שֶׁבַּשָּׂדוֹת, שֶׁאֵין הֶעָנִי מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת.

כ. **מֵאֵימָתַי** אֵין שׁוֹרְפִין קַשִּׁין שֶׁבַּשָּׂדוֹת? בִּשְׁדֵה הָאִילָן - עַד עֲצֶרֶת. בִּשְׁדֵה הַלָּבָן - עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. בִּשְׁדֵה בֵּית הַשִּׁלְחִין - מִיָּד; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בִּשְׁדֵה לָבָן - עַד הָעֲצֶרֶת. בִּשְׁדֵה אִילָן - עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, מִפְּנֵי גָּזֵל אָדָם וּבְהֵמָה. בִּשְׁדֵה בֵּית הַשִּׁלְחִין - מֻתָּר מִיָּד:

כא. הַמַּרְבִּיץ אֶת שָׁדֵהוּ עַד שֶׁלֹּא נִכְנְסוּ עֲנִיִּים לְתוֹכוֹ, אִם הָיָה הֶזֵּקוֹ מְרֻבֶּה עַל שֶׁל עֲנִיִּים - מֻתָּר. וְאִם הֶזֵּק עֲנִיִּים מְרֻבֶּה עַל שֶׁלּוֹ - אָסוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - מְלַקֵּט וּמַנִּיחַ עַל גַּבֵּי הַגֶּדֶר, וְהֶעָנִי בָּא וְנוֹטֵל אֶת שֶׁלּוֹ:

כב. הַשִּׁבֳּלִין שֶׁבַּקַּשִּׁין וְשֶׁבַּשָּׁדוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: בְּזוֹ נָהֲגוּ בַּעֲלֵי בָּתִּים עַיִן יָפָה:

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לִקְצֹר - יִלְקֹט בְּנוֹ אַחֲרָיו. הָאֲרִיסִין[ג], וְהַחֲכִירִין[ד], וְהַמּוֹכֵר קָמָתוֹ לִקְצֹר - לֹא יִלְקֹט בְּנוֹ אַחֲרָיו. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - יִלְקֹט בְּנוֹ אַחֲרָיו. הָיוּ שָׁם עֲנִיִּים שֶׁאֵין רְאוּיִן, אִם יָכוֹל בַּעַל הַבַּיִת לִמְחוֹת בְּיָדָם - מְמַחֶה, וְאִם לָאו - מַנִּיחָן מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם:

ב. אֵין שׁוֹכְרִין פּוֹעֲלֵי נָכְרִים, לְפִי שֶׁאֵינָן בְּקִיאִין בְּלֶקֶט:

ג. אֵין נוֹתְנִין מַעֲשֵׂר עָנִי לַעֲנִיֵּי נָכְרִים. אֲבָל נוֹתְנִין לָהֶן חֻלִּין מְתֻקָּנִין לְשֵׁם טוּבָה:

ג. שְׁנוֹטֵל שְׁלִישׁ בַּקָּצִיר. ד. בְּכָךְ וְכָךְ כּוֹרִין וְאֵין לוֹ חֵלֶק, רַק בַּקָּצִיר.

ד. **בַּעַל** הַבַּיִת שֶׁהָיָה עוֹמֵד בָּעִיר, וְאָמַר: 'יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהַפּוֹעֲלִין שׁוֹכְחִים אֶת הָעִסָּר בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי', וּשְׁכָחוּהוּ - הֲרֵי זוֹ שִׁכְחָה. הָיָה עוֹמֵד בַּשָּׂדֶה, וְאָמַר: 'יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהַפּוֹעֲלִים שׁוֹכְחִים אֶת הָעִסָּר בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי', וּשְׁכָחוּהוּ - אֵין זֶה שִׁכְחָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר, מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: אֲפִלּוּ אֲחֵרִים עוֹבְרִין בַּדֶּרֶךְ, וְרָאוּ אֶת הָעִסָּר שֶׁשְּׁכָחוּהוּ פּוֹעֲלִין - אֵינוֹ שִׁכְחָה עַד שֶׁיִּשְׁכָּחוּהוּ כָּל אָדָם:

ה. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: הָעוֹשֶׂה כָּל שָׁדֵהוּ עִסָּרִין לְעַמֵּר בָּהֶן לְגָדִישׁ וְלַחֲרָרָה - מוֹדִים בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל: שֶׁאִם הִפְקִיר לְאָדָם וְלֹא לִבְהֵמָה, לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא לְנָכְרִים - שֶׁזֶּה הֶפְקֵר:

ו. **אָמַר** רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: שָׁאַלְתִּי אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: עַל אֵלּוּ עֳמָרִים נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל? אָמַר לִי: הַתּוֹרָה הַזֹּאת! עַל אֵלּוּ: הָעִסָּר הַסָּמוּךְ לַגָּפָה וְלַגָּדִישׁ, לַבָּקָר וְלַכֵּלִים, וּשְׁכָחוֹ. וּכְשֶׁבָּאתִי, שָׁאַלְתִּי אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְאָמַר לִי: מוֹדִים בְּאֵלּוּ שֶׁהֵן שִׁכְחָה. וְעַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הָעִסָּר שֶׁהֶחְזִיקוּ בּוֹ לְהוֹלִיכוֹ לָעִיר, וּנְתָנוֹ בְּצַד גָּפָה אוֹ בְּצַד גָּדֵר - שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵינָהּ שִׁכְחָה, מִפְּנֵי שֶׁזָּכָה בּוֹ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: שִׁכְחָה. וּכְשֶׁבָּאתִי וְהִרְצֵיתִי הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: אָמַר לִי: אֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁנֶּאֶמְרוּ לְמֹשֶׁה מִסִּינַי:

ז. **הָעִסָּר** שֶׁהֶחְזִיקוּ לְהוֹלִיכוֹ לָעִיר, וּנְתָנוֹ עַל גַּבֵּי חֲבֵרוֹ, וְשָׁכַח שְׁנֵיהֶם, הַתַּחְתּוֹן - שִׁכְחָה, וְהָעֶלְיוֹן - אֵינוֹ שִׁכְחָה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׁנֵיהֶם - אֵין שִׁכְחָה. הַתַּחְתּוֹן, מִפְּנֵי שֶׁמְּכֻסֶּה. וְהָעֶלְיוֹן, מִפְּנֵי שֶׁזָּכָה בּוֹ:

ח. **שָׂדֶה** שֶׁעוֹמְרִיָּה מְעֹרְבָּבִין, וְעִמֵּר וְשָׁכַח אֶחָד מֵהֶם - אֵין שִׁכְחָה, עַד שֶׁיְּעַמֵּר אֶת כָּל סְבִיבוֹ:

ט. **הָעֹמֶר** שֶׁנִּבְנְּדוּ מוֹכִיחַ, כֵּיצַד? מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֶשֶׂר שׁוּרוֹת שֶׁל עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה עֳמָרִים, וְעִמֵּר אֶחָד מֵהֶם לַצָּפוֹן וְלַדָּרוֹם, וְשָׁכַח - אֵין שִׁכְחָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּדּוֹן כְּמִזְרָח וּכְמַעֲרָב:

י. **שְׁתֵּי** כְּרִיכוֹת הַמֻּבְדָּלוֹת זוֹ מִזּוֹ - שִׁכְחָה. שָׁלֹשׁ - אֵין שִׁכְחָה. שְׁנֵי עֳמָרִין הַמֻּבְדָּלִין זֶה מִזֶּה - שִׁכְחָה. שְׁלֹשָׁה - אֵין שִׁכְחָה. שְׁתֵּי גְּפָנִים הַמֻּבְדָּלוֹת זוֹ מִזּוֹ - שִׁכְחָה. שָׁלֹשׁ - אֵין שִׁכְחָה. שְׁנֵי גַּרְגְּרִין - פֶּרֶט. שְׁלֹשָׁה - אֵינָן פֶּרֶט. שְׁתֵּי שִׁבֳּלִים הַמֻּבְדָּלוֹת כְּדַרְכָּן - לֶקֶט. שָׁלֹשׁ - אֵינָן לֶקֶט; אֵלּוּ דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: חֲנִינָא בֶּן אֲחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כָּל שֶׁבְּאֹת רְשׁוּת עָנִי לָאֶמְצַע, כְּגוֹן הַתְּבוּאָה וְהַכֶּרֶם - אֵין מִצְטָרְפִין. וְכָל שֶׁלֹּא בָּאת רְשׁוּת עָנִי לָאֶמְצַע, כְּגוֹן פֵּרוֹת הָאִילָן - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין:

יא. **אֵיטָתַי** אָמְרוּ: 'קָמָה מַצֶּלֶת אֶת הָעֹמֶר'? בִּזְמַן שֶׁלֹּא נִטְּלָה מִבֵּינָתַיִם. הָא אִם נִטְּלָה מִבֵּינָתַיִם - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ מַצֶּלֶת. קָמַת חֲבֵרוֹ - מַצֶּלֶת עַל שֶׁלּוֹ. שֶׁל חִטִּין - עַל שֶׁל שְׂעוֹרִין. שֶׁל נָכְרִי - עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מַצֶּלֶת אֶלָּא עַל שֶׁלּוֹ, וּמִמִּין

עַל מִינוֹ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּשֵׁם שֶׁהַקָּמָה מַצֶּלֶת אֶת הָעֹמֶר - כָּךְ הָעֹמֶר מַצִּיל אֶת הַקָּמָה. וְדִין הוּא, וּמַה אִם קָמָה שֶׁיָּפָה כֹּחַ עָנִי בָּהּ - הֲרֵי הִיא מַצֶּלֶת אֶת הָעֹמֶר, עֹמֶר שֶׁהוּרַע כֹּחַ עָנִי בּוֹ - אֵינוֹ דִּין שֶׁיַּצִּיל אֶת הַקָּמָה? אָמַר לוֹ רַבִּי: מַה אִם קָמָה שֶׁיָּפָה כֹּחַ עָנִי - נִצֶּלֶת, הָעֹמֶר שֶׁהוּרַע כֹּחַ עָנִי - אֵינוֹ דִּין שֶׁתִּנָּצֵל?

יב. **יָפָה** כֹּחַ עָנִי בַּקָּמָה יֶתֶר מִבָּעֹמֶר, וּבָעֹמֶר יֶתֶר מִבַּקָּמָה. שֶׁהַקָּמָה - יֵשׁ בָּהּ לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּעֹמֶר. וּבָעֹמֶר יוֹתֵר מִבַּקָּמָה, הַקָּמָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת סָאתַיִם - אֵינוֹ שִׁכְחָה. וּבָעֹמֶר - שִׁכְחָה: רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אָחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כָּל שֶׁבָּאת רְשׁוּת עָנִי בָּאֶמְצַע, כְּגוֹן הַתְּבוּאָה וְהַבָּרָם - אֵין מִצְטָרְפִין. וְכָל שֶׁלֹּא בָּאת רְשׁוּת עָנִי לָאֶמְצַע, כְּגוֹן פֵּרוֹת הָאִילָן - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין.

יג. **הַחוֹתֵךְ** כְּרִיכוֹת וְעָתִיד לְעַמְּרָן, וְכֵן אֲגוּדֵי הַשּׁוּם וְהַבְּצָלִין - אֵין לָהֶם שִׁכְחָה. הַמְעַמֵּר מִפְּנֵי הַדֵּלֶקָה, וּמִפְּנֵי אֲמַת הַמַּיִם - אֵין לָהֶם שִׁכְחָה, מִפְּנֵי שֶׁעוֹמֵד לְאַבְּדָן. מַעֲשֶׂה בְּחָסִיד אֶחָד שֶׁשָּׁכַח עֹמֶר בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ, וְאָמַר לִבְנוֹ: צֵא וְהַקְרֵב עָלַי פַּר לְעוֹלָה וּפַר לִשְׁלָמִים. אָמַר לוֹ: אַבָּא! מַה רָאִיתָ לִשְׁמֹחַ בְּשִׁמְחַת מִצְוָה זוֹ יוֹתֵר מִכָּל מִצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה? אָמַר לוֹ: כָּל מִצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה - נָתַן לָנוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְדַעְתֵּנוּ, זוֹ - שֶׁלֹּא לְדַעְתֵּנוּ. שֶׁאִלּוּ לֹא הָיָה בְּרָצוֹן לִפְנֵי הַמָּקוֹם - לֹא בָּאת מִצְוָה זוֹ לְיָדֵינוּ. אֶלָּא הֲרֵי הוּא אוֹמֵר

(דְּבָרִים כד, יט): "כִּי תִקְצֹר" וְגוֹ' - קָבַע לוֹ הַכָּתוּב בְּרָכָה. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, מַה אָדָם שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לִזְכוֹת וְזָכָה - מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ זָכָה. הַמִּתְכַּוֵּן לִזְכוֹת וְזָכָה - עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. בַּיּוֹצֵא בּוֹ (וַיִּקְרָא ה, יז-יח): "וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה וְגוֹ' וְהֵבִיא אַיִל תָּמִים" וְגוֹ'. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, מַה אִם מִי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לַחֲטֹא, וְחָטָא - מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ חָטָא. הַמִּתְכַּוֵּן לַחֲטֹא, וְחָטָא - עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה:

ד. כָּל זֵית שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׁם בַּשָּׂדֶה כַּזַּיִת נִטְּפָה בִּשְׁעָתוֹ וּשְׁכָחָהּ - אֵינוֹ שִׁכְחָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁלֹּא הִתְחִיל בּוֹ, אֲבָל אִם הִתְחִיל בּוֹ וּשְׁכָחוֹ - הֲרֵי זֶה שִׁכְחָה, עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ סָאתַיִם:

טו. זַיִת שֶׁהוּא עוֹמֵד בֵּין שָׁלֹשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל שְׁנֵי מַלְבְּנִין, וּשְׁכָחוֹ - אֵין שִׁכְחָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁאֵין מַבִּירוֹ, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁמַּבִּירוֹ - רָץ אַחֲרָיו וְנוֹטְלוֹ אֲפִלּוּ עַד מֵאָה:

טז. הַמַּפְקִיר אֶת כַּרְמוֹ, עֲשִׂירִים - נוֹטְלִין אֶת הָאֲשְׁכּוֹלוֹת, וַעֲנִיִּים - נוֹטְלִין אֶת הָאֲשְׁכּוֹלוֹת וְאֶת הָעוֹלֵלוֹת. אֵיזֶהוּ עוֹלֵלוֹת? כָּל שֶׁאֵין בָּהּ לֹא כָּתֵף וְלֹא נָטֵף. יֵשׁ לָהּ כָּתֵף וְאֵין לָהּ נָטֵף, נָטֵף וְאֵין לָהּ כָּתֵף - הֲרֵי הִיא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. וְאִם לָאוּ - הֲרֵי הִיא שֶׁל עֲנִיִּים. אֵיזֶהוּ כָּתֵף? פִּסְגִּין הַמְחֻבָּרִים בַּשִּׁדְרָה, זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ. נָטֵף? הָעֲנָבִים הַמְחֻבָּרוֹת בַּשִּׁדְרָה וְיוֹרְדוֹת:

יז. **נָכְרִי** שֶׁמָּכַר כַּרְמוֹ לְיִשְׂרָאֵל לִבְצֹר - חַיָּב בָּעוֹלֵלוֹת.
וְיִשְׂרָאֵל שֶׁמָּכַר כַּרְמוֹ לְנָכְרִי לִבְצֹר - פָּטוּר מִן
הָעוֹלֵלוֹת:

יח. **יִשְׂרָאֵל** וְנָכְרִי שֶׁהָיוּ שֻׁתָּפִין בְּכֶרֶם, חֶלְקוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל -
חַיָּב, וְשֶׁל נָכְרִי - פָּטוּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר:
יִשְׂרָאֵל וְנָכְרִי שֶׁהָיוּ שֻׁתָּפִין בַּכֶּרֶם - פָּטוּר מִן הָעוֹלֵלוֹת:

יט. **הַמַּקְדִּישׁ** אֶת כַּרְמוֹ - לֹא הִקְדִּישׁ אֶת הָעוֹלֵלוֹת, שֶׁאֵין
אָדָם מַקְדִּישׁ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ:

כ. **כֵּן** לֵוִי שֶׁנָּתְנוּ לוֹ עֲנָבִים וְהָיוּ בָהֶן עוֹלֵלוֹת - אֵין חוֹשְׁשִׁ
שֶׁמָּא שֶׁל עֲנִיִּים הֵן:

כא. **הַנּוֹטֵעַ** כֶּרֶם לַהֶקְדֵּשׁ - פָּטוּר מִן הַפֶּרֶט, וּמִן הָעוֹלֵלוֹת,
מִן הָעֲרֵלָה, וּמִן הָרְבָעִי. וְחַיָּב בַּשְּׁבִיעִית. הַמַּקְדִּישׁ
אֶת כַּרְמוֹ - לֹא הִקְדִּישׁ אֶת הָעוֹלֵלוֹת, שֶׁאֵין אָדָם מַקְדִּישׁ
דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ. מֵאֵימָתַי אָדָם רַשַּׁאי לִבְצֹר כַּרְמוֹ בַּשְּׁבִיעִית?
מִשֶּׁיִּוָּדַע הַפֶּרִי, שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּב הַכֶּרֶם בְּגִדּוּלֵי עוֹלֵלוֹת:

כב. **אֵיזֶהוּ** שִׂכְחָה בָּעֲרִיסִין גְּדוֹלִים[ח]? כָּל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִפְשֹׁט
אֶת יָדוֹ וְלִטְלָהּ. בָּעֲרִיסִין קְטַנִּים - כְּשֶׁיַּעֲבֹר
הַיָּמִנוֹ. בְּדָלִית וּבַדֶּקֶל - מִשֶּׁיֵּרֵד מִמֶּנּוּ. וּשְׁאָר כָּל הָאִילָן -
מִשֶּׁיִּפְנֶה וְיֵלֵךְ לוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁלֹּא הִתְחִיל

ח. כֶּרֶם גָּבוֹהַּ וּמֻנָּח עַל גַּבֵּי עֲצִים.

בּוֹ, אֲבָל אִם הִתְחִיל בּוֹ וּשְׁכָחוֹ - אֵין שִׁכְחָה עַד שֶׁיִּבְצֹר אֶת כָּל סְבִיבָיו:

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: מָקוֹם שֶׁהוֹרְכִין אֶת הָעוֹלֵלוֹת - נֶאֱמָן עָנִי לוֹמַר: 'יַיִן זֶה שֶׁל עוֹלֵלוֹת הוּא'. נֶאֱמָן לוֹמַר: 'לֶקֶט זֶה - לִקַּטְתִּיו אֲנִי וְאָחִי, אֲנִי וּקְרוֹבִי'. אֲבָל אֵין נֶאֱמָן לוֹמַר: 'מִפְּלוֹנִי נָכְרִי לָקַחְתִּי'; 'מֵאִישׁ פְּלוֹנִי כּוּתִי לָקַחְתִּי'. עֲנִיֵּי כּוּתִים - כַּעֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל. אֲבָל עֲנִיֵּי נָכְרִים - אֵין מַאֲמִינִים לָהֶם בְּכָל דָּבָר:

ב. **אֵין** פּוֹחֲתִין לָעָנִי בִּשְׁנַת מַעֲשֵׂר עָנִי, מֵחֲצִי קַב חִטִּין אוֹ קַב שְׁעוֹרִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? עַל הַגֹּרֶן, אֲבָל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - נוֹתֵן לוֹ כָּל שֶׁהוּא, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וּשְׁאָר מַתָּנוֹת כְּהוּנָּה וּלְוִיָּה - נוֹתֵן כָּל שֶׁהוּא וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. רָצָה, מַצִּיל מֶחֱצָה וְנוֹתֵן מֶחֱצָה. אַבָּא יוֹסֵי בֶּן דּוֹסְתַּאי אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלִיעֶזֶר: רָצָה, נוֹתֵן לִפְנֵיהֶם שְׁלִישׁ, וּמַנִּיחַ שְׁתֵּי יָדוֹת לִקְרוֹבָיו:

ג. **כֹּהֲנִים** וּלְוִיִּם שֶׁהָיוּ עוֹמְדִין עַל הַגֹּרֶן, וּבָאוּ כֹּהֲנִים אֲחֵרִים וְעָמְדוּ - אֵינָן יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מִיָּדָן. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: נָהֲגוּ כֹּהֲנִים עַיִן יָפָה, שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא אֶת אַחֵיהֶם רֵיקָנִין. אֲבָל מְקַמְּצִין וְנוֹתְנִין לָהֶם. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן

אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִם בָּאוּ עַד שֶׁלֹּא תַּחְזֹר חָלִילָה - עוֹמְדִין עַל הֶעָקֹב׳, וְנוֹטְלִין:

ד. **נָשִׁים** וַעֲבָדִים, אֵין חוֹלְקִין לָהֶם עַל הַגֹּרֶן. אֲבָל נוֹתְנִין לָהֶם מַתָּנוֹת כְּהוּנָה וּלְוִיָּה לְשֵׁם טוֹבָה:

ה. **רַבָּן** שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּשֵׁם שֶׁהַתְּרוּמָה חֲזָקָה לִכְהוּנָה בְּחִלּוּק גְּרָנוֹת - כָּךְ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן חֲזָקָה לַלְוִיִּם בְּחִלּוּק גְּרָנוֹת. הַחוֹלֵק בְּבֵית דִּין - אֵין לוֹ חֲזָקָה לַכְּהֻנָּה:

ו. **שְׁתֵּי** חֲזָקוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם, וְחִלּוּק גְּרָנוֹת. וּבְסוּרְיָא, וְעַד מָקוֹם שֶׁשִּׁלּוּחֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מַגִּיעִים - נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם, אֲבָל לֹא חִלּוּק גְּרָנוֹת. וּבָבֶל - כְּסוּרְיָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְיְעֶזֶר אוֹמֵר: אַף בְּאַלְכְּסַנְדְּרְיָא בָּרִאשׁוֹנָה, כְּשֶׁהָיָה שָׁם בֵּית דִּין:

ז. **חֹמֶר** בְּקָדְשֵׁי מִקְדָּשׁ שֶׁאֵין בְּקָדְשֵׁי גְּבוּל, וּבְקָדְשֵׁי הַגְּבוּל שֶׁאֵין בְּקָדְשֵׁי מִקְדָּשׁ. קָדְשֵׁי הַגְּבוּל - קְטַנִּים חוֹלְקִין בָּהֶן, וּטְמֵאִין חוֹלְקִין בָּהֶן, וְחוֹלְקִין אוֹתָן בְּטֻמְאָה, וְחוֹלְקִין מָנָה כְּנֶגֶד מָנָה. קָדְשֵׁי מִקְדָּשׁ - חַיָּבִין בְּאַחֲרָיוּתָן לְטַפֵּל בָּהֶן, וּלְהָבִיאָן לְבֵית הַבְּחִירָה. קָדְשֵׁי הַגְּבוּל - נוֹתְנִין לְכָל חָבֵר. קָדְשֵׁי מִקְדָּשׁ - נוֹתֵן לְאַנְשֵׁי הַמִּשְׁמָר בִּלְבַד:

ח. **אֵין** פּוֹחֲתִין לָעָנִי הָעוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם - מִבִּכָּר בְּפוּנְדְיוֹן מֵאַרְבַּע סְאִין בְּסֶלַע. לָן - נוֹתְנִין לוֹ פַּרְנָסַת לִינָה,

---

ו. בְּסוֹף הָרִאשׁוֹנִים – בְּסוֹף הַשּׁוּרָה, וּכְשֶׁבַּעַל הַבַּיִת מְחַלֵּק וּבָא לְסוֹף הַשּׁוּרָה – מְחַלֵּק גַּם לָהֶם.

שֶׁמֶן וְקִטְנִית. שָׁבַת - נוֹתְנִין לוֹ מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, שֶׁמֶן וְקִטְנִית, דָּג וְיֵרָק. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁאֵין מַכִּירִין אוֹתוֹ, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁמַּכִּירִין אוֹתוֹ - אַף מְכַסִּין אוֹתוֹ. הָיָה מְסַבֵּב עַל הַפְּתָחִים - אֵין נִזְקָקִין לוֹ לְכָל דָּבָר:

ט. **תַּמְחוּי** - כָּל הַיּוֹם. קֻפָּה - מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת. תַּמְחוּי - לְכָל אָדָם. קֻפָּה - לְאַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר. אִם שָׁהָה שָׁם שְׁלֹשִׁים יוֹם - הֲרֵי הוּא כְּאַנְשֵׁי הָעִיר. לַקֻּפָּה וְלַתַּמְחוּי - שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, וְלַכְּסוּת - שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים. וְלַקִּבּוּרָה - תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים. וּלְפַסֵּי הָעִיר[ז] - שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ:

י. **עָנִי** שֶׁנָּתַן פְּרוּטָה לַקֻּפָּה, וּפְרוּטָה לַתַּמְחוּי - מְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ. אִם לֹא נָתַן - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן. נָתְנוּ לוֹ חֳדָשִׁים וְהֶחְזִיר לָהֶן שְׁחָקִים[ח] - מְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ. אִם לֹא נָתַן - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן. הָיָה מְשׁוֹתֵשׁ בִּכְלֵי מֵילַת[ט] - נוֹתְנִין לוֹ כְּלֵי מֵילַת. מִטָּה - נוֹתְנִין לוֹ מִטָּה. עֲפָה - נוֹתְנִין לוֹ עֲפָה. פַּת - נוֹתְנִין לוֹ פַּת. לְהַאֲכִילוֹ בְּתוֹךְ פִּיו - מַאֲכִילִין לוֹ בְּתוֹךְ פִּיו, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים טו, ח): "דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ" - אֲפִלּוּ עֶבֶד אֲפִלּוּ סוּס. "לוֹ" - זוֹ אִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ב, יח): "אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ". מַעֲשֶׂה בְּהִלֵּל הַזָּקֵן, שֶׁנָּתַן לֶעָנִי בֶּן טוֹבִים סוּס שֶׁהָיָה מִתְעַמֵּל בּוֹ, וְעֶבֶד שֶׁהָיָה מְשַׁמְּשׁוֹ. שׁוּב מַעֲשֶׂה בְּאַנְשֵׁי הַגְּלִיל, שֶׁהָיוּ מַעֲלִין לְזָקֵן אֶחָד לִיטְרָא אֶחָד בָּשָׂר צִפּוֹרֵי בְּכָל יוֹם:

ז. קַרְשֵׁי הָעִיר לְחַזֵּק אֶת שַׁעֲרֵי הָעִיר. ח. בְּלוּיִים. ט. בִּגְדֵי מֶשִׁי.

יא. הָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי זָהָב - מוֹכְרָן וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי כֶּסֶף. בִּכְלֵי כֶּסֶף - מוֹכְרָן וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי נְחוֹשֶׁת. בִּכְלֵי נְחוֹשֶׁת - מוֹכְרָן וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי זְכוּכִית. אָמְרוּ: מִשְׁפַּחַת בֵּית נְבַלְטָא הָיְתָה בִּירוּשָׁלַיִם, וְהָיְתָה מִתְיַחֶסֶת עַל בְּנֵי אַרְנָן הַיְבוּסִי, הֶעֱלוּ לָהֶם חֲכָמִים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שִׁקְלֵי זָהָב, וְלֹא רָצוּ לְהוֹצִיאָן חוּץ מִירוּשָׁלַיִם:

יב. הָאוֹמֵר: אֵינִי מִתְפַּרְנֵס מִשֶּׁל אֲחֵרִים - שׁוֹקְדִין עָלָיו וּמְפַרְנְסִין אוֹתוֹ, וְנוֹתְנִין לוֹ לְשׁוּם מִלְוָה, וְחוֹזְרִין וְנוֹתְנִין לוֹ לְשׁוּם מַתָּנָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אוֹמְרִין לוֹ: 'הָבֵא מַשְׁכוֹן', כְּדֵי לָגוֹם אֶת דַּעְתּוֹ':

יג. הָיָה אוֹמֵר: אֵינִי מִתְפַּרְנֵס מִשֶּׁל עַצְמִי - שׁוֹקְדִין עָלָיו וּמְפַרְנְסִין אוֹתוֹ, וְנוֹתְנִין לוֹ לְשֵׁם מַתָּנָה, וְחוֹזְרִין וְגוֹבִין מִמֶּנּוּ לְשׁוּם מִלְוָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אוֹמְרִים לוֹ: 'הָבֵא מַשְׁכוֹן', כְּדֵי לָגוֹם אֶת דַּעְתּוֹ':

יד. הַמְסַמֵּא אֶת עֵינוֹ, וְהַמְצַבֶּה אֶת כִּרְסוֹ, וְהַמְעַבֶּה אֶת שׁוֹקָיו - אֵין נִפְטָר מִן הָעוֹלָם עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בֵּן:

טו. גַּבָּאֵי צְדָקָה, אֵין רַשָּׁאִין לְפָרֵשׁ זֶה מִזֶּה. אֲפִלּוּ נָתַן לוֹ חֲבֵרוֹ מָעוֹת שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ, אֲפִלּוּ מָצָא מָעוֹת בַּדֶּרֶךְ - אֵינוֹ רַשַּׁאי לִיטְלָן, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר לב, כב): "וִהְיִיתֶם נְקִיִּים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל". אֲבָל פּוֹרְשִׁים זֶה מִזֶּה לְתוֹךְ חָצֵר אוֹ לְתוֹךְ חֲנוּת, וְגוֹבִין:

י. כְּדֵי שֶׁיְּרַגִּישׁ טוֹב, כִּי יַחְשֹׁב שֶׁזּוֹ רַק הַלְוָאָה וְהָרְאָיָה שֶׁלּוֹקְחִים מִמֶּנּוּ מַשְׁכוֹן וְעַל יְדֵי זֶה לֹא יִתְבַּיֵּשׁ מִלָּקַחַת.

מז. **מַעֲשֵׂר** שֵׁנִי, אֵין פּוֹרְעִין מִמֶּנּוּ מִלְוֶה וְחוֹב, וְאֵין מְשַׁלְּמִין מִמֶּנּוּ אֶת הַגְּמוּלִים[יא], וְאֵין פּוֹדִין בּוֹ שְׁבוּיִם, וְאֵין עוֹשִׂין בּוֹ שׁוּשְׁבִינוּת, וְאֵין נוֹתְנִין מִמֶּנּוּ דָּבָר לִצְדָקָה. אֲבָל מְשַׁלְּחִין מִמֶּנּוּ דָּבָר שֶׁל גְּמִילוּת חֲסָדִים, וְצָרִיךְ לְהוֹדִיעַ, וְנוֹתְנִין אוֹתוֹ לַחֲבֵר-עִיר בְּטוּבָה:

יז. **אָמַר** לִתֵּן, וְנָתַן - נוֹתְנִין לוֹ שְׂכַר אֲמִירָה וּשְׂכַר מַעֲשֶׂה. אָמַר לִתֵּן וְלֹא הִסְפִּיק בְּיָדוֹ לִתֵּן - נוֹתְנִין לוֹ שְׂכַר אֲמִירָה בִּשְׂכַר מַעֲשֶׂה. לֹא אָמַר לִתֵּן, אֲבָל אָמַר לָאֲחֵרִים: 'תְּנוּ' - נוֹתְנִין לוֹ שָׂכָר עַל כָּךְ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים טו, י): "כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ" וְגוֹ'. לֹא אָמַר לָאֲחֵרִים: 'תְּנוּ', אֲבָל מֵנִיחַ לוֹ בִּדְבָרִים טוֹבִים[יב], מִנַּיִן שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ שָׂכָר עַל כָּךְ? שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה" וְגוֹ':

יח. **מַעֲשֶׂה** בְּמוֹנְבַז הַמֶּלֶךְ, שֶׁעָמַד וּבִזְבֵּז אֶת כָּל אוֹצְרוֹתָיו בִּשְׁנֵי בַצֹּרֶת. אָמְרוּ לוֹ אֶחָיו: אֲבוֹתֶיךָ גָּנְזוּ אוֹצָרוֹת וְהוֹסִיפוּ עַל שֶׁל אֲבוֹתָם, וְאַתָּה עָמַדְתָּ וּבִזְבַּזְתָּ אֶת כָּל אוֹצְרוֹתֶיךָ שֶׁלְּךָ וְשֶׁל אֲבוֹתֶיךָ! אָמַר לָהֶם: אֲבוֹתַי גָּנְזוּ אוֹצָרוֹת לְמַטָּה, וַאֲנִי גָּנַזְתִּי לְמַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִים פה, יב): "אֱמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמָח" וְגוֹ'. אֲבוֹתַי גָּנְזוּ אוֹצָרוֹת בְּמָקוֹם שֶׁהַיָּד שׁוֹלֶטֶת בּוֹ, וַאֲנִי גָּנַזְתִּי אוֹצָרוֹת בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַיָּד שׁוֹלֶטֶת בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִים פט, טו): "צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאֶךָ" וְגוֹ'. אֲבוֹתַי גָּנְזוּ אוֹצָרוֹת שֶׁאֵין עוֹשִׁין פֵּרוֹת, וַאֲנִי גָּנַזְתִּי אוֹצָרוֹת שֶׁעוֹשִׁין פֵּרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר

יא. שֶׁאֵינוֹ חוֹב גָּמוּר, רַק רוֹצֶה לִגְמֹל חֶסֶד לְמִי שֶׁגָּמַל עִמּוֹ חֶסֶד. **יב.** מְפַיֵּס לָעָנִי.

(יְשַׁעְיָה ג, י): "אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב כִּי פְּרִי" וְגוֹ'. אֲבוֹתַי גָּנְזוּ אוֹצָרוֹת שֶׁל מָמוֹן, וַאֲנִי גָּנַזְתִּי אוֹצָרוֹת שֶׁל נְפָשׁוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי יא, ל): "פְּרִי צַדִּיק עֵץ חַיִּים וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם". אֲבוֹתַי גָּנְזוּ אוֹצָרוֹת לַאֲחֵרִים, וַאֲנִי גָּנַזְתִּי לְעַצְמִי, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כד, יג): "וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ". אֲבוֹתַי גָּנְזוּ אוֹצָרוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה, וַאֲנִי גָּנַזְתִּי לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה נח, ח): "וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ". צְדָקָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים - שְׁקוּלִין כְּנֶגֶד כָּל מִצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה. אֶלָּא שֶׁהַצְּדָקָה - בַּחַיִּים, וּגְמִילוּת חֲסָדִים - בַּחַיִּים וּבַמֵּתִים. צְדָקָה - בַּעֲנִיִּים. גְּמִילוּת חֲסָדִים - בַּעֲנִיִּים וּבָעֲשִׁירִים. צְדָקָה - בְּמָמוֹנוֹ. גְּמִילוּת חֲסָדִים - בְּמָמוֹנוֹ וּבְגוּפוֹ:

יט. **אָמַר** רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה: מִנַּיִן שֶׁכָּל הַמַּעֲלִים אֶת עֵינָיו מִן הַצְּדָקָה כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה? שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים טו, ט): "הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָּבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיַּעַל לֵאמֹר". וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים יג, יד): "יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיַּעַל מִקִּרְבֶּךָ", מַה 'בְּלִיַּעַל' הָאָמוּר לְהַלָּן - עֲבוֹדָה זָרָה. אַף 'בְּלִיַּעַל' הָאָמוּר כָּאן - עֲבוֹדָה זָרָה:

כ. **אָמַר** רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר יוֹסִי: מִנַּיִן שֶׁהַצְּדָקָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים שָׁלוֹם גָּדוֹל וּפְרַקְלִיט גָּדוֹל בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם? שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה טז, ה): "כֹּה אָמַר ה' אַל תָּבֹא בֵּית מַרְזֵחַ" וְגוֹ'. חֶסֶד - זוֹ גְּמִילוּת חֲסָדִים, וְרַחֲמִים - זוֹ צְדָקָה. מְלַמֵּד: שֶׁהַצְּדָקָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים שָׁלוֹם וּפְרַקְלִיט גָּדוֹל בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם:

מַסֶּכֶת דְּמַאי

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. חַמְּלִין שֶׁבַּדְּמַאי: הַשִּׁיתִּין, וְהָרִימִּין וְהָעֲוָרְדִּין, חֶזְקָתָם בְּכָל מָקוֹם - פְּטוּרִין. וְאִם הָיוּ מִשְׁתַּמְּרִין - חַיָּבִין. אִם כְּחָם עַל שָׂדֵהוּ - פְּטוּרָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שִׁיתִּין שֶׁבַּצִּיפּוֹת - חַיָּבוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִשְׁתַּמְּרוֹת. רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר: הַנּוֹבְלוֹת הַנִּמְכָּרוֹת עִם הַתְּמָרוֹת - חַיָּבוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַד שֶׁלֹּא יַטִּילוּ שְׂאוֹר - פְּטוּרוֹת. מִשֶּׁיַּטִּילוּ שְׂאוֹר - חַיָּבוֹת:

ב. בְּרֵאשׁוֹנָה הָיָה חֹמֶץ שֶׁבִּיהוּדָה - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁחֻזְקָתוֹ מִן הַתֶּמֶד. עַכְשָׁו שֶׁחֻזְקָתוֹ מִן הַיַּיִן - חַיָּב:

ג. הַבַּבּוּרוֹת[א], וְהַסְּיָפוֹת[ב], בַּגִּנָּה - חַיָּבוֹת. בַּבִּקְעָה - פְּטוּרוֹת. אֵלּוּ הֵן הַבַּבּוּרוֹת - עַד שֶׁלֹּא יוֹשִׁיבוּ שׁוּמָא. הַסְּיָפוֹת - מִשֶּׁיַּקְפִּלוּ הַמּוּקְצָעוֹת[ג]. רַבִּי אִלְעַאי אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הַבַּבּוּרוֹת - לְעוֹלָם חַיָּבוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִשְׁתַּמְּרוֹת:

ד. כְּזַיִת עַצְמָהּ - פְּטוּרָה מִן הַדְּמַאי. חֶזְקַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - חַיָּב עַד שֶׁיְּוַדַּע שֶׁהוּא פָּטוּר. חֶזְקַת חוּצָה לָאָרֶץ -

---

א. הַפֵּרוֹת שֶׁמְּמַהֲרִים לְהִתְבַּשֵּׁל. ב. הַפֵּרוֹת שֶׁמִּתְבַּשְּׁלִים רַק בַּסּוֹף. ג. מַה שֶּׁמּוֹתִירִים קוֹצְעֵי הַפֵּרוֹת בִּכְלִי הַנִּקְרָא כָּף, בְּלִי שׁוֹמֵר.

פָּטוּר, עַד שֶׁיְּוַדַּע לְךָ שֶׁהוּא חַיָּב. חֻזְקַת בַּעֲלֵי בָּתִּים יִשְׂרָאֵל שֶׁבִּסּוּרְיָא - אֵין מַפְרִישִׁין עֲלֵיהֶן דְּמַאי. וְאִם בְּיָדוּעַ שֶׁרֹב הַפֵּרוֹת שֶׁלָּהֶן - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין:

ה. **אָמַר**: שְׁלִי הֵן - חַיָּב לְעַשֵּׂר. מְעֻשָּׂרִין הֵן - נֶאֱמָן, שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. הָיָה מוֹכֵר פֵּרוֹת בִּשְׁנַת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְאָמַר: שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי הֵן - נֶאֱמָן. הָיָה מַעֲשֵׂר עָנִי - נֶאֱמָן. הָיָה מְעֻשָּׂר פֵּרוֹת בִּשְׁנַת מַעֲשֵׂר עָנִי, וְאָמַר: מַעֲשֵׂר שֵׁנִי זֶה - אֵין נֶאֱמָן, מַעֲשֵׂר עָנִי - נֶאֱמָן. הָיָה מוֹכֵר פֵּרוֹת בִּשְׁנַת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְאָמַר: מַעֲשֵׂר עָנִי - נֶאֱמָן, שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר:

ו. הָיָה מוֹכֵר פֵּרוֹת בַּשְּׁבִיעִית, וְאָמַר: שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית הֵן! - חַיָּב בְּמַעֲשֵׂר וְחַיָּב בְּבִעוּר. הָיָה מוֹכֵר פֵּרוֹת בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, וְאָמַר: שֶׁל שְׁבִיעִית הֵן - חַיָּב בְּמַעֲשֵׂר וְחַיָּב בְּבִעוּר. הָיָה מוֹכֵר בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, וְאָמַר: שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית הֵן - חַיָּב בְּמַעֲשֵׂר, וּפָטוּר מִן הַבִּעוּר. זֶה הַכְּלָל: כָּל דָּבָר שֶׁשְּׁתִיקָתוֹ פָּטוּר - נֶאֱמָן, בֵּין לְהַחְמִיר בֵּין לְהָקֵל. כָּל דָּבָר שֶׁשְּׁתִיקָתוֹ חַיָּב - נֶאֱמָן לְהַחְמִיר וְלֹא לְהָקֵל:

ז. **פֵּרוֹת** אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁרַבּוּ עַל פֵּרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. פֵּרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ שֶׁרַבּוּ עַל פֵּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אַף דְּבָרִים הַתְּדִירִין, כְּגוֹן הָאֱגוֹזִים וְדוּרְמַסְקָנִיּוֹת וּפְסַלְקָאוֹת - פְּטוּרִין, וּשְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים - חַיָּבִין. אָמַר רַבִּי:

נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר - בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ, וְדִבְרֵי חֲכָמִים - בְּדָבָר הַקָּבוּעַ:

ח. הַלּוֹקֵחַ מִן הַחַמָּרֶת[ד] בְּצוֹר, וּמִן הַמּוֹגִירוֹת[ה] בְּצִידֹן - חַיָּב.
מִן הַמּוֹגִירוֹת בְּצוֹר, וּמִן הַחַמָּרֶת בְּצִידֹן - פָּטוּר.
רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַלּוֹקֵחַ מִן הַמּוֹגִירוֹת בְּצוֹר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִן הַחַמָּרֶת - חַיָּב, אֲפִלּוּ מְחַמֵּר אֶחָד. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: חַמָּרֶת הַיּוֹרֶדֶת לִכְזַיִת - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁחֻזְקָתוֹ מִן הַגָּלִיל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הֲרֵי הִיא בְּחֻזְקַת פְּטוּרָה, עַד שֶׁתִּוָּדַע לְךָ מֵהֵיכָן הִיא:

ט. הַלּוֹקֵחַ מִן הַפְּפִינָה בְּיָפוֹ, וּמִן הַפְּפִינָה בְּקֵסָרִי - חַיָּב.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּפַת הַיְשׁוּב, וְכִפַּת אַנְטִיפַּרְס, וְשׁוּק שֶׁל פַּטְרוֹס - בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ דְּמַאי, מִפְּנֵי שֶׁחֻזְקָתָן מֵהַר הַמֶּלֶךְ. עָבְשָׁו רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ: כָּל עֲיָרוֹת הַבּוּתִים שֶׁעַל יַד הַדֶּרֶךְ, בְּגוֹן הַתְּבוּאָה וְהַקִּטְנִיּוֹת שֶׁלָּהֶן - דְּמַאי, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּמְּשִׁין בִּיהוּדָה. וּשְׁאָר כָּל פֵּירוֹתֵיהֶן - וַדַּאי:

י. **אוֹצָר** שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְנָכְרִים מַטִּילִין לְתוֹכוֹ, אִם רֹב נָכְרִים - וַדַּאי, וְאִם רֹב יִשְׂרָאֵל - דְּמַאי, מֻחֱזָקָה עַל מֻחֱזָקָה - וַדַּאי; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֲפִלּוּ כֻּלָּם נָכְרִים, וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד מַטִּיל לְתוֹכוֹ - דְּמַאי. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאוֹצָר שֶׁל יָחִיד. אֲבָל בְּאוֹצָר שֶׁל מְלָכִים - הוֹלְכִים אַחַר הָרֹב. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?

ד. חַמָּרִים שֶׁבָּאִים עִם הַתְּבוּאָה מִמָּקוֹם אַחֵר. ה. אוֹצָרוֹת.

בְּאוֹצָר שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְנָכְרִים. אֲבָל אוֹצַר יִשְׂרָאֵל וְכוּתִים - הוֹלְכִים אַחַר הָרֹב. אָמַר לוֹ: 'אַתָּה הוֹרֵיתָ לָנוּ עַל אוֹצָרוֹת שֶׁל יַבְנֶה שֶׁלִּפְנֵי מִלְחָמָה שֶׁהִיא דְּמַאי', וְרֻבָּן כּוּתִים. אֲבָל אוֹצַר שֶׁמְּטַמְּנִין בּוֹ מִחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ, כְּגוֹן אוֹצָרוֹת שֶׁל דִּינָר - חַיָּב לְפִי חֶשְׁבּוֹן. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַבִּיסָאי: כָּל יָמַי הָיִיתִי קוֹרֵא מִקְרָא הַזֶּה (בְּמִדְבַּר יט, יט): "וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל הַטָּמֵא", וְלֹא מָצָא יָדָיו אֶלָּא בְּאוֹצָר שֶׁל יַבְנֶה בִּלְבַד. וּמֵאוֹצָרָהּ שֶׁל יַבְנֶה לָמַדְתִּי: שֶׁטָּהוֹר אֶחָד מַזֶּה אֲפִלּוּ עַל מֵאָה טְמֵאִים:

יא. הַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת לַאֲכִילָה, וְנִמְלַךְ לְמָכְרָן - לֹא יִמְכְּרֵנּוּ לְנָכְרִי, וְלֹא יַאֲכִילֵם לְבֶהֱמַת אֲחֵרִים, וְלֹא לְבֶהֱמַת עַצְמוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן עוֹשֶׂה בָּהֶן כַּיּוֹצֵא בּוֹ. מִי שֶׁנָּפְלוּ לוֹ פֵּרוֹת בִּירוּשָׁה, אוֹ שֶׁנִּתְּנוּ בְּמַתָּנָה - לֹא יִמְכְּרֵם לְנָכְרִי, וְלֹא יַאֲכִילֵם לְבֶהֱמַת אֲחֵרִים, וְלֹא לְבֶהֱמַת עַצְמוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן עֲשֵׂר:

יב. לוֹקְחִין שָׂדֶה זְרוּעָה מִן הַנָּכְרִי, בֵּין מִשֶּׁצִּמְחָה, וּבֵין עַד שֶׁלֹּא צִמְחָה. וְכֵן מִיִּשְׂרָאֵל בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. לוֹקְחִין זֶרַע, אֶחָד דָּבָר שֶׁזַּרְעוֹ כָּלֶה, וְאֶחָד דָּבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה.

יג. אֵין זוֹרְעִין אֶת הַטָּבֶל, וְאֵין מְחַפִּין אֶת הַטָּבֶל, וְאֵין עוֹשִׂין עִם הַנָּכְרִי בְּטָבֶל. יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁכַח וְזָרַע אֶת הַטָּבֶל, עַד שֶׁלֹּא צִמְחָה - יְלַקֵּט, וְאִם צִמְחָה - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ, שֶׁכְּבָר אָבְדָה. הַלּוֹקֵחַ לַבְּהֵמָה לַחַיָּה וּלְעוֹפוֹת - פָּטוּר מִן הַדְּמַאי:

יד. **לֹא** יִקְשֹׁר אָדָם יִשְׂרָאֵל בְּהֶמְתּוֹ אֵצֶל בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל נָכְרִי. שֶׁאִם הָלְכָה בְּהֶמְתּוֹ מֵאֵלֶיהָ - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְהַחֲזִירָהּ:

טו. **מַשְׁכִּיר** יִשְׂרָאֵל בְּהֶמְתּוֹ לְנָכְרִי, וּפוֹסֵק עָלֶיהָ עַל מְנָת שֶׁהַנָּכְרִי זָנָהּ. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ: 'כָּךְ וְכָךְ שְׁעוֹרִין תְּהֵא מַטִּיל לְפָנֶיהָ' - 'כָּךְ וְכָךְ עָמִיר תְּהֵא מַטִּיל לְפָנֶיהָ':

טז. **נָכְרִי** שֶׁאָמַר לְיִשְׂרָאֵל: 'תֵּן שֶׁמֶן עַל גַּב מַכְתִּי', בַּוַּדַּאי - אָסוּר, וּבִדְמַאי - מֻתָּר. נָפַל עַל גַּבֵּי בְשָׂרוֹ - מְשַׁפְשְׁפוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ:

יז. **נָכְרִי** שֶׁנָּתַן שֶׁמֶן עַל גַּבֵּי טַבְלָא שֶׁל שַׁיִשׁ לְהִתְעַגֵּל עָלֶיהָ, מִשֶּׁעָמַד - מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל לֵישֵׁב אַחֲרָיו:

יח. הַלּוֹקֵחַ יַיִן לִתֵּן לְתוֹךְ הַמּוֹרָיִס, וְיַיִן לַעֲשׂוֹתוֹ אִילַנְתּוֹת, וְכַרְשִׁינִין לַעֲשׂוֹתָן טְחִינִין - חַיָּב בַּדְּמַאי, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּוַּדַּאי. הֵן עַצְמָן - פְּטוּרִין מִן הַדְּמַאי. הַלּוֹקֵחַ יַיִן וְשֶׁמֶן לִתֵּן עַל גַּבֵּי חַטָּטִין, וְכַרְשִׁינִין לַעֲשׂוֹתָן טְחִינִין - חַיָּב בַּדְּמַאי. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר פּוֹטֵר. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הַלּוֹקֵחַ כַּרְשִׁינִין לַעֲשׂוֹתָן טְחִינִין - פָּטוּר מִן הַדְּמַאי. הַלּוֹקֵחַ יַיִן לִתֵּן לְהַקִּילוֹר, וְקֶמַח לַעֲשׂוֹתוֹ מִלּוּגְמָא וּרְטִיָּה - פָּטוּר מִן הַדְּמַאי, וְחַיָּב בַּוַּדַּאי. וְהֵן עַצְמָן - פְּטוּרִין מִן הַוַּדַּאי:

יט. הַלּוֹקֵחַ קֶמַח לְעוּרוֹת - פָּטוּר מִן הַדְּמַאי, וְחַיָּב בַּוַּדַּאי. וְשֶׁל וַדַּאי - נוֹתֵן לְתוֹכוֹ עוּרוֹת אֲחֵרִים:

כ. **שֶׁמָּן** עֶרֶב - בֵּית שַׁמַּאי מְחַיְּבִין, וּבֵית הִלֵּל פּוֹטְרִין. אָמַר רַבִּי נָתָן: לֹא הָיוּ בֵּית הִלֵּל פּוֹטְרִין אֶלָּא בְּשֶׁל פַּלְיְטוֹן בִּלְבַד. אֲחֵרִים אוֹמְרִים מִשּׁוּם רַבִּי נָתָן: מְחַיְּבִין הָיוּ בֵּית הִלֵּל בְּשֶׁמֶן וֶרֶד. תַּשְׁלוּמֵי תְרוּמָה, וְחֻמְשָׁהּ, וְחֹמֶשׁ חֻמְשָׁהּ, מוֹתָר הָעֹמֶר, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, וּשְׁיָרֵי מְנָחוֹת, וְתוֹסֶפֶת הַבִּכּוּרִים, וּפָטוּר מִן הַדְּמַאי. חַלַּת עַם הָאָרֶץ - רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: בֵּית שַׁמַּאי מְחַיְּבִין, וּבֵית הִלֵּל פּוֹטְרִין. וְכֻלָּן שֶׁקָּרָא שֵׁם לְמַעֲשַׂר שֵׁנִי עֲלֵיהֶן - מַה שֶּׁעָשָׂה - עָשׂוּי:

כא. **קֻפַּת** הַמֶּרְחָץ - פְּטוּרָה מִן הַוַּדַּאי, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִן הַדְּמַאי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף אֵינוֹ מְטַמֵּא טֻמְאַת אֹכֶל:

כב. **שֶׁמֶן** שֶׁהַגַּרְדִּי סָךְ בְּאֶצְבְּעוֹתָיו - חַיָּב. שֶׁהַסּוֹרֵק נוֹתֵן לַצֶּמֶר - פָּטוּר מִן הַדְּמַאי. לְפִיכָךְ שֶׁמֶן שֶׁל שְׁבִיעִית - נוֹתְנִין מִמֶּנּוּ לְגַרְדִּי, וְאֵין נוֹתְנִין מִמֶּנּוּ לְסוֹרֵק:

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. **אֹרֶז** שֶׁבְּחוֹלַת אַנְטוֹכְיָא, בִּמְקוֹמוֹ - מָתָר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֹרֶז שֶׁבְּחוֹלַת אַנְטוֹכְיָא - מָתָר הוּא עַד ׳בּוּרוֹ׳:

ב. הַמְקַבֵּל עָלָיו אַרְבָּעָה דְּבָרִים מְקַבְּלִין אוֹתוֹ לִהְיוֹת חָבֵר. שֶׁלֹּא לִמְכּוֹר לְעַם הָאָרֶץ. שֶׁלֹּא לִתֵּן תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת לְעַם הָאָרֶץ. וְשֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה טָהֳרוֹת אֵצֶל עַם הָאָרֶץ. וְשֶׁיְּהֵא אוֹכֵל חֻלִּין בְּטָהֳרָה:

ג. הַמְקַבֵּל עָלָיו לִהְיוֹת נֶאֱמָן - מְעַשֵּׂר אֶת שֶׁהוּא אוֹכֵל, וְאֶת שֶׁהוּא מוֹכֵר, וְאֶת שֶׁהוּא לוֹקֵחַ, וְאֵין מִתְאָרֵחַ אֵצֶל עַם הָאָרֶץ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַמִּתְאָרֵחַ אֵצֶל עַם הָאָרֶץ - נֶאֱמָן. אָמַר לָהֶם רַבִּי מֵאִיר: עַל עַצְמוֹ - אֵינוֹ נֶאֱמָן, יְהֵא נֶאֱמָן עַל שֶׁל אֲחֵרִים?! אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מִימֵיהֶן שֶׁל בַּעֲלֵי בָּתִּים, לֹא נִמְנְעוּ מִלִּהְיוֹת אוֹכְלִין זֶה אֵצֶל זֶה, וְאַף עַל פִּי כֵן, פֵּרוֹתֵיהֶן שֶׁבְּתוֹךְ בָּתֵּיהֶן - מְתֻקָּנִין:

ד. עַם הָאָרֶץ שֶׁקִּבֵּל עָלָיו כָּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת, וְנֶחְשָׁד עַל דָּבָר אֶחָד - נֶחְשָׁד עַל כֻּלָּן; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין חָשׁוּד אֶלָּא עַל אוֹתוֹ דָּבָר בִּלְבַד:

ה. גֵּר שֶׁקִּבֵּל עָלָיו כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה, וְנֶחְשָׁד עַל דָּבָר אֶחָד, אַפִּלּוּ עַל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ - הֲרֵי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל מוּמָר:

ו. עַם הָאָרֶץ שֶׁקִּבֵּל עָלָיו כָּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת חוּץ מִדָּבָר אֶחָד - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. גֵּר שֶׁקִּבֵּל עָלָיו כָּל דִּבְרֵי תוֹרָה חוּץ מִדָּבָר אֶחָד - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַפִּלּוּ דָּבָר קָטָן מִדִּקְדּוּקֵי סוֹפְרִים:

ז. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כֹּהֵן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו כָּל עֲבוֹדַת כְּהוּנָּה חוּץ מִדָּבָר אֶחָד - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. בֶּן לֵוִי שֶׁקִּבֵּל

עָלָיו כָּל עֲבוֹדַת לְוִיָּה חוּץ מִדָּבָר אֶחָד - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא ז, לג): "הַמַּקְרִיב אֶת דַּם הַשְּׁלָמִים" וְגוֹ', אֵין לִי אֶלָּא זְרִיקַת דַּם וְהֶקְטֵר חֲלָבִים. מִנַּין לִיצִיקוֹת וּבְלִילוֹת, פְּתִיתוֹת וּמְלִיחוֹת, תְּנוּפוֹת וְהַגָּשׁוֹת, הַקְמִיצוֹת וְהַקְטָרוֹת, הַמְּלִיקוֹת וְהַקַּבָּלוֹת וְהַזָּאוֹת, וְהַשְׁקָאַת סוֹטָה, וַעֲרִיפַת עֶגְלָה, וְטָהֳרַת מְצוֹרָע, וּנְשִׂיאוּת כַּפַּיִם מִבִּפְנִים וּמִבַּחוּץ? תַּלְמוּד לוֹמַר (שָׁם): "בְּנֵי אַהֲרֹן" - כָּל עֲבוֹדָה שֶׁהִיא בִּבְנֵי אַהֲרֹן. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: יָכוֹל אֵין הוּחִין אוֹתָן אֶלָּא מִמַּתָּנוֹת מִקְדָּשׁ בִּלְבָד, מִנַּין אַף מִמַּתָּנוֹת גְּבוּלִין? תַּלְמוּד לוֹמַר (דְּבָרִים יח, ד): "רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ" וְגוֹ'. מִפְּנֵי מָה? (שָׁם יח, ה): "כִּי בוֹ בָּחַר ה'" - כָּל הַמְקַבֵּל עָלָיו שֵׁרוּת - יֵשׁ לוֹ בַּמַּתָּנוֹת. כָּל שֶׁאֵין מְקַבֵּל עָלָיו שֵׁרוּת - אֵין לוֹ בַּמַּתָּנוֹת. בִּזְמַן שֶׁהַכֹּהֲנִים עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, מַה נֶּאֱמַר בָּהֶם? (וַיִּקְרָא ו, י): "חֶלְקָם נָתַתִּי אוֹתָהּ מֵאִשָּׁי" - מִשֶּׁלָּהֶן הֵן נוֹטְלִין וְאֵין נוֹטְלִין מִשֶּׁלִּי. וּבִזְמַן שֶׁאֵין עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם מַה נֶּאֱמַר בָּהֶם? (מַלְאָכִי א, י): "מִי גַם בָּכֶם וְיִסְגֹּר דְּלָתַיִם" וְגוֹ':

ח. בֶּן לֵוִי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו כָּל עֲבוֹדַת לֵוִי חוּץ מִדָּבָר אֶחָד - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. וְכֻלָּן שֶׁחָזְרוּ בָּהֶן - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָן עוֹלָמִית; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חָזְרוּ בְּפַרְהֶסְיָא - מְקַבְּלִין אוֹתָן. בְּמַטְמוֹנוֹת - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָן. רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמְרִים: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - מְקַבְּלִין אוֹתָן, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה ג, יד): "שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים" וְגוֹ':

ט. **הַבָּא** לְקַבֵּל עָלָיו, אִם הָיָה נוֹהֵג מִתְּחִלָּה בְּצִינְעָא - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ וְאַחַר כָּךְ מְלַמְּדִין, וְאִם לָאו - מְלַמְּדִין אוֹתוֹ וְאַחַר כָּךְ מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ וְהוֹלְכִין וּמְקַבְּלִין לַבְּנָפַיִם[ז], וְאַחַר כָּךְ מְקַבְּלִין לְטָהֳרוֹת. אִם אָמַר: ׳אֵינִי מְקַבֵּל עָלַי אֶלָּא לַבְּנָפַיִם בִּלְבַד׳ - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. קִבֵּל עָלָיו לְטָהֳרוֹת וְלֹא קִבֵּל עָלָיו לַבְּנָפַיִם - אַף עַל הַטָּהֳרוֹת אֵינוֹ נֶאֱמָן. עַד מָתַי מְקַבְּלִין? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לְמַשְׁקִין - שְׁלֹשִׁים יוֹם, לִכְסוּת - שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: זֶה וְזֶה - לִשְׁלֹשִׁים יוֹם:

י. **הַבָּא** לְקַבֵּל עָלָיו, אֲפִלּוּ תַלְמִיד חָכָם - צָרִיךְ לְקַבֵּל עָלָיו. אֲבָל חָכָם הַיּוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה - אֵין צָרִיךְ לְקַבֵּל עָלָיו, שֶׁכְּבָר קִבֵּל עָלָיו מִשָּׁעָה שֶׁיָּשַׁב. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: אַף תַּלְמִיד חָכָם - אֵין צָרִיךְ לְקַבֵּל עָלָיו. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אַף אֲחֵרִים מְקַבְּלִין בְּפָנָיו. **הַבָּא** לְקַבֵּל עָלָיו דִּבְרֵי חֲבֵרוּת - צָרִיךְ לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים, שֶׁאֵין דּוֹמֶה חָבֵר שֶׁקִּבֵּל לְבֶן חָבֵר שֶׁקִּבֵּל. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ דּוֹמֶה חָבֵר שֶׁקִּבְּלוֹ לְבֶן חָבֵר שֶׁקִּבְּלוֹ:

יא. **בֶּן** חָבֵר שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ אֵצֶל אֲבִי אִמּוֹ עַם הָאָרֶץ - אֵין אָבִיו חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא מַאֲכִילוֹ דְּבָרִים טְמֵאִים. מִשֶּׁיִּוָּדַע שֶׁמַּאֲכִילוֹ בְּטֻמְאָה - טָמֵא, וּבְגָדָיו - טְמֵאִים מִדְּרָס:

ו. שֵׁם מָקוֹם ז. לְטוֹל יָדַיִם קֹדֶם אֲכִילָה.

יב. **בַּת** עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּשֵּׂאת לְחָבֵר, אִשֶּׁת עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּשֵּׂאת לְחָבֵר, עַבְדּוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּמְכַּר לְחָבֵר - צְרִיכִין לְכַבֵּל עֲלֵיהֶן בַּתְּחִלָּה. בַּת חָבֵר שֶׁנִּשֵּׂאת לְעַם הָאָרֶץ, אֵשֶׁת חָבֵר שֶׁנִּשֵּׂאת לְעַם הָאָרֶץ, עַבְדּוֹ שֶׁל חָבֵר שֶׁנִּמְכַּר לְעַם הָאָרֶץ - הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקָתָן עַד שֶׁיֵּחָשְׁדוּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: צְרִיכִין לְכַבֵּל עֲלֵיהֶן בַּתְּחִלָּה. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁנִּשֵּׂאת לֶחָבֵר - וְהָיְתָה קוֹמַעַת עַל יָדוֹ תְּפִלִּין. נִשֵּׂאת לְמוֹכֵס - וְהָיְתָה קוֹשֶׁרֶת עַל יָדוֹ קְשׁוּרִין. בְּנוֹ שֶׁל חָבֵר שֶׁהָיָה לָמוּד[ח] אֵצֶל עַם הָאָרֶץ, עַבְדּוֹ שֶׁל חָבֵר שֶׁהָיָה לָמוּד אֵצֶל עַם הָאָרֶץ - הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקָתָן עַד שֶׁיֵּחָשְׁדוּ. בְּנוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ שֶׁלָּמוּד אֵצֶל חָבֵר, עַבְדּוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ שֶׁהָיָה לָמוּד אֵצֶל חָבֵר, כָּל זְמַן שֶׁהֵן אֶצְלוֹ - הֲרֵי הֵן כְּחָבֵר. יָצְאוּ מֵאֶצְלוֹ - הֲרֵי הֵן כְּעַם הָאָרֶץ:

יג. **לֹא** יֹאמַר אָדָם חָבֵר לְעַם הָאָרֶץ: 'הוֹלֵךְ כְּבַר זוֹ וְתֵן לְפִלּוֹנִי חָבֵר'; שֶׁאֵין מְשַׁלְּחִין טָהֳרוֹת בְּיַד עַם הָאָרֶץ. חָבֵר שֶׁאָמַר לוֹ עַם הָאָרֶץ: 'הוֹלֵךְ כְּבַר זוֹ וְהוֹלֵךְ לְפִלּוֹנִי עַם הָאָרֶץ' - לֹא יִתֵּן לוֹ, שֶׁאֵין מוֹסְרִין טָהֳרוֹת לְעַם הָאָרֶץ:

יד. **עַם** הָאָרֶץ שֶׁאָמַר לְחָבֵר: 'תֵּן לִי כְּבַר זֶה וְאוֹכְלֶנּוּ' - 'יַיִן זֶה וְאֶשְׁתֶּנּוּ' - לֹא יִתֵּן לוֹ, שֶׁאֵין מַאֲכִילִין טָהֳרוֹת לְעַם הָאָרֶץ.

ח. רָגִיל.

הָיָה נָדוּר מִן הַכְּבָר, וְאָמַר לוֹ: ׳תֵּן לִי וְאוֹכְלֶנּוּ׳. אֲבַטִּיחַ שְׁנוּקָּר, וְאָמַר לוֹ: ׳תֵּן לִי וְאוֹכְלֶנּוּ׳. יַיִן וְנִתְגַּלָּה, וְאָמַר לוֹ: ׳תֵּן לִי וְאֶשְׁתֶּנּוּ׳ - לֹא יִתֵּן, שֶׁאֵין מַאֲכִילִין אֶת הָאָדָם דָּבָר הָאָסוּר לוֹ.

כַּיּוֹצֵא בּוֹ, לֹא יוֹשִׁיט יִשְׂרָאֵל אֵבֶר מִן הַחַי לִבְנֵי נֹחַ, וְלֹא כּוֹס יַיִן לְנָזִיר, שֶׁאֵין מַאֲכִילִין אֶת הָאָדָם דָּבָר הָאָסוּר לוֹ. וְעַל כֻּלָּן - אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן, וְאֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶן, וְאֵין עוֹנִין אַחֲרֵיהֶן ׳אָמֵן׳:

מז. **נִשְׁאָלִין** לְעַם הָאָרֶץ עַל טָהֳרוֹתָיו. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ: ׳צֵא אֱכוֹל׳, ׳צֵא שְׁרֹף׳. אֶלָּא אוֹמְרִים לוֹ: ׳אִם כָּזֶה שָׁאַלְתָּ - טָמֵא, וְאִם כָּזֶה שָׁאַלְתָּ - טָהוֹר׳:

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. **הֵעִיד** רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְּשֻׁלָּם מִשּׁוּם רַבִּי נָתָן אָחִיו, מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר חִסְמָא - שֶׁאֵין עוֹשִׂין טָהֳרוֹת לְעַם הָאָרֶץ. לֹא יַעֲשֶׂה לוֹ חַלַּת עִסָּתוֹ שֶׁל תְּרוּמָה בְּטָהֳרָה. אֲבָל עוֹשֶׂה לוֹ עִסָּתוֹ שֶׁל חֻלִּין בְּטָהֳרָה - מַפְרִישׁ מִמֶּנָּה חַלָּה וְנוֹתֵן בִּכְפִישָׁה אוֹ בְּאַנְחוֹתָא, וְעַם הָאָרֶץ בָּא וְנוֹטֵל זוֹ וְזוֹ. לֹא יַעֲשֶׂה לוֹ תְּרוּמַת זֵיתָיו בְּטָהֳרָה, אֲבָל עוֹשֶׂה לוֹ זֵיתִים שֶׁל חֻלִּין בְּטָהֳרָה. מַפְרִישׁ מֵהֶן תְּרוּמָה, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ כֵּלָיו שֶׁל חָבֵר, וְעַם הָאָרֶץ בָּא וְנוֹטֵל אֶת שֶׁתֵּיהֶן:

ב. **בְּשֵׁם** שֶׁאֵין נוֹתְנִין תְּרוּמָה אֶלָּא לְכֹהֵן חָבֵר - כָּךְ אֵין מְשַׁלְּמִין קֶרֶן וְחֹמֶשׁ אֶלָּא לְכֹהֵן. חָבֵר הָאוֹכֵל תְּרוּמַת עַם הָאָרֶץ - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לְכֹהֵן חָבֵר, וְחָבֵר נוֹטֵל דָּמָיו וּמְפַיֵּס לְעַם הָאָרֶץ:

ג. תְּרוּמַת חָבֵר וּתְרוּמַת עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּתְעָרְבָה - כּוֹפִין אֶת עַם הָאָרֶץ לְמְכוֹר אֶת חֶלְקוֹ וְחֶלֶק כֹּהֵן. וְחוֹלֵק כֹּהֵן עִם יִשְׂרָאֵל, יִשְׂרָאֵל עִם כֹּהֵן, כּוּתִי בְּמִקּוֹם כּוּתִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדוֹ. אֲבָל לֹא בָּאָרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁמַּחֲזִיקִין אוֹתָם בַּבְּהֶנָּה. אַף בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מָקוֹם שֶׁמַּכִּירִין בּוֹ שֶׁהוּא כּוּתִי - מְתָּר לַחֲלֹק הֵימֶנּוּ:

ד. **אוֹכֵל** כֹּהֵן יִשְׂרָאֵל עִם כֹּהֵן כּוּתִי - בִּזְמַן שֶׁעוֹשֶׂה בְּטָמְאָה. אֲבָל בִּזְמַן שֶׁעוֹשֶׂה בְּטָהֳרָה - הֲרֵי זֶה לֹא יֹאכַל עִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמַּאֲכִילוֹ בָּשָׂר בְּכוּר טָהוֹר, וּמַשְׁקֶה אוֹתוֹ יַיִן רָבָעִי טָהוֹר:

ה. **בָּרִאשׁוֹנָה** הָיוּ אוֹמְרִים: חָבֵר שֶׁנַּעֲשָׂה גַּבַּאי - דּוֹחִין אוֹתוֹ מֵחֲבוּרָתוֹ. חָזְרוּ לוֹמַר: כָּל זְמַן שֶׁהוּא גַּבַּאי - אֵינוֹ נֶאֱמָן, פֵּרֵשׁ מִגַּבָּאוּתוֹ - הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן:

ו. **חָבֵר** שֶׁהָיָה חוֹכֵר מֵעַם הָאָרֶץ עֲקָרֵי תְאֵנִים וְדָלְיוֹת שֶׁל עֲנָבִים - מְעַשֵּׂר וְנוֹתְנִין לוֹ. וְאֵין נוֹתֵן לוֹ אֶלָּא מִשֶּׁלּוֹ:

ז. **בֵּן** חָבֵר שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ אֵצֶל אֲבִי אִמּוֹ עַם הָאָרֶץ - אֵין אָבִיו חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא מַאֲכִילוֹ דְּבָרִים שֶׁאֵינָן מְתֻקָּנִין. הָיוּ

בְּיָדוֹ פֵּרוֹת - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא אֵינָן מְתֻקָּנִין הֵן. אִם אָמַר לוֹ: 'הַאֲכִילֵנִי!' - מְעַשֵּׂר וּמַאֲכִילוֹ:

ח. **לֹא** יִשְׁתַּמֵּשׁ חָבֵר בְּמִשְׁתָּאוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ, וּבִסְעוּדָתוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מְתֻקָּן תַּחַת יָדוֹ. אֲפִלּוּ אֵינָהּ אֶלָּא מֵינֶקֶת אַחַת שֶׁל יַיִן. לְפִיכָךְ חָבֵר שֶׁשִּׁמֵּשׁ בְּמִשְׁתָּאוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ וּבִסְעוּדָתוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ - הֲרֵי זֶה חֲזָקָה לַמַּעֲשְׂרוֹת:

ט. **חָבֵר** שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּמִשְׁתָּאוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ וּבִסְעוּדָתוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ, אֲפִלּוּ רוֹאִין אוֹתוֹ נוֹטֵל וְאוֹכֵל מִיָּד, נוֹטֵל וְשׁוֹתֶה מִיָּד - אֵין לוֹ חֲזָקָה לַמַּעֲשְׂרוֹת, שֶׁמָּא עִשֵּׂר בְּלִבּוֹ. הָיָה בְּנוֹ מֵיסֵב אֶצְלוֹ - מְעַשֵּׂר עָלָיו. אַחֵר - אֵין מְעַשֵּׂר עָלָיו. בְּנוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר - מְעַשֵּׂר עָלָיו:

י. **בֶּן** חָבֵר שֶׁהָיָה מֵיסֵב בְּמִשְׁתָּאוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ, בִּסְעוּדָתוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ, אֲפִלּוּ רוֹאִין אוֹתוֹ נוֹטֵל וְאוֹכֵל מִיָּד, נוֹטֵל וְשׁוֹתֶה - אֵין לוֹ חֲזָקָה לַמַּעֲשְׂרוֹת, שֶׁמָּא עִשֵּׂר בְּלִבּוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ, כָּל אֵלּוּ תַּקָּלָה לָאֲחֵרִים הֵן, אִם הָיָה שֶׁתָּף עִמּוֹ בַּחֲנוּת - הֲרֵי זֶה חֲזָקָה לַמַּעֲשְׂרוֹת:

יא. **עַם** הָאָרֶץ שֶׁהָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ בַּחֲנוּת שֶׁל חָבֵר, אַף עַל פִּי שֶׁחָבֵר יוֹצֵא וְנִכְנָס - הֲרֵי זֶה מְתֻקָּן, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא הֶחְלִיף:

יב. הָיָה הוּא נֶאֱמָן, וְאִשְׁתּוֹ אֵין נֶאֱמֶנֶת - לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ, וְאֵין מִתְאָרְחִין אֶצְלוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ, הֲרֵי הוּא

כְּשֶׁרוּי עִם הַנָּחָשׁ בִּכְפִיפָה. אִשְׁתּוֹ נֶאֱמֶנֶת, וְהוּא אֵינוֹ נֶאֱמָן - מִתְאָרְחִין אֶצְלוֹ, וְאֵין לוֹקְחִין הֵימֶנּוּ. הוּא אֵינוֹ נֶאֱמָן, וְאֶחָד מִבָּנָיו נֶאֱמָן, וְאַחַת מִשְּׁפְחָתוֹ נֶאֱמֶנֶת - לוֹקְחִין וְאוֹכְלִין עַל פִּיהֶן, וְעוֹשִׂין לוֹ וְאוֹכֵל בַּשְּׁבִיעִית. וּבְטָהֳרוֹת - אֵינָן רַשָּׁאִין לַעֲשׂוֹת בֵּן:

יג. **הַנַּחְתּוֹמִין**, לֹא חִיְּבוּ אוֹתָן חֲכָמִים לְהַפְרִישׁ אֶלָּא כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְחַלָּה, וּפְטוּרִין מִן הַשֵּׁנִי. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמוֹכֵר בַּחֲנוּתוֹ עַל פֶּתַח חֲנוּתוֹ. אֲבָל הַמּוֹכֵר בְּפַלְטֵר, אוֹ בַּחֲנוּת הַפְּמוּכָה לְפַלְטֵרִין - חַיָּב בַּשֵּׁנִי:

יד. **אֶת** שֶׁדַּרְכּוֹ לָמוּד בַּגַּפָּה, וּמְדָדוֹ בֵּין בַּדַּקָּה בֵּין בַּגַּפָּה - דַּקָּה טְפֵלָה לְגַפָּה. אֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לִמְדֹּד בַּדַּקָּה, וּמְדָדוֹ בֵּין בַּדַּקָּה בֵּין בַּגַּפָּה - טְפֵלָה גַּפָּה לַדַּקָּה:

טו. **אֵלּוּ** דְּבָרִים הַנִּמְכָּרִין בַּגַּפָּה: מִינֵי תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת - דַּרְכּוֹ לִמָּדֵד בַּדַּקָּה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: דְּבָרִים שֶׁדַּרְכָּן לִמָּדֵד בַּדַּקָּה וּמְדָדָן בַּגַּפָּה - מַשְׁפִּיעָה וּמוֹכְרָן דְּמַאי. דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לִמָּדֵד בַּגַּפָּה, אִם מְדָדָן בַּגַּפָּה - הֲרֵי זֶה חַיָּב. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: הַנִּטְפָּל לַדַּקָּה - הֲרֵי הוּא כַּדַּקָּה. וְהַנִּטְפָּל לַגַּפָּה - הֲרֵי הוּא כַּגַּפָּה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: הַנִּמְכָּר בַּדַּקָּה - הֲרֵי זֶה חַיָּב. אֲפִלּוּ לֹא מָכַר לוֹ אֶלָּא סְאָה וְרֹבַע - צָרִיךְ לְעַשֵּׂר אֶת הָרֹבַע. ’לִימוֹן’[ט] - מִדָּה גַּפָּה. מִ’לִימוֹן’ וּלְמַטָּה - מִדָּה דַּקָּה.

ט. שֵׁם שֶׁל מַטְבֵּעַ.

וּבְלַח, הֵין - מִדָּה גַּסָּה. מֵהֵין וּלְמַטָּה - מִדָּה דַּקָּה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי: קְלִיעָה שֶׁל שׁוּם, וְסַלֵּי תְּאֵנִים, וְסַלֵּי עֲנָבִים, וְקֻפָּה שֶׁל יָרָק, שֶׁמְּכָרָן אַכְסָרָה - הֲרֵי הוּא כְּמִדָּה גַּסָּה:

מז. **לֹא** הִתִּירוּ לִמְכּוֹר דְּמַאי אֶלָּא לְסִיטוֹן בִּלְבַד. בַּעַל הַבַּיִת, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - צָרִיךְ לְעַשֵּׂר; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד סִיטוֹן וְאֶחָד בַּעַל הַבַּיִת - מֻתָּר לִמְכּוֹר, וְלִשְׁלֹחַ לַחֲבֵרוֹ, וְלִתֵּן לוֹ בְּמַתָּנָה:

יז. הַשּׁוֹלֵחַ דַּאי בֵּין לְעַם הָאָרֶץ וּבֵין לְחָבֵר - צָרִיךְ לְעַשֵּׂר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לְעַם הָאָרֶץ - צָרִיךְ לְעַשֵּׂר. לְחָבֵר - צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַעֲשֶׂה שֶׁשָּׁלַח לִי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי אֶתְרוֹג גָּדוֹל מִצִּפּוֹרִי, וְאָמַר: 'זֶה בָּא בְּיָדִי מִקֶּסָרִי'. וְלָמַדְתִּי מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: אֶחָד, שֶׁהָיָה וַדַּאי. וְשֶׁהָיָה טָמֵא. וְשֶׁלֹּא הָיָה בְּיָדוֹ אֶלָּא זֶה בִּלְבַד. שֶׁאִלּוּ הָיָה בְּיָדוֹ אַחֵר - הָיָה מְעַשֵּׂר מִמֶּנּוּ עָלָיו:

יח. הַלּוֹקֵחַ מִן הַתַּגָּר וְאָמַר: 'זֶה מְתֻקָּן וְזֶה אֵינוֹ מְתֻקָּן' - אַף עַל הַמְתֻקָּן אֵינוֹ נֶאֱמָן. אֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לִמְכֹּר דְּמַאי - נֶאֱמָן:

יט. **חָבֵר** שֶׁהָיָה מוֹכֵר מַשְׁפִּיעַ וּמְתֻקָּן, וְנִתְמַנָּה לוֹ דָּבָר שֶׁהוּא דְּמַאי - צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁהוּא שֶׁל דְּמַאי

י. לֹא בְּמִדָּה, וְלֹא בְּמִשְׁקָל, אֶלָּא לְפִי הָאֻמָּד.

צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ. רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה מַאֲכִיל אֶת פּוֹעֲלָיו דְּמַאי, וּמוֹדִיעַ. וְאִם בְּיָדוּעַ שֶׁאֵין לְבַעַל הַבַּיִת מֵאוֹתוֹ הַמִּין - אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ:

כ. **גַּבָּאֵי** קֻפָּה - אֵין גּוֹבִין וּמַכְרִיזִין בְּיוֹם טוֹב, כְּדֶרֶךְ שֶׁגּוֹבִין וּמַכְרִיזִין בַּחוֹל. אֲבָל גּוֹבִין בְּצִנְעָא בְּתוֹךְ חֵיקָן, וּמְחַלְּקִין עַל כָּל שְׁכוּנָה וּשְׁכוּנָה:

כא. **גַּבָּאֵי** צְדָקָה, בַּשְּׁבִיעִית - מְדַלְּגִין עַל פִּתְחֵיהֶן שֶׁל אוֹכְלֵי שְׁבִיעִית; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין צְרִיכִין לְדַקְדֵּק בְּאוֹכְלֵי שְׁבִיעִית, אֲפִלּוּ פַּת נָתְנוּ לָהֶם - מְקַבְּלִין אוֹתָם הֵימֶנּוּ, שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ לִהְיוֹת נוֹתְנִים מַתָּנוֹת אֶלָּא מָעוֹת וּבֵיצִים בִּלְבַד. אִם הָיְתָה עִיר כֻּלָּהּ שֶׁל אוֹכְלֵי שְׁבִיעִית - אֵין צְרִיכִין לְדַקְדֵּק בְּאוֹכְלֵי שְׁבִיעִית. הַכֹּהֲנִים מְקַבְּלִין[יא] בְּטָהֳרָה - צְרִיכִין לְדַקְדֵּק בְּאוֹכְלֵי שְׁבִיעִית:

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. הַלּוֹקֵחַ יָרָק מִן הַשּׁוּק - הֲרֵי זֶה בּוֹרֵר כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. מִשֶּׁגָּמַר בְּלִבּוֹ - אָסוּר. לְהַחְזִיר אֵין יָכוֹל, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְעַשֵּׂר. וּלְעַשֵּׂר אֵין יָכוֹל, מִפְּנֵי שֶׁמְּחֻסָּר

יא. בְּמִנְחַת בְּכוּרִים גּוֹרֵס: 'מְגַבְּלִין'.

מִנְיָן. וְלִטּוֹל אֶחָד וּלְהַנִּיחַ אֶחָד אֵין יָכוֹל, שֶׁמָּא יָבֹא אֶחָד לִקַּח, וְנִמְצָא מְעַשֵּׂר מִן הַמְּתֻקָּן עַל שֶׁאֵינוֹ מְתֻקָּן:

ב. הָרוֹצֶה לְהַחֲזִיר עָלָיו יָרָק לְהָכֵל מִמַּשָּׂאוֹ - לֹא יַשְׁלִיךְ עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בַּוַּדַּאי - אָסוּר, וּבַדְּמַאי - מֻתָּר:

ג. הַמּוֹצֵא פֵּרוֹת בַּדֶּרֶךְ, וּנְטָלָן לְאָכְלָן, וְנִמְלַךְ לְהַצְנִיעַ - לֹא יַצְנִיעַ עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בַּוַּדַּאי - אָסוּר, וּבַדְּמַאי - מֻתָּר:

ד. קְנִיבַת יָרָק שֶׁבַּגִּנָּה - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת. שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת וְשֶׁבְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה. שֶׁעַל גַּבֵּי אַשְׁפָּה בְּכָל מָקוֹם - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כְּרוּב שֶׁלִּקְּטוֹ לִסְחֹט וְלַעֲשׂוֹת אֶת הַפַּרְגּוֹם וּלְהַשְׁלִיךְ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. לִקְּטוֹ לְאָכְלוֹ, וְנִמְלַךְ לַעֲשׂוֹת אַפַּרְגּוֹם וּלְהַשְׁלִיךְ - לֹא יַשְׁלִיךְ עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר:

ה. וַדַּאי שֶׁתִּקְּנוֹ דְּמַאי, וּדְמַאי שֶׁתִּקְּנוֹ וַדַּאי - לֹא עָשָׂה וְלֹא כְּלוּם; דִּבְרֵי רַבִּי יַעֲקֹב. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: וַדַּאי שֶׁתִּקְּנוֹ דְּמַאי - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. דְּמַאי שֶׁתִּקְּנוֹ וַדַּאי - מַעֲשְׂרוֹתָיו מַעֲשְׂרוֹת. וּתְרוּמָתוֹ - אֵין תְּרוּמָה, שֶׁאֵין תְּרוּמָה אַחַר תְּרוּמָה:

ו. כָּל הָעִיר מוֹכְרִין וַדַּאי, וְאֶחָד דְּמַאי, לָקַח וְאֵינוֹ יָדוּעַ מֵאֵיזֶה מֵהֶן לָקַח - הֲרֵי זוֹ אָסוּר. מַפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְנוֹתְנָן לַכֹּהֵן, וְהַשְּׁאָר - שָׁלוֹ. הַטֶּבֶל וְהַמְּתֻקָּן שֶׁנִּתְעָרְבוּ

וְאָבַד אֶחָד מֵהֶן - נוֹהֵג בַּמְשֶׁיָּר וַדַּאי. מַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וּמוֹכְרָן לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה:

ז. **כָּל** הָעִיר מוֹכְרִין מְתֻקָּן, וְאֶחָד מוֹכֵר שֶׁאֵין מְתֻקָּן, וְלָקַח וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה מֵהֶן לָקַח - הֲרֵי זֶה אָסוּר. כָּל הָעִיר מוֹכְרִין בְּשַׂר שְׁחוּטָה, וְאֶחָד מוֹכֵר בְּשַׂר נְבֵלָה, וְלָקַח, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה מֵהֶן לָקַח - הֲרֵי זֶה אָסוּר. כָּל הָעִיר מוֹכְרִין יַיִן טָהוֹר, וְאֶחָד מוֹכֵר יַיִן טָמֵא, וְלָקַח, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה מֵהֶן לָקַח - הֲרֵי זֶה אָסוּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁלָּקַח וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה מֵהֶן לָקַח. אֲבָל הַלּוֹקֵחַ מִן הַשּׁוּק - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב:

ח. **פֵּרוֹת** - לֹא הָלְכוּ בָּהֶן חֲכָמִים, לֹא אַחַר הַטַּעַם, וְלֹא אַחַר הָרֵיחַ, וְלֹא אַחַר הַמַּרְאֶה, וְלֹא אַחַר הַדְּמִים, אֶלָּא אַחַר הָרֹב בִּלְבַד:

ט. **זֵיתִים** - מְשֻׁיָּתְנִם בַּבַּד וּבַבּוֹדִידָה[יב]; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין הַבַּד וְהַבּוֹדִידָה שָׁוִין, לֹא בָּעִיר וְלֹא בַּמְּדִינָה. רָבוּ בָּעִיר וְלֹא רָבוּ בַּמְּדִינָה, בָּעִיר - מֻתָּר, בַּמְּדִינָה - אָסוּר. רָבוּ בַּמְּדִינָה וְלֹא רָבוּ בָּעִיר, בַּמְּדִינָה - מֻתָּר, בָּעִיר - אָסוּר. רָבוּ בָּהָר וְלֹא רָבוּ בַּבִּקְעָה, בָּהָר - מֻתָּר, וּבַבִּקְעָה - אָסוּר. רָבוּ בַּבִּקְעָה וְלֹא רָבוּ בָּהָר, בַּבִּקְעָה - מֻתָּר, וּבָהָר - אָסוּר. רָבוּ לַחֲנָנִי וְלֹא רָבוּ לְבַעַל הַבַּיִת, לַחֲנָנִי - מֻתָּר, לְבַעַל הַבַּיִת - אָסוּר. רָבוּ לְבַעַל הַבַּיִת וְלֹא

יב. בֵּית הַבַּד קָטָן.

רָבוּ לַחֲנָנִי, לְבַעַל הַבַּיִת - מֻתָּר, וְלַחֲנָנִי - אָסוּר. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁרָבוּ לוֹ - מֻתָּר, לֹא רָבוּ לוֹ - אָסוּר. רָבוּ וְנִתְמַעֲטוּ - חָזַר הַשּׁוּק לְיוֹשְׁנוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה שֶׁנִּכְנַס גּוֹרְנוֹת שֶׁל פּוּל בְּמִירָק"ּ, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי עֲקִיבָה, וְהִתִּיר לָהֶן אֶת הַשּׁוּק. אָמְרוּ לוֹ: 'רַבִּי! נִתְמַעֲטוּ'? אָמַר לָהֶם: 'חָזַר הַשּׁוּק לְיוֹשְׁנוֹ'. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִלּוּ לֹא נִכְנַס אֶלָּא גֶּרֶן אֶחָד בָּעִיר, הַנַּחְתּוֹמִין - מֻתָּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רָצִין אַחַר הֶחָדָשׁ:

י. **מְצָרְפִין** פֵּרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ עַל פֵּרוֹת הָאָרֶץ הַפְּטוּרִין, כְּדֵי שֶׁיִּרְבּוּ עַל פֵּרוֹת הָאָרֶץ, לְפוֹטְרָן מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. מְצָרְפִין פֵּרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ עַל פֵּרוֹת שְׁנִיָּה, כְּדֵי שֶׁיִּרְבּוּ עַל פֵּרוֹת שְׁלִישִׁית, לְפוֹטְרָן מִן מַעֲשֵׂר עָנִי. מְצָרְפִין מִפֵּרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ עַל פֵּרוֹת שְׁלִישִׁית, כְּדֵי שֶׁיִּרְבּוּ עַל פֵּרוֹת רְבִיעִית, לְפוֹטְרָן מִן הַמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי. מְצָרְפִין פֵּרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ עַל פֵּרוֹת עֶרֶב שְׁבִיעִית, כְּדֵי שֶׁיִּרְבּוּ עַל פֵּרוֹת שְׁבִיעִית, לְפוֹטְרָן מִן הַבְּעוּר. מְצָרְפִין פֵּרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ עַל פֵּרוֹת שְׁבִיעִית, כְּדֵי שֶׁיִּרְבּוּ עַל פֵּרוֹת מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, לְפוֹטְרָן מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת:

יא. **אָמַר** לוֹ: 'מְכֹר לִי יַיִן יָשָׁן'. אָמַר לוֹ: 'שֶׁל אֶשְׁתָּקַד הוּא' - נֶאֱמָן לְהַחְמִיר. 'שֶׁל אַרְבַּע וְשֶׁל חֲמֵשׁ שָׁנִים הוּא' - נוֹהֵג בּוֹ כִּשְׁעַת לְקִיחָתוֹ, בֵּין לְהָקֵל בֵּין לְהַחְמִיר:

יג. נֻסַּח כְּתַב יָד: בְּמִירוֹן.

יב. חֶזְקַת תַּגָּר בְּכָל מָקוֹם - דְּמַאי. וְאֶחָד הַנָּכְרִי וְאֶחָד הַיִּשְׂרָאֵל וְאֶחָד הַכּוּתִי. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁמְּבִיאִין לוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. אֲבָל מְבִיאִין לוֹ מִן הַנָּכְרִי וּמִן הַכּוּתִי - חֶזְקָתוֹ וַדַּאי. אֵיזֶהוּ תַּגָּר? כָּל שֶׁהֵבִיא וְשָׁנָה וְשִׁלֵּשׁ:

יג. הַלּוֹקֵחַ מִן הַתַּגָּר, אָמַר: "זֶה מְתֻקָּן וְזֶה אֵינוֹ מְתֻקָּן" - וַדַּאי! "זֶה אֵינוֹ מַעֲשֵׂר"[יד] - מוֹצִיא עָלָיו שְׁנֵי מַעֲשְׂרוֹת, וּפָטוּר מִן הַתְּרוּמָה, שֶׁאֵין תְּרוּמָה אַחַר תְּרוּמָה:

יד. הַמַּפְקִיד פֵּרוֹת אֵצֶל עַם הָאָרֶץ - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקָתָן לְמַעֲשְׂרוֹת וְלִשְׁבִיעִית. אִם הָיוּ שֶׁל טֶבֶל - עוֹשֶׂה אוֹתָן תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר עַל מָקוֹם אַחֵר, וְקוֹרֵא שֵׁם לִתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שֶׁבָּהֶן. אִם הָיוּ שֶׁל מַעֲשֵׂר טֶבֶל - עוֹשֶׂה אוֹתָן תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מָקוֹם אַחֵר, אוֹ קוֹרֵא שֵׁם לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבָּהֶן. אִם הָיוּ שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - מְחַלְּלָן עַל הַמָּעוֹת, וְאִם הָיָה מָעוֹת - מְחַלְּלָן עַל הַשֵּׁנִי אֵלּוּ. "נִטַּלְתִּים וְהִנַּחְתִּי לְךָ יְשָׁנִים תַּחְתֵּיהֶן מְתֻקָּנִין תַּחְתֵּיהֶן", אִם אַתָּה מַאֲמִינוֹ שֶׁנָּטַל - הַאֲמִינוֹ שֶׁנָּתַן. וְאִם אִי אַתָּה מַאֲמִינוֹ שֶׁנָּתַן - אַל תַּאֲמִינוֹ שֶׁנָּטַל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהִנִּיחַ וּבָא וּמָצָא אֶת אוֹתוֹ הַמִּין שֶׁהִנִּיחַ, אֲבָל הֵנִיחַ עֻגְרוֹן[טו] וּמָצָא קֻסָּרִי, אוֹ קֻסָּרִי וּמָצָא עֻגְרוֹן - הֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ לָהֶן מִשּׁוּם מַעֲשְׂרוֹת וּמִשּׁוּם שְׁבִיעִית:

יד. הַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ מְעֻשָּׂר. טו. עֻגְרוֹן וְקֻסָּרִי שֵׁמוֹת מְקוֹמוֹת הֵם.

מז. הַמַּפְקִיד פֵּרוֹת אֵצֶל כּוּתִי - הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקָתָן לַמַּעֲשְׂרוֹת וְלַשְּׁבִיעִית. וְאִם הָיוּ שֶׁל טֶבֶל - עוֹשֶׂה אוֹתָן תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מָקוֹם אַחֵר, וְקוֹרֵא שֵׁם לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבָּהֶן, וְאִם הָיוּ שֶׁל מַעֲשֵׂר טֶבֶל - עוֹשֶׂה אוֹתָן תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מָקוֹם אַחֵר, וְקוֹרֵא שֵׁם לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבָּהֶן. וְאִם הָיוּ שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - מְחַלְּלִין עַל הַמָּעוֹת. וְאִם הָיָה מָעוֹת - מְחַלְּלִין עַל הַשֵּׁנִי. אָמַר לוֹ: נָטַלְתִּי וְהִנַּחְתִּי לְךָ יְשָׁנִים תַּחְתֵּיהֶן וּמְתֻקָּנִין - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לָהֶם מִשּׁוּם מַעֲשְׂרוֹת וּמִשּׁוּם שְׁבִיעִית:

מח. הַמַּפְקִיד פֵּרוֹת אֵצֶל הַנָּכְרִי - הֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם מַעֲשְׂרוֹת וּמִשּׁוּם שְׁבִיעִית. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וַחֲבֵרָיו אוֹמְרִים: עָשׂוּ פֵּרוֹת יִשְׂרָאֵל אֶת פֵּרוֹת הַנָּכְרִי הַזֶּה דְּמַאי:

מט. הַמְשַׁלֵּחַ בְּיַד עַם הָאָרֶץ וּבְיַד כּוּתִי - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם מַעֲשְׂרוֹת, וְלֹא מִשּׁוּם דְּמַאי, וְלֹא מִשּׁוּם שְׁבִיעִית. הַמְשַׁלֵּחַ בְּיַד הַנָּכְרִי - הֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם מַעֲשְׂרוֹת וּמִשּׁוּם שְׁבִיעִית. אֲבָל חֲמָרֵי נָכְרִים הַמּוֹרִידִים מִן הַגֶּרֶן לָעִיר - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוּם מַעֲשְׂרוֹת וְלֹא מִשּׁוּם שְׁבִיעִית, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֶזְקַת הַמִּשְׁתַּמֵּר:

נ. הַטּוֹחֵן אֵצֶל עַם הָאָרֶץ אוֹ אֵצֶל הַכּוּתִי - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם טֻמְאָה. הַטּוֹחֵן אֵצֶל הַנָּכְרִי - הֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם טֻמְאָה:

יט. **מַפְקִידִין** תְּרוּמָה אֵצֶל יִשְׂרָאֵל עַם הָאָרֶץ, וְאֵין מַפְקִידִין תְּרוּמָה אֵצֶל כֹּהֵן עַם הָאָרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁלִּבּוֹ גַּס בָּהּ:

כ. **טוֹחֲנִין** וּמַרְקִידִין אֵצֶל אוֹכְלֵי שְׁבִיעִית וְאֵצֶל עוֹשִׂין בְּטָמְאָה, אֲבָל אֵין טוֹחֲנִין, לֹא לְאוֹכְלֵי שְׁבִיעִית, וְלֹא לְעוֹשִׂין בְּטָמְאָה:

כא. **הַמְשַׁלֵּחַ** פֵּרוֹת לְחָבֵר, וְנִמְלַךְ לְהַחֲזִיר - נוֹהֵג בָּהֶן כְּמוֹת שֶׁהֵן. **אַבָּא** שָׁאוּל אוֹמֵר: חוֹשֵׁשׁ אֲנִי שֶׁמָּא חוֹלְפָן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הָיָה לוֹ אָרִים שֶׁיּוֹדֵעַ לְתַקֵּן, וְהוּא אֵין מַאֲמִינוֹ עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת, וְהֵבִיא לוֹ פֵּרוֹת מִשֶּׁלּוֹ, וְאוֹמֵר: 'שֶׁלְּךָ הֵן'; 'מִתָּקָנִין הֵן' - נֶאֱמָן. רַבִּי אוֹמֵר: אֵינוֹ נֶאֱמָן, שֶׁהֶחָשׁוּד עַל דָּבָר - לֹא דָנוּ וְלֹא מְעִידוּ:

כב. **נוֹתֵן** אָדָם לִשְׁכֵּנְתּוֹ תַּבְשִׁיל לְבַשֵּׁל, וְעִפָּה לֶאֱפוֹת לוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לִשְׁאוֹר וְתַבְלִין שֶׁבָּהֶן, מִשּׁוּם מַעֲשְׂרוֹת וּמִשּׁוּם שְׁבִיעִית. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁנָּתַן לָהֶן שְׁאוֹר וְתַבְלִין, לֹא נָתַן לָהֶן שְׁאוֹר וְתַבְלִין - הֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ לִשְׁאוֹר וְתַבְלִין שֶׁבָּהֶן, מִשּׁוּם מַעֲשְׂרוֹת וּמִשּׁוּם שְׁבִיעִית:

כג. **נוֹתֵן** אָדָם לְפוּנְדָּקִית תַּבְשִׁיל לְבַשֵּׁל לוֹ, וּמַנַּחַת הַקְּדֵרָה בְּפָנָיו וּמְנַעֶרֶת. אֲפִלּוּ בֵּין הַנְּבָרִי - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ:

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. הַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת מִמִּי שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת, וְשָׁכַח לְעַשְׂרָן - שׁוֹאֲלוֹ בְּשַׁבָּת וְאוֹכֵל עַל פִּיו. שְׁאָלוֹ בְּשַׁבָּת וְאוֹכֵל בְּיוֹם טוֹב. שְׁאָלוֹ בְּשַׁבָּת - לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר. שׁוֹאֲלוֹ בְּשַׁבָּת - לְשַׁבָּת הַבָּאָה לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר:

ב. הָיָה מוֹכֵר פֵּרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, אָמַר: 'מְתֻקָּנִין הֵן', הַלּוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת - לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר:

ג. תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר דְּמַאי שֶׁחָזְרָה לִמְקוֹמָהּ, רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: אַף בְּחוֹל שׁוֹאֲלוֹ וְאוֹכְלוֹ עַל פִּיו. יָתֵר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי: הִפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת, וְנִגְנְבוּ הַפֵּרוֹת - הוֹלֵךְ וְשׁוֹאֲלוֹ, וּבָא וְאוֹכֵל עַל מַה שֶּׁהִפְרִישׁ, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁאֵימַת שַׁבָּת עַל עַם הָאָרֶץ, כָּךְ אֵימַת דְּמוּעַ עַל עַם הָאָרֶץ:

ד. עַם הָאָרֶץ שֶׁאָמַר: 'זֶה טֶבֶל וְזֶה תְּרוּמָה'; 'זֶה וַדַּאי וְזֶה דְּמַאי', אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: 'הֶחָשׁוּד עַל דָּבָר לֹא דָנוּ וְלֹא מְעִידוּ' - לֹא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל כָּךְ:

ה. נָבְרִי שֶׁהָיָה צוֹוֵחַ וְאוֹמֵר: 'בֹּאוּ וּקְחוּ לָכֶם - 'פֵּרוֹת עֲזָקִ[טז] הֵן'; 'פֵּרוֹת עֲרֵלָה הֵן'; 'פֵּרוֹת רִבְעִי הֵן' - אֵין נֶאֱמָן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְשַׁבֵּחַ מִקְחוֹ. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: 'מֵאִישׁ פְּלוֹנִי

טז. פֵּרוֹת מְשֻׁמָּרִים, וְהַמְדֻבָּר בִּשְׁנַת שְׁבִיעִית.

כּוּתִי לְכַחְתִּים׳; ׳מֵאִישׁ פְּלוֹנִי נָבְרִי לְכַחְתִּים׳; ׳מִשֶּׁלִּי הֵבֵאתִים׳ - נֶאֱמָן לְהַחְמִיר; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין נֶאֱמָן, שֶׁדִּבְרֵי הַנָּבְרִי לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין:

ו. **הָאוֹמֵר** לְמִי שֶׁאֵין נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת: ׳קַח לִי מִמִּי שֶׁהוּא מְעַשֵּׂר וּמִמִּי שֶׁהוּא נֶאֱמָן׳ - אֵין נֶאֱמָן. מֵאִישׁ פְּלוֹנִי - הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין נֶאֱמָן, שֶׁמָּא מָצָא אַחֵר קָרוֹב הֵימֶנּוּ. מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי, בְּאוֹמֵר: ׳צֵא אֶכוֹל אֶת הַכִּכָּר וַאֲנִי נוֹתֵן דָּמֶיהָ׳; ׳צֵא שְׁתֵּה רְבִיעִית יַיִן וַאֲנִי נוֹתֵן אֶת דָּמֶיהָ׳ - שֶׁהוּא נֶאֱמָן.

ז. **הַנִּכְנָם** לָעִיר, וְהָיְתָה תְּרוּמָה בְּתוֹךְ יָדוֹ, וְאֵין מַכִּיר שָׁם אָדָם. וְכֵן מִי שֶׁעָמַד עַל הַגֹּרֶן, וְהָיְתָה תְּרוּמָה בְּתוֹךְ יָדוֹ, וְאֵין מַכִּיר שָׁם אָדָם - הֲרֵי זֶה נִשְׁאָל לַחֲבֵרִים וּלְעַמֵּי הָאָרֶץ; דִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין נִשְׁאָלִים עַל הַתְּרוּמָה אֶלָּא לַחֲבֵרִים בִּלְבַד:

ח. **הָיָה** עוֹמֵד בְּתוֹךְ סִיעָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם, וְאָמַר: ׳מִי כָּאן נֶאֱמָן? מִי כָּאן מְעַשֵּׂר׳? אָמַר לוֹ אֶחָד: ׳אֲנִי׳! - אֵינוֹ נֶאֱמָן. אָמַר לוֹ שֶׁהוּא נֶאֱמָן: ׳אִישׁ פְּלוֹנִי נֶאֱמָן׳ - הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן. אָמַר לוֹ: ׳אִישׁ פְּלוֹנִי נֶאֱמָן׳? וְאָמַר לוֹ: ׳נֶאֱמָן׳, בְּפָנָיו - אֵינוֹ נֶאֱמָן. שֶׁלֹּא בְּפָנָיו - נֶאֱמָן. ׳מְעַשֵּׂר הוּא׳ - הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן. אָמַר לוֹ שֶׁהוּא מְעַשֵּׂר: בְּפָנָיו - נֶאֱמָן, שֶׁלֹּא בְּפָנָיו - אֵין נֶאֱמָן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁאֵין מַכִּיר שָׁם אָדָם, אֲבָל אִם הָיָה מַכִּיר שָׁם אָדָם - לֹא יִטּוֹל אֶלָּא מִן

הַמֻּמְחֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁלֹּא שָׁהָה שָׁם שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֲבָל שָׁהָה שָׁם שְׁלֹשִׁים יוֹם - לֹא יִטּוֹל אֶלָּא מִן הַמֻּמְחֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּתְרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת, אֲבָל בִּשְׁבִיעִית וּבְטָהֳרוֹת - אֵין נֶאֱמָן:

ט. **הָרוֹצֶה** לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וְחַלָּה כְּאֶחָד - נוֹטֵל כְּדֵי תְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וְחַלָּה. וְכַמָּה הֵם? אֶחָד מֵעֶשְׂרִים. הָאוֹמֵר: אֶחָד מִמֵּאָה מִמַּה שֶׁיֵּשׁ כָּאן, הֲרֵי זֶה בְּצַד זֶה מַעֲשֵׂר וּשְׁאָר מַעֲשֵׂר סָמוּךְ לוֹ. וְעוֹד אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמֹנָה מִמַּה שֶׁיֵּשׁ כָּאן, הֲרֵי זֶה בְּצַד זֶה חֻלִּין, וְהַשְּׁאָר תְּרוּמָה עַל הַכֹּל. מֵאָה חֻלִּין שֶׁיֵּשׁ כָּאן, הֲרֵי זֶה בְּצַד זֶה מַעֲשֵׂר, וּשְׁאָר מַעֲשֵׂר סָמוּךְ לוֹ, זֶה שֶׁעָשִׂיתִי מַעֲשֵׂר עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו, וְהַשְּׁאָר חַלָּה. מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּצָפוֹנוֹ אוֹ בְּדָרוֹמוֹ וּמְחֻלָּל עַל הַמָּעוֹת. הַלּוֹקֵחַ מִן הַפַּלְטֵר - מְעַשֵּׂר מִכָּל טְפוּם וּטְפוּם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסֵר בִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וּמַתִּיר בַּחַלָּה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁכֻּלָּן מַפְרִישִׁין - נוֹטֵל חַלָּה מִכֻּלָּן, אֲבָל מְקֻצָּתָן מַפְרִישִׁין וּמְקֻצָּתָן אֵין מַפְרִישִׁין - נוֹטֵל חַלָּה מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד:

י. **פּוֹעֲלִין** שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִין וְאוֹכְלִין וְהוֹתִירוּ פֵּרוֹסוֹת, וְכֵן אוֹרְחִין שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין וְאוֹכְלִין וְהוֹתִירוּ פֵּרוֹסוֹת, וּנְתָנוּם לַשַּׁמָּשׁ, אוֹ שֶׁהָיוּ אֲחֵרִים מְלַקְּטִין תַּחְתֵּיהֶן - מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד. שָׁחַק אֶת הַפַּת וַעֲשָׂאָהּ פֵּרוּרִין, אוֹ גְּרוֹגָרוֹת וַעֲשָׂאָן דְּבֵלָה - מְעַשֵּׂר מֵאֶחָד עַל הַכֹּל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה:

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁנַת שִׁבַּע, אֲבָל בִּשְׁאָר שָׁנִים - מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד:

יא. הַלּוֹקֵחַ מִן הָעָנִי, וְכֵן עָנִי שֶׁנָּתְנוּ לוֹ פְּרוּסוֹת פַּת וּגְרוֹגָרוֹת - מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד. בַּתְּמָרִים וּבָעֲמָקִים - מְעַשֵּׂר מֵאֶחָד עַל הַכֹּל. בִּמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים - מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד. בִּגְרוֹגָרוֹת, בִּשְׁנַת שִׁבַּע - מְעַשֵּׂר מֵאֶחָד עַל הַכֹּל, בִּשְׁאָר שָׁנִים - מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד:

יב. הַלּוֹקֵחַ מִן הַפַּלְטֵר - מְעַשֵּׂר מִכָּל דְּפוּס וּדְפוּס. וְאִם הָיָה מְבִיאָן וְצוֹבְרָן לְפָנָיו - נוֹטֵל מַעֲשֵׂר מִכָּל קִשּׁוּת וְקִשּׁוּת, וּמִכָּל אֲגוּדָה וַאֲגוּדָה, וּמִכָּל תְּמָרָה וּתְמָרָה. הַלּוֹקֵחַ מִן חֲנָוָנִי, וְחָזַר וְלָקַח מִמֶּנּוּ שְׁנָיָה, אַף עַל פִּי שֶׁמַּבִּיר אֶת הֶחָבִית שֶׁהִיא הִיא - לֹא יְעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה. וְאִם הָיָה מְבִיאָן וְאוֹגְדָן לְפָנָיו - מְעַשֵּׂר מִכָּל קִשּׁוּת וְקִשּׁוּת, וּמִכָּל אֲגוּדָה וַאֲגוּדָה, וּמִכָּל תְּמָרָה וּתְמָרָה:

יג. הַלּוֹקֵחַ מִן הַפִּיטוֹן וְנִמְלַךְ לְהַחֲזִיר - לֹא יַחֲזִיר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁל דְּמַאי, אֲבָל בְּשֶׁל וַדַּאי - הֲרֵי זֶה אָסוּר. לָקַח הֵימֶנּוּ בְּאִסָּר יֶרֶק, בְּאִסָּר גְּלוּסְקִין, בְּאִסָּר רִמּוֹנִין, וְנִמְלַךְ לְהַחֲזִיר - לֹא יַחֲזִיר עַד שֶׁהוּא מְתַקְּנָן. בְּשֶׁל דְּמַאי, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשֶׁל וַדַּאי:

יד. הַטָּבֶל שֶׁנִּתְעָרֵב בְּחֻלִּין - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר כָּל שֶׁהוּא. אִם יֵשׁ לוֹ פַּרְנָסָה מִמָּקוֹם אַחֵר - מוֹצִיא לְפִי חֶשְׁבּוֹן.

וְאִם לָאו - נוֹטֵל מִן הַחֻלִּין כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר. וְכֵן מַעֲשֵׂר טֶבֶל שֶׁנִּתְעָרֵב בְּחֻלִּין - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר כָּל שֶׁהוּא. וְאִם יֵשׁ לוֹ פַּרְנָסָה מִמָּקוֹם אַחֵר - מוֹצִיא לְפִי חֶשְׁבּוֹן, וְאִם לָאו - נוֹטֵל אֶת הַחֻלִּין כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבְּמַעֲשֵׂר טֶבֶל:

טו. **יָרָק** שֶׁל חֻלִּין שֶׁבִּשְּׁלוֹ בְּשֶׁמֶן שֶׁאֵינוֹ מִתְקַן - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר כָּל שֶׁהוּא. אִם יֵשׁ לוֹ פַּרְנָסָה מִמָּקוֹם אַחֵר - מוֹצִיא לְפִי חֶשְׁבּוֹן. וְאִם לָאו, דָּבָר הַנִּבְלָל - בּוֹלֵל וְנוֹטֵל. דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נִבְלָל - נוֹטֵל מִן הַקְּלַח וּמִן הַחֲתִיכוֹת וּמִן הַבֵּיצָה:

טז. **אוֹמֵר** אָדָם לַחֲבֵרוֹ וּלְפוֹעֲלָיו: 'צְאוּ וְאִכְלוּ בְּדִינָר זֶה, וּשְׁתוּ בְּדִינָר זֶה', וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוּם מַעֲשְׂרוֹת וְלֹא מִשּׁוּם שְׁבִיעִית וְלֹא מִשּׁוּם יַיִן נֶסֶךְ. אֲבָל אִם אָמַר: 'צְאוּ וְאִכְלוּ אֶת הַכִּכָּר וַאֲנִי נוֹתֵן דָּמֶיהָ'; 'צְאוּ וּשְׁתוּ רְבִיעִית וַאֲנִי נוֹתֵן דָּמֶיהָ' - הֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם שְׁבִיעִית וּמִשּׁוּם מַעֲשְׂרוֹת וּמִשּׁוּם יַיִן נֶסֶךְ:

יז. **הַנּוֹתֵן** צֶמֶר לְצַבָּע נָכְרִי - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא צָבָעוֹ בְּחֹמֶץ שֶׁל יַיִן נֶסֶךְ. אִם בָּא לְבֵית הַחֶשְׁבּוֹן - אָסוּר:

יח. **לֹא** יִתֵּן אָדָם תְּרוּמַת בֵּיתוֹ לְשׁוֹמֵר בֵּיתוֹ, וְלֹא בְּכוֹרֵי צֹאנוֹ לְרוֹעֵה צֹאנוֹ, אִם נָתַן לָהֶם שְׂכָרָן. רָצָה, נוֹתֵן לָהֶם לְשֵׁם טוֹבָה. לֹא יִתֵּן יִשְׂרָאֵל בְּהֶמְתּוֹ לְטַבָּח כֹּהֵן לְשָׁחוֹט, וְלֹא בְּכוֹר לְרוֹעֶה כֹּהֵן לְרָעוֹת לוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן נוֹתֵן לָהֶם שְׂכָרָן:

יט. **רַשַּׁאי** יִשְׂרָאֵל שֶׁיֹּאמַר לַכֹּהֵן: הֵילָךְ סֶלַע זֶה וְתֵן תְּרוּמָה לְבֶן בִּתִּי כֹּהֵן, תֵּן בְּכוֹר לְבֶן בִּתִּי כֹּהֵן. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֲנִי אוֹמֵר״, כָּל מַתָּנוֹת כְּהוּנָּה רַשַּׁאי שֶׁיֹּאמַר לוֹ: ׳הֵילָךְ סֶלַע זֶה וּתְנֵם לְבֶן בִּתִּי כֹּהֵן׳:

כ. **יִשְׂרָאֵל** שֶׁמָּכַר אֶת זֵיתוֹ בְּשִׁשִּׁים לוֹג טְבָלִים, וְאָמַר לוֹ כֹּהֵן: ׳תְּנֵם לִי בְּשִׁשִּׁים לוֹג מְתֻקָּנִין וּמַעֲשְׂרוֹת שֶׁלִּי׳ - מַעֲשְׂרוֹת שֶׁלּוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוּם שְׁבִיעִית, וְלֹא מִשּׁוּם רִבִּית, וְלֹא מִשּׁוּם מְחַלֵּל אֶת הַקָּדָשִׁים:

כא. **מַפְרִישִׁין** תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִמָּקוֹם הַיֹּקֶר לְמָקוֹם הַזּוֹל, אוֹ מִמָּקוֹם הַזּוֹל לְמָקוֹם הַיֹּקֶר. כֵּיצַד? הָיוּ לוֹ תִּשְׁעָה כּוֹרִין בִּיהוּדָה וְאֶחָד בַּגָּלִיל, אוֹ תִּשְׁעָה כּוֹרִין בַּגָּלִיל וְאֶחָד בִּיהוּדָה - אוֹמֵר: ׳כּוֹר שֶׁבִּיהוּדָה עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל תִּשְׁעָה כּוֹרִין שֶׁבַּגָּלִיל׳, אוֹ ׳כּוֹר שֶׁבַּגָּלִיל עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל תִּשְׁעָה כּוֹרִין שֶׁבִּיהוּדָה׳. יֵתֵר עַל כֵּן אָמְרוּ: יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי חֲבֵרִים, אֶחָד בִּיהוּדָה וְאֶחָד בַּגָּלִיל. וְלוֹ שְׁנֵי כּוֹרִין, אֶחָד בִּיהוּדָה וְאֶחָד בַּגָּלִיל. אוֹמֵר לָזֶה שֶׁבִּיהוּדָה: ׳בֹּא וְטוֹל לְךָ כּוֹר שֶׁבַּגָּלִיל׳. וְלָזֶה שֶׁבַּגָּלִיל: ׳בֹּא וְטוֹל לְךָ כּוֹר שֶׁבִּיהוּדָה׳, וְחוֹזֵר וְנוֹטֵל מֵהֶם בְּשַׁעַר הַזּוֹל:

כב. **אֵין** פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּמְקוֹם הַיֹּקֶר בְּשַׁעַר הַזּוֹל, אֵין פּוֹדִין מִבֶּן לֵוִי בִּמְקוֹם הַיֹּקֶר בְּשַׁעַר הַזּוֹל:

יז. בְּנוּסְחַת הַסְּפָרִים מוּבֵאת פִּסְקָה זוֹ כָּאן: ׳אַף בְּמַתָּנוֹת מְקֻדָּשׁ בַּכֹּהֲנִים כֵּן. כֵּיצַד? הֲרֵי עָלַי מָאתַיִם זוּז׳.

כג. **כֹּהֲנִים** וּלְוִיִּם שֶׁהָיוּ מְסַיְּעִין בֵּין הַגָּרָנוֹת - אֵין נוֹתְנִין לָהֶם תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת בִּשְׂכָרָן. וְאִם נְתָנָן - הֲרֵי זֶה חִלְּלוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר יח, לב): "וְאֶת קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלְּלוּ" - [כְּבָר הֵן חֻלִּין]. וְאָמַר (מַלְאָכִי ב, ח): "שְׁחַתֶּם בְּרִית הַלֵּוִי אָמַר ה' צְבָאוֹת". יָתֵר עַל כֵּן אָמְרוּ: תְּרוּמָתָן - אֵין תְּרוּמָה, וּמַעֲשְׂרוֹתֵיהֶן - אֵינָן מַעֲשְׂרוֹת. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁבִּקְּשׁוּ חֲכָמִים לְקוֹנְסָן לִהְיוֹת פֵּירוֹתֵיהֶן צְרִיכִין לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה מִשֶּׁלָּהֶן. וַעֲלֵיהֶן הַכָּתוּב אוֹמֵר (מִיכָה ג, יא): "רָאשֶׁיהָ בְּשֹׁחַד יִשְׁפְּטוּ וְכֹהֲנֶיהָ" וְגוֹ', לְפִיכָךְ הֵבִיא עֲלֵיהֶן הַמָּקוֹם שָׁלֹשׁ פֻּרְעָנִיּוֹת כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ עֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם ג, יב): "לָכֵן בִּגְלַלְכֶם צִיּוֹן שָׂדֶה תֵּחָרֵשׁ" וְגוֹ':

כד. **מְעַשְּׂרִין** מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל כּוּתִי, וּמִשֶּׁל כּוּתִי עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל נָכְרִי, וּמִשֶּׁל נָכְרִי עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמִן הַכֹּל עַל הַכֹּל; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי יוֹסֵי, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: מְעַשְּׂרִין מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמִשֶּׁל כּוּתִים עַל שֶׁל כּוּתִים, וּמִשֶּׁל נָכְרִים עַל שֶׁל נָכְרִים. אֲבָל לֹא מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל כּוּתִים, וְלֹא מִשֶּׁל כּוּתִים עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא מִשֶּׁל נָכְרִים עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל נָכְרִים. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי: מַעֲשֶׂה שֶׁנִּתְעָרְבוּ לִי פֵּרוֹת טְבָלִין, בָּאתִי וְשָׁאַלְתִּי אֶת רַבִּי טַרְפוֹן, אָמַר לִי: צֵא וְקַח פֵּרוֹת מִן הַשּׁוּק וְעַשֵּׂר עֲלֵיהֶן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר אַף מִשֶּׁל כּוּתִים, כְּשֵׁם שֶׁעָשׂוּ פֵּרוֹת יִשְׂרָאֵל דְּמַאי אַחַר רֻבָּן, וְאֵין תּוֹרְמִים וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה

עַל זֶה - כָּךְ עָשׂוּ פֵּרוֹת כּוּתִים וַדַּאי אַחַר רֶבֶן, וְאֵין תּוֹרְמִים וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה:

כה. **רַבָּן** שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּמָקוֹם שֶׁעָשׂוּ פֵּרוֹת כּוּתִים וַדַּאי בְּגוֹן יֶרֶק שֶׁבִּכְפָר עוּתְנַי - מְעַשֵּׂר מֵהֶן עַל הַטְּבָלִין, אֲבָל לֹא מִן הַטְּבָלִין עֲלֵיהֶן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּלוֹקֵחַ מִן הַשּׁוּק, אֲבָל הַמּוֹצֵא פֵּרוֹת בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אוֹ שֶׁשִּׁלַּח לוֹ חֲבֵרוֹ פֵּרוֹת - נוֹהֵג בָּהֶן דְּמַאי:

כו. **רַבִּי** שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ גְּזֵרוֹת בַּדְּמַאי. מַעֲשֶׂה שֶׁנִּתְכַּנְּסוּ רַבּוֹתֵינוּ לָעֲלִיָּרוֹת שֶׁל כּוּתִים שֶׁעַל יַד הַיַּרְדֵּן, וְהֵבִיאוּ לִפְנֵיהֶם יֶרֶק. קָפַץ רַבִּי עֲקִיבָה וְעִשְּׂרוֹ וַדַּאי. אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: ׳עֲקִיבָה! הֵיאַךְ מְלָאֲךָ לִבְּךָ לַעֲבֹר עַל דִּבְרֵי חֲבֵרֶךָ? אוֹ מִי נָתַן לְךָ רְשׁוּת לְעַשֵּׂר׳? אָמַר לוֹ: ׳וְכִי הֲלָכָה קְבוּעָתִי בְּיִשְׂרָאֵל? יֶרֶק שֶׁלִּי עִשַּׂרְתִּי׳! אָמַר לוֹ: ׳תֵּדַע לְךָ שֶׁקְּבוּעָתָ הֲלָכָה בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁעִשַּׂרְתָּ יֶרֶק שֶׁלְּךָ׳. כְּשֶׁהָלַךְ רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְבֵינֵיהֶן עָשָׂה תְּבוּאוֹת וְקִטְנִיּוֹת - דְּמַאי, וּשְׁאָר כָּל פֵּירוֹתֵיהֶן - וַדַּאי. כְּשֶׁחָזַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְבֵינֵיהֶן, וְרָאָה שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ, עָשָׂה כָּל פֵּירוֹתֵיהֶן - וַדַּאי:

כז. **עֲצִיץ** שֶׁאֵינוֹ נָקוּב - חַיָּב בַּמַּעַשְׂרוֹת, אֵין תְּרוּמָתָן מְדַמַּעַת, וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן חֹמֶשׁ:

פֶּרֶק שִׁישִׁי

א. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִן הַכּוּתִי - תּוֹרֵם וְנוֹתֵן לוֹ. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מָה אִם יְרֻשָּׁה הַכּוּתִי הַזֶּה שֶׁלֹּא לִתְרֹם פֵּרוֹתָיו - אֵינוֹ רַשַּׁאי, אֶלָּא חוֹלֵק וְנוֹתֵן לוֹ:

ב. הַשּׂוֹכֵר שָׂדֶה מִן הַנָּכְרִי - מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: תּוֹרֵם וְנוֹתֵן לוֹ. לְפִיכָךְ, אִם חָזַר הַנָּכְרִי וְנִתְגַּיֵּר, אוֹ שֶׁמָּכַר לְיִשְׂרָאֵל - מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: תּוֹרֵם וְנוֹתֵן לוֹ. שָׁכַר מִמֶּנּוּ שָׂדֶה - מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ. מַה בֵּין שׂוֹכֵר לְחוֹכֵר? הַשּׂוֹכֵר - בְּמָעוֹת, וְהַחוֹכֵר - בְּפֵרוֹת:

ג. הַחוֹכֵר שָׂדֶה מִן הַנָּכְרִי - מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ. לְפִיכָךְ: אִם חָזַר הַנָּכְרִי וְנִתְגַּיֵּר, אוֹ שֶׁמְּכָרָהּ לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר - נוֹהֵג בָּהּ דְּמַאי:

ד. הַשּׂוֹכֵל לָאוֹצָר[יח] הַשּׂוֹכֵל לְקִטְרוֹן[יט] - מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ:

ה. **לֹא** יֹאמַר יִשְׂרָאֵל לְכוּתִי וּלְנָכְרִי וּלְמִי שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת: 'הֵילָךְ מָאתַיִם זוּז וּשְׁקוֹל תַּחְתַּי מִן הָאוֹצָר'. אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ: 'פּוֹטְרַנִי מִן הָאוֹצָר'. וְכֵן לֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: 'הֵילָךְ מָאתַיִם זוּז וְעוּל[כ] תַּחְתַּי לְאֻמָּנוּת'. אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ: 'פּוֹטְרַנִי מִן הָאוּמָּנוּת':

יח. מִי שֶׁשּׂוֹכֵל לְאוֹצַר הַמֶּלֶךְ מַה שָּׁנוּ תְּנַיִם תְּבוּאָה עֲבוּר מַס לְאוֹצַר הַמֶּלֶךְ – צָרִיךְ גַּם כֵּן לְעַשֵּׂר תְּחִלָּה. יט. שֵׁם שַׂר שָׁנוּ תְּנַיִם לוֹ מַס, וְהוּא שַׂר הָעִיר. כ. וְהִכְנֵס.

ו. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל - תּוֹרֵם וְנוֹתֵן לוֹ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם נָתַן לוֹ מֵאוֹתָהּ הַשָּׂדֶה וּמֵאוֹתוֹ הַמִּין - תּוֹרֵם וְנוֹתֵן לוֹ. מִשָּׂדֶה אַחֶרֶת וּמִמִּין אַחֵר - מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִם מֵאוֹתָהּ שָׂדֶה נָתַן לוֹ, בֵּין מֵאוֹתוֹ הַמִּין בֵּין מִמִּין אַחֵר - תּוֹרֵם וְנוֹתֵן לוֹ. אִם מִשָּׂדֶה אַחֶרֶת נָתַן לוֹ, בֵּין מֵאוֹתוֹ הַמִּין בֵּין מִמִּין אַחֵר - מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ. קִבֵּל הֵימֶנּוּ זֶרַע לִתֵּן לוֹ פֵּרוֹת בַּגֹּרֶן - מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ. מָקוֹם שֶׁחוֹלְקִין עַל הַגֹּרֶן - חוֹלֵק לוֹ בְּפָנָיו. קִבֵּל הֵימֶנּוּ מָעוֹת לִתֵּן לוֹ פֵּרוֹת - לְעוֹלָם מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ:

ז. יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ לִקְצֹר שִׁבֳּלִין, כַּרְמוֹ לִבְצֹר בָּעֲנָבִים, זֵיתָיו לִמְסוֹק בַּזֵּיתִים - נוֹתֵן לוֹ כְּמוֹת שֶׁהֵן. שָׂדֵהוּ לִקְצֹר בַּחִטִּין, כַּרְמוֹ לִבְצֹר בַּיַּיִן, זֵיתָיו לִמְסוֹק בַּשֶּׁמֶן - מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ:

ח. הֵעִיד רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְּשֻׁלָּם מִשּׁוּם רַבִּי נָתָן אָחִיו, שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חִסְמָא: הַמְקַבֵּל שָׂדֶה אֲבוֹתָיו מִן הַנָּכְרִי לְמוֹסְקוֹ לְזֵיתִים - נוֹתֵן לוֹ כְּמוֹת שֶׁהֵן:

ט. חָבֵר וְעַם הָאָרֶץ שֶׁיָּרְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶן עַם הָאָרֶץ - רַשַּׁאי שֶׁיֹּאמַר לוֹ: 'טוֹל אַתָּה חִטִּים שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וַאֲנִי חִטִּים שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי'; 'אַתָּה יַיִן שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וַאֲנִי יַיִן שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי'. אֲבָל לֹא יֹאמַר לוֹ: 'טוֹל אַתָּה חִטִּין וַאֲנִי שְׂעוֹרִים'; 'טוֹל אַתָּה הַלַּח וַאֲנִי הַיָּבֵשׁ', אֶלָּא חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה.

חוֹלֵק לוֹ בִּפְנֵי חָבֵר. חָבֵר - אוֹכֵל אֶת הַיָּבֵשׁ, וְשׁוֹרֵף אֶת הַלַּח, מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ: כָּל טָהֳרוֹתָיו שֶׁל עַם הָאָרֶץ נִשְׂרָפוֹת:

י. יָרְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶן חָבֵר - רַשַּׁאי שֶׁיֹּאמַר: 'טוֹל אַתָּה חִטִּין שֶׁבִּמְקוֹם פְּלוֹנִי וַאֲנִי חִטִּין שֶׁבִּמְקוֹם פְּלוֹנִי'; 'אַתָּה יַיִן שֶׁבִּמְקוֹם פְּלוֹנִי, וַאֲנִי יַיִן שֶׁבִּמְקוֹם פְּלוֹנִי', אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: חָבֵר שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ בָּנִים חֲבֵרִים וְעַמֵּי הָאָרֶץ - לֹא יוֹרִישׁ טָהֳרוֹתָיו לְעַמֵּי הָאָרֶץ, אֶלָּא לַחֲבֵרִים בִּלְבַד. הִנִּיחַ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - אֵין רַשַּׁאי שֶׁיֹּאמַר לוֹ: 'טוֹל אַתָּה חִטִּים, וַאֲנִי אֶפְטֹל שְׁעוֹרִים'; 'אַתָּה יַיִן, וַאֲנִי שֶׁמֶן', אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ: 'טוֹל אַתָּה מָעוֹת שֶׁל חִטִּים, וַאֲנִי מָעוֹת שֶׁל שְׁעוֹרִין'; 'טוֹל אַתָּה מָעוֹת שֶׁל יַיִן, וַאֲנִי מָעוֹת שֶׁל שֶׁמֶן':

יא. חָבֵר וּמִי שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁלָּקְחוּ פֵּרוֹת, שֶׁיֵּרְשׁוּ, אוֹ שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ - רַשַּׁאי שֶׁיֹּאמַר לוֹ: 'טוֹל אַתָּה חִטִּין, וַאֲנִי שְׁעוֹרִין'; 'אַתָּה יַיִן, וַאֲנִי שֶׁמֶן', שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁמְּתָּר לְמוֹכְרוֹ דְּמַאי - רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת בֵּן. לָקְחוּ גְּדִישׁ שֶׁל תְּבוּאָה, עָבִיט שֶׁל עֲנָבִים, וּמַעֲטָן שֶׁל זֵיתִים - זֶה מְעַשֵּׂר אֶת שֶׁלּוֹ וְזֶה מְעַשֵּׂר אֶת שֶׁלּוֹ. אִם לָקְחוּ וְאַחַר כָּךְ שִׁתְּפוּ - צָרִיךְ לְעַשֵּׂר עַל הַכֹּל. זֶה הֵבִיא עוֹמְרֵי שִׁבֳּלִין שֶׁלּוֹ, וְזֶה הֵבִיא עוֹמְרֵי שִׁבֳּלִין שֶׁלּוֹ. זֶה הֵבִיא סַלֵּי זֵיתִים מִשֶּׁלּוֹ, וְזֶה הֵבִיא סַלֵּי זֵיתִים מִשֶּׁלּוֹ. זֶה הֵבִיא סַלֵּי עֲנָבִים מִשֶּׁלּוֹ, וְזֶה הֵבִיא סַלֵּי עֲנָבִים מִשֶּׁלּוֹ. אוֹ שֶׁבָּצְרוּ אֶת כַּרְמֵיהֶם בְּתוֹךְ גַּת אַחַת. אֶחָד מְעַשֵּׂר, וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ מְעַשֵּׂר, הַמְּעַשֵּׂר - מְעַשֵּׂר אֶת שֶׁלּוֹ וַדַּאי, וַחֲצִי חֶלְקוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ דְּמַאי:

יב. **גֵּר** וְנָכְרִי שֶׁיָּרְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶן נָכְרִי, רַשַּׁאי שֶׁיֹּאמַר לוֹ: ׳טוֹל אַתָּה צְלָמִים, וַאֲנִי כֵּלִים׳; ׳אַתָּה יַיִן, וַאֲנִי פֵּירוֹת׳. אוּנְקְלוֹס הַגֵּר חָלַק מֵאֲחָיו, וְהֶחְמִיר עַל עַצְמוֹ, הוֹלִיךְ חֶלְקוֹ לְיַם הַמֶּלַח. יָרְשׁוּ אֶת הַמָּרְחָץ - רַשַּׁאי שֶׁיֹּאמַר לוֹ: ׳תְּהֵא שַׁבָּת בְּחֶלְקְךָ, וְחוֹל בְּחֶלְקִי׳:

יג. **יִשְׂרָאֵל** וְנָכְרִי שֶׁלָּקְחוּ בֵּיתוֹ שֶׁל נָכְרִי, אֵין רַשַּׁאי שֶׁיֹּאמַר לוֹ: ׳טוֹל אַתָּה צְלָמִים וַאֲנִי כֵּלִים׳; ׳אַתָּה יַיִן, וַאֲנִי פֵּרוֹת׳. לָקְחוּ מֶרְחָץ, אֵין רַשַּׁאי שֶׁיֹּאמַר לוֹ: ׳תְּהֵא שַׁבָּת בְּחֶלְקְךָ, וְחוֹל בְּחֶלְקִי׳. וְאִם הִתְנָה עִמּוֹ מִתְּחִלָּה עַל מְנָת לַעֲשׂוֹת כֵּן - מֻתָּר:

יד. **עִיר** שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יִשְׂרָאֵל וְנָכְרִים, שׁוֹמְרֵי יִשְׂרָאֵל וְשׁוֹמְרֵי נָכְרִים, מְתַקְּנִין וְשֶׁאֵין מְתַקְּנִין, שׁוֹמְרִין מְתַקְּנִין וְשׁוֹמְרִין אֵין מְתַקְּנִין - רַשָּׁאִין לוֹמַר זֶה לָזֶה: ׳צְפוֹן הָעִיר בְּחֶלְקֵנוּ, וּדְרוֹמוֹ בְּחֶלְקְכֶם׳. אִם בָּאוּ לְחֻשְׁבּוֹן - אָסוּר:

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. **יִשְׂרָאֵל** שֶׁקִּבֵּל שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל, וְכֹהֵן מִכֹּהֵן, וְלֵוִי מִלֵּוִי - חוֹלְקִין בֵּינֵיהֶם. יִשְׂרָאֵל וְכֹהֵן שֶׁקִּבֵּל שָׂדֶה מִלֵּוִי, אוֹ יִשְׂרָאֵל וְלֵוִי שֶׁקִּבֵּל שָׂדֶה מִכֹּהֵן - רַשָּׁאִין לְהַתְנוֹת בֵּינֵיהֶן שֶׁהַמַּעֲשֵׂר לָאֶמְצַע:

ב. יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבֵּל שָׂדֶה מִכֹּהֵן - תְּרוּמָה לַכֹּהֵן, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - חוֹלְקִין בֵּיניֵהֶם. קִבֵּל שָׂדֶה מִלֵּוִי - מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לַלֵּוִי, תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - חוֹלְקִים בֵּיניֵהֶן. לֵוִי שֶׁקִּבֵּל שָׂדֶה מִכֹּהֵן - תְּרוּמָה לַכֹּהֵן, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - חוֹלְקִין בֵּיניֵהֶן. כֹּהֵן שֶׁקִּבֵּל שָׂדֶה מִלֵּוִי - מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לַלֵּוִי, תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - חוֹלְקִין בֵּיניֵהֶם. יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבֵּל שָׂדֶה מִכֹּהֵן, אָמַר לוֹ: 'עַל מְנָת שֶׁהַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁלִּי'; 'עַל מְנָת שֶׁהַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁלְּךָ'. 'עַל מְנָת שֶׁהַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁלִּי וְשֶׁלְּךָ' - מֻתָּר. כֹּהֵן שֶׁקִּבֵּל שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל, וְאָמַר: 'עַל מְנָת שֶׁהַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁלִּי' - אָסוּר. 'עַל מְנָת שֶׁהַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁלְּךָ' - מֻתָּר. 'עַל מְנָת שֶׁהַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁלִּי וְשֶׁלְּךָ', אִם קִבֵּל עָלָיו כְּדֶרֶךְ הַמְקַבְּלִים - מֻתָּר, וְאִם לָאו - אָסוּר:

ג. יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבֵּל שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל[כא], וְאָמַר: 'עַל מְנָת שֶׁיִּהְיוּ הַמַּעֲשְׂרוֹת לְפָלוֹנִי' - אָסוּר. יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבֵּל שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל, וְאָמַר: 'עַל מְנָת שֶׁאֶטֹּל אֲנִי וְאֶתֵּן לְפָלוֹנִי' - מֻתָּר. כֹּהֵן וְלֵוִי שֶׁשָּׂכְרוּ וְשֶׁחָכְרוּ מִכֹּהֵן וּמִלֵּוִי - הַמַּעֲשְׂרוֹת לַשּׂוֹכֵר וְלַחוֹכֵר:

ד. כֹּהֵן וְלֵוִי שֶׁחָכַר פֵּרוֹת שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל. בִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע - מַעֲשְׂרוֹת שֶׁלָּהֶן. בְּתָלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע, עַד שֶׁלֹּא

כא. תִּקֵּן בִּפְנִים כְּפִי נֻסְחַת הַגְּרָ״א, אֲבָל שָׁם אִיתָא עוֹד: שֶׁבִּכְתָב יָד הַגִּירְסָא: כֹּהֵן וְלֵוִי שֶׁחָכַר פֵּרוֹת שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל, וְאָמַר: עַל מְנָת שֶׁאֶטֹּל אֶת הַמַּעֲשְׂרוֹת וְאֶתֵּן לְפָלוֹנִי – אָסוּר. עַל מְנָת שֶׁאֶטֹּל אֲנִי וְאַתָּה, נְתָנָם לַכֹּהֵן – מֻתָּר.

מִירְחוּ - מַעֲשְׂרוֹת שֶׁלָּהֶן, מִשֶּׁמִּירְחוּ - מַעֲשְׂרוֹת שֶׁלּוֹ. מַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר וְנוֹתֵן לַכֹּהֵן, וְהַשְּׁאָר - שֶׁלּוֹ:

ח. **חָבֵר** הוּא מֵהֶן פֵּרוֹת, עַד שֶׁלֹּא מִירְחוּ, מַעֲשְׂרוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ. מַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר וְנוֹתֵן לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה. מִשֶּׁמִּירְחוּ, מַעֲשְׂרוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלָּהֶן. מַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת וְנוֹתְנָן לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה:

ט. **יִשְׂרָאֵל** שֶׁקִּבֵּל מָעוֹת מִכֹּהֵן לְקַח בָּהֶן פֵּרוֹת לְמַחֲצִית שָׂכָר, אָמַר לוֹ: 'פְּחַתְתּוּ אוֹ הוֹתִירוּ הֲרֵי הֵן שֶׁלִּי, מַעֲשְׂרוֹת שֶׁלְּךָ' - מֻתָּר. כֹּהֵן שֶׁקִּבֵּל מָעוֹת מִיִּשְׂרָאֵל לְקַח בָּהֶן פֵּרוֹת לְמַחֲצִית שָׂכָר, אָמַר לוֹ: 'פְּחַתְתּוּ אוֹ הוֹתִירוּ הֲרֵי הֵן שֶׁלְּךָ, וְהַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁלִּי', אִם נָתַן לוֹ שְׂכָרוֹ - מֻתָּר, וְאִם לָאו - אָסוּר:

י. **יִשְׂרָאֵל** שֶׁקִּבֵּל שָׂדֶה מִכֹּהֵן - תְּרוּמָה לַכֹּהֵן. מְכָרָהּ לְיִשְׂרָאֵל - חוֹלְקִין בֵּינֵיהֶם. קִבֵּל שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל - חוֹלְקִין בֵּינֵיהֶן. מְכָרָהּ לַכֹּהֵן - חוֹלְקִין. קִבֵּל שָׂדֶה מִבַּת יִשְׂרָאֵל - חוֹלְקִין בֵּינֵיהֶן. נִשֵּׂאת לַכֹּהֵן - חוֹלְקִין בֵּינֵיהֶן. קִבֵּל שָׂדֶה מִבַּת כֹּהֵן - תְּרוּמָה לְבַת כֹּהֵן. נִשֵּׂאת לְיִשְׂרָאֵל - חוֹלְקִין בֵּינֵיהֶן. נִתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה - חֲזָרָה לִתְחִלָּתָהּ:

יא. **פָּרָתוֹ** שֶׁל כֹּהֵן שֶׁהָיְתָה שׁוֹמֶאכב אֵצֶל יִשְׂרָאֵל, וְיָלְדָה בְּכוֹר, הַבְּכוֹר - לַכֹּהֵן; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים

כב. שֶׁנָּתַן לוֹ אֶת הַפָּרָה בְּשׁוּמָא, כַּמָּה הִיא שָׁוָה, וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה רֶוַח אוֹ הֶפְסֵד יַחֲלְקוּ.

אוֹמְרִים: הַבְּכוֹר - לִשְׁנֵיהֶן. אָמַר לָהֶן רַבִּי יְהוּדָה: אִי אַתֶּם מוֹדִים בְּפֵרוֹת שָׂדֶה שֶׁהֵן שֶׁלּוֹ?! אָמְרוּ לוֹ: שָׂדֶה - גּוּפָהּ שֶׁלּוֹ, וּפֵרָה - גּוּפָהּ לִשְׁנֵיהֶן. אַף פָּרָה, אִם הָיְתָה גּוּפָהּ שֶׁלּוֹ - בְּכוֹר לַכֹּהֵן:

ט. **הַנּוֹתֵן** שָׂדֵהוּ בְּקַבָּלָה לְכוּתִי וּלְנָכְרִי, וּלְמִי שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת כֵּן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת - צָרִיךְ לְעַשֵּׂר עַל יָדוֹ. הַנּוֹתֵן שָׂדֵהוּ בְּקַבָּלָה לְעַם הָאָרֶץ, עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת - אֵין צָרִיךְ לְעַשֵּׂר עַל יָדוֹ. מִשֶּׁבָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת - צָרִיךְ לְעַשֵּׂר. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? עוֹמֵד עַל הַגֹּרֶן וְנוֹטֵל, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְמַה שֶׁאָכְלוּ, שֶׁאֵין אַחֲרָיוּת לָרַמָּאִין:

י. **כֹּהֵן** שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לְיִשְׂרָאֵל, וְאָמַר: 'עַל מְנָת שֶׁהַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁלּוֹ לְעוֹלָם' וָמֵת - אֵין לְבָנָיו בַּמַּעֲשְׂרוֹת. 'עַל מְנָת שֶׁמַּעֲשְׂרוֹת לוֹ וְלִבְנוֹ' וָמֵת - מַעֲשְׂרוֹת לַבָּנִים. 'עַל מְנָת שֶׁהַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁלִּי כָּל זְמַן שֶׁשָּׂדֶה לְפָנֶיךָ', מְכָרָהּ לְאַחֵר, אַף עַל פִּי שֶׁחָזְרָה וְלָקְחָהּ מִמֶּנּוּ - אֵין לְבָנָיו בַּמַּעֲשְׂרוֹת בְּלוּם:

יא. **יִשְׂרָאֵל** שֶׁקִּבֵּל שָׂדֶה מִכֹּהֵן, אָמַר לוֹ: 'עַל מְנָת שֶׁהַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁלִּי אַרְבַּע אוֹ חָמֵשׁ שָׁנִים' - מֻתָּר. 'לְעוֹלָם' - אָסוּר, שֶׁאֵין כֹּהֵן עוֹשֶׂה כֵּן. וְכֵן בֶּן לֵוִי שֶׁהָיָה חַיָּב מָעוֹת לְיִשְׂרָאֵל - לֹא יֵאָה גּוֹבֶה מֵאֲחֵרִים וּמְפָרֵשׁ עָלָיו, שֶׁאֵין לֵוִי עוֹשֶׂה לֵוִי:

יב. **מַפְרִישׁ** יִשְׂרָאֵל בֵּין בִּרְשׁוּת לֵוִי בֵּין בִּרְשׁוּת עָנִי, וְעוֹשֶׂה חֶשְׁבּוֹן בָּאַחֲרוֹנָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסְרִין, אֶלָּא אִם כֵּן נוֹתֵן לוֹ מָעוֹת בָּרִאשׁוֹנָה:

יג. **כֹּהֵן** שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לְיִשְׂרָאֵל, אָמַר לוֹ: 'עַל מְנָת שֶׁהַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁלִּי אַרְבַּע וְחָמֵשׁ שָׁנִים' - אֵין רַשַּׁאי לִיטַּע כָּרֶם, וּלְזוֹרְעָהּ אִסְטִים[כג], וְלַעֲשׂוֹתָהּ שְׂדֵה קָנִים. 'לְעוֹלָם' - רַשַּׁאי לִיטְּעָהּ כֶּרֶם, וּלְזוֹרְעָהּ אִסְטִים, וְלַעֲשׂוֹתָהּ שְׂדֵה קָנִים:

פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. **עַם** הָאָרֶץ שֶׁאָמַר לֶחָבֵר: 'קַח לִי אֲגָדַת יֶרֶק אֶחָד, גְּלוּסְקִין אֶחָד' - רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין צָרִיךְ לְעַשֵּׂר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: צָרִיךְ לְעַשֵּׂר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם הֶחְלִיף אֶת הַמָּעָה - צָרִיךְ לְעַשֵּׂר:

ב. **חֲמִשָּׁה** שֶׁאָמְרוּ לְאֶחָד: 'צֵא וְהָבֵא לָנוּ עֶשֶׂר גְּלוּסְקִין, עֶשֶׂר אֲגָדוֹת שֶׁל יֶרֶק'. הֵבִיא לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ - אֵין צְרִיכִין לְעַשֵּׂר אֶלָּא עַל חֶלְקָן בִּלְבַד. הֵבִיא לָהֶן מְעֹרָבִין - חֲבֵרִין שֶׁבָּהֶן צְרִיכִין לְעַשֵּׂר עַל הַכֹּל. נָתְנוּ

כג. מִין שֶׁצּוֹבְעִים בּוֹ וְאֵין דָּרֶךְ לְלַקְּטָם אֶלָּא אַחַר אַרְבַּע שָׁנִים.

לוֹ אַחַת יְתֵרָה - רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לַשָּׁלִיחַ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: לָאֶמְצַע:

ג. הַמַּזְמִין אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁיֹּאכַל אֶצְלוֹ, וְהוּא אֵין מַאֲמִינוֹ עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת, אוֹמֵר מֵעֶרֶב שַׁבָּת: 'מַה שֶּׁאֲנִי עָתִיד לְהַפְרִישׁ מָחָר - הֲרֵי הוּא מַעֲשֵׂר, וּשְׁאָר מַעֲשֵׂר סָמוּךְ לוֹ. זֶה שֶׁעָשִׂיתִי מַעֲשֵׂר - עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - בִּצְפוֹנוֹ אוֹ בִּדְרוֹמוֹ, וּמְחֻלָּל עַל הַמָּעוֹת'. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: הֵיאַךְ זֶה מְעַשֵּׂר דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לְתוֹךְ יָדוֹ? מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה בְּהוֹלֵךְ וְלוֹקֵחַ מִמָּקוֹם שֶׁלָּקַח זֶה. מָזְגוּ אֶת הַכּוֹס, אָמַר: 'מַה שֶּׁאֲנִי עָתִיד לְשַׁיֵּר בְּשׁוּלֵי הַכּוֹס - הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר. וּשְׁאָר מַעֲשֵׂר סָמוּךְ לוֹ. זֶה שֶׁעָשִׂיתִי מַעֲשֵׂר - עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו. מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - בִּצְפוֹנוֹ אוֹ בִּדְרוֹמוֹ, וּמְחֻלָּל עַל הַמָּעוֹת':

ד. פּוֹעֵל שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת, וְהוּא אֵינוֹ מַאֲמִינוֹ עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת - רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: תְּנֵאי בֵּית דִּין הוּא שֶׁתְּהֵא תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִשֶּׁל בַּעַל הַבַּיִת, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי מִשֶּׁל פּוֹעֵל:

ה. הַלּוֹקֵחַ יַיִן מִבֵּין הַכּוּתִים מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְשָׁכַח וְלֹא הִפְרִישׁ, אוֹמֵר: 'שְׁנֵי לוֹגִין מַה שֶּׁאֲנִי עָתִיד לְהַפְרִישׁ - הֲרֵי הֵן תְּרוּמָה. וַעֲשָׂרָה הַבָּאִין אַחֲרֵיהֶן - מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן. וְתִשְׁעָה הַבָּאִין אַחֲרֵיהֶן - מַעֲשֵׂר שֵׁנִי'. מֵחֵל וְשׁוֹתֶה מִיָּד; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסְרִין. אָמְרוּ לוֹ

לְרַבִּי מֵאִיר: אִי אַתָּה מוֹדֶה שֶׁמָּא יִבָּקַע הַנּוֹד וְנִמְצָא שׁוֹתֶה טֶבֶל! אָמַר לָהֶם: לִבְשֶׁיִּבָּקַע:

ו. הָיוּ לוֹ תְּאֵנִים שֶׁל טֶבֶל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְהוּא בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ אוֹ בַּשָּׂדֶה - אוֹמֵר: 'שְׁנֵי תְּאֵנִים שֶׁאֲנִי עָתִיד לְהַפְרִישׁ - הֲרֵי הֵן תְּרוּמָה. וְעֶשֶׂר הַבָּאוֹת אַחֲרֵיהֶן - מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן. וְתֵשַׁע הַבָּאוֹת אַחֲרֵיהֶן - מַעֲשֵׂר שֵׁנִי'. הָיוּ דְּמַאי, אוֹמֵר: 'מַה שֶּׁאֲנִי עָתִיד לְהַפְרִישׁ מָחָר - הֲרֵי הוּא מַעֲשֵׂר. וּשְׁאָר מַעֲשֵׂר סָמוּךְ לוֹ. זֶה שֶׁעָשִׂיתִי מַעֲשֵׂר - עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו. מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - בִּצְפוֹנוֹ אוֹ בִּדְרוֹמוֹ, וּמְחֻלָּל עַל הַמּוֹתָר':

ז. נוֹטֵל תְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וּמַנִּיחָהּ בְּמָקוֹם הַמְּצֻנָּע, אַחַת תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְאַחַת תְּרוּמָה טְמֵאָה:

ח. הֲרֵי שֶׁהָיָה טוֹעֵן כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן, וְרָאָה שֶׁהֵן מִשְׁתַּבְּרוֹת - לֹא יֹאמַר: 'הֲרֵי זֶה תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת עַל פֵּרוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי בְּתוֹךְ בֵּיתִי'. וְאִם אָמַר - לֹא אָמַר כְּלוּם. אֲבָל קוֹרֵא שֵׁם לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבָּהּ עַד שֶׁלֹּא יַגִּיעַ לָאָרֶץ. לֹא יַטִּיף אָדָם שֶׁמֶן, לֹא לְתוֹךְ נֵר חָדָשׁ, וְלֹא לְתוֹךְ הַמְּדוּרָה, וְלֹא לְתוֹךְ דָּבָר הַמַּאֲבִיד. אֲבָל קוֹרֵא שֵׁם לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבָּהּ עַד שֶׁלֹּא תַגִּיעַ לָאָרֶץ. כֵּיוֹצֵא בוֹ: מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֶשֶׂר חָבִיּוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂר טֶבֶל טָמֵא, וְשֶׁל מַעֲשֵׂר טֶבֶל טָהוֹר, רָאָה אַחַת מֵהֶן שֶׁנִּשְׁפְּכָה אוֹ שֶׁנִּתְגַּלְתָּה - אוֹמֵר: 'הֲרֵי זוֹ עֲשׂוּיָה תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל תֵּשַׁע אֵלּוּ'. בְּשֶׁמֶן - אָסוּר מִפְּנֵי הֶפְסֵד כֹּהֵן. וְאִם אָמַר: 'הֲרֵי זוֹ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר' - לֹא אָמַר כְּלוּם:

ט. **רָאָה** אֶחָד שֶׁהִפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת, וְאָמַר: ׳הֲרֵינִי כְּמָה שֶׁאָמַר זֶה׳ - דְּבָרָיו קַיָּמִין. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּסָמוּךְ תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר הוּא:

י. **הַמַּמְעִיט** בְּמַעֲשְׂרוֹתָיו - מַעֲשְׂרוֹתָיו וּפֵרוֹתָיו מְקֻלְקָלִין. הַמַּרְבֶּה בְּמַעֲשְׂרוֹתָיו - מַעֲשְׂרוֹתָיו מְקֻלְקָלִין וּפֵרוֹתָיו מְתֻקָּנִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: סוֹמֵךְ עַל תְּנַאי בֵּית דִּין:

יא. **הַקּוֹרֵא** שֵׁם לְשׁוּלֵי חָבִית - לֹא יִשְׁתֶּה מִפִּיהָ. לְפִיהָ - לֹא יִשְׁתֶּה מִשּׁוּלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּשְׁקִין מְעָרְבִין. אֲבָל הַקּוֹרֵא שֵׁם לְשׁוּלֵי מְגוּרָה - אוֹכֵל מִפִּיהָ. לְפִיהָ - אוֹכֵל מִשּׁוּלֶיהָ:

יב. הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כַּלְכָּלוֹת שֶׁל טֶבֶל, בְּזוֹ מֵאָה וּבְזוֹ מֵאָה. נִטְּלָה תְּרוּמָתָן וְאוֹמֵר: ׳מַעֲשְׂרוֹת זוֹ בְּזוֹ׳, הָרִאשׁוֹנָה - מְעֻשֶּׂרֶת. ׳שֶׁל זוֹ בְּזוֹ וְשֶׁל זוֹ בְּזוֹ׳ - אֵין הָרִאשׁוֹנָה מְעֻשֶּׂרֶת. נוֹטֵל שְׁנֵי תְּאֵנִים, שְׁנֵי עֲשׂוֹרִין, וְעֲשׂוּרוֹ שֶׁל עֲשׂוּר. ׳מַעֲשְׂרוֹתַיִךְ מַעֲשְׂרוֹת כַּלְכָּלָה בַּחֲבֶרְתָּהּ׳ - קוֹרֵא שֵׁם. נוֹטֵל עֶשְׂרִים תְּאֵנִים מֵאֵיזֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה. בְּזוֹ מֵאָה וּבְזוֹ מָאתַיִם, אִם מֵהַגְּדוֹלָה הוּא נוֹטֵל - אֶחָד מֵעֲשָׂרָה. וְאִם מִקְּטַנָּה הוּא נוֹטֵל - עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם. בְּזוֹ מֵאָה וּבְזוֹ אֶלֶף, אִם מִגְּדוֹלָה נוֹטֵל - אַחַד עָשָׂר. וְאִם מִקְּטַנָּה - נוֹטֵל אֶת כֻּלָּהּ וְלֹא הִשְׁלִים, מִכָּאן וָאֵילָךְ - לְפִי הַחֶשְׁבּוֹן:

יג. **הָיְתָה** בְּיָדוֹ כַּלְכָּלָה שֶׁל פֵּרוֹת שֶׁאֵינָהּ מְתֻקֶּנֶת, נוֹטֵל שְׁנֵי תְּשִׁיעַ, הָאֶחָד וּתְשִׁיעַ הָאֶחָד שֶׁל תְּשִׁיעַ, בֵּין שֶׁהַטֶּבֶל מְרֻבֶּה עַל הַחֻלִּין, וּבֵין שֶׁהַחֻלִּין מְרֻבִּין עַל הַטֶּבֶל, נוֹטֵל אֶת

כָּל הַחֻלִּין כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבַּטֶּבֶל, בֵּין שֶׁהַמַּעֲשֵׂר טָבֶל מְרֻבֶּה עַל הַחֻלִּין, בֵּין הַחֻלִּין מְרֻבִּין עַל הַמַּעֲשֵׂר טָבֶל - נוֹטֵל אֶת כָּל הַחֻלִּין, כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבַּמַּעֲשֵׂר טָבֶל. מֵאָה טָבֶל וְתִשְׁעִים טָבֶל - נוֹטֵל מֵאָה וְאֶחָד חָסֵר עִשּׂוּר אֶחָד. תִּשְׁעִים טָבֶל וּשְׁמוֹנִים טָבֶל - נוֹטֵל תִּשְׁעִים וְאֶחָד חָסֵר שְׁנֵי עִישּׂוּרִים. שְׁמוֹנִים טָבֶל וְשִׁבְעִים טָבֶל - נוֹטֵל שְׁמוֹנִים וְאֶחָד חָסֵר שְׁלִשָּׁה עִשּׂוּרִים. מִכָּאן וָאֵילָךְ - לְפִי הַחֶשְׁבּוֹן[כד].

י. **הַמַּפְקִיד** לוֹג טָבֶל, אוֹכֵל עָלָיו תִּשְׁעִים וְתֵשַׁע. הוּא אוֹמֵר: 'לוֹג שֶׁבְּשׁוּלֵי חָבִית הֲרֵי הוּא חֻלִּין, וּשְׁאָר תְּרוּמָה עַל הַכֹּל'. נָטַל לֶאֱכוֹל נָטַל לִשְׁתּוֹת, אוֹמֵר: 'לוֹג שֶׁבְּשׁוּלֵי חָבִית עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל יַיִן שֶׁמָּן שֶׁבְּחָבִית וּשְׁאָר מַעֲשֵׂר סָמוּךְ לוֹ, זֶה שֶׁעָשִׂיתִי מַעֲשֵׂר, עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּצְפוֹנוֹ אוֹ בִּדְרוֹמוֹ מְחֻלָּל עַל הַמָּעוֹת'. כֵּיצַד? הַמַּפְקִיד עֲשָׂרָה לוֹג מַעֲשֵׂר, אוֹכֵל עָלָיו תִּשְׁעִים, אוֹמֵר: 'לוֹג שֶׁמָּן שֶׁבְּשׁוּלֵי חָבִית - הֲרֵי הֵן חֻלִּין. וּשְׁאָר תְּרוּמָה עַל הַכֹּל'. נָטַל לֶאֱכוֹל וְנָטַל לִשְׁתּוֹת, אוֹמֵר: 'מַעֲשֵׂר בִּדְרוֹמוֹ - עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל יַיִן שֶׁבְּחָבִית'. נָמְרָן וַדַּאי - נוֹתְנָן לַכֹּהֵן. סָפֵק נָמְרָן סָפֵק לֹא נָמְרָן - מְעַשֵּׂר עֲלֵיהֶן וְקוֹרֵא שֵׁם לְמַעֲשְׂרוֹתֵיהֶן. כֵּיצַד קוֹרֵא שֵׁם לְמַעֲשְׂרוֹתֵיהֶן? אִם הָיוּ שֶׁל טָבֶל, אוֹמֵר: 'מַעֲשָׂרָן בִּדְרוֹמָן, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר בִּדְרוֹם דְּרוֹמָן'. אִם הָיוּ שֶׁל מַעֲשֵׂר טָבֶל אוֹמֵר: 'תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר בִּדְרוֹם דְּרוֹמָן':

כד. בְּהַגָּהוֹת הַגְּרָ"א מוּבֵאת כָּאן גִּירְסָא נוֹסֶפֶת בְּשֵׁם 'כְּתַב יָד': מֵאָה טָבֶל וְתִשְׁעִים טָבֶל - נוֹטֵל תִּשְׁעִים וְאֶחָד חָסֵר עִשּׂוּר אֶחָד. מֵאָה טָבֶל וּשְׁמוֹנִים טָבֶל - נוֹטֵל שְׁמוֹנִים וְאֶחָד.

מז. **מִי** שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי חָבִיּוֹת, אַחַת שֶׁל מַעֲשֵׂר טֶבֶל טָמֵא, וְאַחַת שֶׁל מַעֲשֵׂר טֶבֶל טָהוֹר - מֵבִיא שְׁנֵי לָגִין, וּמְמַלֵּא מִזֶּה כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל שְׁתֵּיהֶן, וּמִזֶּה כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל שְׁתֵּיהֶן. הוֹלֵךְ אֵצֶל הָרִאשׁוֹן וְאוֹמֵר: 'אִם זֶה מִן טָמֵא - אֵין בִּדְבָרַי כְּלוּם, וְאִם זֶה מִן טָהוֹר - עָשׂוּי כְּדֵי תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר עַל שְׁתֵּיהֶן'. וְהוֹלֵךְ אֵצֶל הַשֵּׁנִי וְאוֹמֵר: 'אִם זֶה מִן טָמֵא - אֵין בִּדְבָרַי כְּלוּם, וְאִם זֶה מִן טָהוֹר, מִזֶּה עָשׂוּי כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל שְׁתֵּיהֶן'. וְקוֹרֵא שֵׁם לָרִאשׁוֹן, וְחוֹזֵר וְקוֹרֵא שֵׁם לַשֵּׁנִי. נִמְצְאוּ חָבִיּוֹת מְתֻקָּנִין. הַלְּגִינִין אֶחָד שֶׁל מַעֲשֵׂר טֶבֶל טָמֵא, וְאֶחָד שֶׁל מַעֲשֵׂר טֶבֶל טָהוֹר - שׁוֹתָה מִזֶּה וְטוֹבֵל וְשׁוֹתָה מִזֶּה וְטוֹבֵל - דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ. שׁוֹתָה מִשְּׁנֵיהֶם בְּאַחַת. וְטוֹבֵל בָּרִאשׁוֹנָה וְצָרִיךְ טְבִילָה בָּאַחֲרוֹנָה.

מז. **מִי** שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי חָבִיּוֹת, אַחַת שֶׁל מַעֲשֵׂר טֶבֶל טָמֵא, וְאַחַת שֶׁל חֻלִּין טְהוֹרִין - מֵבִיא שְׁנֵי לָגִינִין וּמְמַלֵּא מִזּוֹ כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלֶיהָ, וּמִזֶּה כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלֶיהָ, הוֹלֵךְ אֵצֶל הָרִאשׁוֹן וְאוֹמֵר: 'אִם זֶה מִן טָמֵא - אֵין בִּדְבָרַי כְּלוּם, וְאִם זֶה מִן טָהוֹר - עָשׂוּי כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלֶיהָ'. וְהוֹלֵךְ אֵצֶל הַשֵּׁנִי וְאוֹמֵר: 'אִם זֶה מִן טָמֵא - אֵין בִּדְבָרַי כְּלוּם. וְאִם זֶה מִן טָהוֹר - עָשׂוּי כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלֶיהָ'. קוֹרֵא שֵׁם לָרִאשׁוֹן, וְחוֹזֵר וְקוֹרֵא שֵׁם לַשֵּׁנִי. נִמְצְאוּ חָבִיּוֹת מְתֻקָּנוֹת, וְהַלָּגִינִין, אֶחָד שֶׁל מַעֲשֵׂר טֶבֶל טָמֵא, וְאֶחָד שֶׁל חֻלִּין טְהוֹרִים, שׁוֹתָה מִזֶּה וְטוֹבֵל, וְשׁוֹתָה מִזֶּה וְטוֹבֵל; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שׁוֹתָה מִשְּׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, וְטוֹבֵל בָּאַחֲרוֹנָה:

מַסֶּכֶת כִּלְאַיִם

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **כָּל** הַזּוּגוֹת שֶׁמָּנוּ חֲכָמִים מִין בְּמִינוֹ - אֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה, וּשְׁאָר יְרָקוֹת הַשָּׂדֶה וְיַרְקוֹת הַגִּנָּה, מִין בְּמִינוֹ - אֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה:

ב. **הַשֶּׁבֶת** וְהַגּוּפְנִין, הַכֻּסְבָּר וְהַכַּרְפַּס, אַף עַל פִּי שֶׁדּוֹמִין זֶה לָזֶה - כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה. הַקִּשּׁוּאִין, וְהַדְּלוּעִין, וְהָאֲבַטִּיחִין וְהַמְּלָפְפוֹנוֹת - אֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה, וְתוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה, וְאֵין תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָה: הַשּׁוּם וְהַשּׁוּמָנִית, וְהַבָּצָל וְהַבְּצַלְצוּל, וְהַתּוּרְמוּס וְהַפְּלוֹסְלוֹס. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: לֹא הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא שׁוֹנֶה בְּזוּגוֹת אֵלּוּ, אֶלָּא הַתּוּרְמוּס וְהַפְּלוֹסְלוֹס - אֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה:

ג. **בִּתְחוּם** אָרִיחַ, הָיוּ מַרְכִּיבִין תַּפּוּחַ עַל גַּבֵּי חַזֶּרֶד. מִצָּאָן תַּלְמִיד אֶחָד, אָמַר לָהֶם: אֲסוּרִין אַתֶּם. הָלְכוּ וְקָצְצוּם, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ בְּיַבְנֶה, אָמְרוּ: יָפֶה אָמַר אוֹתוֹ תַּלְמִיד. בְּשׁוּקֵי שֶׁל צִפּוֹרִי הָיוּ מַרְכִּיבִין קְרִיסְתָּמִין עַל גַּבֵּי אֲגָסִים.

מְצָאָן תַּלְמִיד אֶחָד, אָמַר לָהֶן: אֲסוּרִין אַתֶּם. הָלְכוּ וְקָצְצוּם, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ בְּיַבְנֶה, אָמְרוּ: מִי שֶׁפִּגֵּעַ בָּכֶם, אֵינוֹ אֶלָּא מִתַּלְמִידֵי שַׁמַּאי:

ד. **רַבִּי** נְחֶמְיָה אוֹמֵר: דִּלַּעַת אֲרָמִית, וּמִצְרִית, וְיָוָנִית - כִּלְאַיִם עִם הַיָּוָנִית, וְכִלְאַיִם עִם הָרְמוּצָה. חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בִּדְלַעַת יָוָנִית: אֲסוּרָה לְסַבֵּךְ עַל גַּבֵּי זָרָעִים. עֲקָצָהּ טָפַח. אוֹסֶרֶת כָּל שֶׁהִיא. וּמְבִיאָה אֶת הַטֻּמְאָה וְחוֹצֶצֶת בִּפְנֵי הַטֻּמְאָה. וְהַנּוֹדֵר מִן הַדִּלּוּעִין - אֵין אָסוּר אֶלָּא בִּדְלַעַת יָוָנִית בִּלְבַד:

ה. **תַּרְנְגוֹל** טַוָּס, וְתַרְנְגוֹל פִּסָּאנִי, אַף עַל פִּי שֶׁדּוֹמִין זֶה לָזֶה - כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: פִּרְדָּה שֶׁתָּבְעָה זָכָר - אֵין מַרְבִּיעִין עָלֶיהָ, לֹא מִן הַסּוּס וְלֹא מִן הַחֲמוֹר, אֶלָּא מִן הַפֶּרֶד. שׁוֹר וְשׁוֹר הַבָּר, חֲמוֹר וַחֲמוֹר הַבָּר, חֲזִיר וַחֲזִיר הַבָּר, אַף עַל פִּי שֶׁדּוֹמִין זֶה לָזֶה - כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה:

ו. **חֲמִשָּׁה** דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּשׁוֹר הַבָּר: אָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ". וְחֶלְבּוֹ אָסוּר. וְקָרֵב לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. וְחַיָּב בַּמַּתָּנוֹת. וְנִקַּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר לִזְבְחֵי שְׁלָמִים אֲבָל לֹא לִבְשַׂר תַּאֲוָה. וַהֲרֵי הוּא כַּבְּהֵמָה לְכָל דָּבָר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: זֶהוּ "תְּאוֹ" הָאָמוּר בַּתּוֹרָה. וּמֻתָּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ", וְחֶלְבּוֹ מֻתָּר, וּפָסוּל לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, וּפָטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת, וְנִקַּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר לִבְשַׂר-תַּאֲוָה, אֲבָל לֹא לִזְבְחֵי שְׁלָמִים. וַהֲרֵי הוּא כְּחַיָּה לְכָל דָּבָר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: תְּאוֹ - בְּרִיָּה לְעַצְמוֹ. שׁוֹר הַבָּר - בְּרִיָּה לְעַצְמוֹ:

ז. **אֵין** נוֹטְעִין שַׂרְבִיט שֶׁל רִמּוֹן, וְלֹא עֻקָּצִים שֶׁל רִמּוֹן בְּתוֹךְ סַדָּן שֶׁל שִׁקְמָה. וְאֵין נוֹתְנִין זְמוֹרָה בֵּין שְׁתֵּי קוֹרוֹת כְּדֵי שֶׁתִּרְבַּע בֵּינֵיהֶן. וְאֵין נוֹתְנִין שְׁנֵי מִינִין בִּשְׁפוֹפֶרֶת אַחַת כְּדֵי שֶׁיִּבְלְעוּ זֶה מִזֶּה. וְאֵין מַרְכִּיבִין זֵיתִים בְּרֶכֶב שֶׁל תְּמָרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אִילָן בָּאִילָן. וְאֵין מַרְכִּיבִין קִשּׁוּת עַל גַּבֵּי הָאִיזְמָא, וְלֹא תֶּרֶד עַל גַּבֵּי יַרְבּוּז, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָרָק בְּיָרָק:

ח. **אֵין** מַרְכִּיבִין כִּשּׁוּת עַל גַּבֵּי הָאִיזְמָא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָרָק בְּאִילָן. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר יָרָק בְּאִילָן. אִילָן בְּיָרָק - רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מַתִּיר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן אַגְרָא אִישׁ כְּפַר עַכּוֹ:

ט. **הַנּוֹתֵן** מִינָהּ שֶׁל תּוּרְמוּס בְּצַד מִינָהּ שֶׁל דְּלַעַת כְּדֵי שֶׁתִּבָּקַע הָאָרֶץ מִפָּנֶיהָ - חַיָּב. הַזּוֹרֵעַ דָּבָר הַמַּצְמִיחַ עַל גַּבֵּי בֵּצִים, וְעַל גַּבֵּי חִילְתִּית - חַיָּב. עַל גַּבֵּי סָלַע, וְעַל גַּבֵּי אֲמַת הַמַּיִם - פָּטוּר:

י. **הַזּוֹרֵעַ**, וְהַמְנַכֵּשׁ, וְהַחוֹפֶה - עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אַף הַמְקַיֵּם - עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה. וְזוֹרְעִין זֶרַע וְזֶרְעוֹנֵי אִילָן כְּאַחַת. הַזּוֹרֵעַ חַרְצַנִּים עִם הַחִטִּים - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים:

יא. **כָּל** סְאָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ רֹבַע זֶרַע מִמִּין אַחֵר - יְמַעֵט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּדְבָרִים הַנּוֹפְלִים שְׁלֹשָׁה וְאַרְבַּע קַבִּין בְּבֵית סְאָה. זֶרְעוֹנֵי הַגִּנָּה - מִצְטָרְפִין אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה; בְּנוֹפֵל לְמִינוֹ. בֵּין שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ אֲחֵרִים, בֵּין שֶׁנָּפְלוּ אֲחֵרִים לְתוֹכָהּ:

יב. הָיְתָה שָׂדֵהוּ זְרוּעָה חִטִּין, וְנִמְלַךְ לְזָרְעָהּ שְׂעוֹרִין - לֹא יִזְרַע עַד שֶׁיּוֹפַךְ. לֹא יָפִיךְ - עַד שֶׁתִּתְלַע. עַד כַּמָּה הִיא מַתְלַעַת? עַד שֶׁיִּשְׁהֶה שְׁלֹשָׁה יָמִים בִּמְקוֹם הַצִּנָּה, אֲבָל לֹא בִּמְקוֹם הַגְּרִיד, וּמִקְצָת הַיּוֹם כְּכֻלּוֹ. אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְהָיוֹת חוֹרֵשׁ דַּק, אֶלָּא חוֹרֵשׁ חָרִישׁ גַּסָּה כְּתַלְמֵי הָרְבִיעָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: ׳זְנַב הַסּוּס׳ הָיְתָה נִקְרֵית. סוֹף עֲפָרָהּ שֶׁל זוֹ נוֹגֵעַ בַּעֲפָרָהּ שֶׁל זוֹ, אִם צִמְּחָה וְהוֹרִיד לְתוֹכָהּ בְּהֵמָה וְלִקְּטָתוֹ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר:

יג. נְטוּעָה וְנִמְלַךְ לְזוֹרְעָהּ - גּוֹמֵם עַד פָּחוֹת מִטֶּפַח, וְזוֹרֵעַ, וְאַחַר כָּךְ מְשָׁרְשִׁישׁ. גּוֹמֵם עַד פָּחוֹת מִטֶּפַח, וּבָא וּמָצָא עָלִין עַל גַּבֵּי תְּבוּאָה - מֻתָּר לְשָׁעֲבַר, וְאָסוּר לֶעָתִיד לָבֹא. עוֹקֵר אֵיזֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה, וּמְקַיֵּם אֵיזֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה:

יד. שָׂדֶה שֶׁעָלוּ בוֹ עֲשָׂבִים - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְהַפֵּךְ, אֶלָּא חוֹרֵשׁ וּמְחַפֶּה וּמְכַסֶּחַ, וְנוֹטֵל אֶת הַגַּס מִלִּפְנֵי פּוֹעֲלִין, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם מְקַיֵּם:

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת שָׂדֵהוּ שׁוּרוֹת שֶׁל תְּבוּאָה שֶׁל מִינִין הַרְבֵּה - עוֹשֶׂה, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֵית בְּשָׂדֶה. שְׁלֹשֶׁת תְּלָמִין מִפְּלָשִׁין מֵרֹאשׁ שָׂדֶה וְעַד סוֹפוֹ - רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן

וְאַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן אִישׁ יָוְנִי אוֹמֵר: דַּיָּן אֹרֶךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה. וְרַחַב - מְלֹא עֹל הַשָּׁרוֹנִי דּוֹמֶה לְעֹל שֶׁל כְּרָמִים. תְּחִלָּתוֹ - כַּשְּׁעוֹר הַזֶּה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין סוֹפוֹ כַּשְּׁעוֹר הַזֶּה:

ב. הָיוּ לוֹ שְׁתֵּי שָׂדוֹת, אַחַת זְרוּעָה חִטִּים וְאַחַת זְרוּעָה שְׁעוֹרִים - הָיָה מַכְנִיס חִפָּה בְתוֹךְ שָׂדֶה שְׁעוֹרִים, אוֹ שְׁעוֹרָה בְתוֹךְ שָׂדֶה חִטִּים - מָתָר, מִפְּנֵי שֶׁחִטִּים נִרְאוֹת כְּסוֹף שָׂדֶה חִטִּים, וּשְׁעוֹרָה נִרְאֵית כְּסוֹף שָׂדֶה שְׁעוֹרִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: אֲפִלּוּ חִפָּה אַחַת נִכְנֶסֶת לְתוֹךְ שָׂדֶה שְׁעוֹרִים, אוֹ שְׁעוֹרָה אַחַת נִכְנֶסֶת לְתוֹךְ שָׂדֶה חִטִּים - מָתָר, מִפְּנֵי שֶׁחִטִּין נִרְאוֹת כְּסוֹף שָׂדֶה לַחִטִּין, וּשְׁעוֹרִין נִרְאוֹת כְּסוֹף שָׂדֶה לַשְּׁעוֹרִין:

ג. הָיוּ לוֹ שְׁתֵּי שָׂדוֹת, אַחַת זְרוּעָה חִטִּים וְאַחַת זְרוּעָה שְׁעוֹרִים - מָתָר לַעֲשׂוֹת בֵּינֵיהֶם תֶּלֶם, לִהְיוֹת זוֹרֵעַ אַחַת חִפָּה וְאַחַת שְׁעוֹרָה. הָיְתָה חִפָּה אַחַת מָבְלַעַת בְּתוֹךְ שָׂדֶה שְׁעוֹרִין, אוֹ שְׁעוֹרָה אַחַת מָבְלַעַת בְּתוֹךְ שָׂדֶה חִטִּין - אָסוּר:

ד. הָיוּ לוֹ שְׁתֵּי שָׂדוֹת, אַחַת זְרוּעָה חִטִּים וְאַחַת זְרוּעָה שְׁעוֹרִין - אֵין מָתָר לַעֲשׂוֹת בֵּינֵיהֶן תֶּלֶם שֶׁל מִין אֶחָד. וּבִפְשִׁטָּן - מָתָר, מִפְּנֵי שֶׁרוֹצֶה לִבְהוֹק אֶת שָׂדֵהוּ. וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא תֶּלֶם מַפְסִיק מֵרֹאשׁ שָׂדֶה וְעַד רֹאשׁוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְאַבָּא יוֹסֵי חָנָן אִישׁ יָוְנִי אוֹמְרִין: דַּיָּן אֹרֶךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה. רַבִּי אוֹמֵר: מָתָר אָדָם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ שׁוּרָה שֶׁל חַרְדָּל. כַּמָּה הוּא אֹרֶךְ הַשּׁוּרָה? עֶשֶׂר אַמּוֹת וּמֶחֱצָה:

ה. **אֵין** מַקִּיפִין חֲרָדָל חָרִיעַ אֶלָּא לְחִיסִית בִּלְבַד; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לַכֹּל מַקִּיפִין חֲרָדָל חָרִיעַ, חוּץ מִן הַתְּבוּאָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לַעֲרוּגוֹת קְטַנּוֹת שֶׁל יָרָק מַקִּיפִין אוֹתוֹ חֲרָדָל חָרִיעַ:

ו. **הַסּוֹמֵךְ** לְשָׁרְשֵׁי אִילָן שֶׁיָּבְשׁוּ, שֶׁהֵן גְּבוֹהִין מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, וְאִילָן שֶׁאֵין נוֹפוֹ גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - זוֹרֵעַ תַּחְתָּיו יָרָק, וְסוֹמֵךְ לוֹ מִין אַחֵר מִבַּחוּץ. הָיוּ מוֹשְׁכוֹת מִן הַגֶּדֶר שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - לֹא יִפְחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה תְּלָמִים מִפֶּלֶשִׁין, כְּדֵי שֶׁיִּהוּ נִרְאִין כַּשּׁוּרָה. דֶּרֶךְ הַיָּחִיד וְדֶרֶךְ הָרַבִּים, וְגֶדֶר שֶׁהוּא נָמוּךְ מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - עוֹלֶה לְמִדַּת בֵּית רַבַּע. אֲבָל הַגָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים - אֵין עוֹלֶה לְמִדַּת בֵּית רַבַּע:

ז. **כַּמָּה** הִיא מִדַּת בֵּית רַבַּע? עָשָׂר אַמּוֹת וּמֶחֱצָה עַל עָשָׂר אַמּוֹת וּמֶחֱצָה מְרֻבַּעַת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ אָרְכָּהּ כִּשְׁנַיִם בְּרָחְבָּהּ:

ח. **עֲבוֹדַת** יֶרֶק בְּיֶרֶק, אַחַר שִׁשָּׁה טְפָחִים - רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא טַבְלָא מְרֻבַּעַת. אֲפִלּוּ אִם אֵין שָׁם אֶלָּא קֶלַח אֶחָד - נוֹתְנִין לָהּ עֲבוֹדָתָהּ שִׁשָּׁה טְפָחִים, בֵּין מִן הָאֶמְצַע וּבֵין מִן הַצְּדָדִין. הָיוּ קְלָחִין נוֹטִין לוֹ לְאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ - מֶתֶר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֵית כְּסוֹף שָׂדֶה:

ט. **הַחֲרָדָל**, וְהַפּוּלִין, וְהַשִּׁיפִין, אַף עַל פִּי שֶׁזָּרָעָן לְיֶרֶק - אֵין זוֹרְעִין אוֹתָן בַּעֲרוּגָה. פּוּלִין הַנִּמְלוֹנִין וּפוֹל הַמִּצְרִי, בְּזְמַן שֶׁזָּרָעָן לְזֶרַע - אֵין זוֹרְעִין אוֹתָן בַּעֲרוּגָה. לְיֶרֶק

- זוֹרְעִין אוֹתָן בַּעֲרוּגָה. וּשְׁאָר יְרָקוֹת שָׂדֶה וְיַרְקוֹת גִּנָּה, אַף עַל פִּי שֶׁזָּרָעָן לְזֶרַע - זוֹרְעִין אוֹתָן בַּעֲרוּגָה:

י. **מֻתָּר** אָדָם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ תַּלְמִיּוֹת קְטַנּוֹת שֶׁל טֶפַח טֶפַח, וְלִתֵּן לְתוֹכָן שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה מִינִין, אֶחָד מִבָּאן וְאֶחָד מִבָּאן וְאֶחָד בָּאֶמְצַע. מֻתָּר אָדָם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ עֲרוּגִיּוֹת קְטַנּוֹת שֶׁל שִׁשָּׁה שִׁשָּׁה טְפָחִים, וְלִתֵּן לְתוֹכָן חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה מִינִין, אַרְבַּע עַל אַרְבַּע רוּחוֹת הָעֲרוּגָה, וְאֶחָד בָּאֶמְצַע. וּמֻתָּר אָדָם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ גּוּמָא קְטַנָּה שֶׁהִיא עֲמוּקָה טֶפַח, וְלִתֵּן לְתוֹכָהּ אַרְבָּעָה מִינִין, וְהוֹפְכִין לְאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ. וּמֻתָּר אָדָם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ תֶּלֶם, לְהְיוֹת נוֹטֵעַ קִשּׁוּאִין וּדְלוּעִין אֲבַטִּיחִים וּמְלָפְפוֹנוֹת וּפוֹל הַמִּצְרִי, וְהוֹפְכָן, אֵלּוּ לְצַד זֶה, וְאֵלּוּ לְצַד זֶה. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ שִׁשָּׁה טְפָחִים:

יא. **הַנּוֹטֵעַ** שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל קִשּׁוּאִין, שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל דְּלוּעִין, שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל אֲבַטִּיחִים, וּשְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל מְלָפְפוֹנוֹת, וּשְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל פּוֹל הַמִּצְרִי, אֲפִלּוּ כָּל שָׂדֵהוּ - מֻתָּר:

יב. **וְקוֹצֵב** בִּכְדֵי[א] שְׁנֵיהֶם - רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: שְׁנַיִם עָשָׂר אַמּוֹת. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: שְׁמוֹנָה אַמּוֹת. מַעֲשֶׂה הָיָה בִּכְפַר פַּגִּי, וְעָשָׂה רַבִּי נְחֶמְיָה כִּדְבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל:

א. יֵשׁ גּוֹרְסִים: הַקּוֹצֵר בִּדְבְרֵי שְׁנֵיהֶם. פֵּרוּשׁ: הַקִּצּוּר שֶׁל דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָא.

יג. **שׁוּרָה** שֶׁל דִּלּוּעִין בְּיָרָק, אֹרֶךְ - שִׁשָּׁה טְפָחִים, וְרֹחַב - מְלוֹאוֹ. אֶחָד שׁוּרָה שֶׁל קִשּׁוּאִין[ב], וְאֶחָד שׁוּרָה שֶׁל יָרָק, אֶחָד בִּתְבוּאָה, אֹרֶךְ - עֶשֶׂר אַמּוֹת וּמֶחֱצָה עַל רֹחַב שִׁשָּׁה טְפָחִים. וְשׁוּרָה שֶׁל יָרָק בְּיָרָק, אֹרֶךְ - שִׁשָּׁה טְפָחִים, וְרָחְבּוֹ - מְלוֹאוֹ. שֶׁל דִּלּוּעִין בְּיָרָק, וּבֵין שׁוּרָה לַחֲבֶרְתָּהּ - שְׁנֵים עָשָׂר אַמָּה. שׁוּרָה שֶׁל תְּבוּאָה בִּתְבוּאָה אוֹ בְּיָרָק אֶחָד מֵרֹאשׁ הַשָּׂדֶה וְעַד רֹאשׁוֹ, וְרֹחַב שְׁלֹשָׁה תְּלָמִים שֶׁל פָּתִיחַ:

יד. **אַחַת** שׁוּרָה שֶׁל קִשּׁוּאִין, וְאַחַת שׁוּרָה שֶׁל דִּלּוּעִין, וְאַחַת שׁוּרָה שֶׁל אֲבַטִּיחִים, וְאַחַת שׁוּרָה שֶׁל מְלָפְפוֹנוֹת, וְאַחַת שׁוּרָה שֶׁל פּוֹל הַמִּצְרִי, אֶחָד הַמְּקַיֵּם קֶלַח אֶחָד לְזֶרַע - בֵּית רֹבַע, אוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים וּרְחָבָה אַרְבַּע:

טו. **נָבְרִי** שֶׁהִרְכִּיב הַפַּרְסִין עַל גַּבֵּי עֻבָּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת כֵּן - נוֹטֵל הֵימֶנּוּ, וְחוֹזֵר וְנוֹטְעָן בְּמָקוֹם אַחֵר. הִרְכִּיב תֶּרֶד עַל גַּבֵּי יְרָבָח, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת כֵּן - נוֹטֵל הֵימֶנּוּ זֶרַע וְזוֹרֵעַ בְּמָקוֹם אַחֵר:

טז. **יִשְׂרָאֵל** שֶׁקִּיְּמוּ כִּלְאַיִם בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ - אֵין אֶחָיו הַכֹּהֲנִים נִכְנָסִין לְתוֹכָהּ, אֶלָּא רוֹאִין אוֹתוֹ כְּצִיּוּן בֵּית הַקְּבָרוֹת. אֵין עוֹשִׂין עִם הַנִּבְרִים כִּכְלָאַיִם, אֲבָל עוֹקְרִין עִמּוֹ כִּלְאַיִם, מִפְּנֵי שֶׁמְּמַעֵט אֶת הַתְּפִלָּה:

ב. בְּפֵרוּשׁ ר״ש עַל הַמִּשְׁנָיוֹת גָּרַס: ׳שֶׁל דִּלּוּעִין׳.

יז. **אֵין** עוֹשִׂין עִם הַנִּבְרִי בִּכְלְאַיִם. אֶחָד כִּלְאֵי הַכֶּרֶם וְאֶחָד כִּלְאֵי זְרָעִים. וּבָעֲרוֹת הַמְּבֻלָּעוֹת, כְּגוֹן: בֵּית עָנָה, אִימָּא וְחַבְרוֹתֶיהָ - עוֹשִׂין עִם הַנִּבְרִי בִּכְלְאַיִם. כְּשֵׁם שֶׁהַכִּלְאַיִם בָּאָרֶץ - כָּךְ הַכִּלְאַיִם בְּחוּצָה לָאָרֶץ:

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. **אֵיזוֹ** הִיא קָרַחַת הַכֶּרֶם? כֶּרֶם שֶׁחָרַב אֶמְצָעוֹ, וְנִשְׁתַּיְּרוּ אַרְבַּע וְחָמֵשׁ שׁוּרוֹת גְּפָנִים, בֵּין מֵאַרְבָּעָה רוּחוֹת, וּבֵין מִשְּׁלֹשָׁה רוּחוֹת, וּבֵין מִשְּׁתֵּי רוּחוֹת, זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ:

ב. **אֵיזוֹ** מְחוֹל הַכֶּרֶם? בֵּין שְׁנֵי כְּרָמִים; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִם אֵין שָׁם אֶלָּא שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה אַמָּה - לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם. הָיוּ שָׁם שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה אַמָּה - נוֹתְנִין לוֹ עֲבוּדָתוֹ, וְזוֹרֵעַ אֶת הַמּוֹתָר:

ג. **יֵשׁ** בְּמִחְיַצַת הַכֶּרֶם לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר. כֵּיצַד? מְחִיצָה סְמוּכָה לַגְּפָנִים - זוֹרֵעַ חוּצָה לָהּ, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְעִקַּר מְחִיצָה, שֶׁאִלּוּ אֵין שָׁם - נוֹתְנִים לַכֶּרֶם אַרְבַּע אַמּוֹת וְזוֹרֵעַ אֶת הַמּוֹתָר. הָיְתָה מְשׁוּכָה אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה - לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם, שֶׁאִלּוּ אֵין שָׁם מְחִיצָה - נוֹתֵן לַכֶּרֶם אַרְבַּע אַמּוֹת וְזוֹרֵעַ אֶת הַמּוֹתָר:

ד. **מְחִיצַת** הַכֶּרֶם שֶׁנִּפְרְצָה, אוֹמְרִים לוֹ: 'גְּדוֹר'. גָּדְרָה וְנִפְרְצָה, אוֹמְרִים לוֹ: 'גְּדוֹר'. אִם נִתְיָאֵשׁ הֵימֶנָּה - הֲרֵי זֶה קָדֵשׁ וְחַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָהּ. כַּמָּה תְּהֵא מַטַּעֲתָהּ? שָׁלֹשׁ כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ. נִטְּלָה אַחַת מִן הַקִּיצוֹנָה - הֲרֵי זֶה כֶּרֶם. כַּמָּה יְהֵא בֵּינֵיהֶן? שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם, מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעַד שְׁמוֹנָה. וְהַזָּנָב - מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעַד שְׁמוֹנָה. הָיוּ שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם, מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעַד שְׁמוֹנָה, וְהַזָּנָב פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹ יֶתֶר עַל שְׁמוֹנָה, אוֹ שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַד שְׁמוֹנָה, אוֹ יֶתֶר עַל שְׁמוֹנָה, וְהַזָּנָב מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַד שְׁמוֹנָה - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ כֶּרֶם, עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַד שְׁמוֹנָה, וּמְזָנָב, מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעַד שְׁמוֹנָה:

ה. **כַּוָּרֶת** מְכָנָן וְנוֹף אֵין מְכָנָן - הֲרֵי זֶה כֶּרֶם. נוֹף מְכָנָן וְכַוָּרֶת אֵין מְכָנָן - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ כֶּרֶם. הָיוּ דַּקּוֹת וְלֹא הָיוּ מְכָנָנוֹת, הֶעֱבוּ וְנַעֲשׂוּ מְכָנָנוֹת - הֲרֵי זֶה כֶּרֶם. בֵּיצַד יוֹדֵעַ אִם הָיוּ מְכָנָנוֹת אִם לָאו? מוֹתֵחַ אֶת הַחוּט לְעֻמַּת גְּפָנִים, אִם הָיוּ כֻּלָּן נוֹגְעוֹת בַּחוּט - הֲרֵי זֶה כֶּרֶם. אַחַת נִכְנָסֶת וְאַחַת יוֹצֵאת - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ כֶּרֶם:

ו. **רַבִּי** שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: חָרִיץ שֶׁנָּטוּעַ כְּהִלְכָתוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה מָקֹף כְּשׁוֹבָךְ הַזֶּה עָגוֹל - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ חָרִיץ. כֶּרֶם שֶׁנָּטוּעַ עֲרֵבוּבְיָא, אִם יֵשׁ בּוֹ לְכַוֵּן שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ - הֲרֵי זֶה כֶּרֶם, וְאִם לָאו - אֵינוֹ כֶּרֶם. זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, אָמַר לָהֶם: צְאוּ וְשַׁאֲלוּ אֶת יוֹסֵי בֶּן גִּילָאִי, שֶׁהוּא

בַּר וּבָקִי בְּהִלְכוֹת הַכֶּרֶם. יָצְאוּ וּשְׁאָלוּהוּ, אָמַר לָהֶן: אִם יֵשׁ בּוֹ לְכַוֵּן שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ - הֲרֵי זֶה כֶּרֶם, וְאִם לָאו - אֵינוֹ כֶּרֶם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כֶּרֶם שֶׁנָּטוּעַ עַל פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹ יוֹתֵר עַל שְׁמוֹנָה אַמּוֹת - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ כֶּרֶם:

ז. **כֶּרֶם** שֶׁנָּטוּעַ שֶׁאֵינוֹ בְּהִלְכָתוֹ, וְשׁוּרָה אַחַת נִבְנֶסֶת וְאַחַת יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ, כְּשֶׁהוּא מוֹדֵד - נוֹתֵן לַכֶּרֶם אַרְבַּע אַמּוֹת, וְלַשּׁוּרָה שִׁשָּׁה טְפָחִים. הָיָה נָטוּעַ כְּהִלְכָתוֹ, וּגְפָנִים הַחִיצוֹנִים כְּנֶגֶד בֵּינְתַיִם, כְּשֶׁהוּא מוֹדֵד מִבִּפְנִים, נוֹתֵן לַכֶּרֶם מִבִּפְנִים - אַרְבַּע אַמּוֹת, וְלַגְּפָנִים - שִׁשָּׁה טְפָחִים:

ח. **גֶּפֶן** שֶׁנִּטּוּעָה בַּמַּדְרֵגָה - נוֹתְנִין לָהּ עֲבוֹדָתָהּ. הַזָּרָעִים וְהַיָּרָקוֹת שֶׁנִּטּוּעִין בַּמַּדְרֵגָה - נוֹתְנִין לָהֶן עֲבוֹדָתָן. הָיוּ שְׁתֵּי שָׂדוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ, הַתַּחְתּוֹנָה נְטוּעָה כֶּרֶם, וְהָעֶלְיוֹנָה אֵין נְטוּעָה כֶּרֶם - זוֹרֵעַ אֶת הָעֶלְיוֹנָה עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַאֲוִיר עֲשָׂרָה שֶׁל תַּחְתּוֹנָה. הָעֶלְיוֹנָה נְטוּעָה כֶּרֶם, וְהַתַּחְתּוֹנָה אֵין נְטוּעָה כֶּרֶם - זוֹרֵעַ אֶת הַתַּחְתּוֹנָה וְאֶת הַמַּדְרֵגָה עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְעִקַּר גְּפָנִים:

ט. **גֶּפֶן** שֶׁנִּטּוּעַ בַּנָּקַע עָמוֹק עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה - נוֹתְנִין לָהּ עֲבוֹדָתָהּ לְמַטָּה. פָּחוֹת מִכֵּן - נוֹתְנִין לָהּ עֲבוֹדָתָהּ לְמַעְלָה:

י. חָרִיץ שֶׁעוֹבֵר בַּכֶּרֶם עָמוֹק עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: זוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ שְׁלֹשָׁה זֵרְעוֹנִין אֶחָד

מִבָּאן וְאֶחָד מִבָּאן, וְאֶחָד בָּאֶמְצַע. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בְּחָרִיץ מְבֹרָץ:

יא. **הַנּוֹטֵעַ** יָרָק בַּכֶּרֶם, אוֹ הַמְקַיְּם - הֲרֵי זֶה מְקַדֵּשׁ אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה גְּפָנִים. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁנִּטּוּעוֹת עַל אַרְבַּע אַרְבַּע, אוֹ עַל חָמֵשׁ חָמֵשׁ. הָיוּ נְטוּעוֹת עַל שֵׁשׁ שֵׁשׁ, אוֹ עַל שֶׁבַע שֶׁבַע - הֲרֵי זֶה מְקַדֵּשׁ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה לְכָל רוּחַ, עֲגֻלּוֹת לֹא מְרֻבָּעוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: תּוֹקֵעַ יָתֵד בָּאָרֶץ וּמוֹדֵד שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה לְכָל רוּחַ, עֲגֻלּוֹת לֹא מְרֻבָּעוֹת, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֵית כְּקֶרֶן סַבְלָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר שִׁמְעוֹן: הַזּוֹרֵעַ, וְסִעֲרָתוּ הָרוּחַ לְאַחֲרָיו - מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֹנֶס. סִעֲרָתוּ הָרוּחַ לְפָנָיו - אָסוּר:

יב. **בַּעַל** הַבַּיִת שֶׁקִּיֵּם יָרָקוֹת שָׂדֶה בַּכֶּרֶם - אָסוּר לוֹ וְאָסוּר לְכָל אָדָם. אַחֵר מִכָּל מָקוֹם שֶׁקִּיֵּם יָרָקוֹת שָׂדֶה בַּכֶּרֶם - אָסוּר לוֹ וּמֻתָּר לְכָל אָדָם:

יג. **הַלִּשִׁישׁוֹת**, וְהַלְּבִיצִין, וְהַבַּרְמִיר, וְהַבּוּלְפַסִין, וְהַכַּרְכּוֹם, וְהַקִּינָרָה, וְהַחֲמִיטָה, וְהַתַּלְמִית, וְהַסִּיאָה, וְהָאָזוֹב, וְהַקּוֹרָנִית, וְהַקִּשּׁוּאִין, וְהַדְּלוּעִין, וְהָאֲבַטִּיחִין, וְהַמְלָפְפוֹנוֹת, וּפוֹל הַמִּצְרִי - מִינֵי זְרָעִים, הֲרֵי הֵן כִּלְאֵי הַכֶּרֶם. הָאִירוֹס, וְהַקִּיסוֹס, וְשׁוֹשַׁנַּת הַמֶּלֶךְ - מִינֵי זְרָעִים, וְאֵינָן כִּלְאַיִם בַּכֶּרֶם. רַבִּי דּוֹסְתַּאי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר: מִינֵי דְשָׁאִים, וְהֵן כִּלְאַיִם. הַחֲשִׁיפָה, וְהָאוֹסִין, וְהַגֶּמִי, וְכָל הַגְּדֵלִין בָּאָפָר - מִינֵי דְשָׁאִים, וְהֵן כִּלְאַיִם בַּכֶּרֶם. הַקָּנִים, וְהָחָבִין, וְהַגֵּרֶד, וְהָאֶטְדִּין

- מִן אִילָן, וְאֵינָן כִּלְאַיִם בְּכֶרֶם. זֶה הַכְּלָל: כָּל הַמּוֹצִיא עָלִין מֵעִקָּרוֹ - הֲרֵי זֶה יָרָק. וְכָל שֶׁאֵין מוֹצִיא עָלִין מֵעִקָּרוֹ - הֲרֵי זֶה אִילָן:

י. **הֶחָצָב**, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: כִּלְאַיִם. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין כִּלְאַיִם. כִּשּׁוּת, רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: אֵין כִּלְאַיִם. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כִּלְאַיִם. צָלָף, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: כִּלְאַיִם בַּכֶּרֶם וְאֵינָם כִּלְאַיִם בַּזְּרָעִים. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵינָן כִּלְאַיִם, לֹא בְּכֶרֶם וְלֹא בִּזְרָעִים. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן: אִם כִּלְאַיִם בְּכֶרֶם - תְּהֵא כִלְאַיִם בִּזְרָעִים, וְאִם אֵין כִּלְאַיִם בִּזְרָעִים - לֹא תְּהֵא כִלְאַיִם בְּכֶרֶם. אֵלּוּ וְאֵלּוּ מוֹדִים: שֶׁחַיָּב בָּעֲרֵלָה:

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. **רַבָּן** גַּמְלִיאֵל וּבֵית דִּינוֹ הִתְקִינוּ: שְׁיָרוּ מַרְחִיקִין אַרְבַּע אַמּוֹת מֵעִקַּר גְּפָנִים וְלַשָּׂדֶה. הָעוֹשֶׂה מְחִיצָה לַכֶּרֶם גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה וּרְחָבָה אַרְבָּעָה - בָּטֵל אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבַּכֶּרֶם. הָעוֹשֶׂה מְחִיצָה לַגֶּפֶן גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וּרְחָבָה אַרְבָּעָה - בָּטֵל שִׁשָּׁה טְפָחִים שֶׁבַּגֶּפֶן. הָעוֹשֶׂה מְחִיצָה לַכֶּרֶם גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְאֵינָהּ רְחָבָה אַרְבָּעָה - לֹא בָּטֵל אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבַּכֶּרֶם. הָעוֹשֶׂה מְחִיצָה לַכֶּרֶם גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְאֵין רְחָבָה אַרְבָּעָה - לֹא בָּטֵל שִׁשָּׁה טְפָחִים שֶׁבַּגֶּפֶן:

ב. **בַּכֹּל** עוֹשִׂין מְחִיצָה, בָּאֲבָנִים וּבַמַּחֲצָלוֹת, בַּקַּשִּׁים וּבַקָּנִים וּבַקּוֹלְחוֹת, אֲפִלּוּ שְׁלֹשָׁה חֲבָלִים זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה וְזֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין חֶבֶל לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס הַגְּדִי. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר: רְעָפִים שֶׁהֶע�ֲבִיר עַל גַּבֵּי חָרִיץ - הֲרֵי הָרְעָפִים כִּמְחִיצָה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ כִּמְלוֹאוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קָנִים שֶׁהֶעֱבִירוּ עַל גַּבֵּי חָרִיץ - הֲרֵי הַקָּנִים כִּמְחִיצָה צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין קָנֶה לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס הַגְּדִי. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם הָיוּ קָנִים מְדוֹקְרָנִין וְעָשָׂה לָהֶם פֵּאָה מִלְמַעְלָה - מֻתָּר:

ג. **נִמְצְאַתָּ** אוֹמֵר, שָׁלֹשׁ מִדּוֹת בַּמְּחִצָּה. כָּל שֶׁפְּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה - צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּינוֹ לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנֵס הַגְּדִי. וְכָל שֶׁהֵן שְׁלֹשָׁה, מִשְּׁלֹשָׁה עַד אַרְבָּעָה - צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ כִּמְלוֹאוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ פְּרוּצוֹת כְּבִנְיָן. הָיוּ יְתֵרוֹת עַל בִּנְיָן, אַף כְּנֶגֶד הַבִּנְיָן - אָסוּר. כָּל שֶׁהֵן אַרְבָּעָה, מֵאַרְבָּעָה וּלְמַעְלָה - צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ כִּמְלוֹאוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא פָּרוּץ כְּעוֹמֵד. אִם הַפָּרוּץ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד, כְּנֶגֶד הָעוֹמֵד - מֻתָּר, כְּנֶגֶד הַפָּרוּץ - אָסוּר. אִם הָיָה עוֹמֵד מְרֻבֶּה עַל הַפָּרוּץ, אַף כְּנֶגֶד הַפָּרוּץ - מֻתָּר. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְּהֵא פִּרְצָה יְתֵרָה עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת. אִם הָיוּ קָנִים מְדוֹקְרָנִין וְעָשָׂה לָהֶם פֵּאָה מִלְמַעְלָה, אֲפִלּוּ יְתֵרָה עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת - מֻתָּר:

ד. **כָּל** מְחִיצָה שֶׁעֲשׂוּיָה שְׁתִּי וְאֵין עֲשׂוּיָה עֵרֶב, עֵרֶב וְאֵין עֲשׂוּיָה שְׁתִּי - הֲרֵי זוֹ מְחִיצָה. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה

אוֹמֵר: אֵין מְחִיצָה אֶלָּא עַד שֶׁתְּהֵא עֲשׂוּיָה שִׁתִּי וָעֵרֶב. מַעֲשֶׂה שֶׁהָלַךְ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֵצֶל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּכְפַר עָזִיז, הֶרְאָהוּ גֶּפֶן שֶׁמְּדָלָה עַל מִקְצָת תְּאֵנָה, אָמַר לוֹ: מַה אֲנִי לְהָבִיא זֶרַע תַּחַת הַמּוֹתָר? אָמַר לוֹ: מָתָר, שֶׁאֵין אָדָם מְבַטֵּל תְּאֵנָתוֹ מִפְּנֵי גַּפְנוֹ. הֶעֱלָהוּ מִשָּׁם לְבֵית הַמְּגַנִּים[ג], וְהֶרְאָהוּ גֶּפֶן שֶׁמְּדָלָה עַל מִקְצָת קוֹרָה וּבוֹ סָדָן שֶׁל שִׁקְמָה וּבוֹ קוֹרוֹת הַרְבֵּה, אָמַר לוֹ: תַּחַת קוֹרָה זוֹ - אָסוּר, וְהַשְּׁאָר - מָתָּר, שֶׁאֲנִי רוֹאֶה שֶׁכָּל קוֹרָה וְקוֹרָה בְּאֵילָן - אֵילָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִם הָיָה מַפְסִיק בֵּין קוֹרָה לַחֲבֶרְתָּהּ - כְּאִלּוּ אֵילָן אֶחָד:

ה. **אֵלּוּ** הֵן פִּסְקֵי עֲרִים: עֲרִים שֶׁחָרַב אֶמְצָעוֹ, וְנִשְׁתַּיְּרוּ בּוֹ חֲמֵשׁ גְּפָנִים מִכָּאן וְחָמֵשׁ גְּפָנִים מִכָּאן, אִם אֵין שָׁם שְׁמוֹנָה אַמּוֹת - לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם. אִם הָיוּ שָׁם שְׁמוֹנָה אַמּוֹת וְעוֹד - נוֹתְנִין לוֹ עֲבוּדָתוֹ וְזוֹרֵעַ אֶת הַמּוֹתָר. כַּמָּה הוּא 'וְעוֹד'? אֶחָד מִשִּׁשָּׁה טְפָחִים בָּאַמָּה:

ו. **הָעוֹשֶׂה** מְחִיצָה לַכֶּרֶם גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְאֵין רְחָבָהּ אַרְבָּעָה - לֹא בִטֵּל אֶת אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבַּכֶּרֶם. הָעוֹשֶׂה מְחִיצָה לַגֶּפֶן, גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְאֵינָהּ רְחָבָה אַרְבָּעָה - לֹא בִטֵּל שִׁשָּׁה טְפָחִים שֶׁבַּגֶּפֶן:

ז. **זְמוֹרָה** שֶׁל גֶּפֶן שֶׁהָיְתָה מְדֻלָּה עַל גַּבֵּי תְּבוּאָה, אֲפִלּוּ הִיא מֵאָה אַמָּה - כָּל הַגֶּפֶן אֲסוּרָה, הִיא וּפֵרוֹתֶיהָ.

ג. בַּמִּשְׁנָיוֹת (כִּלְאַיִם ו, ד): 'הַמַּגְנֵיָּה'.

תְּבוּאָה שֶׁנִּטְעָה תַּחַת הַגֶּפֶן - מַחֲזִיר וְאֵינוֹ מְקַדֵּשׁ. הַגְּפָנִים וְהַיְרָקוֹת שֶׁנּוֹטִין לְתוֹךְ הַגֶּפֶן, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: יַחֲזִיר. וּבֶן עַזַּאי אוֹמֵר: יְסַפֵּר:

ח. הָיוּ שָׁרָשִׁין יוֹצְאִין בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבַּכֶּרֶם - הַכֹּל מוֹדִים שֶׁיֵּעָקֵר. שָׁרְשֵׁי פֵּאָה יוֹצְאִין בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבַּכֶּרֶם, אֲפִלּוּ לְמַטָּה מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים - מֻתָּר:

ט. הַמַּבְרִיךְ אֶת הַגֶּפֶן בָּאָרֶץ, וְאֵין עַל גַּבָּיו עָפָר, אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא - מֻתָּר לִזְרֹעַ מִבָּאן וּמִבָּאן, וְאָסוּר לִזְרֹעַ עַל גַּבָּיו. הָיָה עַל גַּבָּיו עָפָר שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - מֻתָּר לִזְרֹעַ עַל גַּבָּיו. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: עֲשָׂרָה טְפָחִים, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: שִׁשָּׁה טְפָחִים. הַבְּרֵכָה שֶׁבַּפֶּלַע, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עָפָר עַל גַּבָּיו אֶלָּא שִׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת - מֻתָּר לִזְרֹעַ עַל גַּבָּהּ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת:

י. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: תְּבוּאָה שֶׁהִשְׁרִישָׁה - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה וּמְקַדֶּשֶׁת וּמִתְקַדֶּשֶׁת. גְּפָנִים שֶׁהִשְׁרִישׁוּ - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין וּמְקַדְּשִׁין, אֲבָל אֵין מִתְקַדְּשִׁין עַד שֶׁיֵּעָשׂוּ כְּפוֹל הַלָּבָן. מִקְצָתָם עָשׂוּ כְּפוֹל הַלָּבָן, וּמִקְצָתָן לֹא עָשׂוּ, אֶת שֶׁעָשׂוּ כְּפוֹל הַלָּבָן - אֲסוּרִין, וְאֶת שֶׁלֹּא עָשׂוּ כְּפוֹל הַלָּבָן - מֻתָּרִין:

יא. הַמַּעֲבִיר עָצִיץ נָקוּב בַּכֶּרֶם, אִם הוֹסִיף מָאתַיִם - אָסוּר, אֲבָל אֵין מִתְקַדֵּשׁ עַד שֶׁיַּנִּיחֶנּוּ תַּחַת הַגֶּפֶן. רַבִּי

שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין בֵּין עָצִיץ נָקוּב לְשֶׁאֵינוֹ נָקוּב, אֶלָּא הֶכְשֵּׁר זְרָעִים בִּלְבַד:

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. **כִּלְאֵי** הַכֶּרֶם - מֻתָּרִין מִשּׁוּם גֶּזֶל, וּפְטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר. כִּלְאֵי זְרָעִים - אֲסוּרִין מִשּׁוּם גֶּזֶל, וְחַיָּבִין בַּמַּעֲשְׂרוֹת:

ב. **סוּם** שֶׁיָּלְדָה מִן חֲמוֹר - מֻתָּר עִם אִמּוֹ. וְאִם הָיָה אָבִיו חֲמוֹר - אָסוּר עִם אִמּוֹ. חֲמוֹר שֶׁיָּלְדָה מִן סוּם - מֻתָּר עִם אִמּוֹ. רָחֵל שֶׁיָּלְדָה מִן עֵז - מֻתָּר עִם אִמּוֹ. אִם הָיָה אָבִיו עֵז - אָסוּר עִם אִמּוֹ. עֵז שֶׁיָּלְדָה מִן רָחֵל - מֻתָּר עִם אִמּוֹ. אִם הָיָה אָבִיו רָחֵל - אָסוּר עִם אִמּוֹ, וְאֵין קָרֵב לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. כּוּי - מַטִּילִין עָלָיו שְׁנֵי חוֹמְרִין:

ג. **אֵין** קוֹשְׁרִין אֶת הַסּוּם לְצִדֵּי הַקָּרוֹן, וְלֹא לְאַחַר הַקָּרוֹן. וְלֹא אֶת הַלְּבְדָקִים לַגְּמַלִּים. רַבִּי מֵאִיר מַתִּיר. אִם הָיוּ מְסַיְּעִין בִּירִידָה וּבַעֲלִיָּה - הַכֹּל מוֹדִים שֶׁהוּא אָסוּר:

ד. **לֹא** יִקְשֹׁר סוּם לְפֶרֶד, וּפֶרֶד לַחֲמוֹר, וַחֲמוֹר לְעָרוֹד, מִפְּנֵי שֶׁמְּנַהֲגִין זֶה אֶת זֶה. אִם עָשָׂה כֵּן - רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּנֵי סוּסָה וּבְנֵי חֲמוֹרָה - אֲסוּרִין זֶה עִם זֶה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל הַפְּרָדוֹת מִן אֶחָד הֵן. אַפִּי הַבַּבְלִי אוֹמֵר: אָסוּר לִרְכֹּב עַל גַּבֵּי הַפִּרְדָּה מִקַּל

וָחֹמֶר, וּמַה אִם בְּמָקוֹם שֶׁמָּתָר לִלְבֹּשׁ שְׁנֵי חֲלוּקוֹת בְּאֶחָד - הֲרֵי הוּא אָסוּר בְּתַעֲרוּבְתָּן, מָקוֹם שֶׁאָסוּר לִנְהֹג שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת - אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהֵא אָסוּר בְּתַעֲרוּבְתָּן?! אָמְרוּ לוֹ: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים-א א, לג): "וְהִרְכַּבְתֶּם אֶת שְׁלֹמֹה בְנִי עַל הַפִּרְדָּה אֲשֶׁר לִי וְהוֹרַדְתֶּם אֹתוֹ אֶל גִּחוֹן". אָמַר לָהֶן: אֵין מְשִׁיבִין מִתְּקוֹעַ[ד]. אָמְרוּ לוֹ: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים-א טו, ה): "אֲשֶׁר עָשָׂה דָּוִד אֶת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה' וְלֹא סָר מִכֹּל אֲשֶׁר צִוָּהוּ כֹּל יְמֵי חַיָּיו רַק בִּדְבַר אוּרִיָּה הַחִתִּי":

ה. **כֶּלֶב** - מִין חַיָּה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מִין בְּהֵמָה. מַה הֶפְרֵשׁ בֵּין רַבִּי מֵאִיר וַחֲכָמִים? אֶלָּא: שֶׁהַכּוֹתֵב חַיָּתוֹ לִבְנוֹ, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּתַב לוֹ כֶּלֶב. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא כָּתַב לוֹ כֶּלֶב. הַכּוֹתֵב בְּהֶמְתּוֹ לִבְנוֹ, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: לֹא כָּתַב לוֹ כֶּלֶב. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּתַב לוֹ כֶּלֶב. כֶּלֶב כּוּפְרִי - מִין חַיָּה:

ו. **הַיְרוּדִין** וְהַנַּעֲמוֹת - הֲרֵי הֵן בְּעוֹפוֹת לְכָל דָּבָר. וְאֵין בְּהֵמָה טְמֵאָה יוֹלֶדֶת מִן טְהוֹרָה, וְלֹא טְהוֹרָה מִן טְמֵאָה, וְלֹא גַּמָּה מִן דַּקָּה, וְלֹא דַּקָּה מִן גַּמָּה, וְלֹא אָדָם מִן כֶּלֶן, וְלֹא כֶּלֶן מִן אָדָם. כָּל שֶׁיֵּשׁ בַּיִּשּׁוּב - יֵשׁ בַּמִּדְבָּר. הָרְבֵּה יֵשׁ בַּמִּדְבָּר מַה שֶּׁאֵין בַּיִּשּׁוּב. כָּל שֶׁיֵּשׁ בַּיַּבָּשָׁה - יֵשׁ בַּיָּם. הָרְבֵּה יֵשׁ בַּיָּם מַה שֶּׁאֵין בַּיַּבָּשָׁה. אֵין מִין חֻלְדָּה בַּיָּם:

ז. **הַחוֹסֵם** אֶת הַפָּרָה, וְהַמְזַוֵּג אֶת הַכִּלְאַיִם - פָּטוּר, שֶׁאֵין לְךָ שֶׁהוּא חַיָּב אֶלָּא הַנּוֹהֵג וְהַמַּנְהִיג בִּלְבַד:

ד. פֵּרוּשׁ: מִן הַמַּלְכוּת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: שֶׁהַכַּוָּנָה עַל עִירָא רַבּוֹ שֶׁל דָּוִד שֶׁהָיָה מֵעִיר תְּקוֹעַ.

ח. **צֶמֶר** הַגְּמַלִּים וְצֶמֶר הָרְחֵלִים שֶׁטְּרָפָן זֶה עִם זֶה, אִם הָרֹב מִן גְּמַלִּים - מֻתָּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁטְּרָפָן זֶה בָּזֶה וְהֵבִיא פִּשְׁתָּן בֵּינֵיהֶם. אֲבָל הָעוֹשֶׂה חָלוּק שֶׁכּוּלּוֹ צֶמֶר הַגְּמַלִּים וְכוּלּוֹ צֶמֶר הָאַרְנָבִים, וְאָרַג בּוֹ חוּט אֶחָד שֶׁל צֶמֶר בְּצַד זֶה, וְחוּט אֶחָד שֶׁל פִּשְׁתָּן בְּצַד זֶה - אָסוּר. בֶּגֶד שֶׁיֵּשׁ בְּרֹאשׁוֹ אֶחָד כִּלְאַיִם - לֹא יִתְכַּסֶּה בַּצַּד הַשֵּׁנִי, אַף עַל פִּי שֶׁהַכִּלְאַיִם מֻנָּח בָּאָרֶץ:

ט. חָלוּק שֶׁל צֶמֶר שֶׁנִּפְרַם וּפֵרְפּוּ בְּחוּט שֶׁל פִּשְׁתָּן, וְשֶׁל פִּשְׁתָּן שֶׁנִּפְרַם וּפֵרְפּוּ בְּחוּט שֶׁל צֶמֶר - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, וְאֵין יוֹצְאִין בָּהֶם בְּשַׁבָּת. תִּפְרָן - אֲסוּרִין מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, וְיוֹצְאִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת:

י. **לוֹבֵשׁ** אָדָם שְׁתֵּי חֲלָקוֹת שֶׁל צֶמֶר וְשֶׁל פִּשְׁתָּן זוֹ עַל גַּב זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁפְּנָדָתוֹ חֲגוֹרָה עָלָיו מִבַּחוּץ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתֵּן אֶת הַמִּשִׁיחָה וְיִקְשֹׁר בֵּין שְׁתֵּי כְּתֵפָיו. בְּלָאֵרִי נָשִׁים - אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. תִּפְרָן - מְקַבְּלוֹת הַטֻּמְאָה וַאֲסוּרוֹת מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. מִטְפָּחוֹת תֵּבָה - אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. מִטְפָּחוֹת יָדַיִם, וּמִטְפָּחוֹת סְפָרִים, וּמִטְפָּחוֹת סְפוֹג - אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין:

יא. **לֹא** יִתֵּן אֶת הַמִּרְדַּעַת עַל כְּתֵפוֹ אֲפִלּוּ לְהוֹצִיא עָלֶיהָ אֶת הַזֶּבֶל. וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. בֶּגֶד שֶׁאָבַד בּוֹ כִּלְאַיִם - לֹא יִמְכְּרֶנּוּ לְנָכְרִי, וְלֹא יַעֲשֶׂנּוּ מִרְדַּעַת

לַחֲמוֹר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: לֹא יַעֲשֶׂה הֵימֶנּוּ טַלַּאי לְבֶגֶד אִימְרָא הַמְּפֻרְסֶמֶת. אֲבָל יַעֲשֶׂה הֵימֶנּוּ תַּכְרִיךְ לַמֵּתִים:

יב. **כְּפָה** שֶׁל צֶמֶר שֶׁנִּתְּנוּ בַּפִּשְׁתָּן - מֻתָּר. עָשָׂה שְׁנֵי רָאשָׁיו בְּצַד אֶחָד - אָסוּר. צֶמֶר שֶׁנִּתְּנוּ בַּפִּשְׁתָּן לִהְיוֹת אוֹרֵג עָלָיו - הֲרֵי זֶה אָסוּר, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהוּא אוֹרֵג הָיָה נִטְוֶה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שַׁעַטְנֵז? מִפְּנֵי שֶׁמִּלִּיז אֶת אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם עָלָיו:

יג. **רַבִּי** חֲנַנְיָה בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא יִקְשֹׁר סְרָק שֶׁל צֶמֶר וְשֶׁל פִּשְׁתָּן לַחֲגוֹר בּוֹ אֶת מָתְנָיו, אַף עַל פִּי שֶׁהָרְצוּעָה בְּאֶמְצַע. הַפּוּקְרִית וְהַצִּיפָּה - אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. וְאִם תְּפָרָן - מְקַבְּלִין טֻמְאָה וַאֲסוּרִין מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. פִּשְׁתָּן שֶׁצָּבָעוֹ בְּחֶרֶת - לֹא יִמְכְּרֶנּוּ לְנָכְרִי, וְלֹא יַעֲשֶׂנּוּ אִימְרָא לְפִשְׁתָּן הַמְּפֻרְסֶמֶת. בְּקָרִים וּבַכְּסָתוֹת - הֲרֵי זֶה מֻתָּר:

יד. **אַסְפְּלָנִית** מִלּוּגְמָא וּרְטִיָּה - אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. הַמֵּת, וְהַבְּהֵמָה, וְהָאֹהָלִין, וְהָאַבַּסְלִים, וְהָאַסְטְמָא, וְקֶלַע, וּוִילוֹן, וּבִגְדֵי כֹּהֲנִים, וּבִגְדֵי כֹּהֵן גָּדוֹל - אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. בִּגְדֵי כֹּהֵן גָּדוֹל, הַיּוֹצֵא בָּהֶן לַמְּדִינָה - חַיָּב. וּבַמִּקְדָּשׁ, בֵּין לְשֵׁרֵת וּבֵין שֶׁלֹּא לְשָׁרֵת - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִן לַעֲבוֹדָה:

מַסֶּכֶת שְׁבִיעִית

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **שְׁלֹשָׁה** אִילָנוֹת בְּתוֹךְ בֵּית סְאָה - הַרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין, וְחוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סְאָה בִּשְׁבִילָן. וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא מַטָּעָתָן מִמַּטָּע עֲשָׂרָה לְבֵית סְאָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: אֵין חוֹרְשִׁין לָהֶם אֶלָּא צָרְכָּן. כַּמָּה רָוַח יְהֵא בֵּינֵיהֶן? רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כְּדֵי שֶׁיְּהֵא בָּקָר עוֹבֵר בְּכֻלָּיו. רַבָּן גַּמְלִיאֵל וּבֵית דִּינוֹ הִתְקִינוּ: שֶׁיְּהוּ מֻתָּרִין בַּעֲבוֹדַת הָאָרֶץ עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה:

ב. **אִילָן** הָעוֹמֵד בְּבֵית כַּבִּים, וּשְׁנַיִם הָעוֹמְדִים בְּבֵית אַרְבַּע כַּבִּים - אֵין חוֹרְשִׁין לָהֶם אֶלָּא צָרְכָּן. שְׁלֹשָׁה אִילָנוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם, אִילָנוֹת שֶׁל אַחֵר, וְהַשָּׂדֶה שֶׁל אַחֵר, אַף עַל פִּי שֶׁבַּעַל הַשָּׂדֶה חוֹרֵשׁ מִפְּנֵי צָרְכּוֹ שָׂדֵהוּ - הַרֵי זֶה מֻתָּר. זְקֵנָה שֶׁהִיא נִרְאֵית בִּנְטִיעָה - כִּנְטִיעָה. נְטִיעָה שֶׁהִיא נִרְאֵית בִּזְקֵנָה - כִּזְקֵנָה. מַה בֵּין זְקֵנָה לִנְטִיעָה? זְקֵנָה - עַד עֲצָרֶת. נְטִיעָה - עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. זְקֵנָה - מֵעֵין שְׁלֹשָׁה, וּנְטִיעָה - מֵעֵין עֶשֶׂר. וּשְׂדֵה קָנִים - נִדּוֹן כִּנְטִיעָה:

ג. **שְׁלֹשָׁה** קִשּׁוּאִין שְׁלֹשָׁה דְּלוּעִין וְאַרְבַּע נְטִיעוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין, וְחוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סְאָה בִּשְׁבִילָן. וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא מַטָּעָתָן עֲשָׂרָה לְבֵית סְאָה. כַּמָּה רֶוַח יְהֵא בֵּינֵיהֶן? רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שֶׁתַּחְתָּיו וְחוּצָה לוֹ - מְלֹא צֶמֶד וְכֵלָיו:

ד. **אֵיזוֹ** הִיא נְטִיעָה? רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בַּת חָמֵשׁ, בַּת שֵׁשׁ, בַּת שֶׁבַע. אָמַר רַבִּי: מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ בַּת חָמֵשׁ בַּת שֵׁשׁ וּבַת שֶׁבַע? אֶלָּא גְּפָנִים - בְּנֵי חָמֵשׁ, תְּאֵנִים - בְּנֵי שֵׁשׁ, וְזֵיתִים - בְּנֵי שֶׁבַע:

ה. **מוֹכְרִין** וּמוֹצִיאִין זְבָלִים עֶרֶב שְׁבִיעִית מִיִּשְׂרָאֵל הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. וּמִן הַנָּכְרִי וּמִן הַכּוּתִי, אֲפִלּוּ בַּשְּׁבִיעִית - מֻתָּר. עַד מָתַי מֻתָּר לְזַבֵּל? כָּל זְמַן שֶׁמֻּתָּר לַחֲרֹשׁ - מֻתָּר לְזַבֵּל:

ו. **מַשְׁקִין** אֶת הַנְּטִיעוֹת - עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן כִּיפַּר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מַשְׁקֶה עַל הַנּוֹף וְיוֹרֵד עַל הָעִקָּר. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: עַל הַנּוֹף וְעַל הָעִקָּר. אָמְרוּ בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: אִם אַתָּה מַתִּיר לוֹ מִקְצָתוֹ - תַּתִּיר לוֹ אֶת הַכֹּל. אִם אֵין אַתָּה מַתִּיר לוֹ הַכֹּל - אַל תַּתִּיר לוֹ מִקְצָת:

ז. **וּמְכַוְּנִין** אֶת הַנְּטִיעוֹת עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיוּ מְכוּוָּנוֹת לִפְנֵי שְׁבִיעִית - נוֹטְלִין אַף בַּשְּׁבִיעִית. אֵלּוּ הֵן עִוּוּיוֹת, אֵלּוּ בְּדִידִין שֶׁבְּעִקְּרֵי אִילָנוֹת.

מְוַתְּרִין וּמְשַׁמְּטִין בַּקָּנִים. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְוַתֵּר וּלְשַׁמֵּשׁ לִפְנֵי הֶחָג - מְוַתְּרִין וּמְשַׁמְּשִׁין לִפְנֵי הֶחָג. לְאַחַר הֶחָג - מְוַתְּרִין וּמְשַׁמְּשִׁין לְאַחַר הֶחָג:

ח. **פַּגֵּי** עֶרֶב שְׁבִיעִית שֶׁנִּכְנְסוּ לַשְּׁבִיעִית - רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לָסוּחַ - אֵין סָכִין מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲבוֹדָה. מָקוֹם שֶׁלֹּא נָהֲגוּ לָסוּחַ - סָכִין. וְשֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁיָּצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - הַכֹּל שָׁוִין שֶׁאֵין סָכִין אוֹתָן, וְאֵין מְקַנְּחִין אוֹתָן. וְכֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַלּוֹקֵחַ פַּגִּים מֵחֲבֵרוֹ בְּשָׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ, אַף בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לָסוּחַ - סָכִין. לֹא יְקַנֵּחַ שָׂרָף בְּעִקָּר, מִפְּנֵי שֶׁמַּתִּירִין. אֲבָל מְקַנְּחוֹ בְּעָלִין:

ט. **תְּאֵנָה** שֶׁנִּתְקַלְפָה - אֵין טוֹחִין אוֹתָהּ בְּטִיט, שֶׁהִיא מְלַאכְתָּהּ. אֵין תּוֹלִין תְּחוּמִין בַּתְּאֵנָה, וְאֵין מַרְכִּיבִין בַּתְּאֵנָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲבוֹדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בַּמּוֹעֵד - צוֹרְרוֹ, בַּשְּׁבִיעִית - הוֹפֵךְ:

י. **סוֹקְרִין** אֶת הָאִילָן בְּסִקְרָא, וְטוֹעֲנִין אוֹתוֹ בָּאֲבָנִים, וְאֵין חוֹשְׁשִׁ֣ין לֹא מִשּׁוּם שְׁבִיעִית וְלֹא מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. מְסַלְּקִין, מְקַוְּצִין, מְקַטְּפִין[א], מְסַתְּתִין[ב], וּמְצַדְּדִין[ג], וּמְגַמְּזִין - עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְנוֹטֵל אֶת הָרוֹאֶה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֵין אוֹכְלִין אֶת הַפַּגִּים בַּשְּׁבִיעִית:

א. כָּל אֵלּוּ הֵם לְשׁוֹנוֹת שֶׁל סִלּוּק הַקּוֹצִים מֵהַשָּׂדֶה בַּשְּׁבִיעִית. ב. נִקּוּי הָאֲבָנִים. ג. שֶׁמְּתַקְּנִים אֶת הַמִּצַּר וְהַצַּד.

יא. **חוֹרְשִׁין** שְׁדֵה בֵּית הַשְּׁלָחִין, וּמַשְׁקִין אוֹתָן שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. רַבִּי אוֹמֵר: עַד לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה יָמִים כְּדֵי שֶׁיִּטַּע וְיַשְׁרִישׁ:

יב. **אֵין** בּוֹדְקִין אֶת הַזְּרָעִים בָּאֲדָמָה בַּגְּלָלִים וּבֶעָצִיץ. אֲבָל דּוֹבְקִין אוֹתָם בִּגְלָלִים וּבֶעָצִיץ, וּמַשְׁרִין מִשְּׁבִיעִית לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. וּמְקַיְּמִין אֶת הָעֲלוּיִם[ד] שֶׁבַּגַּג, אֲבָל אֵין מַשְׁקִין אוֹתָן:

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. **מַרְבִּיצִין** שָׂדֶה בְּעֶרֶב שְׁבִיעִית כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה יָרָקוֹת בַּשְּׁבִיעִית. וְלֹא עוֹד: אֶלָּא אַף בַּשְּׁבִיעִית, וּמַרְבִּיצִין אוֹתָהּ כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה יָרָקוֹת לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית:

ב. **בְּצָלִים** שֶׁנִּבְנְסוּ מֵעֶרֶב שְׁבִיעִית לַשְּׁבִיעִית, אוֹ שֶׁיָּצָא מִשְּׁבִיעִית לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - מַרְבִּיצִין עֲלֵיהֶן מַיִם כְּדֵי שֶׁיְּהוּ נוֹחִין לֶעָקֹר. הַלּוּף שֶׁהַעֲלָה תְּמָרוֹת בַּשְּׁבִיעִית - לֹא יִטְּלוּ הֵימֶנּוּ בַּשְּׁבִיעִית מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן:

ג. **הַנּוֹטֵעַ** וְהַמַּבְרִיךְ וְהַמַּרְכִּיב שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - עָלְתָה לוֹ שָׁנָה, וּמֻתָּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית. פָּחוֹת מִכֵּן - לֹא עָלְתָה לוֹ שָׁנָה, וְאָסוּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית. פֵּרוֹת

ד. מִן פֵּרִי

נְטִיעָה זוֹ - אֲסוּרִין עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט. אִם עָרְלָה - עָרְלָה. אִם רִבָּעִי - רִבָּעִי:

ד. **אָמַר** רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל הַגָּמוּר - שֶׁהוּא לְשֶׁעָבַר. וְעַל שֶׁלֹּא הֵנִיץ - שֶׁהוּא לָעָתִיד לָבוֹא. עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הַתּוֹרְמֵל, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לְשֶׁעָבַר, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: לָעָתִיד לָבוֹא.

ה. **פּוֹל** הַמִּצְרִי שֶׁמָּנַע מִמֶּנּוּ מַיִם שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - מִתְעַשֵּׂר לְשֶׁעָבַר וּמֻתָּר לְקַיְמָן בַּשְּׁבִיעִית. וְאִם לָאו - אָסוּר לְקַיְמָן בַּשְּׁבִיעִית, וּמִתְעַשֵּׂר לְשָׁנָה הַבָּאָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁל שַׁקְיָא. אֲבָל בְּשֶׁל בַּעַל - שֶׁמָּנַע הֵימֶנּוּ שְׁתֵּי מַרְבָּעוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: שָׁלֹשׁ. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן כִּיפַּר אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁזָּרְעוּ לְיֶרֶק וְחִשֵּׁב עָלָיו לְזָרְעוֹ. אֲבָל אִם זָרְעוּ מִתְּחִלָּה לְזֶרַע, וּמִקְצָתָן הִשְׁרִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּמִקְצָתָן הִשְׁרִישׁ לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אֵין מְעַשְּׂרִין מִזּוֹ עַל זוֹ, אֶלָּא כּוּלָּם נָזְרְעוּ לְתוֹכוֹ וּמְעַשֵּׂר הֵימֶנּוּ עָלָיו. נִמְצָא מְעַשֵּׂר מִן הֶחָדָשׁ עַל הֶחָדָשׁ, וּמִן הַיָּשָׁן עַל הַיָּשָׁן.

ו. **מַעֲשֵׂר** עָנִי וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי לִפְנֵי חֶשְׁבּוֹן - נוֹטֵל אֶת הָעִישּׂוּר וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ מַעֲשֵׂר[ה], וּפוֹדֶה אוֹתָהּ, וְעוֹשֶׂה אוֹתָהּ מַעֲשֵׂר עָנִי. אִם זָרְעוּ מִתְּחִלָּה לְזֶרַע וְיָרַק, אוֹ שֶׁזָּרְעוּ לְזֶרַע וְחָשַׁב עָלָיו לְיֶרֶק, זָרְעוּ - מִתְעַשֵּׂר לְשֶׁעָבַר, וְיָרְקוּ - מִשְׁעַת

ה. פֵּרוּשׁ: מַעֲשֵׂר שֵׁנִי.

לְקִיטָתוֹ. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר, שֵׁשׁ מִדּוֹת בְּפוֹל הַמִּצְרִי: זָרַע לְזֵרַע - מִתְעַשֵּׂר לְשָׁעָבַר. וְזָרַע לְיֶרֶק - מִתְעַשֵּׂר לָעָתִיד לָבוֹא. זָרַע לְזֵרַע וּלְיֶרֶק, אוֹ שֶׁזָּרַע לְזֵרַע וְאַחַר כָּךְ חִשֵּׁב עָלֶיהָ לְיֶרֶק - מְעַשֵּׂר מִיַּרְקוֹ עַל זַרְעוֹ וּמִזַּרְעוֹ עַל יַרְקוֹ. בְּשֶׁלִּקֵּט לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. אֲבָל אִם לִקֵּט לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה - זַרְעוֹ מִתְעַשֵּׂר לְשָׁעָבַר, וְיַרְקוֹ בִּשְׁעַת לְקִיטָתוֹ. בְּשֶׁהֵבִיא שְׁלִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. אֲבָל הֵבִיא לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, בֵּין זַרְעוֹ בֵּין יַרְקוֹ - מִתְעַשֵּׂר לָבוֹא. זָרַע לְזֵרַע, וְחִשֵּׁב עָלָיו לְיֶרֶק - בָּאָה בְּמַחְשָׁבָה. זָרַע לְיֶרֶק וְחִשֵּׁב עָלָיו לְזֵרַע - לְעוֹלָם אֵין מַחֲשֶׁבֶת זֶרַע חָלָה עָלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן מָנַע מִמֶּנָּה שָׁלֹשׁ מֶרְבִּיּוֹת. עָשָׂה כֻּלָּן קְצָצָן גְּמוּרִין לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, זַרְעוֹ - מִתְעַשֵּׂרֶת לְשָׁעָבַר, וְיַרְקוֹ - בִּשְׁעַת לְקִיטָתוֹ. לֹא עָשָׂה קְצָצָן - צוֹבֵר לְתוֹכוֹ, וְנִמְצָא מְעַשֵּׂר מִזֶּרַע עַל יֶרֶק וּמִיַּרְקוֹ עַל זַרְעוֹ. הַשֶּׁבֶת וְהַכּוּסְבָּר שֶׁזָּרְעוּ לְיֶרֶק, אַף עַל פִּי שֶׁהִשְׁרִישׁוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְלָקְטָן לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, בִּשְׁעַת לְקִיטָתָן - עִישׂוּרָן. וּמִתְעַשְּׂרִין מִזַּרְעוֹ עַל יַרְקוֹ וּמִיַּרְקוֹ עַל זַרְעוֹ. וְאִם הֵבִיאוּ שְׁלִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה זַרְעוֹ מִתְעַשֵּׂר לְשָׁעָבַר וְיַרְקוֹ בִּשְׁעַת לְקִיטָתוֹ. הַשֶּׁבֶת שֶׁזָּרַע לְזֵרַע - מִתְעַשֶּׂרֶת זֶרַע, וּפְטוּרָה זִירִין וְיֶרֶק. זָרָעָה יֶרֶק - מִתְעַשֵּׂר זֶרַע וְיָרָק. (וְזִירִין׳. וּפְטוּר). זָרָעָה זִירִין - מִתְעַשֵּׂר זֶרַע וְיָרָק וְזִירִין׳.

ו. גִּבְעוֹלִין - קָנִים. ז. בַּ׳חֲזוֹן יְחֶזְקֵאל׳ גָּרַס לְפִי גִּרְסַת הַיְרוּשַׁלְמִי (מַעֲשְׂרוֹת סוֹף פֶּרֶק ד׳): זָרְעוֹ לְזֵרַע – מִתְעַשֶּׂרֶת זֶרַע וְאֵינָהּ מִתְעַשֶּׂרֶת יָרָק. זָרָעָהּ לְיֶרֶק – מִתְעַשֶּׂרֶת זֶרַע וְיָרָק וְאֵינָהּ מִתְעַשֶּׂרֶת זִירִין. זָרָעָהּ לְזִירִין – מִתְעַשֶּׂרֶת זֶרַע וְיָרָק וְזִירִין.

ז. כָּל יְרָקוֹת שֶׁזְּרָעָן לְזֶרַע - בָּטְלָה דַּעְתּוֹ. יַרְקָן - חַיָּב, וְזַרְעָן - פָּטוּר. הַתְּבוּאָה וְהַקִּטְנִיּוֹת שֶׁזְּרָעָן לְזֶרַע - בָּטְלָה דַּעְתּוֹ. זַרְעָן - חַיָּב, וְיַרְקָן - פָּטוּר. הַפּוֹל וְהַשְּׁעוֹרִין וְהַתִּלְתָּן שֶׁזְּרָעָן לְיֶרֶק - בָּטְלָה דַּעְתּוֹ. זַרְעָן - חַיָּב, וְיַרְקָן - פָּטוּר. הַשַּׁחֲלִים וְהַגַּרְגִּיר שֶׁזְּרָעָן לְזֶרַע - מִתְעַשְּׂרִין זֶרַע וְיֶרֶק. זֶרַע לְיֶרֶק - מִתְעַשְּׂרִין יֶרֶק וְזֶרַע:

ח. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּצָלִים הַקִּיצוֹנִין שֶׁרִבְצָן לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - מִתְעַשְּׂרִין לְשֶׁעָבַר וּמֻתָּרִין בַּשְּׁבִיעִית. וְאִם לָאו - אֲסוּרִין בַּשְּׁבִיעִית, וּמִתְעַשְּׂרִין לְשָׁנָה הַבָּאָה. הָיְתָה שְׁנִיָּה וְנִבְנְסָה שְׁלִישִׁית - אֵין מוֹדְכִין, וְאֵין מוֹנְעִין מֵהֶן מַיִם, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. הָיְתָה שְׁלִישִׁית וְנִבְנְסָה רְבִיעִית - מוֹדְכִין וּמוֹנְעִין מֵהֶן, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא מַעֲשֵׂר עָנִי. וּמֻתָּר לְדַבֵּן בָּרֶגֶל. וְכֵן כָּל אָדָם נוֹהֲגִין:

ט. כָּל יְרָקוֹת שֶׁהוּקְשׁוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - מֻתָּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית. אִם הָיוּ רַכִּין - אָסוּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְשָׁרֵשׁ אֶת הַלּוּף, אֶלָּא מַנִּיחָן כְּמוֹת שֶׁהֵיא. אִם צוֹמֵחַ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - מֻתָּר. אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְשָׁרֵשׁ אֶת הַקּוּנְדָּס, אֲבָל גּוֹזְזָהּ בָּעָלִים. אִם צָמְחָה לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - מֻתֶּרֶת:

י. הַתְּבוּאָה וְהַקִּטְנִיּוֹת שֶׁהֵבִיאוּ שְׁלִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - מִתְעַשְּׂרִין לְשֶׁעָבַר, וּמֻתָּרִין בַּשְּׁבִיעִית. וְאִם לָאו - אֲסוּרִין בַּשְּׁבִיעִית, וּמִתְעַשְּׂרִין לְשָׁנָה הַבָּאָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן

שְׁזוּרִי אוֹמֵר: פּוֹל הַמִּצְרִי שֶׁזְּרָעוֹ לְזֶרַע בַּתְּחִלָּה, וְכֵן פּוֹלִין הַנִּמְלוֹנִין וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁהִשְׁרִישׁוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - מִתְעַשְּׂרִין לְשֶׁעָבַר, וּמְתָּרִין בַּשְּׁבִיעִית. וְאִם לָאו - אֲסוּרִין בַּשְּׁבִיעִית, וּמִתְעַשְּׂרִין לַשָּׁנָה הַבָּאָה. אָמַר בֶּן עַזַּאי לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָה מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אַף מִשֶּׁהִשְׁרִישׁוּ. חָזַר רַבִּי עֲקִיבָה לִהְיוֹת שׁוֹנֶה כְּדִבְרֵי בֶּן עַזַּאי:

יא. **אֵין** מְלַקְּטִין עֲשָׂבִים מִגִּבֵּי זֶבֶל, אֲבָל מְלַקְּטִין מִמֶּנּוּ קְשׁוּשׁוֹת. נוֹתְנִין עָלָיו קַשׁ אוֹ תֶּבֶן, כְּדֵי שֶׁיִּרָּקֵב. נוֹתְנִין עָלָיו מַיִם, כְּדֵי שֶׁיִּפָּרַח. וְעוֹדְרִין אוֹתוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּח:

יב. **אֵין** מוֹסִיפִין לֹא עַל הַמַּשְׁפֵּלוֹת וְלֹא עַל הָאַשְׁפּוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מוֹסִיפִין עַל הַמַּשְׁפֵּלוֹת וְאֵין מוֹסִיפִין עַל הָאַשְׁפּוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף עַל הָאַשְׁפּוֹת. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִפְחוֹת מִשָּׁלֹשׁ אַשְׁפַּתּוֹת לְבֵית סְאָה:

יג. **הַמְדַיֵּר** אֶת שָׂדֵהוּ - עוֹשֶׂה סַהַר[ח] לְבֵית סָאתַיִם. נִתְמַלֵּאת - עוֹקֵר מִתּוֹךְ הַסַּהַר, וְחוֹזֵר וְעוֹשֶׂה בֵּית הַסַּהַר אַחֵר, וְעוֹשֶׂה אַשְׁפַּתּוֹת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ כְּדֶרֶךְ הַמְּזַבְּלִין. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהָיְתָה צֹאנוֹ מֻעֶטֶת. אֲבָל אִם הָיְתָה צֹאנוֹ מְרֻבָּה, אֲפִלּוּ בֵּית כּוֹר אֲפִלּוּ בֵּית כּוֹרַיִם - מֻתָּר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: תּוֹקֵעַ יָתֵד בְּאֶמְצַע, וּמַקִּיף לָהּ אַרְבַּע סַהֲרִים מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ:

ח. הֶקֵּף מְחִיצָה.

יד. הָיְתָה כָּל שֶׁדֵּהוּ בֵּית סָאתַיִם - לֹא יַעֲשֶׂה כֻּלָּהּ סַהַר,
אֶלָּא מְשַׁיֵּר הֵימֶנָּה מִקְצָת מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן;
דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר. עוֹקֵר מִסַּהַר זֶה וְנוֹתֵן
לְתוֹךְ סַהַר אַחֵר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַחֲזִיר לָרֹאשׁ; דִּבְרֵי רַבִּי
מֵאִיר. וַחֲכָמִים מַתִּירִין. עוֹקֵר מִסַּהַר זֶה וְנוֹתֵן לְתוֹךְ סַהַר
אַחֵר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּינוֹ לַחֲבֵרוֹ בֵּית שְׁמוֹנָה סְאִין; דִּבְרֵי
רַבִּי דוֹסְתַּאי בְּרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן כִּיפַּר אָמַר מִשּׁוּם
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: בֵּית סָאתַיִם וּבֵית סָאתַיִם - זֶה חוֹלֵב וְזֶה גּוֹזֵז
לְתוֹכָהּ, וּמַכְנִיס וּמוֹצִיא בְּדֶרֶךְ עֲלִיָּה:

טו. **בַּכֹּל** עוֹשִׂין סַהֲרִין: בַּאֲבָנִים, וּמַחֲצָלוֹת, בַּקַּשׁ, בַּקָּנִים,
וּבַקְּלָחוֹת, אֲפִלּוּ שְׁלֹשָׁה חֲבָלִים זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה
וְזֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין חֶבֶל לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה
טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס הַגְּדִי:

טז. **אֵין** מְדַיְּרִין לֹא בַּשַּׁבָּתוֹת וְלֹא בְּיָמִים טוֹבִים וְלֹא בְּחוֹלוֹ
שֶׁל מוֹעֵד, אֲפִלּוּ בְּטוֹבָה. אִם בָּאוּ מֵאֲלֵיהֶן - מֻתָּר.
אֵין מְסַיְּעִין אוֹתָן, וְאֵין מֻתָּר לְהוֹשִׁיב שׁוֹמֵר וּלְנַעֵר אֶת הַצֹּאן.
אִם הָיוּ מְדַיְּרִין לְשַׁבָּתוֹת, לֶחָדָשִׁים, וּלְשָׁנִים - מֻתָּר לְהוֹשִׁיב
שׁוֹמֵר וּלְנַעֵר אֶת הַצֹּאן. רַבִּי אוֹמֵר: מְדַיְּרִין בְּשַׁבָּת - בְּטוֹבָה.
בְּיוֹם טוֹב - בִּמְזוֹנוֹ. בְּחוֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד - אֲפִלּוּ נוֹטֵל שְׂכָרוֹ:

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. **לֹא** יִפְתַּח אָדָם מַחְצֵב בַּתְּחִלָּה בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ, עַד שֶׁיִּהוּ שָׁלֹשׁ מֶרְבִּיּוֹת שֶׁהֵן שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ עַל רוּם שָׁלֹשׁ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁמִּתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת שָׂדֶה. אֲבָל בִּזְמַן שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת שָׂדֶה - אֲפִלּוּ דָּבָר מְעָט מֻתָּר. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת שָׂדֶה. אֲבָל בִּזְמַן שֶׁמִּתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת שָׂדֶה - אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא אָסוּר:

ב. **סֶלַע** שֶׁצָּף עַל גַּבֵּי הָאָרֶץ, וְאֵינֶד יוֹצֵא מִמֶּנָּה, אִם יֵשׁ בּוֹ כַּשְּׁעוֹר הַזֶּה - מֻתָּר, וְאִם לָאו - אָסוּר. אֲבָנִים תּוֹשָׁבוֹת שֶׁהַמַּחֲרֵשָׁה מְזַעְזַעְתָּן, אִם יֵשׁ בָּהֶן שְׁתַּיִם שֶׁל מַשּׂוּי שְׁנַיִם שְׁנַיִם - הֲרֵי אֵלּוּ יִנָּטְלוּ. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: בּוֹנִין מַדְרֵגוֹת עַל גַּבֵּי גֵּאָיוֹת בְּעֶרֶב שְׁבִיעִית, וּבַשְּׁבִיעִית סוֹמֵךְ לָהֶם עָפָר וְנוֹתְנָן עַל גַּבֵּי גֵּאָיוֹת:

ג. **מְסַקְּלִין** דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: בְּשֵׁם שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת לְקַלְקֵל - כָּךְ אֵין לוֹ רְשׁוּת לְסַקֵּל. וְאִם סָקַל - יוֹצִיא לַיָּם אוֹ לְנָהָר, אוֹ לְמָקוֹם הַטָּרְשִׁין. מְסַקְּלִין מִפְּנֵי דֶּרֶךְ הַיָּחִיד, וּמִפְּנֵי דֶּרֶךְ הָרַבִּים, וּמִפְּנֵי דֶּרֶךְ הַפָּפֵק, וְעוֹשִׂין סְפִיחִים שֶׁבְּרֹאשׁ גַּגּוֹת, וּמְקַיְּמִין אוֹתוֹ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין, לֹא מִשּׁוּם שְׁבִיעִית וְלֹא מִשּׁוּם עֲבוֹדַת הָאָרֶץ:

ד. זֵיתֵי עֵרֶב שְׁבִיעִית שֶׁנִּכְנְסוּ לַשְּׁבִיעִית - מְסַלְּקִין מִקּוֹמָן. מְמַלְּאִין נְקָעִין שֶׁתַּחְתֵּיהֶן עָפָר, וְעוֹשִׂין עוּגִיּוֹת לַגְּפָנִים מִזּוֹ לְזוֹ. וְלֹא עוֹד: אֶלָּא אַף זֵיתֵי שְׁבִיעִית שֶׁיּוֹצְאִים לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - מֻתָּר לַעֲשׂוֹת בֵּן:

ה. **בָּרִאשׁוֹנָה** הָיוּ אוֹמְרִים: מְלַקֵּט אָדָם זֵיתִים מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּלַקֵּט מִתּוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ. אֶת הַגַּס - הַגַּס. חָזְרוּ לִהְיוֹת נוֹתְנִין זֶה לָזֶה בְּטוֹבָה. הִתְקִינוּ: שֶׁיְּהוּ מְבִיאִין מִן הַמָּצוּי וּמִן הַקָּרוֹב. וְהַלֵּב יוֹדֵעַ, אִם לְעַקֵּל וְאִם לְעַקְלְקֵלוֹת. בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים: מְלַקֵּט אָדָם צְרוֹרוֹת וְחַרְסִין מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּלַקֵּט מִתּוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ. אֶת הַגַּס - הַגַּס. מִשֶּׁרַבּוּ עוֹבְרֵי עֲבֵרָה - חָזְרוּ לְאִסּוּר:

ו. **שָׂדֶה** שֶׁנִּטַּיְּבָה - אֵין זוֹרְעִין אוֹתָהּ בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. אֵיזוֹ הִיא שָׂדֶה שֶׁנִּטַּיְּבָה? כָּל זְמַן שֶׁבְּנֵי אָדָם חוֹרְשִׁין חָמֵשׁ וְהוּא חוֹרֵשׁ שֵׁשׁ, שֵׁשׁ וְהוּא חוֹרֵשׁ שֶׁבַע. שַׁמַּאי הַזָּקֵן אוֹמֵר: אִלּוּ הָיְתָה שָׂעָה פְּנוּיָה, גּוֹזְרַנִי עָלֶיהָ שֶׁלֹּא תִזָּרַע. בֵּית דִּין שֶׁל אַחֲרָיו גָּזְרוּ עָלֶיהָ שֶׁלֹּא תִזָּרַע:

ז. **אֵין** חוֹבְרִין נִירִין מִיִּשְׂרָאֵל הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. אֲבָל לוֹקְחִין הֵימֶנּוּ שָׂדֶה זְרוּעָה, שֶׁלֹּא גָּזְרוּ אֶלָּא עַד מָקוֹם שֶׁהֵן יְכוֹלִין לִזְרֹעַ. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִן הַנָּכְרִי - פּוֹסֵק עִמּוֹ עַל מְנָת שֶׁהַנָּכְרִי זוֹרֵעַ. הַנָּכְרִי וְהַכּוּתִי שֶׁחָרְשׁוּ - אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן בֵּית הַפְּרָס, שֶׁלֹּא גָּזְרוּ אֶלָּא עַד מָקוֹם שֶׁהֵן יְכוֹלִין לִגְזֹר. אֵין מְגַדְּלִין בְּהֵמָה דַּקָּה. אֲבָל מְגַדְּלִין בְּהֵמָה גַּסָּה, שֶׁלֹּא גָּדְרוּ אֶלָּא גֶּדֶר שֶׁיּוּכַל לַעֲמֹד:

ח. הַקּוֹצֵץ קוֹרָה שֶׁל שִׁקְמָה - הֲרֵי זֶה לֹא יַחְלִיק וְלֹא יַדְרִיג, אֶלָּא מְצַיֵּן כְּדֵי שֶׁתִּהֵא קִיצָתָהּ שָׁוָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְדָרֵג - יַחְלִיק. לַחֲלִיק - יַדְרִיג. הֲרֵי זֶה מַגְבִּיהַּ טֶפַח וְקוֹצֵץ טֶפַח. וְכֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַלּוֹקֵחַ בְּתוּלָה שֶׁל שִׁקְמָה מֵחֲבֵרוֹ, בִּשְׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ - הֲרֵי זֶה מַגְבִּיהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים וְקוֹצֵץ. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ בְּתוּלוֹת הֵן: בְּתוּלַת אָדָם. בְּתוּלַת אֲדָמָה. בְּתוּלַת אִילָן. בְּתוּלַת אָדָם - כָּל שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה מִיָּמֶיהָ. בְּתוּלַת אֲדָמָה - כָּל שֶׁלֹּא נֶעֱבְדָה מִיָּמֶיהָ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שֶׁאֵין בָּהּ חֶרֶס. בְּתוּלַת אִילָן - כָּל שֶׁלֹּא נִקְצְצָה מִיָּמֶיהָ:

ט. אֵין עוֹקְרִין גֶּדֶר שֶׁבֵּין שְׁתֵּי שָׂדוֹת, אֶחָד גֶּדֶר שֶׁל עֵצִים, וְאֶחָד גֶּדֶר שֶׁל אֲבָנִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁמִּתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת שָׂדֶה. אֲבָל עֵצִים - מֻתָּר. הַמְשָׁרֵשׁ עִקַּר חָרוּב וְסַדַּן שִׁקְמָה, לְעֵצִים - מֻתָּר, וְלַשָּׂדֶה - אָסוּר:

י. מַחְפֹּרִיוֹת שֶׁנּוֹטֵל מֵהֶן אִילָן[ט] - הֲרֵי זֶה לֹא יְכַסֶּם בֶּעָפָר. אֲבָל מְכַסָּם בָּאֲבָנִים אוֹ בְקַשׁ. הַקּוֹצֵץ בַּקָּנִים - הֲרֵי זֶה מַגְבִּיהַּ טֶפַח וְקוֹצֵץ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לָקוּץ - יַחְתֹּךְ. לַחֲתֹךְ - יָקוּץ. הֲרֵי זֶה מַגְבִּיהַּ טֶפַח וְקוֹצֵץ:

יא. אֵין מַדְלִין אֶת הַקָּנִים בְּחִיצוֹת הַקָּנִים, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְלַאכְתָּן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מַתִּיר. וְכֵן הָיָה

ט. בְּ׳מִנְחַת בְּכוּרִים׳ הֵבִיא גִּרְסַת הַגְּרַ״א: מֵחֲפִירִיוֹת שֶׁנּוֹטֵל מֵהָאִילָן.

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מֻתָּר אָדָם לִיטַּע אִילָן סְרָק בִּדֵי לַעֲשׂוֹת סְיָג:

יב. **בַּשְּׁבִיעִית** - אֵין מְלַמְּדִין אֶת הַפָּרָה אֶלָּא בְּחִילָּת׳ בִּלְבַד. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף בְּתוֹךְ שְׁדֵה חֲבֵרוֹ מֻתָּר. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִסְמֹךְ לָהּ מַעֲנָה. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: מְגַדֵּר בָּחָרָשִׁין, וְגוֹמְמִין מֵעַם הָאָרֶץ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָקוּץ בַּקּוֹרְדּוֹם:

יג. **פַּגִּין** שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית - אֵין חוֹלְקִין אוֹתָן בַּשְּׁבִיעִית, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְלַאכְתָּן. וּבַסְּיָפוֹת - מֻתָּר. בַּכֹּר וּבַבַּפְּנָיוֹת - מֻתָּר. מֵאֵימָתַי אָדָם רַשַּׁאי לָקוּץ אֶת הָאִילָן בִּשְׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ? מִשֶּׁיָּבֹא לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת:

יד. **אֵין** מוֹכְרִין שְׂדֵה אִילָן לֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית, אֶלָּא אִם כֵּן פּוֹסֵק עִמּוֹ עַל מְנָת שֶׁאֵין לוֹ בְּאִילָן. וְכֵן לֹא יִמְסֹר בִּשְׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ לְמִי שֶׁחָשׁוּד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ: ׳אֲנִי מְכַרְתִּי אֶת שֶׁלִּי, צֵא וּתְבַע אֶת שֶׁלְּךָ׳:

י. מָקוֹם חוֹל שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִזְרֹעַ שָׁם.

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: הַפַּרְסָאוֹת - שְׁבִיעִית שֶׁלָּהֶן מוּצָאֵי שְׁבִיעִית, שֶׁהֵן עוֹשִׂין לִשְׁתֵּי שָׁנִים. אָמַר לוֹ: הֲרֵי הֵן אֶצְלְךָ בְּטְבֶרְיָא וְאֵינָן עוֹשׂוֹת אֶלָּא בְּנוֹת שְׁנָתָן. הַטּוֹמֵן אֶת הַלּוּף בַּשְּׁבִיעִית, רַבִּי אוֹמֵר: דֶּרֶךְ אֶרֶץ טָמְנוּ בְּעָצִיץ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְמַח, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר - זֵכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה לב, יד): "וְנָתַתָּם בִּכְלִי חָרֶשׂ לְמַעַן יַעַמְדוּ יָמִים רַבִּים":

ב. **הַלּוּף** שֶׁעָבְרָה עָלָיו שְׁבִיעִית, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם שָׁהָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים - נוֹתֵן לָעֲנִיִּים רְבִיעַ. אִם שָׁהָה שְׁתֵּי שָׁנִים - נוֹתֵן לָעֲנִיִּים שְׁלִישׁ. שָׁנָה אַחַת - נוֹתֵן לָעֲנִיִּים מֶחֱצָה. מֵאֵימָתַי מֻתָּר אָדָם לִקַּח הַלּוּף בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִכָּל מָקוֹם? רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִיָּד. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה וְהָיִינוּ בְּעֵין כּוּשִׁי, וְהָיִינוּ אוֹכְלִין לוּף בְּמוֹצָאֵי הֶחָג שֶׁל שְׁבִיעִית, עַל פִּי רַבִּי טַרְפוֹן. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי: מִשָּׁם רְאָיָה? עִמָּכֶם הָיִיתִי, וּמוֹצָאֵי פֶּסַח הָיָה:

ג. **אֵין** מוֹכְרִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית לֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. אֶחָד זְרָעִים הַנֶּאֱכָלִין, וְאֶחָד זְרָעִים שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֹא יִמְכֹּר לוֹ שָׂדֶה בַּשְּׁבִיעִית, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין:

ד. **וְאֵיזוֹ** הִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל? מִנְּהַר[א] דְּרוֹמָה שֶׁל כְּזִיב וְאֵילָךְ עַד כְּזִיב. סָמוּךְ[ב] לְעַמּוֹן וּמוֹאָב, אֶרֶץ מִצְרַיִם - שְׁתֵּי

יא. צָרִיךְ לוֹמַר: 'מִצַּד דְּרוֹמָהּ' (חַסְדֵי דָּוִד). **יב.** יֵשׁ גּוֹרְסִים: 'סִימָן'.

אֲרָצוֹת הֵן, אוֹ נֶאֱכַל וְנֶעֱבָד, אוֹ לֹא נֶאֱכַל וְלֹא נֶעֱבָד. עֲיָרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַסְּמוּכוֹת לַסָּפָר - מוֹשִׁיבִין עֲלֵיהֶן שׁוֹמֵר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָפוּצוּ נָכְרִים, וְיָבוֹזּוּ פֵּרוֹת שְׁבִיעִית:

ה. **עֲיָרוֹת** הַמֻּתָּרוֹת בִּתְחוּם בֵּיתוֹ״ וְנֶאֱסְרוּ: - כְּגוֹן צִיר, וְצַיָּיר, וְנִשְׁמֵי, וְזִיזִיוֹן, וְיַגְרִי טַב, וְדָגָב, חוּרְבְּתָא, וּבְרָכָה דְּבֵית חָרֵב. עֲיָרוֹת הָאֲסוּרוֹת בִּתְחוּם צוֹרָא: שְׁנֵץ, וְכַצַת, וְפוּמָא צִיבָא, וְחֲנִיתָא עִילֵיתָא, וְחֲנִיתָא אַרְעֵיתָא דְּאַשְׁמִיעָא, וּבֵית מַזִּיל כַּרְיָא, וְעֶמֶק מֵזִיל. עֲיָרוֹת שֶׁחַיָּבוֹת בְּמַעֲשְׂרוֹת בִּתְחוּם: צִיצִיתָה, וְעִינִישַׁת, וְעֵין תַּרְעָא, וְרוֹמְבְּרַךְ, עֵין יָעָרִים, וּכְפַר יְעָרִים, דְּכַב, חִצְפִּיָא, וּכְפַר צָמַח. רַבִּי הִתִּיר כְּפַר צָמַח. תְּחוּם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: פָּרָשַׁת אַשְׁקְלוֹן, וְאוֹמָר, מִגְדַּל, שַׂרְשִׁינָה, יְדוֹר, וְשׁוֹרָא דְּקֵיסָרָא, שׁוֹרָא דְּעַבּוֹ, וְרֵישׁ מַיָּא דְּנַעְתִּין, וְזַעְתִּין, גָּרְמָא, וְכַבְרְתָּא, וּכְזָנִיתָא, וְקַצְטְרֵי דְּגָלִילָה, וְקוּשְׁעָאיָא דְּרָאתִין, וּמִלְתָא דְּכוּר, וּטְרֵיי רַבְתָּא, וְתַפְנִית, וְסַנְפָּתָה, וְסוּחְרְתָּא דְּיָתָר, וּמַמְצָיָא דְּגַתָּא, וּמַדְפָּה וְטַרְחַשָּׁה, וְנַחֲלָה דְּיַפְצָאֵל, וְעוּלְשָׁתָא, וְאוּלָם רַבְתָּא, וּמְגַד״ חָרוּב, וְרַקַּנָתָא דְּעִיוֹן, וּמֵישָׁא, וְתִקְרָא כַּרְבָּא סִינְגוֹרָא, וְתַרְנְגֹלָא עַיילְיָא דְּקֵסָרִין, וּקְנָת, וְרַכָּה, וְטַרְכָתָא דְּמִתַּחַת לְבָצְרַת, וְיגַר שָׂהֲדוּתָא, וְנִמְרִים, מְלַח דְּחַרַאי, וְיָבְקָא, וְחֶשְׁבּוֹן, וְנַהֲלָא, וּרְפַח, וְחוּנָּרָא, וְעַמּוֹן וּמוֹאָב, וּרְקֵם גֵּאָה, וְנַגְנָיָה דְּאַשְׁקְלוֹן, וְדֶרֶךְ הַגְּדוֹלָה הַהוֹלֶכֶת לַמִּדְבָּר:

יג. יֵשׁ גּוֹרְסִים: ׳נִיוֹי׳ (אוֹר הַגָּנוּז). יד. בַּיְרוּשַׁלְמִי: ׳וּמִגְדָּל׳.

ו. **מוֹדֶה** רַבִּי עֲקִיבָה: שֶׁאֵין זוֹרְעִין, וְאֵין חוֹרְשִׁין, וְאֵין מְנַכְּשִׁין בְּסוּרְיָא, לְפִי שֶׁאֵין כַּיּוֹצֵא בָּהֶן. הַנּוֹתָר בָּאָרֶץ, שֶׁכָּל כַּיּוֹצֵא בּוֹ מֻתָּר בָּאָרֶץ - עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּסוּרְיָא. אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּמִחְבָּר בְּקַרְקַע בְּסוּרְיָא. אֲבָל עוֹקְרִין וְאוֹגֵד עַל יְדֵיהֶן. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא הוּא מְלַקֵּט, וְהֵן אוֹגְדִין עַל יָדָיו. בּוֹצְרִין וְדוֹרֵךְ עַל יְדֵיהֶן. מוֹסְקִין וְאוֹטֵם עַל יְדֵיהֶן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמוֹצִיא פֵּרוֹת לַחֲבֵרוֹ מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁלַח לוֹ חֲבֵרוֹ פֵּרוֹת. אֲבָל הַלּוֹקֵחַ לוֹ מִן הַשּׁוּק - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, מְלַקֵּט בַּיָּד וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ:

ז. **בְּצָלִים** שֶׁנִּכְנְסוּ מֵעֶרֶב שְׁבִיעִית לַשְּׁבִיעִית, אוֹ שֶׁיָּצְאוּ מִשְּׁבִיעִית לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, אִם עָשׂוּ כַּיּוֹצֵא בָּהֶן - מֻתָּרִין, וְאִם לָאו - אֲסוּרִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה שֶׁזָּרְעוּ כֶּרֶם גָּדוֹל בְּצָלִים בְּצִיפּוֹרִי לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. זָרְעוּהוּ שְׁעוֹרִין, וְהָיוּ פּוֹעֲלִין יוֹרְדִין וּמְנַכְּשִׁין בְּתוֹכוֹ וּמְבִיאִין יֶרֶק בְּתוֹךְ קֻפּוֹתֵיהֶן. וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, וְאָמַר: אִם עָשׂוּ כַּיּוֹצֵא בָּהֶן - מֻתָּרִין, וְאִם לָאו - אֲסוּרִין:

ח. **אוֹכְלִין** עֲלֵי יָרָק, מִן הָאָפִיל עַל הַבָּכִיר, מִן הָרָחוֹק עַל הַקָּרוֹב. הֻתַּר מָקוֹם אֶחָד - הֻתְּרוּ כָּל הַמְּקוֹמוֹת. הַלּוּף וְהַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים, הֻתְּרוּ יְבֵשִׁים - הֻתְּרוּ לַחִין. לֹא הֻתְּרוּ יְבֵשִׁים עַד שֶׁתַּגִּיעַ הַגֶּרֶן. אֵין מִינוֹ מַתִּיר אֶת שֶׁאֵין מִינוֹ, וְאֵין מַתִּירִין אֶת מִינָן אֶלָּא עַל פִּי חָכָם, וְכֻלָּן לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - חַיָּבוֹת בְּמַעֲשְׂרוֹת:

ט. יָרָק שֶׁנִּטְּעוּ בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁבִיעִית - הֲרֵי זֶה לֹא יִטּוֹל מִמֶּנּוּ בַּשְּׁבִיעִית עַד שֶׁיִּרְבֶּה חָדָשׁ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: נוֹטֵל הֵימֶנּוּ שֶׁלּוֹ, וּמַכְנִים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן נִמְכָּר בַּשּׁוּק:

י. **בָּרִאשׁוֹנָה** הָיוּ אוֹמְרִים: אֵין כּוֹבְשִׁין וְאֵין מְיַבְּשִׁין יַבֶּשֶׁת וְכַבֶּשֶׁת מִחוּצָה לָאָרֶץ. אֵין מְבִיאִין יָרָקוֹת מִחוּצָה לָאָרֶץ. רַבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּ שֶׁיְּהוּ מְבִיאִין יָרָקוֹת מִחוּצָה לָאָרֶץ. וּכְשֵׁם שֶׁמְּבִיאִין יָרָקוֹת מִחוּצָה לָאָרֶץ - כָּךְ מְבִיאִין תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת מִחוּצָה לָאָרֶץ. רַבִּי וּבֵית דִּינוֹ הִתִּירוּ לִקַּח יָרָק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִיָּד:

יא. **פֵּרוֹת** שְׁבִיעִית שֶׁבָּאוּ לָאָרֶץ - אֵין מוֹכְרִין אוֹתָם, לֹא בַּמִּדָּה, וְלֹא בַּמִּשְׁקָל, וְלֹא בְּמִנְיָן, אֶלָּא הֲרֵי הֵן כְּפֵרוֹת הָאָרֶץ:

יב. **מְבִיאִין** שַׁחֲלַיִם וּקְרוּסְטְמִלִין מִחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ, אֲבָל לֹא מִחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ לַעֲשׂוֹתָן בָּאָרֶץ. אֵין מְבִיאִין עֲנָבִים מִחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ, וְדוֹרְכִין אוֹתָן בָּאָרֶץ. וְלֹא זֵיתִים מִחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ, וְעוֹטְנִין אוֹתָן בָּאָרֶץ. וְלֹא הוּצְנֵי פִּשְׁתָּן מִחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ, וְשׁוֹרִין אוֹתָן בָּאָרֶץ. מְבִיאִין גְּרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִין מִחוּצָה לָאָרֶץ, אֲבָל לֹא מִחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ לַעֲשׂוֹתָן בָּאָרֶץ. רַבִּי הִתִּיר, שֶׁיְּהוּ מְבִיאִין אוֹתוֹ מִחוּצָה לָאָרֶץ לַעֲשׂוֹתָן בָּאָרֶץ:

יג. כָּל אִילָן שֶׁחָנְטוּ פֵּרוֹתָיו קֹדֶם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט - הֲרֵי הֵן לְשֶׁעָבַר. לְאַחַר חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט - הֲרֵי הֵן לֶעָתִיד לָבֹא. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאִילָן שֶׁעוֹשֶׂה שְׁתֵּי בְּרֵכוֹת בְּשָׁנָה, אֲבָל אִילָן שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶלָּא בְּרֶךְ אַחַת, בְּגוֹן: הַזֵּתִים וְהַתְּמָרִים וְהַחֲרוּבִין, אַף עַל פִּי שֶׁחָנְטוּ פֵּרוֹתָיו קֹדֶם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט - כְּאִלּוּ לֹא חָנְטוּ אֶלָּא לְאַחַר חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט:

יד. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מֵהוֹצָאַת עָלִין עַד הַפַּגִּים - חֲמִשִּׁים יוֹם. מִן הַפַּגִּים וְעַד שֶׁיִּהְיוּ נוֹבְלוֹת - חֲמִשִּׁים יוֹם. וּמִשֶּׁהֵן נוֹבְלוֹת עַד הַתְּאֵנִים - חֲמִשִּׁים יוֹם. רַבִּי אוֹמֵר: כֻּלָּן - אַרְבָּעִים אַרְבָּעִים יוֹם. וְכֻלָּן קֹדֶם הַזְּמַן הַזֶּה - הֲרֵי הֵן לְשֶׁעָבַר. לְאַחַר הַזְּמַן הַזֶּה - הֲרֵי הֵן לֶעָתִיד לָבֹא:

טו. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי עֲקִיבָה שֶׁלִּקֵּט אֶתְרוֹג בְּאֶחָד בִּשְׁבָט, וְנָהַג בּוֹ כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי וּכְדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּדִבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל וּכְדִבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. אַבְטוּלְמוֹס בְּרַבִּי יוֹסֵי הֵעִיד מִשּׁוּם חֲמִשָּׁה זְקֵנִים: שֶׁאֶתְרוֹג - בִּשְׁעַת לְקִיטָתוֹ לְמַעֲשֵׂר. וְרַבּוֹתֵינוּ נִמְנוּ עָלָיו בְּאוּשָׁא: שֶׁאֶתְרוֹג - בִּשְׁעַת לְקִיטָתוֹ לְמַעֲשֵׂר וּלְבָעוּר:

טז. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֶתְרוֹג שֶׁנִּבְנַם מֵעֶרֶב שְׁבִיעִית לַשְּׁבִיעִית, אוֹ שֶׁיָּצָא מִשְּׁבִיעִית לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - פָּטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת, וּפָטוּר מִן הַבְּעוּר. שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁחַיָּב בְּמַעֲשְׂרוֹת,

אֶלָּא דָּבָר שֶׁגָּדֵל בְּחוּבָּה וְנִלְקַט בְּחוּבָּה. אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁחַיָּב בְּבִעוּר, אֶלָּא דָּבָר שֶׁגָּדֵל בַּשְּׁבִיעִית וְנִלְקַט בַּשְּׁבִיעִית:

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. **פֵּרוֹת** שְׁבִיעִית שֶׁיָּצְאוּ לְחוּצָה לָאָרֶץ - מְבַעֲרָן בִּמְקוֹמָן; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: מְבִיאָן לָאָרֶץ וּמוֹכְרָן בָּאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כה, ז): "בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל":

ב. **אֵין** מְבִיאִין תְּרוּמָה מִחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אֲנִי רָאִיתִי אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן כַּהֲנָא שֶׁהָיָה שׁוֹתֶה יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה בְּעַבּוֹ, וְאָמַר: 'זֶה בְּיָדִי מִקַּלְקַלְיָא', וְגָזְרוּ עָלָיו שֶׁיִּשְׁתָּהוּ בִּסְפִינָה:

ג. **עֲלֵה** תַמְכָה, וְחַרְחַבִינָה, עֲלֵי וֶרֶד, וַעֲלֵי מִלַּת - יֵשׁ לָהֶן שְׁבִיעִית, וְלִדְמֵיהֶן שְׁבִיעִית, וְיֵשׁ לָהֶן בִּעוּר, וְלִדְמֵיהֶן בִּעוּר. עִקַּר הַמְּלָפְפִים, עִקַּר וֶרֶד, וְעִקַּר מִלַּת - אֵין לָהֶן שְׁבִיעִית, וְלֹא לִדְמֵיהֶן שְׁבִיעִית, אֵין לָהֶם בִּעוּר, וְלֹא לִדְמֵיהֶן בִּעוּר. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: דְּמֵיהֶן מִתְבָּעֲרִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. אָמְרוּ לוֹ: לָהֶם - אֵין בִּעוּר, קַל וָחֹמֶר לִדְמֵיהֶן! אָמַר לָהֶם: מַחְמִיר אֲנִי בְּדָמִים יוֹתֵר מִן הָעִקָּר. שֶׁמָּן שֶׁל שְׁבִיעִית - מַדְלִיקִין בּוֹ. מְכָרוֹ וְלָקַח בּוֹ שֶׁמֶן אַחֵר - אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ:

ד. **הַלְּשִׁישׁוֹת**, וְהַלְּבִיצִין, וְהַלּוֹעֲנִין, וְהַבּוֹרִית, וְהָאֹהֶל - יֵשׁ לָהֶן שְׁבִיעִית, וְלִדְמֵיהֶן שְׁבִיעִית. יֵשׁ לָהֶן בְּעוּר, וְלִדְמֵיהֶן בְּעוּר. עֵקֶר חָרוּב, וְעִקָּר הָאוֹגָה, וַעֲלֵי הָאוֹג, וְהַפַּרְחַבִּילָה, וְהָאֹרֶן - אֵין לָהֶם בְּעוּר, וְלֹא לִדְמֵיהֶן בְּעוּר. דִּין אוֹצָר וְזֶרַע אִסְטִים שֶׁנִּזְרָעִים בִּשְׁבִיעִית - קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית חָלָה עֲלֵיהֶן:

ה. **הַצַּבָּעִין** וְהַפַּטְמִין - לוֹקְחִין מֶרְסָן מִכָּל מָקוֹם וְאֵין נִמְנָעִין. אֵין מוֹכְרִין אוֹתָהּ מַחֲרוֹזוֹת מַחֲרוֹזוֹת, אֲבָל מוֹכְרִין אוֹתָן אֵיבָרִין אֵיבָרִין עַל גַּבֵּי מִטּוֹת:

ו. **לֹא** יֵהָא מֵבִיא בְּלָבִים כּוּפְרִין, וְחֶלְדּוֹת הַסְּנָאִין, וַחֲתוּלִין, וְקִפּוֹד - לְמָכְרָן לְנָכְרִי וּלְהַשְׁכִּיר עֲלֵיהֶן. אֲבָל מוֹרִיס, וּגְבִינַת בֵּית אוֹנָיְקִי[טו], וְהַפַּת וְהַשֶּׁמֶן - שֶׁהֵן מֻתָּר - לְמוֹכְרָן לְנָכְרִי וְלִשְׁכַּב עֲלֵיהֶן:

ז. **לֹא** יֵהָא לוֹקֵט יָרָקוֹת שָׂדֶה וּמוֹכֵר בַּשּׁוּק. אֲבָל הוּא לוֹקֵט וּבְנוֹ מוֹכֵר עַל יָדוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף יִשְׁכֹּר פּוֹעֲלִים וְיַכְנִיס לְתוֹךְ בֵּיתוֹ:

ח. לָקַח הַבְּכוֹר לְמִשְׁתֶּה בְּנוֹ אוֹ לָרֶגֶל, וְלֹא צָרִיךְ לוֹ - מֻתָּר לְמוֹכְרוֹ. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, שֶׁלֹּא יִמְכֹּר אֶלָּא בְּדָמָיו. לוּלְבֵי הָאֲלָה, וְהַבָּטְנָה, וְהָאֲטָדִים, וְהָאֲדָל. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: לֻעָלִים עִם הַלּוּלָבִין - אֵין בְּעוּר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים:

טו. - 'שֵׁם כְּפָר שָׁרֹב עֲנָלִים הַנִּמְצָאִים שָׁם קְרֵבִים לַעֲבוֹדָה זָרָה' (רַבִּי עוֹבַדְיָה מִבַּרְטְנוּרָא עֲבוֹדָה זָרָה ב, ד).

לוּלָבִין עִם הֶעָלִין - יֵשׁ בְּעוּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לְלוּלָבִין - אֵין בְּעוּר, אֲבָל לֶעָלִים - יֵשׁ בְּעוּר מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁרוּ מֵאֲבִיהֶן. וְכֻלָּן שֶׁנִּבְנְסוּ מֵעֶרֶב שְׁבִיעִית לַשְּׁבִיעִית, אוֹ שֶׁיָּצְאוּ מִשְּׁבִיעִית לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - נִדּוֹנִין כְּאֵילָן, חוּץ מִן הָאָדָל - שֶׁנִּדּוֹן כְּיָרָק. הֵעִיד רַבִּי יוֹסֵי בֶּן יְדָעְיָה הַבַּשָּׁם לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָה מִשּׁוּם רַבִּי טַרְפוֹן: שֶׁיֵּשׁ לַקִּטָּף - שְׁבִיעִית. עֲלֵי זֵיתִים וַעֲלֵי קָנִים וַעֲלֵי חָרוּבִין - אֵין לָהֶן בְּעוּר, לְפִי שֶׁאֵין כָּלִין:

ט. **הַוָּרֵד** חָדָשׁ שֶׁכִּבְּשׁוֹ בְּשֶׁמֶן יָשָׁן - יְלַקֵּט אֶת הַוָּרֵד וְהַשֶּׁמֶן מֻתָּר. יָשָׁן בֶּחָדָשׁ - חַיָּב בִּבְעוּר. הֶחָרוּבִין חֲדָשִׁין שֶׁכִּבְּשָׁן בְּיַיִן יָשָׁן - יְלַקֵּט אֶת הֶחָרוּבִין וְהַיַּיִן מֻתָּר. יְשָׁנִין בֶּחָדָשׁ - חַיָּבִין בִּבְעוּר:

י. **רַבִּי** אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: חֲבִילֵי אֲזוֹב, וְהַסְּפָאָה, וְהַקּוֹרָנִית שֶׁהִכְנִיסָן לָעֲצִים - אֵין מַסִּיקִין בָּהֶן. לְמַאֲכָל בְּהֵמָה - אֵין מַסִּיקִין בָּהֶן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף קְלָחִין שֶׁל בֵּית הַשְּׁלָחִין שֶׁיָּבְשׁוּ - אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה:

יא. **חָצִיר** וְיֶרֶקוֹת שָׁדֶה שֶׁלִּקְּטָן לְהָטִין בָּהֶן[טז] - אֵין רַשַּׁאי לְהָטִין בָּהֶן. לְמַאֲכָל בְּהֵמָה - אֵין רַשַּׁאי לְהָטִין בָּהֶן. עִירִית שֶׁלִּקְּטָהּ לְמַאֲכָל בְּהֵמָה - הֲרֵי זֶה צָרִיךְ לְבָעֵר. נְתָנָהּ תַּחַת הַכַּר - הֲרֵי הִיא כִּמְבֹעֶרֶת. תֶּבֶן שֶׁל שְׁבִיעִית

טז. בְּ׳חַסְדֵי דָוִד׳ גָּרַס לְפִי הַיְרוּשַׁלְמִי: ׳חָצִיר וְיֶרֶקוֹת שָׂדֶה שֶׁלִּקְּטָן לְהָטִין בָּהֶם – רַשַּׁאי לְהָטִין בָּהֶם. לְמַאֲכָל אָדָם – אָסוּר לְהָטִין בָּהֶם׳.

- אֵין נוֹתְנִין אוֹתוֹ לְתוֹךְ הַבַּר וְלֹא לְתוֹךְ הַטִּיט. אִם נְתָנוּהוּ אֲחֵרִים - הֲרֵי הוּא כִּמְבֹעָר:

יב. **תַּנּוּר** שֶׁהִסִּיקוּ בְּתֶבֶן וּבְקַשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית - יוֹצֵן. מוֹכְרִין אוֹכְלֵי אָדָם וְאוֹכְלֵי בְּהֵמָה - לְכַתְּחִלָּה בָּהֶן אֹכֶל אָדָם. וְאֵין מוֹכְרִין אוֹכְלֵי בְּהֵמָה - לְכַתְּחִלָּה בָּהֶן אוֹכְלֵי בְּהֵמָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר: אוֹכְלֵי אָדָם - לְכַתְּחִלָּה בָּהֶן אוֹכְלֵי בְּהֵמָה:

יג. **פֵּרוֹת** שְׁבִיעִית - אֵין מַאֲכִילִין אוֹתָן לַבְּהֵמָה, וְלַחַיָּה וְלָעוֹפוֹת. אִם הָלְכָה בְּהֵמָה מֵאֵלֶיהָ לְתַחַת תְּאֵנָה וְאוֹכֶלֶת בַּתְּאֵנִים, לְתוֹךְ חָרוּב וְאוֹכֶלֶת בַּחֲרוּבִין - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתָהּ לְהַחֲזִירָהּ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה, ז): "וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל":

יד. **מַאֲכִילִין** אֶת אַכְסַנְיָא פֵּרוֹת שְׁבִיעִית. וְאֵין מַאֲכִילִין, לֹא אֶת הַנָּכְרִי וְלֹא אֶת הַשָּׂכִיר פֵּרוֹת שְׁבִיעִית. וְאִם הָיָה שָׂכִיר שַׁבָּת, שָׂכִיר חֹדֶשׁ, שָׂכִיר שָׁנָה, שָׂכִיר שָׁבוּעַ, אוֹ שֶׁקָּצְצוּ מְזוֹנוֹתָיו עָלָיו - מַאֲכִילִין אוֹתוֹ פֵּרוֹת שְׁבִיעִית:

טו. **אֵין** בֵּית דִּין פּוֹסְקִין לְאִשָּׁה פֵּרוֹת שְׁבִיעִית. אֲבָל נְזוֹנֵית הֵיא מִשֶּׁל בַּעְלָהּ. סְפִיחִין שֶׁל שְׁבִיעִית - אֵין תּוֹלְשִׁין אוֹתָן בַּיָּד. אֲבָל חוֹרֵשׁ בְּדַרְכּוֹ. וּבְהֵמָה - רוֹעָה בְּדַרְכָּהּ:

פֶּרֶק שִׁישִׁי

א. **שְׁבִיעִית** - נִתְּנָה לַאֲכִילָה לִשְׁתִיָּה וּלְסִיכָה, לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכֹל, וְלִשְׁתּוֹת דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לִשְׁתּוֹת, וְלָסוּךְ דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לָסוּךְ. כֵּיצַד לֶאֱכֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכֹל? אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לֶאֱכֹל קְנוּבַת שֶׁל יָרָק, וְלֹא פַּת שֶׁעִפְּשָׁה, וְלֹא תַּבְשִׁיל שֶׁעָבַר צוּרָתוֹ. כֵּיצַד לִשְׁתּוֹת דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לִשְׁתּוֹת? אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִהְיוֹת גּוֹמֵעַ אֲנִיגְרוֹן וְאַסַנְגְּרִין, וְלִשְׁתּוֹת יַיִן בִּשְׁמָרָיו:

ב. **הַחוֹשֵׁשׁ** בִּגְרוֹנוֹ - לֹא יְעָרְעֶנּוּ שֶׁמֶן, אֲבָל נוֹתֵן שֶׁמֶן הַרְבֵּה לְתוֹךְ אֲנִיגְרוֹן וּבוֹלֵעַ. הַחוֹשֵׁשׁ בְּשִׁנָּיו - לֹא יִגְמַע בָּהֶן אֶת הַחֹמֶץ וְיֵהָא פּוֹלֵט, אֲבָל מְגַמֵּעַ וּבוֹלֵעַ וּמַטְבִּיל כְּדַרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ:

ג. **כֵּיצַד** לָסוּךְ דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לָסוּךְ? סָךְ אָדָם שֶׁמֶן עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִטּוֹל בְּמוֹךְ וְיִתֵּן עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ. הַחוֹשֵׁשׁ בְּרֹאשׁוֹ, וְכָל מִי שֶׁעָלוּ בוֹ חַטָּטִין - סָךְ אֶת הַשֶּׁמֶן וְאֵין סָךְ יַיִן וְחֹמֶץ, שֶׁהַשֶּׁמֶן - דַּרְכּוֹ לְסִיכָה, יַיִן וְחֹמֶץ - אֵין דַּרְכָּן לְסִיכָה:

ד. יַיִן שֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ הַמּוֹרָיס - צָרִיךְ לְבָעֵר. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא כִּמְבֹעָר. נוֹתֵן אָדָם דְּבֵלָה וּגְרוֹגָרוֹת לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל, כְּדֶרֶךְ שֶׁנּוֹתֵן אֶת הַתַּבְלִין, וְלֹא יִסְחָטֵם לְהוֹצִיא מֵהֶן מַשְׁקִין, וּבְתַבְלִין - מָתָר

מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְלַאכְתָּן. צוֹרֵר אֶת הַתַּבְלִין וְנוֹתְנָן לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל, אִם בָּטֵל, טַעְמָן - מֻתָּרִים, וְאִם לָאו - אֲסוּרִין:

ה. **אֵין** עוֹשִׂין אֶת הַיַּיִן אַלּוּנְתִּית, וְאֶת הַשֶּׁמֶן עָרֵב, וְאִם עָשָׂה אֶת הַיַּיִן אַלּוּנְתִּית וְאֶת הַשֶּׁמֶן עָרֵב - סָךְ אֶת הַשֶּׁמֶן וְאֵין סָךְ מִיַּיִן וְחֹמֶץ. שֶׁהַשֶּׁמֶן - דַּרְכּוֹ לְסִיכָה, וְיַיִן וְחֹמֶץ - אֵין דַּרְכָּן לְסִיכָה:

ו. **לֹא** יִתֵּן אָדָם שֶׁמֶן שֶׁל שְׁבִיעִית עַל גַּבֵּי טַבְלָא שֶׁל שַׁיִשׁ לְהִתְעַגֵּל עָלֶיהָ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מַתִּיר שֶׁמֶן שֶׁל שְׁבִיעִית. אֵין סָכִין אוֹתוֹ בְּיָדַיִם טְמֵאוֹת. נָפַל עַל בְּשָׂרוֹ - מְשַׁפְּשְׁפוֹ אֲפִלּוּ בְּיָדַיִם טְמֵאוֹת:

ז. **שֶׁמֶן** שֶׁל שְׁבִיעִית - אֵין חוֹסְמִין בּוֹ תַּנּוּר וְכִירַיִם. וְאֵין סָכִין בּוֹ מִנְעָל וְסַנְדָּל. לֹא יָסוּךְ אֶת רַגְלוֹ שֶׁמֶן וְהוּא בְּתוֹךְ מִנְעָל. וְלֹא יָסוּךְ אֶת רַגְלוֹ וְהוּא בְּתוֹךְ סַנְדָּל. אֲבָל סָךְ אֶת רַגְלוֹ וְנוֹתְנָהּ לְמִנְעָל. סָךְ אֶת רַגְלוֹ וְנוֹתְנָהּ לְסַנְדָּל. סָךְ אָדָם אֶת עַצְמוֹ שֶׁמֶן שֶׁל שְׁבִיעִית, וּמִתְעַגֵּל עַל גַּבֵּי כַּטָּבְלָיָא חֲדָשָׁה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ:

ח. **אֵין** מְפַטְּמִין שֶׁמֶן שֶׁל שְׁבִיעִית. אֲבָל לוֹקְחִין שֶׁמֶן עָרֵב לְסִיכָה מִכָּל מָקוֹם. שֶׁמֶן שֶׁל שְׁבִיעִית - אֵין נוֹתְנִין אוֹתוֹ לְתוֹךְ הַמְּדוּרָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: טוֹבֵל בָּהֶן עֵץ, וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ מְדוּרָה. מַפִּיקִין בְּגֶפֶת וּבְזָגִין שֶׁל שְׁבִיעִית. אֲבָל אֵין מַדְלִיקִין בֶּאֱגוֹזִים, וְאֵין מַפִּיקִין בְּזֵיתִים:

ט. **אֵין** מוֹכְרִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית: לֹא בִּמְדָּה, וְלֹא בְּמִנְיָן, וְלֹא בְּמִשְׁקָל. וְלֹא יְהֵא מוֹדֵד אֶת הֶחָבִית וּמוֹכְרָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא. כַּלְכָּלָה, וּמוֹכְרָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא. אֲלָא אוֹמֵר לוֹ: 'חָבִית זוֹ אֲנִי מוֹכֵר לְךָ בְּדִינָר', 'כַּלְכָּלָה זוֹ אֲנִי מוֹכֵר לְךָ בְּטְרִיסִית':

י. **לֹא** יְמַלֵּא אֶת הַכַּלְכָּלָה וְיוֹצֵא וּמוֹכְרָהּ בַּשּׁוּק. אַף בְּשָׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ - אָסוּר, שֶׁזּוֹ דֶּרֶךְ הָרְמִיּוֹת:

יא. **בֵּית** שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מוֹכְרִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית בְּמָעוֹת, אֲלָא בְּפֵרוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקַּח בָּהֶן קַרְקַע. וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. אֵין מוֹכְרִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית לֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית, אֲלָא מִזּוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר הַמִּתְקַיֵּם. אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵין מִתְקַיֵּם, אֲפִלּוּ מֵאָה סְעוּדוֹת - מֻתָּר:

יב. **אֵין** מוֹכְרִין וְאֵין לוֹקְחִין מִן הַכּוּתִי וּמִן הַנָּכְרִי פֵּרוֹת שְׁבִיעִית. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: מוֹכְרִין לְכוּתִי עַד אַרְבַּע אִפָּרוֹת:

יג. הַלּוֹקֵחַ מִן הַנַּחְתּוֹם כִּכָּר בְּפוּנְדְיוֹן, וְאָמַר לוֹ: 'שֶׁאַלְקֵט יָרָקוֹת שָׂדֶה וָאָבִיא לְךָ' - מֻתָּר. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה אוֹסְרִין:

יד. **חֲמִשָּׁה** שָׁהָיוּ מְלַקְּטִין יָרָק - לֹא יְהֵא אֶחָד מוֹכֵר לְכֻלָּם, אֲלָא אֶחָד מֵהֶן מוֹכֵר שֶׁלּוֹ וְשֶׁלָּהֶן. חֲמִשָּׁה אַחִין שָׁהָיוּ מְלַקְּטִין יָרָק - אֶחָד מוֹכֵר עַל יְדֵי כֻּלָּן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּהוּ פַּלְטֵר:

מז. חֲנָנְיָ שֶׁהָיָה מְגַדֵּל יָרָק שֶׁל שְׁבִיעִית - לֹא יְהֵא מְחַשֵּׁב שְׂכָרוֹ מִיָּרָק, אֶלָּא מְחַשֵּׁב הוּא מִיָּין וּמִשָּׁמֶן, שְׂכַר בַּטָּלָה:

מז. לֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: 'הַעֲלֵה אֶת הַפֵּרוֹת אֵלּוּ לִירוּשָׁלַיִם לְחַלֵּק'. אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ: 'הַעֲלֵם שֶׁנֹּאכְלֵם בִּירוּשָׁלַיִם וְשֶׁנִּשְׁתֶּה אֲנִי וְאַתָּה'. וְכֵן לֹא יֹאמַר אָדָם לְעָנִי: 'הֵילָךְ סֶלַע זוֹ וְהָבֵא לִי לֶקֶט הַיּוֹם'; 'הָבֵא לִי שִׂכְחָה הַיּוֹם'; 'הָבֵא לִי פֵּאָה הַיּוֹם'. אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ: 'בְּלֶקֶט שֶׁתָּבִיא הַיּוֹם'; 'בְּפֵאָה שֶׁתָּבִיא הַיּוֹם':

יז. וְכֵן מִי שֶׁהָיְתָה בְּיָדוֹ סֶלַע שֶׁל שְׁבִיעִית, וּמְבַקֵּשׁ לְקַח בָּהּ חָלוּק - הוֹלֵךְ אֵצֶל חֲנָנְיָ וְאוֹמֵר לוֹ: 'תֵּן לִי בָּזֶה פֵּרוֹת', וְנוֹתֵן לוֹ. וְהַלָּה אוֹמֵר לוֹ: 'הֲרֵי פֵּרוֹת הָאֵלּוּ נְתוּנִין לְךָ בְּמַתָּנָה'. וְהַלָּה אוֹמֵר: 'הֲרֵי סֶלַע נָתוּן לְךָ בְּמַתָּנָה'. וְהוּא נוֹתֵן לוֹ חָלוּק בְּמַתָּנָה. פֵּרוֹת שְׁבִיעִית - אֵין לוֹקְחִין בָּהֶן מַיִם וּמֶלַח. [רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לוֹקְחִין בָּהֶם מַיִם וָמֶלַח]:

יח. פֵּרוֹת שְׁבִיעִית - אֵין נוֹתְנִין אוֹתָן, לֹא לְתוֹךְ הַמִּשְׁרָה, וְלֹא לְתוֹךְ הַכְּבוֹסָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: נוֹתְנִין אוֹתָן לְתוֹךְ הַכְּבוֹסָה. הַחַמָּרִין, וְהַגַּמָּלִין, וְהַסַּפָּנִין, שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין בַּשְּׁבִיעִית, שְׂכָרָן - שְׁבִיעִית:

יז. **זֵיתִים** שֶׁל שְׁבִיעִית - אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן בַּקַּתְבִי״. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מַתִּיר. רַבָּן גַּמְלִיאֵל וּבֵית דִּינוֹ הִתְקִינוּ, שֶׁיִּהְיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן בַּקּוֹתֶב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: טוֹחֲנָן בְּרֵחַיִם שֶׁלֹּא נִטְחַן בָּהּ בִּשְׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כּוֹתֵשׁ וּמַקְפֶּה בָּעֲרֵבָה:

כ. **עֲנָבִים** שֶׁל שְׁבִיעִית - אֵין דּוֹרְכִין אוֹתָן בַּגַּת, אֲבָל דּוֹרְכִין אוֹתָן בָּעֲרֵבָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: דּוֹרְכִין בַּיָּד, בֶּחָבִית. תְּאֵנִים שֶׁל שְׁבִיעִית - אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן דְּבֵלָה, אֲבָל עוֹשִׂין אוֹתָן גְּרוֹגָרוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְמָעֵךְ וּמְנַגֵּב בַּיָּד:

כא. **מְפָרְרִין** רִמּוֹנִין לַעֲשׂוֹתָן פֶּרֶד״. וְסוֹחֲטִים עֲנָבִים לַעֲשׂוֹתָן צִמּוּקִים. אֵין לוֹקְחִין תְּרוּמָה בִּדְמֵי שְׁבִיעִית, שֶׁלֹּא יְבִיאוּהָ לִידֵי פְּסוּל. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר:

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. **אֵין** מְחַלְּלִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי עַל פֵּרוֹת שְׁבִיעִית. וְאִם חִלְּלוּ - יֵאָכְלוּ כֶּחָמוּר שֶׁבָּהֶן. פֵּרוֹת שְׁבִיעִית וּפֵרוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁנִּתְעָרְבוּ - יֵאָכְלוּ כֶּחָמוּר שֶׁבָּהֶן. פֵּרוֹת שְׁבִיעִית שֶׁלָּקַח

יז. עֵץ גָּדוֹל שֶׁנּוֹתְנִים עַל הַזֵּיתִים בְּבֵית הַבַּד, וְאָסוּר, דַּהֲוָה כְּדָרֶךְ הַבּוֹצְרִים. יח. שֶׁמּוֹצִיא לַחְלוּחִית הָרִמּוֹן וְנַעֲשֶׂה כְּמוֹ צִמּוּקִים בַּעֲנָבִים.

בָּהֶן דְּבָרִים אֲחֵרִים - יֵאָכְלוּ כֶּחָמוּר שֶׁבָּהֶן. פֵּרוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלָּקַח בָּהֶן דְּבָרִים אֲחֵרִים - יֵאָכְלוּ כֶּחָמוּר שֶׁבָּהֶן:

ב. **חֹמֶר** בַּשְּׁבִיעִית שֶׁאֵין בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וּבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁאֵין בַּשְּׁבִיעִית. שֶׁהַשְּׁבִיעִית עָשָׂה בָּהּ אֶת הַמַּפְקָר - בְּשֶׁמּוּר. וּפְסֹלֶת אוֹכְלִין - כְּאוֹכְלִין. וְאוֹכְלֵי אָדָם כְּאוֹכְלֵי בְהֵמָה. וּקְלִפֵּי אֱגוֹזִים וּקְלִפֵּי רִמּוֹנִין בַּיּוֹצֵא בָּהֶן, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי:

ג. **שְׁבִיעִית** - מִתְחַלֶּלֶת עַל הַכֹּל. וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - אֵין מִתְחַלֵּל אֶלָּא עַל הַמָּעוֹת בִּלְבַד. שְׁבִיעִית - מִתְבָּעֶרֶת מִכָּל מִין וּמִין. וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - כָּל הַמִּינִים מִתְבָּעֲרִין בְּאֶחָד. שְׁבִיעִית - הִיא וְדָמֶיהָ אֲסוּרִין. וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - אוֹ הוּא אוֹ דָמָיו אֲסוּרִין. שְׁבִיעִית - אֵין לוֹקְחִין בָּהּ זִבְחֵי שְׁלָמִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי:

ד. **חֹמֶר** בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, שֶׁמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי - קוֹנֶה אֶת הַקַּנְקַן וְאוֹסֵר דָּמָיו. עֲרוּבִין[יט], סָפֵק עֲרוּבוֹ - כָּל שֶׁהוּא, וְטָעוּן חֹמֶשׁ, וְטָעוּן וִדּוּי, וְאָסוּר לָאוֹנֵן, וְלֹא הֻתַּר לַאֲכִילָה אֶלָּא בְּפִדְיוֹן, וְאֵין מַדְלִיקִין בּוֹ אֶת הַנֵּר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּשְּׁבִיעִית:

ה. **אֶחָד** שְׁבִיעִית וְאֶחָד מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - מְחַלְּלִין אוֹתוֹ עַל חַיָּה וְעוֹף, וְעַל בְּהֵמָה בַּעֲלַת מוּם, בֵּין חַיִּים וּבֵין שְׁחוּטִין; דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא אָמְרוּ, אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהֵן שְׁחוּטִין:

יט. שֶׁנִּתְעָרֵב מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּחֻלִּין.

ו. **אֶחָד** שְׁבִיעִית וְאֶחָד מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - אֵין פּוֹרְעִין מֵהֶן מִלְוֶה וְחוֹב. אֵין מְשַׁלְּמִין מֵהֶן גְּמוּלִין, וְאֵין פּוֹדִין בָּהֶן שְׁבוּיִן, וְאֵין עוֹשִׂין בָּהֶן שׁוּשְׁבִינוּת, וְאֵין פּוֹסְקִין מֵהֶן צְדָקָה. אֲבָל מַשְׁלִימִין מֵהֶן דָּבָר שֶׁל גְּמִילוּת חֲסָדִים, וּצְרִיכִין לְהוֹדִיעַ, וְנוֹתְנִין אוֹתָן לְחָבֵר עִיר בְּטוֹבָה:

ז. **שָׁלֹשׁ** אֲרָצוֹת לְבָעוּר: יְהוּדָה, וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְהַגָּלִיל. שְׁלָשְׁתָּן - שֶׁל שָׁלֹשׁ שֶׁלֹּשׁ אֲרָצוֹת. לָמָּה הֻזְכְּרוּ הָהָר הָעֵמֶק וְהַשְּׁפֵלָה? לְפִי שֶׁאֵין אוֹכְלִין מִבָּהָר עַל שֶׁבָּעֵמֶק, וְלֹא מִבָּעֵמֶק עַל שֶׁבָּהָר. אֶלָּא: הַר וְהוֹרוֹ, עֵמֶק וְעֶמְקוֹ, שְׁפֵלָה וּשְׁפֵלָתוֹ:

ח. **וּבְסוּרְיָא** - לֹא אָמְרוּ שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת, אֶלָּא: אוֹכְלִין מִן הָרִאשׁוֹן, עַד שֶׁיִּכְלֶה הָאַחֲרוֹן שֶׁבָּהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לֹא אָמְרוּ שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת - אֶלָּא בִּיהוּדָה. וּשְׁאָר כָּל אֲרָצוֹת - אוֹכְלִין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁיִּכְלֶה מִבֵּית-אֵל וּמִגְּדֵרָה שֶׁל קֶסָרִין. אֵיזֶה הוּא הַר שֶׁלָּהּ? זֶה הַר הַמֶּלֶךְ. שְׁפֵלָה? זוֹ שְׁפֵלַת דָּרוֹם. לוֹד - עֵמֶק שֶׁלָּהּ מֵעַיִן גֶּדִי וְעַד יְרִיחוֹ:

ט. **אֵיזֶה** הוּא עֵמֶק שֶׁבַּגָּלִיל? כְּגוֹן גִּנּוֹסָר וְחַבְרוֹתֶיהָ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֵיזֶה הוּא הַר שֶׁבְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן? כְּגוֹן חֹרִים וְכַמְרוֹנָגְדֵּר וְחַבְרוֹתֶיהָ. שְׁפֵלָה שֶׁלָּהּ - חֶשְׁבּוֹן וְכָל עָרֶיהָ שֶׁבַּמִּישׁוֹר, דִּיבוֹן וּבָמוֹת בָּעַל וּבֵית בַּעַל מָעוֹן. עֵמֶק שֶׁלָּהּ - כְּגוֹן בֵּית נִמְרָה רָמָתָהּ וְחַבְרוֹתֶיהָ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: סִימָן לֶהָרִים - מִילִין. סִימָן לָעֲמָקִים - דְּקָלִים. סִימָן לַנְּחָלִים - קָנִים. סִימָן לַשְּׁפֵלִים - שִׁקְמִים.

אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר - זֵכֶר לַדָּבָר (מְלָכִים-א י, כז):
"וְאֵת הָאֲרָזִים נָתַן כַּשִּׁקְמִים אֲשֶׁר בַּשְּׁפֵלָה לָרֹב":

י. **אוֹכְלִין** מִבֵּית-הַמֶּלֶךְ עַד שֶׁיִּכְלֶה מִבֵּית-אֵל. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֵכֶר לַדָּבָר (בְּרֵאשִׁית מט, כז):
"בִּנְיָמִין זְאֵב יִטְרָף" - זוֹ אַרְצוֹ שֶׁחוֹטֶפֶת. "בַּבֹּקֶר יֹאכַל עַד" - זוֹ יְרִיחוֹ שֶׁמַּקְדֶּמֶת. "וְלָעֶרֶב יְחַלֵּק שָׁלָל" - זֶה בֵּית-אֵל שֶׁמְּאַחֶרֶת. אוֹכְלִין בִּדְבֵלָה - עַד שֶׁיִּכְלוּ סְגֻרִיּוֹת. וּבְנֵי גְּלִיל הָעֶלְיוֹן - עַד שֶׁיִּכְלוּ לוּפְסֵי בֵית דָּגָן וְחַבְרוֹתֶיהָ. בַּגְּלִיל הַתַּחְתּוֹן - עַד שֶׁיִּכְלוּ אַהוֹנוֹת שֶׁל טוּבְיָתָא:

יא. **אוֹכְלִין** בַּתְּאֵנָה - עַד שֶׁיִּכְלוּ בְּנֵי בֵית-הִינִי. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לֹא הֻזְכְּרוּ פַּגֵּי בֵית-אוֹנִי אֶלָּא לְמַעֲשְׂרוֹת בִּלְבַד. פַּגֵּי בֵית-אוֹנִי וְאַהֲינִי טוֹבִיתָא - חַיָּבִין בַּמַּעֲשְׂרוֹת. וְאֵין אוֹכְלִין עַל הַסְּפִיחִין שֶׁבְּעַבּוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹכְלִין עַל הַסְּפִיחִין שֶׁבְּעַבּוֹ, וְעַל הַדִּיפְרָא, אֲבָל לֹא עַל סְתָנְיוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף עַל סְתָנְיוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: דִּיפְרָה שֶׁבִּכְּרָה, עַד שֶׁלֹּא כָּלָה הַקַּיִץ - אוֹכְלִין עָלֶיהָ:

יב. **אוֹכְלִין** בַּעֲנָבִים - עַד שֶׁיִּכְלֶה דָּלִיּוֹת שֶׁבָּאֹכֶל. אִם יֵשׁ אַפִּיל מֵהֶן - אוֹכְלִין עֲלֵיהֶן. וּשְׁאָר כָּל אַרְצוֹת, אֶחָד לַחֲרוּבִין לַזֵּיתִים וְלִתְמָרִים. אוֹכְלִין בַּזֵּיתִים - עַד שֶׁיִּכְלֶה הָאַחֲרוֹן שֶׁבַּתָּקוֹעַ. רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: אַף עַל גּוּשׁ חֶלֶב, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא עָנִי יוֹצֵא וְלֹא יְהֵא מֵבִיא רֹבַע, בֵּין מֵרֹאשׁוֹ וּבֵין מִתַּחְתָּיו. אוֹכְלִין בַּתְּמָרִים - עַד שֶׁיִּכְלֶה הָאַחֲרוֹן שֶׁבְּצוֹעַר.

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אוֹכְלִין עַל מַה שֶּׁמַּבְכִּיפִין, וְאֵין אוֹכְלִין עַל מַה שֶּׁמַּשְׁיצִין. וּשְׁאָר כָּל פֵּרוֹת הָאִילָן, כְּגוֹן: הָעֲגוּסִים, וְהַקְּרוּסְטְמֵילִין, וְהַפְּרוּדִין, וְהָעֲזָרְדִין - אוֹכְלִין מִמַּה שֶּׁבָּהָר עַל שֶׁבָּעֵמֶק, וּמִמַּה שֶּׁבָּעֵמֶק עַל שֶׁבָּהָר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כֻּלָּן כַּחֲרוּבִין, אוֹכְלִין עֲלֵיהֶן - עַד שֶׁתֵּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה. אֵין אוֹכְלִין עַל הַיָּרָק שֶׁל בֵּית-שִׁלְחִין, לְפִי שֶׁאֵינוֹ כָּלֶה:

יג. **שָׁרְשֵׁי** קוֹלְסֵי כְּרוּב שֶׁנִּבְשׁוּ - אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: קוֹלְסֵי כְּרוּב, אַף עַל פִּי שֶׁנִּבְשׁוּ - אוֹכְלִין עֲלֵיהֶן. כֵּיוֹצֵא בוֹ: מְגַבֵּב בְּיָבֵשׁ - צָרִיךְ לְבָעֵר:

יד. **מֵאֵימָתַי** פּוֹרְשִׁין מִשְּׁבִילִין שֶׁבַּשָּׂדוֹת? מִשֶּׁתֵּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהַשָּׁנִים כְּתִקְנָן. עַכְשָׁו שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ שָׁנִים, אֲפִלּוּ לֹא יָרַד אֶלָּא גֶּשֶׁם אֶחָד בִּלְבַד - צָרִיךְ לְפָרֵשׁ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: גְּשָׁמִים שֶׁיָּרְדוּ שִׁבְעָה יָמִים, זֶה אַחַר זֶה וְלֹא פָּסְקוּ - יֵשׁ בָּהֶן כְּדֵי רְבִיעָה רִאשׁוֹנָה:

פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. **בָּרִאשׁוֹנָה** הָיוּ שְׁלוּחֵי בֵית דִּין יוֹשְׁבִין עַל פִּתְחֵי עֲיָרוֹת, כָּל מִי שֶׁמֵּבִיא פֵּרוֹת בְּתוֹךְ יָדוֹ - נוֹטְלִין אוֹתָן

מִמֶּנּוּ, וְנוֹתְנִין לוֹ מֵהֶן מָזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. וְהַשְּׁאָר - מַכְנִיסִין אוֹתוֹ לְאוֹצַר שֶׁבָּעִיר:

ב. הִגִּיעַ זְמַן תְּאֵנִים - שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין שׁוֹכְרִין פּוֹעֲלִין וְאוֹרִין אוֹתָן, וְעוֹשִׂים אוֹתָן דְּבֵלָה, וּמַכְנִיסִין אוֹתָן לְאוֹצַר שֶׁבָּעִיר. הִגִּיעַ זְמַן עֲנָבִים - שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין שׁוֹכְרִין פּוֹעֲלִין וּבוֹצְרִין אוֹתָן, וְדוֹרְכִין אוֹתָן בַּגַּת, וְכוֹבְשִׁין אוֹתָן בֶּחָבִיּוֹת, וּמַכְנִיסִין אוֹתָן לְאוֹצַר שֶׁבָּעִיר. הִגִּיעַ זְמַן זֵיתִים - שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין שׁוֹכְרִין פּוֹעֲלִין וּמוֹסְקִין אוֹתָן, וְעוֹטְנִין אוֹתוֹ בְּבֵית הַבַּד, וְכוֹנְסִין אוֹתָן בֶּחָבִיּוֹת, וּמַכְנִיסִין אוֹתָן לְאוֹצַר שֶׁבָּעִיר, וּמְחַלְּקִין מֵהֶן עַרְבֵי שַׁבָּתוֹת, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי בֵּיתוֹ:

ג. הִגִּיעַ זְמַן שְׁעַת הַבְּעוּר - עֲנִיִּים אוֹכְלִין אַחַר הַבְּעוּר אֲבָל לֹא עֲשִׁירִים; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֶחָד עֲנִיִּים וְאֶחָד עֲשִׁירִים - אוֹכְלִין אַחַר הַבְּעוּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עֲשִׁירִים - אוֹכְלִין מִן הָאוֹצָר אַחַר הַבְּעוּר:

ד. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֵּרוֹת שְׁבִיעִית, הִגִּיעַ שְׁעַת הַבְּעוּר - מְחַלֵּק מֵהֶן לִשְׁכֵנָיו וְלִקְרוֹבָיו וּלְיוֹדְעָיו, וּמוֹצִיא וּמַנִּיחַ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ, וְאוֹמֵר: 'אַחֵינוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּל מִי שֶׁצָּרִיךְ לְטוֹל יָבֹא וְיִטֹּל', חוֹזֵר וּמַכְנִיס לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁעָה שֶׁיִּכְלוּ:

ה. הַקַּפַּת הַחֲנוּת - מְשַׁמֶּטֶת; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינָהּ מְשַׁמֶּטֶת. אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה - בִּכְוֹתֵב מָעוֹת, וְדִבְרֵי חֲכָמִים - בִּכְוֹתֵב פֵּרוֹת:

ו. **כְּתֻבַּת** אִשָּׁה, פְּגָמָהּ וְזָקָפָהּ - הֲרֵי זוֹ מְשַׁמֶּטֶת. פְּגָמָהּ וְלֹא זְקָפָהּ, זְקָפָהּ וְלֹא פְּגָמָהּ - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ מְשַׁמֶּטֶת:

ז. הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמַּשְׁכּוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁהַחוֹב מְרֻבֶּה עַל הַמַּשְׁכּוֹן - הֲרֵי זוֹ אֵינוֹ מְשַׁמֵּט. הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמַּשְׁכּוֹן, אוֹ בִּשְׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַפּוֹתִיקִי - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ מְשַׁמֵּט:

ח. **וּבְשֵׁם** שֶׁהַשְּׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת מִלְוֶה - כָּךְ שְׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת שְׁבוּעָה. שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים טו, ב): "וְזֶה דְּבַר". דָּבָר שֶׁהַשְּׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתּוֹ - מְשַׁמֶּטֶת שְׁבוּעָתוֹ. וְדָבָר שֶׁאֵין הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתּוֹ - אֵין מְשַׁמֶּטֶת שְׁבוּעָתוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הוּא מַשְׁמִיט, וְאֵין יוֹרְשִׁין מַשְׁמִיטִין, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יַשֶּׁה בְּרֵעֵהוּ":

ט. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: פְּרוֹזְבּוּל הַמְקֻשָּׁר, דַּיָּנִין חוֹתְמִין מִבִּפְנִים, וְהָעֵדִים מִבַּחוּץ. אָמְרוּ לוֹ: אֵין מַעֲשֶׂה בֵּית דִּין צְרִיכִין קִיּוּם:

י. **חֲמִשָּׁה** שֶׁלָּוּ בִּשְׁטָר אֶחָד, כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ קַרְקַע - כּוֹתְבִין עָלָיו פְּרוֹזְבּוּל. וְכָל מִי שֶׁאֵין לוֹ קַרְקַע - אֵין כּוֹתְבִין עָלָיו פְּרוֹזְבּוּל. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֲפִלּוּ אֶחָד שֶׁיֵּשׁ לוֹ קַרְקַע - כּוֹתְבִין עָלָיו פְּרוֹזְבּוּל. לַלְוֶה קַרְקַע, וְלַמַּלְוֶה אֵין קַרְקַע - כּוֹתְבִין עָלָיו פְּרוֹזְבּוּל. לוֹ

אֵין כַּרְכַּע, וְלָעֲרבין לוֹ כַּרְכַּע - כּוֹתְבין עָלָיו פְּרוֹזְבוּל. עָצִיץ נָקוּב - כּוֹתְבין עָלָיו פְּרוֹזְבוּל, וְשֶׁאֵינוֹ נָקוּב - אֵין כּוֹתְבין עָלָיו פְּרוֹזְבוּל. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף שֶׁאֵינוֹ נָקוּב - כּוֹתְבין עָלָיו פְּרוֹזְבוּל. רַבִּי חֲנִנְפִּית אוֹמֵר: כּוֹתְבין לְאִשָּׁה עַל נִכְסֵי בַּעְלָהּ:

יא. **אֵימָתַי** כּוֹתְבין פְּרוֹזְבוּל? עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. כָּתְבוּ עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, אַף עַל פִּי שֶׁחוֹזֵר וְקָרְעוֹ לְאַחַר מִכֵּן - גּוֹבֶה עָלָיו וְהוֹלֵךְ אֲפִלּוּ לְזְמַן מְרֻבֶּה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל מִלְוֶה שֶׁלְּאַחַר פְּרוֹזְבוּל - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ מְשַׁמֵּט:

יב. הַגַּזְלָן, וְשֶׁהִלְוָה מְעוֹתָיו בְּרִבִּית שֶׁעָשׂוּ תְּשׁוּבָה, וְהֶחֱזִירוּ גְּזֵלָן - אֵין מְקַבְּלִין מֵהֶן. כָּל הַמְקַבֵּל מֵהֶן - אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ:

מַסֶּכֶת תְּרוּמוֹת

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: חֵרֵשׁ שֶׁתָּרַם - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בִּבְנָיו שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן גּוּדְגָּדָה שֶׁהָיוּ חֵרְשִׁים, וְהָיוּ כָּל הַטָּהֳרוֹת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם נַעֲשׂוֹת עַל גַּבָּם. אָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁם רְאָיָה? טָהֳרוֹת - אֵין צְרִיכוֹת מַחֲשָׁבָה, וְנַעֲשׂוֹת עַל גַּב חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן. תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת - צְרִיכוֹת מַחֲשָׁבָה. רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר: תְּרוּמַת חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן - לֹא תֵצֵא לְחֻלִּין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק יֵשׁ בּוֹ דַּעַת סָפֵק אֵין בּוֹ דַּעַת. כֵּיצַד עוֹשִׂין? בֵּית דִּין מְמַנִּין לוֹ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס וְהוּא תּוֹרֵם, וְהֵם מְקַיְּמִין עַל יָדָיו. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵיזֶהוּ חֵרֵשׁ? כָּל שֶׁהָיָה חֵרֵשׁ מִתְּחִלָּתוֹ. אֲבָל פִּקֵּחַ שֶׁנִּתְחָרֵשׁ - הוּא תּוֹרֵם וְהֵן מְקַיְּמִין עַל יָדָיו:

ב. **שׁוֹמֵעַ** וְאֵינוֹ מְדַבֵּר - זֶה הוּא אִלֵּם. מְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ - זֶה הוּא חֵרֵשׁ. זֶה וָזֶה - הֲרֵי הֵן כִּפִּקֵּחַ לְכָל דָּבָר:

ג. **אֵיזֶהוּ** שׁוֹטֶה? הַיּוֹצֵא יְחִידִי בַּלַּיְלָה, וְהַלָּן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, וְהַמְקָרֵעַ אֶת כְּסוּתוֹ, וְהַמְאַבֵּד אֶת מַה שֶּׁנּוֹתְנִים לוֹ. פְּעָמִים שׁוֹטֶה וּפְעָמִים חָלִים: זֶה הַכְּלָל! כָּל זְמַן שֶׁהוּא

שׁוֹטֶה - הֲרֵי הוּא בְּשׁוֹטֶה לְכָל דָּבָר, חָלִים - הֲרֵי הוּא בְּפִקֵּחַ לְכָל דָּבָר:

ד. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: קָטָן שֶׁתָּרַם - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּקָטָן שֶׁהִנִּיחוֹ אָבִיו בְּמִקְשָׁה, וְהָיָה תּוֹרֵם, וְאָבִיו מְקַיֵּם עַל יָדוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: תְּרוּמָתוֹ - תְּרוּמָה. אָמְרוּ לוֹ: לֹא הוּא שֶׁתָּרַם, אֶלָּא אָבִיו שֶׁאִמֵּן אַחֲרָיו:

ה. **בֵּיצַד** תּוֹרֵם אֶת שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ? הֲרֵי שֶׁיָּרַד לְתוֹךְ שָׂדֵה חֲבֵרוֹ וְלִקֵּט וְתָרַם שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, אִם חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם גָּזֵל - אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וְאִם אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם גָּזֵל - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. כֵּיצַד יָדוּעַ אִם חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם גָּזֵל אִם לָאו? הֲרֵי שֶׁבָּא בַּעַל הַבַּיִת וּמְצָאוֹ וְאָמַר לוֹ: 'כַּלֵּךְ אֵצֶל יָפוֹת', נִמְצְאוּ יָפוֹת - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם גָּזֵל, וְאִם לָאו - הֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם גָּזֵל. וְאִם הָיָה בַּעַל הַבַּיִת מְלַקֵּט וּמוֹסִיף עֲלֵיהֶן, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם גָּזֵל:

ו. **הַגַּנָּב**, וְהַגַּזְלָן, וְהָאַנָּס - תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה, וּמַעֲשְׂרוֹתֵיהֶן מַעֲשֵׂר, וְהֶקְדֵּשָׁן הֶקְדֵּשׁ. אִם הָיוּ בְּעָלִים מְרַדְּפִין אַחֲרֵיהֶן - אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה, וְאֵין מַעֲשְׂרוֹתֵיהֶן מַעֲשֵׂר, וְאֵין הֶקְדֵּשָׁן הֶקְדֵּשׁ. בַּעֲלֵי בָּתִּים סִיקְרִיקוֹן - תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה, וּמַעֲשְׂרוֹתֵיהֶן מַעֲשֵׂר, וְהֶקְדֵּשָׁן הֶקְדֵּשׁ:

ז. **הַבֵּן**, וְהַשָּׁבִיר, וְהָעֶבֶד, וְהָאִשָּׁה - תּוֹרְמִין עַל מַה שֶּׁהֵן אוֹכְלִין. אֲבָל לֹא יִתְרְמוּ עַל הַכֹּל, שֶׁאֵין אָדָם תּוֹרֵם

דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ. הַבֵּן בְּשֶׁל אָבִיו, וְהָאִשָּׁה בְּעִסָּתָהּ - הֲרֵי אֵלּוּ תּוֹרְמִין, מִפְּנֵי שֶׁתָּרְמוּ בִּרְשׁוּת:

ח. **אָרִים** שֶׁתָּרַם, וּבָא בַּעַל הַבַּיִת וְעִכֵּב, אִם עַד שֶׁלֹּא תָּרַם עִכֵּב - אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וְאִם מִשֶּׁתָּרַם עִכֵּב - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. אֲבָל אֵין רַשַּׁאי לְהוֹצִיא מַעֲשֵׂר אֶלָּא עַל חֶלְקוֹ בִּלְבַד:

ט. **פּוֹעֵל** שֶׁתָּרַם אֶת הַגֹּרֶן - אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וְאִם אָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת: 'כְּנוֹס לִי גָּרְנִי' - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, שֶׁאֵין הַגֹּרֶן נִכְנָס אֶלָּא אִם כֵּן נִתְרַם:

י. **פּוֹעֲלִים** שֶׁתָּרְמוּ אֶת הַבּוֹר - אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה. וְאִם הָיָה בּוֹר קָטָן וַאֲחֵרִים מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ - תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה:

יא. **רַשַּׁאי** בַּעַל הַבַּיִת לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר טֶבֶל כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבַּמַּעֲשֵׂר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בַּעַל הַבַּיִת שֶׁתָּרַם אֶת הַמַּעֲשֵׂר - מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי:

יב. **אַפְּטְרוֹפִּין** תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין עַל נִכְסֵי יְתוֹמִים. מוֹכְרִין בָּתִּים שָׂדוֹת וּכְרָמִים, בְּהֵמָה, עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת לְהַאֲכִיל לַיְתוֹמִים, וְלַעֲשׂוֹת לָהֶן סְכָּה וְלוּלָב וְצִיצִית, וְכָל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, וּלְקָנוֹת לָהֶן סֵפֶר תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים, וְכָל דָּבָר הַקָּצוּב מִן הַתּוֹרָה. אֲבָל אֵין פּוֹדִין עֲלֵיהֶן שְׁבוּיִן, וְאֵין פּוֹסְקִין עֲלֵיהֶן צְדָקָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְכָל

דָּבָר שֶׁאֵינוֹ קָצוּב מִן הַתּוֹרָה. וְאֵינָן רַשָּׁאִין לְהוֹצִיא עֲבָדִים בְּנֵי חוֹרִין, אֲבָל מוֹכְרִין אוֹתָן לַאֲחֵרִים, וַאֲחֵרִים מוֹצִיאִין אוֹתָן בְּנֵי חוֹרִין. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, שֶׁנּוֹתֵן דָּמָיו וּפוֹדֶה אֶת עַצְמוֹ:

יג. **אֵין** מוֹכְרִין בְּרָחוֹק לִקַּח בְּקָרוֹב, בְּרַע לִקַּח בְּיָפֶה. אֵין דָּנִין לְחוֹב וְלִזְכוּת, לְהַכְנִיס לְהוֹצִיא לִיתוֹמִין, אֶלָּא אִם כֵּן נָטְלוּ רְשׁוּת מִבֵּית דִּין. וּצְרִיכִין אַפְּטְרוֹפִין לְחַשֵּׁב עִם הַיְתוֹמִין בָּאַחֲרוֹנָה; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין לִיתוֹמִין אֶלָּא מַה שֶּׁהִנִּיחוּ לָהֶם אַפְּטְרוֹפִין. מוֹכְרִין עֲבָדִים לִקַּח בָּהֶן קַרְקָעוֹת. אֵין בֵּית דִּין עוֹשִׂין אַפְּטְרוֹפִין נָשִׁים וַעֲבָדִים בַּתְּחִלָּה. וְאִם מִנָּה אוֹתָן אֲבִיהֶן בְּחַיָּיו - עוֹשִׂין אַפְּטְרוֹפִין:

יד. **רַבִּי** שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יְתוֹמִים שֶׁסָּמְכוּ אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת, אוֹ שֶׁסְּמָכָם אֲבִיהֶם, אוֹ שֶׁסָּמְכוּם בֵּית דִּין - מְעַשֵּׂר וּמַאֲכִילָן מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יָתוֹם בֶּן לֵוִי שֶׁגָּדַל אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת, מְעַשֵּׂר וּמַאֲכִילוֹ מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם. הָיָה לָמוּד אֵצֶל לֵוִי, אוֹ כֹּהֵן, אוֹ עָנִי - הֲרֵי זֶה מַאֲכִילָן מִשֶּׁלּוֹ. אִם הָיָה בֶּן אִשְׁתּוֹ כֹּהֵן, אוֹ לֵוִי, אוֹ עָנִי - הֲרֵי זֶה מַאֲכִילָן מֵחֶלְקָן:

טו. **קָטָן** שֶׁאָמַר לְאָחָד בַּשּׁוּק: 'הַאֲכִילֵנִי מַעֲשֵׂר מֵחֶלְקִי'[א] - מַאֲכִילוֹ מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם. אִם הָיָה חַיָּב לוֹ מְזוֹנוֹת,

---

א. הֵינוּ מַעֲשֵׂר עָנִי מֵהַחֵלֶק שֶׁלּוֹ, שֶׁאֵין לוֹ מַה לֶּאֱכֹל.

אוֹ שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ בְּדֵי מְזוֹנוֹתָיו - מַאֲכִילוֹ מִשֶּׁלּוֹ, וְעוֹשֶׂה לוֹ בְּחֶלְקוֹ סְגֻלָּה:

טז. **לֹא** יִתְרֹם בַּעַל הַבַּיִת מַעֲשֵׂר, וְיִטֹּל רְשׁוּת מִן הַלֵּוִי. וְלֹא אֶת הַזְּרוֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה, וְיִטֹּל רְשׁוּת מִן הַכֹּהֵן. אֲבָל מַלְוֶה אוֹתָן לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן מֵחֶלְקָן:

יז. **מַבִּירֵי** כְּהוּנָּה וּלְוִיָּה, אֵינָן רַשָּׁאִין לַעֲשׂוֹתָן בֵּן. בַּדְּבָרִים הָאוֹבְדִין - מָתָר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמֵשִׁיב אֲבֵדָה:

יח. **רַבִּי** אֶלְעָזָר אוֹמֵר: מִי שֶׁבָּא בַּדֶּרֶךְ, וּבְיָדוֹ תְּאֵנִים וַעֲנָבִים וּמְלָפְפוֹנוֹת שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ לָעִיר - מַשְׁלִיכָן לְתוֹךְ הַנָּקַע אוֹ לְתוֹךְ הַסְּנָאִין[ב]. הָיָה עוֹבֵר בֵּין הַגּוֹיִם וּבֵין הַבּוּתִים, וּבְיָדוֹ דְּבָרִים שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ לָעִיר - מַנִּיחָן עַל גַּבֵּי סֶלַע. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מַנִּיחָן בַּאֲפֵנָדָתוֹ עַד שֶׁיַּסְרִיחוּ:

יט. **גּוֹי** שֶׁתָּרַם שֶׁל חֲבֵרוֹ וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת - אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. מַעֲשֶׂה בְּפִינָא, בְּיִשְׂרָאֵל אֶחָד שֶׁאָמַר לְגוֹי: 'תְּרוֹם לִי גָּרְנִי'! וְתָרְמָה, וְחָזְרָה תְּרוּמָה לְגֹּרֶן, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְאָמַר: הוֹאִיל וְהַגּוֹי תָּרַם - אֵינָהּ תְּרוּמָה. רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר: גּוֹי שֶׁתָּרַם אֶת שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהַבְּעָלִים מְקַיְּמִין עַל יָדָיו - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה:

ב. קוֹצִים. סְנֶא – סְנֶה.

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. **הַמּוֹכֵר** פֵּרוֹת לַחֲבֵרוֹ, וְאָמַר לוֹ: 'פֵּרוֹת שֶׁמָּכַרְתִּי לְךָ טְבֵלִים הֵן'; 'בְּשַׂר בְּכוֹר הוּא'; 'יַיִן נֶסֶךְ הוּא' - שׁוֹרַת הַדִּין אֵין נֶאֱמָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל בֵּן, אֶלָּא הַכֹּל לְפִי מַה שֶּׁהוּא אִישׁ:

ב. **הָיָה** מַקְרִיב עִמּוֹ זְבָחִים, וְאָמַר לוֹ: 'נִתְפַּגְּלוּ'. הָיָה עוֹשֶׂה עִמּוֹ טָהֳרוֹת, וְאָמַר לוֹ: 'נִטְמְאוּ' - נֶאֱמָן, לֹא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל כֵּן. אֲבָל אָמַר לוֹ: 'זְבָחִים שֶׁהִקְרַבְתִּי עִמְּךָ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם נִטְמְאוּ' - שׁוֹרַת הַדִּין אֵין נֶאֱמָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל כֵּן, אֶלָּא הַכֹּל לְפִי מַה שֶּׁהוּא אִישׁ:

ג. **הַשּׁוֹחֵט** אֶת הַפֶּסַח עַל בְּנֵי הַחֲבוּרָה, וְאָמַר: 'שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ שְׁחַטְתִּיו' - שׁוֹרַת הַדִּין אֵין נֶאֱמָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁלֹּא הִתְחִיל בּוֹ - נֶאֱמָן, מִשֶּׁהִתְחִיל בּוֹ - אֵינוֹ נֶאֱמָן:

ד. **אֵין** תּוֹרְמִין מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ! אֲבָל אָמְרוּ: כָּל מִינֵי חִטִּין אֶחָד. כָּל מִין אוֹפִילִין וֶאֱגוֹזִים וּשְׁקֵדִים וְרִמּוֹנִים אֶחָד. תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. הָיוּ לוֹ תְּאֵנִים שְׁחוֹרוֹת וּלְבָנוֹת בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְכֵן שְׁנֵי מִינֵי חִטִּין - תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין תּוֹרְמִין, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: תּוֹרְמִין:

ה. **בֵּיצַד** אֵין תּוֹרְמִין מִן הֶחָדָשׁ עַל הַיָּשָׁן? אֵין תּוֹרְמִין מִפֵּרוֹת שָׁנָה זוֹ עַל פֵּרוֹת שָׁנָה שֶׁעָבְרָה. וְלֹא

מִפֵּרוֹת שָׁנָה שֶׁעָבְרָה עַל פֵּרוֹת שָׁנָה זוֹ. אֲבָל שָׂדֶה שֶׁנַּעֲשָׂה שְׁתֵּי בְּרֵכוֹת בַּשָּׁנָה, וְכֵן שְׂדֵה בֵּית הַשְּׁלָחִין - תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. לִקֵּט יָרָק בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד שֶׁלֹּא בָּא הַשֶּׁמֶשׁ, וְחָזַר וְלִקֵּט מִשֶּׁבָּא הַשֶּׁמֶשׁ - אֵין תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה חָדָשׁ וְזֶה יָשָׁן:

ו. הָיְתָה שְׁנִיָּה וְנִבְנְסָה לַשְּׁלִישִׁית, הָרִאשׁוֹן - מִתְעַשֵּׂר מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְהַשֵּׁנִי - מִתְעַשֵּׂר מַעֲשֵׂר עָנִי. לִקֵּט אֶתְרוֹג בְּעֶרֶב חַמִּשָּׁה עָשָׂר בְּשְׁבָט עַד שֶׁלֹּא בָּא הַשֶּׁמֶשׁ, וְחָזַר וְלִקֵּט אַחַר מִשֶּׁבָּא הַשֶּׁמֶשׁ - אֵין תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה חָדָשׁ וְזֶה יָשָׁן. הָיְתָה שְׁלִישִׁית וְנִבְנְסָה לִרְבִיעִית, הָרִאשׁוֹן - מִתְעַשֵּׂר מַעֲשֵׂר עָנִי, וְהַשֵּׁנִי - מִתְעַשֵּׂר מַעֲשֵׂר שֵׁנִי:

ז. בֵּיצַד אֵין תּוֹרְמִין מִן הַתָּלוּשׁ עַל הַמְחֻבָּר? אָמַר: ׳פֵּרוֹת תְּלוּשִׁין אֵלּוּ עֲשׂוּיִן תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת עַל פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין אֵלּוּ׳. אוֹ ׳פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין אֵלּוּ עֲשׂוּיִן תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת עַל פֵּרוֹת תְּלוּשִׁין אֵלּוּ׳ - לֹא אָמַר כְּלוּם. אֲבָל ׳פֵּרוֹת תְּלוּשִׁין אֵלּוּ עֲשׂוּיִן תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת עַל פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין אֵלּוּ לִכְשֶׁיִּתָּלְשׁוּ׳ - הֲרֵי זֶה אוֹכֵל מֵהֶן עֲרַאי, וְעוֹשֶׂה אוֹתָן תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת עַל מָקוֹם אַחֵר עַד שֶׁיִּתָּלְשׁוּ. נִתְלְשׁוּ - דְּבָרָיו קַיָּמִים:

ח. כֵּיוֹצֵא בּוֹ: מִי שֶׁהָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ, וְהָיְתָה בְּיָדוֹ כַּלְכָּלָה שֶׁל פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן מְתֻקָּנִין, אוֹמֵר: ׳הֲרֵי זֶה עֲשׂוּיָה תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר עַל פֵּרוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי בְּתוֹךְ בֵּיתִי לִכְשֶׁיַּגִּיעַ לָעִיר׳ - הֲרֵי זֶה אוֹכֵל מִמֶּנָּה עֲרַאי, וְעוֹשֶׂה אוֹתָהּ תְּרוּמָה

וּמַעֲשֵׂר עַל מָקוֹם אַחֵר עַד שֶׁיַּגִּיעַ לָעִיר. הִגִּיעַ לָעִיר - דְּבָרָיו כַּיָּמִין. נֶאֱכְלוּ פֵּרוֹת אוֹ נִגְנְבוּ אוֹ שֶׁאָבְדוּ, עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לָעִיר - כַּלְכָּלָה בְּטִבְלָהּ, מִשֶּׁהִגִּיעַ לָעִיר - דְּבָרָיו כַּיָּמִין. יָתֵר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: עֲרוּגָה תְּלוּשִׁין יְהֵיָה תְּרוּמָה עַל פֵּרוֹת עֲרוּגָה זוֹ מְחֻבָּרִין לִכְשֶׁיָּבִיאוּ שְׁלִישׁ וְיִתָּלְשׁוּ, וְהֵבִיאוּ שְׁלִישׁ וְנִתְלְשׁוּ - דְּבָרָיו כַּיָּמִין:

ט. **בֵּיצַד** אֵין תּוֹרְמִין מִפֵּרוֹת הָאָרֶץ עַל פֵּרוֹת חוּץ לָאָרֶץ? אֵין תּוֹרְמִין מִפֵּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל פֵּרוֹת סוּרְיָא. וְלֹא מִפֵּרוֹת סוּרְיָא עַל פֵּרוֹת הָאָרֶץ. יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּנָה שָׂדֶה בְּסוּרְיָא - הֲרֵי הוּא כְּקוֹנֶה בַּפַּרְוָד[ג] שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם, תּוֹרֵם וּמְעַשֵּׂר עָלֶיהָ:

י. **יִשְׂרָאֵל** וְנָכְרִי שֶׁקָּנוּ שָׂדֶה בְּסוּרְיָא - הֲרֵי הוּא כְּטֶבֶל וּכְחֻלִּין שֶׁנִּתְעָרְבוּ זֶה בָּזֶה; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: חֶלְקוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל - חַיָּב, חֶלְקוֹ שֶׁל נָכְרִי - פָּטוּר. יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּנָה שָׂדֶה בְּסוּרְיָא עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא, וְהֵבִיא שְׁלִישׁ, אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר וּמְכָרָהּ לְנָכְרִי - חַיֶּבֶת בְּמַעֲשֵׂר וּבַשְּׁבִיעִית, שֶׁכְּבָר נִתְחַיְּבָה. אֲבָל הָאֲרִיסִין וְהַחֲכִירוֹת וּבָתֵּי אָבוֹת, נָכְרִי שֶׁמִּשְׁכֵּן שָׂדֶהוּ לְיִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה לוֹ יִשְׂרָאֵל נִימוֹסוֹת[ד] עָלֶיהָ - פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת וּפְטוּרָה מִן הַשְּׁמִטָּה:

יא. **אֵיזוֹ** הִיא הָאָרֶץ וְאֵיזוֹ הִיא חוּצָה לָאָרֶץ? כָּל שֶׁשּׁוֹפֵעַ מִטּוּר אַמְנוֹן וָאֵילָךְ - אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. מִטּוּר אַמְנוֹן

ג. פַּרְוָד שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם - מִגְרְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם וּכְפָרֶיהָ. תַּרְגּוּם מִגְרָשָׁהּ — פַּרְוָודָהּ (רַמְבַּ״ם פֵּרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת - מַסֶּכֶת חַלָּה פֶּרֶק ד מִשְׁנָה יא). ד. שְׁטַר.

וְלִפְנִים - חוּצָה לָאָרֶץ. נִסִּין שֶׁבַּיָּם[ה] - רוֹאִין אוֹתָן כְּאִלּוּ חוּט מָתוּחַ מִטּוּר אַמְנוֹן עַד נַחֲלֵי מִצְרַיִם, מִחוּט וְלִפְנִים - אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִחוּט וְלַחוּץ - חוּצָה לָאָרֶץ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁהוּא כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - הֲרֵי הוּא כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר לד, ו): "וּגְבוּל יָם וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וּגְבוּל". נִסִּין שֶׁבַּצְּדָדִין - רוֹאִין אוֹתָן כְּאִלּוּ חוּט מָתוּחַ מִקַּפַּלַרְיָא עַד אוֹקְיָנוֹס, מִנַּחַל מִצְרַיִם עַד אוֹקְיָנוֹס, מִחוּט וְלִפְנִים - אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִחוּט וְלַחוּץ - חוּצָה לָאָרֶץ:

יב. **סְפִינָה** הַבָּאָה מִחוּצָה לָאָרֶץ וְהָיוּ בָהּ פֵּרוֹת, מִחוּט וְלִפְנִים, אִם הִיא גוֹשֶׁשֶׁת - חַיֶּבֶת לִפְי חֶשְׁבּוֹן. וְהַיּוֹצֵאת לְחוּץ לָאָרֶץ - אֵין חַיֶּבֶת לִפְי חֶשְׁבּוֹן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: עַפַּר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כָּל מָקוֹם שֶׁהוּא - חַיָּב:

יג. **אֲבָל** עָרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם - שָׁוִין לַנָּכְרִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּסוּרְיָא וּבְחוּצָה לָאָרֶץ. אֲלָא שֶׁרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין לַנָּכְרִי כֶּרֶם רְבָעִי בְּסוּרְיָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יֵשׁ לוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּשִׁבְיוֹן רֹאשׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל כְּזִיב, שֶׁלָּקַח מִן נָכְרִי רְבָעִי בְּסוּרְיָא וְנָתַן לוֹ דָּמָיו, וּבָא וְשָׁאַל אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהָיָה עוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְאָמַר לוֹ: 'הַמְתֵּן עַד שֶׁנִּהְיֶה בַּהֲלָכָה', וְהִתִּירוֹ. אָמַר לוֹ: מִשָּׁם רְאָיָה? אַף הוּא שָׁלַח לוֹ בְּיַד שָׁלִיחַ חֶרֶשׁ: מַה שֶּׁעָשִׂיתָ עָשִׂיתָ אֲבָל לֹא תְּשַׁנֶּה[ו] לַעֲשׂוֹת כֵּן:

ה. אֵיֵי הַיָּם. ו. לַעֲשׂוֹת כָּךְ שׁוּב.

י״ד. **אֵין** תּוֹרְמִין מִן הַתְּבוּאָה שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁלִישׁ. בֵּיצַד יוֹדֵעַ אִם הֵבִיאָה שְׁלִישׁ אִם לָאו? אִם זוֹרָעָהּ וּמַצְמַחַת - הַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁהֵבִיאָה שְׁלִישׁ. אִם זוֹרָעָהּ וְאֵינָהּ מַצְמַחַת - הַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁלִישׁ:

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. **מִפְּנֵי** מַה אָמְרוּ: אִלֵּם לֹא יִתְרֹם? מִפְּנֵי שֶׁאֵין יָכוֹל לְבָרֵךְ. מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ 'סוּמָא לֹא יִתְרֹם'? מִפְּנֵי שֶׁאֵין יָכוֹל לָבוֹר אֶת הַיָּפֶה מִן הָרַע. מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ 'שִׁכּוֹר לֹא יִתְרֹם'? מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: שִׁכּוֹר - מְקֻחוֹ מֻקָּח, וּמִמְכָּרוֹ מִמְכָּר, מַתָּנָתוֹ מַתָּנָה, וְנִדְרוֹ נֶדֶר, הֻקְדְּשׁוֹ הֻקְדֵּשׁ, עָבַר עֲבֵרָה שֶׁחַיָּב עָלֶיהָ חַטָּאת - מְחַיְּבִין אוֹתוֹ. סְקִילָה - מְחַיְּבִין אוֹתוֹ. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: שִׁכּוֹר - הֲרֵי הוּא כְּפִקֵּחַ לְכָל דָּבָר, אֶלָּא שֶׁפָּטוּר מִתְּפִלָּה. מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ: בַּעַל קֶרִי לֹא יִתְרֹם? מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ. מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ 'עָרֹם לֹא יִתְרֹם'? מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ. אֲבָל מְכַסֶּה אֶת עַצְמוֹ בְּתֶבֶן וּבְקַשׁ וּבְכָל דָּבָר, וּמְבָרֵךְ:

ב. **הָיָה** הוֹלֵךְ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר עָנִי, מֵאֵימָתַי מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן? מִשֶּׁהִפְרִישָׁן. הִפְרִישָׁן, אִם עָתִיד לִקְרוֹת לָהֶם שֵׁם - אֵין בָּהֶן קְדֻשָּׁה עַד שֶׁיִּקָּרֵא לָהֶם שֵׁם. וְאִם אֵין עָתִיד לִקְרוֹת לָהֶם שֵׁם, כֵּיוָן שֶׁהִפְרִישָׁן - נִתְקַדְּשׁוּ:

ג. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: מוֹדֵד אָדָם אֶת טִבְלוֹ וּמַכְנִיסוֹ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְרֹם בַּמִּדָּה וּבַמִּשְׁקָל. שׁוֹקֵל אָדָם אֶת טִבְלוֹ וּמַכְנִיסוֹ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְרֹם בַּמִּשְׁקָל. רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא בַמִּדָּה, וְלֹא בַמָּדוֹד, וְלֹא בַמִּשְׁקָל, וְלֹא בַּשָּׁקוּל, וְלֹא בַמִּנְיָן, וְלֹא בַמָּנוּי. אָמְרוּ לוֹ: מַעֲשֶׂה שֶׁהָיוּ מְלַקְּטִים תְּאֵנִים אַחַר אָבִיךָ, וְאָמַר לָנוּ: הֱיוּ מוֹנִין. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: מַעֲשֶׂה בְּזָקֵן אֶחָד בְּעַרְדַּסְקִית שֶׁהָיָה שׁוֹקֵל אֶת כַּלְכָּלְתּוֹ מְלֵאָה, וְחוֹזֵר וְשׁוֹקְלָהּ רֵיקָנִית, וְהָיָה רַבִּי מֵאִיר מְשַׁבְּחוֹ:

ד. **הַתּוֹרֵם** אֶת הַכַּלְכָּלָה, וְנִמְצְאוּ פֵּרוֹת בְּצִדֵּי כַלְכָּלָה - הֲרֵי אֵלּוּ תְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁבִּלְבּוֹ לִתְרֹם עַל הַכֹּל:

ה. **הָיָה** לְפָנָיו תְּאֵנִים וְרִמּוֹנִים - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְהֵיוֹת יוֹשֵׁב וּמְעַשֵּׂר בֵּין בְּדַקָּה בֵּין בִּגַסָּה, אֶלָּא: תּוֹרֵם כְּדַרְכּוֹ בְּבֵינוֹנִי:

ו. **הַתּוֹרֵם** אֶת הַגֶּרֶן - צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ עַל מַה שֶּׁבַּקַּשִּׁין, עַל מַה שֶּׁבַּתֶּבֶן, עַל מַה שֶּׁבַּצְּדָדִין. הַתּוֹרֵם אֶת הַגַּת - צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ עַל מַה שֶּׁבַּחֲרָצִנִּין וְעַל מַה שֶּׁבַּזָּגִין. הַתּוֹרֵם אֶת הַבּוֹר - צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ עַל מַה שֶּׁבַּגֶּפֶת. אִם לֹא כִּוֵּן - תְּנַאי בֵּית דִּין הוּא שֶׁתְּרוּם עַל הַכֹּל:

ז. **רַבִּי** יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל בֵּית הַגְּרָנוֹת תְּפוּסָה אַחַת. כֵּיצַד? גַּת אֶחָד לִשְׁתֵּי בוֹרוֹת, שְׁתֵּי גִתּוֹת לְבוֹר אַחַת, שְׁתֵּי גִתּוֹת לִשְׁתֵּי בוֹרוֹת, בִּזְמַן שֶׁכֻּלָּם תְּפוּסָה אַחַת - תּוֹרְמִין

וּמְעַשְּׂרִין מִן זֶה עַל זֶה. נִטְמָא אֶחָד מֵהֶן - תּוֹרֵם מִן הַטָּהוֹר שֶׁבּוֹ עַל הַטָּמֵא שֶׁבּוֹ. אֵין כָּלָם תְּפוּסָה אַחַת - אֵין תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. נִטְמָא אֶחָד מֵהֶם - לֹא יִתְרֹם מִן הַטָּהוֹר שֶׁבּוֹ עַל הַטָּמֵא שֶׁבּוֹ. וְכֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל בֵּית הַבַּד קוֹרָה אַחַת. כֵּיצַד? קוֹרָה אַחַת לִשְׁתֵּי בוֹרוֹת, שְׁתֵּי קוֹרוֹת לְבוֹר אַחַת, שְׁתֵּי קוֹרוֹת לִשְׁתֵּי בוֹרוֹת, בִּזְמַן שֶׁכָּלָם תְּפוּסָה אַחַת - תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. נִטְמָא אַחַת מֵהֶם - תּוֹרֵם מִן הַטָּהוֹר שֶׁבּוֹ עַל הַטָּמֵא שֶׁבּוֹ. אֵין כָּלָם תְּפוּסָה אַחַת - אֵין תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. נִטְמָא אֶחָד מֵהֶם - לֹא יִתְרֹם מִן הַטָּהוֹר שֶׁבּוֹ עַל הַטָּמֵא שֶׁבּוֹ:

ח. הָיָה מְלַקֵּט בַּפִּי יָרָק וּמַנִּיחַ בַּגִּנָּה - תּוֹרֵם מֵאַחַת עַל הַכֹּל.

הֵבִיא מִין אַחֵר בֵּינֵיהֶם - תּוֹרֵם מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד. הֵבִיא מִמִּינִים הָרְבֵּה בַּקֻּפָּה, כְּרוֹב מִלְמַעְלָה וּכְרוֹב מִלְמַטָּה וּמִין אֶחָד בְּאֶמְצַע - לֹא יִתְרֹם מִן הָעֶלְיוֹן לַתַּחְתּוֹן אֶלָּא אִם כֵּן הֶקֵּף:

ט. חֲמִשָּׁה צִבּוּרִין בַּגֹּרֶן - תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַכֹּל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁעִכַּר הַגֹּרֶן כַּיָּם, אֵין עִכַּר הַגֹּרֶן כַּיָּם - תּוֹרֵם מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד. הִכְנִיס פֵּרוֹתָיו לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְפֻזָּרִין - תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַכֹּל. שְׁתֵּי מְגוּרוֹת בַּעֲלִיָּה אַחַת - תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַכֹּל. שַׁקֵּי תִּבוּאָה וְעִגּוּלֵי דְּבֵלָה וְדוּגְיוֹת[ז] שֶׁל גְּרוֹגָרוֹת, כָּלָם בַּהֶקֵּפָה אַחַת - תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה:

ז. חֲבִיּוֹת

י. **מֵאֵימָתַי** תּוֹרְמִין אֶת הַגֶּרֶן? מִשֶּׁתֵּעָקֵר הָאַלָּה[ח]. צָבַר מִקְצָת הַגֶּרֶן - תּוֹרֵם מִן הַצָּבוּר עַל שֶׁאֵינוֹ צָבוּר:

יא. **מֵאֵימָתַי** תּוֹרְמִין אֶת הַגַּת? מִשֶּׁיְּהַלְּכוּ בָהּ שְׁתֵּי וָעֶרֶב. מֵאֵימָתַי מְטַמְּאִין? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מִשֶּׁנִּטְּלוּ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: מִשֶּׁנִּטְּלוּ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: הֲלָכָה כִּדְבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי, אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ הָרַבִּים כִּדְבְרֵי בֵּית הִלֵּל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מוֹצִיאִין תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת וּמְטַמְּאִין אֶת הַגַּת מִיָּד:

יב. **מֵאֵימַת** תּוֹרְמִין אֶת הַזֵּיתִים? מִשֶּׁיִּטְעֲינוּ. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִשֶּׁיִּטְחֲנוּ. רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר: מֵבִיא זֵיתִים בַּקֻּפָּה וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַמָּמָל, וּמְהַלֵּךְ בָּהֶן שְׁתֵּי וָעֶרֶב. אָמְרוּ לוֹ: אֵינוֹ דּוֹמֶה עֲנָבִים לְזֵיתִים! עֲנָבִים - רַכּוֹת וְנוֹתְקוֹת אֶת יֵינָן, זֵיתִים - קָשִׁים וְאֵינָן נוֹתְקִין אֶת שַׁמְנָן:

יג. **אֵין** תּוֹרְמִין שֶׁמֶן עַל הַזֵּיתִים הַנִּכְתָּשִׁין, וְלֹא יַיִן עַל עֲנָבִים הַנִּדְרָכוֹת. אִם תָּרַם - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וַיַּחְזֹר וְיִתְרֹם. הָרִאשׁוֹנָה - מְדַמַּעַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְחַיָּבִין עָלֶיהָ חֹמֶשׁ. אֲבָל לֹא שְׁנִיָּה. וְצָרִיךְ לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת. חָזַר וְעָשָׂה זֵיתִים רִאשׁוֹנִים שֶׁמֶן, וַעֲנָבִים רִאשׁוֹנִים יַיִן - תְּרוּמָה, וְאֵין צָרִיךְ לִתְרֹם שְׁנִיָּה, וְצָרִיךְ לִקְרוֹת לָהּ שֵׁם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: תּוֹרְמִין, וּבֵית

ח. מִשֶּׁתֵּעָקֵר הַתְּבוּאָה שֶׁמְּהַפְּכִים אוֹתָהּ עִם הָרַחַת כְּדֵי לְצוֹבְרָהּ בַּבְּרִי. תַּרְגּוּם תְּבוּאָה — עֲלָלָא (חִסְדֵי דָוִד). בְּ׳מְנָחַת בְּכוּרִים׳ פֵּרֵשׁ: מוֹץ.

הִלֵּל אוֹמְרִין אֵין תּוֹרְמִין. וּמוֹדִים: שֶׁאִם תָּרַם - שֶׁצָּרִיךְ לִתְרֹם שְׁנִיָּה:

י. **הַתּוֹרֵם** זֵיתִים עַל זֵיתִים הָעֲתִידִין לְהִכָּתֵשׁ, עֲנָבִים עַל עֲנָבִים הָעֲתִידִים לְדָרֵךְ - תְּרוּמָה וְיַחְזֹר וְיִתְרֹם. הָרִאשׁוֹנָה - מְדַמַּעַת, שְׁנִיָּה - אֵין מְדַמַּעַת. הָרִאשׁוֹנָה - חַיָּבִין עָלֶיהָ חֹמֶשׁ, שְׁנִיָּה - אֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ חֹמֶשׁ. הַתּוֹרֵם זֵיתִים שֶׁמֶן עַל זֵיתִים לַאֲכִילָה - הֲרֵי זֶה תּוֹרֵם לְפִי הַשֶּׁמֶן הָרְאוּיִן לַעֲשׂוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: תּוֹרְמִין לְפִי הָאוֹכְלִין הָרְאוּיִן לַעֲשׂוֹת חוּץ מִנַּרְעִינֵיהֶן. מוֹדִים בִּקְלָסְקִין[ט] - שֶׁתּוֹרְמִין לְפִי אוֹכְלִין חוּץ מִנַּרְעִינֵיהֶן:

טו. **הַתּוֹרֵם** עֲנָבִים לַעֲשׂוֹתָן צִמּוּקִין, תְּאֵנִים לַעֲשׂוֹתָן גְּרוֹגָרוֹת, רִמּוֹנִים וְעָתִיד לַעֲשׂוֹתָן כְּרֵי - תְּרוּמָה וְאֵין צָרִיךְ לִתְרֹם שְׁנִיָּה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵין צָרִיךְ לִתְרֹם שְׁנִיָּה, וּבֵית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: צָרִיךְ לִתְרֹם שְׁנִיָּה. אָמְרוּ בֵּית שַׁמַּאי לְבֵית הִלֵּל: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (בַּמִּדְבָּר יח, כז): "וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן הַגֹּרֶן וְכַמְלֵאָה מִן הַיֶּקֶב". לֹא תָּרַם זֶה מִן הַיֶּקֶב! אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (וַיִּקְרָא כג, ל): "וְכָל מַעֲשַׂר" וְגוֹ'. אִם אוֹמֵר אַתָּה: 'צָרִיךְ לִתְרֹם שְׁנִיָּה' - אַף הוּא לֹא קַיֵּם קֹדֶשׁ לַה':

טז. **תּוֹרְמִין** מִן הָעַרְמָה עַל הַבְּרִי, אֲבָל לֹא מִן הַבְּרִי עַל הָעַרְמָה:

ט. מִין זֵיתִים שֶׁאֵינָם עוֹשִׂים שֶׁמֶן.

יז. **הַמַּבְנִים** שִׁבֳּלִין לְתוֹךְ בֵּיתוֹ לַעֲשׂוֹתָם מְלִילוֹת - הֲרֵי זֶה תּוֹרֵם שִׁבֳּלִין. בֶּן לֵוִי שֶׁנִּתְמַנּוּ לוֹ שִׁבֳּלִין - עוֹשֶׂה אוֹתָן גֶּרֶן. עֲנָבִים עוֹשֶׂה אוֹתָן יַיִן. זֵיתִים עוֹשֶׂה אוֹתָן שֶׁמֶן. בְּשֵׁם שֶׁתְּרוּמַת רֵאשִׁית מִן הַגֶּרֶן וּמִן הַיְקָב - כָּךְ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִן הַגֶּרֶן וּמִן הַיְקָב:

יח. **רַבִּי** אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: תּוֹרְמִין מִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מַעֲשֶׂה שֶׁנָּפְלָה דְּלֵקָה בִּכְפַר טוּזְנָא, וְתָרְמוּ מִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא. אָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁם רְאָיָה? אֶלָּא שֶׁתָּרְמוּ מֵהֶן עֲלֵיהֶן. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: תּוֹרְמִין מִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא אַף בְּלַח. כֵּיצַד? מִי שֶׁכָּבַשׁ זֵיתִים בְּטָמְאָה וּמְבַקֵּשׁ לְתָרְמָן בְּטָהֳרָה - מֵבִיא מַשְׁפֵּךְ שֶׁאֵין בְּפִיו כַּבִּיצָה, וּמַנִּיחוֹ עַל פִּי חָבִית, וּמֵבִיא זֵיתִים וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ וְתוֹרֵם, וְנִמְצָא תּוֹרֵם מִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא וּמִן הַמָּקָף. אָמְרוּ לוֹ: אֵין קָרוּי לַח אֶלָּא יַיִן וְשֶׁמֶן בִּלְבַד. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הַתּוֹרֵם מִן הַטָּמֵא עַל הַטָּהוֹר, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַה נִשְׁתַּנָּה זֶה מִן הַתּוֹרֵם מִן הָרַע עַל הַיָּפֶה?!

יט. **מַפְרִישִׁין** תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִן הַטָּמֵא עַל הַטָּמֵא, וּמִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּהוֹר, וּמִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא. אֲבָל לֹא מִן הַטָּמֵא עַל הַטָּהוֹר. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: אֵין מַפְרִישִׁין מִן הַטָּמֵא עַל הַטָּמֵא אֶלָּא בַּדְּמַאי בִּלְבַד. אָמְרוּ לוֹ: הֲרֵי אוֹמֵר (בַּמִּדְבָּר יח, כח): "וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת תְּרוּמַת ה' לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן":

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. **הַתּוֹרֵם** וְהַמְעַשֵּׂר בְּשַׁבָּת, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - מַעֲשְׂרוֹתָיו מַעֲשְׂרוֹת. וְהַמַּטְבִּיל כֵּלִים בְּשַׁבָּת, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - עָלוּ לוֹ יֶדֵי טְבִילָה:

ב. **תּוֹרְמִין** חִטִּין עַל הַפַּת לִפְי הַחֶשְׁבּוֹן, אֲבָל לֹא הַפַּת עַל חִטִּין. תּוֹרְמִין תְּאֵנִים עַל הַגְּרוֹגָרוֹת בְּמִנְיָן, וּגְרוֹגָרוֹת עַל תְּאֵנִים בְּמִדָּה, אֲבָל לֹא תְּאֵנִים עַל הַגְּרוֹגָרוֹת בְּמִדָּה, וְלֹא גְּרוֹגָרוֹת עַל תְּאֵנִים בְּמִנְיָן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: סַלֵּי תְאֵנִים וְסַלֵּי גְּרוֹגָרוֹת כֻּלָּן שָׁוִין - תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי: אַבָּא הָיָה נוֹטֵל עֲשָׂרָה גְּרוֹגָרוֹת מִן הַמֻּקְצֶה עַל תִּשְׁעִים תְּאֵנִים שֶׁבַּכְּלָלָה:

ג. **תּוֹרְמִין** גְּלוּפְסִין[י] עַל זֵיתֵי שֶׁמֶן, וְלֹא זֵיתֵי שֶׁמֶן עַל הַגְּלוּפְסִין. [רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף זֵיתֵי שֶׁמֶן עַל הַגְּלוּפְסִין[יא]. תּוֹרְמִין יַיִן צָלוּל עַל שֶׁאֵינוֹ צָלוּל, וְלֹא שֶׁאֵינוֹ צָלוּל עַל הַצָּלוּל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף שֶׁאֵינוֹ צָלוּל עַל הַצָּלוּל, וּבִלְבַד שֶׁיִּתְרוֹם מִן הַיָּפֶה:

ד. **תּוֹרְמִין** יַיִן שֶׁאֵינוֹ מְבֻשָּׁל עַל הַמְבֻשָּׁל, וְלֹא הַמְבֻשָּׁל עַל שֶׁאֵינוֹ מְבֻשָּׁל. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף הַמְבֻשָּׁל עַל שֶׁאֵינוֹ מְבֻשָּׁל. וְכֵן הָיָה רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן

י. זֵיתִים גְּדוֹלוֹת הַטּוֹבוֹת לַאֲכִילָה אֲבָל אֵינָן עוֹשׂוֹת שֶׁמֶן. יא. הַגְּרִ״א מוֹחֵק זֹאת.

גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: יַיִן מְבֻשָּׁל - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גִּלּוּי וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם יֵין נֶסֶךְ:

ה. יֶרֶק שֶׁהַרְכּוּ לְהִשְׁתַּמֵּר יוֹם אֶחָד - תּוֹרְמִין עָלָיו יוֹם אֶחָד. שְׁנֵי יָמִים - תּוֹרְמִין עָלָיו שְׁנֵי יָמִים. שְׁלֹשָׁה יָמִים - תּוֹרְמִין עָלָיו שְׁלֹשָׁה יָמִים. הַקִּשּׁוּאִין, וְהַדְּלוּעִין, וְהַטְּרַכְּסִמִּין, וּתְרָדִין שֶׁהַרְכָּן לְהִשְׁתַּמֵּר יוֹם אֶחָד - תּוֹרְמִין עֲלֵיהֶן יוֹם אֶחָד. הַחַזְרִין, וְהַכְּרִישִׁין, וְהַלֶּפֶת, וְהַכְּרוּב, שֶׁהַרְכָּן לְהִשְׁתַּמֵּר שְׁנֵי יָמִים - תּוֹרְמִין עֲלֵיהֶן שְׁנֵי יָמִים. הַקַּפְלוּטוֹת וְהַמְּלָפְפוֹת שֶׁהַרְכָּן לְהִשְׁתַּמֵּר שְׁלֹשָׁה יָמִים - תּוֹרְמִין עֲלֵיהֶן שְׁלֹשָׁה יָמִים. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁנִּשְׁמַר - תּוֹרְמִין עָלָיו. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: לֹא יִתְרֹם מִן הַתּוּתִים שֶׁלִּקֵּט בְּשַׁחֲרִית עַל תּוּתִים שֶׁלִּקֵּט בֵּין הָעַרְבַּיִם. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין לְךָ מַר בַּקִּשּׁוּת אֶלָּא הַפְּנִימִי שֶׁבָּהּ, הֲרֵי זֶה מוֹסִיף עַל חִיצוֹן שֶׁבָּהּ וְתוֹרֵם:

ו. הַתּוֹרֵם אֶת הַבּוֹר וְנִמְצָא מְגֻלֶּה, אֲבַטִּיחַ וְנִמְצָא נָקוּר - תְּרוּמָה וַיַּחֲזֹר וְיִתְרֹם. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשּׁוּם אָבִיו: תּוֹרְמִין יַיִן עַל חֹמֶץ, וְאֵין תּוֹרְמִין חֹמֶץ עַל יַיִן אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן:

ז. הַתּוֹרֵם חָבִית שֶׁל יַיִן וְנִמְצֵאת שֶׁל חֹמֶץ, אִם יָדוּעַ שֶׁהָיְתָה שֶׁל חֹמֶץ עַד שֶׁלֹּא תְּרָמָה - אֵינָהּ תְּרוּמָה. וְאִם מִשֶּׁתְּרָמָה הֶחֱמִיצָה - הֲרֵי זוֹ תְּרוּמָה. סָפֵק - תְּרוּמָה וַיַּחֲזֹר וְיִתְרֹם; דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי. שֶׁרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יַיִן וְחֹמֶץ - שְׁנֵי מִינִין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מִין אֶחָד:

ח. הָיָה בְּלִבּוֹ לִתְרֹם חִטִּין עַל חִטִּין, וּמַה שֶּׁבְּיָדוֹ יַיִן - הַיַּיִן תְּרוּמָה. וְיַחֲזֹר וְיִתְרֹם אֶת הַחִטִּין. הָיָה בּוֹדֵק אֶת הֶחָבִית לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עָלֶיהָ וְהוֹלֵךְ, וְנִמְצֵאת שֶׁל חִטִּין, עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים - וַדַּאי, מִכָּאן וָאֵילָךְ - סָפֵק. אֲבָל יַיִן מִגִּתּוֹ - מַפְרִישִׁין עָלֶיהָ בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא יַיִן כָּל אַרְבָּעִים יוֹם:

ט. הָאוֹמֵר תְּרוּמַת הַכְּרִי הַזֶּה בְּצָפוֹנוֹ - מֵחֲצִיוֹ כְּלַפֵּי צָפוֹן מְדֻמָּע; דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עוֹשֶׂה אוֹתוֹ כְּמִין קַו. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: נוֹטֵל אֶת הַתְּרוּמָה בְּצָפוֹן צָפוֹנוֹ:

י. הַמַּקְדִּים תְּרוּמָה לְבִכּוּרִים, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לִתְרוּמָה, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי לְרִאשׁוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה - מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי. רִאשׁוֹן - לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיֵּצֵא שֵׁם שֵׁנִי עָלָיו. שֵׁנִי - לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיֵּצֵא עָלָיו רִאשׁוֹן. וְאֵין בִּכּוּרִים מְעַכֶּבֶת אֶת הַתְּרוּמָה. כֵּיוֹצֵא בוֹ: הָעוֹשֶׂה עִסָּה מִן הַטֶּבֶל, בֵּין שֶׁהִקְדִּים חַלָּה לִתְרוּמָה, בֵּין שֶׁהִקְדִּים תְּרוּמָה לְחַלָּה - מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי. חַלָּה - לֹא תֹאכַל עַד שֶׁיּוֹצִיא עָלֶיהָ תְּרוּמָה. וּתְרוּמָה - לֹא תֹאכַל עַד שֶׁיּוֹצִיא עָלֶיהָ חַלָּה:

יא. הָיָה הוֹלֵךְ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה, בִּשְׁעַת הַפְּרָשָׁתוֹ אָמַר: 'הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן' - הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן. הָיָה הוֹלֵךְ לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, בִּשְׁעַת הַפְּרָשָׁתוֹ אָמַר: 'הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי' - הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. הָיָה הוֹלֵךְ לְהַפְרִישׁ

מַעֲשֵׂר׳ג, בִּשְׁעַת הַפְּרָשָׁתוֹ אָמַר: ׳הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר עָנִי׳ - הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר עָנִי. נִתְכַּוֵּן לוֹמַר מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְאוֹמֵר: ׳מַעֲשֵׂר עָנִי׳. מַעֲשֵׂר עָנִי, וְאוֹמֵר: ׳מַעֲשֵׂר שֵׁנִי׳ - לֹא אָמַר כְּלוּם. מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וְאָמַר: ׳מַעֲשֵׂר שֵׁנִי׳ - לֹא אָמַר כְּלוּם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם לְשׁוֹם מַעֲשֵׂר עָנִי מִתְכַּוֵּן - לֹא אָמַר כְּלוּם, אִי מִשּׁוּם שֵׁנִי - דִּבָּרָיו קַיָּמִין:

יב. **גּוֹי** שֶׁתָּרַם - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. גּוֹי שֶׁהִפְרִישׁ בִּכּוּר, פֶּטֶר חֲמוֹר וְחַלָּה - ״מוֹדִיעִין אוֹתוֹ שֶׁאֵינוֹ חַיָּב. עוֹבְדִין בּוֹ וְגוֹזְזִין אוֹתוֹ, וְאַחַר כָּךְ מְקַבְּלִין הֵימֶנּוּ. פֶּטֶר חֲמוֹר וְחַלָּה - נֶאֱכָלֶת לַזָּרִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? עַל הַגֹּרֶן. אֲבָל הַכְּנִיסִים פֵּרוֹתָיו לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - פֵּרוֹתָיו מְקֻלְקָלִין. [יִשְׂרָאֵל הֶחָשׁוּד שֶׁמַּכְנִיס פֵּרוֹתָיו לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - פֵּרוֹתָיו מְקֻלְקָלִין. הַכּוּתִי - כְּנָכְרִי; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הַכּוּתִי - כְּיִשְׂרָאֵל״ד]:

יג. **הוֹצִיא** תְּרוּמָה מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ - נוֹהֵג בָּהֶן טֶבֶל וּתְרוּמָה; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין נוֹהֵג בָּהּ אֶלָּא תְּרוּמָה בִּלְבַד. הוֹצִיא מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ - נוֹהֵג בּוֹ טֶבֶל וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ אֶלָּא תְּרוּמָה בִּלְבַד. הוֹצִיא לָהֶם מַעֲשֵׂר שֵׁנִי מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ - נוֹהֲגִין בּוֹ טֶבֶל וּבְמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין צָרִיךְ

יב. מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן. יג. מוֹדִיעִין אוֹתוֹ שֶׁאֵינוֹ חַיָּב וְאַחַר כָּךְ מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ פֶּטֶר חֲמוֹר עוֹבְדִין בּוֹ וְגוֹזְזִין אוֹתוֹ וְחַלָּתוֹ נֶאֱכֶלֶת. יד. הַגְּרִ״א לֹא גָּרַס לָהּ.

לְהַפְרִישׁ אֶלָּא תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי. יִשְׂרָאֵל הֶחָשׁוּד וְהוֹצִיא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְאָמַר: ׳פְּרוּי הוּא׳ - נֶאֱמָן. ׳פְּדוּי הוּא וּפְרוּ לָכֶם׳ - אֵינוֹ נֶאֱמָן. ׳פְּדָאוּהוּ לִי, וּפְדָאוּהוּ לָכֶם׳ - דְּבָרָיו קַיָּמִין. וְהַכּוּתִי - כְּגוֹי; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כּוּתִי - כְּיִשְׂרָאֵל.

יד. **כּוּתִי** שֶׁתָּרַם וּנְתָנָהּ לַכֹּהֵן - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: תְּרוּמָה וַיַּחֲזֹר וְיִתְרֹם. אָמְרוּ לוֹ: מַה נִּשְׁתַּנָּה זוֹ מִנָּכְרִי שֶׁתָּרַם וּנְתָנָהּ לִפְנֵי בְּהֶמְתּוֹ? אָמַר לָהֶם: הַפְרָשָׁה הִיא זוֹ, שֶׁזּוֹ - נִתְרְמָה בִּקְדֻשָּׁה, וְזוֹ - לֹא נִתְרְמָה בִּקְדֻשָּׁה:

טו. **הָיְתָה** לוֹ עֲרֵמָה מוּרַחַת, רָצָה לַעֲשׂוֹתָהּ תְּרוּמָה עַל מָקוֹם אַחֵר - עוֹשֶׂה. נָטְלָה תְּרוּמָתָהּ, אִם רָצָה לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן עַל מָקוֹם אַחֵר - עוֹשֶׂה. נִטַּל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, רָצָה לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי עַל מָקוֹם אַחֵר - עוֹשֶׂה. נוֹטֵל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, רָצָה לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מַעֲשֵׂר עָנִי עַל מָקוֹם אַחֵר - עוֹשֶׂה. וְאִם אָמַר: ׳הֲרֵינִי תּוֹרֵם וּמְחַשֵּׁב אִם תַּעֲלֶה בְּיָדִי אֶחָד מִשִּׁשִּׁים - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וְאִם לָאו - אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה׳, תָּרַם וְעָלָה בְּיָדוֹ אֶחָד מִשִּׁשִּׁים - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, אֶלָּא שֶׁתּוֹרֵם בְּמִדָּה:

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. הָיָה לוֹקֵט דְּלַעַת לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עָלֶיהָ וְהוֹלֵךְ, וְהָיָה רוֹשֵׁם וְאוֹמֵר: ׳עַד כָּאן תְּרוּמָה׳; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: תּוֹרֵם וּמְחַשֵּׁב כְּמוֹ שֶׁלָּמוּד:

ב. הָיָה צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ בְּעֶשֶׂר וְכַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה חָבִיּוֹת שֶׁל יַיִן - מַעֲלֶה אֶת הָרִאשׁוֹנָה, וְאוֹמֵר: ׳זוֹ תְּרוּמָה׳. אֶת הַשְּׁנִיָּה, וְאוֹמֵר: ׳הֲרֵי זוֹ תְּרוּמָה׳; דִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. רַבִּי אוֹמֵר: מַעֲלֶה כֻּלָּן לְגַב הַבּוֹר, וְאוֹמֵר: ׳הֲרֵי זוֹ תְּרוּמָה׳:

ג. מִי שֶׁהָיוּ פֵּרוֹתָיו בַּמְּגוּרָה, וְנוֹתֵן סְאָה לְבֶן לֵוִי וּסְאָה לֶעָנִי - מַפְרִישׁ שְׁמוֹנָה סְאִין וְאוֹכְלָן, בֵּין שֶׁהָיְתָה אוֹתָהּ שָׁעָה קַיֶּמֶת, בֵּין שֶׁלֹּא הָיְתָה אוֹתָהּ שָׁעָה קַיֶּמֶת - מַפְרִישׁ עָלֶיהָ וְאוֹכֵל; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִם הָיְתָה אוֹתָהּ שָׁעָה קַיֶּמֶת - מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְהוֹלֵךְ, וְאִם לָאו - אֵין מַפְרִישׁ אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן:

ד. שְׁעוּר תְּרוּמָה - בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: עַיִן יָפָה - מִשְּׁלִשִּׁים, וְהַבֵּינוֹנִית - מֵאַרְבָּעִים, וְהָרָעָה - מֵחֲמִשִּׁים. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: עַיִן יָפָה - אֶחָד מֵאַרְבָּעִים, בֵּינוֹנִית - מֵחֲמִשִּׁים, וְהָרָעָה - מִשִּׁשִּׁים.

ה. הָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ: ׳צֵא תְּרוֹם׳ - תּוֹרֵם בַּבֵּינוֹנִית, אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים. פִּחֵת עֲשָׂרָה אוֹ הוֹסִיף עֲשָׂרָה - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וְאִם נִתְכַּוֵּן לְהוֹסִיף אֶחָד - אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה:

ו. **נִתְכַּוֵּן** לִתְרֹם אֶחָד מֵעֲשָׂרָה, וְעָלָה בְּיָדוֹ מֵעֲשִׂרִים, מִשְּׁלֹשִׁים, וּמֵאַרְבָּעִים, וּמֵחֲמִשִּׁים, וּמִשִּׁשִּׁים - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. נִתְכַּוֵּן לִתְרֹם אֶחָד מִשִּׁשִּׁים, וְעָלָה בְּיָדוֹ מֵחֲמִשִּׁים, מֵאַרְבָּעִים, מִשְּׁלֹשִׁים, מֵעֲשִׂרִים, מֵעֲשָׂרָה - אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וְאִם אָמַר: 'הֲרֵינִי תּוֹרֵם' - תּוֹרֵם וּמְחַשֵּׁב וְתוֹרֵם. תָּרַם וְעָלָה בְּיָדוֹ אֶחָד מִשִּׁשִּׁים - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה וְאֵין צָרִיךְ לְהוֹסִיף. מִשִּׁשִּׁים וְאֶחָד - צָרִיךְ לְהוֹסִיף. רַבִּי אוֹמֵר: רֻבּוֹ שֶׁל אֶחָד כְּמוֹהוּ. עַד כַּמָּה מוֹסִיף? אֲפִלּוּ אֶחָד עַל אֶחָד. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כְּמוֹ שֶׁלָּמוּד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: תּוֹסֶפֶת תְּרוּמָה - נִטֶּלֶת מִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא, וְאֵינָהּ מְדַמַּעַת, וְאֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ חֹמֶשׁ. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁנִּתְכַּוֵּן לִתְרֹם אֶחָד מִשִּׁשִּׁים, וְעָלָה בְּיָדוֹ מִשִּׁשִּׁים וְאֶחָד. אֲבָל אִם אָמַר: 'הֲרֵינִי תּוֹרֵם' - זוֹ הִיא תְּרוּמָה וַדַּאִית:

ז. **רַבִּי** שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל תְּרוּמָה שֶׁאֵין מַקְפִּידִין עָלֶיהָ, כְּגוֹן תְּרוּמַת הַכְּרִיסִין, וְהַכְּלִיסִין, וְהַחֲרוּבִין, וּתְרוּמָה טְמֵאָה - אֵין צָרִיךְ לְהוֹסִיף, וְנִטֶּלֶת אֶחָד מִשִּׁשִּׁים. אֵלּוּ נִטָּלִין אֶחָד מִשִּׁשִּׁים: גְּדוּלֵי תְּרוּמָה, וְעֻרּוּבֵי תְּרוּמָה, וּתְרוּמָה שֶׁנִּטְמֵאת בְּשִׁנָּגָה וּבְאֹנֶס, וּתְרוּמַת הֶקְדֵּשׁ, וּתְרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ, הַקֶּצַח, וְהַכְּלִיסִין, וְהַחֲרוּבִין, וְגַמְזִיּוֹת, וְתוּרְמְסִין, וּשְׁעוֹרִין אֲדוֹמִיּוֹת, וּתְרוּמַת עָצִיץ, וּתְרוּמַת אַפּוֹטְרוֹפּוֹס:

ח. **אָמַר** רַבִּי יוֹסֵי: מִנַּיִן לִתְרוּמָה שֶׁהִיא אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים? שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר לא, ל): "וּמִמַּחֲצִת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּקַּח

אֶחָד אָחֵז מִן הַחֲמִשִּׁים" וְגוֹ'. אָחוּז אָחוּז; אַף מִמַּה שֶׁאָחַזְתִּי לְךָ מִמְּקוֹם אַחֵר - הֲרֵי הוּא כָּזוֹ, מַה זוֹ - אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים, אַף זוֹ - אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים. מִנַּיִן שֶׁאִם תָּרַם וְעָלָה בְּיָדוֹ אֶחָד מִשִּׁשִּׁים - שֶׁתְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה? שֶׁנֶּאֱמַר (יְחֶזְקֵאל מה, יג): "וְאֵת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תָּרִימוּ שִׁשִּׁית הָאֵפָה מֵחֹמֶר הַחִטִּים וְשִׁשִּׁיתֶם הָאֵיפָה מֵחֹמֶר הַשְּׂעֹרִים". רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: מֻחֶצָּה חֻלִּין וּמֻחֶצָּה תְּרוּמָה, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה חֻלִּין מְרֻבֶּה עַל הַתְּרוּמָה. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֶחָד מִשְּׁלִשִּׁים מֵעֲרֵי הַלְוִים:

ט. **רַבִּי** יוֹסֵי אוֹמֵר: תַּשְׁלוּמֵי תְּרוּמָה, חֲמִשָּׁה, וְחֲמֵשׁ חֲמִשָּׁה - הֲרֵי הֵן כִּתְרוּמָה לְחַיֵּב עֲלֵיהֶן מִיתָה, קֶרֶן וְחֹמֶשׁ, לְאוֹסְרָן בְּפָחוֹת מִמֵּאָה, לַעֲלוֹתוֹ בְּמֵאָה וְאֶחָד. תְּרוּמָה - עוֹלָה בְּמֵאָה וְאֶחָד. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בְּמֵאָה מִקַּל וָחֹמֶר, מַה תְּחִלָּתָהּ בְּמֵאָה וְאֶחָד - כַּל וָחֹמֶר בְּסוֹפָהּ. וּמַה מָּצִינוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר - בְּאֶחָד וּמֵאָה, אַף תְּרוּמָה - בְּאֶחָד וּמֵאָה. אָמְרוּ לוֹ: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר - שֶׁנִּטְּלָה כְּקֹדֶשׁ מִקְּדֶשׁ וְלֹא נִקְרָא שֵׁם אִסּוּר עָלֶיהָ, תֹּאמַר בְּזוֹ - שֶׁנִּטְּלָה כְּקֹדֶשׁ מֵחוֹל וְנִקְרָא שֵׁם אִסּוּר עָלֶיהָ?!

י. **עָרְלָה** וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם - עוֹלִין בְּאֶחָד וּמָאתַיִם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מָאתַיִם. תְּרוּמָה, עָרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם, סְפֵקָן - מֻתָּר. סָפֵק נָאֱכְלוּ, סָפֵק נִגְנְבוּ, סָפֵק אָבְדוּ, סָפֵק נָפְלוּ לְחֻלִּין - סְפֵקָן מֻתָּר. וְאִם הָיָה טֶבֶל וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - הֲרֵי זֶה אָסוּר, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ סָפֵק מְדֻמָּע - אֶלָּא לְדָבָר שֶׁאֵין לוֹ מַתִּירִין:

יא. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: רְמוֹנִין מְתוּקִין - אוֹסְרִין כָּל שֶׁהֵן.
כֵּיצַד? נָפַל אֶחָד מֵהֶן לְתוֹךְ הָרִבּוֹא - כֻּלָּן אֲסוּרִין.
נָפַל מֵרִבּוֹא לְתוֹךְ רִבּוֹא אַחֶרֶת - כֻּלָּן אֲסוּרִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן
בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: נָפַל אֶחָד מֵהֶן לְתוֹךְ
הָרִבּוֹא - כֻּלָּן אֲסוּרִין. נָפַל מֵרִבּוֹא לְתוֹךְ שְׁלֹשָׁה, מִשְּׁלֹשָׁה
לְמָקוֹם אַחֵר - מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סָפֵק דְּמוּעַ. אָמַר רַבִּי
יְהוּדָה בֶּן בָּבָא: אֲנִי אֶחָד מִן בַּעֲלֵי הוֹרָאָה, שֶׁאִם יָבֹאוּ לְיָדִי
חֲלִיפוֹת תַּרְדִּין, אוֹמֵר אֲנִי: שֶׁיַּעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה. וְלֹא עוֹד:
אֶלָּא שֶׁבֵּית דִּין צְרִיכִין לִמְנוֹת עַל כֻּלָּן, שֶׁיַּעֲלוּ בְּאֶחָד וּמֵאָה:

יב. **נִתְפַּצְּעוּ** אֱגוֹזִים, נִתְפָּרְדוּ רְמוֹנִין, נִתְפַּתְּחוּ חָבִיּוֹת, נִתְחַתְּכוּ
דְּלוּעִין, נִתְפָּרְסוּ כְּפָרוֹת - יַעֲלוּ בְּאֶחָד וּמֵאָתַיִם.
נָפְלוּ וְאַחַר כָּךְ נִתְחַתְּכוּ, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - הֲרֵי אֵלּוּ
לֹא יַעֲלוּ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בֵּין בְּשׁוֹגֵג
בֵּין בְּמֵזִיד - יַעֲלוּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּשׁוֹגֵג - יַעֲלוּ. בְּמֵזִיד
- לֹא יַעֲלוּ. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: תְּרוּמָה סְתוּמָה
שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּפְתוּחוֹת, וּפְתוּחָה בִּסְתוּמוֹת -- הֲרֵי אֵלּוּ יַעֲלוּ.
שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֶלָּא סְתוּמָה שֶׁבַּסְּתוּמוֹת. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר, שֶׁרַבִּי
אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּיָדוּעַ - לֹא תַעֲלֶה, בְּשֶׁאֵין יָדוּעַ - תַּעֲלֶה.
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בֵּין בְּיָדוּעַ בֵּין בְּשֶׁאֵין יָדוּעַ - לֹא תַעֲלֶה.
רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: בְּיָדוּעַ - לֹא תַעֲלֶה. שֶׁאֵין יָדוּעַ - תַּעֲלֶה:

יג. **לִיטְרָא** קְצִיעוֹת שֶׁדְּרָסָה עַל פִּי חָבִית, וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵיזֶה
חָבִית דְּרָסָה. דְּרָסָה עַל פִּי בַּוֶּרֶת, וְאֵין יָדוּעַ

בְּאֵיזוֹ כַּוָּרַת דְּרָסָה. דְּרָסָה בְּעַנּוּל דְּבֵלָה, וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵיזֶה עַנּוּל דְּרָסָה - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: רוֹאִין אֶת הָעֶלְיוֹנוֹת כְּאִלּוּ הֵן פְּרוּדוֹת, אִם יֵשׁ שָׁם מֵאָה וְאֶחָד לִטְרוֹת - תַּעֲלֶה. וְאִם לָאו - לֹא תַעֲלֶה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אִם יֵשׁ שָׁם מֵאָה פּוּמִין - יַעֲלוּ. וְאִם לָאו, הַפּוּמִין - אֲסוּרִין, וְהַשּׁוּלַיִם - מֻתָּרִין; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם יֵשׁ שָׁם מֵאָה פּוּמִין - תַּעֲלֶה, וְאִם לָאו, הַפּוּמִין - אֲסוּרִין, וְהַשּׁוּלַיִם - מֻתָּרִין. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת פּוּמִין - לֹא תַעֲלֶה. דְּרָסָה בְּעַנּוּל וְאֵין יָדוּעַ הֵיכָן דְּרָסָה - הַכֹּל מוֹדִים שֶׁתַּעֲלֶה:

י. **סְאָה** תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה עַל פִּי הַמְּגוּרָה - רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא חִטִּין עַל פִּי שְׁעוֹרִין לְקָפְאָה[טו]. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּמִשְׁתַּמֵּר - תַּעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה:

טו. **תְּרוּמַת** מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי שֶׁחָזְרָה לִמְקוֹמָהּ - מְדַמַּעַת. לְמָקוֹם אַחֵר - אֵינָהּ מְדַמַּעַת; דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין לִמְקוֹמָהּ בֵּין לְמָקוֹם אַחֵר - מְדַמַּעַת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בֵּין לִמְקוֹמָהּ בֵּין לְמָקוֹם אַחֵר - אֵינָהּ מְדַמַּעַת:

טז. **כְּשֵׁם** שֶׁהַתְּרוּמוֹת עוֹלוֹת מִתּוֹךְ הַחֻלִּין בְּאֶחָד וּמֵאָה, בֵּין בָּלוּל בֵּין שֶׁאֵינוֹ בָּלוּל, כָּךְ טְמֵאָה תַּעֲלֶה מִתּוֹךְ הַטְּהוֹרָה בֵּין בָּלוּל בֵּין שֶׁאֵינוֹ בָּלוּל. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּבָלוּל

טו. וּבְנִסְחַת הַסְּפָרִים: לְקוֹלְפָּהּ.

- לֹא תַעֲלֶה, בְּשֶׁאֵינוֹ בָּלוּל - תַּעֲלֶה. נָפְלָה לְתוֹךְ הַחֻלִּין טְמֵאִים - הַכֹּל מוֹדִים שֶׁתַּעֲלֶה:

יז. קְשׁוּת שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה קְשׁוּת שֶׁל חֻלִּין טְהוֹרִין, וְכֵן פְּרוּסוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים טְמֵאָה שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל חֻלִּין טְהוֹרִין - הֲרֵי אֵלּוּ יַעֲלוּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא יַעֲלוּ. אִם נָגְעוּ פְּרוּסוֹת זוֹ בְּזוֹ - טִמְּאוּ זוֹ בְּזוֹ. וְאִם הָיָה אֹכֶל פָּסוּל שֶׁנִּפְסַל בְּטִבּוּל יוֹם - הַכֹּל מוֹדִים שֶׁיַּעֲלוּ:

יח. הַטָּבָל שֶׁנִּתְעָרֵב בְּחֻלִּין - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר כָּל שֶׁהוּא. אִם יֵשׁ לוֹ פַּרְנָסָה מִמָּקוֹם אַחֵר - מוֹצִיא לְפִי חֶשְׁבּוֹן. וְאִם לָאו - רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ אוֹמֵר: קוֹרֵא שֵׁם לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבּוֹ וְעוֹלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה. וְכֵן מַעֲשֵׂר טָבֶל שֶׁנִּתְעָרֵב בְּחֻלִּין - הֲרֵי הוּא אוֹסֵר כָּל שֶׁהוּא, אִם יֵשׁ לוֹ פַּרְנָסָה מִמָּקוֹם אַחֵר - מוֹצִיא לְפִי חֶשְׁבּוֹן. וְאִם לָאו - רַבִּי אֶלְיֹעֵזֶר בֶּן עֲרָךְ אוֹמֵר: קוֹרֵא שֵׁם לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבּוֹ וְעוֹלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה[טז]. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין, כְּגוֹן: טֶבֶל וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְהֶקְדֵּשׁ, וְהֶחָדֵשׁ - לֹא נָתְנוּ חֲכָמִים שִׁעוּר. וְכָל דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ מַתִּירִין, כְּגוֹן: עָרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם - נָתְנוּ חֲכָמִים לָהֶם שִׁעוּר. אָמְרוּ לוֹ: וַהֲלֹא שְׁבִיעִית אֵין לָהּ מַתִּירִין, וְלֹא נָתְנוּ לָהּ חֲכָמִים שִׁעוּר! אָמַר לָהֶם: שְׁבִיעִית - אֵינָהּ

טז. נֻסְחַת הַסְּפָרִים כָּאן: וְאִם הָיָה טֶבֶל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי – הֲרֵי זֶה אָסוּר, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ סָפֵק מְרֻבֶּמַע אֶלָּא לְדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין. אבל הַגְּרַ״א מָחַק אֶת נֻסְחַת הַסְּפָרִים מִכָּאן, מִפְּנֵי שֶׁמְּקוֹמָהּ לְמַעְלָה.

אוֹסֶרֶת כָּל שֶׁהוּא אֶלָּא לְבָעוּר, אֲבָל לַאֲכִילָה אֵינָהּ אוֹסֶרֶת אֶלָּא בְּנוֹתֵן טַעַם:

פֶּרֶק שִׁישִׁי

א. **סְאָה** תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה חֻלִּין - הֲרֵי אֵלּוּ מְרָפְּעִין. אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן קֶרֶן וְחֹמֶשׁ, וְאֵין מְשַׁלְּמִין מֵהֶן קֶרֶן וְחֹמֶשׁ מִמָּקוֹם אַחֵר אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן:

ב. **סְאָה** תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה וְהִגְבִּיהָהּ, אִם הָיוּ שֶׁל טָבֶל - עוֹשִׂים אוֹתָן תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מָקוֹם אַחֵר, אוֹ קוֹרֵא שֵׁם לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבָּהֶן. אִם הָיוּ שֶׁל מַעֲשֵׂר טָבֶל - עוֹשֶׂה אוֹתָן תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מָקוֹם אַחֵר. אוֹ קוֹרֵא שֵׁם לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבָּהֶן, אִם הָיוּ שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - מְחַלְּלָן עַל הַמָּעוֹת בִּדְמֵי תְּרוּמָה חוּץ מִדְּמֵי תְּרוּמָה שֶׁבָּהֶן. אִם הָיוּ שֶׁל חָדָשׁ - יַמְתִּין עַד שֶׁיָּבֹא הַפֶּסַח וְיִתְּנֵנוּ לַכֹּהֵן:

ג. **סְאָה** תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה וְנִדְמְעוּ, אִם הָיוּ שֶׁל טָבֶל - מַפְרִישׁ עָלֶיהָ תְּרוּמָה מִמָּקוֹם אַחֵר, אוֹ קוֹרֵא שֵׁם לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבָּהּ. [הָיְתָה שֶׁל מַעֲשֵׂר טֶבֶל - עוֹשֶׂה תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת עַל מָקוֹם אַחֵר, אוֹ קוֹרֵא שֵׁם לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבָּהּ"]. וְאִם הָיוּ שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - מְחַלְּלָן עַל הַמָּעוֹת

יז. הַגְּרַ"א מָחַק אֲבָל בִּכְתַב יַד נִמְצָא עִם הַגָּהָה שֶׁהֻכְנְסָה בִּפְנִים.

בִּדְמֵי תְּרוּמָה חוּץ מִדְּמֵי תְּרוּמָה שֶׁבָּהֶן. אִם הָיוּ שֶׁל חָדָשׁ - יַמְתִּין עַד שֶׁיָּבֹא הַפֶּסַח וְיִתְּנֵנּוּ לַכֹּהֵן:

ד. **סְאָה** תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה שְׁבִיעִית - הֲרֵי אֵלּוּ יַעֲלוּ. פָּחוֹת מִכֵּן - יֵרָקְבוּ[יח]:

ה. **סְאָה** תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה סְאָה תְּרוּמָה טְהוֹרָה - בֵּית שַׁמַּאי אוֹסְרִין, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. אָמְרוּ בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: טְהוֹרָה - אֲסוּרָה לַזָּרִים, וּטְמֵאָה - אֲסוּרָה לַכֹּהֲנִים. מַה טְּהוֹרָה - עוֹלָה, אַף טְמֵאָה - תַּעֲלֶה. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בִּטְהוֹרָה - שֶׁהִיא עוֹלָה מִתּוֹךְ הַחֻלִּין לְהַאֲכִיל לַזָּרִים, תֹּאמְרוּ בַּטְּמֵאָה שֶׁאֵין עוֹלָה מִתּוֹךְ הַחֻלִּין לֶאֱכֹל לַכֹּהֲנִים [אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל: הֲרֵי טְמֵאָה שֶׁנָּפְלָה לְתוֹךְ הַחֻלִּין תּוֹכִיחַ, שֶׁאֵין עוֹלָה מִתּוֹךְ הַחֻלִּין לְהַאֲכִיל לַזָּרִים, וַהֲרֵי הִיא עוֹלָה[יט]], אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי: אִם אֲמַרְתֶּם בְּחֻלִּין שֶׁהֻתְּרוּ הֻתַּר מְרֻבֶּה, תֹּאמְרוּ בִּתְרוּמָה שֶׁהֻתְּרָה הֻתַּר מָעֻט?! אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל: וְכִי בַּמֶּה הֻחְמְרָה תּוֹרָה, בְּאוֹכְלֵי תְרוּמָה לַזָּרִים אוֹ בְּאוֹכְלֵי תְרוּמָה לַכֹּהֲנִים? בְּאוֹכְלֵי תְרוּמָה לַזָּרִים. טָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּהוֹר, וְטָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטְּמֵא, וְטָמֵא שֶׁאָכַל אֶת הַטָּהוֹר, וְטָמֵא שֶׁאָכַל אֶת הַטְּמֵא - כֻּלָּם בְּמִיתָה. וּבְאוֹכְלֵי תְרוּמָה לַכֹּהֲנִים, טָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּהוֹר - בְּמִצְוָתָיו, טָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטְּמֵא - בַּעֲשֵׂה, וְטָמֵא שֶׁאָכַל אֶת הַטָּהוֹר וְטָמֵא שֶׁאָכַל

יח. כַּנַּ"ל. יט. הַגְּרָ"א ל"ג.

אֶת הַטְּמֵא - בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר: וּמַה אִם בְּמָקוֹם שֶׁהֶחְמִירָה תּוֹרָה בְּאוֹכְלֵי תְרוּמָה לַזָּרִים - הֲרֵי הוּא עוֹלֶה מִתּוֹךְ הַחֻלִּין לְהֵאָכֵל לַזָּרִים, מָקוֹם שֶׁהֵקֵלָּה תּוֹרָה בְּאוֹכְלֵי תְרוּמָה לַכֹּהֲנִים - אֵינוֹ דִּין שֶׁתַּעֲלֶה מִתּוֹךְ הַחֻלִּין לְהֵאָכֵיל לַכֹּהֲנִים?! לְאַחַר שֶׁהוֹדוּ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: תָּרוּם וְתֵרָקֵב. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אָבְדָה בְּמְעוּטָהּ:

ו. **סְאָה** תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַגְבִּיהַּ עַד שֶׁנָּפְלָה אַחֶרֶת - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁלֹּא יָדַע בָּהּ וְאַחַר כָּךְ נָפְלָה, אֲבָל אִם יָדַע בָּהּ וְאַחַר כָּךְ נָפְלָה אַחֶרֶת - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת שֶׁכְּבָר הָיָה לָהּ לְהַעֲלוֹת:

ז. הַקְּמָחִין וְהַסְּפֹלָתוֹת - מַעֲלִין זֶה אֶת זֶה; דִּבְרֵי רַבִּי נְחֶמְיָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מַעֲלִין זֶה אֶת זֶה. לוֹג מַיִם שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ תִּשְׁעִים וְתִשְׁעָה יַיִן, וְאַחַר כָּךְ נָפַל לוֹג שֶׁמֶן - מַעֲלִין זֶה אֶת זֶה; דִּבְרֵי רַבִּי נְחֶמְיָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מַעֲלִין זֶה אֶת זֶה[כ]:

ח. **סְאָה** עָרְלָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאתַיִם, יָדַע בָּהּ, וְאַחַר כָּךְ נָפְלָה אַחֶרֶת - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת. עַד שֶׁיִּרְבֶּה אָסוּר עַל הַמֻּתָּר:

ט. **סְאָה** תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה, וְאַחַר כָּךְ נָפְלוּ לְתוֹכָהּ חֻלִּין כָּל שֶׁהֵן - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת. סְאָה תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה

כ. הַגְּרִ״א לֹא גָּרַס לָהּ כָּאן, וְהֶבִיאָהּ לְקַמָּן, וְהִכְנִיסוּהוּ בְּמָקוֹם שֶׁצִּיֵּן.

וְהַגְּבִיהַ - אֵין מוֹצִיאִין זוֹנִין שֶׁבָּהּ. לוֹג יַיִן צָלוּל שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹךְ מֵאָה לֶגִין עֲכוּרִין - אֵין מוֹצִיאִין שְׁמָרִים שֶׁבָּהֶן. לוֹג יַיִן עָכוּר שֶׁנָּפַל לְפָחוֹת מִמֵּאָה לֶגִין צְלוּלִין - אֵין מוֹצִיאִין שְׁמָרִים שֶׁבּוֹ:

י. **שְׁאוֹר** שֶׁבָּלַל לוֹ בִּשְׁאוֹר אַחֵר וְהֶחְמִיץ בּוֹ אֶת הָעִסָּה, אִם אֵין בָּאִפּוּר נוֹתֵן טַעַם - מֻתָּר. הַקֶּמַח וְהַפִּלָּתוֹת - מַעֲלִין זֶה אֶת זֶה; דִּבְרֵי רַבִּי נְחֶמְיָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מַעֲלִין זֶה אֶת זֶה. לוֹג מַיִם שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ תִּשְׁעִים וְתִשְׁעָה יַיִן, וְאַחַר כָּךְ נָפַל לוֹג שֶׁמֶן - מַעֲלִין זֶה אֶת זֶה; דִּבְרֵי רַבִּי נְחֶמְיָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מַעֲלִין זֶה אֶת זֶה. חִטִּין בַּשְּׁעוֹרִים - יָבוֹר. טָחֲנָן - בְּנוֹתֵן טַעַם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: גְּרִיס שֶׁל פּוֹל וּגְרִיס שֶׁל טַפִּיחַ - הֲרֵי אֵלּוּ מִין אֶחָד. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שְׁתֵּי קֻפּוֹת אַחַת שֶׁל חֻלִּין וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה, וְנָפְלָה סְאָה שֶׁל תְּרוּמָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזֶה מֵהֶן נָפְלָה - שְׁתֵּיהֶן מֻתָּרוֹת:

יא. **שְׁתֵּי** קֻפּוֹת בִּשְׁתֵּי עֲלִיּוֹת, שְׁתֵּי מְגוּרוֹת בַּעֲלִיָּה אַחַת - הֲרֵי אֵלּוּ יַעֲלוּ. וּשְׁתֵּי מְגוּרוֹת בִּשְׁתֵּי עֲלִיּוֹת - לֹא יַעֲלוּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִלּוּ הֵן בִּשְׁתֵּי עֲיָרוֹת - מַעֲלוֹת זוֹ אֶת זוֹ. בְּזוֹ מֵאָה, וּבְזוֹ אֵין מֵאָה - הֲרֵינִי אוֹמֵר: לְתוֹךְ מֵאָה נָפְלָה. אַחַת מְדוּמַעַת וְאַחַת שֶׁאֵינָהּ מְדוּמַעַת - הֲרֵינִי אוֹמֵר: לְתוֹךְ מְדוּמַעַת נָפְלָה:

יב. **שְׁתֵּי** קֻפּוֹת, בְּזוֹ אַרְבָּעִים סְאָה, וּבְזוֹ אֵין אַרְבָּעִים סְאָה, נָפְלָה סְאָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן וְיָדוּעַ לְאֵיזֶה מֵהֶן

נָפְלָה, וְאַחַר כָּךְ נָפְלָה שְׁנִיָּה וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזֶה מָקוֹם נָפְלָה - הֲרֵינִי יָכוֹל לִתְלוֹת וְלוֹמַר: 'לְמָקוֹם שֶׁנָּפְלָה הָרִאשׁוֹנָה - שָׁם נָפְלָה שְׁנִיָּה'. נָפְלָה סְאָה תְּרוּמָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזֶהוּ מֵהֶן נָפְלָה, וְאַחַר כָּךְ נָפְלָה שְׁנִיָּה וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזוֹ מֵהֶן נָפְלָה - אֵינוֹ יָכוֹל לִתְלוֹת וְלוֹמַר: 'לְמָקוֹם שֶׁנָּפְלָה שְׁנִיָּה - שָׁם נָפְלָה רִאשׁוֹנָה':

יג. **שְׁתֵּי** סְאִין, אַחַת שֶׁל חֻלִּין וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה, אָבְדָה אַחַת מֵהֶן וְנָפְלָה אַחַת מֵהֶן - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת.

יד. **שְׁתֵּי** קֻפּוֹת, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה, נָפְלָה סְאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזוֹ מֵהֶן נָפְלָה - הֲרֵינִי אוֹמֵר: לְתוֹךְ תְּרוּמָה טְמֵאָה נָפְלָה. וְחֻלִּין טְהוֹרִין לֹא יֹאכְלוּ בְּטָהֳרָה, עַד שֶׁיִּתְחַשְּׁבוּ שֶׁאֵין בְּכָל עֹפָה וְעֹפָה כַּבֵּיצָה. אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְאַחַת שֶׁל חֻלִּין טְהוֹרִין, נָפְלָה סְאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזוֹ מֵהֶן נָפְלָה - שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת. אִם יֵשׁ בָּהֶם לַעֲלוֹת זוֹ אֶת זוֹ - מַעֲלוֹת זוֹ אֶת זוֹ, וְלֹא יֹאכְלוּם בְּטָהֳרָה, עַד שֶׁיִּתְחַשְּׁבוּ שֶׁאֵין בְּכָל עֹפָה וְעֹפָה כַּבֵּיצָה:

טו. הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי קֻפּוֹת אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַת שֶׁל חֻלִּין, וְלִפְנֵיהֶן שְׁתֵּי סְאִין, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַת שֶׁל חֻלִּין, וְנָפְלוּ מִשְּׁתֵּיהֶן לְתוֹךְ שְׁתֵּיהֶן, וְאֵין יָדוּעַ אִם מִזּוֹ לְתוֹךְ זוֹ וְאִם מִזּוֹ לְתוֹךְ זוֹ, הֲרֵינִי אוֹמֵר: תְּרוּמָה לְתוֹךְ תְּרוּמָה נָפְלָה, חֻלִּין לְתוֹךְ חֻלִּין נָפְלוּ. אִם הָיָה טֶבֶל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן

וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - הֲרֵי זֶה אָסוּר, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ סָפֵק מְדָמָע אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ מַתִּירִין:

טז. **הַפְרִישׁ** תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶהוּ - הֲרֵי זֶה מוֹדֵד אֶת הַתְּרוּמָה, אֶת הָרִאשׁוֹנָה וְאֶת הַשְּׁנִיָּה:

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. **אֶחָד** הָאוֹכֵל, וְאֶחָד הַשּׁוֹתֶה, וְאֶחָד הַסָּךְ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הַסָּךְ שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה, שׁוֹגֵג - מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶת הַחֹמֶשׁ. הָאוֹכֵל תְּרוּמָה נְקוּרָה, וְהַשּׁוֹתֶה יַיִן מְגֻלֶּה - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ. נָזִיר שֶׁשָּׁתָה יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה, שׁוֹגֵג - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ. אָכַל תְּרוּמָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ. יַיִן וְחֹמֶץ - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ:

ב. **הָאוֹכֵל** תְּרוּמָה טְמֵאָה בְּמֵזִיד - מְשַׁלֵּם דְּמֵי עֵצִים לַכֹּהֵן. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה - חַיָּב. אָמְרוּ לוֹ: לֹא אָמְרוּ שָׁוֶה פְּרוּטָה אֶלָּא בְּהֶקְדֵּשׁ בִּלְבַד:

ג. **אֲבָל** וְחָזַר וְאָבַל, אִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס - מִצְטָרְפִין, וְאִם לָאו - אֵין מִצְטָרְפִין. שָׁתָה, חָזַר וְשָׁתָה, חָזַר וְשָׁתָה, אִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת שְׁתִיָּה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף שְׁתִיָּה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי

אֲבִילַת פְּרָס - מִצְטָרְפִין, וְאִם לָאוּ - אֵין מִצְטָרְפִין. אֲבִילָה וּשְׁתִיָּה - אֵין מִצְטָרְפִין. בְּשֵׁם שֶׁאֲבִילָה בְּכַזַּיִת - כָּךְ שְׁתִיָּה בְּרְבִיעִית. אָכַל כַּזַּיִת אֲפִלּוּ מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִין - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. אָכַל כַּחֲצִי זַיִת, וְנוֹדַע לוֹ, וְחָזַר וְאָכַל כַּחֲצִי זַיִת אַחֵר מִמִּין אַחֵר - הֲרֵי אֵלּוּ אֵין מִצְטָרְפִין:

ד. **בְּשֵׁם** שֶׁאֵין נוֹתְנִין תְּרוּמָה אֶלָּא לְכֹהֵן חָבֵר - כָּךְ אֵין מְשַׁלְּמִין קֶרֶן וְחֹמֶשׁ אֶלָּא לְכֹהֵן חָבֵר. הָאוֹכֵל תְּרוּמַת עַם הָאָרֶץ - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לְכֹהֵן חָבֵר, וְחָבֵר נוֹטֵל דָּמִים וּמְפַיֵּס אֶת עַם הָאָרֶץ:

ה. **תְּרוּמַת** חָבֵר וּתְרוּמַת עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּתְעָרְבוּ - כּוֹפִין אֶת עַם הָאָרֶץ לִמְכּוֹר אֶת חֶלְקוֹ:

ו. **הָאוֹכֵל** תְּרוּמָה טְמֵאָה - מְשַׁלֵּם מִן הַחֻלִּין הַטְּהוֹרִים. שְׁלֵם מִן הַחֻלִּין הַטְּמֵאִין, סוּמְכוֹס אוֹמֵר: בְּשׁוֹגֵג - תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין. בְּמֵזִיד - אֵין תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין, וְיַחֲזֹר וִישַׁלֵּם מִן הַטְּהוֹרִין:

ז. **יִשְׂרָאֵל** שֶׁנָּפְלוּ לוֹ תְּרוּמָה מִבֵּית אָבִי אִמּוֹ וַאֲכָלָהּ, וְכֵן בַּעַל הַבַּיִת שֶׁגָּבָה בְּחוֹבוֹ, וְכֵן לְאִשָּׁה בִּכְתֻבָּתָהּ - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לְכֹהֵן חָבֵר, וְחָבֵר נוֹתֵן לָהֶם דָּמִים:

ח. **הַגּוֹנֵב** תְּרוּמַת הֶקְדֵּשׁ וְלֹא אֲכָלָהּ - מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן וְאֵין מְשַׁלֵּם אֶת הַחֹמֶשׁ, וְכֻפָּל אֵין בָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר

(שְׁמוֹת כב, ח): "יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ" - וְלֹא לְהֶקְדֵּישׁ. אֲבָל אֲכָלָהּ - מְשַׁלֵּם שְׁנֵי חוֹמְשִׁים וְקֶרֶן אֶחָד, קֶרֶן וְחֹמֶשׁ מִן הַחֻלִּין וְהֵן נַעֲשִׂין תְּרוּמָה, קֶרֶן - לְגִזְבָּר, וְחֹמֶשׁ - לַבְּעָלִים. בְּקֶרֶן - מוֹעֲלִין בּוֹ, בְּחֹמֶשׁ וֶה - אֵין מוֹעֲלִין. חֹמֶשׁ שֵׁנִי - מְדֻמֵּי תְּרוּמָה וְנוֹתֵן לַגִּזְבָּר. רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב בְּקֻפָּה שְׁנִיָּה בַּחֻלָּה, רַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מְדֻמָּע - פָּטוּר מִן הַחֻלָּה. סָפֵק מְדֻמָּע - נֶאֱכַל מִשּׁוּם דֻּמַּע וְחַיָּב בַּחֻלָּה:

ט. **רַבִּי** אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מְשַׁלְּמִין מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, וּבִלְבַד שֶׁיְּשַׁלֵּם מִן הַיָּפָה עַל הָרַע. כֵּיצַד? אָכַל שְׁעוֹרִים וְשִׁלֵּם חִטִּים, גְּרוֹגָרוֹת וְשִׁלֵּם תְּמָרִים - תָּבֹא לוֹ בְּרָכָה. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: אֵין מְשַׁלְּמִים רַק מִמִּין עַל מִינוֹ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁמְּשַׁלְּמִין מִן הֶחָדָשׁ עַל הַיָּשָׁן - כָּךְ מְשַׁלְּמִין מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ:

י. **הָאוֹכֵל** אֶת הַטֶּבֶל - מְשַׁלֵּם מִן הַלֶּקֶט וּמִן הַשִּׁכְחָה וּמִן הַפֵּאָה, מִן הַתְּבוּאָה שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁלִישׁ; דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵין מְשַׁלְּמִין דָּבָר שֶׁלֹּא בָא לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת. אָמַר רַבִּי נָתָן: הָיָה רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יַמְתִּין עַד שֶׁיֵּצֵא שַׁבָּת, וְיֵצֵא חוּץ לָחָצֵר וְיִגְמֹר:

יא. **רַבִּי** יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: דַּם שֶׁעַל הַכְּפָר - גּוֹרֵר אֶת מְקוֹמוֹ וְאוֹכֵל אֶת הַשְּׁאָר. נִמְצָא בֵּין שְׁנָיו - מְפַסְפֵּס וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ:

יב. **הָאוֹכֵל** אֶת הַנִּמְלָה וְאֶת הַכְּנָה שֶׁבַּתְּבוּאָה - חַיָּב. אֶת הַזִּיז שֶׁבָּעֲדָשִׁים, וְאֶת הַיַּתּוּשִׁין שֶׁבַּכְּלִיסִין, וְאֶת

הַתּוֹלָעִים שֶׁבַּתְּמָרִים וְשֶׁבַּגְּרוֹגְרוֹת - פָּטוּר. פֵּרְשׁוּ וְחָזְרוּ - חַיָּב. אֶת הַתּוֹלָעִים שֶׁבְּעִקְרֵי אִילָנוֹת, וְאֶת הַקְּפָה שֶׁבַּיָּרָק - חַיָּב. יַבְחוּשִׁין שֶׁבַּיַּיִן וְשֶׁבַּחֹמֶץ - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַמְסַנְּנִים אֶת הַיַּיִן וְאֶת הַחֹמֶץ, הַמְבָרֵךְ עַל הַחַמָּה - הֲרֵי זֶה דֶּרֶךְ אַחֶרֶת:

יג. **הַצִּיר**, וְהַחֹמֶץ, וְהַמּוּרְיָס, וְהַשֶּׁמֶן, וְהַדְּבַשׁ - מֻתָּרִין מִשּׁוּם גְּלוּי. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסֵר. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אֲנִי רָאִיתִי שֶׁשָּׁתָה נָחָשׁ צִיר בְּצִידוֹן. אָמְרוּ: נָחָשׁ שׁוֹטֶה הָיָה, וְאֵין מְבִיאִין רְאָיָה מִן הַשּׁוֹטִים:

יד. **מִשְׁמֶרֶת** - אֲסוּרָה מִשּׁוּם גְּלוּי. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: אִם הָיְתָה תַּחְתּוֹנָה מְכֻסָּה, אַף עַל פִּי שֶׁעֶלְיוֹנָה מְגֻלָּה - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת, מִפְּנֵי שֶׁאָרָם שֶׁל נָחָשׁ הוּא לִסְפּוֹג וְעוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ:

טו. **עַפָּה** שֶׁלָּשָׁה בְּמַיִם מְגֻלִּין, אֲפִלּוּ הִיא שֶׁל תְּרוּמָה - תִּשָּׂרֵף, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁל חֻלִּין. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: אֲפָאָהּ - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת, מִפְּנֵי שֶׁאָרָם שֶׁל נָחָשׁ כָּלֶה בָּאוּר:

טז. **מֵי** כְּבוּשִׁין, וּמֵי שִׁלְקוֹת, מֵי תוּרְמוֹסִין - אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם גְּלוּי. מַיִם שֶׁשָּׁרָה בָּהֶן כְּבוּשִׁין, שִׁלְקוֹת וְתֶרְמוֹסִין, אִם יֵשׁ בָּהֶם נוֹתֵן טַעַם - מֻתָּרִים, וְאִם לָאו - אֲסוּרִים. מַיִם שֶׁהֵדִיחַ בָּהֶן עוֹבְטִין וְדַרְמַסְקָנְיוֹת לַחוֹלֶה - אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם גְּלוּי. מַיִם שֶׁנִּתְגַּלּוּ וְחִמָּן - אֲסוּרִין מִשּׁוּם גְּלוּי. מַיִם חַמִּין, כָּל זְמַן שֶׁמַּעֲלִין הֶבֶל - אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם גְּלוּי:

יז. **מַיִם** מְגֻלִּין - לֹא יִשְׁפְּכֵם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְלֹא יְגַבֵּל בָּהֶן אֶת הַטִּיט, וְלֹא יַשְׁקֶה מֵהֶן נָכְרִי, וְלֹא בְּהֶמַת אֲחֵרִים. אֲבָל מַשְׁקֶה הוּא בְּהֶמַת עַצְמוֹ. מַיִם מְגֻלִּין - לֹא יְרַבֵּץ בָּהֶן אֶת הַבַּיִת, וְלֹא יְרַחֵץ בָּהֶן פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סְרִיטָה. וְכַמָּה הֵן בְּקַרְקָעוֹת? אַרְבָּעִים סְאָה. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: מָאתַיִם, בֵּין מְכֻנָּסִין בֵּין מְפֻזָּרִין. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: בִּדֵּי שֶׁתְּהֵא חָבִית שֶׁל שַׁיָּטִין מִתְמַלֵּא:

יח. **מַעְיָן**, כָּל זְמַן שֶׁהוּא מוֹשֵׁךְ - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גְּלוּי. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה: מַעֲשֶׂה שֶׁהָלַךְ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אֵצֶל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְבֵית שְׁעָרִים, וּמָצָא גַּבֵּי שֶׁאֵין בּוֹ שְׁלֹשָׁה לוֹגִין, וְשָׁחָה וְשָׁתָה מִמֶּנּוּ. יַיִן, בֵּין בִּכֵלִים בֵּין בְּקַרְקַע - אָסוּר. יַיִן תּוֹסֵם, כָּל זְמַן שֶׁהוּא תּוֹסֵם - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גְּלוּי. וְכַמָּה תּוֹסֵם? שְׁלֹשָׁה יָמִים:

יט. **מַעֲשֶׂה** וְנִמְצָא נָחָשׁ מֵת בְּבוֹר יַיִן, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא, וְהִתִּיר לָהֶם אֶת הַבּוֹר:

כ. **לָגִין** שֶׁהִנִּיחוּ בִּשְׂדֵה תֵּבָה - הֲרֵי זֶה אָסוּר. בְּדֵקָן וְהִנִּיחָן - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. לָגִין וְתִיקָן - הֲרֵי זֶה אָסוּר. בָּדַק וְהִנִּיחַ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. נְתָנוֹ בַּבּוֹר, אֲפִלּוּ עָמוֹק מֵאָה אַמָּה - הֲרֵי זֶה אָסוּר. נְתָנוֹ בַּמִּגְדָּל אֲפִלּוּ גָּבוֹהַּ מֵאָה אַמָּה - הֲרֵי זֶה אָסוּר. בַּטַּרְקְלִין אֲפִלּוּ מְצָיָר מְסָיָד - הֲרֵי זֶה אָסוּר. מְכַסִּין וְלֹא פּוֹקְקִין. וְאִם הָיָה פָּקָק, אַמִּץ - אָסוּר, וְאִם לָאו

- מֻתָּר. כַּמָּה יְהֵא בַּנֶּקֶב? כְּדֵי שֶׁתִּכָּנֵס בּוֹ אֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁל קָטָן. נִקּוּרֵי רִטָּב, וְקֶלַח שֶׁל כְּרוּב, וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ לֵחָה - אָסוּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: יִזָּרֵק אֶת הַנָּקוּר וְאוֹכֵל אֶת הַשְּׁאָר. פִּטְרִיּוֹת - אֲסוּרוֹת מִפְּנֵי סַכָּנַת נְפָשׁוֹת. נִקַּר בַּתְּאֵנָה וְנַעֲשֵׂית גְּרוֹגֶרֶת, בִּתְמָרָה וְנַעֲשֵׂית יְבֵשָׁה - שְׁתֵּיהֶן מֻתָּרוֹת. רָאָה צִפּוֹר שֶׁנִּקְּרָה בַּתְּאֵנָה, וְעַכְבָּר מְנַקֵּר בַּאֲבַטִּיחַ - שְׁנֵיהֶן אֲסוּרִין, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא נִקּוּרִין הָיוּ. אֲבַטִּיחַ שֶׁנִּקַּר וְאָכְלוּ מִמֶּנּוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם, הַשְּׁאָר - הֲרֵי זֶה אָסוּר. וְכֵן חָבִית שֶׁנִּתְגַּלְתָּה וְשָׁתוּ הֵימֶנָּה עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם, הַשְּׁאָר - הֲרֵי זֶה אָסוּר:

כא. **אֵין** מַרְבִּין תְּרוּמוֹת טְהוֹרוֹת תְּלוּיוֹת זוֹ בְּזוֹ. אֲבָל מַרְבִּין תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמֵאת בְּוַלַּד הַטְּמֵאָה, עִם תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמֵאת בְּאַב הַטֻּמְאָה, אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹסִיפִין טֻמְאָה עַל טֻמְאָתָהּ. תְּלוּיָה שֶׁאָמַר: 'טְהוֹרָה הִיא'; 'טְמֵאָה הִיא' - הֲרֵי זֶה טְמֵאָה. אִם אָמַר: 'הֲרֵינִי מַנִּיחָהּ עַד שֶׁאֶשְׁאַל עָלֶיהָ' - הֲרֵי זֶה טְהוֹרָה. נוֹלָד לוֹ סָפֵק טֻמְאָה, וּבֵין בְּיָדוֹ וּבֵין עַל גַּבֵּי שֻׁלְחָן - נוֹטְלָהּ וּמַנִּיחָהּ בְּמָקוֹם הַמֻּצְנָע:

כב. **חָבִית** שֶׁנִּשְׁבְּרָה בַּגַּת הָעֶלְיוֹנָה וְהַתַּחְתּוֹנָה - טְמֵאָה. הַכֹּל מוֹדִים: שֶׁתֵּרֵד וְתִטַּמֵּא, וְאַל יְטַמְּאֶנָּה בַּיָּד:

כג. **סִיעָה** שֶׁל בְּנֵי אָדָם, שֶׁאָמְרוּ לָהֶם נָכְרִים: 'תְּנוּ לָנוּ אֶחָד מִכֶּם וְנַהַרְגֵהוּ, וְאִם לָאו, הֲרֵי אָנוּ הוֹרְגִין אֶת כֻּלָּן' - יֵהָרְגוּ כֻּלָּן וְאַל יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל. אֲבָל אִם

יְחַדּוּהוּ לָהֶם כְּגוֹן שֶׁיְּחַדּוּ לְשֶׁבַע בֶּן בִּכְרִי - יִתְּנוּהוּ לָהֶם וְאַל יֵהָרְגוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהוּא מִבַּחוּץ וְהֵן מִבִּפְנִים, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁהוּא מִבִּפְנִים וְהֵם מִבִּפְנִים, הוֹאִיל וְהוּא נֶהֱרָג וְהֵן נֶהֱרָגִין - יִתְּנוּהוּ לָהֶן וְאַל יֵהָרְגוּ כֻּלָּן. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שְׁמוּאֵל-ב כ, כב): "וַתָּבוֹא הָאִשָּׁה אֶל כָּל הָעָם בְּחָכְמָתָהּ" וְגוֹ', אָמְרָה לָהֶם: הוֹאִיל וְהוּא נֶהֱרָג וְאַתֶּם נֶהֱרָגִין, תְּנוּהוּ לָהֶם וְאַל תֵּהָרְגוּ כֻּלְּכֶם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּךְ אָמְרָה לָהֶם: כָּל הַמּוֹרֵד בְּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד - חַיָּב מִיתָה:

פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. הַזּוֹרֵעַ חִטִּים שֶׁל תְּרוּמָה, עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁלִישׁ - יוֹפַךְ, מִשֶּׁהֵבִיא שְׁלִישׁ - יְקַיֵּם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּשׁוֹגֵג, עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא - יוֹפַךְ, מִשֶּׁהֵבִיא שְׁלִישׁ - יְקַיֵּם. בְּמֵזִיד, זֶה וָזֶה - יְקַיֵּם:

ב. הַזּוֹרֵעַ תּוֹסֶפֶת שֶׁל תְּרוּמָה, וּסְאָה עוֹלָה מִתּוֹךְ מֵאָה, גְּדוֹלֵי תְרוּמָה - חֻלִּין. גְּדוֹלֵי תְרוּמָה - אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן קֶרֶן וְחֹמֶשׁ, וְאֵין מְשַׁלְּמִין מֵהֶן. הֶקְדֵּשׁ - חַיָּבִין עֲלֵיהֶן קֶרֶן וְחֹמֶשׁ עַל מָקוֹם אַחֵר אֲלָא לְפִי חֶשְׁבּוֹן, וְחַיָּבִין בְּחַלָּה. הַיָּדַיִם וְהַטְּבוּל יוֹם - אֵין פּוֹסְלִין בָּהֶן, וְאֵין פּוֹסְלִין בְּחֻלִּין. הַדֵּשׁ, כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? מֵבִיא קְפִיפָה וְתוֹלֶה בְּצַוָּאר בְּהֵמָה, וְנוֹתֵן

לְתוֹכָהּ חֻלִּין מֵאוֹתוֹ הַמִּין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: נוֹתֵן לְתוֹכָהּ כַּרְשִׁינִין וְהֵן יָפוֹת לָהּ מֵהַכֹּל:

ג. **מֵאָה** לָגִינִין שֶׁל תְּרוּמָה וְאֶחָד שֶׁל חֻלִּין - כֻּלָּן מֻתָּרִין. בְּדָבָר שֶׁזַּרְעוֹ כָּלֶה. אֲבָל בְּדָבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה - לֹא יַעֲלֶה. אֶפְלוּ אֶחָד שֶׁל תְּרוּמָה וּמֵאָה שֶׁל חֻלִּין - לֹא יַעֲלֶה, שֶׁאֵין כַּרְכַּע עוֹלָה בְּאֶחָד וּמֵאָה. תָּלַשׁ - יַעֲלֶה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְבַּוֵּן וְיִתְלֹשׁ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף יִתְבַּוֵּן וְיִתְלֹשׁ וְיַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה:

ד. **בְּצָלִים** שֶׁל לִיטְרָא, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְּעָה, וַהֲרֵי בָהּ כְּעֶשֶׂר לִטְרִין - חַיֶּבֶת בִּתְרוּמָה, בְּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וּבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וּמַפְרִישׁ מִמָּקוֹם אַחֵר תְּרוּמוֹת וּמַעְשְׂרוֹת, וּבְמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁבָּהּ - עוֹשֶׂה אוֹתָהּ תְּרוּמָה וּמַעְשְׂרוֹת עַל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטַּע. לִיטְרָא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁנִּטְּעָה, וַהֲרֵי בָהּ כְּעֶשֶׂר לִטְרִין - חַיֶּבֶת בִּתְרוּמָה וּבְמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן. וּבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - חוֹזֵר וּפוֹדֶה אֶת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁנִּטַּע:

ה. **הַמְנַבֵּשׁ** עִם הַגּוֹי בְּחָסִית, אַף עַל פִּי שֶׁפֵּרוֹתָיו טֶבֶל - אוֹכֵל מֵהֶן עֲרַאי. עִם הַכּוּתִי - לֹא יֹאכַל. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית עִם יִשְׂרָאֵל - מֻתָּר:

ו. **רַבִּי** נָתָן בַּר יוֹסֵף אוֹמֵר: שְׁתִילֵי בְצָלִים, עַד שָׁלֹשׁ שָׁנִים - אֲסוּרִין, מִכָּאן וָאֵילָךְ - מֻתָּרִין:

ז. **הַמַּפְרִישׁ** חֲבִילֵי תִלְתָּן שֶׁל מַעֲשֵׂר - הֲרֵי זֶה פּוֹדֶה אֶת הָעֵץ וְאֶת הַזֶּרַע. תִּלְתָּן שֶׁנִּפְלָה בְּבוֹר שֶׁל מַיִם

- רַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר, וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁשָּׁקְעָה, אֲבָל לֹא שָׁקְעָה - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת:

ח. **תַּפּוּחַ** שֶׁרִסְקוּ וּנְתָנוּ תוֹךְ הָעִסָּה וְחִמְצָה - רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין חִמּוּצוֹ חָמֵץ. אֶחָד נוֹתֵן טַעַם לְשֶׁבַח וְאֶחָד נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם - זֶה וְזֶה אָסוּר; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לְשֶׁבַח - אָסוּר, לִפְגָם - מֻתָּר, כְּגוֹן הַחֹמֶץ שֶׁנָּפַל לַגְּרִיסִין, וּגְרִיסִין שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹךְ הַבּוֹר שֶׁל מַיִם. תְּמָרִים שֶׁנָּפַל עַל גַּבֵּיהֶן יַיִן, גְּרוֹגָרוֹת שֶׁנָּפַל עַל גַּבֵּיהֶן שֶׁמֶן - הֲרֵי זֶה אָסוּר, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר:

ט. **שְׁאוֹר** שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ עִסָּה וְאֵין בָּהּ כְּדֵי לְחַמֵּץ, וְהִגְבִּיהַּ, וְאַחַר כָּךְ נָפְלָה אַחֶרֶת וְאֵין בָּהּ כְּדֵי לְחַמֵּץ, וְנִתְחַמֵּץ - מֻתָּר. שְׁאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה וְשֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ הָעִסָּה, לֹא בָזֶה כְּדֵי לְחַמֵּץ וְלֹא בָזֶה כְּדֵי לְחַמֵּץ, וְנִצְטָרְפוּ וְחִמְצוּ - אָסוּר לַזָּרִים. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר לַזָּרִים. הָיָה בָזֶה כְּדֵי לְחַמֵּץ וּבָזֶה כְּדֵי לְחַמֵּץ, וְנִצְטָרְפוּ וְחִמְצוּ - אָסוּר לַכֹּהֲנִים. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר לַכֹּהֲנִים:

י. יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנָּפַל עַל גַּבֵּי פֵּרוֹת. וְכֵן שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנָּפַל עַל הַפֵּרוֹת - יַדִּיחֵן וְהֵן מֻתָּרִין. שֶׁמֶן עַל גַּבֵּי יַיִן - יַקְפֶּה אוֹתוֹ, וְהַיַּיִן מֻתָּר. נָפַל עַל גַּבֵּי צִיר - יַקְפֶּנּוּ כְּדֵי שֶׁיְּבַטֵּל טַעַם שֶׁמֶן שֶׁבּוֹ:

יא. **כֵּלִים** שֶׁפָּקָן בְּשֶׁמֶן טָמֵא, וְחָזַר וְסָקָן בְּשֶׁמֶן טָהוֹר. אוֹ שֶׁפָּקָן בְּשֶׁמֶן טָהוֹר, וְחָזַר וְסָקָן בְּשֶׁמֶן טָמֵא - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אַחַר הָרִאשׁוֹן אֲנִי בָּא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אַחַר הָאַחֲרוֹן. שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא יְהֵא אָדָם סָךְ אֶת כֵּלָיו שֶׁמֶן טָמֵא, וְחוֹזֵר וְסָקָן בְּשֶׁמֶן טָהוֹר. בְּשֶׁהֵן מוֹצִיאִין - אֵין מוֹצִיאִין אֶלָּא מִן הָרִאשׁוֹן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא יְהֵא אָדָם סָךְ אֶת כֵּלָיו שֶׁמֶן טָהוֹר, וְחוֹזֵר וְסָקָן שֶׁמֶן טָמֵא. בְּשֶׁהֵן מוֹצִיאִין - אֵין מוֹצִיאִין אֶלָּא מִן הָאַחֲרוֹן. כֵּלִים שֶׁפָּקָן שֶׁמֶן טָמֵא וְנִגְּבָם - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּטָהֳרָה. חָזְרוּ וְיָצְאוּ מֵהֶן מַשְׁקִין - טְמֵאִין:

יב. קְדֵרָה שֶׁבִּשֵּׁל בָּהּ בָּשָׂר - לֹא יְבַשֵּׁל בָּהּ חָלָב. תְּרוּמָה - לֹא יְבַשֵּׁל בָּהּ חֻלִּין. וְאִם בִּשְׁלָן - הֲרֵי זֶה בְּנוֹתֵן טַעַם:

יג. הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי קְדֵרוֹת אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַת שֶׁל חֻלִּין, וּלְפָנָיו מְדוֹכָה אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה, נָתַן לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזֶה מֵהֶן נָתַן. הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי מְדוֹכוֹת, אַחַת שֶׁל חֻלִּין וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה, וּלְפָנָיו קְדֵרָה אַחַת שֶׁל חֻלִּין, נָתַן מֵאַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ מֵאֵיזֶה מֵהֶן נָתַן - הֲרֵינִי אוֹמֵר: מִתּוֹךְ שֶׁל חֻלִּין נָתַן. הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי קְדֵרוֹת, אַחַת שֶׁל חֻלִּין וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה, וְלִפְנֵיהֶן שְׁתֵּי מְדוֹכוֹת, אַחַת שֶׁל חֻלִּין וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה, נָתַן מִשְׁתֵּיהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם מִזּוֹ לְתוֹךְ זוֹ, וְאִם זוֹ לְתוֹךְ זוֹ - הֲרֵינִי אוֹמֵר: תְּרוּמָה לְתוֹךְ

תְּרוּמָה נָתַן, וְחֻלִּין לְתוֹךְ חֻלִּין נָתַן. וְאִם הָיָה טֶבֶל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - הֲרֵי זֶה אָסוּר, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ סָפֵק מְדָמָע אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין:

יד. חֲתִיכָה אֲסוּרָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בַּחֲתִיכוֹת, אֲפִלּוּ הֵן אֶלֶף - כֻּלָּן אֲסוּרוֹת. הָרוֹטֵב - בְּנוֹתֵן טַעַם. אִם נִמְחָה - הֲרֵי זֶה בְּנוֹתֵן טַעַם. חֲתִיכָה שֶׁל חַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל חֻלִּין, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל חֻלִּין - הֲרֵי אֵלּוּ יַעֲלוּ. חֲתִיכָה שֶׁל חַטָּאת טְמֵאָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל חַטָּאת טְהוֹרָה, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים טְמֵא שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים טָהוֹר - הֲרֵי אֵלּוּ יַעֲלוּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא יַעֲלוּ. וְכֵן בְּחַלּוֹת תּוֹדָה. טֶבֶל וְיַיִן נֶסֶךְ, מִין בְּמִינוֹ - כָּל שֶׁהוּא, וְשֶׁלֹּא בְּמִינוֹ - בְּנוֹתֵן טַעַם. וּשְׁאָר כָּל הָאֲסוּרִין, בֵּין בְּמִינָן בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינָן - בְּנוֹתֵן טַעַם:

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. דָּג טְמֵא שֶׁבְּבָשׁוֹ עִם דָּג טָהוֹר, כָּל גָּרַב[כא] שֶׁמַּחֲזִיק סָאתַיִם שֶׁבּוֹ מִשְׁקַל עֲשָׂרָה זוּז שֶׁבִּיהוּדָה, שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְלָעִים בַּגָּלִיל, דָּג טָמֵא - צִירוֹ אָסוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רְבִיעִית

כא. חָבִית.

בְּסָאתַיִם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֶחָד מִשִּׁשָּׁה עָשָׂר בּוֹ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא: אֵין לְךָ גָּרֵב שֶׁמַּחְזִיק סָאתַיִם, שֶׁבּוֹ מִשְׁקַל עֲשָׂרָה זוּז בִּיהוּדָה, שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְלָעִים בַּגְּלִיל, דְּג טָמֵא, שֶׁאֵין בּוֹ רְבִיעִית צִיר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁשּׁוֹלֶה וּמַנִּיחַ לְפָנָיו וּמָצָא בּוֹ כַּשְּׁעוּר הַזֶּה, אֲבָל אִם הָיָה נוֹטֵל וְזוֹרֵק רִאשׁוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁמָּצָא בּוֹ יֶתֶר מִכַּשְּׁעוּר הַזֶּה - מָתָר:

ב. דְּג טָמֵא שֶׁנִּבְלְשׁוֹ עִם דְּג טָהוֹר - מַדִּיחוֹ וּמֻתָּר. דְּג טָמֵא מָלִיחַ וְדָג טָהוֹר תָּפֵל - אָסוּר. דְּג טָהוֹר מָלִיחַ וְדָג טָמֵא תָּפֵל - מֻתָּר. דְּג טָמֵא שֶׁנִּבְשְׁלוֹ עִם דְּג טָהוֹר - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא קַפְלוּט, אִם יֵשׁ נוֹתֵן טַעַם - אָסוּר, וְאִם לָאו - מֻתָּר:

ג. אֵלּוּ הֵן מִינֵי חֲסִיּוֹת? הַלּוּף וְהַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים וְהַקַּפְלוּטוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין לְךָ מִינֵי חֲסִיּוֹת - אֶלָּא קַפְלוּט בִּלְבַד:

ד. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כּוּבְשִׁין בְּצָלִין שֶׁל תְּרוּמָה בְּחֹמֶץ שֶׁל חֻלִּין, וְאֵין כּוּבְשִׁין בְּצָלִין שֶׁל תְּרוּמָה בְּחֹמֶץ שֶׁל תְּרוּמָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּצָלִים שֶׁל חֻלִּין בְּחֹמֶץ שֶׁל תְּרוּמָה. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: כָּל הַמִּתְבַּשְּׁלִין זֶה עִם זֶה - אֵין מֻתָּרִין אֶלָּא עִם הַבָּשָׂר. בָּשָׂר בְּבָשָׂר - אָסוּר. וְכָל הַמִּתְבַּשְּׁלִין עִם הַבָּשָׂר - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כָּבֵד - אוֹסֶרֶת וְנֶאֱסֶרֶת. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: שְׁלוּקָה - אוֹסֶרֶת וְאֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת. מְבֻשֶּׁלֶת - אוֹסֶרֶת וְנֶאֱסֶרֶת:

ה. **בֵּיצִים** טְהוֹרוֹת שֶׁשְּׁלָקָן עִם בֵּיצִים טְמֵאוֹת, אִם יֵשׁ בָּהֶן
בְּנוֹתֵן טַעַם - אֲסוּרוֹת, וְאִם לָאו - מֻתָּרוֹת. בֵּיצִים
שֶׁשְּׁלָקָן וּמָצָא בְּאַחַת מֵהֶן אֶפְרוֹחַ, אִם יֵשׁ בָּהֶן בְּנוֹתֵן טַעַם
- אֲסוּרוֹת, וְאִם לָאו - מֻתָּרוֹת. גְּעוּלֵי בֵּיצִים - מֻתָּרִין בָּאֲכִילָה.
בֵּיצִים מוּזָרוֹת - נֶפֶשׁ יָפָה תֹּאכַל. מָצָא בְּאַחַת מֵהֶן דָּם -
זוֹרֵק אֶת הַדָּם וְאוֹכֵל אֶת הַשְּׁאָר:

ו. **אוֹכֵל** אָדָם דָּגִים וַחֲגָבִים, בֵּין חַיִּין וּבֵין מֵתִים, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.
יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפַּל לְתוֹךְ הַמּוֹרָס - אָסוּר לַזָּרִים.
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל מַתִּיר לַזָּרִים:

ז. **נוֹתֵן** אָדָם דְּבֵלָה וּגְרוֹגָרוֹת לְתוֹךְ הַמּוֹרָס כְּדֶרֶךְ שֶׁנּוֹתֵן
אֶת הַתַּבְלִין, אֲבָל לֹא יִסְחָטֵם לְהוֹצִיא מֵהֶן מַשְׁקִין.
בְּתַבְלִין - מֻתָּר מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְלַאכְתָּן. צוֹרֵר אֶת הַתַּבְלִין
וְנוֹתְנָן לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל, אִם בָּטֵל טַעְמָן - מֻתָּרִין, וְאִם לָאו
- אֲסוּרִין:

ח. **אֵין** עוֹשִׂין אֶת הַיַּיִן - אַלוּנְתִּית, וְאֶת הַשֶּׁמֶן - עָרֵב. סָךְ
אֶת הַשֶּׁמֶן וְאֵין סָךְ יַיִן. הַשֶּׁמֶן - דַּרְכּוֹ לְסִיכָה, יַיִן -
אֵין דַּרְכּוֹ לְסִיכָה:

ט. **דְּבַשׁ** תְּמָרִים - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: חַיָּב בְּמַעֲשְׂרוֹת. אָמַר
רַבִּי נָתָן: מוֹדֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁפָּטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת.
אֲבָל אוֹמֵר הָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: שֶׁלֹּא יֹאכַל מִן הַדְּבַשׁ עַד
שֶׁיְּתַקֵּן הַתְּמָרִים. מוֹדֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: שֶׁאִם תִּקֵּן הַתְּמָרִים

וְדוֹבְשָׁן בְּאַסְפַּמְיָא - שֶׁמָּתָר. דְּבַשׁ תְּמָרִים - מְטַמֵּא מִשּׁוּם מַשְׁקֶה. אָמַר רַבִּי נָתָן: מוֹדֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁאֵין זֶה מְטַמֵּא מַשְׁקֶה. עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל שֶׁנָּתַן לְתוֹכוֹ מַיִם, שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַמֵּא מִשּׁוּם מַשְׁקֶה, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב:

י. **זֵיתִים** שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרִים - יַעֲשׂוּ שֶׁמֶן. טְמֵאִים - לֹא יַעֲשׂוּ שֶׁמֶן. עֲנָבִים בֵּין טְמֵאוֹת בֵּין טְהוֹרוֹת - לֹא יַעֲשׂוּ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר, מוֹדֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: בְּזֵיתִים טְהוֹרִין - שֶׁיַּעֲשׂוּ שֶׁמֶן. עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל זֵיתִים טְמֵאִים, שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא יַעֲשׂוּ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: יַעֲשׂוּ. וַעֲנָבִים טְהוֹרוֹת - יַעֲשׂוּ, וּטְמֵאוֹת - לֹא יַעֲשׂוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּזֵיתִים וּבַעֲנָבִים טְהוֹרוֹת - שֶׁיַּעֲשׂוּ. עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הַטְּמֵאִים, שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא יַעֲשׂוּ. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: יַעֲשׂוּ. אָמַר רַבִּי: לֹא נֶחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל זֵיתִים טְהוֹרִין - שֶׁיַּעֲשׂוּ, וְעַל זֵיתִים וַעֲנָבִים טְמֵאִים - שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ. עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל זֵיתִים טְמֵאִים וְעַל עֲנָבִים טְהוֹרוֹת, שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא יַעֲשׂוּ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: יַעֲשׂוּ:

יא. **תְּרוּמָה** - נִתְּנָה לַאֲכִילָה וְלִשְׁתִּיָּה וּלְסִיכָה, לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, וְלִשְׁתּוֹת דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לִשְׁתּוֹת, וְלָסוּךְ דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לָסוּךְ. כֵּיצַד לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל? אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לֶאֱכוֹל קְנוּבוֹת שֶׁל יֶרֶק, וְלֹא פַּת שֶׁעִפָּשָׁה, וְלֹא תַּבְשִׁיל שֶׁעִבְּרָה צוּרָתוֹ. רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר:

תְּרוּמָה שֶׁנִּפְסְלָה מִלֶּאֱכֹל אָדָם, וְהַכֶּלֶב יָכוֹל לְאָכְלָהּ - מְטַמֵּא טֻמְאַת אוֹכָלִין, וְשׁוֹרְפִין עִם הַטְּמֵאָה. כֵּיצַד לִשְׁתּוֹת דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לִשְׁתּוֹת? אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְהֵיוֹת גּוֹמֵעַ אֲנִיגְרוֹן וְאַכְסַנְגְּרִין, וְלִשְׁתּוֹת יַיִן בְּשָׁמָרָיו. הַחוֹשֵׁשׁ בְּשִׁנָּיו - לֹא יִגְמַע בָּהֶן אֶת הַחֹמֶץ וְיֹהֵא פּוֹלֵט, אֲבָל מְגַמֵּעַ וּבוֹלֵעַ וּמְטַבֵּל כְּדַרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. הַחוֹשֵׁשׁ בִּגְרוֹנוֹ - לֹא יְעָרֶנּוּ בְּשֶׁמֶן, אֲבָל נוֹתֵן שֶׁמֶן הַרְבֵּה לְתוֹךְ אֲנִיגְרוֹן וּבוֹלֵעַ. כֵּיצַד לָסוּךְ דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לָסוּךְ? סָךְ אָדָם שֶׁמֶן עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִטּוֹל בְּמוֹךְ וּבְמַטְלִית וְיִתֵּן עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ. הַחוֹשֵׁשׁ בְּרֹאשׁוֹ וְכָל מִי שֶׁעָלוּ לוֹ חַטָּטִין - סָךְ אֶת הַשֶּׁמֶן וְאֵינוֹ סָךְ יַיִן וְחֹמֶץ, שֶׁהַשֶּׁמֶן - דַּרְכּוֹ לְסִיכָה, יַיִן וְחֹמֶץ - אֵין דַּרְכָּן לְסִיכָה:

יב. יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה - אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ אֲלוּנְתִּית, וְאֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ אֲנוּמְלִין, וְלֹא יִתֵּן מִשְׁיָרֵי הַבּוֹס בְּיָדָיו, וְהָאִשָּׁה לֹא תַדִּיחַ בּוֹ אֶת בְּנָהּ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמָא אוֹ שֶׁנִּתְגַּלָּה - שׁוֹפֵךְ וְשׁוֹנֶה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ:

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

א. **גַּרְעִינֵי** זֵיתִים, גַּרְעִינֵי תְּמָרִים, וְגַרְעִינֵי חָרוּבִין, כֻּלָּן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מִכָּנָסִין - אֲסוּרִין. וּשְׁאָר כָּל הַגַּרְעִינִין, מִכָּנָסִין - אֲסוּרִין, שֶׁאֵין מִכָּנָסִין - מֻתָּרִין:

ב. קְלִיפֵּי פוֹלִין וְשׁוּמְשְׁמִין, יֵשׁ בָּהֶן אֹכֶל - אֲסוּרִין, אֵין בָּהֶן אֹכֶל - מֻתָּרִין. קְלִיפֵּי מְלָפְפִין, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן אֹכֶל - אֲסוּרִין. גַּרְעִינֵי אֶתְרוֹג - מֻתָּרִין. קְלִיפֵּי אֶתְרוֹג אֲסוּרִין מִפְּנֵי שֶׁהַבְּרִיּוֹת אוֹכְלִין מֵהֶן. קְלִיפֵּי אֲבַטִּיחַ וּמֵעֵי אֲבַטִּיחַ וּקְנוֹבַת יֶרֶק שֶׁל תְּרוּמָה - רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מַתִּיר לַזָּרִים, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ: הַבַּכְּרוֹת וְהַסְּפִיפוֹת - אֲסוּרוֹת, בְּאֶמְצַע קַיִץ - מֻתָּרוֹת:

ג. בְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרוֹת לָאֱכֹל בַּתְּרוּמָה - כָּךְ אֲסוּרוֹת בְּטֶבֶל וּבְמַעֲשֵׂר טֶבֶל, וּבְמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, וּבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ. הַמְצוּלוֹת וְהָרַקְבּוֹנוֹת שֶׁל תְּרוּמָה - אֲסוּרוֹת, הֶעֱלוּ אָבָק - מֻתָּרוֹת. סֵבִין שֶׁל חֲדָשׁוֹת - אֲסוּרוֹת, שֶׁל יְשָׁנוֹת - מֻתָּרוֹת. עַד מָתַי חֲדָשׁוֹת אֲסוּרוֹת? כָּל זְמַן שֶׁבְּנֵי אָדָם רְגִילִין לַחְבֹּט בֵּין הַגְּרָנוֹת. רַבִּי אַחָא אוֹמֵר: שְׁלֹשִׁים יוֹם:

ד. תִּלְתָּן שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁחָפָה בָּהּ בַּת כֹּהֵן רֹאשָׁהּ - אֵין רַשָּׁאָה בַּת יִשְׂרָאֵל לָחוֹף אַחֲרֶיהָ. אֲבָל מְעַנֶּגֶת שְׁעָרָהּ בִּשְׁעָרָהּ:

ה. קְטָנִיּוֹת שֶׁל תְּרוּמָה - אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ טְחִינִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר בְּכַרְשִׁינִין:

ו. כַּמָּה יְהֵא בִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי וְיוֹלִיכֶנָּה לַכֹּהֵן? אֶחָד מִשְּׁמוֹנָה שֶׁבַּשְּׁמִינִית. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?

בְּשֶׁל דְּמַאי, אֲבָל בְּשֶׁל וַדַּאי, אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא - אָסוּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּטְמֵאָה, אֲבָל בִּטְהוֹרָה, אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא. וְכֵן אַתָּה אוֹמֵר בִּתְרוּמוֹת מַעֲשֵׂר שֶׁבִּשְׁאָר כָּל הַפֵּרוֹת, אִם יֵשׁ בָּהּ כַּשְּׁעוּר - הוּא נוֹתְנָהּ לַכֹּהֵן, וְאִם לָאו - מַשְׁלִיכָהּ בָּאוּר וְשׂוֹרְפָהּ:

ז. **פָּרָתוֹ** שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁיָּלְדָה בְּכוּר - מַאֲכִילָהּ כַּרְשִׁינִין שֶׁל תְּרוּמָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁזָּכוּ לָהּ כַּרְשִׁינִין. נוֹתֵן אָדָם כַּרְשִׁינֵי תְּרוּמָה לְתוֹךְ שׁוּבָכוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ:

ח. **עֶבֶד** כֹּהֵן שֶׁבָּרַח, וְאִשֶּׁת כֹּהֵן שֶׁמָּרְדָה - הֲרֵי אֵלּוּ אוֹכְלִין בִּתְרוּמָה בְּחֶזְקַת שֶׁהֵן כַּיָּמִין. וְכֵן לֹא יֵצֵא הָרוֹצֵחַ מִחוּץ לִגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ, בְּחֶזְקַת שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל כַּיָּם:

ט. **בְּקָרוֹ** שֶׁל כֹּהֵן שֶׁהָיָה עוֹמֵד אֵצֶל בְּקָרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכֵן בֵּלָיו שֶׁל כֹּהֵן שֶׁהָיָה נָאֳרָג אֵצֶל בֵּלָיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל - הֲרֵי זֶה מַדְלִיק עֲלֵיהֶן שֶׁמֶן שְׂרֵפָה. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בַּחֲנוּתוֹ שֶׁל כֹּהֵן - הֲרֵי זֶה מְמַלֵּא לוֹ אֶת הַנֵּר. שֶׁמֶן שְׂרֵפָה עוֹלֶה לַעֲלִיָּה וְיוֹרֵד לָדוּר, לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו שֶׁל כֹּהֵן, וְלֹא לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אִם הָיָה שֶׁתֶף עִמּוֹ בַּחֲנוּת - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְכֵן כֹּהֵן שֶׁהָיָה מֵיסֵב בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל - הֲרֵי זֶה מַדְלִיק לוֹ אֶת הַנֵּר. שֶׁמֶן שְׂרֵפָה, אַף עַל פִּי שֶׁעָמַד כֹּהֵן וְהָלַךְ לוֹ - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְכַבּוֹתוֹ עַד שֶׁיִּתְכַּבֶּה מֵאֵלָיו. יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל כֹּהֵן לְהַדְלִיק לוֹ אֶת הַנֵּר,

וּמְבַקֵּשׁ לֵילֵךְ - טוֹבֵל לוֹ פְּתִילָה בְּשֶׁמֶן שְׂרֵפָה. וְכֵן בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּבְנְסָה אֵצֶל בַּת כֹּהֵן, וּמְבַקֶּשֶׁת לֵילֵךְ - טוֹבֶלֶת לָהּ פְּתִילָה בְּשֶׁמֶן שְׂרֵפָה. בַּת כֹּהֵן שֶׁהָיְתָה בְּיָדָהּ נֵר מָלֵא שֶׁמֶן שְׂרֵפָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה - הֲרֵי זוֹ נוֹתֶנֶת לְתוֹכוֹ חֻלִּין כָּל שֶׁהוּא וּמַדְלִיקוֹ:

י. סָךְ כֹּהֵן עַצְמוֹ שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה, וּמֵבִיא בֶּן בִּתּוֹ יִשְׂרָאֵל וּמְעַגְּלוֹ עַל גַּבָּיו. סָךְ כֹּהֵן עַצְמוֹ שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה, וְנִבְנַס לַמֶּרְחָץ, וְאֵין הַזָּר נִמְנַע מִלְּשַׁמְּשָׁנוּ אַף עַל פִּי שֶׁנִּסַּךְ הֵימֶנּוּ. לֹא יִתֵּן כֹּהֵן שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה עַל גַּבֵּי טַבְלָא שֶׁל שַׁיִּשׁ לְהִתְעַגֵּל עֲלֵיהֶם, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מַתִּיר:

יא. שֶׁמֶן שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - אֵין סָכִין אוֹתוֹ בְּיָדַיִם טְמֵאוֹת. נָפַל עַל גַּבֵּי בָּשָׂר - מְשַׁפְּשֵׁף אֲפִלּוּ בְּיָדַיִם טְמֵאוֹת. שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה - אֵין חוֹסְמִין בּוֹ תַּנּוּר וְכִירַיִם, וְאֵין סָכִין בּוֹ מִנְעָל וְסַנְדָּל. לֹא יָסוּךְ אֶת רַגְלָיו וְהוּא בְּתוֹךְ הַמִּנְעָל, וְלֹא יָסוּךְ אֶת רַגְלָיו וְהוּא בְּתוֹךְ הַסַּנְדָּל. אֲבָל סָךְ אֶת רַגְלוֹ וְנוֹתְנָהּ לַמִּנְעָל, סָךְ אֶת רַגְלוֹ וְנוֹתְנָהּ לַסַּנְדָּל. סָךְ הַכֹּהֵן עַצְמוֹ שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה, וּמִתְעַגֵּל עַל גַּבֵּי קָטוֹבְלְיָא חֲדָשָׁה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ:

יב. שְׁמָרִים שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - אָסוּר, וְשֵׁנִי - מֻתָּר. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: שֵׁנִי - בְּנוֹתֵן טַעַם. וְשֶׁל תְּרוּמָה, רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי - אָסוּר. שְׁלִישִׁי - מֻתָּר. וְרַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: שְׁלִישִׁי - בְּנוֹתֵן טַעַם. וְשֶׁל חָדָשׁ, רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי וּשְׁלִישִׁי -

אָסוּר, וּרְבִיעִי - מֻתָּר. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: רְבִיעִי - בְּנוֹתֵן טַעַם. שְׁמָרֵי נְבָרִים שֶׁיָּבְשׁוּ - אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה:

יג. **חַרְסִין** שֶׁל זָב וְשֶׁל זָבָה, רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי - טָמֵא, שְׁלִישִׁי - טָהוֹר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁנָּתַן לְתוֹכוֹ מַיִם, אֲבָל לֹא נָתַן לְתוֹכוֹ מַיִם, אֲפִלּוּ עַד עֲשִׂירִי - טָמֵא. רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: שְׁלִישִׁי אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן לְתוֹכוֹ מַיִם - טָהוֹר:

יד. **לוֹקְחִין** וְשׁוֹאֲלִין מֵימֵי רַגְלַיִם מִכָּל מָקוֹם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא שֶׁל נִדּוֹת הֵן, שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת מְכַנְּסוֹת מֵימֵי רַגְלֵיהֶם בְּשָׁעָה שֶׁהֵן נִדּוֹת:

טו. **אֵין** מְעָרְבִין תְּרוּמַת תְּבוּאָה וְקִטְנִית בְּאֶחָד. אֲבָל מְעָרְבִין שְׁמְשְׁמִין בָּאֲפִילִים, בַּעֲדָשִׁים, וְכָל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לִיכָּבֵד. מִשֶּׁחָרְבָה יְהוּדָה, מְהָרָה תִּבָּנֶה - הִתְחִילוּ לְעָרֵב תְּבוּאָה בִּתְבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת בְּקִטְנִיּוֹת, אֲבָל לֹא תְּבוּאָה בְּקִטְנִיּוֹת וְלֹא קִטְנִיּוֹת בַּתְּבוּאָה:

טז. **כֹּהֵן** שֶׁנָּתְנוּ לוֹ תְּרוּמָה וּמָצָא בּוֹ דְּבָרִים אֲחֵרִים - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין. וְלֹא עוֹד: אֶלָּא שֶׁמַּשְׁלִימִין לְבֵית הַדֶּמַע:

יז. **אֵין** מְבִיאִין תְּרוּמָה מִן הַגֹּרֶן לָעִיר, וּמִן הַמִּדְבָּר לַיִּשּׁוּב. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁחַיָּה אוֹכַלְתָּהּ וּבְהֵמָה אוֹכַלְתָּהּ - הִתְקִינוּ: שֶׁיְּהֵא מֵבִיא וְנוֹטֵל שְׂכָרוֹ מִכֹּהֵן, מִפְּנֵי בִּזָּיוֹן תְּרוּמָה:

יח. עֲשָׂרָה אֵין חוֹלְקִין לָהֶם בֵּין הַנְּרָנוֹת. אֵלּוּ הֵן: חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, נָשִׁים וַעֲבָדִים, וְעֵרֵל וְטָמֵא, וְהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ. וְכֻלָּן מְשַׁלְּחִין לָהֶם תְּרוּמָה מִתּוֹךְ הַבַּיִת, חוּץ מִן הַטָּמֵא. וְהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ:

מַסֶּכֶת מַעֲשְׂרוֹת

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. [גָּרְנָן[א] לַמַּעֲשְׂרוֹת - חַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם, טֶבֶל מִשְּׁתִּגָּמֵר מְלַאכְתּוֹ וּמְלֶאכֶת מְכַנְסָתוֹ]:

ב. כָּל שֶׁתְּחִלָּתוֹ אֹכֶל וְסוֹפוֹ אֹכֶל, כְּגוֹן יָרָק - חַיָּב בִּתְחִלָּתוֹ וְחַיָּב בְּסוֹפוֹ. כָּל שֶׁתְּחִלָּתוֹ אֹכֶל וְאֵין סוֹפוֹ אֹכֶל, כְּגוֹן הַמְּקַיֵּם זֶרַע לְיֶרֶק - חַיָּב בִּתְחִלָּתוֹ וּפָטוּר בְּסוֹפוֹ. כָּל שֶׁאֵין תְּחִלָּתוֹ אֹכֶל וְסוֹפוֹ אֹכֶל, כְּגוֹן פֵּרוֹת אִילָן - פָּטוּר בִּתְחִלָּתוֹ וְחַיָּב בְּסוֹפוֹ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשּׁוּם אָבִיו: אֲפִלּוּ לֹא הֵבִיא אִישׁ אֶלָּא גַּרְגִּיר אֶחָד בָּאֶשְׁכּוֹל - כָּל הָאֶשְׁכּוֹל כֻּלּוֹ הֲרֵי זֶה חַיָּב:

ג. הָאֶלְצָרִין, וְהָאַפְּרְסְקִין, וְהָאִסְטְרוּבָלִין - מְשַׁיְּעְשׁוּ קִלְפָּה. הָאֱגוֹזִין, הַשְּׁקֵדִין - מְשַׁיְּעְשׁוּ מְגוּרָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְשַׁיְּעְשׁוּ קִלְפָּה. בְּאֵיזוֹ קִלְפָּה אָמְרוּ? בְּקִלְפָּה תַּחְתּוֹנָה שֶׁעַל גַּב אֹכֶל. נְהוֹרַאי בֶּן שׁוֹנָיָא אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: תַּפּוּחִין קְטַנִּים - פְּטוּרִין. תַּפּוּחֵי גְּדוֹלִים - חַיָּבִין. תַּפּוּחֵי מֵילָא

א. הַגָּרְ״א לֹא גָּרַס לָהּ הָכָא, רַק לְהַלָּן בַּהֲלָכָה ד׳.

- חַיָּבִין, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטַנִּים. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אָמַר מִשֵּׁם אָבִיו: שְׁקֵדִים הַמָּרִים - חַיָּבִין בֵּין קְטַנִּים בֵּין גְּדוֹלִים. שְׁקֵדִים מְתוּקִין - מְשֻׁתְּפִרֹשׁ קִלְפָּתָן הַחִיצוֹנָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל פּוֹטֵר אֶת הַמְּלָפְפוֹנוֹת בְּקָטְנָן עַד שֶׁיִּקָּרְחוּ[ב]:

ד. **הַפִּיאָה**, וְהָאֱזוֹב, וְהַקּוֹרָנִית - מְשֻׁנִּיצוּ. וְכָל הָאוֹבִים אֲרָמִין - מְשֻׁנָּיצוּ. הָיְתָה שְׁנִיָּה וְנִכְנְסָה שְׁלִישִׁית - הֲרֵי הֵן שֶׁל שְׁלִישִׁית. הָיְתָה עֲרֵב שְׁבִיעִית וְנִכְנְסָה שְׁבִיעִית - הֲרֵי הֵן שֶׁל שְׁבִיעִית. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל הַגֶּמוּר - שֶׁהוּא לְשֶׁעָבַר, וְעַל שֶׁלֹּא הָנִּיחַ - שֶׁהוּא לֶעָתִיד לָבֹא. עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הָנִּיחַ, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמֵר: לְשֶׁעָבַר. וּבֵית הִלֵּל אוֹמֵר: לֶעָתִיד לָבֹא. גָּרְנָן לְמַעֲשְׂרוֹת - חַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם טֶבֶל מִשֶּׁתְּגָמֵר מְלַאכְתּוֹ וּמְלֶאכֶת מַכְנְסָתוֹ. הָיָה מְפַקֵּם רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן, וּמַשְׁלִיק רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן - אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּגְמֹר כָּל צָרְכּוֹ:

ה. **תּוֹרְמִין** קִשּׁוּאִין וּדְלוּעִין, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פִּיקֵּם. אֲבַטִּיחִין וּמְלָפְפוֹנוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁלַק. מְלָפְפוֹנוֹת שֶׁעֲתִידִין לַעֲלוֹתָן מִן הַיּוֹרָה - אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲלֵם מִן הַיּוֹרָה. יָרָק שֶׁנֶּאֱגְדוּ בַּשָּׂדֶה וְעָתִיד לֶאֱגֹד צִינוֹק[ג] קָטָן לַשּׁוּק, בֵּינָן שֶׁאָגְדוּ בַּשָּׂדֶה - הֲרֵי זֶה חַיָּב:

ב. שֶׁיֵּשׁ עַל הַקְּלָפָה כְּמִין שְׂעָרוֹת, וְנִקְרָחוֹת בִּגְמַר בִּשּׁוּלָן. ג. פֵּרוּשׁ: אֲגוּדָּה. מִלְּשׁוֹן הַכָּתוּב (יִרְמְיָה כט, כו): "וְאֶל הַצִּינֹק".

ו. הַמְּלַקֵּט בַּשָּׂדֶה, בֵּינָן שֶׁלִּקֵּט כָּל צָרְכּוֹ - הֲרֵי זֶה חַיָּב. הַמְּלַקֵּט בַּשָּׂדֶה, וְעָתִיד לְקַלֵּעַ בַּשּׁוּם וּלְאַגֵּד בַּבָּצָל - אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיְּקַלֵּעַ וְיֶאֱגֹד. שִׁבֳּלִין הַפּוֹלְטוֹת מִן הַגֹּרֶן, וּמַחְפּוֹרוֹת שֶׁל כְּרִי, וּקְצָצִין שֶׁל קִטְנִיּוֹת, בֵּינָן שֶׁנִּתְמָרַח הַגֹּרֶן - לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר. קִטְנִיּוֹת - מִשֶּׁיְּכַבֵּר, אֲבָל נוֹטֵל מִתַּחַת כְּבָרָה וְאוֹכֵל:

ז. הַמַּקְדִּישׁ אֶת הַבּוֹר עַד שֶׁלֹּא שִׁילָה וְקִיפָּה, וּפְדָאָהּ - חַיָּב. וּמִשֶּׁשִּׁילָה וְקִיפָּה וּפְדָאוֹ - חַיָּב. הִקְדִּישׁוֹ עַד שֶׁלֹּא שִׁילָה וְקִיפָּה, וּבָא גְּזָבָר וְשִׁילָה וְקִיפָּה, וְאַחַר כָּךְ פְּדָאוֹ - פָּטוּר, הוֹאִיל וּבִשְׁעַת חוֹבָתוֹ הָיְתָה פְּטוּרָה. הַיַּיִן - מִשֶּׁיְּקַפֶּה. אַף עַל פִּי שֶׁקִּיפָּה - קוֹלֵט מִן הַגַּת הָעֶלְיוֹנָה וּמִן הַצְּנוֹר וְשׁוֹתֶה:

ח. הַשֶּׁמֶן - מִשֶּׁיֵּרֵד לָעוּקָל. אַף עַל פִּי שֶׁיָּרַד - נוֹטֵל מִן הָעוּקָל, וּמִן הַמָּלוּל, וּמִבֵּין הַפַּסִּין, וְנוֹתֵן לַחֲמִיטָה וְלַתַּמְחוּי. אֲבָל לֹא יְקַבֵּל הַבְּלִי לִהְיוֹת מִשְׁתַּמֵּשׁ מִמֶּנּוּ וְהוֹלֵךְ. הָיָה אוֹכֵל וְהוֹתִיר, וְחָשְׁכָה בְּלֵיל שַׁבָּת - מֻתָּר. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁאָכַל וְהוֹתִיר וְחָשְׁכָה בְּלֵיל שַׁבָּת. אֲבָל לֹא יִתְּנֶנּוּ וְיִתֵּן לְתוֹךְ אַנְגְּרוֹן הָרִבָּה בִּשְׁבִיל שֶׁיּוֹתִיר וְיַכְנִיס לְתוֹךְ בֵּיתוֹ:

ט. הַמְּקַפָּה בָּעֲרֵבָה, וְהַמְּקַפָּה בַּבְּלִי - נוֹתֵן לַחֲמִיטָה וְלַתַּמְחוּי. הַמְּעֻרֶה מִמֵּיחַם לְמֵיחַם, וּמֵאִלְפָּס לְאִלְפָּס, וּמִקְּדֵרָה לְקְדֵרָה - מֻתָּר לִתֵּן לַשֵּׁנִי וְאָסוּר לִתֵּן לָרִאשׁוֹן:

י. **הַסּוֹחֵט** עֲנָבִים, לְתוֹךְ יָדוֹ - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. לְתוֹךְ הַכְּלִי - הֲרֵי זֶה חַיָּב:

יא. **הַבַּדְּדִין** הַמַּרְלִיקִין מִבַּד לְבַד - אֵין חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם גְּזֵלוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, שֶׁכָּךְ נָהֲגוּ:

יב. **הָיָה** דָּשׁ בֶּחָבִית וּמְעַגֵּל בַּמְּגוּרָה, נִשְׁבְּרָה הֶחָבִית וְנִפְתְּחָה הַמְּגוּרָה - אָסוּר לֶאֱכֹל מֵהֶן עֲרַאי. רַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר, מִפְּנֵי שֶׁהַתַּחְתּוֹנוֹת צְרִיכוֹת לָעֶלְיוֹנוֹת:

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. **הַחַמָּרִין** וּבַעֲלֵי הַבַּיִת שֶׁהָיוּ עוֹבְרִין וְשָׁבִים מִמָּקוֹם לְמָקוֹם - אוֹכְלִין וּפְטוּרִין, עַד שֶׁמַּגִּיעִין לְאוֹתוֹ מָקוֹם. אִם יְחֵד לָהֶן בַּעַל הַבַּיִת בַּיִת בִּפְנֵי עַצְמָן, אִם לָנִין שָׁם - חַיָּבִין לְעַשֵּׂר, וְאִם לָאו - פְּטוּרִין מִלְּעַשֵּׂר:

ב. **מַעֲשֶׂה** שֶׁהָלַךְ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֵצֶל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי לִבְרֵר חַיִל, וְהָיוּ בְּנֵי עֲיָרוֹת מְבִיאִין לָהֶם תְּאֵנִים, אָמַר: מַה אָנוּ לְעַשֵּׂר? אָמַר לָהֶם: אִם לָנִין אָנוּ כָּאן - אָנוּ חַיָּבִין לְעַשֵּׂר, וְאִם לָאו - פְּטוּרִין מִלְּעַשֵּׂר. הִגִּיעוּ לְמָקוֹם לִינָה, אֲפִלּוּ שְׁתֵּי שָׁעוֹת - צְרִיכִין לְעַשֵּׂר. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הִגִּיעוּ לִמְקוֹם שְׁבִיתָה, אֲפִלּוּ בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי - צְרִיכִין לְעַשֵּׂר:

ג. **הַתּוֹרֵם** גְּרוֹגָרוֹת וְעָתִיד לְדוֹרְסָן, תְּמָרִים וְעָתִיד לְדוֹשָׁן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא יֹאכַל מֵהֶן עֲרַאי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אוֹכֵל מֵהֶן עֲרַאי. מוֹדֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לַחֲכָמִים: בְּתוֹרֵם שִׁבֳּלִין וְעָתִיד לַעֲשׂוֹתָן גֶּרֶן, עֲנָבִים וְעָתִיד לַעֲשׂוֹתָן יַיִן - שֶׁיֹּאכַל מֵהֶן עֲרַאי. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: בְּכַלְכָּלָה שֶׁתָּרַם עַד שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּהּ - שֶׁלֹּא יֹאכַל מִמֶּנָּה עֲרַאי. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר מִקַּל וָחֹמֶר. וּמַה אִם בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ זִיקַת שְׁלֹשָׁה מַעֲשְׂרוֹת - אוֹכֵל הֵימֶנָּה אַרְעַי, שָׁעָה שֶׁאֵין עָלֶיהָ אֶלָּא זִיקַת שְׁנֵי מַעֲשְׂרוֹת - אֵינוֹ דִּין הוּא שֶׁיֹּאכַל הֵימֶנָּה עֲרַאי!

ד. **הַלּוֹקֵחַ** גְּרוֹגָרוֹת וְעָתִיד לְדוֹרְסָן, תְּמָרִים וְעָתִיד לְדוֹשָׁן, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: לֹא יֹאכַל מֵהֶן עֲרַאי, וּמְעַשְּׂרָן דְּמַאי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אוֹכֵל מֵהֶן עֲרַאי, וּמְעַשְּׂרָן וַדַּאי. מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר לַחֲכָמִים: בְּלוֹקֵחַ שִׁבֳּלִין וְעָתִיד לַעֲשׂוֹתָן גֶּרֶן, עֲנָבִים וְעָתִיד לַעֲשׂוֹתָן יַיִן, זֵיתִים וְעָתִיד לַעֲשׂוֹתָן שֶׁמֶן - שֶׁאוֹכֵל מֵהֶן עֲרַאי. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי מֵאִיר: בְּפֵרוֹת שֶׁאֵין צְרִיכִין גְּמַר מְלָאכָה - שֶׁלֹּא יֹאכַל מֵהֶן עֲרַאי:

ה. **הַבּוֹצֵר** כַּרְמוֹ לַשּׁוּק, שֶׁאִם לֹא מָצָא לָהֶן שׁוּק מַחֲזִירָן לַגַּת. זֵיתִים לַשּׁוּק, אִם לֹא מָצָא לָהֶן שׁוּק מַחֲזִירָן לַבַּד - אוֹכֵל מֵהֶן עֲרַאי וּמְעַשְּׂרָן וַדַּאי:

ו. **אָמַר** לוֹ: 'צֵא וְלַקֵּט לְךָ תְּאֵנִים מִן הַתְּאֵנָה' - אוֹכֵל מֵהֶן עֲרַאי וּמְעַשְּׂרָן וַדַּאי. 'צֵא וּמַלֵּא לְךָ כַּלְכָּלָה זוֹ' -

אוֹכֵל מֵהֶן עֲרַאי וּמְעַשְּׂרָן דְּמַאי. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעַם הָאָרֶץ. אֲבָל בְּחָבֵר - אוֹכֵל וְאֵין צָרִיךְ לְעַשֵּׂר; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעַם הָאָרֶץ. אֲבָל בְּחָבֵר - לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר, שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ חֲבֵרִין תְּרוּמִין שֶׁלֹּא מִן הַמֻּקָּף. אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דְּבָרַי מִדִּבְרֵי אַבָּא, מָטָב יִתְרְמוּ חֲבֵרִין שֶׁלֹּא מִן הַמֻּקָּף, וְאַל יַאֲכִילוּ אֶת עַמֵּי הָאָרֶץ טְבָלִים:

ז. **אָמַר** לוֹ: ׳צֵא וְלַקֵּט לִי תְּאֵנִים מִן הַתְּאֵנָה׳ - אוֹכֵל וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם גָּזֵל. ׳צֵא וּמַלֵּא לִי כַּלְכָּלָה זוֹ׳ - הֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם גָּזֵל. בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - מוֹצִיא עָלֶיהָ תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת מִשֶּׁל בַּעַל הַבַּיִת וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ:

ח. **אָמַר** לוֹ: ׳צֵא וְלַקֵּט לְךָ עֶשְׂרִים תְּאֵנִים מִתּוֹךְ שֶׁלִּי, וַאֲנִי אֲמַלֵּא כְּרִסִּי מִתּוֹךְ שֶׁלְּךָ׳, הַמְלַקֵּט בִּמְנָיָן - חַיָּב. הַמְמַלֵּא כְּרִסּוֹ - פָּטוּר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: הַמְצָרֵף שָׁלֹשׁ תְּאֵנִים בְּתוֹךְ פִּיו - פָּטוּר. אַרְבַּע - הֲרֵי זֶה חַיָּב. אָמַר לוֹ: ׳צֵא וְלַקֵּט לְךָ כַּלְכָּלָה גְּדוֹלָה׳ - אֵין פְּחוּתָה מִפְּאָה. ׳בֵּינוֹנִית׳ - אֵין פְּחוּתָה מִתַּרְקַב. ׳קְטַנָּה׳ - אֵין פְּחוּתָה מִקַּבִּים:

ט. **הַמֵּבִיא** תְּאֵנִים מִן הַשָּׂדֶה לְאָכְלָן בֶּחָצֵר שֶׁפְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת, שָׁכַח וְהִכְנִיסָן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - מוֹצִיאָן לֶחָצֵר וְאוֹכֵל מֵהֶן עֲרַאי:

י. **הַמֵּבִיא** תְּאֵנִים מִן הַשָּׂדֶה לְאוֹכְלָן בְּרֹאשׁ גַּגּוֹ, שָׁכַח וְהִכְנִיסָן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - אוֹכֵל מֵהֶן עֲרַאי. הַמֵּבִיא תְּאֵנִים

מִן הַשָּׂדֶה, וְהֶעֱבִירָן בַּחֲצֵרוֹ לְאָכְלָן בְּרֹאשׁ גַּגּוֹ - לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מַעֲלָן לְרֹאשׁ הַגַּג וְאוֹכֵל:

יא. **הַמּוֹצִיא** אֶת פּוֹעֲלָיו לְשָׂדֵהוּ - אֵין רַשַּׁאי לְהַאֲכִילָן אֶלָּא אִם כֵּן עִשֵּׂר, וְהֵן אֵינָן רַשָּׁאִין לֶאֱכֹל אֶלָּא אִם כֵּן עִשְּׂרוּ. וְאִם הָיָה בַּעַל הַבַּיִת מוֹצִיא וְנוֹתֵן לִפְנֵיהֶן בְּעֵין יָפָה - אוֹכְלִין וְאֵין צְרִיכִין לְעַשֵּׂר:

יב. **הָאוֹמֵר** לַחֲבֵרוֹ: 'הֵילָךְ אִסָּר זֶה וְתֶן לִי בּוֹ חָמֵשׁ תְּאֵנִים' - אוֹכֵל אַחַת אַחַת וּפָטוּר. אִם צָרְפָן - חַיָּב. הָיָה בַּעַל הַבַּיִת מוֹצִיא וְנוֹתֵן לוֹ - לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - אוֹכֵל אַחַת אַחַת וּפָטוּר. וְאִם צֵרַף - חַיָּב:

יג. **הַלּוֹקֵחַ** גְּרוֹגָרוֹת מִן הַמַּקָּצָה - לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּלִקֵּט מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ. אֲבָל בְּלִקֵּט מִתּוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ - אוֹכֵל וְאֵין צָרִיךְ לְעַשֵּׂר:

יד. **פּוֹעֲלִין** שֶׁהָיוּ מְנַכְּשִׁין בַּשָּׂדֶה, וּמְעַדְּרִין בַּשָּׂדֶה - לֹא יֹאכְלוּ מִן הַזַּיִת וּמִן הַתְּאֵנָה, אֶלָּא אִם כֵּן נָתַן לָהֶן בַּעַל הַבַּיִת רְשׁוּת. נָתַן לָהֶם בַּעַל הַבַּיִת רְשׁוּת - אוֹכְלִין וּמְצַטָּרְפִין וּפְטוּרִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁאֵין לָהֶם עָלָיו מְזוֹנוֹת. אֲבָל אִם יֵשׁ לָהֶן עָלָיו מְזוֹנוֹת - אוֹכְלִין וּפְטוּרִין. וְאִם צֵרְפוּ - חַיָּבִין:

מו. **פּוֹעֲלִין** שֶׁהָיוּ עוֹדְרִין בַּתְּאֵנִים, וְגוֹדְרִין בַּתְּמָרִים, וּמוֹסְקִין בַּזֵּיתִים - אוֹכְלִין וּפְטוּרִין, שֶׁהַתּוֹרָה נָתְנָה לָהֶן רְשׁוּת. לֹא יִסְפּוֹת בַּמֶּלַח וְיֹאכַל - אֶלָּא אִם כֵּן נָתַן לוֹ בַּעַל הַבַּיִת רְשׁוּת. וְלֹא יֹאכַל בָּהֶן פִּתּוֹ - אֶלָּא אִם כֵּן נָתַן לוֹ בַּעַל הַבַּיִת רְשׁוּת:

מז. **הַשּׂוֹכֵר** אֶת הַפּוֹעֵל לְנַכֵּשׁ בַּבְּצָלִים - מְקַרְטֵם עָלֶה עָלֶה וְאוֹכֵל. לֹא יֹאחֵז קֶלַח בְּיָדוֹ, אֶלָּא מְקַרְטְמוֹ בְּמִחְבָּר לַקַּרְקַע וְאוֹכֵל:

יז. **פּוֹעֲלִין** שֶׁהָיוּ עוֹקְרִין בַּבְּצָלִים, וְאוֹגְדִין בַּבְּצָלִים - אוֹכְלִין וּפְטוּרִין, שֶׁהַתּוֹרָה נָתְנָה לָהֶן רְשׁוּת:

יח. **מָצָא** כְּרִיכוֹת בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד - אֲסוּרוֹת מִשּׁוּם גָּזֵל, וְחַיָּבוֹת בַּמַּעֲשְׂרוֹת. בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - מֻתָּרוֹת מִשּׁוּם גָּזֵל, וּפְטוּרוֹת מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. וְהָאֲלוּמוֹת, בֵּין בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד בֵּין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - אֲסוּרוֹת מִשּׁוּם גָּזֵל וְחַיָּבוֹת בַּמַּעֲשְׂרוֹת:

יט. **מָצָא** תְּבוּאָה מְמֻרַחַת הָעֲשׂוּיָה כְּרִי - אֲסוּרָה מִשּׁוּם גָּזֵל. מְפֻזֶּרֶת - מֻתֶּרֶת מִשּׁוּם גָּזֵל. בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - חַיָּבִין בַּמַּעֲשְׂרוֹת וּפְטוּרִין מִתְּרוּמָה גְּדוֹלָה. וּבַעַל הַבַּיִת עוֹשֶׂה אוֹתָהּ תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. מָצָא כַּלְכָּלָה מְחֻפָּה - אֲסוּרָה מִשּׁוּם גָּזֵל וְחַיֶּבֶת בַּמַּעֲשְׂרוֹת. עַד הֵיכָן? עַד כְּדֵי שֶׁיָּכוֹל לִתְרֹם מִן הַמְּקֻקֵּד[ד]. לְאַחַר כָּךְ - עוֹשֶׂה אוֹתָהּ דְּמִים:

ד. בִּירוּשַׁלְמִי: מִן הַמַּפָּקָר.

כ. **מָצָא** קְצִיצוֹת - לֹא יֵהֵא קוֹצֵץ וְהוֹלֵךְ וְאוֹכֵל בָּהֶן, לְפִי שֶׁנִּחְשְׁדוּ רַב אָדָם עֲלֵיהֶן. הָיְתָה לוֹ עֲרֵמָה שֶׁל בְּצָלִים, וְשֶׁל גְּרוֹגָרוֹת, וְשֶׁל חָרוּבִים בְּרֹאשׁ גַּגּוֹ - בּוֹרֵר וְאוֹכֵל, בּוֹרֵר וּמַנִּיחַ עַל הַשֻּׁלְחָן, בּוֹרֵר וּמַשְׁלִיךְ לִפְנֵי בְּהֶמְתּוֹ בָּחָצֵר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֵין בְּהֵמָה אוֹכֶלֶת עֲרַאי בָּחָצֵר. וְכֻלָּן שֶׁהִכְנִיסָן מִן הַשָּׂדֶה לָעִיר - לֹא יֹאכַל מֵהֶן עֲרַאי, לְפִי שֶׁאֵין סוֹפוֹ לְהַחֲזִיר אֶת הַמּוֹתָר. לְעוֹלָם מַאֲכִילָהּ פְּקִיעֵי עָמִיר עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה חֲבִילוֹת:

כא. **רַבִּי** שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא: כָּל שֶׁאָחַד פּוֹתֵחַ וְאֶחָד נוֹעֵל - פָּטוּר. בִּשְׁנֵי שֶׁתָּפִים בִּשְׁנֵי דַּיָּרִים. הַגַּגּוֹת - פְּטוּרִין, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן שֶׁל חָצֵר חַיֶּבֶת, מַעֲלִין לְרֹאשׁ הַגַּג וְאוֹכֵל:

כב. **בֵּית** הַבְּנֶסֶת וּבֵית הַתַּלְמוּד, אִם יֵשׁ בָּהֶן בֵּית דִּירָה - אֵין אוֹכֵל בָּהֶן עֲרַאי. וְאִם לָאו - אוֹכֵל בָּהֶן עֲרַאי. הָאוּרְיוֹת, וְהָאוֹצָרוֹת שֶׁבַּשָּׂדֶה הָעֲשׂוּיוֹת לְמִכְנָס בָּהֶן - אוֹכֵל בָּהֶן עֲרַאי. לְבֵית דִּירָה - אֵין אוֹכֵל בָּהֶן עֲרַאי. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: חָצֵר הַנַּעֲדֶרֶת - הֲרֵי הִיא כִּגְנָה וְאוֹכֵל בָּהּ עֲרַאי:

כג. **סַבַּת** הַיּוֹצְרִים, אֲחֵרִים אוֹמְרִים מִשּׁוּם רַבִּי נָתָן: הַפְּנִימִית - חַיֶּבֶת, וְהַחִיצוֹנָה - פְּטוּרָה. תְּאֵנָה שֶׁבַּגִּנָּה וְנוֹטָה לֶחָצֵר - אוֹכֵל כְּדַרְכּוֹ וּפָטוּר. אִם לִקֵּט וְהִנִּיחַ עַל הַשֻּׁלְחָן, אֲפִלּוּ אַחַת - חַיָּב:

כד. **אֵילָן** שֶׁמִּקְצָתוֹ נָטוּעַ בָּאָרֶץ, וּמִקְצָתוֹ בְּחוּצָה לָאָרֶץ, הוֹאִיל וּמִקְצָתוֹ נָטוּעַ בָּאָרֶץ - כְּאִלּוּ כֻּלּוֹ נָטוּעַ בָּאָרֶץ; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: חֶצְיוֹ הַנָּטוּעַ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - הֲרֵי הוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. חֶצְיוֹ הַנָּטוּעָה בְּחוּצָה לָאָרֶץ - הֲרֵי הוּא בְּחוּצָה לָאָרֶץ:

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. **רַבִּי** שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: הַמְהַבְהֵב בַּשָּׂדֶה - הֲרֵי זֶה חַיָּב. הַשּׁוֹחֵק אֶת הַשּׁוּם וְאֶת הַשַּׁחֲלַיִם בַּשָּׂדֶה - הֲרֵי זֶה חַיָּב:

ב. **תִּינוֹקוֹת** שֶׁטָּמְנוּ תְּאֵנִים לַשַּׁבָּת, שְׁחוֹרוֹת וּמָצְאוּ לְבָנוֹת, לְבָנוֹת וּמָצְאוּ שְׁחוֹרוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרוֹת, שֶׁמִּסְפֵּקָן אָסוּר. וְכָל שֶׁוַּדַּאי אָסוּר - סְפֵּק מוּתָּר אָסוּר:

ג. **בַּלְבָּלַת** הַשַּׁבָּת - בֵּית שַׁמַּאי פּוֹטְרִים, וּבֵית הִלֵּל מְחַיְּבִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הִלֵּל לְעַצְמוֹ הָיָה אוֹסֵר. הַמְלַקֵּט כַּלְבָּלָה לִשְׁלֹחַ לַחֲבֵרוֹ - לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הִלֵּל לְעַצְמוֹ הָיָה אוֹסֵר:

ד. **הַמַּעֲבִיר** פֵּרוֹת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם לִקְצִיעוֹת, וְקָדַשׁ עֲלֵיהֶן הַיּוֹם, לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הִלֵּל לְעַצְמוֹ הָיָה אוֹסֵר:

ה. **סוֹפֵי** תְּאֵנִים וּבָהֵן תְּאֵנִים, מַכְבִּדוֹת תְּמָרָה וּבָהֵן תְּמָרִים, הִכְנִיסוּם תִּינוֹקוֹת אוֹ פּוֹעֲלִין - פְּטוּרִין, הִכְנִיסָם בַּעַל הַבַּיִת - חַיָּבִין. הִכְנִים שִׁבֶּלִין לְתוֹךְ בֵּיתוֹ לַעֲשׂוֹתָן עִסָּה - פָּטוּר. לְמוֹלָן בִּמְלִילוֹת - רַבִּי מְחַיֵּב, וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר:

ו. **הַמַּקְלִיף** שְׁעוֹרִין, שִׁבֹּלִים - פָּטוּר, שָׁלֹשׁ - חַיָּב. וּבַחִטִּים, שָׁלֹשׁ - פָּטוּר, אַרְבַּע - חַיָּב. אָמְרוּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אַף עַל פִּי שֶׁמַּחֲזִירָן לַמַּעֲטָן הַזֶּה - הֲרֵי הוּא כְּמַחֲזִירָן לְמַעֲטָן אַחֵר:

ז. **כָּסְבָּר** שֶׁזָּרָעָה לְזֶרַע, וְחִשֵּׁב עָלֶיהָ לְיֶרֶק - מִתְעַשֶּׂרֶת זֶרַע וְיָרָק. חַרְדָּל שֶׁזָּרָעוֹ לְיֶרֶק, וְחִשֵּׁב עָלָיו לְזֶרַע - מִתְעַשֵּׂר זֶרַע וְיָרָק. בְּבִתְנִין נָהֲגוּ בִּירָקוֹת הֶתֵּר; דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַבּוּסָאי: מִיָּמַי לֹא נָמְתִי לְאָדָם לוֹמַר: צֵא וְלַקֵּט תְּמָרוֹת שֶׁל תִּלְתָּן וְשֶׁל חַרְדָּל וְשֶׁל פּוֹל הַמִּצְרִי, וֶהֱוֵי פָּטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת:

ח. **הַמַּטְלִיא** - לֹא נָהֲגוּ בָּהּ חֲכָמִים הֶתֵּר, לֹא לְמַעֲשְׂרוֹת וְלֹא לַשְּׁבִיעִית. כְּשֶׁהוּא תּוֹרֵם - תּוֹרֵם מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁאֵין תּוֹרְמִין מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ:

ט. **הָעוֹקֵר** שְׁתָלִים מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ לִטְעָן בְּחוּצָה לָאָרֶץ, וּלְזֶרַע, וּלְהַפְקִיר, וּלְמוֹכְרָן לְנָכְרִי - הֲרֵי זֶה חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁמּוֹצִיאָן מִדֵּי מַעֲשְׂרוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר

בֶּן עֲזַרְיָה: הַמְשַׁלֵּחַ לַחֲבֵרוֹ שְׁתָלִין, וְאַטוּנִין, וַחֲבִילֵי תִּלְתָּן - לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשְּׂרָן וַדַּאי, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם מְשַׁלְּחִין לְחַבְרֵיהֶן טְבָלִים. וְהוּצְנֵי פִּשְׁתָּן - מְעַשְּׂרָן וַדַּאי, מִפְּנֵי שֶׁנֶּחְשְׁדוּ רוֹב אָדָם עֲלֵיהֶן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: חֲרֵי הֵן כְּכָל הַפֵּרוֹת, וְאֵין מְעַשְּׂרָן אֶלָּא דְּמַאי:

י. **בְּצָלִים** שֶׁהִשְׁרִישׁוּ זֶה בָּזֶה בְּקוּפּוֹת - חֲרֵי זֶה בְּחֶזְקָתָן לַמַּעֲשְׂרוֹת וְלַשְּׁבִיעִית. אִם הָיוּ טְמֵאִים - לֹא עָלוּ יְדֵי טֻמְאָתָן. וּמֻתָּר לִתְלֹשׁ מֵהֶן בְּשַׁבָּת. הִשְׁרִישׁוּ זֶה בָּזֶה בְּקַרְקַע עֲלִיָּה - חֲרֵי הֵן בְּחֶזְקָתָן לַמַּעֲשְׂרוֹת וְלַשְּׁבִיעִית. וְאִם הָיוּ טְמֵאִין - עָלוּ יְדֵי טֻמְאָתָן. וְאָסוּר לִתְלֹשׁ מֵהֶן בְּשַׁבָּת. וְאִם תָּלַשׁ - פָּטוּר. נָפְלָה עֲלֵיהֶן מַפֹּלֶת וְהֵן מְגֻלִּין - חֲרֵי אֵלּוּ כִּנְטוּעִין בְּשָׂדֶה. אֲסוּרִין בַּשְּׁבִיעִית, וְחַיָּבִין בְּמַעֲשְׂרוֹת:

יא. **הַלּוּף** שֶׁבַּגּוּמּוֹת - בּוֹרֵר גַּפָּה גַּפָּה וּמַנִּיחַ בְּתוֹךְ יָדוֹ דַּקָּה דַּקָּה. בָּאָרֶץ וּבְתוֹךְ יָדוֹ - חֲרֵי זֶה פָּטוּר. וּבִכְלִי - חֲרֵי זֶה חַיָּב. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל הַבּוֹרֵר בָּאָרֶץ - שֶׁהוּא פָּטוּר, וְעַל הַבּוֹרֵר בִּכְלִי - שֶׁהוּא חַיָּב. עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הַבּוֹרֵר בַּיָּד - שֶׁבֵּית שַׁמַּאי מְחַיְּבִין, וּבֵית הִלֵּל פּוֹטְרִין:

יב. **הַמַּפְקִיר** שָׂדֵהוּ, עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים - יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ. אִם אָמַר: 'חֲרֵי שָׂדִי מֻפְקֶרֶת יוֹם אֶחָד', 'שַׁבָּת אֶחָד', 'חֹדֶשׁ אֶחָד', 'שָׁנָה אַחַת', 'שָׁבוּעַ אַחַת', עַד שֶׁלֹּא

זָכָה בּוֹ, בֵּין הוּא בֵּין אַחֵר - יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ. מִשֶּׁזָּכָה בּוֹ, בֵּין הוּא בֵּין אַחֵר - אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ, וְקוֹשֵׁר אֶת בְּהֶמְתּוֹ עַל גַּבֵּי הֶפְקֵר. אֲבָל לֹא עַל גַּבֵּי לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה. אֲבָל עוֹקֵר וּמַשְׁלִיךְ לְפָנֶיהָ:

יג. **סוֹפֵי** תְּאֵנִים, וּמְשַׁמֵּר שָׁדֵהוּ מִפְּנֵי עֲנָבִים. סוֹפֵי עֲנָבִים, וּמְשַׁמֵּר שָׁדֵהוּ מִפְּנֵי יָרָק. אִם הָיוּ פּוֹעֲלִין עוֹבְרִין בֵּינֵיהֶן, אִם הָיָה בַּעַל הַבַּיִת מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין בְּמַעֲשְׂרוֹת, וַאֲסוּרִין מִשּׁוּם גָּזֵל. וְאִם לָאו - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין מִשּׁוּם גָּזֵל, וּפְטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר:

יד. הַזּוֹרֶה תִּבְנוֹ סְתָם וּלְקָחוֹ אַחֵר, אֲפִלּוּ לְהוֹצִיא הֵימֶנּוּ - פָּטוּר מִתְּרוּמָה. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מוֹדִין בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל, שֶׁלֹּא יִמְכֹּר אָדָם גָּרִישׁ שֶׁל תְּבוּאָה, וְעָבִיט שֶׁל עֲנָבִים, וּמַעֲטָן שֶׁל זֵיתִים, אֶלָּא לְחָבֵר וּלְעוֹשֶׂה בְּטָהֳרָה. מוֹכֵר לוֹ חִטִּים אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁאֵינוֹ גּוֹבֵל עִסָּתוֹ בְּטָהֳרָה. וְכֵן בֶּן לֵוִי שֶׁנִּתְמַנּוּ לוֹ עֲטוּנִים שֶׁל זֵיתִים - הֲרֵי זֶה מַפְרִישׁ עֲשׂוֹר זֵיתִים וְשֶׁמֶן טֶבֶל מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ. וְאוֹמֵר: 'מַה שֶּׁזֵּיתִים הָאֵלּוּ רְאוּיִין לַעֲשׂוֹת, מַעֲשֵׂר - בִּדְרוֹמָן, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר - בִּדְרוֹם דִּרוֹמָן':

טו. הַלּוֹקֵחַ שָׂדֶה יֵרֶק בִּסּוּרְיָא, עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת - פָּטוּר. מִשֶּׁבָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת - חַיָּב. מְלַקֵּט כִּדַּרְכּוֹ, וּפָטוּר; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אַף מִשֶּׁבָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת - חַיָּב לְפִי חֶשְׁבּוֹן. מוֹדִים חֲכָמִים

לְרַבִּי עֲקִיבָה: שֶׁאִם מָכַר לוֹ תְּבוּאָה לְקָצִיר, וַעֲנָבִים לִבְצִיר, וְזֵיתִים לִמְסוֹק - שֶׁלּוֹקֵט כְּדַרְכּוֹ וּפָטוּר:

מז. **אֵיזֶה** שׁוּם בַּעַל בֶּכִי? כָּל שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא דּוֹר אֶחָד מַקִּיף אֶת הָעוֹמֵד. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא קְלִפָּה אֶחָת. אֵיזֶה הוּא בָּצָל שֶׁל רִכְפָּה? כָּל שֶׁעוֹקְצוֹ נִמְעָךְ לְתוֹכוֹ.

יז. **אֵלּוּ** הֵן גְּרִיסִין הַקְּלְקִין? אַלְגּוֹסִין הַמְּרֻבָּעִין. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין לְךָ מְרֻבָּע מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית. אֵלּוּ הֵן עֲדָשִׁין מִצְרִים? אֵלּוּ שֶׁגַּלְגַּלֵּיהֶן חַדִּים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שֶׁאֵין בָּהֶם צוּרוֹת. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אַף הַקְּרָקָם. וְאֵלּוּ הֵן הַקְּרָקָם: שֶׁעוֹקְצֵיהֶן מוּעָטִין וּלְקִיטָתָן מְרֻבִּין. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף הַקְּטַנִּין וְהֵן שֶׁלְּמַטָּה מֵהֶן, כְּגוֹן אֵלּוּ צָרְכוּ חֲכָמִים לִתֵּן בָּהֶן סִימָן, לְפִי שֶׁאֵין כַּיּוֹצֵא בָּהֶן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל הָאַלְרִסִין, וְהָאַפַּרְסֵקִין, וְהָאֲטָרְבִילִין - לֹא צָרְכוּ חֲכָמִים לִתֵּן בָּהֶן סִימָן, לְפִי שֶׁכַּיּוֹצֵא בָּהֶן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

יח. **פֵּרוֹת**, לֹא הָלְכוּ בָּהֶן חֲכָמִים לֹא אַחַר הַטַּעַם, וְלֹא אַחַר הָרֵיחַ, וְלֹא אַחַר הַמַּרְאֶה, וְלֹא אַחַר הַדְּמִים, אֶלָּא אַחַר הָרֹב בִּלְבַד. וּשְׁאָר זֶרְעוֹנֵי גִּנָּה, כְּגוֹן: זֶרַע קִשּׁוּאִין וּדְלוּעִין, וְזֶרַע לֶפֶת וּצְנוֹנוֹת שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין - פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת, וְנִלְקָחִין מִכָּל אָדָם בַּשְּׁבִיעִית. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא אָמְרוּ אֶלָּא זֶרַע גִּנָּה בִּלְבַד. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף זֶרַע שָׂדֶה, כְּגוֹן: זֶרַע אִסְטִיס, וְזֶרַע קוֹצָה, וְזֶרַע בִּיקָנְיָא:

מַסֶּכֶת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **מַעֲשֵׂר** שֵׁנִי - אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ, וְאֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתוֹ, וְאֵין מְהַרְהִינִין אוֹתוֹ, וְאֵין מַחְלִיפִין אוֹתוֹ, וְלֹא שׁוֹקְלִין כְּנֶגְדּוֹ דִּינְרֵי זָהָב אֲפִלּוּ לְחַלֵּל עֲלֵיהֶן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אַחֵר. וְלֹא יִתֵּן לְשָׁלְחָנִי לְהִתְגָּאוֹת בָּהֶן, וּלְהַלְווֹתָן לְהִתְעַשֵּׁר בָּהֶן. אִם בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יַעֲלוּ חֲלוּדָה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר:

ב. **בֵּיצַד** ׳אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ׳? לֹא יֹאמַר לוֹ: ׳הֵילָךְ מָאתַיִם וְתֵן לִי מָנֶה שֶׁל חֻלִּין׳. בֵּיצַד ׳אֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתוֹ׳? לֹא יְפַנֵּס לְבֵיתוֹ וִימַשְׁכְּנֶנּוּ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ. בֵּיצַד ׳אֵין מְהַרְהִינִין אוֹתוֹ׳? לֹא יֹאמַר לוֹ: ׳הֵילָךְ מַעֲשֵׂר זֶה וִיהֵא בְּיָדְךָ, וְתֵן לִי עָלָיו חֻלִּין׳. בֵּיצַד ׳אֵין מַחֲלִיפִין אוֹתוֹ׳? לֹא יֹאמַר לוֹ: ׳הֵילָךְ יַיִן וְתֵן לִי שֶׁמֶן׳, ׳הֵילָךְ שֶׁמֶן וְתֵן לִי יַיִן׳. אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ: ׳הֵילָךְ יַיִן מִפְּנֵי שֶׁאֵין לִי שֶׁמֶן׳. וְהַלָּה אוֹמֵר לוֹ: ׳הֵילָךְ שֶׁמֶן מִפְּנֵי שֶׁאֵין לִי יַיִן׳. נִמְצָאוּ, מַחֲלִיפִין וְאֵין מַחְלִיפִין, וְעוֹשִׂין טוֹבָה זֶה עִם זֶה:

ג. **מַעֲשֵׂר** שֵׁנִי - אֵין נוֹתְנִין אוֹתוֹ לֹא עַל גַּבֵּי צִינִית, וְלֹא עַל גַּבֵּי חֲזִיזִית, וְאֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ קָמִיעַ:

ד. **אֵין** מְחַלְּלִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי עַל אֲסִימוֹן, וְרַבִּי הוֹסָא מַתִּיר. אֲבָל פְּרוּטוֹת קְטַנּוֹת הַנְּתוּנוֹת לְסִימָן בַּמֶּרְחָץ - הַכֹּל שָׁוִין שֶׁאֵין מְחַלְּלִין אוֹתוֹ עֲלֵיהֶן:

ה. **אֵין** מְחַלְּלִין אוֹתוֹ לֹא עַל מַטְבֵּעַ מָרוּד, וְלֹא עַל מַטְבֵּעַ שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא, וְלֹא עַל מַטְבֵּעַ שֶׁל מְלָכִים רִאשׁוֹנִים, וְלֹא עַל הַמָּעוֹת שֶׁאֵין בִּרְשׁוּתוֹ. כֵּיצַד? הָיוּ לוֹ מָעוֹת כָּזִבְיוֹת וּמְפָעוֹת יְרוּשַׁלְמִיּוֹת - אֵין מְחַלְּלִין אוֹתוֹ עֲלֵיהֶן. אִם חִלֵּל עֲלֵיהֶן - לֹא קָנוּ מַעֲשֵׂר. אֲבָל מַטְבֵּעַ שֶׁל מְלָכִים הָרִאשׁוֹנִים הַיּוֹצְאִין - מְחַלְּלִין אוֹתוֹ עֲלֵיהֶן. אֵין מְחַלְּלִין אוֹתוֹ, לֹא עַל מָעוֹת שֶׁהֵן בְּבָבֶל וְלֹא עַל מָעוֹת שֶׁבְּבָבֶל וְהֵן כָּאן. אֲבָל אִם הָיָה כָּאן, וְהָיוּ לוֹ מָעוֹת שֶׁל בָּבֶל - מְחַלְּלִין אוֹתוֹ עֲלֵיהֶן. כֵּיצַד 'אֵין מְחַלְּלִין עַל הַמָּעוֹת שֶׁאֵין בִּרְשׁוּתוֹ'? הָיוּ לוֹ מָעוֹת בְּגִיסְטְרָא, וּבֵית הַמֶּלֶךְ, אוֹ שֶׁנָּפַל כִּיסוֹ לַבּוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁיָּדוּעַ שֶׁהוּא שָׁם - אֵין מְחַלְּלִין אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם, וְאִם חִלֵּל - לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר:

ו. **בַּיּוֹצֵא** בּוֹ, מִי שֶׁבָּא בַּדֶּרֶךְ וּבְיָדוֹ מָעוֹת, וְרָאָה אַנָּס בָּא בְּנֶגְדּוֹ לֹא יֹאמַר: 'פְּרוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ מְחֻלָּלִין עַל מָעוֹת הַלָּלוּ', וְאִם אָמַר: הֲרֵי הֵן מְחֻלָּלִים עַל מָעוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי בְּתוֹךְ בֵּיתִי, אִם עָשָׂה כֵּן - דְּבָרָיו קַיָּמִים. כַּיּוֹצֵא בּוֹ, הָיָה טָעוּן כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן, וְרָאָה אוֹתָם שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ, לֹא יֹאמַר: 'הֲרֵי הֵן עֲשׂוּיִין תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת עַל פֵּרוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי בְּתוֹךְ בֵּיתִי'. אָמַר כֵּן - לֹא אָמַר כְּלוּם. אִם עָשָׂה כֵּן - הֲרֵי זֶה אָסוּר:

ז. לוֹקְחִין חַיָּה וְעוֹף לִבְשַׂר הַתַּאֲוָה, אֲבָל לֹא לִזְבְחֵי שְׁלָמִים.
מִשֶּׁגָּזְרוּ שֶׁיְּהֵא בְּשַׂר הַתַּאֲוָה מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם,
אָמְרוּ: אֵין לוֹקְחִין חַיָּה לִבְשַׂר הַתַּאֲוָה, אֲבָל לוֹקְחִין עוֹף
לִבְשַׂר הַתַּאֲוָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר אִישׁ אַכָּלִים:
אַף לֹא בְּשַׂר עוֹף לִבְשַׂר הַתַּאֲוָה, שֶׁכָּל הַגַּת שֶׁנַּעֲשָׂה עַל
גַּבֵּי בְּשַׂר הַתַּאֲוָה - טְמֵאָה לַקֹּדֶשׁ, וְטָהוֹר לַתְּרוּמָה:

ח. הַלּוֹקֵחַ חָבִית בִּירוּשָׁלַיִם, פְּתוּחָה - צָרִיךְ לֶאֱכוֹל כְּנֶגֶד
הַקַּנְקַן. סְתוּמָה - אֵין צָרִיךְ לֶאֱכוֹל כְּנֶגֶד הַקַּנְקַן.
בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁל יַיִן. אֲבָל בְּשֶׁל צִיר, וְשֶׁל חֹמֶץ,
וְשֶׁל מוֹרִיס, וְשֶׁל שֶׁמֶן, וְשֶׁל דְּבַשׁ, בֵּין פְּתוּחָה בֵּין סְתוּמָה
- אֵין צָרִיךְ לֶאֱכוֹל כְּנֶגֶד הַקַּנְקַן:

ט. חֹרֶשׁ שֶׁל תְּמָרָה - אֵין צָרִיךְ לֶאֱכֹל כְּנֶגְדּוֹ. קֻפּוֹת, אִם
הָיוּ דְּרוּסוֹת שֶׁל תְּמָרָה - אֵין אוֹכֵל כְּנֶגְדּוֹ. וּשְׁאָר
כָּל הַדְּבָרִים - אוֹכְלִין כְּנֶגְדָּן. וְאֵינוֹ אוֹכֵל, לֹא כְּנֶגֶד הַחֲרַצַּנִּין,
וְלֹא כְּנֶגֶד הַזָּגִין, וְלֹא כְּנֶגֶד הַנֶּפֶת:

י. הַלּוֹקֵחַ צְבִי חַי בִּירוּשָׁלַיִם - אֵין צָרִיךְ לֶאֱכֹל כְּנֶגֶד הָעוֹר.
שָׁחוּט - צָרִיךְ לֶאֱכֹל כְּנֶגֶד הָעוֹר:

יא. אֵין מַשְׁכִּירִין בָּתִּים בִּירוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שֶׁל שְׁבָטִים.
רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף לֹא הַמִּטּוֹת.
לְפִיכָךְ, עוֹרוֹת שֶׁל קָדָשִׁים - בַּעֲלֵי אוּשְׁפִּיזִין בָּאִין וְנוֹטְלִין
אוֹתָן בִּזְרוֹעַ:

יב. **לוּלְבֵי** הַזָּרְדִין וְהַחֲרוּבִין, עַד שֶׁלֹּא יַמְתִּיקוּ - אֵין נִקָּחִין בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר. מִשֶּׁיַּמְתִּיקוּ - נִקָּחִין בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר. אֲבָל הַלּוּף, וְהַחַרְדָּל, וְתוּרְמְסִין, וּשְׁאָר כָּל הַנִּכְבָּשִׁין, בֵּין מִשֶּׁיַּמְתִּיקוּ, בֵּין עַד שֶׁלֹּא יַמְתִּיקוּ - נִקָּחִין בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר:

יג. **חַלּוֹת** חָרִיעַ - נִקָּחוֹת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְאֵין מְטַמְּאוֹת טֻמְאַת אוֹכָלִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: בָּא רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אֵצֶל חֲלַפְתָּא, אָמַר לוֹ: חַלּוֹת חָרִיעַ, מַה הֵן שֶׁיִּלָּקְחוּ בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר? אָמַר לוֹ: לֹא יִלָּקְחוּ. אָמַר לוֹ: אַף אֲנִי אוֹמֵר בֵּן, אֶלָּא שֶׁעַקִּיבָה אוֹמֵר: שֶׁיִּלָּקְחוּ:

יד. **קוֹר** - נִקַּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר. וְאֵין מְטַמֵּא טֻמְאַת אוֹכָלִין. כַּפְנִיּוֹת - נִקָּחוֹת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, וּמְטַמְּאוֹת טֻמְאַת אוֹכָלִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קוֹר - הֲרֵי הוּא כְּעֵץ לְכָל דָּבָר. אֶלָּא, שֶׁנִּקַּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר. כַּפְנִיּוֹת - הֲרֵי הֵן כְּפֵרוֹת לְכָל דָּבָר, אֶלָּא שֶׁפְּטוּרוֹת מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: כַּרְכּוֹם - אֵין נִקַּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, לְפִי שֶׁאֵין בּוֹ טַעַם אֶלָּא לְמַרְאֶה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בֶּן גְּרוּשׁ הָיָן לִפְנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: שֶׁל בֵּית אַבָּא הָיוּ לוֹקְחִין צִיר בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר. אָמַר לוֹ: שֶׁמָּא קִרְבֵי דָּגִים מְעָרְבִין בּוֹ:

טו. **הַלּוֹקֵחַ** בְּהֵמָה לְזִבְחֵי שְׁלָמִים, בְּשׁוֹגֵג - יַחְזְרוּ דָּמֶיהָ לִמְקוֹמָן. בְּמֵזִיד - תַּעֲלֶה וְתֵאָכֵל בַּמָּקוֹם. בַּזְּמַן הַזֶּה - תָּמוּת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁמִּתְכַּוֵּן וּלְקָחָהּ מִתְּחִלָּה לְשֵׁם שְׁלָמִים, אֲבָל בְּמִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא

מָעוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לְחֻלִּין, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - יַחְזְרוּ דָּמִים לִמְקוֹמָן. אִם הָיְתָה בְּהֵמָה בַּעֲלַת מוּם, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - יַחְזְרוּ דָּמִים לִמְקוֹמָן. אִם הָיוּ פֵּרוֹת טְמֵאִין, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - יַחְזְרוּ דָּמִים לִמְקוֹמָן:

טז. **לג** יַיִן שֶׁנִּפַּל לְתוֹכוֹ לג דְּבַשׁ, וַהֲרֵי בּוֹ שְׁנֵי לוּגִין - הַשָּׁבַח לְפִי חֶשְׁבּוֹן. תַּבְשִׁיל שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁתִּבְּלוּ בְּתַבְלִין שֶׁל חֻלִּין - הַשָּׁבַח לְפִי חֶשְׁבּוֹן. וְשֶׁל חֻלִּין שֶׁתִּבְּלוּ בְּתַבְלִין שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - אַל יוֹצִיא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ לְפְדְיוֹן. קַפְלוּט שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְשֶׁל חֻלִּין שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ זֶה עִם זֶה - הַשָּׁבַח לְפִי חֶשְׁבּוֹן:

יז. **הָיְתָה** לוֹ עִסָּה שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וַאֲפָאָהּ - הַשָּׁבַח לַשֵּׁנִי. נָפְלָה הַפַּת וְנִקְדַּח הַתַּבְשִׁיל - הַפְּגָם לַשֵּׁנִי. בּוֹרֵר אֶת הַחִטִּים וְטוֹחֲנָן וּמַרְקִידָן, דַּיָּם שֶׁיִּפָּדֶה כְּשַׁעַר הַחִטִּים. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מָקוֹם שֶׁמְּחַשְּׁבִין אֶת הַהוֹצָאָה - פּוֹדִין אֶת הַחִטִּים וְאֵין פּוֹדִין אֶת הַכְּפָרוֹת. מָקוֹם שֶׁאֵין מְחַשְּׁבִין אֶת הַהוֹצָאָה - אַף פּוֹדִין אֶת הַכְּפָרוֹת:

יח. **שָׁמֶן** שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְרָאשֵׁי בְשָׂמִים שֶׁל חֻלִּין, שֶׁנִּתְעָרְבוּ - הַשָּׁבַח לְפִי חֶשְׁבּוֹן. זֶה הַכְּלָל אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: כָּל הַמּוֹתִיר בְּמִדַּת שִׁבְחוֹ נִכָּר - הַשָּׁבַח לְפִי חֶשְׁבּוֹן. **לֹא** הוֹתִיר בְּמִדַּת שִׁבְחוֹ נִכָּר - הַשָּׁבַח לַשֵּׁנִי:

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. **תַּלְתָּן** שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁחָפָה בָּהּ בַּת כֹּהֵן רְאוּיָה - אֵין בַּת יִשְׂרָאֵל רַשַּׁאי לָחֹף אַחֲרֶיהָ. אֲבָל מְעַנֶּגֶת שְׁעָרָהּ:

ב. **תַּלְתָּן** שֶׁל מַעֲשֵׂר - יֵאָכֵל צוּמְחָנִיוֹת. שֶׁל תְּרוּמָה, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: כָּל מַעֲשֶׂיהָ בְּטָהֳרָה. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כָּל מַעֲשֶׂיהָ בְּטָמְאָה חוּץ מֵחֲפִיפָתָהּ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: כָּל מַעֲשֶׂיהָ בְּטָהֳרָה חוּץ מֵחֲפִיפָתָהּ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כָּל מַעֲשֶׂיהָ בְּטָמְאָה חוּץ מִשְּׁרִיָּתָהּ:

ג. **כַּרְשִׁינִין** שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - יֵאָכְלוּ צִמְחוֹנִין. שֶׁל תְּרוּמָה, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שׁוֹרִין בְּטָהֳרָה, וְשָׁפִין בְּטָהֳרָה, וּמַאֲכִילִין בְּטָמְאָה. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: שׁוֹרִין וְשָׁפִין בְּטָהֳרָה וּמַאֲכִילִין בְּטָמְאָה; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שׁוֹרִין וְשָׁפִין בְּטָהֳרָה וּמַאֲכִילִין בְּטָמְאָה. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כָּל מַעֲשֵׂיהֶן בְּטָמְאָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: זוֹ מִשְׁנַת רַבִּי עֲקִיבָא. לְפִיכָךְ הוּא אוֹמֵר יִתְּנֻנּוּ לְכָל כֹּהֵן. וַחֲכָמִים לֹא הוֹדוּ לוֹ:

ד. **אֵין** שׁוֹרִין תְּמָרִים לְהוֹצִיא מֵהֶן שֵׁכָר תְּמָרִים. וְלֹא צִמּוּקִים לְהוֹצִיא מֵהֶן מֵי צִמּוּקִים. אֲבָל שׁוֹחֲקָם וְעוֹשֶׂה אוֹתָן טְרִימָה. בְּתַבְלִין מָתָר, מִפְּנֵי שֶׁכָּךְ הוּא מְלַאכְתּוֹ. צוֹרֵר אֶת הַתַּבְלִין וְנוֹתְנָן לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל. אִם נָפַל לִקְדֵרָה אֲחֶרֶת, אִם בָּטֵל טַעְמָן - מֻתָּרִין. וְאִם לָאו - אֲסוּרִין:

ה. **אֵין** עוֹשִׂין אֶת הַיַּיִן אַלוּנְתִּית, וְאֶת הַשֶּׁמֶן עָרֵב. סָךְ אֶת הַשֶּׁמֶן, וְאֵין סָךְ יַיִן וְחֹמֶץ, שֶׁהַשֶּׁמֶן - דַּרְכּוֹ לְסִיכָה, יַיִן וְחֹמֶץ - אֵין דַּרְכָּן לְסִיכָה:

ו. **מָעוֹת** חֻלִּין וּמָעוֹת הֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּתְפַּזְּרוּ, מַה שֶּׁלִּקֵּט - לִקֵּט לַהֶקְדֵּשׁ. אֶחָד מָעוֹת בְּמָעוֹת, פֵּרוֹת בְּפֵרוֹת, רִמּוֹנִין בְּרִמּוֹנִין, וְכָל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִבָּלֵל. אֲבָל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לִבָּלֵל, מַה שֶּׁלִּקֵּט - לִקֵּט לִשְׁנֵיהֶם, וּמַה שֶּׁהוֹתִיר - הוֹתִיר לִשְׁנֵיהֶם:

ז. **סָלַע** שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְשֶׁל חֻלִּין שֶׁנִּתְעָרְבוּ - מֵבִיא בְּסָלַע מָעוֹת, וְאוֹמֵר: 'סָלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִיא - מְחֻלֶּלֶת עַל מָעוֹת הָאֵלּוּ'. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: בִּשְׁתַּיִם. סָלַע שֶׁל חֻלִּין וְשֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּתְעָרְבוּ - בּוֹרֵר אֶת הַיָּפָה שֶׁבָּהֶן וְאוֹמֵר: 'אִם הֶקְדֵּשׁ הוּא - הֲרֵי הוּא הֶקְדֵּשׁ, וְאִם לָאו, הֶקְדֵּשׁ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא - מְחֻלָּל עַל זֶה'. וּשְׁנִיָּה, הֲרֵי הִיא מְתֻרֶּרֶת. וְסָלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְשֶׁל הֶקְדֵּשׁ - בּוֹרֵר אֶת הַיָּפָה שֶׁבָּהֶן וְאוֹמֵר: 'אִם הֶקְדֵּשׁ - הֲרֵי הֶקְדֵּשׁ, וְאִם לָאו, הֶקְדֵּשׁ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא - מְחֻלָּל עַל זֶה'. נוֹטֵל אֶת הַשְּׁנִיָּה וּמְחַלֵּל אֶת הַמָּעוֹת עָלֶיהָ. סָלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְשֶׁל חֻלִּין, וְשֶׁל הֶקְדֵּשׁ, שֶׁנִּתְעָרְבוּ - מֵבִיא בְּסָלַע מָעוֹת, וְאוֹמֵר: 'סָלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא - מְחֻלֶּלֶת עַל הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ', בּוֹרֵר אֶת הַיָּפָה שֶׁבָּהֶן, וְאוֹמֵר: 'אִם הֶקְדֵּשׁ הוּא - הֲרֵי הוּא הֶקְדֵּשׁ, וְאִם לָאו, הֶקְדֵּשׁ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא - מְחֻלָּל עַל זֶה'. נוֹטֵל אֶת הַשְּׁנִיָּה וּמְחַלֵּל אֶת הַמָּעוֹת עָלֶיהָ, וּשְׁלִישִׁית

- הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת, מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ: מְחַלְּלִין נְחֹשֶׁת עַל הַכֶּסֶף, וְכֶסֶף עַל הַזָּהָב, כֶּסֶף עַל הַנְּחֹשֶׁת מִדִּחַק, אֲבָל לֹא זָהָב עַל הַכֶּסֶף. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בְּשֵׁם שֶׁמְּחַלְּלִין כֶּסֶף עַל נְחֹשֶׁת - כָּךְ יְחַלְּלוּ זָהָב עַל כֶּסֶף. אָמַר לוֹ: רַבִּי, מִפְּנֵי מַה מְחַלְּלִין כֶּסֶף עַל נְחֹשֶׁת? שֶׁכֵּן מְחַלְּלִין כֶּסֶף עַל הַזָּהָב. לֹא יְחַלְּלוּ זָהָב עַל הַכֶּסֶף שֶׁאֵין מְחַלְּלִין זָהָב עַל הַנְּחֹשֶׁת?! אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן: שֶׁכֵּן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל זָהָב - מְחַלְּלִין אוֹתוֹ עַל הַמָּעוֹת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁל וַדַּאי, אֲבָל בְּשֶׁל דְּמַאי - מְחַלְּלִין עַל הַכֹּל וְעַל הָאוֹכְלִין:

ח. **מַעֲשֵׂר** שֵׁנִי שֶׁל זָהָב שֶׁעָשָׂאוּ כֵּלִים - אֵין לוֹ פְּדִיוֹן. אִם הָיָה שֶׁל כֶּסֶף - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל דְּמַאי שֶׁנִּתְעָרַב בְּשֶׁל וַדַּאי - יֵאָכְלוּ כֻּלָּם שֶׁבָּהֶן:

ט. **חָמֵר** בְּהֶקְדֵּשׁ שֶׁאֵין בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וּבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁאֵין בְּהֶקְדֵּשׁ. הֶקְדֵּשׁ - מִתְחַלֶּלֶת עַל הַכֹּל, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - אֵין מִתְחַלֵּל אֶלָּא עַל הַמָּעוֹת בִּלְבַד. הֶקְדֵּשׁ - נִפְדֶּה בְּכָל מָקוֹם וְאֵין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי נִפְדֵּית מִכָּאן וָאֵילָךְ וּמִכָּאן וָאֵילָךְ. הֶקְדֵּשׁ - נִכְנָס לִירוּשָׁלַיִם וְיוֹצֵא, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - נִכְנָס לִירוּשָׁלַיִם וְאֵין יוֹצֵא. חָמֵר בְּהֶקְדֵּשׁ, שֶׁהֶקְדֵּשׁ - חָל עַל הַכֹּל, וּמוֹעֲלִין בּוֹ, לֹא הֻתַּר לַאֲבִילָה אֶלָּא בְּפִדְיוֹן, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי. חָמֵר בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי מִבִּתְרוּמָה, שֶׁמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי - קוֹנֶה אֶת הַקַּנְקַן, אוֹסֵר דָּמָיו וְעֵרוּבָיו, סָפֵק עֵרוּבוֹ - כָּל שֶׁהוּא, אָסוּר לְאוֹנֵן, וְטָעוּן בִּעוּר, וְטָעוּן וִדּוּי, וְלֹא הֻתַּר לַאֲבִילָה

אֶלָּא בְּפִדְיוֹן, וְאֵין מַדְלִיקִין בּוֹ אֶת הַנֵּר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּתְרוּמָה. חָמֵר בִּתְרוּמָה מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, שֶׁהַתְּרוּמָה - אֵינָהּ נִתְרָם אֶלָּא מִן הַמֻּקָּף, וְאֵינָהּ נִטֶּלֶת אֶלָּא מִן הַגָּמוּר, וְאֵינָהּ נִטֶּלֶת מִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא, וּמְדַמַּעַת, וְחַיָּבִין עָלֶיהָ חֹמֶשׁ, וְנוֹהֶגֶת בְּכָל הַשָּׁנִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי:

י. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֵין מְחַלְּלִין כֶּסֶף וּפֵרוֹת עַל הַכֶּסֶף אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ עִמּוֹ פְּרוֹטְרוֹט, וַחֲכָמִים מַתִּירִין. רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ: שְׁלֹשָׁה דִינָרִין כֶּסֶף וְדִינָר, הָרְבִיעִי - כֶּסֶף, וְהַשְּׁאָר - מָעוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, שַׁמַּאי הַזָּקֵן אוֹמֵר: יַיִחָנָה בַּחֲנוּת וְיֹאכַל בְּנֶגְדָּהּ:

יא. הָיוּ לוֹ שְׁתֵּי מְגוּרוֹת, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַת שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וּמָצָא בֵּינֵיהֶן פֵּרוֹת, קָרוֹב לִתְרוּמָה - יִפְלוּ לִתְרוּמָה, קָרוֹב לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - יִפְלוּ לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי. מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה - מַטִּילִין אוֹתוֹ לִשְׁנֵי חוֹמְרִין. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: תֵּבָה שְׁנִשְׁתַּמְּשׁוּ בָהּ חֻלִּין וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וּמָצָא בְתוֹכָהּ מָעוֹת, אִם רֹב הֵנִיחוּ חֻלִּין - חֻלִּין, אִם רֹב הֵנִיחוּ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. אָמַר לָהֶם רַבִּי שִׁמְעוֹן: הֲרֵי שְׁלָמִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן חָזֶה וְשׁוֹק שֶׁהֵן אֲסוּרִין לַזָּרִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי: כָּךְ אָמְרוּ בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: אִי אַתֶּם מוֹדִים לָנוּ בִּפֵרוֹת שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן, שֶׁיִּפְּדֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלָּהּ וְיֹאכַל בְּכָל מָקוֹם, אַף פֵּרוֹת שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן יֵיוֹצֵא בָהֶן. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית שַׁמַּאי: לֹא!

אִם אֲמַרְתֶּם בְּפֵרוֹת שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן, שֶׁיָּכוֹל לְהַפְקִירָן וּלְפוֹטְרָן מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת, תֹּאמְרוּ בְּפֵרוֹת שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְקִירָן וּלְפוֹטְרָן מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת?! אָמְרוּ לָהֶן בֵּית הִלֵּל: אַף פֵּרוֹת שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן, יָכוֹל לְהוֹצִיא תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת מִמָּקוֹם אַחֵר עֲלֵיהֶן עַד שֶׁיָּרִימוּ:

יב. **אֵילָן** שֶׁעוֹמֵד בִּפְנִים וְנוֹפוֹ נוֹטֶה לַחוּץ - יֵשׁ לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ פִּדְיוֹן. הֶחֱזִיר נוֹפוֹ לִפְנִים - אֵין לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ פִּדְיוֹן. הָיָה עוֹמֵד בַּחוּץ וְנוֹפוֹ נוֹטֶה לִפְנִים - אֵין לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ פִּדְיוֹן. הֶחֱזִיר נוֹפוֹ לַחוּץ - יֵשׁ לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ פִּדְיוֹן:

יג. **בָּתִּים** שֶׁפִּתְחֵיהֶן לִפְנִים וַחֲלָלָן לַחוּץ, פִּתְחֵיהֶן לַחוּץ וַחֲלָלָן לִפְנִים, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין פּוֹדִין בָּהֶן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי כְּאֵלּוּ הֵן מִבִּפְנִים, וְאֵין אוֹכְלִין בָּהֶם קָדָשִׁים כַּלִּים כְּאֵלּוּ הֵן בַּחוּץ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מִבְּנֶגֶד הַחוֹמָה וְלִפְנִים - כִּלְפְנִים. וּמִבְּנֶגֶד הַחוֹמָה וְלַחוּץ - כְּלַחוּץ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: זוֹ מִשְׁנַת רַבִּי עֲקִיבָה. מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין פּוֹדִין בָּהֶן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי כְּאֵלּוּ הֵן מִבִּפְנִים, וְאֵין אוֹכְלִין בָּהֶן קָדָשִׁים כַּלִּים כְּאֵלּוּ הֵן מִבַּחוּץ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: הֲרֵי הֵן כִּלְשָׁכוֹת, אֶת שֶׁפִּתְחָהּ לִפְנִים - כִּלְפְנִים. וְאֶת שֶׁפִּתְחָהּ לַחוּץ - כְּלַחוּץ:

יד. **לִשְׁכָּה** בְּנוּיָה בַּכֶּרֶשׁ וּפִתְחָהּ לַחוֹל, תּוֹכָהּ - חוֹל, וְגַגָּהּ - קֹדֶשׁ. אוֹכְלִין בָּהּ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, וְאֵין שׁוֹחֲטִין

בָּהּ קָדָשִׁים קַלִּים, וְאֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם טֻמְאָה. בְּנוּיָה בַּחוֹל וּפְתוּחָה לַקֹּדֶשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְקַיְּמִין בֵּן, תּוֹכָהּ - קֹדֶשׁ, וְגַגָּהּ - חוֹל. אוֹכְלִין בָּהּ קָדָשֵׁי קָדָשִׁים, וְשׁוֹחֲטִין בָּהּ קָדָשִׁים קַלִּים, וְחַיָּבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם טֻמְאָה. בְּנוּיָה בַּקֹּדֶשׁ וּפְתוּחָה לַחוֹל וְלַקֹּדֶשׁ, כֻּלָּהּ - קֹדֶשׁ. בְּנוּיָה בַּחוֹל וּפְתוּחָה לַקֹּדֶשׁ וְלַחוֹל, כֻּלָּהּ - חוֹל. בְּנוּיָה בַּקֹּדֶשׁ וּבַחוֹל, וּפְתוּחָה לַקֹּדֶשׁ וְלַחוֹל, כְּגוֹן: בֵּית הַמּוֹקֵד, תּוֹכָן וְגַגּוֹתֵיהֶן, מִכְּנֶגֶד הַקֹּדֶשׁ וְלַקֹּדֶשׁ - קֹדֶשׁ, וּמִכְּנֶגֶד הַחוֹל וְלַחוֹל - חוֹל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם לְעִנְיַן טֻמְאָה, מִכְּנֶגֶד הַחוֹמָה וְלִפְנִים - כִּלְפְנִים, מִכְּנֶגֶד הַחוֹמָה וְלַחוּץ - כְּלַחוּץ. אִם לֶאֱכוֹל קָדָשִׁים - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר פְּתִחָה:

טו. הָיְתָה בְּנוּיָה בְּחוֹמַת עֲזָרָה - אוֹכְלִין בָּהּ קָדָשֵׁי קָדָשִׁים, וְשׁוֹחֲטִין בָּהּ קָדָשִׁים קַלִּים. הָיְתָה בְּנוּיָה בְּחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם - אוֹכְלִין בָּהּ קָדָשִׁים קַלִּים וְאֵין פּוֹדִין בָּהּ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי:

טז. בַּיִת הַבָּנוּי בַּחוֹמָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּאִלּוּ הוּא מִבַּחוּץ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כְּאִלּוּ הוּא מִבִּפְנִים:

יז. כָּל הַלְּשָׁכוֹת כֻּלָּן בְּנוּיוֹת בַּקֹּדֶשׁ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: תְּחוּמֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁבַּכְּתוּבִים - נִדּוֹנִין כְּחוּצָה לָאָרֶץ. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: נִדּוֹנִין כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

יח. מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁנִּכְנַס לִירוּשָׁלַיִם וְנִטְמָא, בֵּין שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה וּבֵין שֶׁנִּטְמָא בְּוֻלַד הַטֻּמְאָה, בֵּין מִבִּפְנִים

בֵּין מִבַּחוּץ - בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: הַכֹּל יְפֶדֶּה וְיֵאָכֵל בִּפְנִים. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: הַכֹּל יְפֶדֶּה וְיֵאָכֵל מִבַּחוּץ, חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה מִבִּפְנִים; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: הַכֹּל יְפֶדֶּה וְיֵאָכֵל בִּפְנִים, חוּץ מַה שֶּׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה בַּחוּץ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: הַכֹּל יְפֶדֶּה וְיֵאָכֵל בַּחוּץ, חוּץ מַה שֶּׁנִּטְמָא בְּוַלַד הַטֻּמְאָה מִבִּפְנִים. רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר אוֹמֵר: נִטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה, בֵּין מִבִּפְנִים בֵּין מִבַּחוּץ - יְפֶדֶּה וְיֵאָכֵל בַּחוּץ. נִטְמָא בְּוַלַד הַטֻּמְאָה, בֵּין בִּפְנִים בֵּין בַּחוּץ - יְפֶדֶּה וְיֵאָכֵל בִּפְנִים. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: נִטְמָא בַּחוּץ, בֵּין בְּאַב הַטֻּמְאָה בֵּין בְּוַלַד הַטֻּמְאָה, יְפֶדֶּה וְיֵאָכֵל בַּחוּץ. נִטְמָא בִּפְנִים, בֵּין בְּאַב הַטֻּמְאָה בֵּין בְּוַלַד הַטֻּמְאָה - יְפֶדֶּה וְיֵאָכֵל בִּפְנִים. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה בַּחוּץ - שֶׁיִּפָּדֶה וְיֵאָכֵל בַּחוּץ. וְעַל שֶׁנִּטְמָא בְּוַלַד הַטֻּמְאָה בִּפְנִים - שֶׁיִּפָּדֶה וְיֵאָכֵל בִּפְנִים. עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה בִּפְנִים, וּבְוַלַד הַטֻּמְאָה בַּחוּץ, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נִפְדֶּה בַּמָּקוֹם, וְיֵאָכֵל בַּמָּקוֹם. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: נִפְדֶּה בַּמָּקוֹם, וְיֵאָכֵל בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת:

יט. הַלָּקוּחַ בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁנִּטְמָא - יִפָּדֶה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: יִקָּבֵר. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה: מַחְמִיר אַתָּה בַּטְּפֵלָה יָתֵר מִן הָעִקָּר. אָמַר לָהֶם: מָצִינוּ שֶׁהֶחְמִירוּ בַּטְּפֵלָה יָתֵר מִן הָעִקָּר, שֶׁהַתְּמוּרָה - חָלָה עַל בַּעַל מוּם קָבוּעַ, הֶקְדֵּשׁ - אֵין חָל עַל בַּעַל מוּם קָבוּעַ. אָמְרוּ לוֹ:

מִמָּקוֹם שֶׁבָּאתָה, מַה לְּהַלָּן, תְּמִימִין - אֵין נִפְדִּין, וּבַעֲלֵי מוּמִין - נִפְדִּין, אַף כָּאן, טְהוֹרִין - לֹא יִפָּדוּ, טְמֵאִין - יִפָּדוּ:

כ. **הַמַּשְׁאִיל** כַּנְכַּנִּין לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, עַד שֶׁלֹּא גִיפָּן - לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר, וּמִשֶּׁגִּיפָּן - קָנָה מַעֲשֵׂר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁל יַיִן. אֲבָל שֶׁל צִיר וְשֶׁל חֹמֶץ וְשֶׁל מוֹרָיִס, שֶׁל שֶׁמֶן וְשֶׁל דְּבַשׁ, בֵּין גָּפָם בֵּין שֶׁלֹּא גָפָם - לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר. בֵּין גָּפָם בֵּין שֶׁלֹּא גָפָם - עוֹלִים בְּאֶחָד וּמֵאָה. בֵּין גָּפָם בֵּין שֶׁלֹּא גָפָם - תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַכֹּל. אֵימָתַי אָמְרוּ קָנָה מַעֲשֵׂר? בִּזְמַן שֶׁכָּלָה מַעֲשֵׂר. אֲבָל אִם הִפְקִיד לְתוֹכָהּ רְבִיעִית שֶׁל חֻלִּין, אַף עַל פִּי שֶׁגָּפָם - לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר:

כא. **אָמַר** רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל הַדּוֹרֵךְ בְּחָבִיּוֹת, שֶׁמְּפַתֵּחַ וְאֵין צָרִיךְ לְעָרוֹת. עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הַדּוֹרֵךְ בַּגַּת, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְפַתֵּחַ וּמְעָרֶה לַגַּת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מְפַתֵּחַ וְאֵין צָרִיךְ לְעָרוֹת:

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. **הַמּוֹלִיךְ** פֵּרוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי מִמָּקוֹם הַיֹּקֶר לְמָקוֹם הַזּוֹל, אוֹ מִמָּקוֹם הַזּוֹל לְמָקוֹם הַיֹּקֶר - פּוֹדֵהוּ כְּשַׁעַר מְקוֹמוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁל דְּמַאי. אֲבָל בְּשֶׁל וַדַּאי - פּוֹדִין אוֹתוֹ כְּשַׁעַר הַמָּקוֹם הַזּוֹל:

ב. **פּוֹדִין** מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּשַׁעַר הַזּוֹל, כְּמוֹ שֶׁחֲנָנִי לוֹקֵחַ אוֹתוֹ יוֹם, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁהוּא מוֹכֵר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כְּמוֹ שֶׁחֲנָנִי לוֹקֵחַ בְּאוֹתוֹ הַמִּין. הַפּוֹרֵט דִּינָר כֶּסֶף לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - כְּמוֹ שֶׁחֲנָנִי לוֹקֵחַ וְלֹא כְּמוֹ שֶׁהוּא מוֹכֵר. הַמְצָרֵף דִּינָר זָהָב לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - כְּמוֹ שֶׁשִּׁלְחָנִי פּוֹרֵט וְלֹא כְּמוֹ שֶׁהוּא מְצָרֵף. הָיָה מוֹלִיכוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וּמִשְׁתַּבֵּר עָלָיו עַל שָׁוְיוֹ רֶבַע; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: עַד דִּינָר. מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁאֵין לוֹ דָּמִים - דַּיּוֹ שֶׁיֹּאמַר הוּא וְחוּמְשׁוֹ מְחֻלָּל עַל אִיסָר זֶה:

ג. **מַעֲשֵׂר** שֵׁנִי שֶׁאֵין דָּמָיו יְדוּעִים - נִפְדֶּה עַל פִּי שְׁלֹשָׁה לָקוֹחוֹת וְלֹא עַל פִּי שְׁלֹשָׁה שֶׁאֵין לָקוֹחוֹת, אֲפִלּוּ אֶחָד מֵהֶן נָכְרִי, וַאֲפִילוּ אֶחָד מֵהֶן בְּעָלִים - כּוֹפִין אֶת הַבְּעָלִים לִפְתֹּחַ רִאשׁוֹן. אִם אָמַר: הֲרֵי הוּא שֶׁלִּי בְּסֶלַע, וְאֶחָד אוֹמֵר בְּסֶלַע וְאִסָּר - יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ. זֶה חֹמֶר בְּהֶקְדֵּשׁ מִבְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי:

ד. **אֵין** פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אַכְסָרָה אֶלָּא מָעוֹת. כֵּיצַד? הָיוּ לוֹ פֵּרוֹת מַרְקִיבִין וּמָעוֹת מַחֲלִידִין - לֹא יֹאמַר: 'כַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לִתֵּן בְּצִבּוּר זֶה, וְכַמָּה אָדָם רוֹצֶה לִתֵּן בִּכְרִי זֶה', אֶלָּא אוֹמֵר: 'כַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לִקַּח לוֹ מָעוֹת בְּסֶלַע, וְ'כַמָּה אָדָם רוֹצֶה לִקַּח לוֹ פֵּרוֹת בְּדִינָר':

ה. **סֶלַע**, כַּמָּה תְּהֵא חֲסֵרָה וְלֹא יִהְיוּ מְחֻלְּלִין עָלֶיהָ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי? לְסֶלַע - אַרְבַּע אִסָּרוֹת. וּלְדִינָר - אִיסָר; דִּבְרֵי

רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְסֶלַע - אַרְבַּע פּוּנְדְיאוֹת. וּלְדִינָר - פּוּנְדְיוֹן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: סֶלַע - שְׁמוֹנָה פּוּנְדְיאוֹת. וְדִינָר - שְׁנֵי פּוּנְדְיאוֹת. יֶתֶר עַל כֵּן - מְחַלְלָהּ בְּשָׁוְיָהּ. עַד כַּמָּה תִּפָּחֵת וְיֵהָא רַשַּׁאי לְקַיְּמָהּ בְּסֶלַע? סֶלַע - עַד שֶׁקֶל, וּבְדִינָר - עַד רֻבַּע. פָּחוֹת מִכֵּן, אֲפִלּוּ אִיסָר - אֵין רַשַּׁאין לְהָחֵל עָלֶיהָ. הָיְתָה יוֹצֵא לְסִימוֹן בְּסֶלַע, וּלְמַטְבֵּעַ בְּשֶׁקֶל, לְסִימוֹן בְּשֶׁקֶל, וּלְמַטְבֵּעַ בְּסֶלַע - אֵין לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי אֶלָּא כְּשַׁעַר הַמַּטְבֵּעַ:

ו. **הַמּוֹכֵר** פֵּרוֹת לַחֲבֵרוֹ וְנִמְצְאוּ טְבָלִים - רָץ אַחֲרָיו לְתַקְּנָן. לֹא מְצָאוֹ, בְּיָדוּעַ שֶׁהֵן כַּיָּמִין - צָרִיךְ לְעַשֵּׂר עַל יָדוֹ, אִם בְּיָדוּעַ שֶׁאֵין כַּיָּמִין - אֵין צָרִיךְ לְעַשֵּׂר עַל יָדוֹ. סָפֵק שֶׁהֵן כַּיָּמִין סָפֵק שֶׁאֵינָן כַּיָּמִין - מְעַשֵּׂר עֲלֵיהֶן וְקוֹרֵא שֵׁם לְמַעֲשְׂרוֹתֵיהֶם:

ז. **הַמּוֹכֵר** פֵּרוֹת לַחֲבֵרוֹ, הַמּוֹכֵר אוֹמֵר: טְבָלִים מָכַרְתִּי לְךָ, וְהַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר: מְתֻקָּנִין מָכַרְתָּ לִי - כּוֹפִין אֶת הַמּוֹכֵר לְתַקֵּן מִשֶּׁלּוֹ אֶת שֶׁלּוֹ. הֲרֵי שֶׁלָּקְחוּ שֶׁל בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶת גָּרְנוֹ, אִם מֵחֲמַת הַחוֹב - צָרִיךְ לְעַשֵּׂר עַל יָדוֹ. אִם מֵחֲמַת אֹנֶס - אֵין צָרִיךְ לְעַשֵּׂר עַל יָדוֹ:

ח. **הָאוֹכֵל** פֵּרוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - יְזֵעֵק לַשָּׁמַיִם; דִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּשׁוֹגֵג - יְזֵעֵק לַשָּׁמַיִם. בְּמֵזִיד - יַחֲזִרוּ דָמִים לִמְקוֹמָן. וְאִם הָיוּ מָעוֹת, שׁוֹגֵג - יְצֵעֵק לַשָּׁמַיִם. מֵזִיד - יַחֲזִרוּ

דָּמִים לִמְקוֹמָן; דִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. רַבִּי אוֹמֵר:
בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - יַחְזְרוּ דָּמִים לִמְקוֹמָן:

ט. **הַגּוֹנֵב** טְבָלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - מְשַׁלֵּם לוֹ דְּמֵי טְבָלוֹ; דִּבְרֵי
רַבִּי. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: דְּמֵי חֻלִּין שֶׁבּוֹ:

י. **יִשְׂרָאֵל** שֶׁאָכַל פֵּרוֹתָיו בְּטִבְלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְחַיֵּב בָּהֶן
לַשָּׁמַיִם - אֵין לַכֹּהֵן בָּהֶן כְּלוּם, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר יח,
יט): "אֲשֶׁר יָרִימוּ" - אֵין לַכֹּהֵן בָּהֶן אֶלָּא עַד שֶׁיָּרִימוּ. וְכֵן
בֶּן לֵוִי שֶׁאָכַל מַעֲשְׂרוֹתָיו בְּטִבְלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְחַיֵּב בָּהֶן
לַשָּׁמַיִם - אֵין לַכֹּהֵן בָּהֶן כְּלוּם, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן: "וְזֶה אֲשֶׁר
יָרִימוּ לַה'" - אֵין לְךָ בָּהֶן אֶלָּא עַד שֶׁיָּרִימוּ:

יא. **הַמֵּבִיא** פֵּרוֹת מִן הַגֶּרֶן לָעִיר, הִפְרִישׁ תְּרוּמָה וּנְתָנָהּ
לַכֹּהֵן, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּנְתָנוֹ לַלֵּוִי, מַעֲשֵׂר עָנִי
וּנְתָנוֹ לָעָנִי - אֵין מְחַשֵּׁב עִמָּהֶן דְּמֵי הַבָּאָה. אֲבָל אִם קָרָא
לָהֶן שֵׁם בַּגֶּרֶן - הֲרֵי זֶה מְחַשֵּׁב עִמָּהֶן דְּמֵי הַבָּאָה:

יב. **הַמּוֹכֵר** פֵּרוֹת לַחֲבֵרוֹ, וְאָמַר לוֹ: פֵּרוֹת שֶׁמָּכַרְתִּי לְךָ
טְבָלִין הֵם, בְּשַׂר בְּכוֹר הוּא, יַיִן נֶסֶךְ הוּא -
מַה שֶּׁאָכְלוּ אָכְלוּ, וַיַּחְזִיר לָהֶן אֶת הַדָּמִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן
אֶלְעָזָר אוֹמֵר: דָּבָר שֶׁהַנֶּפֶשׁ קָצָה בּוֹ - מַה שֶּׁאָכְלוּ אָכְלוּ
וַיַּחְזִיר לָהֶן אֶת הַדָּמִים. דָּבָר שֶׁאֵין הַנֶּפֶשׁ קָצָה בּוֹ - מַה
שֶּׁאָכְלוּ אָכְלוּ, וְינַכֶּה לָהֶן מִן הַדָּמִים:

יג. **אֵין** פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם בַּזְּמַן הַזֶּה. וְאֵין אוֹכְלִין
מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם בַּזְּמַן הַזֶּה. וְאֵין מְחַלְּלִין מַעֲשֵׂר

שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם בַּזְּמַן הַזֶּה. וְאֵין מוֹכְרִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם בַּזְּמַן הַזֶּה. וְאֵין מוֹצִיאִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם בַּזְּמַן הַזֶּה. וְאִם הוֹצִיא - הֲרֵי אֵלּוּ יֵרָקְבוּ. הַמְחַלֵּל פָּעוֹת עַל פֵּרוֹת בִּירוּשָׁלַיִם בַּזְּמַן הַזֶּה - בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: זֶה וְזֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: הַפָּעוֹת - כְּמוֹת שֶׁהָיוּ, וְהַפֵּרוֹת - כְּמוֹת שֶׁהָיוּ:

יד. **בֵּית** הִלֵּל אוֹמְרִים: מַפְרִישׁ אָדָם מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁל דְּמַאי, וְתוֹרְמוֹ וְאוֹכְלוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ שֵׁנִי. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ שֵׁנִי, שֶׁמָּא הוּרַם הָרִאשׁוֹן - לֹא הוּרַם הַשֵּׁנִי. וַהֲלָכָה כִּדְבְרֵי בֵּית הִלֵּל:

טו. **רָאָה** אֶחָד שֶׁהִפְרִישׁ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - נֶאֱמָן עַל הָרִאשׁוֹן; דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נֶאֱמָן עַל הָרִאשׁוֹן - נֶאֱמָן עַל הַשֵּׁנִי. אֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַשֵּׁנִי - אֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הָרִאשׁוֹן:

טז. **הִפְרִישׁ** תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְאָכְלָן, עַל אוֹתוֹ הַמִּין - נֶאֱמָן, עַל מִין אַחֵר - אֵינוֹ נֶאֱמָן; דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אַף עַל אוֹתוֹ הַמִּין - אֵינוֹ נֶאֱמָן. לֹא כָל הַיָּמִנּוּ שֶׁיִּתְקַן אֶת עַצְמוֹ וְיָבֹא וִיקַלְקְלֶנּוּ:

יז. **הָאוֹמֵר**: מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁבְּחֻפָּץ זֶה מְחֻלָּל עַל אִיסָר זֶה, וְלֹא קָבַע לוֹ מָקוֹם - רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: קָרָא שֵׁם. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַד שֶׁיֹּאמַר: לִצְפוֹנוֹ אוֹ לְדָרוֹמוֹ. מַעֲשֶׂה

בְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְרַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי יוֹסֵי, שֶׁנִּכְנְסוּ אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת לִכְזִיב, אָמְרוּ: לֹא נֵדַע הֵיאַךְ בַּעַל הַבַּיִת הַזֶּה מְתַקֵּן אֶת פֵּרוֹתָיו. כֵּיוָן שֶׁהִרְגִּישׁ בָּהֶן, הָלַךְ וְהֵבִיא לִפְנֵיהֶן דִּלּוֹסְקָיָא מָלֵא דִּינְרֵי זָהָב. אָמְרוּ לוֹ: הֵיאַךְ אַתָּה מְתַקֵּן אֶת פֵּרוֹתֶיךָ? אָמַר לָהֶם, כָּךְ וְכָךְ אֲנִי אוֹמֵר: מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁבְּחֻפָּץ זֶה מְחֻלָּל עַל אִיסָר זֶה. אָמְרוּ לוֹ: צֵא וֶאֱכוֹל אֶת פֵּרוֹתֶיךָ, הִשְׁתַּכַּרְתָּ בְּמָעוֹת, אִבַּדְתָּ נְפָשׁוֹת:

יח. **חָבֵר** שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ פֵּרוֹת, אֲפִלּוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם כְּנָסָן - הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקַת מְתֻקָּנִין:

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. **הַפּוֹדֶה** מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ - הֲרֵי זֶה חַיָּב בְּחֹמֶשׁ. אֶחָד הַכּוֹנֵס מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ, וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ מִן הַכּוּתִי וּמִן הַנָּכְרִי פֵּרוֹת טְבָלִים, אֶחָד שֶׁיָּרַשׁ, וְאֶחָד שֶׁנִּתַּן לוֹ בְּמַתָּנָה - הֲרֵי זֶה חַיָּב בְּחֹמֶשׁ. כֵּיצַד חַיָּב בְּחֹמֶשׁ? הַפּוֹדֶה בְּסֶלַע - נוֹתֵן חֲמִשָּׁה דִינָרִין. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הַפּוֹדֶה בְּשֶׁקֶל - נוֹתֵן חֲמִשָּׁה שֶׁל סֶלַע. הַפּוֹדֶה בְּמַעֲשֵׂר, אִם רָצָה לְדַקְדֵּק - יְדַקְדֵּק. כֵּיצַד? חִלֵּל עַל הַסֶּלַע וְנִמְצֵאת רָעָה, עַל הַטְּרִיסִית וְנִמְצֵאת רָעָה - יַחֲלִיף:

ב. **מַעֲרִימִין** עַל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לְפוֹטְרוֹ מִן הַחֹמֶשׁ. כֵּיצַד? אוֹמֵר אָדָם לִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים, לְעַבְדּוֹ

לִשְׁפָּחָתוֹ הָעִבְרִים: ׳הֵילָךְ מָעוֹת אֵלּוּ וּפְדֵה לְךָ בָּהֶן אֶת מַעֲשֵׂר זֶה׳. אֲבָל לֹא יֹאמַר לוֹ: ׳פְּדֵה לִי בָּהֶן אֶת מַעֲשֵׂר זֶה׳. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה: בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ נוֹהֲגִין כָּךְ. מִשֶּׁרַבּוּ הָרַמָּאִין: אוֹמֵר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: ׳הֲרֵי הַפֵּרוֹת הָאֵלּוּ נְתוּנִין לְךָ בְּמַתָּנָה׳, וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר לוֹ: ׳הֲרֵי הֵן מְחֻלָּלִין עַל פֵּרוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי בַּבַּיִת׳. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ: ׳הֲרֵי הֵן מְחֻלָּלִין עַל מָעוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי בְּתוֹךְ הַכִּיס עַד שֶׁיִּזְכֶּה בַּעַל הַבַּיִת לְתוֹךְ יָדוֹ, אוֹ עַד שֶׁיִּשְׁכַּר לוֹ אֶת מְקוֹמוֹ׳:

ג. **מַפְקִיד** אָדָם מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ אֵצֶל חָבֵר, וְשֶׁל דְּמַאי אֵצֶל עַם הָאָרֶץ. אַבָּא חִלְקִיָּה מִן קְרוּיָה אוֹמֵר: בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ עוֹשִׂין כֵּן. חָזְרוּ לוֹמַר: אֲפִלּוּ חָבֵר - אֵין מַפְקִידִין אֶצְלוֹ, שֶׁאֵין אַתָּה יוֹדֵעַ מִי עוֹמֵד אַחֲרָיו:

ד. **נָתַן** לוֹ אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא נָתַן לוֹ אֶת הַחֹמֶשׁ - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: חִלֵּל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא חִלֵּל. אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּשַׁבָּת, וְדִבְרֵי חֲכָמִים בְּחוֹל:

ה. **מִי** שֶׁלֹּא קָרָא שֵׁם לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל דְּמַאי - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יֹאכַל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא יֹאכַל. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּשַׁבָּת, וְדִבְרֵי חֲכָמִים בְּחוֹל:

ו. **שְׁנֵי** אַחִין וּשְׁנֵי שֻׁתָּפִין, אָב וּבְנוֹ - פּוֹדִין זֶה לָזֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְנוֹתְנִין זֶה לָזֶה מַעֲשֵׂר עָנִי. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: תָּבֹא מְאֵרָה לְאָדָם שֶׁנּוֹתֵן מַעֲשֵׂר עָנִי לְאָבִיו. לֹא אָמְרוּ אֶלָּא אֶת שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם עֲנִיִּים:

ז. **אִשְׁתּוֹ** - אֵין פּוֹדֶה לוֹ אֶת הַמַּעֲשֵׂר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְיְעֶזֶר אוֹמֵר: אִשְׁתּוֹ פּוֹדֶה לוֹ אֶת הַמַּעֲשֵׂר:

ח. **כָּל** אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ: 'פּוֹדִין זֶה לָזֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי' - נוֹתְנִין זֶה לָזֶה מַעֲשֵׂר עָנִי. מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר בְּאִשְׁתּוֹ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁפּוֹדֶה לוֹ אֶת הַמַּעֲשֵׂר - שֶׁאֵין נוֹתְנִין לָהּ מַעֲשֵׂר עָנִי:

ט. **מַפְרִישִׁין** תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל פֵּרוֹת עַם הָאָרֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹשֶׂה תַּקָּלָה לַבָּאִין אַחֲרָיו. כֵּיצַד? הוֹצִיא פֵּרוֹת מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאָמַר לוֹ: 'הַפְרֵשׁ עַל אֵלּוּ' - לֹא הִפְרִישׁ אֶלָּא עַד מָקוֹם שֶׁהוּא לוֹקֵחַ. מְחַלְּלִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי עַל מָעוֹת עַם הָאָרֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹשֶׂה תַּקָּלָה לַבָּאִים אַחֲרָיו. כֵּיצַד? הוֹצִיא מָעוֹת מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאָמַר לוֹ: חַלֵּל עַל אֵלּוּ - לֹא חִלֵּל, אֶלָּא עַד מָקוֹם לוֹקֵחַ, וּפוֹרֵט לוֹ דִּינָר לְאַלְתַּר. אִם מֵחֲמַת הַחוֹב - מֻתָּר. וְאִם מֵחֲמַת מִלְוֶה - הֲרֵי זֶה אָסוּר, עַד שֶׁיֵּלֵךְ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ וְיַחֲזוֹר:

י. **קָטָן** שֶׁמּוֹכֵר בַּשּׁוּק - מַפְרִישִׁין עָלָיו מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. כֵּיצַד? נָתַן לוֹ טְרִיסִית, בֵּין שֶׁהִיא בְּיַד הַלּוֹקֵחַ, בֵּין שֶׁהִיא בְּיַד הַמּוֹכֵר, בֵּין שֶׁהִיא בְּאוּנְקְלִין - מַפְרִישׁ עָלָיו וְהוֹלֵךְ, וְחוֹזֵר וּמְבִיאוֹ. נָטַל הֵימֶנּוּ דִּינָר - מַפְרִישׁ עָלָיו וְהוֹלֵךְ. וְלֹא עוֹד: אֶלָּא שֶׁאָדָם מוֹצִיא דִּינָר מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ - מַפְרִישׁ עָלָיו וְהוֹלֵךְ, וְחוֹזֵר וּמְבִיאוֹ לוֹ בָּאַחֲרוֹנָה, וְאוֹמֵר לוֹ: 'עַל זֶה חִלַּלְתִּי':

יא. לָקַח הֵימֶנּוּ עֲשָׂרָה דִינָרִין שֶׁל זָהָב - לֹא יְחַלֵּל עַל כֻּלָּן אֶלָּא עַל אֶחָד מֵהֶם. לָקַח הֵימֶנּוּ עֲשָׂרָה כּוֹרִין שֶׁל חִטִּין - לֹא יַפְרִישׁ עַל כָּל הַמְּגוּרָה אֶלָּא עַל אֶחָד מֵהֶם. לָקַח הֵימֶנּוּ עֶשֶׂר חָבִיּוֹת שֶׁל יַיִן - לֹא יַפְרִישׁ עַל כָּל הָאוֹצָר, אֶלָּא עַל אַחַת מֵהֶן. לָקַח הֵימֶנּוּ עֶשֶׂר אֲגֻדּוֹת שֶׁל יָרָק - לֹא יַפְרִישׁ עַל כָּל הָאוּנְקְלִי אֶלָּא עַל אַחַת מֵהֶן, שֶׁלֹּא לְהַפְחִית אֶת הַשּׁוּק בְּעֵינָיו:

יב. מוֹכֵר מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לְשֵׁם חֻלִּין. לֹא יִמְכְּרֶנּוּ לְשֵׁם מַעֲשֵׂר, מִפְּנֵי שֶׁפָּגַם אֶת הַמַּעֲשֵׂר. יֵשׁ לוֹ חֻלִּין וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי מְעֹרָבִין זֶה בָּזֶה וּמְבַקֵּשׁ לְמוֹכְרָן - מוֹכֵר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הָאוּנְקְלִי. נָתָן כֻּלָּן בִּכְרַךְ - נוֹטֵל דְּמֵיהֶן בִּכְרַךְ. אֵלּוּ שֶׁרוֹצָה - מוֹכֵר לְשֵׁם חֻלִּין, וְאֵלּוּ שֶׁרוֹצָה - מוֹכֵר לְשֵׁם מַעֲשֵׂר שֵׁנִי:

יג. הָאוֹמֵר: 'מַעֲשֵׂר שֵׁנִי מְחֻלָּל עַל סֶלַע שֶׁתַּעֲלֶה בְּיָדִי מִכִּים זֶה', 'וְעַל דִּינָר שֶׁיַּעֲלֶה בְּיָדִי מִכִּים זֶה' - רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לֹא חִלֵּל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: חִלֵּל. מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי לַחֲכָמִים, בְּאוֹמֵר: 'מַעֲשֵׂר שֵׁנִי מְחֻלָּל עַל סֶלַע חֲדָשָׁה שֶׁתַּעֲלֶה בְּיָדִי מִכִּים זֶה', 'וְעַל דִּינָר חָדָשׁ שֶׁיַּעֲלֶה בְּיָדִי מִכִּים זֶה' - שֶׁזֶּה חִלֵּל. מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי יוֹסֵי, בְּאוֹמֵר: 'מַעֲשֵׂר שֵׁנִי מְחֻלָּל עַל סֶלַע שֶׁהָיְתָה בְּיַד בְּנִי', וְ'עַל דִּינָר שֶׁהָיָה בְּיַד בְּנִי' - שֶׁלֹּא חִלֵּל, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא לֹא הָיְתָה בְּיָדוֹ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה:

יד. הָאוֹמֵר: 'מַעֲשֵׂר שֵׁנִי מְחֻלָּל עַל סֶלַע שֶׁאָפְרֹט מִן הַדִּינָר', וְ'עַל טְרִיסִין שֶׁאָפְרֹט מִן הַסֶּלַע' - פּוֹרֵט לוֹ דִּינָר וְנוֹטֵל הֵימֶנּוּ סְלָעִים וְנוֹטֵל הֵימֶנּוּ טְרִיסִית. נוֹתֵן אָדָם לַחֲבֵרוֹ טְרִיסִית טְבָרִית, וְנוֹטֵל הֵימֶנּוּ צִפּוֹרִית. צִפּוֹרִית וְנוֹטֵל הֵימֶנּוּ טְבָרִית. שְׁנֵי פּוּנְדְיוֹן. פּוּנְדְיוֹן, וְנוֹטֵל הֵימֶנּוּ שְׁנֵי אִיסָרִין. נוֹתֵן אָדָם לַחֲבֵרוֹ מָעִין וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ דִּינָר. דִּינָר, וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ פּוּנְדְיוֹן. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּדַּמַּאי, אֲבָל בַּוַּדַּאי - אָסוּר. וּמְחַלְּלִין נְחֹשֶׁת עַל פֵּרוֹת. אַף בַּדַּמַּאי מְחַלְּלִין אוֹתוֹ נְחֹשֶׁת עַל נְחֹשֶׁת. נוֹתֵן אָדָם לַחֲבֵרוֹ גּוֹלָנִית וְנוֹטֵל הֵימֶנּוּ דִּינָר וְנוֹטֵל הֵימֶנּוּ פּוּנְדְיוֹן. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּדַּמַּאי וּבְהֹחַק, אֲבָל בַּוַּדַּאי וּבָרַוַח - הֲרֵי זֶה אָסוּר:

טו. הָיָה עוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וּבְיָדוֹ מָעוֹת, אִם עָתִיד לַחֲזוֹר לִמְקוֹמוֹ - מְחַלְּלָן בְּשַׁעַר מְקוֹמוֹ. וְאִם לָאו - מְחַלְּלָן בְּשׁוּיֵהֶן וּבְשַׁעַר אוֹתוֹ מָקוֹם:

טז. הַפְּרִישׁ תְּרוּמָה, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְלֹא קָרָא לָהֶן שֵׁם. - רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: נִתְקַדְּשׁוּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא נִתְקַדְּשׁוּ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אִם עָתִיד לִקְרוֹת לָהֶן שֵׁם - אֵין בָּהֶן קְדֻשָּׁה, עַד שֶׁיִּקְרָא לָהֶן שֵׁם, אִם אֵין עָתִיד לִקְרוֹת לָהֶן שֵׁם - בֵּיוָן שֶׁהִפְרִישָׁן נִתְקַדְּשׁוּ:

יז. פָּדָה הֵימֶנּוּ מַעֲשֵׂר בְּסֶלַע, וְלֹא הִסְפִּיק לְמָדְדוֹ עַד שֶׁעָמַד בִּשְׁתַּיִם, מַה שֶּׁפָּדָה - פָּדָה, וּמִדַּת הַדִּין בֵּינֵיהֶם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - מְשִׁיכָתוֹ הוּא

פְּרִיוֹנוֹ. פְּדָה מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר בִּשְׁתַּיִם, וְלֹא הִסְפִּיק לְמוֹשְׁכוֹ עַד שֶׁעָמַד בְּסֶלַע, מַה שֶּׁפְּדָה - פָּדָה, וּמִדַּת הַדִּין בֵּינֵיהֶם, שֶׁמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי - פְּדִיָתוֹ הִיא מְשִׁיכָתוֹ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמְרִים: אַף הֻקְדֵּשׁ - פְּדִיָתוֹ הִיא מְשִׁיכָתוֹ:

יח. הַמֵּנִיחַ אִיסָר וְאָכַל עָלָיו חֻצִיוֹ, וְהָלַךְ לְמָקוֹם אַחֵר וַהֲרֵי הוּא יוֹצֵא בְּפוּנְדְיוֹן - יֹאכַל עָלָיו עוֹד אִיסָר. הַמֵּנִיחַ פּוּנְדְיוֹן וְאָכַל עָלָיו חֻצִיוֹ, וְהָלַךְ לְמָקוֹם אַחֵר וַהֲרֵי הוּא יוֹצֵא בְּאִסָּר - יֹאכַל עָלָיו פֶּלֶג. זֶה הַכְּלָל: עַד שֶׁלֹּא פְּרָאוֹ, מַה שֶּׁהִשְׁבִּיחַ - הִשְׁבִּיחַ לְפִי חֶשְׁבּוֹן, וּמַה שֶּׁפָּגַם - פָּגַם לְפִי חֶשְׁבּוֹן. אַחַר שֶׁפְּרָאוֹ, מַה שֶּׁהִשְׁבִּיחַ - הִשְׁבִּיחַ לַשֵּׁנִי, וּמַה שֶּׁפָּגַם - פָּגַם לַשֵּׁנִי:

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. **מָצָא** כְּלִי וְכָתוּב עָלָיו: אָלֶ"ף, דָּלֶ"ת, חֵי"ת, טֵי"ת, רֵי"ש, תָּי"ו - הֲרֵי זוֹ תְּרוּמָה[א]. יו"ד מֵ"ם - הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר.

א. בִּירוּשַׁלְמִי מַסֶּכֶת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי (פֶּרֶק רְבִיעִי הֲלָכָה ו׳) מְבֹאָר טַעַם הַדָּבָר. אָלֶ"ף - קַדְּמַיְתָא הָאוֹת אָלֶ"ף תְּחִלָּה לָאוֹתִיּוֹת, וְרוֹמֶזֶת לְתְרוּמָה שֶׁהִיא תְּחִלָּה לְהַפְרָשׁוֹת. דָּלֶ"ת - רוֹמֶזֶת אֶל דְּמוּעַ וְדִמּוּעַ הוּא תְּרוּמָה שֶׁנֶּאֱמַר "מִלֵּאתָךְ וְדִמְעֲךָ לֹא תְאַחֵר". חֵי"ת – רוֹמֶזֶת לְתֵבֵת חֶלְבּוֹ וְחֶלְבּוֹ רוֹמֵז לִתְרוּמָה, שֶׁנֶּאֱמַר "מִכָּל חֶלְבּוֹ תָּרִימוּ תְּרוּמָה". טֵי"ת - רוֹמֵז אֶל טוּבוֹ שֶׁהוּא תְּרוּמָה. רֵי"ש - רֵאשִׁית שֶׁהַתְּרוּמָה נִקְרֵאת רֵאשִׁית. תָּי"ו תְּרוּמָה. פֵּ"א שִׁי"ן – שֵׁנִי, כִּי הָאוֹת פ׳ רוֹמֶזֶת שֶׁצָּרִיךְ פְּדִיוֹן. וּבְאוֹתִיּוֹת יו"ד מֵ"ם - חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא הוּא מַעֲשֵׂר, הָאוֹת י׳ - רוֹמֵז לְאֶחָד מִן עֶשֶׂר, וְהָאוֹת מ׳ - רוֹמֶזֶת לְמַעֲשֵׂר.

פֵּ״א שִׁי״ן - הֲרֵי זֶה שֵׁנִי. עִי״ן - הֲרֵי זֶה עָנִי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּלָן שֵׁמוֹת אָדָם הֵן. אֲבָל מָצָא חָבִית מְלֵאָה פֵּרוֹת, וְכָתוּב עָלֶיהָ: 'תְּרוּמָה' - הֲרֵי זֶה תְּרוּמָה. 'מַעֲשֵׂר' - הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֲפִלּוּ מָצָא חָבִית מְלֵאָה פֵּרוֹת, וְכָתוּב עָלֶיהָ: 'תְּרוּמָה' - הֲרֵי אֵלּוּ חֻלִּין. שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: אֶשְׁתַּכַּד הָיְתָה מְלֵאָה תְּרוּמָה וּפָנָהּ, וְחָזַר וּמִלְאָהּ חֻלִּין. מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי: שֶׁאִם כָּתוּב בְּחֶרֶס וְנָתוּן עַל גַּבֵּי חָבִית, בִּנְיָר וְנָתוּן עַל פִּי עִגּוּל, אִם תְּרוּמָה - הֲרֵי זֶה תְּרוּמָה, אִם מַעֲשֵׂר - הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר:

ב. **מָצָא** כְּלִי חֶרֶס וְכָתוּב עָלֶיהָ קו״ף קָרְבָּן - הֲרֵי זֶה קָרְבָּן, וּמַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ קָרְבָּן; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין דֶּרֶךְ אָדָם לְהָיוֹת מַקְדִּישׁ כְּלִי חֶרֶס. **מָצָא** כְּלִי מַתָּכוֹת כָּתוּב עָלָיו 'קָרְבָּן', אִם הָיָה רֵיקָן - אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, עַד שֶׁיִּוָּדַע שֶׁהוּא שֶׁל הֶקְדֵּשׁ וְנִפְדֶּה. אִם הָיָה מָלֵא - הוּא וּמַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ קָרְבָּן:

ג. **מָצָא** כְּלִי חֶרֶס וְכָתוּב עָלֶיהָ קָרְבָּן - הֲרֵי זֶה קָרְבָּן. **מָצָא** כְּלִי חֶרֶס וְכָתוּב עָלֶיהָ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. מַעֲשֵׂר סְתָם - מַטִּילִין עָלָיו שְׁנֵי חוֹמְרִין. לַעֲלוֹת וּלְאוֹכְלוֹ בִּירוּשָׁלַיִם - הֲרֵי אֵלּוּ חֻלִּין. 'לְשֵׁם יוֹסֵף' 'וּלְשֵׁם שִׁמְעוֹן' - אֵינוֹ כְּלוּם:

ד. **הָאוֹמֵר**: 'מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁיֵּשׁ לִי בַּבַּיִת', וְנִמְצָא בָּעֲלִיָּה. 'בַּעֲלִיָּה', וְנִמְצָא בַּבַּיִת. 'בַּבִּים' וְנִמְצָא בַּדְּלָסְקִים.

בַּדְּלָסְקִים׳ וְנִמְצָא בַּבִּים - הֲרֵי אֵלּוּ חֻלִּין. ׳מַעֲשֵׂר שֵׁנִי יֵשׁ לִי׳, וְהָלַךְ לוֹ, וּמְצָאוֹ בֵּין בַּבַּיִת בֵּין בָּעֲלִיָּה בֵּין בַּבִּים בֵּין בַּדְּלָסְקִים - הֲרֵי אֵלּוּ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. ׳בִּים מַעֲשֵׂר שֵׁנִי יֵשׁ לִי בְּתוֹךְ הַבַּיִת׳, הָלַךְ וּמָצָא שָׁם שְׁנַיִם שְׁלִשָּׁה בִּיסִין, הַגָּדוֹל - מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וּשְׁנַיִם הַקְּטַנִּים - חֻלִּין. לֹא יֹאכַל מִן קְטַנִּים עַד שֶׁיְּחַלְּלֵם עַל הַגָּדוֹל:

ה. ׳**שְׁמוֹנָה** שֶׁל זָהָב יֵשׁ לִי בַּבִּים׳, וְהָלַךְ וּמָצָא שְׁמֹנָה דִּינְרֵי זָהָב - הֲרֵי אֵלּוּ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. ׳שְׁמוֹנָה דִּינְרֵי זָהָב יֵשׁ לִי בַּבִּים׳, וְהָלַךְ וּמָצָא שְׁמֹנָה שֶׁל זָהָב - הֲרֵי אֵלּוּ חֻלִּין. ׳שְׁמֹנָה שֶׁל חֻלִּין יֵשׁ לִי בַּבִּים׳, וְהָלַךְ וּמָצָא חֲמִשִּׁים סֶלַע אוֹ מָאתַיִם זוּז. ׳מָאתַיִם זוּז׳ אוֹ ׳חֲמִשִּׁים סֶלַע׳, וְאַחַר כָּךְ מָצָא שְׁמֹנָה דִּינְרֵי זָהָב - הֲרֵי אֵלּוּ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. ׳שְׁמוֹנָה דִּינְרֵי זָהָב יֵשׁ לִי בַּבִּים׳, וְהָלַךְ וּמָצָא חֲמִשִּׁים זוּז אוֹ מָאתַיִם זוּז. ׳מָאתַיִם זוּז׳ אוֹ ׳חֲמִשִּׁים סֶלַע׳, אַחַר כָּךְ מָצָא שְׁמֹנָה - הֲרֵי אֵלּוּ חֻלִּין. ׳הֲרֵי שָׁם מָנֶה וּמָצָא מָאתַיִם׳ - חֻלִּין וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי מְעֹרָבִין זֶה בָּזֶה; דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַכֹּל חֻלִּין. ׳מָאתַיִם וּמָצָא מָנֶה׳ - מָנֶה מָנֵחַ וּמָנֶה מוּטָל; דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַכֹּל חֻלִּין:

ו. הָיָה חוֹלֶה וּמְשָׁתָּק, אָמְרוּ לוֹ: ׳הֵיכָן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלְּךָ׳? הֵרָאָן בְּאֶצְבָּעוֹ, כָּךְ וְכָךְ הֵן. ׳שָׁמָּא בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי הֵן׳? הִרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ - בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. אִם אָמַר עַל ׳לָאו׳ לָאו וְעַל ׳הֵן׳ הֵן - דְּבָרָיו קַיָּמִין. הָיָה מִצְטַעֵר: ׳הֵיכָן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל אַבָּא׳? בָּא בַּעַל חֲלוֹם אָמַר לוֹ: ׳כָּךְ

וְכָךְ הֵן, 'בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי הֵן' - זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה, וּמָצְאוּ שָׁם מָעוֹת, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת הַחֲכָמִים וְאָמְרוּ: הֲרֵי אֵלּוּ חֻלִּין, שֶׁדִּבְרֵי חֲלוֹמוֹת - לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין:

ז. **הָאוֹמֵר** לְבָנָיו: 'אֶפְלוּ אַתֶּם מֵתִים, אַל תִּגְּעוּ בְּזָוִית זוֹ'. הָלְכוּ וּמָצְאוּ שָׁם מָעוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ חֻלִּין. רָאוּ אֶת אֲבִיהֶן שֶׁהִטְמִין מָעוֹת בִּשְׂדֵה בְּתֵבָה בְּמִגְדָּל, וְאָמַר: 'שֶׁל פְּלוֹנִי הֵן'; 'שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי הֵן', אִם כְּמַעֲרִים - לֹא אָמַר כְּלוּם, אִם כְּמִתְבַּוֵּן לְעֵדוּת - דְּבָרָיו קַיָּמִין. אָמַר לָהֶם אֶחָד: 'אֲנִי רָאִיתִי אֶת אֲבִיכֶם שֶׁהִטְמִין בִּשְׂדֵה, בְּתֵבָה, וּבְמִגְדָּל' - דְּבָרָיו קַיָּמִין. 'בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, בִּשְׂדֵה פְּלוֹנִית' - לֹא אָמַר כְּלוּם. זֶה הַכְּלָל: כָּל הַמָּצוּי לָהֶם - לֹא אָמַר כְּלוּם. כָּל שֶׁאֵין מָצוּי לָהֶם - דְּבָרָיו קַיָּמִין:

ח. **אָמַר** לוֹ כּוֹבֵס: 'סַלִּית זוֹ, שֶׁל אָבִיךָ הָיְתָה, וּלְקַחְתִּיהָ הֵימֶנּוּ' - נֶאֱמָן, הוּא הַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁהָיָה שֶׁל אָבִיו, וְאוֹמֵר: 'לְקַחְתִּיהָ הֵימֶנּוּ' - אֵינוֹ נֶאֱמָן:

ט. **אֲחֵרִים** אוֹמְרִים: אִילָן שֶׁל הֶקְדֵּשׁ - סוֹקְרִין אוֹתוֹ בְּסִקְרָא. בֵּית עֲבוֹדָה זָרָה - מְפַחֲמִין אוֹתוֹ בְּפֶחָמִין. בֵּית מְנֻגָּע - מַטִּילִין עָלָיו אֵפֶר מִקְלֶה. מָקוֹם הָרוּג - מְצַיְּנִין אוֹתוֹ בְּדָם. עֶגְלָה עֲרוּפָה - מְצַיְּנִין אוֹתוֹ בְּמִגּוֹרָה שֶׁל אֲבָנִים:

י. **כֶּרֶם** רְבָעִי - עוֹלֶה לִירוּשָׁלַיִם מַהֲלָךְ יוֹם לְכָל צַד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכֶרֶם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲמִשָּׁה גְּפָנִים. אֲבָל

כֶּרֶם שֶׁאֵין בּוֹ חֲמִשָּׁה גְּפָנִים, וּשְׁאָר כָּל הָאִילָן - הֲרֵי זֶה נִפְדֶּה סָמוּךְ לַחוֹמָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֶחָד כֶּרֶם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲמִשָּׁה גְּפָנִים, וְאֶחָד כֶּרֶם שֶׁאֵין בּוֹ חֲמִשָּׁה גְּפָנִים - הֲרֵי זֶה עוֹלֶה לִירוּשָׁלַיִם, וּמְחַלֵּק הֵימֶנּוּ לִשְׁכֵנָיו וְלִקְרוֹבָיו וְלִמְיֻדָּעָיו, וּמְעַשֵּׂר בּוֹ אֶת הַשּׁוּק. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אֵין בָּזֶה עִטּוּר הַשּׁוּק. אֶלָּא פּוֹדֵהוּ בְּשַׁעַר הַזּוֹל, וְדָמָיו נֶאֱכָל כְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי. מִשֶּׁחָרַב הַבַּיִת, בֵּית דִּין הָרִאשׁוֹן לֹא אָמְרוּ בּוֹ כְּלוּם. בֵּית דִּין הָאַחֲרוֹן גָּזְרוּ שֶׁיְּהֵא זֶה נִפְדֶּה סָמוּךְ לַחוֹמָה. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהָיָה לוֹ כֶּרֶם בְּצַד כְּפַר טָבִי בְּמִזְרַח לוּד, וְרָצָה לְהַפְקִירוֹ. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: אֵין אַתָּה צָרִיךְ לְהַפְקִירוֹ, כְּבָר נִמְנוּ חֲבֵרֶיךָ לְהַתִּירוֹ. וְלֹא רָצָה לִפְדּוֹתוֹ. אָמְרוּ תַּלְמִידָיו: רַבִּי! מִשֶּׁגָּזְרוּ שֶׁיְּהֵא זֶה נִפְדֶּה סָמוּךְ לַחוֹמָה אַתָּה צָרִיךְ לִפְדּוֹתוֹ. עָמַד רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וּבָצְרוֹ וּפְדָאוֹ. וּשְׁאָר כָּל הָאִילָן נֶטַע רְבָעִי - כְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי:

יא. **כֶּרֶם** רְבָעִי - בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין לוֹ חֹמֶשׁ וְאֵין לוֹ בְּעוּר. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: יֵשׁ לוֹ חֹמֶשׁ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּשְּׁבִיעִית, אֲבָל בִּשְׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ - יֵשׁ לוֹ חֹמֶשׁ וְיֵשׁ לוֹ בְּעוּר; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֶחָד שְׁבִיעִית וְאֶחָד שְׁנֵי שָׁבוּעַ. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין לוֹ חֹמֶשׁ וְאֵין לוֹ בְּעוּר, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: יֵשׁ לוֹ. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין גּוֹמְמִין אוֹתוֹ, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: גּוֹמְמִין אוֹתוֹ. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ עֲנָבִים אֶלָּא יַיִן, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: יַיִן וַעֲנָבִים. אֲבָל הַכֹּל מוֹדִים שֶׁאֵין פּוֹדִין

בְּמִחֲבָּר לַקַּרְקַע. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין נוֹטְעִין אוֹתוֹ בִּרְבִיעִית שֶׁהָרְבִיעִית שָׁלוֹ חָל לִהְיוֹת בִּשְׁבִיעִית, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין:

יב. **אִילָן** שֶׁנִּטְּעוּ בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁבִיעִית - אֵין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שָׁלוֹ מִתְבָּעֵר אֶלָּא בַּשְּׁבִיעִית. הַמַּקְדִּישׁ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שָׁלוֹ - הֲרֵי זֶה פּוֹדֶה עַל מְנָת לִתֵּן לַהֶקְדֵּשׁ אֶת שָׁלוֹ, וּלְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי אֶת שָׁלוֹ:

יג. **רַבִּי** יוֹסֵי אוֹמֵר: (דְּבָרִים כו, יג) "בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ" - זוֹ תְּרוּמָה. "מִן הַבַּיִת" - זוֹ חַלָּה. "נְתַתִּיו לַלֵּוִי" - זוֹ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן. "וְגַם נְתַתִּיו" - זוֹ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר. "לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה" - זוֹ מַעֲשֵׂר עָנִי. "כְּכָל מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי" - "וְאָכְלוּ בִּשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ" - זוֹ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. דָּבָר אַחֵר: בֵּיוָן שֶׁהִפְרַשְׁתּוֹ מִן הַבַּיִת - אֵין אַתָּה זָקוּק לוֹ:

יד. **כָּל** הָעוֹסְקִין בְּמִצְוֹת - פִּיהֶם פָּתוּחַ בִּתְפִלָּה לִפְנֵי הַמָּקוֹם. שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב כב, כח): "וְתִגְזַר אֹמֶר וְיָקָם לָךְ" וְגוֹ'. וְאוֹמֵר (יְשַׁעְיָה לח, ב): "וַיָּסֵב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו וְגוֹ' וַיִּאמֶר אָנָּא ה' זְכָר נָא" וְגוֹ'. וְאוֹמֵר (דְּבָרִים כו, טו): הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ וְגוֹ' - זוֹ מְקוֹם הַשְׁקָפָה, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִים פה, יב): "אֱמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמָח" וְגוֹ'. מִן הַשָּׁמַיִם - מֵאוֹצָר טוֹב שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כח, יב): "יִפְתַּח ה' לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם". וּבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ - הַכֹּל בִּכְלָל הַבְּרָכָה. (שָׁם): "בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר". אֶת יִשְׂרָאֵל - הַכֹּל בִּזְכוּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לג, כח): "וַיִּשְׁכֹּן

יִשְׂרָאֵל בֶּטַח בָּדָד עֵין יַעֲקֹב". וְאֶת הָאֲדָמָה - בִּזְכוּת הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ, כא): "מִזְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה" וְגוֹ'. אֲשֶׁר נָתַתָּ לָנוּ - הַכֹּל בִּכְלָל לְפִי מַתָּנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ו, יא): "וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל טוּב" וְגוֹ'. בַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ - זוֹ שְׁבוּעָה שֶׁל אַבְרָהָם שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כב, טז): "וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם ה' יַעַן כִּי" וְגוֹ'. לַאֲבוֹתֵינוּ - הַכֹּל בִּזְכוּת שְׁבָטִים, שֶׁנֶּאֱמַר (חֲבַקּוּק ג, ט): "שְׁבָעוֹת מַטּוֹת אֹמֶר סֶלָה". אֶרֶץ - זוֹ אֶרֶץ עַצְמָהּ. שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יְחֶזְקֵאל מח): "מִפְּאַת קָדִים עַד פְּאַת יָם דָּן אֶחָד. מִפְּאַת קָדִים וְעַד פְּאַת יָם רְאוּבֵן אֶחָד. מִפְּאַת קָדִים עַד פְּאַת יַם נַפְתָּלִי אֶחָד". זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ - מְלַמֵּד: שֶׁהַמַּעֲשְׂרוֹת נוֹתְנִין טַעַם וֵרִיחַ וְשָׁמֶן הַדָּגָן בִּפְרוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: טָהֳרָה - נָטְלָה אֶת הַטַּעַם וְאֶת הָרֵיחַ. מַעֲשְׂרוֹת - נָטְלוּ אֶת הַשֶּׁמֶן וְאֶת הַדָּגָן:

מַסֶּכֶת חַלָּה

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **רַבִּי** יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: אַף הַקְּרָמִית חַיֶּבֶת בַּחַלָּה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשֵּׁם אָבִיו: אֵיזֶהוּ חָלוּט? הַנּוֹתֵן קֶמַח לְתוֹךְ חַמִּין. הַמְּעִיסָה, חַמִּין לְתוֹךְ קֶמַח. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד זוֹ וְאֶחָד זוֹ, הַנַּעֲשֵׂית בָּאִלְפָּס וּבַקְּדֵרָה - פְּטוּרָה. הַנַּעֲשֵׂית בַּתַּנּוּר - חַיֶּבֶת:

ב. **הַמְּלוּי** שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּפוֹעֲלֵי נָכְרִים עוֹשִׂין בְּתוֹכוֹ - חַיָּב בַּחַלָּה. הַמְּלוּי שֶׁל נָכְרִים וּפוֹעֲלֵי יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּתוֹכוֹ - פָּטוּר מִן הַחַלָּה. הָעוֹשֶׂה עִסָּה לָרַבִּים - חַיָּב בַּחַלָּה. הָעוֹשֶׂה עִסָּה לְאָכְלָה בָּצֵק - חַיָּב בַּחַלָּה:

ג. **קֶמַח** קָלוּי שֶׁגִּבְּלוֹ וַעֲשָׂאוֹ עִסָּה - חַיָּב בַּחַלָּה. עִסַּת אַרְנוֹנָא - חַיֶּבֶת בַּחַלָּה, מִפְּנֵי שֶׁחַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָהּ עַד שָׁעָה שְׁיִמְסֹר. עִסַּת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם - חַיֶּבֶת בַּחַלָּה. סָפֵק מְדָמָע - חַיָּב בַּחַלָּה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מְדָמָע - פָּטוּר מִן הַחַלָּה. סָפֵק מְדָמָע - נֶאֱכַל מִשּׁוּם דְּמַע וְחַיָּב בַּחַלָּה:

ד. **אָמַר** רַבִּי אִלְעַאי: שָׁאַלְתִּי אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: חַלּוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נָזִיר, מַה הֵן בַּחַלָּה? אָמַר לִי: פְּטוּרוֹת. וּכְשֶׁבָּאתִי וְשָׁאַלְתִּי אֶת רַבִּי אֶלִיעֶזֶר, אָמַר לִי: עֲשָׂאָן לְעַצְמוֹ - פָּטוּר. לְמִכּוֹר בַּשּׁוּק - חַיָּב. וּכְשֶׁבָּאתִי וְהִרְצֵיתִי דְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, אָמַר לִי: הַבְּרִית! אֵלּוּ דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ מֵהַר חוֹרֵב:

ה. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: עִסַּת בְּלָבִים - מְעַצְּמָהּ נִבְּרֶת. עֲשָׂאָן כֶּעֱבִין - חַיֶּבֶת. עֲשָׂאָהּ לְמוּדִין - פְּטוּרָה:

ו. **כֹּהֵן** שֶׁשִּׁיֵּר קֶמַח בְּעַסָּק עִסָּתוֹ, וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁשִּׁיְּרָה קֶמַח בְּעִסָּתָהּ - הַקֶּמַח וְהַשְּׁאוֹר מִצְטָרְפִין לַחֲמִשֶּׁת רְבָעִים לֶאֱסוֹר אֶת הָעִסָּה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ: בַּעַל הַבַּיִת - אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע? מִפְּנֵי שֶׁעֵינוֹ יָפָה בְּעִסָּתוֹ. נַחְתּוֹם - אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁעֵינוֹ צָרָה בְּעִסָּתוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה, אֶלָּא בַּעַל הַבַּיִת - עִסָּתוֹ מְעוּטָה, וְאֵין בָּהּ כְּדֵי מַתָּנָה לַכֹּהֵן. נַחְתּוֹם - עִסָּתוֹ מְרֻבָּה, וְיֵשׁ בָּהּ כְּדֵי מַתָּנָה לַכֹּהֵן:

ז. הַלּוֹקֵחַ מִן הַנַּחְתּוֹם וּמִן הָאִשָּׁה שֶׁעוֹשָׂה לְמִכּוֹר בַּשּׁוּק - צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ חַלַּת דְּמַאי. מִן בַּעַל הַבַּיִת וּמִן הַמִּתְאָרְחִין אֲצְלוֹ - אֵין צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ חַלַּת דְּמַאי. נִטְּלָה אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִלּוּ לֹא עָלָה בְּיָדוֹ אֶלָּא אֶחָד מִשִּׁשִּׁים - יָצָא:

ח. **מִי** שֶׁאֵין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת עִסָּתוֹ בְּטָהֳרָה - יַעֲשֶׂנָּה כַּבִּין וְאַל יַעֲשֶׂנָּה בְּטֻמְאָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: יַעֲשֶׂנָּה בְּטֻמְאָה וְאַל יַעֲשֶׂנָּה כַּבִּין. שֶׁכְּשֵׁם שֶׁקּוֹרֵא עַל הַטְּהוֹרָה - כָּךְ קוֹרֵא עַל הַטְּמֵאָה. עַל זוֹ קוֹרֵא חַלָּה לַשֵּׁם, וְעַל זוֹ קוֹרֵא חַלָּה לַשֵּׁם. אֲבָל כַּבִּין - אֵין בָּהֶן חֵלֶק לַשֵּׁם. אָמְרוּ לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא: אֵין אוֹמְרִים לוֹ לְאָדָם: עֲמֹד וַחֲטֹא בִּשְׁבִיל שֶׁתִּזְכֶּה, עֲמֹד וְקַלְקֵל בִּשְׁבִיל שֶׁתְּתַקֵּן:

ט. **רַבִּי** אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: חַלָּה - נִטֶּלֶת מִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא. וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. אָמְרוּ לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: הֲלֹא פְּלוֹנִי יֵשׁ בַּדָּרוֹם וְהָיָה מוֹרֶה כַּהוֹרָאָה הַזֹּאת! אָמַר לָהֶם: לְבוּשׁ שֶׁלָּבַשׁ בּוֹ אַבָּא, וְצִיץ שֶׁנָּתַן בֵּין עֵינָיו, אִם לֹא אֲלַמֵּד בּוֹ לְכָל מוֹרֶה הוֹרָאוֹת! אָמְרוּ לוֹ בְּשֵׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אָמַר לָהֶם: אַף הוּא יֵשׁ לוֹ בַּמֶּה יִתְלֶה:

י. **הָאִשָּׁה** שֶׁהִפְקִירָה עִסָּתָהּ, אוֹ שֶׁמָּכְרָתָהּ, אוֹ שֶׁנְּתָנָתָהּ בְּמַתָּנָה - פְּטוּרָה, עַד שֶׁתִּתְגַּלְגֵּל בַּחִטִּים וְתִטְמְטֵם בַּשְּׁעוֹרִים. אֵין חַיֶּבֶת בַּחַלָּה, עַד שֶׁיְּהֵא בְּכָל אֶחָד כַּשְּׁעוּר. גִּלְגְּלָהּ בַּחִטִּים וְטִמְטְמָהּ בַּשְּׁעוֹרִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד אֶלָּא כַּזַּיִת - חַיֶּבֶת בַּחַלָּה:

יא. **נוֹלָד** לָעִיסָּה סָפֵק טֻמְאָה, עַד שֶׁלֹּא גִּלְגְּלָהּ - תֵּעָשֶׂה בְּטֻמְאָה. מִשֶּׁגִּלְגְּלָהּ - תֵּעָשֶׂה בְּטָהֳרָה, וְחַלָּתָהּ תְּלוּיָה. בְּאֵיזֶה סָפֵק אָמְרוּ? בְּדָבָר הַסָּפֵק לְחַלָּה. וְכֵן פֵּרוֹת שֶׁנּוֹלַד לָהֶן סָפֵק טֻמְאָה, עַד שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן - יֵעָשׂוּ

בְּטָמְאָה. מִשֶּׁנִּגְמְרָה מִלַּאכְתָּן - יֵעָשׂוּ בְּטָהֳרָה, וּתְרוּמָתָן תְּלוּיָה. בְּאֵיזֶה סָפֵק אָמְרוּ? בְּדָבָר הַסָּפֵק לִתְרוּמָה:

יב. גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר וְהָיְתָה לוֹ עִסָּה, נַעֲשֶׂה עַד שֶׁלֹּא קָרְמוּ פָּנֶיהָ - חַיֶּבֶת. מִשֶּׁקָּרְמוּ פָּנֶיהָ - פְּטוּרָה; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: עַד שֶׁלֹּא תִּתְגַּלְגֵּל בַּחִטִּים וְתִטַּמְטֵם בַּשְּׁעוֹרִים - חַיֶּבֶת. גִּלְגְּלָה בַּחִטִּים וְטִמְטְמָה בַּשְּׁעוֹרִים - פְּטוּרָה. אֲחֵרִים אָמְרוּ מִשֵּׁם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה: מִשֶּׁתֵּעָשֶׂה מִקְרָצוֹת:

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. הָעוֹשֶׂה עִסָּה מִן הַחִטִּים וּמִן הָאֹרֶז, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין חַיֶּבֶת בַּחַלָּה עַד שֶׁיְּהֵא בַּדָּגָן כַּשְּׁעוֹר. וְאֵין אָדָם יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח עַד שֶׁיְּהֵא בָּהּ כַּשְּׁעוֹר:

ב. הַנּוֹטֵל שְׁאוֹר מֵעִסָּה שֶׁלֹּא הוּרְמָה חַלָּתָהּ, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ עִסָּה שֶׁהוּרְמָה חַלָּתָהּ - הֲרֵי זֶה מֵבִיא קֶמַח מִמָּקוֹם אַחֵר, וּמְצָרְפוֹ לַחֲמִשֶּׁת רְבָעִים קֶמַח, וּמַפְרִישׁ עָלָיו לְחַיֵּב עָלָיו לְפִי חֶשְׁבּוֹן:

ג. קַב מִבָּאן, וְקַב מִבָּאן, וְקַב חָדָשׁ בָּאֶמְצַע. קַב מִבָּאן, וְקַב מִבָּאן, וְקַב שְׁעוֹרִים בָּאֶמְצַע - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין.

הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן: קַב מִבָּאן, וְקַב מִבָּאן, וְקַב שֶׁל אִשָּׁה אַחֶרֶת בָּאֶמְצַע, וְקַב מִבָּאן, וְקַב מִבָּאן, וְקַב דָּבָר שֶׁנִּטְלָה חַלָּתוֹ בָּאֶמְצַע - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. קַב מִבָּאן, וְקַב מִבָּאן, וְקַב הַנָּבְרִי בָּאֶמְצַע. קַב מִבָּאן, וְקַב מִבָּאן, וְקַב אֹרֶז בָּאֶמְצַע. קַב מִבָּאן, וְקַב מִבָּאן, וְקַב תְּרוּמָה בָּאֶמְצַע - אֵין מִצְטָרְפִין. קַב חִטִּין, וְקַב שְׂעוֹרִין, וְקַב כֻּסְמִין - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. כְּשֶׁהוּא תּוֹרֵם - תּוֹרֵם מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁאֵין תּוֹרְמִין מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. חֲצִי קַב חִטִּים, וַחֲצִי קַב שְׂעוֹרִים, וַחֲצִי קַב כֻּסְמִין - נוֹטֵל מִן הַכֻּסְמִין, שֶׁאֵין תּוֹרְמִין מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: הַנּוֹטֵל חַלָּה מִן הַקַּב, לָמָּה הוּא דּוֹמֶה? לְתוֹרֵם תְּבוּאָה שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁלִישׁ, שֶׁאֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. חָזְרוּ לוֹמַר: לֹא כָךְ וְלֹא כָךְ, שֶׁהֲרֵי הַקַּב הַזֶּה אֵינוֹ חַיָּב בַּחַלָּה וּמִצְטָרֵף עִם אֲחֵרִים:

ד. קֶמַח טָמֵא שֶׁנִּתְעָרֵב בְּקֶמַח טָהוֹר, וְאֵין בַּטָּמֵא כַּשְּׁעוּר, כְּשֶׁהוּא נוֹטֵל, אוֹמֵר: 'הֲרֵי זוֹ חַלָּה חוּץ מִן הַטָּמֵא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ'. חִטִּים טְמֵאוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּחִטִּים טְהוֹרוֹת, וְאֵין בַּטְּמֵאוֹת כַּשְּׁעוּר, כְּשֶׁהוּא תּוֹרֵם, אוֹמֵר: 'הֲרֵי זוֹ תְּרוּמָה חוּץ מִן הַטְּמֵאוֹת שֶׁבָּהֶן':

ה. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק: אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל פּוֹטֵר אֶת אֲרִיסוּת בְּסוּרְיָא, אוֹסֵר הָיָה מִלְּאָרֵס. אִם אֵרַס - הֲרֵי זֶה פָּטוּר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא הוּא מְלַקֵּט וְהֵן אוֹגְדִים עַל יָדוֹ, הוּא בוֹצֵר וְהֵן דּוֹרְכִים עַל יָדוֹ,

הוּא מוֹסֵק וְהֵן עוֹטְנִין עַל יָדוֹ. אֶלָּא: הֵן מְלַקְּטִין וְהוּא אוֹגֵד עַל יֵדֵיהֶן, הֵן בּוֹצְרִין וְהוּא דּוֹרֵךְ עַל יֵדֵיהֶן, הֵן מוֹסְקִין וְהוּא עוֹטֵן עַל יֵדֵיהֶן. וְכֵן הָיָה רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: לֹא הָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל מְחַיֵּב בְּסוּרְיָא אֶלָּא חַלָּה אַחַת בִּלְבַד:

ו. הַלּוֹקֵחַ מִן הַנַּחְתּוֹם בְּסוּרְיָא - צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ חַלַּת דְּמַאי; דִּבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ חַלַּת דְּמַאי מִנְּהַר דְּרוֹמָהּ שֶׁל בְּזִיב וָאֵילָךְ. שְׁתֵּי חַלּוֹת דְּמַאי, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִם לֹא תָּרַם אֶת הָאֶחָד כַּשְּׁעוּר - לֹא יֹאכַל מִן הַשֵּׁנִי:

ז. חַלּוֹת הַנִּכְרִים בְּחוּצָה לָאָרֶץ וּתְרוּמַת הַנִּכְרִים בְּחוּצָה לָאָרֶץ - מַזְרִיעִין אוֹתוֹ, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב בַּחַלָּה נֶאֱכָלֶת לַזָּרִים:

ח. עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מַתָּנוֹת כְּהוּנָּה נִתְּנוּ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו, בִּכְלָל, וּבְפֶרֶט, וּבִבְרִית מֶלַח. אֵלּוּ הֵן: עֶשֶׂר בַּמִּקְדָּשׁ, וְאַרְבַּע בִּירוּשָׁלַיִם, וְעֶשֶׂר בַּגְּבוּלִין. עֶשֶׂר בַּמִּקְדָּשׁ: חַטָּאת, וְאָשָׁם, וְזִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר, וְחַטַּאת הָעוֹף, וְאָשָׁם תָּלוּי, וְלֹג שֶׁמֶן שֶׁל מְצוֹרָע, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, וּשְׁיָרֵי מְנָחוֹת, וְהָעֹמֶר. אַרְבַּע בִּירוּשָׁלַיִם: הַבִּכּוּרָה, וְהַבִּכּוּרִים, וְהַמּוּרָם מִתּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר, וְעוֹרוֹת קָדָשִׁים. עֶשֶׂר בַּגְּבוּלִין: תְּרוּמָה, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְחַלָּה, רֵאשִׁית הַגֵּז, הַזְּרוֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה, וּפִדְיוֹן הַבֵּן, וּפִדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר, וְהַחֲרָמִים, וּשְׂדֵה אֲחוּזָה, וְגֶזֶל גֵּר. כָּל אֵלּוּ נִתְּנוּ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו, בִּכְלָל וּפֶרֶט וּבְרִית מֶלַח, לְחַיֵּב עַל הַכְּלָל, וּלְחַיֵּב עַל הַפֶּרֶט. לִתֵּן שִׂכַר עַל

כְּלָל, וְלִתֵּן שְׂכַר לַפָּרָט. הָעוֹבֵר עֲלֵיהֶן - כְּעוֹבֵר מִשּׁוּם כְּלָל וּמִשּׁוּם פְּרָט:

ט. **אֵיזוֹ** הִיא הָאָרֶץ וְאֵיזוֹ הִיא חוּצָה לָאָרֶץ? כָּל הַשׁוֹפֵעַ מִטּוּרֵי אַמָּנוֹן וָאֵילָךְ - אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. מִטּוּרֵי אַמָּנוֹן וּלְהַלָּן - חוּצָה לָאָרֶץ. הַנִּסִּין שֶׁבַּיָּם - רוֹאִין אוֹתָן כְּאִלּוּ חוּט מָתוּחַ מִטּוּרֵי אַמָּנוֹן וְעַד נַחַל מִצְרַיִם, מִחוּט וּלְפָנִים - אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִלְּחוּט וְלַחוּץ - חוּצָה לָאָרֶץ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁהוּא כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - הֲרֵי הוּא כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר לד, ו): "וּגְבוּל יָם וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וּגְבוּל". הַנִּסִּין שֶׁבַּצְּדָדִין - רוֹאִין אוֹתָן כְּאִלּוּ חוּט מָתוּחַ מִקַּפַּלַרְיָא וְעַד אוֹקְיָנוֹס, מִנַּחַל מִצְרַיִם וְעַד אוֹקְיָנוֹס, מִחוּט וּלְפָנִים - אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִחוּט וְלַחוּץ - חוּצָה לָאָרֶץ:

י. **סְפִינָה** שֶׁהִיא בָּאָה מִחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ, וְהָיְתָה בָּהּ עַסָּה, עַד שֶׁלֹּא קָרְמוּ פָּנֶיהָ - חַיֶּבֶת, מִשֶּׁקָּרְמוּ פָּנֶיהָ - פְּטוּרָה:

מַסֶּכֶת עָרְלָה

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **הַנּוֹטֵעַ** לִסְיָג לְקוֹרוֹת וּלְעֵצִים - פָּטוּר מִן הָעָרְלָה. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁנָּטַע לִסְיָג וּלְקוֹרוֹת וּלְעֵצִים דָּבָר הָרָאוּי לָהֶם, אֲבָל נָטַע לִסְיָג וּלְקוֹרוֹת לָעֵצִים דָּבָר שֶׁאֵין רָאוּי לָהֶם - חַיָּב בָּעָרְלָה. נְטָעוֹ לָעֵצִים וְחָשַׁב עָלָיו לַאֲכִילָה, מֵאֵימָתַי מוּנָּה לוֹ? מִשְּׁעַת נְטִיעָתוֹ:

ב. **הַנּוֹטֵעַ** לָרַבִּים - חַיָּב. וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ: הַנּוֹטֵעַ לָרַבִּים - חַיָּב בָּעָרְלָה. הָעוֹלֶה לָרַבִּים - פָּטוּר מִן הָעָרְלָה:

ג. **הַנּוֹטֵעַ** בִּסְפִינָה בְּעָצִיץ וּבְרֹאשׁ הַגַּג - חַיָּב בָּעָרְלָה. נִזְרְעוּ בְּעָצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב, נִשְׁבַּר וְחָזַר וְזָרָעָן בְּעָצִיץ נָקוּב, אִם יָכוֹל לִחְיוֹת - חַיָּב. וְאִם לָאו - פָּטוּר. בֵּיצַד יוֹדֵעַ אִם יָכוֹל לִחְיוֹת וְאִם לָאו? חוֹפֵר לוֹ גּוּמָא בָּאָרֶץ וְנוֹטְעוֹ בָּהּ, אִם יָכוֹל לִחְיוֹת - חַיָּב, וְאִם לָאו - פָּטוּר:

ד. **אִילָן** הָעוֹלֶה בֵּין מִן הַגֶּזַע וּבֵין מִן הַשָּׁרָשִׁים - חַיָּב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָעוֹלֶה מִן הַגֶּזַע - חַיָּב, מִן הַשָּׁרָשִׁים

- פָּטוּר. הִקְדִּישׁוֹ וְאַחַר כָּךְ נָטַע - פָּטוּר. נָטַע וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישׁ וּפְדָאוֹ, מֵאֵימָתַי מוּנָּה לוֹ? מִשְּׁעַת נְטִיעָתוֹ:

ה. **נָבְרִי** שֶׁהִרְכִּיב עֵץ מַאֲכָל עַל גַּבֵּי עֵץ סְרָק - מוּנָּה לוֹ מִשְּׁעַת נְטִיעָתוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: נוֹטְעִים יִחוּר שֶׁל עֲרֵלָה, וְאֵין נוֹטְעִים אֱגוֹז שֶׁל עֲרֵלָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּרִי. וְאֵין מַרְכִּיבִין בַּפְּנִיּוֹת שֶׁל עֲרֵלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: סַמָּנֵי עֲרֵלָה - עוֹלֶה בְּאֶחָד וּמָאתַיִם, צוֹבֵעַ בָּהֶן בִּבְלוּל, וְהוֹלְכִין אַחַר הָרֹב:

ו. **רַבִּי** שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בָּשָׂר בְּחָלָב - מֻתָּר בַּהֲנָאָה. בַּעֲלֵי מוּמִין - אֲסוּרִין כָּל שֶׁהֵן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בַּעֲלֵי מוּמִין - יְבַקֵּר:

ז. **תַּנּוּר** שֶׁהִפִּיקוֹ בִּקְלִפֵּי עֲרֵלָה, אִם חָדָשׁ - יָתֵץ, אִם יָשָׁן - יוּצַן. אָפָה וּבִשֵּׁל בְּגָחָלִים - מֻתָּר. אָפָה בְּכֻלָּן - מֻתָּר, חוּץ מֵעֲצֵי אֲשֵׁירָה. אֵפֶר בְּגָדִים שֶׁנִּתְנַגְּעוּ, וְעָפָר בָּתִּים שֶׁנִּתְנַגְּעוּ - אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה:

ח. **סָפֵק** עֲרֵלָה, בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל - אָסוּר, בְּסוּרְיָא בְּחוּצָה לָאָרֶץ - מֻתָּר. כֵּיצַד? כֶּרֶם וְשָׂדֶה שֶׁנָּטַע יֶרֶק, וְיֶרֶק נִמְכַּר חוּצָה לוֹ, סְפֵקוֹ בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל - אָסוּר, בְּסוּרְיָא וּבְחוּצָה לָאָרֶץ - מֻתָּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף זֶה סְפֵקוֹ בְּסוּרְיָא - אָסוּר. אֵיזֶהוּ סְפֵקוֹ מֻתָּר? כֶּרֶם שֶׁנָּטַע יֶרֶק וּשְׂדֵה יֶרֶק בְּצִדּוֹ, וְיֶרֶק נִמְכַּר חוּצָה לוֹ, סְפֵקוֹ בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל - אָסוּר, בְּסוּרְיָא

וּבְחוּצָה לָאָרֶץ - מְתָּר. הֲרֵי שֶׁנִּמְצָא נְטִיעָה קְטַנָּה בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ, סְפֵקוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - אָסוּר. בְּסוּרְיָא וּבְחוּצָה לָאָרֶץ - מְתָּרֶת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן דּוֹרְמַסְקִית, שֶׁאָמַר מִשֵּׁם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, שֶׁאָמַר מִשֵּׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל: אֵין עָרְלָה בְּחוּצָה לָאָרֶץ:

מַסֶּכֶת בִּכּוּרִים

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **אֵין** מְבִיאִין בִּכּוּרִים קֹדֶם לַעֲצֶרֶת. וְאִם הֵבִיא - יַמְתִּין עַד שֶׁתָּבֹא עֲצֶרֶת וְיִקְרָא עֲלֵיהֶן:

ב. הַקּוֹנֶה אִילָן אֶחָד בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ - הֲרֵי זֶה מֵבִיא וְלֹא קוֹרֵא, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קָנָה קַרְקַע; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא מֵבִיא וְלֹא קוֹרֵא:

ג. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל הַגֵּרִים כֻּלָּן מְבִיאִין וְלֹא קוֹרִין. בְּנֵי קֵינִי חוֹתֵן מֹשֶׁה - מְבִיאִין וְקוֹרִין, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר י, לב): "וְהָיָה כִּי תֵלֵךְ עִמָּנוּ" וְגוֹ':

ד. **רַבִּי** יוֹסֵי אוֹמֵר: הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כֹּהֲנִים - מְבִיאִין וְלֹא קוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נָטְלוּ חֵלֶק בָּאָרֶץ. וַאֲנִי אוֹמֵר: בְּשֵׁם שֶׁנִּטְלוּ לְוִיִּם - כָּךְ נָטְלוּ כֹּהֲנִים, בֵּין מִדָּבָר מְרֻבֶּה בֵּין מִדָּבָר מוּעָט:

ה. **הִפְרִישׁ** אֶת בִּכּוּרָיו וּמָכַר אֶת שָׂדֵהוּ - מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא. וְהַשֵּׁנִי מַהוּ לְהָבִיא? מֵאוֹתוֹ הַמִּין - אֵינוֹ מֵבִיא,

מִמִּין אַחֵר - מֵבִיא וְקוֹרֵא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מֵאוֹתוֹ הַמִּין - מֵבִיא וְקוֹרֵא:

ו. הָרֵי שֶׁהִפְרִישׁ אֶת בְּכוֹרָיו וְקָרָא עֲלֵיהֶן, וְחָזַר וְקָנָה שָׂדֶה אַחֶרֶת וְנִתְבַּכְּרוּ לוֹ מֵחֲמִשֶּׁת הַמִּינִין, אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לְתוֹכָן מֵאוֹתוֹ הַמִּין - מֵבִיא וְלֹא קוֹרֵא, שֶׁאֵין אָדָם קוֹרֵא פַּעֲמַיִם בַּשָּׁנָה:

ז. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד בְּאֵר הַגּוֹלָה - חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן. מִבְּאֵר הַגּוֹלָה - אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: שְׁנַיִם - אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן חֹמֶשׁ:

ח. **רַבָּן** שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין מְבִיאִין בְּכוּרִים מִתְּמָרִים, חוּץ מִן הַתְּמָרִים שֶׁבִּירִיחוֹ. וְאֵין קוֹרִין אֶלָּא עַל הַכְּתוּבוֹת בִּלְבַד. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: רִמּוֹנֵי עֲמָקִים - מְבִיאִין וְקוֹרִין:

ט. **חֹמֶר** בִּתְרוּמָה שֶׁאֵין בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וּבִכּוּרִים, וּבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁאֵין בִּתְרוּמָה. שֶׁהַתְּרוּמָה - אֵין נִטֶּלֶת אֶלָּא מִן הַמֶּקֶף, וְאֵין נִטֶּלֶת אֶלָּא מִן הַגָּמוּר, וְאֵין נִטֶּלֶת מִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא, וּמְדַמַּעַת, וְחַיָּבִין עָלֶיהָ חֹמֶשׁ, וְנוֹהֶגֶת בְּכָל הַפֵּרוֹת. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּבִּכּוּרִים. וְנוֹהֶגֶת בִּשְׁאָר שָׁנִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי:

י. **חֹמֶר** בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, שֶׁמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי - קָנָה אֶת הַקַּנְקַן, וְאוֹסֵר דָּמָיו, וְעֵרוּבָיו וְסָפֵק עֵרוּבוֹ - כָּל שֶׁהוּא, אָסוּר לָאוֹנֵן,

וְטָעוּן חֹמֶשׁ וְטָעוּן וִדּוּי, וְלֹא הֶתֵּר לַאֲכִילָה אֶלָּא בְּפִדְיוֹן, וְאֵין מַדְלִיקִין בּוֹ אֶת הַנֵּר. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּתְרוּמָה:

יא. חֹמֶר בַּתְּרוּמָה וּבַמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁאֵין בַּבִּכּוּרִים, שֶׁהַתְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - נוֹהֲגִין בְּעַמּוֹן וּמוֹאָב, וְנוֹהֶגֶת בְּכָל הַפֵּרוֹת. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּבִּכּוּרִים. חֹמֶר בַּמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי וּבִכּוּרִים שֶׁאֵין בַּתְּרוּמָה, שֶׁמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי וּבִכּוּרִים - טְעוּנִין הֲבָאַת מָקוֹם, וּטְעוּנִין וִדּוּי, וַאֲסוּרִין לָאוֹנֵן. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּתְּרוּמָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. וְחַיָּבִין בְּבָעוּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בִּכּוּרִים - פְּטוּרִין מִן הַבָּעוּר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - טָעוּן וִדּוּי, וּבִכּוּרִים טְעוּנִין וִדּוּי, מַה מַּעֲשֵׂר שֵׁנִי - טָעוּן בָּעוּר, אַף בִּכּוּרִים - טְעוּנִין בָּעוּר. אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן: מַה לְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁטָּעוּן בָּעוּר - שֶׁכֵּן דָּמָיו טְעוּנִין בָּעוּר, תֹּאמַר בַּבִּכּוּרִים - שֶׁאֵין דְּמֵיהֶן טְעוּנִין בָּעוּר?!

יב. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בִּכּוּרִים לֹא אָמְרוּ גְּדוֹלֵיהֶן לֶאֱכוֹל בִּירוּשָׁלַיִם. מַעֲשֵׂר[א]. בְּאֵיזֶה מַעֲשֵׂר אָמְרוּ? בְּדָבָר שֶׁזְּרָעוֹ כָּלֶה, נִכְנַס לִירוּשָׁלַיִם וְיוֹצֵא, בְּשֶׁאֵין בּוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה וּבְשֶׁאֵין לוֹ פִּדְיוֹן. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: בִּכּוּרִים - אֵין חַיָּבִים עֲלֵיהֶם בִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע:

א. בַּ׳חֲזוֹן יְחֶזְקֵאל׳ גָּרַס עַל פִּי הַבְּרַיְתָא הַמּוּבֵאת בַּגְּמָרָא בָּבָא מְצִיעָא (דף נא ע״א): מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בָּטֵל בְּרֹב. וּבְאֵיזֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אָמְרוּ? בְּמַעֲשֵׂר שֶׁאֵין בּוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה וְשֶׁנִּכְנַס לִירוּשָׁלַיִם וְיָצָא.

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. **כּוֹי** כֵּיצַד הוֹמָה לַחַיָּה? דָּמוֹ טָעוּן כִּסּוּי כְּמוֹ הַחַיָּה.
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: חַיָּבִין עַל חֶלְבּוֹ אָשָׁם תָּלוּי.
כֵּיצַד שָׁוֶה לַחַיָּה וְלַבְּהֵמָה? הַמַּפְשִׁיט בּוֹ - חִבּוּר כַּחַיָּה
וְכַבְּהֵמָה. וְנוֹהֵג בּוֹ גִּיד הַנָּשֶׁה כַּחַיָּה וְכַבְּהֵמָה. אִם אָמַר:
'הֲרֵינִי נָזִיר שָׁוֶה חַיָּה וּבְהֵמָה' - הֲרֵי זֶה נָזִיר. רַבִּי יוֹסֵי
אוֹמֵר: כּוֹי - בְּרִיָּה לְעַצְמוֹ, וְלֹא יָכְלוּ חֲכָמִים לְהַכְרִיעַ עָלָיו
אִם חַיָּה אִם בְּהֵמָה:

ב. **אַנְדְּרוֹגִינוֹס** - יֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים שָׁוֶה לָאֲנָשִׁים, וְיֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים
שָׁוֶה לַנָּשִׁים, וְיֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים שָׁוֶה לָאֲנָשִׁים
וְלַנָּשִׁים, וְיֵשׁ בּוֹ שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה לֹא לָאֲנָשִׁים וְלֹא לַנָּשִׁים:

ג. **דְּרָכִים** שֶׁשָּׁוֶה בָּהֶן לָאֲנָשִׁים: מְטַמֵּא בְּלֹבֶן כָּאֲנָשִׁים.
נוֹשֵׂא אֲבָל לֹא נוֹשֵׂא כָּאֲנָשִׁים. וְאֵין מִתְיַחֵד עִם
הַנָּשִׁים כָּאֲנָשִׁים. וְאֵינוֹ נִתָּן עִם הַבָּנוֹת כָּאֲנָשִׁים. וְאֵין מְטַמֵּא
לַמֵּתִים כָּאֲנָשִׁים. וְעוֹבֵר עַל "בַּל תַּקִּיף" וּ"בַל תַּשְׁחִית"
כָּאֲנָשִׁים. וְאִמּוֹ יוֹשֶׁבֶת עָלָיו דַּם טֹהַר כָּאֲנָשִׁים. 'הֲרֵינִי נָזִיר
שָׁוֶה אִישׁ' - הֲרֵי זֶה נָזִיר כָּאֲנָשִׁים. וְחַיָּב בְּכָל הַמִּצְוֹת
הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה כָּאֲנָשִׁים:

ד. **דְּרָכִים** שֶׁשָּׁוֶה לַנָּשִׁים: מְטַמֵּא בְּאֹהֶל כַּנָּשִׁים. וְאֵין מִתְיַחֵד
עִם הָאֲנָשִׁים כַּנָּשִׁים. וְאֵין זוֹקֵק לְיִבּוּם כַּנָּשִׁים.
וְאֵין חוֹלֵק עִם הַבָּנִים כַּנָּשִׁים. וְאֵין אוֹכֵל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים

כַּנָּשִׁים. וּפָסוּל לְכָל עֲדוּת שֶׁבַּתּוֹרָה כַּנָּשִׁים. וְאִם נִבְעַל בָּעֲבֵרָה - פָּסוּל בִּתְרוּמָה כַּנָּשִׁים. וְאִמּוֹ יוֹשֶׁבֶת עָלָיו דַּם טֻמְאָה כַּנָּשִׁים. וְאִם אָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר שֶׁזֶּה אִשָּׁה' - נָזִיר:

ה. **דְּרָכִים** שֶׁשָּׁוֶה בָּהֶן לָאֲנָשִׁים וּלְנָשִׁים: חַיָּבִין עַל נִזְקוֹ הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה. הַהוֹרְגוֹ בְּמֵזִיד - נֶהֱרָג, בְּשׁוֹגֵג - גּוֹלֶה לְעָרֵי מִקְלָט. אִמּוֹ יוֹשֶׁבֶת עָלָיו בְּדַם טֹהַר כָּאֲנָשִׁים וְכַנָּשִׁים, וּמְבִיאָה עָלָיו קָרְבָּן כָּאֲנָשִׁים וְכַנָּשִׁים, וְנוֹחֵל בְּכָל נַחֲלוֹת כָּאֲנָשִׁים וְכַנָּשִׁים, חוֹלֵק בְּקָדְשֵׁי הַגָּבוֹל כָּאֲנָשִׁים וְכַנָּשִׁים. וְאִם אָמַר 'הֲרֵינִי נָזִיר שֶׁזֶּה אִישׁ וְאִשָּׁה' - הֲרֵי זֶה נָזִיר:

ו. **דְּרָכִים** שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה בָּהֶן לֹא לָאֲנָשִׁים וְנָשִׁים: אֵין חַיָּבִין עַל זִבְתּוֹ. וְאֵין שׁוֹרְפִין עַל טָמְאָתוֹ. וְאֵין נֶעֱרָךְ לֹא כָּאֲנָשִׁים וְנָשִׁים. אֵין נִמְכָּר לְעֶבֶד עִבְרִי, לֹא כָּאֲנָשִׁים וְנָשִׁים. אִם אָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר שֶׁאֵין זֶה אִישׁ וְאִשָּׁה' - הֲרֵי זֶה נָזִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַנְדְּרוֹגִינוֹס - בְּרִיָּה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְלֹא הִכְרִיעוּ בּוֹ חֲכָמִים אִם אִישׁ הוּא אוֹ אִם אִשָּׁה הוּא. אֲבָל טוּמְטוּם אֵינוֹ בֵּן, אֶלָּא אוֹ סָפֵק אִישׁ אוֹ סָפֵק אִשָּׁה:

ז. **כֵּיצַד** מַפְרִישִׁין אֶת הַבְּכוּרִים? יוֹרֵד אָדָם לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ, וְרוֹאֶה תְּאֵנָה שֶׁבִּכְּרָה, אֶשְׁכּוֹל שֶׁבִּכֵּר - קוֹשְׁרָן בְּמֻשִׁיחָה וְאוֹמֵר: 'הֲרֵי אֵלּוּ בְּכוּרִים'. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: חוֹזֵר וְקוֹרֵא אוֹתָן 'בְּכוּרִים' מֵאַחַר שֶׁיִּתָּלְשׁוּ מִן הַקַּרְקַע:

ח. **מִצְוָה** לְהָבִיאָם בְּשִׁבְעָה כֵּלִים. וְאִם הֵבִיאָן בִּכְלִי אֶחָד - יָצָא. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? מֵבִיא שְׁעוֹרִין וְנוֹתֵן לְמַטָּה

וְדָבָר אַחֵר עַל גַּבֵּיהֶן. חִטִּין מִלְמַטָּן וְדָבָר אַחֵר עַל גַּבֵּיהֶן. תְּמָרִים עַל גַּבֵּיהֶן וְדָבָר אַחֵר עַל גַּבֵּיהֶן. זֵיתִים עַל גַּבֵּיהֶן וְדָבָר אַחֵר עַל גַּבֵּיהֶן. רִמּוֹנִים עַל גַּבֵּיהֶן וְדָבָר אַחֵר עַל גַּבֵּיהֶן. תְּאֵנִים עַל גַּבֵּיהֶן וְדָבָר אַחֵר עַל גַּבֵּיהֶן. עֲנָבִים לְמַעְלָה מִכֻּלָּן, וּמַקִּיפִין לָהֶם אֶשְׁכּוֹלוֹת שֶׁל עֲנָבִים מִבַּחוּץ. לֹא הָיוּ עוֹלִין יְחִידִים אֶלָּא פְּלָכִים פְּלָכִים. לֹא הָיוּ מְהַלְּכִים כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ אֶלָּא שְׁתֵּי יָדוֹת בַּיּוֹם. חֲזָנֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת עוֹלִין עִמָּהֶם וְלָנִין בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר. לֹא הָיוּ נִכְנָסִים לַבָּתִּים מִפְּנֵי אֹהֶל טֻמְאָה. וּטְעוּנָה עוֹלָה וּשְׁלָמִים. לֹא הָיוּ מִתְעַסְּקִין בַּחֲזָרָה כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּתְעַסְּקִין בָּהֶן בַּהֲלִיכָה. זְמַן עֲצֵי הַכֹּהֲנִים וְהָעֹם - בְּתִשְׁעָה בְּאָב וּטְעוּנִין לִינָה. לֹא הָיוּ מִתְעַסְּקִין בָּהֶן כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּתְעַסְּקִין בַּבִּכּוּרִים. כָּל הַדֶּרֶךְ כֻּלָּהּ הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ לִתְּנָן לְעַבְדּוֹ אוֹ לִקְרוֹבוֹ, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְהַר הַבַּיִת, הִגִּיעַ לְהַר הַבַּיִת אֲפִלּוּ אַגְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ נוֹטֵל אֶת הַסַּל עַל כְּתֵפוֹ וְנִכְנָס עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָעֲזָרָה. הִגִּיעַ לָעֲזָרָה, דִּבְּרוּ הַלְוִיִּם בְּשִׁיר: "אֲרוֹמִמְךָ ה' כִּי דִלִּיתָנִי וְלֹא שִׂמַּחְתָּ אוֹיְבַי לִי" (תְּהִים ל, ב). הַגּוֹזָלוֹת שֶׁעַל גַּבֵּי הַסַּלִּים - הָיוּ עוֹלוֹת, וּמַה שֶּׁבְּיָדָן נוֹתְנִים לַכֹּהֲנִים:

ט. **תּוֹסֶפֶת** הַבִּכּוּרִים - מִן בְּמִינוֹ. וְעִטּוּר הַבִּכּוּרִים - מִן בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. תּוֹסֶפֶת הַבִּכּוּרִים - נֶאֱכֶלֶת בְּטָהֳרָה, וּפְטוּרָה מִן הַוִּדּוּי וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִן הַדְּמַאי. עִטּוּר הַבִּכּוּרִים - מִפִּין עַל מִינוֹ, מִדָּבָר שֶׁהוּא חַיָּב בַּבִּכּוּרִים, פָּטוּר מִן הַוִּדּוּי וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִן הַדְּמַאי. עִטּוּר הַבִּכּוּרִים - מִן בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, דָּבָר שֶׁאֵין חַיָּב בַּדְּמַאי וְאֵין צָרִיךְ

לוֹמַר בַּוַּדַּאי. עַטּוּר הַבִּכּוּרִים - מִמִּין עַל מִינוֹ. דָּבָר שֶׁאֵין חַיָּב בַּבִּכּוּרִים, אוֹ מֵעַמּוֹן וּמוֹאָב אֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁחַיָּב בַּבִּכּוּרִים - אֵין מְקַבְּלִין הֵימֶנּוּ:

י. **הַמּוֹכֵר** סֵפֶר תּוֹרָתוֹ - אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם. כּוֹתְבֵי סְפָרִים תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת, הֵן וְתַגָּרֵיהֶן, וְתַגָּרֵי תַגָּרֵיהֶן, וְכָל הָעוֹסְקִין שֶׁלֹּא לְשֵׁם שָׁמַיִם - אֵינָן רוֹאִין סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם. אִם הָיוּ עוֹסְקִין לְשֵׁם שָׁמַיִם - הֲרֵי הֵן בִּכְלָל בְּרָכָה. תַּגָּרֵי שְׁמִיטָּה, וּמְגַדְּלֵי בְּהֵמָה דַּקָּה, וְקוֹצְצֵי אִילָנוֹת טוֹבוֹת - אֵינָן רוֹאִין סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם. וְכָל הָעוֹסְקִין לַגָּבוֹהַּ, אִם הָיוּ עֲסוּקִין לְשֵׁם שָׁמַיִם - הֲרֵי הֵן בִּכְלָל בְּרָכָה:

תּוֹסֶפְתָּא

מַהֲדוּרָה מְפֹאֶרֶת וּמְנֻקֶּדֶת,
בְּהַגָּהָה חֲדָשָׁה לְפִי נֻסְחַת הַגְּרַ"א זי"ע

מוֹעֵד

יָצָא לָאוֹר
עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה תשע"ז
עַל יְדֵי חֶבְרַת
סֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד
שֶׁעַל יְדֵי חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב
עִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם תּוֹבַב"א

מַסֶּכֶת שַׁבָּת

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **אַרְבַּע** רְשָׁיוֹת לַשַּׁבָּת: רְשׁוּת הַיָּחִיד, רְשׁוּת הָרַבִּים, וְכַרְמְלִית, וּמָקוֹם פְּטוּר. אֵיזֶהוּ רְשׁוּת הַיָּחִיד? חָרִישׁ שֶׁעָמֹק עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה. וְכֵן גָּדֵר שֶׁגָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה - זוֹ הִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה. אֵיזוֹ הִיא רְשׁוּת הָרַבִּים? סְרַטְיָא וּפְלַטְיָא גְּדוֹלָה, וּמְבוֹאוֹת הַמְפֻלָּשִׁין - זוֹ הִיא רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה. אֵין מוֹצִיאִין מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד זוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים זוֹ, וְאֵין מַכְנִיסִין מֵרְשׁוּת הָרַבִּים זוֹ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד זוֹ, וְאִם הוֹצִיא וְהִכְנִיס, בְּשׁוֹגֵג - חַיָּב חַטָּאת. בְּמֵזִיד - עָנוּשׁ כָּרֵת וְנִסְקָל. אֶחָד הַמּוֹצִיא וְאֶחָד הַמַּכְנִיס, וְאֶחָד הַמּוֹשִׁיט, וְאֶחָד הַזּוֹרֵק - חַיָּב.

ב. **אֲבָל** הַיָּם וְהַבִּקְעָה וְכַרְמְלִית, וְהָאִסְטְוָנִית, וְהָאִסְקוּפָּה - אֵינָן לֹא כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְלֹא כִּרְשׁוּת הָרַבִּים. אֵין נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין לְתוֹכָן, וְאִם נָשָׂא וְנָתַן - פָּטוּר. אֵין מוֹצִיאִין, לֹא מִתּוֹכָן לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְלֹא מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכָן. וְאֵין מַכְנִיסִין מִתּוֹכָן לִרְשׁוּת הַיָּחִיד וְלֹא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְתוֹכָן. וְאִם הוֹצִיא וְהִכְנִיס - פָּטוּר. חָצֵר שֶׁל רַבִּים וּמְבוֹאוֹת שֶׁאֵין מְפֻלָּשִׁין, עֵרְבוּ - מֻתָּרִין. לֹא עֵרְבוּ - אֲסוּרִין.

ג. **אָדָם** עוֹמֵד עַל הָאַסְקֻפָּה: נוֹטֵל מִבַּעַל הַבַּיִת - וְנוֹתֵן לוֹ. מֵעָנִי - וְנוֹתֵן לוֹ. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִטּוֹל מִבַּעַל הַבַּיִת וְנוֹתֵן לֶעָנִי, מֵעָנִי וְנוֹתֵן לְבַעַל הַבַּיִת, אִם נָטַל וְנָתַן - שְׁלָשְׁתָּן פְּטוּרִים. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: אַסְקֻפָּה מְשַׁמֶּשֶׁת שְׁתֵּי רְשׁוּיוֹת, כָּל זְמַן שֶׁפֶּתַח פָּתוּחַ - כִּלְפְנִים. פֶּתַח נָעוּל - כִּלַּחוּץ. הָיְתָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים וּרְחָבָה אַרְבָּעָה, הֲרֵי זוֹ רְשׁוּת לְעַצְמָהּ.

ד. **כְּשֵׁם** שֶׁמַּפְסִיקִין לִקְרִיאַת שְׁמַע - כָּךְ מַפְסִיקִין לִקְרוֹת הַמְּגִלָּה, לִקְרִיאַת הַלֵּל, וְלִתְקִיעַת שׁוֹפָר, וְלִנְטִילַת לוּלָב, וּלְכָל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה.

ה. **לֹא** יֵצֵא הַחַיָּט בְּמַחַטּוֹ הַתְּחוּבָה לוֹ בְּבִגְדּוֹ עֶרֶב שַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה - שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֵצֵא. וְלֹא נַגָּר בַּקֵּיסָם שֶׁלּוֹ, וְלֹא הַצַּבָּע בַּהֶגְמָא שֶׁלּוֹ, וְלֹא שֶׁלְּחָנִי בִּדְינָר שֶׁבְּאָזְנוֹ, וְלֹא סוֹרֵק בִּמְשִׁיחָה שֶׁבְּאָזְנוֹ, וְלֹא גַּרְדִי בְּאִירָא שֶׁבְּאָזְנוֹ, וְאִם יָצְאוּ - כָּךְ פְּטוּרִין; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֻמָּן דֶּרֶךְ אֻמָּנוּתוֹ בְּכָךְ - חַיָּב. וּשְׁאָר כָּל אָדָם פְּטוּרִין. הַסּוֹחֵר לֹא יֵצֵא בִּכְסוּת הַמְקֻפֶּלֶת וּמְנַחַת עַל כְּתֵפּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאִם יָצָא - הֲרֵי זֶה חַיָּב. לֹא יֵצֵא אָדָם בְּמָעוֹת הַצְּרוּרִין לוֹ בְּסִדִינוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאִם יָצָא - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

ו. **יוֹצְאִין** בְּתִפִּלִּין עִם חַשֵּׁכָה וְקוֹרִין בִּכְתֵבֵי הַקֹּדֶשׁ עִם חַשֵּׁכָה, אֲבָל אֵין קוֹרִין בְּלֵילֵי שַׁבָּת לְאוֹר הַנֵּר, וַאֲפִלּוּ גְּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ, וַאֲפִילוּ בְּבַיִת אַחֵר. וַאֲפִלּוּ עֲשָׂרָה בָּתִּים זֶה לִפְנִים מִזֶּה, אֲבָל מִסְתַּבֵּל לְתוֹךְ הַקְּעָרָה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: תִּינוֹקוֹת מְתַקְּנִין פָּרָשִׁיּוֹתֵיהֶן בְּלֵילֵי שַׁבָּת לְאוֹר הַנֵּר. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: פַּעַם אַחַת קָרִיתִי לְאוֹר הַנֵּר וּבִקַּשְׁתִּי לְהַטּוֹתוֹ, אָמַרְתִּי: 'כַּמָּה גְּדוֹלִים דִּבְרֵי חֲכָמִים! שֶׁאוֹמְרִין: אֵין קוֹרִין בְּלֵילֵי שַׁבָּת לְאוֹר הַנֵּר'. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: הִטָּהוּ וַדַּאי, וְכָתַב עַל פִּנְקָסוֹ: 'יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֶלִישָׁע הִטָּה אֶת הַנֵּר בְּשַׁבָּת, לִכְשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יָבִיא חַטָּאת שְׁמֵנָה'.

ז. **אָמַר** רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: בֹּא וּרְאֵה עַד הֵיכָן פָּרְצָה טָהֳרָה, שֶׁלֹּא אָמְרוּ הָרִאשׁוֹנִים: לֹא יֹאכַל טָהוֹר עִם הַנִּדָּה, שֶׁהָרִאשׁוֹנִים לֹא הָיוּ אוֹכְלִין עִם הַנִּדּוֹת. אֶלָּא אָמְרוּ: לֹא יֹאכַל הַזָּב עִם הַזָּבָה מִפְּנֵי הֶרְגֵּל עֲבֵרָה, כֵּיוֹצֵא בוֹ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֹא יֹאכַל זָב פָּרוּשׁ עִם זָב עַם הָאָרֶץ, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין.

ח. **אֵלּוּ** מִן הַהֲלָכוֹת שֶׁאָמְרוּ בַּעֲלִיַּת חֲנַנְיָה בֶּן חִזְקִיָּהוּ בֶּן גּוּרְיוֹן, כְּשֶׁעָלוּ לְבַקְּרוֹ, נִמְנוּ וְרַבּוּ בֵּית שַׁמַּאי עַל בֵּית הִלֵּל, וּשְׁמוֹנָה עָשָׂר דָּבָר גָּזְרוּ בוֹ בַּיּוֹם, וְהָיָה אוֹתוֹ הַיּוֹם קָשֶׁה לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל כְּיוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ הָעֵגֶל. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בּוֹ בַּיּוֹם גָּדְשׁוּ סְאָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בּוֹ בַּיּוֹם מָחֲקוּ סְאָה. מָשָׁל דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְקֻפָּה מְלֵאָה קִשּׁוּאִין וּדְלוּעִין, אָדָם נוֹתֵן לְתוֹכָהּ חַרְדָּל וְהִיא מַחֲזֶקֶת. מָשָׁל דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לַעֲרֻבָה מְלֵאָה דְּבַשׁ, נוֹתֵן לְתוֹכָהּ רִמּוֹנִים וֶאֱגוֹזִים וְהִיא מְקִיאָה. בּוֹ בַּיּוֹם אָמְרוּ:

כָּל הַמְּטַלְטְלִין מְבִיאִין אֶת הַטְּמָאָה בְּעִבְרֵי הַמַּרְחִיעַ, וְנִמְנוּ וְרַבּוּ בֵּית שַׁמַּאי עַל בֵּית הִלֵּל. בּוֹ בַּיּוֹם אָמְרוּ: הַשּׁוֹכֵחַ כֵּלִים תַּחַת הַצִּנּוֹר בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה. וְנִמְנוּ וְרַבּוּ בֵּית שַׁמַּאי עַל בֵּית הִלֵּל.

ט. **אָמְרוּ** בֵּית שַׁמַּאי לְבֵית הִלֵּל: אִי אַתֶּם מוֹדִים שֶׁאֵין צוֹלִין בָּשָׂר, בָּצָל וּבֵיצָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּצֹלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם? - אַף דִּיוֹ סַמָּנִין וְכַרְשִׁינִין וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן! אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל: אִי אַתֶּם מוֹדִים שֶׁטּוֹעֲנִים קוֹרוֹת בֵּית הַבַּד, וְתוֹלִין עִגּוּלֵי הַגַּת עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה? - אַף דִּיוֹ סַמָּנִין וְכַרְשִׁינִין וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן! אֵלּוּ עָמְדוּ בִּתְשׁוּבָתָן וְאֵלּוּ עָמְדוּ בִּתְשׁוּבָתָן, אֶלָּא שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ" (שְׁמוֹת כ, ט) - שֶׁתְּהֵא כָּל מְלַאכְתְּךָ גְּמוּרָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלַאכְתֶּךָ" (שְׁמוֹת כג, יב) - אַתָּה עוֹשֶׂה כָּל שֶׁשָּׁה.

י. **בֵּית** שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מוֹכְרִים לְנָכְרִי, וְלֹא טוֹעֲנִים עִמּוֹ, וְלֹא מַגְבִּיהִים עָלָיו, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לְמָקוֹם קָרוֹב, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. אֵיזֶהוּ מָקוֹם קָרוֹב? עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְבֵית הַסָּמוּךְ לַחוֹמָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא מִן הַפֶּתַח וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק: שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיוּ מוֹלִיכִין כְּלֵי לָבָן שֶׁלָּהֶן לְכוֹבֶס נָכְרִי - שִׁלְשָׁה יָמִים קֹדֶם לַשַּׁבָּת, וּצְבוּעִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת. לְפִי דַּרְכֵּנוּ לָמַדְנוּ, שֶׁהַלְּבָנִים קָשִׁים לְכַבְּסָן יוֹתֵר מִן הַצְּבוּעִים.

יא. פּוֹתְקִין מַיִם לַגִּנָּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, וְהִיא שׁוֹתָה וְהוֹלֶכֶת כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ. נוֹתְנִין קִילּוֹר לָעַיִן, וְאִיסְפְּלָנִית עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, וְהֵן מִתְרַפְּאִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ. נוֹתְנִין גְּפְרִית תַּחַת הַכֵּלִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְהֵן מִתְגַּפְּרִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ. נוֹתְנִין מֶגְמָר עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה וְהֵן מִתְגַּמְּרִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, אֲבָל אֵין נוֹתְנִים חִטִּים לְתוֹךְ רַחַיִם שֶׁל מַיִם - אֶלָּא בִּכְדֵי שֶׁיִּטָּחֲנוּ מִבְּעוֹד יוֹם.

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. מַדְלִיקִין בִּפְתִילָה מְחוֹרֶכֶת, וּבְסַמַּרְטוּטִין מְחוֹרָכִין[א]. כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ: 'אֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת' - מַדְלִיקִין בָּהֶן בְּיוֹם-טוֹב, חוּץ מִשֶּׁמֶן שְׁרָפָה. מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ: 'אֵין מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן שְׁרָפָה בְּיוֹם-טוֹב'? לְפִי שֶׁאֵין שׂוֹרְפִין, לֹא תְרוּמָה וְלֹא קָדָשִׁים, וְלֹא חָמֵץ בְּיוֹם-טוֹב:

ב. כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ אֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת - מָתָר לַעֲשׂוֹתָן מִדּוּרָה, בֵּין עַל גַּבֵּי הָאָרֶץ וּבֵין עַל גַּבֵּי כִּירָה - בֵּין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ, בֵּין לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּהּ. וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא לַעֲשׂוֹתָן פְּתִילָה לַנֵּר בִּלְבַד:

א. לְגִרְסַת הַסְּפָרִים: וְלֹא בְּסַמַּרְטוּטִין מְחוֹרָכִין.

ג. **רַבִּי** שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֵין מַדְלִיקִין בַּצֳרִי. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אֵין מַדְלִיקִין אֶלָּא בְּיוֹצֵא מִן הַפִּרְי. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: אֵין מַדְלִיקִין אֶלָּא בְּשֶׁמֶן זַיִת בִּלְבַד. עָמַד רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי עַל רַגְלָיו, וְאָמַר: מַה יַּעֲשׂוּ אַנְשֵׁי בָבֶל שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא שֶׁמֶן שֶׁמְּשׁמִין? מַה יַּעֲשׂוּ אַנְשֵׁי מָדַי שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא שֶׁמֶן אֱגוֹזִים? מַה יַּעֲשׂוּ אַנְשֵׁי אֶלְכְּסַנְדְּרִיָא שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא שֶׁמֶן צְנוֹנוֹת? מַה יַּעֲשׂוּ אַנְשֵׁי קַפּוֹטְקָיָא, שֶׁאֵין לָהֶם לֹא זֶה וְלֹא זֶה? אֵין לְךָ אֶלָּא מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים. וּמַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן דָּגִים וּבְעִטְרָן, רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן פַּקּוּעוֹת וּבְנֵפְט. סוּמְכוֹס אוֹמֵר: כָּל הַיּוֹצֵא מִן הַבָּשָׂר - אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ, חוּץ מִשֶּׁמֶן דָּגִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ, וּמְסַבְּכִין בּוֹ, חוּץ מִן הַפִּשְׁתָּן:

ד. **כָּרַךְ** דָּבָר שֶׁמַּדְלִיקִין בּוֹ עַל גַּבֵּי דָּבָר שֶׁאֵין מַדְלִיקִין בּוֹ - אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שֶׁל בֵּית אַבָּא הָיוּ כּוֹרְכִין פְּתִילָה עַל גַּבֵּי אֱגוֹז וּמַדְלִיקִין בָּהּ:

ה. **אָמַר** רַבִּי יְהוּדָה: בְּשֶׁהָיִינוּ שְׁרוּיִין בַּעֲלִיַּת בֵּית נִתְזָה בְּלוּד, הָיִינוּ נוֹקְבִין שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל בֵּיצָה, וּמְמַלְּאִין אוֹתָהּ שֶׁמֶן, וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ עַל הַנֵּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה - שֶׁיְּהֵא שׁוֹהֶה וְדוֹלֵק בְּלֵילֵי שַׁבָּת, וְהָיוּ שָׁם רַבִּי טַרְפוֹן

וְזַקֵנִים וְלֹא אָמְרוּ לָנוּ דָּבָר. אִם חִבְּרָהּ בְּסִיד וּבְגִפְסִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת - מֻתָּר:

ו. **נוֹתְנִין** טִיט וְחַרְסִית תַּחַת הַנֵּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא שׁוֹהֶה וְדוֹלֵק בְּלֵילֵי שַׁבָּת. נוֹתְנִין בּוֹלֶב[ב] שֶׁל מֶלַח וְכֵן גְּרִים שֶׁל פּוֹל עַל פִּי הַנֵּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, כְּדֵי שֶׁתְּאִיר וְתַדְלִיק. מַעֲלִין בַּדִּיּוּפִי, וּמְטִיפִין מִן הָאֲדָק[ג] לַחוֹלֶה בְּשַׁבָּת:

ז. הַחוֹתָה בְּגָחָלִים - חַיָּב חַטָּאת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי יִצְחָק: חַיָּב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁמְּכַבֶּה אֶת הָעֶלְיוֹנוֹת וּמַבְעִיר אֶת הַתַּחְתּוֹנוֹת. הַחוֹתָה גָּחָלִים לְהִתְחַמֵּם בְּנִגְדָּן וְהֶבְעֵרוּ מֵאֲלֵיהֶם - פָּטוּר:

ח. **בֵּלִים** שֶׁנִּטְמְאוּ בְּאַב הַטֻּמְאָה - אֵין מַטְבִּילִין אוֹתָן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: אַף בְּחוֹל אֵין מַטְבִּילִין אוֹתָן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, מִפְּנֵי שֶׁצְּרִיכִין הָעֶרֶב שֶׁמֶשׁ. בֵּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּוֻלַּד הַטֻּמְאָה - מַטְבִּילִין אוֹתָן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. כְּלָל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: דָּבָר שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת - אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְדָבָר שֶׁאֵין חַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת - עוֹשִׂין אוֹתוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת:

ב. לְגִרְסַת הַסְּפָרִים: גַּרְגֵּר. ג. כְּלִי הוּא וּפִיו צַר, וְשֶׁל מַתֶּכֶת הוּא, וּמְנַקֵּב בְּתַחְתִּיתוֹ נְקָבִים דַּקִּים, וּמְמַלֵּא מַיִם וְסוֹתֵם אֶת פִּיו הָעֶלְיוֹן, וְכָל זְמַן שֶׁהוּא סָתוּם – אֵין הַמַּיִם יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, וּכְשֶׁהוּא נוֹטֶל הַפְּקָק הָעֶלְיוֹן מְטַפְטְפִים הַמַּיִם מִתַּחַת, וּכְשֶׁהוּא נוֹתֵן כְּלִי מַתֶּכֶת תַּחְתָּיו, מַשְׁמִיעִים הַמַּיִם קוֹל בִּנְפִילָתָם – קוֹל זְמִזּוּם, וְעוֹשִׂים כֵּן לַחוֹלֶה כְּדֵי שֶׁיִּישַׁן, גַּם עַתָּה, בָּא פְּרוֹפֶסוֹר רוּסִי לִידֵי הַכָּרָה כִּי הַקּוֹל הַמּוֹנוֹטוֹנִי יָפֶה לַשֵּׁינָה (חֲזוֹן יְחֶזְקֵאל).

ט. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אַף מִפְּנֵי נָדָרִים נָשִׁים מֵתוֹת בִּשְׁעַת לֵדָתָן.
רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה הֵן דִּבְקֵי מִיתָה מְסוּרִין לְנָשִׁים.
רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הִלְכוֹת הֶקְדֵּשׁ, תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹתֵיהֶן הֵן גּוּפֵי תוֹרָה, וּמְסוּרִין לָהֶם לְעַמֵּי הָאָרֶץ - שְׁלָשְׁתָּן לְהֵעָשׂוֹת. מַדְלִיקִין אֶת הַנֵּר, מְעָרְבִין וְטוֹמְנִין אֶת הַחַמִּין.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. בֵּירָה שֶׁהִפְסִיקוּהָ בְּגֶפֶת וּבָעֲצִים - סוֹמְכִין לָהּ, וְאֵין מְקַיְּמִין עָלֶיהָ, עַד שֶׁתְּהֵא גְּרוּפָה וּקְטוּמָה. גָּחָלִים שֶׁעָמְמוּ אוֹ שֶׁנָּתַן עֲלֵיהֶן נְעוֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן - הֲרֵי הֵן כִּקְטוּמוֹת. שְׁתֵּי בֵּירוֹת הַמַּתְאִימוֹת, אַחַת גְּרוּפָה וּקְטוּמָה וְאַחַת שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה, מַשְׁהִין עַל גַּבֵּי גְּרוּפָה וּקְטוּמָה, וְאֵין מַשְׁהִין עַל גַּבֵּי שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה. וּמַה הֵן מַשְׁהִין עָלֶיהָ? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מַשְׁהִין עָלֶיהָ כְּלוּם. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: חַמִּין, אֲבָל לֹא תַבְשִׁיל. עָקַר אֶת הַמִּיחַם - הַכֹּל מוּדִים שֶׁלֹּא יַחֲזִיר - דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים - חַמִּין, אֲבָל לֹא תַבְשִׁיל. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: חַמִּין וְתַבְשִׁיל. עָקַר - בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֹא יַחֲזִיר. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: יַחֲזִיר.

ב. הַשּׁוֹכֵחַ קְדֵרָה עַל גַּבֵּי בֵּירָה, וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם, בְּשׁוֹגֵג - יֹאכַל, בְּמֵזִיד - לֹא יֹאכַל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתַבְשִׁיל שֶׁלֹּא בָּשַׁל כָּל צָרְכּוֹ, וְחַמִּין שֶׁלֹּא הוּחַמּוּ כָּל צָרְכָּן,

אֲבָל תַּבְשִׁיל שֶׁבָּשַׁל כָּל צָרְכּוֹ, וְחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ כָּל צָרְכָּן, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין, מִפְּנֵי שֶׁרַע לָהֶן - דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ כָּל צָרְכָּן - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין, מִפְּנֵי שֶׁרַע לָהֶן. אֲבָל תַּבְשִׁיל שֶׁבָּשַׁל כָּל צָרְכּוֹ, כָּל הַמִּצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ, כְּגוֹן: כְּרוּב, וּפוֹל וּבָשָׂר טָרוּף - אָסוּר. וְכָל הַמִּצְטַמֵּק וְרַע לוֹ - מֻתָּר.

ג. **הַמְּבַשֵּׁל** בְּשַׁבָּת בְּשׁוֹגֵג - יֹאכַל. בְּמֵזִיד - לֹא יֹאכַל. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּשׁוֹגֵג - יֹאכַל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת. בְּמֵזִיד - לֹא יֹאכַל. רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר אוֹמֵר: בְּשׁוֹגֵג - יֹאכַל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת. לָאֲחֵרִים וְלֹא לוֹ, בְּמֵזִיד לֹא יֹאכַל, לֹא הוּא וְלֹא אֲחֵרִים. כְּלָל אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה: דָּבָר שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת, וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת, וַעֲשָׂאוֹ בְּשַׁבָּת, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - אָסוּר לוֹ וְלַאֲחֵרִים. וְדָבָר שֶׁאֵין חַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת, וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת, וַעֲשָׂאָהּ בְּשַׁבָּת, בְּשׁוֹגֵג - יֹאכַל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, לָאֲחֵרִים וְלֹא לוֹ. בְּמֵזִיד - לֹא לוֹ וְלֹא לָאֲחֵרִים.

ד. **הַשּׁוֹחֵט** בְּשַׁבָּת בְּשׁוֹגֵג - יֹאכַל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת. בְּמֵזִיד - לֹא יֹאכַל. פֵּרוֹת שֶׁקָּטַן עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּשַׁבָּת, בְּשׁוֹגֵג - יֹאכַל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת. בְּמֵזִיד - לֹא יֹאכַל אֶלָּא בִּכְדֵי שֶׁיַּעֲשׂוּ.

ה. **הַתּוֹרֵם** וְהַמְעַשֵּׂר בְּשַׁבָּת, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - מַעֲשְׂרוֹתָיו מְעֻשָּׂר. הַמְטַבֵּל כֵּלִים בְּשַׁבָּת, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - עָלוּ לוֹ יְדֵי טְבִילָה.

ו. הַנּוֹטֵעַ בְּשַׁבָּת בְּשׁוֹגֵג - יְקַיֵּם. בְּמֵזִיד - יַעֲקֹר. וּבַשְּׁבִיעִית, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - יַעֲקֹר. מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ: ׳הַנּוֹטֵעַ בְּשַׁבָּת בְּשׁוֹגֵג יְקַיֵּם, בְּמֵזִיד יַעֲקֹר, וּבַשְּׁבִיעִית בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד יַעֲקֹר׳? לְפִי שֶׁמּוֹנִין לַשְּׁבִיעִית וְאֵין מוֹנִין לַשַּׁבָּתוֹת. דָּבָר אַחֵר: נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַשְּׁבִיעִית וְלֹא נֶחְשְׁדוּ עַל הַשַּׁבָּתוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חֹלֶף הַדְּבָרִים: בְּשַׁבָּת, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - יַעֲקֹר. בַּשְּׁבִיעִית, בְּשׁוֹגֵג - יְקַיֵּם, בְּמֵזִיד - יַעֲקֹר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: ד׳אֵין מְגַלְגְּלִין בֵּיצִים בְּסִיד רוֹתֵחַ, אֲבָל מְגַלְגְּלִין בֵּיצִים עַל גַּבֵּי עָפָר רוֹתֵחַ.

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. **לֹא** תְמַלֵּא אִשָּׁה קְדֵרָה עֲסָסִיוֹת וְתַרְמוֹסִין וְתִתֵּן לְתוֹךְ הַתַּנּוּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, אִם נָתְנָה - לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֲסוּרִין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ. לֹא יְמַלֵּא נַחְתּוֹם חָבִית מַיִם, וְיִתֵּן לְתוֹךְ הַתַּנּוּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, וְאִם נָתַן - לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֲסוּרִין, עַד כְּדֵי שֶׁיֵּחַמּוּ.

ד. לְפִי גִּירְסַת הַסְּפָרִים: מְגַלְגְּלִין בֵּיצִים עַל גַּבֵּי סִיד רוֹתֵחַ, וְאֵין מְגַלְגְּלִין בֵּיצִים עַל גַּבֵּי עָפָר רוֹתֵחַ. וְגִרְסַת הַגְּרָ״א הִיא לְהֵפֶךְ, כְּבִפְנִים. כִּי בְּגִרְסַת הַסְּפָרִים אַיירֵי בְּסִיד דְּתוֹלְדוֹת הַחַמָּה הִיא, וּמֻתָּר לְהָחֵם בְּשַׁבָּת בְּתוֹלְדוֹת הַחַמָּה, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל כְּלָל, דְּאֵין בִּשּׁוּל אֶלָּא בָּאֵשׁ. וּבָעָפָר אָסוּר מִפְּנֵי שֶׁמִּזִּיז עָפָר מִמְּקוֹמוֹ. אֲבָל הַגְּרָ״א סָבַר, דְּאַיירֵי בְּסִיד גָּמוּר דְּהוּא תּוֹלְדוֹת הָאוּר, וּבָעָפָר מֻתָּר - כִּי הוּא רַק מְגַלְגֵּל מֵעַל גַּבּוֹ וְאֵינוֹ מֵזִיז אוֹתוֹ (עַל פִּי ׳חֲזוֹן יְחֶזְקֵאל׳).

ב. **מֶרְחָץ** שֶׁסָּתְמוּ נְקָבָיו מֵעֶרֶב שַׁבָּת - לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת רוֹחֵץ בּוֹ מִיָּד. סָתְמוּ נְקָבָיו מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב - נִכְנָס בְּיוֹם-טוֹב וּמֵזִיעַ וְיוֹצֵא וּמִשְׁתַּטֵּף בְּצוֹנֵן. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בַּמֶּרְחָץ שֶׁל בְּנֵי בְרַק, שֶׁסָּתְמוּ נְקָבִין שֶׁלּוֹ מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב. וְהָיָה רַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה נִכְנָסִין וּמְזִיעִין בְּתוֹכוֹ, וְיוֹצְאִין וּמִשְׁתַּטְּפִין בְּצוֹנֵן, אֶלָּא שֶׁהָיוּ חַמִּין שֶׁלּוֹ מְחֻפִּין בִּנְסָרִים. בְּשֶׁבָּא הַדָּבָר לִפְנֵי חֲכָמִים, אָמְרוּ: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חַמִּין שֶׁלּוֹ מְחֻפִּין בִּנְסָרִים. מִשֶּׁרַבּוּ עוֹבְרֵי עֲבֵרָה - חָזְרוּ לֶאֱסוֹר הָאַמְבַּטְאוֹת שֶׁבִּבְרַכִּים - מְטַיְּלִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת.

ג. **אֵין** מִשְׁתַּטְּפִין לֹא בְּחַמִּין וְלֹא בְּצוֹנֵן - דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּצוֹנֵן אֲבָל לֹא בְּחַמִּין. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּבֵיתוֹס בֶּן זוֹנִין, שֶׁהָיוּ מְמַלְּאִין לוֹ כְּלִי שֶׁל צוֹנֵן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְנוֹתְנִין עָלָיו בְּשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁיִּיצַּן.

ד. **מְמַלֵּא** אָדָם חָבִית שֶׁל מַיִם, וְנוֹתְנָהּ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה - לֹא בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּחַמּוּ, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁתְּפִיג צִינָתָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְמַלֵּא אָדָם צְלוֹחִית שֶׁמֶן, וְנוֹתְנָהּ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה - לֹא שֶׁתֵּחַם, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁתְּפִיג צִנָּתוֹ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הָאִשָּׁה מְדִיחָה יָדָהּ בְּשֶׁמֶן, וּמְחַמֵּמְתָּהּ כְּנֶגֶד הַגֵּר, וְסָכָה אֶת בְּנָהּ. סָךְ אָדָם אֶת עַצְמוֹ שֶׁמֶן וּמִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. סָכִין כָּל מִינֵי סִיכוֹת, וְסָכִין וּמְמַשְׁמְשִׁין בִּבְנֵי מֵעַיִם, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּחוֹל, וְחוֹנְקִין בְּשַׁבָּת.

ה. **מֵיחַם** אָדָם אַלוּנְתִּית וְנוֹתֵן עַל הַמַּעַיִן בְּשַׁבָּת, וּבִלְבַד
שֶׁלֹּא יִתֵּן עֲדָשָׁה מְלֵאָה חַמִּין עַל מֵעָיו, וְדָבָר זֶה
אָסוּר אַף בְּחוֹל מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. מְמַלֵּא אָדָם כּוֹס שֶׁל יַיִן
וְנוֹתְנוֹ עַל פִּי מֵיחַם, לֹא שֶׁיְּחַם אֶלָּא כְּדֵי שֶׁתְּפִיג צִנָּתוֹ.
מְמַלֵּא כּוֹס מַיִם וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַסַּפָּל, בֵּין לְהָחֵם לוֹ אֶת הַצּוֹנֵן,
בֵּין לְצַנֵּן לוֹ אֶת הַחַמִּין. הַמְּעָרֶה מִמֵּיחַם לְמֵיחַם, מֵאִלְפָּס
לְאִלְפָּס, וּמִקְּדֵרָה לְקְדֵרָה - מֻתָּר לַשֵּׁנִי וְאָסוּר לִתֵּן לָרִאשׁוֹן.

ו. **חָבִית** שֶׁל טֶבֶל שֶׁנִּשְׁבְּרָה, מֵבִיא כְּלִי וְנוֹתֵן תַּחְתֶּיהָ.
נִתְמַלְּאָה - אָסוּר לְטַלְטְלָהּ. עָבִיט שֶׁל עֲנָבִים,
וּמַעֲטָן שֶׁל זֵיתִים שֶׁמָּשְׁכוּ - אֵין מִסְתַּפְּקִין מֵהֶן בְּיוֹם-טוֹב,
וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת.

ז. **חָבִית** שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּרֹאשׁ הַגַּג - מֵבִיא כְּלִי וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ,
וְלֹא יְהֵא מֵבִיא כְּלִי אֶחָד וְקוֹלֵט, כְּלִי אַחֵר וּמְצָרֵף.
אִם יֵשׁ שָׁם אוֹרְחִים - מֵבִיא כְּלִי אֶחָד וְקוֹלֵט, כְּלִי אַחֵר
וּמְצָרֵף. נוֹתֵן אָדָם כְּלִי תַּחַת הַדֶּלֶף בְּשַׁבָּת. נִתְמַלֵּא - שׁוֹפֵךְ
וְשׁוֹנֶה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

ח. **גְּרָף** שֶׁל רֵעִי וְשֶׁל מֵימֵי רַגְלַיִם, נוֹטְלוֹ וְשׁוֹפְכוֹ, וְנוֹתֵן
לְתוֹכוֹ מַיִם וּמַחֲזִירוֹ לִמְקוֹמוֹ.

ט. **מְטַלְטְלִין** נֵר חָדָשׁ אֲבָל לֹא יָשָׁן - דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.
רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַנֵּרוֹת מְטַלְטְלִין, חוּץ
מִן הַנֵּר שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל
הַנֵּרוֹת מְטַלְטְלִין, חוּץ מִן הַנֵּר הַדּוֹלֵק בְּשַׁבָּת. כָּבָה - מֻתָּר

לְטַלְטְלוֹ. אֲבָל כּוֹס, וּקְעָרָה, וַעֲשָׂשִׁית שֶׁכָּבוּ - לֹא יְזִיזֵם מִמְּקוֹמָן. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מְסַתַּפְּקִין מִנֵּר שֶׁכָּבָה, וּמִנֵּר הַמְנַטֵּף - וַאֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהַנֵּר דּוֹלֵק. הַנֵּר שֶׁעַל גַּבֵּי טַבְלָא - מַטֶּה אֶת הַטַּבְלָא וְהַנֵּר נוֹפֵל. וּמַחֲזִיר אֶת הַטַּבְלָא לִמְקוֹמָהּ.

י. **אֵין** מְטַלְטְלִין אֶת הַמְּנוֹרָה בְּשַׁבָּת. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. אֵין מְגָרְדִין - לֹא מִנְעָלִים יְשָׁנִים, וְלֹא סַנְדָּלִין יְשָׁנִים - אֲבָל מְקַנְּחִין אוֹתָן. אֵין סָכִין - לֹא מִנְעָלִים חֲדָשִׁים וְלֹא סַנְדָּלִין חֲדָשִׁים, וְלֹא יָסוּךְ אֶת רַגְלוֹ וְהוּא בְּתוֹךְ הַמִּנְעָל, וְלֹא יָסוּךְ אֶת רַגְלוֹ וְהוּא בְּתוֹךְ הַסַּנְדָּל. אֲבָל סָךְ הוּא אֶת רַגְלוֹ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַמִּנְעָל. סָךְ הוּא אֶת רַגְלוֹ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַסַּנְדָּל. סָךְ אֶת רַגְלוֹ וְנוֹתְנָהּ לַסַּנְדָּל. סָךְ אָדָם אֶת עַצְמוֹ שֶׁמָּן, וּמִתְעַגֵּל עַל גַּבֵּי קְטָבְלְיָא[ה] חֲדָשָׁה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. לֹא יִתְּנָנָּה עַל גַּבֵּי טַבְלָא שֶׁל שַׁיִשׁ וּמִתְעַגֵּל עָלֶיהָ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין לוֹבְשִׁים מִנְעָלִים וְסַנְדָּלִים חֲדָשִׁים, אֶלָּא אִם כֵּן לְבָשָׁן וְהָלַךְ בָּהֶם מִבְּעוֹד יוֹם.

יא. **סָכִין** וּמַדִּיחִין וּמְפַרְכְּסִין בָּאָדָם, אֲבָל לֹא בַּבְּהֵמָה. זֶה חֹמֶר בַּבְּהֵמָה שֶׁאֵין בָּאָדָם, מְפַסְפְּסִין אֶת הַזָּקָן[ו] - וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְלֹשׁ. גּוּזֵי צֶמֶר שֶׁבַּהֶפְתֵּק[ז] - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. אִם הִתְקִינָן בַּעַל הַבַּיִת לִהְיוֹת מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן - מְטַלְטְלִין אוֹתָן.

ח. עוֹר שָׁלוּק. ו. בְּנוּסְחַת הַסְּפָרִים: הַכִּיפִּין, וּפֵרוּשׁוֹ: כִּיפֵי צֶמֶר, וְאֵין בּוֹ מֹשֶׁום מֻקְצֶה. ז. הֶפְתֵּק – מַעֲרֶכֶת גְּדוֹלָה שֶׁמַּעֲרִיכִין לִסְחוֹרָה.

יב. **אֵין** טוֹמְנִין אֶת הַחַמִּין בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת. אֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן בֵּלִים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: נוֹטֵל אֶת הַסָּדִין וְנוֹתֵן אֶת הַגְּלֶפְקָרִין[ח]. נוֹטֵל אֶת הַגְּלֶפְקָרִין וּפוֹרֵשׂ אֶת הַסָּדִין. וְכֵן הָיָה רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא אָסְרוּ לְהַטְמִין, אֶלָּא מִיחַם שֶׁחִמְּמוּ בּוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת. אֲבָל מְפַנֶּה הוּא לְתוֹךְ מִיחַם אַחֵר, אוֹ לְתוֹךְ קִתּוֹן אַחֵר - וּמַטְמִין.

יג. **הַטְמִין** וְכִסָּה בְּדָבָר הַנִּטָּל בְּשַׁבָּת, אוֹ שֶׁהִטְמִין בְּדָבָר שֶׁאֵין נִטָּל בְּשַׁבָּת, וְכִסָּה בְּדָבָר הַנִּטָּל בְּשַׁבָּת - הֲרֵי זֶה נוֹטֵל וּמַחֲזִיר. הִטְמִין וְכִסָּה בְּדָבָר שֶׁאֵין נִטָּל בְּשַׁבָּת, אוֹ שֶׁהִטְמִין בְּדָבָר הַנִּטָּל בְּשַׁבָּת, וְכִסָּה בְּדָבָר שֶׁאֵין נִטָּל בְּשַׁבָּת. אִם מְגֻּפָּה מִקְצָתוֹ - נוֹטֵל. וְאִם לָאו - אֵינוֹ נוֹטֵל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נְעוֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן דַּקָּה - הֲרֵי הֵן בְּזָבֶל.

יד. **טוֹמְנִין** מִיחַם עַל גַּבֵּי מִיחַם, וּקְדֵרָה עַל גַּבֵּי קְדֵרָה, וּמִיחַם עַל גַּבֵּי קְדֵרָה, וּקְדֵרָה עַל גַּבֵּי מִיחַם, וְטָח פִּיהֶם בְּבָצֵק. לֹא שִׁיּוּחֲמוּ, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּהוּ שְׁמוּרִין.

טו. **וּבְשֵׁם** שֶׁאֵין טוֹמְנִין הַחַמִּין בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת. כָּךְ אֵין טוֹמְנִין - לֹא אֶת הַשֶּׁלֶג, וְלֹא אֶת הַצּוֹנֵן. אֵין מְרַסְּקִין אֶת הַשֶּׁלֶג [וְלֹא אֶת הַבָּרָד בְּשַׁבָּת, בִּשְׁבִילְ[ט]] שֶׁיָּזוּבוּ מֵימָיו, אֲבָל מְרַסֵּק הוּא לְתוֹךְ הַכּוֹס אוֹ לְתוֹךְ הַקְּעָרָה, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

ח. הַגְּלֶפְקָרִין – בֶּגֶד חַם שֶׁלֹּא יִצְטַנֵּן בִּימוֹת הַחֹרֶף. ט. מִלִּים אֵלּוּ יֵשׁ בַּגְּמָרָא.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. **רַבִּי** יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשּׁוּם אָבִיו: הַסּוּם וְהַפֶּרֶד [וְהַדְּלוּבְקוֹם'], וְהַחֲמוֹר וְהַגָּמָל - נִמְשָׁכִין בְּאַפְסָר. רְחֵלוֹת יוֹצְאוֹת כְּבוּנוֹת - לְמִילַת"י. שְׁחוּזוֹת - שֶׁיַּעֲלוּ עֲלֵיהֶן הַזְּכָרִים. כְּבוּלוֹת - שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עֲלֵיהֶן הַזְּכָרִים.

ב. **לֹא** יֵצֵא הַחֲמוֹר בָּאֶפֶף שֶׁלּוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁקָּשׁוּר בּוֹ. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: יוֹצֵא חֲמוֹר בָּאֶפֶף שֶׁלּוֹ, בִּזְמַן שֶׁקָּשׁוּר בּוֹ - לְחַמְּמוֹ. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִקְשֹׁר בָּהּ. אֶת הַמַּסְרִיכִין הַתָּלוּי בּוֹ בִּזְנָבוֹ - שֶׁיִּכָּנֵס בּוֹ. וְיַפְשִׁיל אֶת הָרְצוּעָה תַּחַת זְנָבוֹ.

ג. **לֹא** יֵצֵא גָּמָל בַּמְּטוּטֶלֶת הַתְּלוּיָה בּוֹ בִּזְנָבוֹ שֶׁיִּכָּנֵס בּוֹ הָרוּחַ. אֲבָל יוֹצֵא הוּא בַּמְּטוּטֶלֶת הַקְּשׁוּרָה לוֹ בִּזְנָבוֹ וּבְחַטְּטָרְתּוֹ - שֶׁלֹּא תִּכָּנֵס בּוֹ הָרוּחַ. עָקוּד - שֶׁלֹּא יָכֹף יָדוֹ אַחַת וְרַגְלוֹ אַחַת וְיִקְשֹׁר. רָגוּל - שֶׁלֹּא יָכֹף שְׁתֵּי יָדָיו זוֹ לְזוֹ, אוֹ שְׁתֵּי רַגְלָיו זוֹ לְזוֹ וְיִקְשְׁרֵנּוּ; רָגוּל - שֶׁלֹּא יָכֹף יָדוֹ עַל גַּבֵּי זְרוֹעוֹ וְיִקְשֹׁר.

ד. **הַסּוּם** יוֹצֵא בַּשִּׁיר, וְכָל בַּעֲלֵי הַשִּׁיר יוֹצְאִין בַּשִּׁיר, וְנִמְשָׁכִין בַּשִּׁיר, וּמַזִּין עֲלֵיהֶן וְטוֹבְלִין בִּמְקוֹמָן. וּבִלְבַד שֶׁיִּהוּ מְחֻלְחָלִים. וּמַכְנִיס אַפְּלּוּ עֲשָׂרָה חֲבָלִים לְתוֹךְ יָדוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִכְרֹךְ עַל גַּבֵּי יָדוֹ וְלֹא יְשַׁלְשֵׁל חֲבָלִים מִיָּדוֹ יוֹתֵר מִטֶּפַח.

י. מִין חֲמוֹר הַבָּא מִלּוֹד. יא. לַעֲשׂוֹת מֵהֶם כְּלֵי מִילַת.

ה. **לֹא** יֵצֵא הַסּוּס בְּזָנָב שׁוּעָל, וְלֹא בְּזְהוֹרִית שֶׁבֵּין עֵינָיו. לֹא תֵּצֵא פָּרָה בְּחוֹסֶם שֶׁבְּפִיהָ. וְלֹא סְיָחִין בְּקַרְסְטִלִּין שֶׁבְּפִיהֶם. וְלֹא עִזִּים בְּכִיסִין שֶׁבְּדַדֵּיהֶן. לֹא תֵּצֵא בְּהֵמָה בְּסַנְדָּל, וְלֹא בְּקָמִיעַ, אַף עַל פִּי שֶׁמְּמֻחֶה. זֶה חֹמֶר בַּבְּהֵמָה שֶׁאֵין בָּאָדָם, אֲבָל יוֹצְאָה הִיא בְּאֶגֶד שֶׁעַל גַּבֵּי מַכָּה, וּבְקַשְׁקַשִּׁין שֶׁעַל גַּבֵּי הַשֶּׁבֶר[יב], וּבַשִּׁלְיָא הַמְּדֻלְדֶּלֶת, וּפוֹקְקִין לָהּ זוֹג, וּמְטַיֶּלֶת בּוֹ בְּחָצֵר.

ו. **לֹא** תֵּצֵא אִשָּׁה בְּעִיר שֶׁל זָהָב, וְאִם יָצְאַת - חַיֶּבֶת חַטָּאת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא תֵּצֵא, וְאִם יָצְאַת - פְּטוּרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּעִיר שֶׁל זָהָב, בְּטוֹטָפֶת וּבְסַנְבּוּטִין, בִּזְמַן שֶׁהֵן תְּפוּרִין.

ז. **לֹא** תֵּצֵא אִשָּׁה בְּאַסְטְמָא[יג]. וְאִם יָצְאַת - הֲרֵי זֶה חַיֶּבֶת. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּאַסְטְמָא: אֵין בָּהּ מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, וְאֵין מְטַמְּאָה בַּנְּגָעִים, וְאֵין יוֹצְאִין בָּהּ בְּשַׁבָּת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף אֵין בָּהּ מִשּׁוּם עֲטָרוֹת לַכַּלָּה. כְּלָל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: כָּל נוֹי שֶׁקְּמַטָּה מִשְׁעָרָהּ - יוֹצְאִין בָּהּ. לְמַעְלָה מִשְׁעָרָהּ - אֵין יוֹצְאִין בָּהּ.

ח. **לֹא** יִנְעוֹל אָדָם סַנְדָּל הַמְסֻמָּר, וְיִתֵּיל בְּתוֹךְ הַבַּיִת - אֲפִלּוּ מִמִּטָּה לְמִטָּה. אֲבָל נוֹטְלוֹ וּמְכַסֶּה בּוֹ אֶת

יב. עֶצֶם שֶׁנִּשְׁבַּר, עוֹשִׂים בָּהּ דַּפִּים מִכָּאן וּמִכָּאן וְקוֹשְׁרִים אוֹתָם, וְהֵם מַעֲמִידִים הָעֶצֶם שֶׁלֹּא תִּטֶּה הֵנָּה וְהֵנָּה עַד שֶׁהָעֶצֶם מִתְחַבֶּרֶת. יג. מִצְנֶפֶת קְטַנָּה שֶׁקּוֹשְׁרִים הַשְּׂעָרוֹת שֶׁיּוֹצְאִים מִקְּשׁוּרֶיהָ, וְהוּא מִין לֶבֶד, וְאֵינוֹ שׁוּעַ וְטָווּי, וְאֵינָהּ יוֹצְאָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים.

הַכֵּלִים. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסֵר. נָשְׁרוּ רֹב מַסְמְרוֹתָיו וְנִשְׁתַּיְרוּ בּוֹ אַרְבַּע וְחָמֵשׁ - מֻתָּר. רַבִּי אוֹמֵר: עַד שֶׁבַּע. חִפָּהוּ בְּעוֹר מִלְּמַטָּה וְקָבַע לוֹ מַסְמְרוֹת מִלְמַעְלָה - מֻתָּר. עָשָׂאוּ כְּמִין קָלְבּוֹס[יד], אוֹ כְּמִין טַס, אוֹ כְּמִין יָתֵד, אוֹ שֶׁחִפָּהוּ כֻּלּוֹ מַסְמֵרִין כְּדֵי שֶׁיַּהֲלֹךְ עֲלֵיהֶן, וְלֹא תְהֵא הָאָרֶץ אוֹכַלְתּוֹ - מֻתָּר.

ט. **אֵיזֶה** קָמִיעַ מֻמְחֶה? כָּל שֶׁרִפְּא וְשָׁנָה וְשִׁלֵּשׁ. אֶחָד קָמִיעַ שֶׁל כְּתַב וְאֶחָד קָמִיעַ שֶׁל עֲקָרִין - יוֹצְאִין בּוֹ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁנִּכְפָּה, אֶלָּא אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא יִכְפֶּה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה, אֶלָּא אֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה. קוֹשְׁרוֹ וּמַתִּירוֹ בְּשַׁבָּת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתֵּנֶנּוּ לְתוֹךְ הַשִּׁיר אוֹ לְתוֹךְ הַטַּבַּעַת וְיֵצֵא בּוֹ, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. קָמִיעַ שֶׁאֵין מֻמְחֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יוֹצְאִין בּוֹ בְּשַׁבָּת - מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת.

י. **לֹא** תֵצֵא אִשָּׁה בְּמַפְתֵּחַ שֶׁבְּאָצְבָּעָהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאִם יָצְתָה - הֲרֵי זוֹ חַיֶּבֶת חַטָּאת. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר פּוֹטֵר בִּכוֹבֶלֶת. וּבִצְלוּחִית שֶׁל פַּלְיָטוֹן - בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בֹּשֶׂם. הָא אִם אֵין בָּהּ בֹּשֶׂם - הֲרֵי זוֹ חַיֶּבֶת. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל שֶׁהוּא מִשּׁוּם תַּכְשִׁיט - לֹא תֵצֵא. וְאִם יָצְאַת - הֲרֵי זוֹ פְּטוּרָה. כָּל שֶׁאֵינוֹ מִשּׁוּם תַּכְשִׁיט - לֹא תֵצֵא. וְאִם יָצְאַת - הֲרֵי הִיא חַיֶּבֶת. אֲבָל יוֹצֵאת הִיא בִּסְבָכָה הַמְּזֻהֶבֶת, וּבַטַּסִּין,

---

יד. מִין כֶּתֶנֶת צָרָה.

וּבַצְּפוֹרִין, וּבַחֲלִיּוֹת שֶׁלָּהּ, בְּמִנְעָלִים, וּבַקּוֹרְדּוֹקִיסִין הַמְּזֻהָבִים. יוֹצְאָה בְּאֶבֶן תְּקוּמָה בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא אָמְרוּ: אַף בְּמִשְׁקָל אֶבֶן תְּקוּמָה, וְלֹא שֶׁהִפִּילָה אֶלָּא שֶׁלֹּא תַּפִּיל, וְלֹא שֶׁנִּתְעַבְּרָה אֶלָּא שֶׁלֹּא תִּתְעַבֵּר וְתַפִּיל. וְאִם נָפְלָה - תַּחְזִיר. פּוֹרֶפֶת לְכַתְּחִלָּה בְּדָבָר הַנִּטָּל בְּשַׁבָּת.

פֶּרֶק שִׁישִּׁי

א. **יוֹצֵא** אָדָם בְּקִיסָם שֶׁבִּשִּׁינָיו וְשֶׁבְּסַנְדָּלוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים. אִם נָפַל - לֹא יַחֲזִיר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא לִתֵּן בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כַּב שֶׁל קִטֵּעַ, אִם יֵשׁ בּוֹ בֵּית קִבּוּל כְּתִיתִין - יוֹצְאִין בּוֹ בְּשַׁבָּת, וְאִם לָאו - אֵין יוֹצְאִין בּוֹ. הַגְּרָמִין טְמֵאִין וְאֵין יוֹצְאִין בּוֹ.

ב. **יוֹצְאִין** בַּפִּיקָרִין[טו] וּבַצִּיפָּה. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁצְּבָעָן בְּשֶׁמֶן וּכְרָכָן בְּמִשִּׁיחָה, לֹא צְבָעָן בַּשֶּׁמֶן וְלֹא כְּרָכָן בְּמִשִּׁיחָה - אֵין יוֹצְאִין בָּהֶן. וְאִם יָצְאוּ בָּהֶן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא צְבָעָן בְּשֶׁמֶן, וְלֹא כְּרָכָן בְּמִשִּׁיחָה - יוֹצְאִין בָּהֶן.

ג. **יוֹצְאִין** בְּמוֹךְ וּבִסְפוֹג שֶׁעַל גַּבֵּי מַכָּה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִכְרֹךְ עֲלֵיהֶן חוּט אוֹ מִשִּׁיחָה. יוֹצְאִין בִּקְלִפַּת הַשּׁוּם וּבִקְלִפַּת הַבָּצָל שֶׁעַל גַּבֵּי מַכָּה. וְאִם נָפַל - לֹא יַחֲזִיר. וְאֵין

טו. צָמֶר שֶׁנּוֹתְנִים עַל גַּבֵּי מַכָּה.

צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא לִתֵּן לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת. יוֹצְאִין בְּאֶגֶד שֶׁעַל גַּבֵּי מַכָּה, וְקוֹשְׁרוֹ וּמַתִּירוֹ בְּשַׁבָּת. וְאִסְפְּלָנִית שֶׁפָּרְשָׁה מִן הָאֶגֶד - מַחֲזִירָהּ. יוֹצְאִין בְּאִסְפְּלָנִית, וּבְמִלּוּגְמָה, וּבָרְטִיָּה שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה. וְאִם נָפְלָה - לֹא יַחֲזִיר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר - שֶׁלֹּא יִתֵּן בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת. נוֹטֵל וּמְכַסֶּה בָּהּ הַכֵּלִים. לֹא יְתַקְּנֶנָּה מִשַּׁבָּת לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁאֵין מַתְקִינִין מִקֹּדֶשׁ לְחוֹל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הֶחֱלִיקָהּ מִלְּמַטָּה - מַחֲלִיקָהּ מִלְמַעְלָה. וְאִם הֶחֱלִיקָהּ מִלְמַעְלָה - מַחֲלִיקָהּ מִלְּמַטָּה. מְגַלֶּה מִקְצָת אִסְפְּלָנִית מִבָּאן וּמְקַנֵּחַ אֶת הַמַּכָּה, וְחוֹזֵר וּמְגַלֶּה מִקְצָת אִסְפְּלָנִית מִבָּאן וּמְקַנֵּחַ אֶת הַמַּכָּה. לֹא יְקַנֵּחַ הָאִסְפְּלָנִית - מִפְּנֵי שֶׁבָּא לִידֵי מֵרוּחַ. וְהַמְמָרֵחַ בְּשַׁבָּת - חַיָּב חַטָּאת.

ד. **לֹא** יֵצֵא עָבֵד בְּזוּג שֶׁבְּצַוָּארוֹ, אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּזוּג שֶׁבְּכִסוּתוֹ.
זֶה וָזֶה אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה. לֹא יֵצֵא אָדָם בְּחוֹתָם שֶׁבְּצַוָּארוֹ, וְלֹא בְּחוֹתָם שֶׁבְּכִסוּתוֹ. זֶה וָזֶה אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה. לֹא תֵצֵא בְּהֵמָה בְּזוּג שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וְלֹא בְּזוּג שֶׁבְּכִסוּתָהּ, וְלֹא בְּחוֹתָם שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וְלֹא בְּחוֹתָם שֶׁבְּכִסוּתָהּ, זֶה וָזֶה אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה.

ה. **מְטַלְטְלִין** עֲצֵי בְּשָׂמִים לְהָרִיחַ בָּהֶן, וּלְהָנִיחַ בָּהֶן לַחוֹלֶה, וּמוֹלְלוֹ וּמֵרִיחַ בּוֹ, וְקוֹטְמוֹ וּמֵרִיחַ בּוֹ. וְלֹא יִקְטְמֶנּוּ לַחֲצוֹת בּוֹ שִׁנָּיו, וְאִם קָטְמוֹ - פָּטוּר. וְלֹא לִפְתֹּחַ בּוֹ אֶת הַדֶּלֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי. וְאִם קָטְמוֹ - חַיָּב חַטָּאת.

ו. הַהַרְטָנִים[טז] - יוֹצְאִין בַּסּוּדָרִין שֶׁלָּהֶן. וְלֹא הַהַרְטָנִים בִּלְבַד אָמְרוּ, אֶלָּא כָּל אָדָם, אֶלָּא שֶׁהִבְרִיחוּ חֲכָמִים בַּהֲוֶה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּהוּרְקָנוֹס בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁיָּצָא בַּסְּדָר שֶׁלּוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶלָּא שֶׁהָיְתָה נִימָא בְּרוֹכָה לוֹ עַל אֶצְבָּעוֹ, אָמְרוּ חֲכָמִים: לֹא הָיָה צָרִיךְ.

ז. הָרוֹעִין יוֹצְאִין בַּשַּׁקִּין שֶׁלָּהֶן, וְלֹא הָרוֹעִים בִּלְבַד אָמְרוּ, אֶלָּא כָּל אָדָם, אֶלָּא שֶׁהִבְרִיחוּ חֲכָמִים בַּהֲוֶה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁיָּצָא בְּלֵילֵי שַׁבָּת לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְנָתְנוּ לוֹ סָדִין, וְאָחֲזוּ בִּשְׁתֵּי יָדָיו, וְיָצָא בּוֹ מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. יוֹצְאִין בְּסָגוֹס, בַּיְרִיעָה, וּבַחֲמִילָה, בִּסְקוֹרְטִיָּא[יז] וּבִקְטָבְלְיָא, מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. אֲבָל לֹא בְּתֵבָה, וְלֹא בְּקֻפָּה, וְלֹא בְּמַחֲצֶלֶת, מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. אֵלּוּ דְּבָרִים מִדִּבְרֵי הָאֱמוֹרִי: הַמְסַפֵּר קוּמִי[יח], וְהָעוֹשֶׂה בְּלוֹרִית, וְהַמַּגְבִּיהַּ לְנַרְגְּרָן, וְהַמְגָרֶרֶת בְּנָהּ לְבֵין הַמֵּתִים, וְהַקּוֹשֵׁר מְטוּטֶלֶת עַל יֶרֶךְ, וְחוֹט אָדֹם עַל אֶצְבָּעוֹ. וְהַמּוֹנֶה וּמַשְׁלִיךְ צְרוֹרוֹת לַיָּם אוֹ לַנָּהָר - הֲרֵי זֶה מִדִּרְכֵי הָאֱמוֹרִי, הַמְסַפֵּק, וְהַמְטַפֵּחַ, וְהַמְרַקֵּד לְשַׁלְהֶבֶת - הֲרֵי זֶה מִדִּרְכֵי הָאֱמוֹרִי.

טז. הָרָצִים. יז. הַגָּרְ״א גָּרַס – באסקרוטין. יח. לִפְנֵי הַמַּצַּח – מֵאֹזֶן לְאֹזֶן.

ב. **נָפְלָה** פִּתּוֹ מִפִּיו, אָמַר: ׳הַחְזִירוּ לִי שֶׁלֹּא תֹּאבַד בִּרְכָתִי׳; ׳הַנִּיחוּ נֵר עַל הָאָרֶץ כְּדֵי שֶׁיִּצְטַעֲרוּ הַמֵּתִים׳; [אַל תַּנִּיחוּ נֵר עַל הָאָרֶץ שֶׁלֹּא יִצְטַעֲרוּ הַמֵּתִים], נָפְלוּ מִמֶּנּוּ נְצוֹצוֹת, וְאָמַר: ׳אוֹרְחִין לָנוּ הַיּוֹם׳ - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. הָיָה מַתְחִיל בַּמִּלָּאכָה, וְאָמַר: ׳יָבוֹא פְּלוֹנִי שֶׁיְּדָיו קַלּוֹת וְיַתְחִיל בָּהּ׳, ׳יָבוֹא זֶה שֶׁרַגְלָיו קַלּוֹת וְיַעֲבֹר לְפָנֵינוּ׳ - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. הָאוֹמֵר יָבוֹא פְּלוֹנִי שֶׁיְּדָיו מְבֹרָכוֹת, וְיַתְחִיל בָּעִפָּה אוֹ בֶּחָבִיוֹת - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי.

ג. **הַפּוֹקֵק** אֶת הַחַלּוֹן בְּסִירָה, וְהַקּוֹשֵׁר בַּרְזֶל בְּכַרְעֵי הַמִּטָּה שֶׁל חַיָּה, וְהָעוֹרֵךְ לְפָנֶיהָ שֻׁלְחָן - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. אֲבָל פּוֹקְקִין אֶת הַחַלּוֹן בִּגְלוֹפְקְרִין[יט] אוֹ בְּעָמִיר, וְנוֹתְנִין לְפָנֶיהָ סֶפֶל שֶׁל מַיִם, וְקוֹשְׁרִין לָהּ תַּרְנְגֹלֶת - שֶׁתְּהֵא לָהּ לְצֵוֶת, וְאֵינָן מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. הָאוֹמֵר: ׳שִׁחֲטוּ תַּרְנְגוֹל זֶה שֶׁקָּרָא עַרְבִית׳. ׳שִׁחֲטוּ תַּרְנְגֹלֶת זוֹ שֶׁקָּרְאָה כְּזָכָר׳. ׳הַאֲכִילוּהָ כַּרְבֵּלְתָּא שֶׁהִיא קוֹרְאָה כְּזָכָר׳ - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. הָאוֹמֵר לָעוֹרֵב - ׳צְרַח׳! וְלָעוֹרְבְתָּא ׳שְׁרִיקִי׳ וְהַחֲזִירִי לִי זְנָבַיִךְ לְטוֹבָה׳ - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי.

ד. **הָאוֹמֵר**: אֲכוֹל תְּמָרָה זוֹ, חֲזֶרֶת זוֹ - שֶׁתְּהֵא זוֹכְרַנִי בָּהּ, אַל תַּאֲכִילֵנִי לִפְנֵי רַבִּים. תִּישַׁן בַּאֲרוֹנוֹ שֶׁל מֵת שֶׁתִּרְאוּהוּ בַּלַּיְלָה. אַל תַּחְשִׁיךְ בַּאֲרוֹנוֹ שֶׁל מֵת - שֶׁלֹּא תִּרְאֵנִי בַּלַּיְלָה. הֲפֹךְ אֶת חֲלוּקְךָ - שֶׁתְּהֵא חוֹלֵם חֲלוֹמוֹת טוֹבוֹת. אַל

יט. בִּשְׁמִיכָה שֶׁל צֶמֶר.

תַּהֲפֹךְ אֶת חֲלוּקְךָ - כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא חוֹלֵם חֲלוֹמוֹת טוֹבוֹת. שֵׁב עַל הַמִּכְבָּר - שֶׁתְּהֵא חוֹלֵם חֲלוֹמוֹת. אַל תֵּשֵׁב עַל הַמִּכְבָּר - שֶׁלֹּא תְּהֵא חוֹלֵם חֲלוֹמוֹת - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי.

ה. **הָאוֹמֵר:** אַל תֵּשֵׁב עַל הַמַּחֲרֵשָׁה - שֶׁלֹּא תִּכְבַּד עָלֵינוּ מְלָאכָה. אַל תֵּשֵׁב עַל הַמַּחֲרֵשָׁה - שֶׁלֹּא תִשָּׁבֵר - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. וְאִם בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תִשָּׁבֵר וַדַּאי - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. הָאוֹמֵר אַל תְּפַשֵּׁל יָדֶיךָ לַאֲחוֹרֶיךָ, שֶׁלֹּא נֶאֱסֹר עָלֵינוּ מְלָאכָה - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי.

ו. **הַחוֹתָה** אוד[כ] בַּבֹּתֶל וְאוֹמֵר: 'חֲדָא' - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. אִם מִפְּנֵי נְצוֹצוֹת - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. הַשּׁוֹפֵךְ מַיִם לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאָמַר: 'חֲדָא' - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. אִם מִפְּנֵי עוֹבְרִין וְשָׁבִין - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. הַזּוֹרֵק בַּרְזֶל בֵּין הַקְּבָרוֹת, וְאָמַר: 'חֲדָא' - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. אִם מִפְּנֵי עוֹבְרִין וְשָׁבִין - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

ז. **הַנּוֹתֵן** מַקֵּל שֶׁל אוּד וּבַרְזֶל תַּחַת רֹאשׁוֹ - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. אִם בִּשְׁבִיל לְשָׁמְרָהּ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. הַמְצַוַּחַת לַתִּנּוּר שֶׁלֹּא תִפּוֹל הַפַּת, וְהַנּוֹתֶנֶת קִסְמִין בְּאָזְנֵי קְדֵרָה שֶׁלֹּא תְּהֵא מַרְתַּחַת, וְשׁוֹפַעַת לַאֲחוֹרֶיהָ - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. אֲבָל נוֹתְנִים קִסְמִין שֶׁל תּוּת וּזְכוּכִית בַּקְּדֵרָה בִּשְׁבִיל שֶׁתִּבַּשֵּׁל מְהֵרָה. אֲבָל אָסְרוּ חֲכָמִים בַּזְּכוּכִית מִפְּנֵי סַכָּנַת נְפָשׁוֹת.

כ. בְּנוּסְחַת הַסְּפָרִים: הַתּוֹסֵס אוּר [רְתִיחַת אֵשׁ כְּתִסְיסַת יַיִן] וְהַיְנוּ הַךְ.

ח. **הַמַּשְׁתֶּקֶת** לַעֲדָשִׁים, וְהַמְצַוַּחַת לָאֹרֶז וְהַמְצַוַּחַת לַגְּרִיסִין - הֲרֵי זֶה מְדַרְכֵי הָאֱמוֹרִי. נָפַל נָחָשׁ עַל גַּבֵּי מִטָּה, וְאָמַר: 'עָנִי הוּא - וְסוֹפוֹ לְהַעֲשִׁיר'; 'עֲבָרָה הִיא - יוֹלֶדֶת זָכָר'; 'בְּתוּלָה הִיא - נִשֵּׂאת לְאָדָם גָּדוֹל' - הֲרֵי זֶה מְדַרְכֵי הָאֱמוֹרִי.

ט. **הַמּוֹשֶׁבֶת** אֶפְרוֹחִין, וְאָמְרָה: אֵינִי מוֹשַׁבְתָּן אֶלָּא בִּבְתוּלָה, אֵינִי מוֹשַׁבְתָּן אֶלָּא עֲרָמָה, אֵינִי מוֹשַׁבְתָּן אֶלָּא בִּשְׁמֹאל, אֵינִי מוֹשַׁבְתָּן אֶלָּא בֵּי תְרֵי, וְהַמְקַדֵּשׁ בִּתְרֵי, וְהַמְשַׂחֵק בִּתְרֵי וְהָאוֹמֵר: 'הוֹסִיפוּ עַל הַשֻּׁלְחָן' - הֲרֵי זֶה מְדַרְכֵי הָאֱמוֹרִי. הַקּוֹבַעַת בֵּיצִים וַעֲשָׂבִים בַּכֹּתֶל וְטָחָה בִּפְנֵיהֶם, וּמוֹנָה שִׁבְעִים וְאֶחָד - הֲרֵי זֶה מְדַרְכֵי הָאֱמוֹרִי.

י. **הַבּוֹרֶרֶת** אֶפְרוֹחִים בַּכְּבָרָה, וְנוֹתֶנֶת בַּרְזֶל בֵּין הָאֶפְרוֹחִים - הֲרֵי זֶה מְדַרְכֵי הָאֱמוֹרִי. אִם מִפְּנֵי הָרֵעָמִים אוֹ מִפְּנֵי הַבָּרָק - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. **הָאוֹמֵר**: 'גַּד גַּדִּי וְסִינוּק לָא, אַשְׁכֵּי וּבַשְׁכֵּי[כא] - הֲרֵי זֶה מְדַרְכֵי הָאֱמוֹרִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין 'גַּד' אֶלָּא לְשׁוֹן עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה סה, יא): "הָעֹרְכִים

כא. הִתְמַזֵּל מַזָּלִי, וְלֹא יִתְעַצֵּף יוֹמָם וָלָיְלָה.

לַגַּד שֻׁלְחָן". הָאוֹמֵר: 'דָּגוֹן דָּגִין' - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין 'דָּגוֹן' אֶלָּא עַל שֵׁם דָּגוֹן עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שׁוֹפְטִים טז, כג): "לְדָגוֹן אֱלֹהֵיהֶם". הָאוֹמֵר 'דָּנֵי דִּנִי' - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין 'דָּן' אֶלָּא עַל שֵׁם דָּן עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (עָמוֹס ח, יד): "חַי אֱלֹהֶיךָ דָּן וְחַי דֶּרֶךְ בְּאֵר שֶׁבַע". הַשּׁוֹאֵל בְּמַקְלוֹ וְאוֹמֵר: 'אִם אֵלֵךְ וְאִם לֹא אֵלֵךְ' - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֵכֶר לַדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר (הוֹשֵׁעַ ד, יב): "עַמִּי בְּעֵצוֹ יִשְׁאָל וּמַקְלוֹ יַגִּיד לוֹ".

ב. **הָאוֹמֵר** 'מַרְפֵּא'! - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיוּ אוֹמְרִים 'מַרְפֵּא', וְלֹא הָיוּ אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ מִפְּנֵי בִּטּוּל תּוֹרָה, הָאוֹמֵר 'יַתִּיר', הָאוֹמֵר: 'אֶשְׁתֶּה וְאוֹתִיר, אֶשְׁתֶּה וְאוֹתִיר' - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. 'שְׁתוּ וְהוֹתִירוּ' - לֹא מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. 'חֲמַר וְחַיֵּי לְפוּם רַבָּנָן' - לֹא מִפְּנֵי דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי.

ג. **הָאוֹמֵר** 'יַתִּיר וְנוֹתָר' - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא יְהֵא לוֹ בְּבֵיתוֹ יַתִּיר וְנוֹתָר. הָאוֹמֵר 'אֶשְׁתֶּה וְאוֹתִיר' - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. 'שְׁתוּ וְהוֹתִירוּ' - לֹא מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. 'חֲמַרָא לְפוּם רַבָּנָן' - לֹא מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי עֲקִיבָה, שֶׁעָשָׂה מִשְׁתֶּה לִבְנוֹ עַל כָּל חֲבִית וְחָבִית שֶׁפָּתַח אָמַר: 'חֲמַרָא וְחַיֵּי לְפוּם רַבָּנָן וּלְפוּם תַּלְמִידֵיהוֹן'.

ד. **הָאוֹמֵר** ׳לָאו לָאו׳ - אֵינוֹ מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר זֶכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לֹא אוֹסִיף וְלֹא אֲקַלֵּל״. הַקּוֹשֵׁר חוּט עַל גַּבֵּי אָדָם, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. אַל תַּעֲבֹר שֶׁלֹּא תִפְסֹק אַהֲבָתֵנוּ - הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. וְאִם מִפְּנֵי הַכָּבוֹד - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

ה. **אֵיזֶהוּ** מְנַחֵשׁ? הָאוֹמֵר: ׳נָפְלָה מַקְלִי מִיָּדִי, נָפְלָה פִּתִּי מִפִּי, קָרָא לִי אִישׁ פְּלוֹנִי מֵאַחֲרַי, קָרָא לִי עוֹרֵב, נָבַח בִּי כֶּלֶב, עָבַר נָחָשׁ מִימִינִי, וְשׁוּעָל מִשְּׂמֹאלִי, וּפָסַק צְבִי אֶת הַדֶּרֶךְ לְפָנַי, אַל תַּתְחֵל בִּי - שֶׁהֲרֵי שַׁחֲרִית הוּא וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ הוּא וּמוֹצָאֵי שַׁבָּת הוּא׳.

ו. **אֵיזֶהוּ** מְעוֹנֵן? רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: זֶה הַמַּעֲבִיר מִינֵי זָכוּר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: זֶה הָאוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֲפִלּוּ הַמְחַשְּׁבִים עִתִּים לְשָׁעוֹת, כְּגוֹן אֲפִלּוּ שֶׁהֵן אוֹמְרִים: ׳הַיּוֹם יָפֶה לָצֵאת, הַיּוֹם יָפֶה לִקַּח, הַיּוֹם חַמָּה נֶחֱפִית, לְמָחָר גְּשָׁמִים יוֹרְדִין׳, כְּגוֹן אֲפִלּוּ שֶׁהֵן אוֹמְרִין: ׳לְמוּדֵי עַרְבִית שְׁבִיעִית חִטִּים יָפוֹת, וַעֲקוּרֵי קִטְנִיּוֹת לִהְיוֹת רָעוֹת׳. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֲפִלּוּ אוֹחֲזֵי הָעֵינַיִם.

ז. **סוֹקְרִין** אֶת הָאִילָן בְּסִקְרָא, וּטוֹעֲנִין אוֹתוֹ בָּאֲבָנִים, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לֹא מִשּׁוּם שְׁבִיעִית וְלֹא מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי.

ח. **מַמְשִׁיכִין** יַיִן וְשֶׁמֶן בְּצִנּוֹרוֹת לִפְנֵי חֲתָנִים וְכַלּוֹת, וְלֹא מִדְּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. מַעֲשֶׂה בִּיהוּדָה וְהִלֵּל, בָּנָיו שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁנִּכְנְסוּ לְכָבוֹל, וְהִמְשִׁיכוּ אַנְשֵׁי הָעִיר לִפְנֵיהֶם בְּצִנּוֹרוֹת יַיִן וָשֶׁמֶן.

ט. **שׁוֹרְפִין** עַל הַמְּלָכִים וְלֹא מִדְּרְכֵי הָאֱמוֹרִי, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה לד, ה): "בִּשָּׁלוֹם תָּמוּת וּכְמִשְׂרְפוֹת" וְגוֹ'; בְּשֵׁם שֶׁשּׂוֹרְפִין עַל הַמְּלָכִים כָּךְ שׂוֹרְפִין עַל הַנְּשִׂיאִים, אֲבָל לֹא עַל הֲדְיוֹטוֹת. וּמַה הֵן שׂוֹרְפִין עָלָיו? מִטָּתוֹ וּכְלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ. מַעֲשֶׂה שֶׁמֵּת רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן, וְשָׂרַף עָלָיו אוּנְקְלוֹס הַגֵּר יוֹתֵר מִשִּׁבְעִים מָנֶה.

י. **עוֹקְרִין** עַל הַמְּלָכִים וְלֹא מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. כָּל עִקּוּר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טִרְפָּה - אָסוּר בַּאֲכִילָה וּמֻתָּר בַּהֲנָאָה. שֶׁאֵין בּוֹ טִרְפָּה - מֻתָּר בַּאֲכִילָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר - בַּהֲנָאָה. אֵיזֶהוּ עִקּוּר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טִרְפָּה? מִן הָאַרְכֻּבָּה וּלְמַעְלָה. שֶׁאֵין בּוֹ טִרְפָּה? מִן הָאַרְכֻּבָּה וּלְמַטָּה. מַבְעִיתִין לְעִוּוֹת וּלְפוֹקָה, וְלֹא מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. עָמַד עָצֶם בִּגְרוֹנוֹ - נוֹתֵן עַל קָדְקֳדּוֹ מֵאוֹתוֹ הַמִּין, וְאוֹמֵר: 'חַד חַד נָחֵית בָּלַע נָחֵית חַד חַד. לֹא יָרְדָה' - לֵימָא הָכֵי: 'נִנְעַלְתָּה מַחַט נִנְעַלְתָּה בִּתְרִים שַׁיָּיא שַׁיָּיא'.

יא. **אֵלּוּ** דְּבָרִים הַמְּתֻרִין: הָיָה מַתְחִיל בַּמְּלָאכָה - נוֹתֵן שָׁבַח וְהוֹדָאָה לִפְנֵי הַמָּקוֹם. בָּחֳבִית וּבָעִסָּה - מִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַמָּקוֹם שֶׁתִּכָּנֵס בָּהֶן בְּרָכָה וְאַל תִּכָּנֵס בָּהֶן מְאֵרָה. מַעֲבִירִין כְּלִי עַל גַּבֵּי עַיִן בְּשַׁבָּת. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל

אוֹמֵר: בְּדָבָר הַנִּטָּל בְּשַׁבָּת. לוֹחֲשִׁין עַל הַנְּחָשִׁים וְעַל הָעַקְרַבִּים, וְאֵין לוֹחֲשִׁין בִּדְבַר שֵׁדִים. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף בַּחוֹל אֵין לוֹחֲשִׁין בִּדְבַר שֵׁדִים. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין לְךָ בְּכָל הַבְּרִבִּים רָעִים יוֹתֵר מִפְּדוֹמִים, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאָדָם רַע קוֹרְאִין אוֹתוֹ "סְדוֹמִי". אֵין לְךָ בְּכָל הַנְּבְרִים קָשֶׁה יוֹתֵר מֵאֱמוֹרִים, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהָאָדָם קָשֶׁה קוֹרְאִין אוֹתוֹ "אֱמוֹרִי".

יב. **רַבִּי** נְהוֹרַאי אוֹמֵר: אֵין לְךָ אָדָם בְּכָל הַבְּרִבִּים מָתוּן יוֹתֵר מִפְּדוֹם. וְכֵן מָצִינוּ שֶׁחָזַר לוֹט עַל כָּל הַמְּקוֹמוֹת, וְלֹא מָצָא מְתוּנָה כִּסְדוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית יג, יב): "אַבְרָם יָשַׁב בְּאֶרֶץ כְּנַעַן" וְגוֹ'. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין לְךָ בְּכָל עַמְמִין מָתוּן יוֹתֵר מֵאֱמוֹרִים. וְכֵן מָצִינוּ שֶׁהֶאֱמִינוּ בַּמָּקוֹם וְדִקְּדוּ לְאַפְּרִיקִי, וְנָתַן לָהֶם הַמָּקוֹם אֶרֶץ שֶׁיָּפָה כְּאַרְצָם וְהָיְתָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִקְרֵאת עַל שְׁמָן.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. **הַגּוֹזֵז** מִן הַבְּהֵמָה, מִן הַחַיָּה, וּמִן הָעוֹף, אֲפִילוּ מִן הַשְּׁלַח מְלֹא הַסִּיט כָּפוּל - הֲרֵי זֶה חַיָּב. יֵשׁ חוֹלְקִים בַּחֲזִיר בֵּין חֲטָטָרָתוֹ לִשְׁאָר גּוּפוֹ.

ב. **הַמֵּסֵךְ** שְׁתֵּי חוּטִין בַּתְּחִלָּה - הֲרֵי זֶה חַיָּב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַשּׁוֹבֵט, וְהַמְּדַקְּדֵק עַל גַּבֵּי אָרִיג כָּל

שֶׁהוּא - הֲרֵי זֶה חַיָּב. הַצָּד חִלָּזוֹן וְהַפּוֹצְעוֹ אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אֶחָת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חַיָּב שְׁתַּיִם, שֶׁהָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: פְּצִיעָה בִּכְלָל דִּישָׁה. אָמְרוּ לוֹ: אֵין פְּצִיעָה בִּכְלָל דִּישָׁה.

ג. כָּל אֲבוֹת מְלָאכוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, עֲשָׂאָן כֻּלָּם בְּהֶעֱלֵם אֶחָד - חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. כָּל הַמְקַלְקְלִין פְּטוּרִין, חוּץ מִן הַחוֹבֵל וּמַבְעִיר בְּשַׁבָּת.

ד. גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר, וְגֵר שֶׁנִּתְגַּיֵּר בֵּין הַנָּכְרִים, וְתִינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין נָכְרִים, וְעָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת, וְחַיָּב עַל הַדָּם אַחַת וְעַל הַחֵלֶב אַחַת, וְעַל הָעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אַחַת, וּמוֹנְבַז פּוֹטֵר. וְהַדִּין נוֹתֵן שֶׁיְּהֵא פָּטוּר: הוֹאִיל וְשׁוֹגֵג חַיָּב חַטָּאת וּמֵזִיד חַיָּב כָּרֵת, מַה מֵּזִיד אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיָּבֹא לִכְלָל יְדִיעָה, אַף שׁוֹגֵג אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיָּבֹא לִכְלָל יְדִיעָה. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: מוֹסִיף אֲנִי עַל דְּבָרֶיךָ; מַה מֵּזִיד אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיָּבֹא לִכְלָל יְדִיעָה בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה, אַף שׁוֹגֵג לֹא יְהֵא חַיָּב עַד שֶׁיָּבֹא לִכְלָל יְדִיעָה בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה. אָמַר לוֹ: כָּל שֶׁכֵּן שֶׁהוֹסַפְתָּה, אִם בָּא לִכְלָל יְדִיעָה בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה אַף הוּא אֵינוֹ שׁוֹגֵג אֶלָּא מֵזִיד.

ה. הַשּׁוֹבֵחַ אֶת הַתּוֹרָה וְעָבַר עֲבֵרוֹת הַרְבֵּה - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. וְחַיָּב עַל הַחֵלֶב אַחַת וְעַל הַדָּם אַחַת. הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ חֵלֶב, וְאָמַר: 'אֵין זֶה חֵלֶב שֶׁחַיָּבִין עָלָיו', הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ דָּם, וְאָמַר: 'אֵין זֶה דָּם שֶׁחַיָּבִין עָלָיו' - חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר:

כָּל שֶׁהוּא בַּיּוֹצֵא בּוֹ כָּשֵׁר לְהַצְנִיעוֹ, וְהֶכְשֵׁר בַּיּוֹצֵא בּוֹ לְהַצְנִיעוֹ, וְהַצְנִיעוֹ, וּבָא אַחֵר וְהוֹצִיאוֹ בְּשַׁבָּת - חַיָּב חַטָּאת. וְכָל שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לְהַצְנִיעוֹ, וְאֵין מַצְנִיעִין כָּמוֹהוּ, וּבָא אַחֵר וְהוֹצִיאוֹ בְּשַׁבָּת - חַיָּב.

ז. **הַמּוֹצִיא** מֶרְסָן: לַאֲכִילָה - בִּגְרוֹגֶרֶת; לַבְּהֵמָה - בִּמְלֹא פִּי הַגְּדִי; לַצֶּבַע - כְּדֵי לִצְבֹּעַ בּוֹ בֶּגֶד קָטָן; לוּלְבֵי זְרָדִין וְהַחֲרוּבִין עַד שֶׁלֹּא יַמְתִּיקוּ - בִּמְלֹא פִּי הַגְּדִי, מִשֶּׁיַּמְתִּיקוּ - כִּגְרוֹגֶרֶת. אֲבָל הַלּוּף, וְהַחַרְדָּל, וְהַתּוּרְמוֹסִין, וּשְׁאָר כָּל הַנִּכְבָּשִׁין - בֵּין מִשֶּׁיַּמְתִּיקוּ וּבֵין עַד שֶׁלֹּא יַמְתִּיקוּ - כַּגְּרוֹגָרוֹת. שֶׁמֶן - כְּדֵי סִיכַת אֵבֶר קָטָן. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: קָטָן בֶּן יוֹמוֹ. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: כְּדֵי לָסוּךְ אֵבֶר קָטָן. הוּצִין - כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אֹזֶן לִכְפִיפָה מִצְרִית. סִיב - אֲחֵרִים אוֹמְרִים: כְּדֵי לִתֵּן עַל פִּי מַשְׁפֵּךְ קָטָן לְסַנֵּן בּוֹ אֶת הַיַּיִן; רָבָב - כְּדֵי לָתֵת תַּחַת אִסְפָּגִין קְטַנָּה, וְכַמָּה הוּא שִׁעוּרָהּ? כַּפָּלַע; מוֹכִין - כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בַּדּוּר קְטַנָּה, וְכַמָּה שִׁעוּרָהּ? כָּאֱגוֹז.

ז. **הַמּוֹצִיא** יַיִן - כְּדֵי גְּמִיעָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּדֵי מְזוּגַת הַכּוֹס יָפָה. יָבֵשׁ - בַּזַּיִת, דִּבְרֵי רַבִּי נָתָן. חָלָב - כְּדֵי גְּמִיעָה. רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר אוֹמֵר: אִם שֶׁל בְּהֵמָה - כְּדֵי גְּמִיעָה, אִם שֶׁל אִשָּׁה - כְּדֵי לִתֵּן בְּשִׁיפָּה שֶׁל קִילּוֹר, קִילּוֹר כְּדֵי לָשׁוּף בַּמַּיִם. מַיִם - כְּדֵי גְּמִיעָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: - כְּדֵי לָשׁוּף בָּהֶן אֶת הַקִּילּוֹר. דָּם וּשְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין - בְּרְבִיעִית. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: דָּם - כְּדֵי לִבְחוֹל

עַיִן אַחַת, שֶׁכָּךְ כּוֹחֲלִין לִבְרָקִית. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: דָּם - כְּדֵי לִכְחֹל עַיִן אַחַת, שֶׁכָּךְ כּוֹחֲלִין לְיָארוּד[כב].

ח. **הַמּוֹצִיא** קֶשֶׁר מוֹכְסִין עַד שֶׁלֹּא הֶרְאָהוּ לַמּוֹכֵס - חַיָּב. מִשֶּׁהֶרְאָהוּ לַמּוֹכֵס - פָּטוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מִשֶּׁהֶרְאָהוּ לַמּוֹכֵס חַיָּב. מִפְּנֵי שֶׁמְּשַׁמְּרוֹ לְהַרְאוֹתוֹ לְבַעַל הַמּוֹכֵס.

ט. **הַמּוֹצִיא** נֵיר מָחוֹק, וְיֵשׁ בּוֹ בְּמָקוֹם הַלֵּבֶן כְּדֵי לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, אוֹ בְּכֻלּוֹ כְּדֵי לִכְרֹךְ עַל פִּי צְלוֹחִית קְטַנָּה שֶׁל פַּלְיָטוֹן - הֲרֵי זֶה חַיָּב, וְאִם לָאו - פָּטוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַמּוֹצִיא שְׁטַר פָּרוּעַ כָּל שֶׁהוּא - הֲרֵי זֶה חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁמְּשַׁמְּרוֹ לְהַרְאוֹת לְבַעֲלֵי חוֹבוֹ. שְׁטָרֵי מִקַּח וּמִמְכָּר, שְׁטָרֵי דִּיתַקָּאוֹת וְאַפּוֹתִיקָאוֹת, וּמַתָּנוֹת כָּל שֶׁהֵן - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

י. **דּוֹבְסוֹסְטוֹם** וּקְלַף - כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו אֶת הַמְּזוּזָה. קְלַף - כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו פָּרָשָׁה קְטַנָּה שֶׁבַּתְּפִלִּין שֶׁהִיא 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל'. גְּוִיל - כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו פָּרָשָׁה קְטַנָּה שֶׁבַּתּוֹרָה. שַׁעַר - לְגַבֵּל בּוֹ אֶת הַטִּיט. טִיט - כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. פֶּחָמִין - כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מֵהֶן צִינוֹרָא קְטַנָּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּדֵי לִתֵּן עַל פִּי מוּלְיָארוּ[כג] קְטַנָּה.

כב. נֻסְחַת הַסְּפָרִים: לְחָרוּד – הֵן נְקֻדּוֹת דַּקּוֹת לְבָנוֹת שֶׁנּוֹלָדוֹת בָּעַיִן. כג. כְּלִי לְהָחֵם בּוֹ חֲמִים בְּפֶחָמִים שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ בְּבֵית קִבּוּל קָטָן אֲצֶל דּוּפְנוֹ מִבַּחוּץ.

יא. **הַמּוֹצִיא** כֵּלָיו מְקֻפָּלִין וּמֻנָּחִין עַל כְּתֵפוֹ, וְסַנְדָּלָיו, וְטַבְּעוֹתָיו בְּקֶמְצוֹ - הֲרֵי זֶה חַיָּב, וְאִם הָיָה מְלֻבָּשׁ בָּהֶן - פָּטוּר. הַמּוֹצִיא אָדָם וְכֵלָיו עָלָיו, וְסַנְדָּלָיו בְּרַגְלָיו, וְטַבְּעוֹתָיו בְּיָדָיו - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. וְאִם הוֹצִיאָן כְּמוֹת שֶׁהֵן - חַיָּב. חוֹל, עָפָר וְאֵפֶר - שְׁעוּרָן כַּזֶּבֶל. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר: עָפָר - כְּדֵי לְכַסּוֹת בּוֹ דָּם צִפּוֹר קְטַנָּה. אֵיזוֹ הִיא דָּם צִפּוֹר קְטַנָּה? זֶה דְּרוֹר. חוֹל הַגַּס - כְּדֵי לִתֵּן עַל מְלֹא פִּי כְּלִי שֶׁל סַיָּדִין. אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא - בְּחוֹל הַדַּק, וְדִבְרֵי חֲכָמִים - בְּחוֹל הַגַּס. סִיד - כְּדֵי לָסוּד אֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁבַּבָּנוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּדֵי לַעֲשׂוֹת כִּלְכָּל[כד]. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אַנְדִּיפִּי[כה]. אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בִּזְמַן שֶׁהוּא חָבִיט[כו], וְדִבְרֵי רַבִּי נְחֶמְיָה בִּזְמַן שֶׁהוּא כְּבִיצַת הַסִּיד[כז].

יב. **קָנֶה** - כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קוּלְמוֹס, מַגִּיעַ לְקִשְׁרֵי אֶצְבְּעוֹתָיו. חֲלִיּוֹת לַעֲשׂוֹת הֵימְנוּ צְלוּחִית קְטַנָּה שֶׁל פַּלְיָטִין. זְכוּכִית - אֲחֵרִים אוֹמְרִים: כְּדֵי לְפַצֵּעַ שְׁתֵּי נִימִין כְּאַחַת. צְרוֹר וְאֶבֶן - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: מִשְׁקַל עֲשָׂרָה דִּינָרִים. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כְּדֵי לַעֲשׂוֹתוֹ מְסִיפָּס[כח].

יג. **מְנַיִן** לְמַאֲדִים בְּשַׁבָּת שֶׁהוּא חַיָּב? שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כה, ה): "עֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים", אֵיזוֹ הִיא חֲבוּרָה? כָּל שֶׁיָּצָא

כד. לְהָשִׁיר הַשֵּׂעָר שֶׁבְּרַגְלָתָהּ. כה. לְהַאֲדִים הַמֶּצַח. כו. לָשׁוֹן עֵרוּב, סִיד שֶׁנִּמּוֹחַ בְּמַיִם הַרְבֵּה הֶעָשׂוּי לָסוּד כִּלְכּוּל. כז. שֶׁנִּגְבַּל בַּמַּיִם וְעָשׂוּי בֵּיצִים בֵּיצִים. כח. שְׁעוּר הַצְּרוֹר אוֹ הָאֶבֶן שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לְמְסִיפָּס, הוּא מְחִיצָה קְטַנָּה הַמַּבְדֶּלֶת בֵּין חָצֵר לְחָצֵר.

מִמֶּנָּה דָּם. נִצְרַר הַדָּם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יָכוֹל לָצֵאת - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

יד. **מְנַיִן** לַדָּם שֶׁהוּא מַשְׁקֶה? שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר כג, כד): "וְדַם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה", מְנַיִן לַיַּיִן שֶׁהוּא מַשְׁקֶה? שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לב, יד): "וְדַם עֲנָב תִּשְׁתֶּה חָמֶר". מְנַיִן לַדְּבַשׁ שֶׁהוּא מַשְׁקֶה? שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לב, יג): "וַיֵּנִיקֵהוּ דְבַשׁ מִסֶּלַע" וְגוֹ'. מְנַיִן לַשֶּׁמֶן שֶׁהוּא מַשְׁקֶה? שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה כה, ו): "מִשְׁתֵּה שְׁמָנִים מִשְׁתֵּה שְׁמָרִים". מְנַיִן לֶחָלָב שֶׁהוּא מַשְׁקֶה? שֶׁנֶּאֱמַר (שׁוֹפְטִים ד, יט): "וַתִּפְתַּח אֶת נאוד הֶחָלָב וַתַּשְׁקֵהוּ". מְנַיִן לַטַּל שֶׁהוּא מַשְׁקֶה? שֶׁנֶּאֱמַר (שׁוֹפְטִים ו, לח): "וַיִּמְץ טַל מִן הַגִּזָּה" וְגוֹ'. מְנַיִן לְדַם נְדָּה שֶׁהוּא מַשְׁקֶה? שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא יב, ז): "מְמְקֹר דָּמֶיהָ", וְאוֹמֵר (זְכַרְיָה יג, א): "בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה מָקוֹר נִפְתָּח לְבֵית דָּוִד" וְגוֹ'. מְנַיִן לִדְמַעַת הָעַיִן שֶׁהוּא מַשְׁקֶה? שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים פ, ו): "וַתַּשְׁקֵמוֹ בִּדְמָעוֹת שָׁלִישׁ". מְנַיִן לְמֵי הָאַף שֶׁהוּא מַשְׁקֶה? שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה ט, יז): "וְעֵינֵינוּ יִזְלוּ מָיִם".

טו. **מְנַיִן** לַזְּרוֹעַ שֶׁהוּא יָד? שֶׁנֶּאֱמַר (שׁוֹפְטִים טו, יד): "וַתִּהְיֶינָה הָעֲבֹתִים אֲשֶׁר עַל זְרוֹעוֹתָיו כַּפִּשְׁתִּים וַיִּמַּסּוּ אֲסוּרָיו מֵעַל יָדָיו". מְנַיִן לְמִי שֶׁאָחֲזוֹ בֶּלְמוּם שֶׁמַּאֲכִילִין אוֹתוֹ דְּבֵלָה קְעִילִית? שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-א ל, יב): "וְיִתְּנוּ לוֹ פֶּלַח דְּבֵלָה" וְגוֹ'.

טז. **הַמּוֹצִיא** שְׁנֵי נִימִין מִזְּנַב הַסּוּס וּמִזְּנַב הַפָּרָה - חַיָּב; שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָן לִנְשִׁבִּין, נִקְשֶׁה שֶׁל חֲזִיר - אַחַת. הַמּוֹצִיא שְׁנֵי נְצָרִים כְּאַחַד - הֲרֵי זֶה חַיָּב. תּוֹרֵי דֶּקֶל

- אֶחָד. זְמוֹרָה אַחַת לַנְּטִיעָה, שְׁתַּיִם לַבְּהֵמָה - כִּמְלֹא פִּי הַגְּדִי, לָעֵצִים - כְּשִׁעוּר הָעֵצִים. חֲבִילֵי אֲזוֹב, הַסְּאָה וְהַקּוֹרָנִית שֶׁהִכְנִיסָן לַאֲכִילָה - כִּגְרוֹגֶרֶת. לַבְּהֵמָה - כִּמְלֹא פִּי הַגְּדִי. לָעֵצִים - כְּשִׁעוּר הָעֵצִים. לְהַזָּאָה - כְּשִׁעוּר הַזָּאָה. גַּרְעִינִין לַנְּטִיעָה - שְׁתַּיִם. לַבְּהֵמָה - כִּמְלֹא פִּי חֲזִיר. בַּמָּה מְלֹא פִּי חֲזִיר? אַחַת; אִם לְהֶסֵּק - כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה קַלָּה, אִם לְחֶשְׁבּוֹן - שְׁתַּיִם. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: לְחֶשְׁבּוֹן - חָמֵשׁ. הַמּוֹצִיא מֵאַבְנֵי בַּיִת מְנָגְּעָ, מֵעֲצָיו וּמֵעֲפָרוֹ כָּל שֶׁהוּא - הֲרֵי זֶה חַיָּב. כְּחוֹל - רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִם לִרְפוּאָה - כְּדֵי לִכְחֹל עַיִן אַחַת. אִם לְתַכְשִׁיט - כְּדֵי לִכְחֹל שְׁתֵּי עֵינַיִם.

יז. **הַמּוֹצִיא** מִן בְּהֵמָה, מִן חַיָּה וְעוֹף, בֵּין חַיִּים וּבֵין מֵתִים - הֲרֵי זֶה חַיָּב. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מֵתִים - חַיָּב. חַיִּים - פָּטוּר.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

א. **הַמּוֹצִיא** שְׁנֵי נִימִין מִזְּנָב הַסּוּס וּמִזְּנַב הַפָּרָה, הֲרֵי זֶה חַיָּב - מִפְּנֵי שֶׁמַּתְקִינָן לַנִּשְׁבִּיס[כט]. הַמּוֹצִיא שְׁנֵי נִימִין מִן הַקְּשָׁה שֶׁבַּחֲזִיר[ל] - הֲרֵי זֶה חַיָּב. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֲפִלּוּ אֶחָד. יֵשׁ חוֹלְקִין חֲטָרָתוֹ[לא] לִשְׁאָר גּוּפוֹ.

כט. לְצֶדֶת עוֹפוֹת. ל. מִן הַשְּׂעָרוֹת הַקָּשׁוֹת שֶׁבִּשְׁדָרָתוֹ. לא. גַּבּוֹ שֶׁל הַחֲזִיר.

ב. **הַמּוֹצִיא** מְצֻמָּר גָּפָן וּמְצֻמָּר כָּלָךְ, מְצֻמָּר גְּמַלִּים וּמְצֻמָּר אַרְנָבִים, וּמְצֻמָּר חַיָּה שֶׁבַּיָּם, וּשְׁאָר כָּל הַנִּטְוִין בָּהֶם, כְּמִלְּא הַסִּיט כָּפוּל - הֲרֵי זֶה חַיָּב. הַבֶּגֶד, הַשַּׂק וְהָעוֹר - כְּשִׁעוּר לְטָמְאָתָן כָּךְ שִׁעוּר לְהוֹצִיאָן.

ג. **הַמּוֹצִיא** בֵּין כֵּלִים גְּדוֹלִים בֵּין כֵּלִים קְטַנִּים - הֲרֵי זֶה חַיָּב. הַמּוֹצִיא גַּחֶלֶת כָּל שֶׁהִיא - הֲרֵי זֶה חַיָּב. שַׁלְהֶבֶת כָּל שֶׁהִיא - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. בַּרְזֶל - רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ דָּרְבָּן. נְחוֹשֶׁת - כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ צִינּוֹרָא קְטַנָּה. נְעוֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן - כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה פְּתִילָה קְטַנָּה לַנֵּר. מְשִׁיחָה - רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: כְּדֵי לִקְשֹׁר בָּהּ בֵּין כְּתֵפָיו. מוֹכִין - כְּדֵי לִתֵּן בְּתוֹךְ בַּדּוּר קְטַנָּה. כַּמָּה בַּדּוּר קְטַנָּה? כָּאֱגוֹז. אַרְגָּמָן - כְּדֵי לִטּוֹל מִמֶּנּוּ דֻּגְמָא לְאֵירָא. אִסְטִים וְקוֹץ וּפוּאָה[לב] - כְּדֵי לִצְבַּע בָּהֶן בֶּגֶד קָטָן, כַּמָּה בֶּגֶד קָטָן? פִּי סְבָכָה.

ד. **הַמִּתְכַּוֵּן** לְהוֹצִיא בְּפָנְדָּתוֹ וּפִיהָ לְמַעְלָה, וְהוֹצִיא בְּפָנְדָּתוֹ וּפִיהָ לְמַטָּה. בְּתוֹךְ פָּנְדָּתוֹ, וְהוֹצִיא בֵּין פָּנְדָּתוֹ לַחֲלוּקוֹ, וּבִשְׂפַת חֲלוּקוֹ - פָּטוּר. הַמִּתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא בְּפָנְדָּתוֹ וּפִיהָ לְמַטָּה - רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֲנִי אָמַרְתִּי דָּבָר אֶחָד וְהֵן אוֹמְרִים דָּבָר אֶחָד, אֲנִי אוֹמֵר לָהֶם: אִי אַתֶּם מוֹדִים בְּמִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא לְפָנָיו, וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו - שֶׁהוּא פָּטוּר, וְאִם נִתְכַּוֵּן וְהוֹצִיא לְאַחֲרָיו שֶׁהוּא חַיָּב? וְהֵם אָמְרוּ לִי: אִי אַתָּה מוֹדֶה בְּמוֹצִיא לְאַחַר יָדוֹ,

---

לב. סַמָּנִין שֶׁעוֹשִׂים מֵהֶם צֶבַע לִצְבַּע.

בְּרַגְלוֹ, בְּפִיו וּבְמַרְפְּקוֹ - שֶׁהוּא פָּטוּר, שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִים?! אֲנִי לֹא מָצָאתִי תְּשׁוּבָה לִדְבְרֵיהֶם, וְהֵם לֹא מָצְאוּ תְּשׁוּבָה לִדְבָרַי.

ה. **שְׁנַיִם** אוֹחֲזִין בַּמַּלְגּוֹז וְלוֹגְזִין, בַּבִּרְבָּר וְשׁוֹבְטִין, בַּקִּלְמוֹס וְכוֹתְבִין, בַּקָּנֶה וְהוֹצִיאוּהוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין. בְּעַגּוּל שֶׁל דְּבֵלָה וְהוֹצִיאוּהוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, בַּקּוֹרָה וְהוֹצִיאוּהוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם אֵין אֶחָד יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ וְהוֹצִיאוּהוּ שְׁנַיִם - חַיָּבִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אֶחָד יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ וְהוֹצִיאוּהוּ שְׁנַיִם - פְּטוּרִין, שֶׁאֵין שְׁנַיִם חַיָּבִין עַל הַמְּלָאכָה אַחַת.

ו. **שְׁנַיִם** שֶׁעָשׂוּ אֶחָד מֵהֶם מְלָאכָה, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה הוּא - יָבִיאוּ שְׁנֵיהֶם חַטָּאת בְּשִׁתָּפוּת וְיִתְּנוּ עָלֶיהָ וְתֵאָכֵל; דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. וְרַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר. מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי, שֶׁזֶּה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי וְזֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי. וּמוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי, בִּשְׁנַיִם שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶם מְחֻסַּר כַּפָּרָה, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה מֵהֶן - שֶׁיָּבִיאוּ חַטָּאת בְּשִׁתָּפוּת וְיִתְּנוּ עָלֶיהָ וְתֵאָכֵל.

ז. **הוֹצִיא** כַּחֲצִי גְּרוֹגֶרֶת, וְחָזַר וְהוֹצִיא כַּחֲצִי גְּרוֹגֶרֶת בְּהֶעְלֵם אֶחָד - חַיָּב. בִּשְׁנֵי הַעְלָמוֹת - פָּטוּר. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בְּהֶעְלֵם אֶחָד בִּרְשׁוּת אַחַת - חַיָּב. בְּהֶעְלֵם אֶחָד בִּשְׁתֵּי רְשׁוּיוֹת אוֹ בִּשְׁתֵּי הַעְלָמוֹת בִּרְשׁוּת אַחַת - פָּטוּר. נֶאֱכַל הָרִאשׁוֹן עַד שֶׁלֹּא הוֹצִיא הַשֵּׁנִי - בֵּין בְּהֶעְלֵם אֶחָד

בֵּין בִּשְׁנֵי הַעֲלָמוֹת - פָּטוּר. הוֹצִיא כַּחֲצִי גְּרוֹגֶרֶת, וּנְתָנוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְחָזַר וְהוֹצִיא כַּחֲצִי גְּרוֹגֶרֶת, אִם הִנִּיחָהּ בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת לָרִאשׁוֹנָה - אִם הֶעֱבִירָן דֶּרֶךְ עָלֶיהָ - חַיָּב. וְאִם לָאו - פָּטוּר.

ח. **הַנּוֹטֵל** מִלֹּא הַזּוֹג מִשְׁעָרוֹ - הֲרֵי זֶה חַיָּב. וְכַמָּה מִלֹּא הַזּוֹג? - שְׁתַּיִם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אַפִּלּוּ אֶחָת. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בְּבוֹרֵר שְׁחוֹרוֹת מִבֵּין לְבָנוֹת וּלְבָנוֹת מִבֵּין שְׁחוֹרוֹת - חַיָּב; וְדָבָר זֶה אַף בְּחוֹל אָסוּר מִשּׁוּם (דִּבְרִים כב, ה)**:** "לֹא יִלְבַּשׁ" וְגוֹ'.

ט. **רַבִּי** שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: צִפֹּרֶן שֶׁפָּרְשָׁה רֻבָּהּ, וְיֵשׁ שֶׁפָּרְשׁוּ רֻבָּן, בַּיָּד - מְתָּר. נִטְלָן בַּכְּלִי - הֲרֵי זֶה חַיָּב חַטָּאת.

י. **הַחוֹלֵב**, וְהַמְחַבֵּץ, וְהַמְנַבֵּן כִּגְרוֹגֶרֶת, הַמְכַבֵּד, וְהַמְרַבֵּץ, וְהַמַּרְחִיץ, וְהַסָּךְ, וְהָרוֹדֶה חַלּוֹת דָּבַשׁ - שָׁנָג בְּשַׁבָּת חַיָּב חַטָּאת, הֵזִיד בְּיוֹם-טוֹב לוֹקֶה אַרְבָּעִים; דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין בְּשַׁבָּת בֵּין בְּיוֹם-טוֹב אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הַגּוֹדֶלֶת וְהַכּוֹחֶלֶת וְהַפּוֹקֶסֶת - לְעַצְמָהּ פְּטוּרָה, לַאֲחֵרוֹת - חַיֶּבֶת. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: לֹא תַעֲבִיר סְרָק עַל פָּנֶיהָ מִפְּנֵי שֶׁצּוֹבַעַת.

יא. **הַתּוֹלֵשׁ**, בֵּין בִּימִינוֹ וּבֵין בִּשְׂמֹאלוֹ - הֲרֵי זֶה חַיָּב, לְאַחַר יָדוֹ, בְּרַגְלוֹ, בְּפִיו וּבְמַרְפְּקוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ

עַל גַּבֵּי הָאָרֶץ, וְנִתְּזוּ צְרוֹרוֹת מִתַּחַת רַגְלָיו, וְנָפַל עַל גַּבֵּי עֲשָׂבִים וְתָלַשׁ - פָּטוּר. מְהַלֵּךְ אָדָם עַל גַּבֵּי עֲשָׂבִים וְעַל גַּבֵּי צְרוֹרוֹת בְּשַׁבָּת, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

יב. הַתּוֹלֵשׁ עֶלְשִׁין לֶאֱכֹל - כִּגְרוֹגֶרֶת. לִבְהֵמָה - כִּמְלֹא פִּי גְּדִי, אִם לְהַסִּיק - כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה קַלָּה. לְתַקֵּן הָאָרֶץ - כָּל שֶׁהֵן. אִם נִתְכַּוֵּן בְּכֻלָּן - חַיָּב שְׁתַּיִם. וְאִם הָיָה מִתְעַסֵּק וְתָלַשׁ - פָּטוּר. הַמְזָרֵד זָרְדִין לַאֲכִילָה - כִּגְרוֹגֶרֶת. לִבְהֵמָה - כִּמְלֹא פִּי הַגְּדִי. לְתַקֵּן הָאִילָן - כָּל שֶׁהֵן. אִם מִתְכַּוֵּנִין בְּכֻלָּן - חַיָּב שְׁתַּיִם. אִם הָיָה מִתְעַסֵּק וְזֵרֵד - פָּטוּר.

יג. הַחוֹפֵר, הַחוֹרֵשׁ, וְהַחוֹרֵץ - מְלָאכָה אַחַת הֵן. הַדָּשׁ וְהַמְנַפֵּט[לג], וְהַמְנַפֵּץ - מְלָאכָה אַחַת הֵן. הַתּוֹלֵשׁ, וְהַקּוֹצֵר[לד], וְהַבּוֹצֵר[לה], וְהַמּוֹסֵק[לו], וְהַגּוֹדֵר[לז], וְהָאוֹרֶה[לח] - מְלָאכָה אַחַת. הַמְכַבֵּשׁ וְהַסּוֹחֵט - מְלָאכָה אַחַת. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: הַצָּבְעִים שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם אֵין עוֹשִׂין סְחִיטָה מְלָאכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. הַבּוֹרֵר, הַטּוֹחֵן, הַזּוֹרֶה, וְהַמְרַקֵּד, וְהַנָּשׁ וְהָאוֹפֶה לַאֲכִילָה - כַּגְּרוֹגָרוֹת. לִבְהֵמָה - כִּמְלֹא פִּי גְּדִי. לִצְבֹּעַ - כְּדֵי לִצְבֹּעַ בּוֹ בֶּגֶד קָטָן. וּשְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים: כְּשָׁעוּר לְטָמְאָתָן כָּךְ שָׁעוּר לְהוֹצִיאָן. הַתּוֹלֵשׁ כָּנָף מִן הָעוֹף, וְהַקּוֹטְמוֹ וְהַמּוֹרְטוֹ - חַיָּב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת.

לג. מַכֶּה בַּקַּשֶּׁת עַל צֶמֶר גֶּפֶן – לְהַפְרִיד וּלְהָסִיר עַל יְדֵי זֶה הַפִּסֹלֶת מֵהַגַּרְעִינִים. לד. תְּבוּאָה. לה. עֲנָבִים. לו. זֵיתִים. לז. קוֹצֵץ תְּמָרִים. לח. קוֹצֵץ תְּאֵנִים.

ד. **אֵין** יוֹנְקִין מִבְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּיוֹם-טוֹב וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. **אַבָּא שָׁאוּל** אוֹמֵר: יוֹנְקִין הָיוּ מִבְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּיוֹם-טוֹב. **לֹא** תָּקֵל אִשָּׁה מַדֶּיהָ וְתַחֲלִיב לְתוֹךְ הַכּוֹס אוֹ לְתוֹךְ הַקְּעָרָה וְתָנִיק אֶת בְּנָהּ. אֵין יוֹנְקִין **לֹא** מִן הַנְּבֵרִית וְלֹא מִבְּהֵמָה טְמֵאָה, וְאִם הָיָה דָּבָר שֶׁל סַכָּנָה - מֻתָּר, שֶׁאֵין כָּל דָּבָר עוֹמֵד בִּפְנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, חוּץ מֵעֲבוֹדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים.

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר

א. הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּרְשׁוּת הַיָּחִיד בָּאֶמְצַע, בְּאַרְבַּע אַמּוֹת - פָּטוּר. פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת - חַיָּב.

ב. **שְׁתֵּי** סְרָטָאוֹת[לט] זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ, וְזָרַק מִן הָעֶלְיוֹנָה לַתַּחְתּוֹנָה, חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - חַיָּב. בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - פָּטוּר. זָרַק מִן רְשׁוּת הָרַבִּים לַדִּיר, וְלַסַּהַר, וְלַמַּקְצֶה, וְלֶחָצֵר, אֲפִילּוּ הֵן בַּבִּקְעָה - הֲרֵי זֶה חַיָּב. הַזּוֹרֵק מִן הַחֲנוּת דֶּרֶךְ סְטָיו לַפְּלַטְיָא - חַיָּב. מִן הַחֲנוּת לַסְּטָיו, וּמִסְּטָיו לַפְּלַטְיָא - פָּטוּר.

ג. **שְׁתֵּי** בְּקָעוֹת זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ, זָרַק מִן הַתַּחְתּוֹנָה לָעֶלְיוֹנָה, וּמִן הָעֶלְיוֹנָה לַתַּחְתּוֹנָה, בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - פָּטוּר.

לט. רְשׁוּת הָרַבִּים.

אִיסְטַרִיטְיָא עַל גַּבֵּי בִקְעָה, וְזָרַק מִן הָאִיסְטַרִיטְיָא לַבִּקְעָה - פָּטוּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִם יֵשׁ בַּמָּקוֹם שֶׁזָּרַק - עֹמֶק עֲשָׂרָה טְפָחִים וְרֹחַב אַרְבָּעָה - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

ד. **מָבוֹי** שֶׁשָּׁוֶה לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וַעֲשׂוּיָה מִדְרוֹן לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אִם יֵשׁ גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - אֵין צָרִיךְ לֶחִי וְקוֹרָה. רְשׁוּת הָרַבִּים הַשּׁוֹפֵעַ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד - הֲרֵי הוּא כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד. שָׁוֶה כִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְנַעֲשָׂה מִדְרוֹן לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אִם יֵשׁ גֹּבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - אֵין צָרִיךְ לֶחִי וְקוֹרָה. רְשׁוּת הַיָּחִיד הַשּׁוֹפֵעַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים - הֲרֵי הוּא כִּרְשׁוּת הָרַבִּים, שָׁוֶה לְכָאן וּלְכָאן וְגָבוֹהַּ מִן הָאֶמְצַע, אִם יֵשׁ גֹּבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - אֵין צָרִיךְ לֶחִי וְקוֹרָה. רְשׁוּת הַיָּחִיד הַשּׁוֹפֵעַ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד - הֲרֵי הוּא כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, לִרְשׁוּת הָרַבִּים - הֲרֵי הוּא כִּרְשׁוּת הָרַבִּים.

ה. **תֵּל** בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם יֵשׁ גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, הַנּוֹטֵל הֵימֶנּוּ וְהַנּוֹתֵן עַל גַּבּוֹ - חַיָּב. פָּחוֹת מִכֵּן, בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - פָּטוּר. חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - חַיָּב. גַּג בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה, וְנָטַל הֵימֶנּוּ וְנָתַן עַל גַּבָּיו - חַיָּב. פָּחוֹת מִכֵּן, בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - פָּטוּר. חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - חַיָּב. עַמּוּד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים וְרָחָב אַרְבָּעָה, וְנָטַל הֵימֶנּוּ וְנָתַן עַל גַּבָּיו - חַיָּב. פָּחוֹת מִכֵּן, בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - פָּטוּר. חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - חַיָּב.

ו. מְנוֹרָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה, וּפָרַח שֶׁבְּרֹאשָׁהּ רָחָב אַרְבָּעָה, וְנָטַל הֵימֶנָּה וְנָתַן עַל גַּבָּהּ - חַיָּב. הָיָה פָּחוֹת מִכֵּן, בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - פָּטוּר. חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - חַיָּב. עֲגָלָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, וּרְחָבָה אַרְבָּעָה, אֶחָד הַפּוֹרֵק וְאֶחָד הַטּוֹעֵן - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

ז. הַזּוֹרֵק בַּכֹּתֶל לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, וְהָלְכָה וְיָשְׁבָה בְּחוֹר שֶׁהוּא אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים - הֲרֵי זֶה חַיָּב; שֶׁאֵין מְטַלְטְלִין מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, כְּגוֹן אֵלּוּ שֶׁמְּשַׁחֲקִין בַּבַּהוּר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְיָצְאָה הַבַּהוּר מִתַּחַת יָדוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן לַכֹּתֶל וְחָזְרָה לַאֲחוֹרֶיהָ, חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - חַיָּב. קֻפָּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים וּרְחָבָה אַרְבָּעָה. וְכֵן גּוּמָּא אֵין מְטַלְטְלִין מִתּוֹכָן לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְלֹא מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכָן, אֲבָל יוֹרֵד לְתוֹכָן וְאוֹכֵל. פָּחוֹת מִכֵּן, תּוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - פָּטוּר. חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - חַיָּב. לְשׁוֹן יָם הַנִּכְנָם לֶחָצֵר - אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לוֹ מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁנִּכְנָס בַּפִּרְצָה שֶׁהִיא יְתֵרָה עַל עֲשָׂרָה אַמּוֹת, אֲבָל הַנִּכְנָם בַּפֶּתַח - אֵין צָרִיךְ כְּלוּם. סֶלַע שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים - אֵין מְטַלְטְלִין, לֹא מִתּוֹכוֹ לַיָּם, וְלֹא מִיָּם לְתוֹכוֹ. פָּחוֹת מִכֵּן - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא בֵּית סָאתַיִם.

ח. הַזּוֹרֵק מִן הַיָּם לַיַּבָּשָׁה, וּמִן הַיַּבָּשָׁה לַיָּם, מִן הַסְּפִינָה לַיָּם, מִן הַיָּם לַסְּפִינָה וּמִן הַסְּפִינָה לַחֲבֶרְתָּהּ -

פָּטוּר. זָרָק מִן הָאִיסְטַרְטִיָּא לַיָּם - פָּטוּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִם יֵשׁ בְּמָקוֹם שֶׁזָּרָק עֶמֶק עֲשָׂרָה טְפָחִים - הֲרֵי זֶה חַיָּב. וּבְבוֹר אֲפִלּוּ עֹמֶק מֵאָה אַמָּה - הֲרֵי זֶה חַיָּב. סְפִינָה שֶׁבַּיָּם, גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים - אֵין מְטַלְטְלִין לֹא מִתּוֹכָהּ לַיָּם, וְלֹא מִיָּם לְתוֹכָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עֲמוּקָה עֲשָׂרָה וְאֵינָהּ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה - מְטַלְטְלִין מִתּוֹכָהּ לַיָּם, אֲבָל לֹא מִיָּם לְתוֹכָהּ.

ט. **סְפִינוֹת** קְשׁוּרוֹת זוֹ בְּזוֹ - מְעָרְבִין וּמְטַלְטְלִין מִזּוֹ לְזוֹ. הֻתְּרוּ - נֶאֶסְרוּ. חָזְרוּ וּקְשָׁרוּם - בֵּין אֲנוּסִין, בֵּין שׁוֹגְגִין, בֵּין מְזִידִין, בֵּין מֶטְעִין - חָזְרוּ לְהֶתֵּרָן. מַחְצָלוֹת פְּרוּסוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - מְעָרְבִין וּמְטַלְטְלִין מִזּוֹ לְזוֹ, נִקְפְּלוּ - נֶאֶסְרוּ. חָזְרוּ וּפָרְסוּהָ, בֵּין אֲנוּסִין, בֵּין שׁוֹגְגִין, בֵּין מְזִידִין, בֵּין מֶטְעִין - חָזְרוּ לְהֶתֵּרָן. שֶׁכָּל מְחִיצָה הַנַּעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת, בֵּין שׁוֹגְגִין, בֵּין מְזִידִין, בֵּין אֲנוּסִין, בֵּין מֶטְעִין - הֲרֵי זוֹ מְחִצָּה.

י. **בָּתִּים** שֶׁבַּסְּפִינָה - חַיָּבִין בְּעֵרוּב. וְהַשְּׁאָר שֶׁבַּסְּפִינָה שֶׁאֵין לָהֶם בָּתִּים - הֲרֵי הֵן כִּשְׁרוּיִין בֶּחָצֵר. לְוָוחִין שֶׁבַּסְּפִינָה - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָם. אִם הָיוּ מְכַסִּין בָּהֶן פֵּרוֹת אוֹ כֵּלִים - הֲרֵי הֵן כִּכְסוּי כֵּלִים וּמְטַלְטְלִין אוֹתָן.

יא. **לֹא** יִתְלֶה אָדָם בְּשָׁרְשֵׁי אִילָן לְמַעְלָה מִשִּׁלְשָׁה טְפָחִים, וְיוֹרֵד וְטוֹבֵל, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ רַגְלָיו נוֹגְעוֹת בָּאָרֶץ. אֲבָל נִתְלֶה בַּחֶבֶל הַקָּשׁוּר בַּסֶּלַע אוֹ בַּסְּפִינָה - יוֹרֵד וְטוֹבֵל.

יב. הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנִזְכַּר לְאַחַר שֶׁיָּצְתָה מִיָּדוֹ - קִלְקְלָה אַחַר אוֹ קִלְקְלָה בֶּלֶב, אוֹ

שֶׁנִּשְׂרְפָה - רַבִּי מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. מוֹדֶה רַבִּי לַחֲכָמִים, שֶׁאִם זָרַק מֵרִשּׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁהוּא פָּטוּר, עַד שֶׁעָה שֶׁתָּנוּחַ.

יג. זֶה הַכְּלָל, כָּל חַיָּבֵי חַטָּאוֹת - אֵין חַיָּבִין עַד שֶׁתֵּהֵא תְּחִלָּתָן וְסוֹפָן שְׁגָגָה. תְּחִלָּתָן זָדוֹן וְסוֹפָן שְׁגָגָה, תְּחִלָּתָן שְׁגָגָה וְסוֹפָן זָדוֹן - פְּטוּרִים, עַד שֶׁתְּהֵא תְּחִלָּתָן וְסוֹפָן שְׁגָגָה. אִם יֵשׁ בִּשְׁגָגָה שֶׁל אֶחָד מֵהֶם כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה - חַיָּב. כֵּיצַד? הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת, וְהַזִּיד בַּמְּלָאכָה - זֶה הוּא מַזִּיד הָאָמוּר בַּתּוֹרָה. אִם הָיָה מִתְעַסֵּק - פָּטוּר. שָׁגַג בְּשַׁבָּת וְהַזִּיד בַּמְּלָאכָה, אוֹ שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת, וְנִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת בָּהּ מְלָאכָה. אֲבָל לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁעַל אוֹתָהּ מְלָאכָה חַיָּב חַטָּאת - זֶה הוּא שׁוֹגֵג הָאָמוּר בַּתּוֹרָה.

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר

א. הַבּוֹנֶה כָּל שֶׁהוּא - הֲרֵי זֶה חַיָּב. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֶחָד נָתַן אֶת הָאֶבֶן וְאֶחָד נָתַן אֶת הַטִּיט - הַנּוֹתֵן אֶת הַטִּיט, הֲרֵי זֶה חַיָּב; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁנֵיהֶם חַיָּבִים. נָטַל אֶת הָאֶבֶן וּנְתָנָהּ עַל גַּבֵּי דִּימוּס, וְהִתְקִינָהּ לִבְנָיָן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן עָלֶיהָ אֶת הַטִּיט - הֲרֵי זֶה חַיָּב, וַהֲרֵי הִיא כִּקַּרְקַע לְכָל דָּבָר.

ב. הַמַּכָּה בַּפַּטִּישׁ, אֶחָד טִפִּיחָה גְּדוֹלָה וְאֶחָד טִפִּיחָה קְטַנָּה - הֲרֵי זֶה חַיָּב. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף הַמַּכָּה בַּקּוֹרְנָס עַל הַסַּדָּן בִּשְׁעַת מְלָאכָה - חַיָּב, שֶׁכֵּן מְרַדְּדִין טַפְסִין לַעֲבוֹדַת הַמִּשְׁכָּן.

ג. הַקּוֹדֵחַ, וְהַגּוֹרֵר, וְהַקּוֹצֵץ כָּל שֶׁהוּא, וְהַצָּר צוּרָה, וְהַצּוֹבֵעַ אֶת הָעוֹר, וְהַמְעַבֵּד אֶת הָעוֹר - הֲרֵי זֶה חַיָּב. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עַד שֶׁיַּקְדִּיחַ אֶת כֻּלּוֹ, עַד שֶׁיְּגָרֵר אֶת כֻּלּוֹ, עַד שֶׁיְּקַצֵּץ אֶת כֻּלּוֹ. הַצָּר צוּרָה - עַד שֶׁיָּצוּר אֶת כֻּלּוֹ. הַצּוֹבֵעַ אֶת הָעוֹר - עַד שֶׁיִּצְבַּע אֶת כֻּלּוֹ. הַמְעַבֵּד אֶת הָעוֹר - עַד שֶׁיְּעַבֵּד אֶת כֻּלּוֹ. הַמְכַבֶּה וְהַמַּבְעִיר - הֲרֵי זֶה חַיָּב. הַנּוֹתֵן שֶׁמֶן בַּנֵּר, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שֶׁמֶן - הֲרֵי זֶה חַיָּב. טִלְטְלוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם - פָּטוּר. הִטָּהוּ עַל צִדּוֹ - הֲרֵי זֶה חַיָּב. הָיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי נֵרוֹת דּוֹלְקִין - נִתְכַּוֵּן לְכַבּוֹת אֶת זֶה וְכִבָּה אֶת זֶה - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. שְׁנֵי נֵרוֹת כְּבוּיִן - נִתְכַּוֵּן לְהַבְעִיר אֶת זֶה וְהִבְעִיר אֶת זֶה - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. אֶחָד כָּבוּי וְאֶחָד דָּלוּק - נִתְכַּוֵּן לְכַבּוֹת אֶת הַדָּלוּק וּלְהַבְעִיר אֶת הַכָּבוּי, וְהִבְעִיר אֶת הַכָּבוּי וְכִבָּה אֶת הַדָּלוּק בִּנְשִׁימָה אַחַת - חַיָּב, בִּשְׁתֵּי נְשִׁימוֹת - פָּטוּר.

ד. אֶחָד נָתַן אֶת הָאוּר, וְאֶחָד נָתַן אֶת הָעֵצִים, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַקְּדֵרָה, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַמַּיִם, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַבָּשָׂר, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַתַּבְלִין, וּבָא אֶחָד וְהֵגִים - כֻּלָּן חַיָּבִין. אֶחָד נָתַן אֶת הָעֵצִים, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַקְּדֵרָה, וְאֶחָד

נָתַן אֶת הַמַּיִם, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַבָּשָׂר, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַתַּבְלִין, וְאֶחָד הֵבִיא אֶת הָאוּר, וּבָא אֶחָד וְהֵגִים - שְׁנַיִם הָאַחֲרוֹנִים חַיָּבִין.

ה. הַסּוֹרֵט סְרִיטָה אַחַת עַל גַּבֵּי שְׁנֵי נְסָרִים בְּאַחַת - הֲרֵי זֶה חַיָּב. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: לֹא חִיְּבוּ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אֶלָּא מִשּׁוּם רוֹשֶׁם, שֶׁכֵּן רוֹשְׁמִין עַל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לֵידַע אֵיזֶהוּ בֶּן זוּגוֹ. כָּתַב אוֹת אַחַת בְּרֹאשׁ הַיְרִיעָה מִבַּאן, וְאוֹת אַחַת בְּרֹאשׁ הַיְרִיעָה מִכָּאן, אִם כְּשֶׁמַּדְבִּיקָן זוֹ לְזוֹ וְהֵן נִרְאוֹת כְּאַחַת - חַיָּב, וְאִם לָאו - פָּטוּר. כָּתַב אוֹת אַחַת, וּבָא אַחֵר וְכָתַב אוֹת אַחַת, וּבָא אַחֵר וְכָתַב אוֹת אַחַת - אֲפִלּוּ כָּל הַשֵּׁם כֻּלּוֹ, אֲפִלּוּ כָּל הַפָּסוּק כֻּלּוֹ - פָּטוּר. הָרוֹשֵׁם אוֹת אַחַת וְהִשְׁלִים אֶת הַשֵּׁם, אוֹת אַחַת וְהִשְׁלִים אֶת הַסֵּפֶר - חַיָּב.

ו. הַמְקָרֵעַ עַל הָעוֹר כְּתַבְנִית כְּתַב - פָּטוּר. הָרוֹשֵׁם עַל הָעוֹר כְּתַבְנִית כְּתַב - חַיָּב. כָּתַב כִּקְלִיפֵּי אֱגוֹזִין, כִּקְלִיפֵּי רִמּוֹנִים - חַיָּב. כְּדֶם קָרוּשׁ, כֶּחָלָב קָרוּשׁ, עַל עֲלֵה זַיִת, וְעַל עֲלֵה חָרוּב, וְעַל עֲלֵה דְּלַעַת, וְעַל כָּל דָּבָר שֶׁהוּא שֶׁל קַיָּמָא - חַיָּב. עַל עֲלֵה חַזְרִין, וְעַל עֲלֵה כְּרִשִּׁין, וְעַל עֲלֵה בְּצָלִים, וְעַל עֲלֵה יְרָקוֹת, וְעַל כָּל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּמָא - פָּטוּר. זֶה הַכְּלָל: כָּתַב דָּבָר שֶׁהוּא שֶׁל קַיָּמָא עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּמָא, אוֹ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּמָא עַל דָּבָר שֶׁהוּא שֶׁל קַיָּמָא - פָּטוּר. אֵינוֹ חַיָּב, עַד שֶׁיִּכְתֹּב דָּבָר שֶׁהוּא שֶׁל קַיָּמָא עַל דָּבָר שֶׁהוּא שֶׁל קַיָּמָא.

ז. **הַכּוֹתֵב** אוֹת אַחַת גְּדוֹלָה, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּמִקוֹמָהּ כְּדֵי לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת - פָּטוּר. הַמּוֹחֵק אוֹת אַחַת גְּדוֹלָה, אִם יֵשׁ בְּמִקוֹמָהּ כְּדֵי לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת - חַיָּב. אָמַר רַבִּי מְנַחֵם בְּרַבִּי יוֹסֵי: זֶה חָמֵר בְּמוֹחֵק מִבְּכוֹתֵב, חָמֵר בְּכוֹתֵב מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמוֹחֵק. הַכּוֹתֵב לְקַלְקֵל - חַיָּב. וְהַמּוֹחֵק לְקַלְקֵל - פָּטוּר. נָפְלָה דְיוֹ עַל גַּבֵּי סֵפֶר וּמְחָקָהּ, שַׁעֲוָה עַל גַּבֵּי פְּנָקָס וּמְחָקוֹ, אִם יֵשׁ בְּמְקוֹמָהּ כְּדֵי לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת - חַיָּב. וְהַמּוֹחֵק לְקַלְקֵל - פָּטוּר. אֵין לְךָ שֶׁחַיָּב, אֶלָּא הַמּוֹחֵק עַל מְנָת לִכְתֹּב, וְהַמּוֹחֵק כְּדֵי לְתַקֵּן כָּל שֶׁהוּא - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

ח. **הַכּוֹתֵב** אוֹת אַחַת וְעָשָׂה שְׁתַּיִם. שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וַעֲשָׂאָן אוֹת אַחַת - הֲרֵי זֶה חַיָּב. נִתְכַּוֵּן לִכְתֹּב אוֹת אַחַת וְנַעֲשָׂה בְּיָדוֹ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וַעֲשָׂאָן אוֹת אַחַת - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. עָשָׂה שְׁנֵי נְקוּדִין, וּבָא אַחֵר וְגָמְרָן וַעֲשָׂאָן שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת - הָאַחֲרוֹן חַיָּב. כָּתַב עַל הַזָּוִית מִבִּפְנִים - הֲרֵי זֶה חַיָּב. מִבַּחוּץ - פָּטוּר. הַמְצַיֵּר בִּקְלִיפֵּי פּוֹלִין, בִּקְלִיפֵּי תוּרְמְסִין - פָּטוּר.

ט. **הַמְסָרֵט** עַל בְּשָׂרוֹ - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. אָמַר לָהֶם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: וַהֲלֹא בֶּן סִטְדָא לֹא לָמַד אֶלָּא בְּכָךְ? אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי שׁוֹטֶה אֶחָד נְחַיֵּב אֶת כָּל הַפִּקְחִין?

י. **אֶחָד** אוֹחֵז בְּקֻלְמוֹס וְאֶחָד אוֹחֵז בְּיָדוֹ וְכוֹתֵב - הָאוֹחֵז בְּקֻלְמוֹס - פָּטוּר. וְהָאוֹחֵז בְּיָדוֹ וְכוֹתֵב - חַיָּב. נִתְכַּוֵּן

לְסַיְעוֹ - הָאוֹחֵז בְּקָלְמוֹס - חַיָּב, וְהָאוֹחֵז בְּיָדוֹ וְכוֹתֵב - פָּטוּר. שׁוֹגֵג אוֹחֵז בְּקָלְמוֹס, וּמֵזִיד אוֹחֵז בְּיָדוֹ וְכוֹתֵב - פָּטוּר. מֵזִיד אוֹחֵז בְּקָלְמוֹס, וְשׁוֹגֵג אוֹחֵז בְּיָדוֹ וְכוֹתֵב - חַיָּב. קָטָן אוֹחֵז בְּקָלְמוֹס וְגָדוֹל אוֹחֵז בְּיָדוֹ וְכוֹתֵב - חַיָּב. גָּדוֹל אוֹחֵז בְּקָלְמוֹס וְקָטָן אוֹחֵז בְּיָדוֹ וְכוֹתֵב - פָּטוּר.

יא. **מוֹדָה** רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לַחֲכָמִים, שֶׁאִם כָּתַב אוֹת אַחַת בְּשַׁבָּת זוֹ, וְאוֹת אַחַת בְּשַׁבָּת אַחֶרֶת, אוֹת אַחַת בְּשַׁבָּת וְאוֹת אַחַת בְּיוֹם-טוֹב, אוֹת אַחַת בְּשַׁבָּת וְאוֹת אַחַת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים - שֶׁהוּא פָּטוּר, שֶׁאֵין שְׁנֵי יָמִים מִצְטָרְפִין לִמְלָאכָה אַחַת.

יב. **אֶחָד** נָתַן אֶת הַדְּיוֹ, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַמַּיִם, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַקַּנְקַנְתּוֹם - שְׁנַיִם הָאַחֲרוֹנִים חַיָּבִין. אֶחָד נָתַן אֶת הַדְּיוֹ וְאֶחָד נָתַן אֶת הַקַּנְקַנְתּוֹם, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַמַּיִם, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַדְּיוֹ - שְׁנַיִם הָאַחֲרוֹנִים חַיָּבִין. אֶחָד נָתַן אֶת הַדְּיוֹ, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַקַּנְקַנְתּוֹם, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַמַּיִם - הָאַחֲרוֹן חַיָּב. אֶחָד נָתַן אֶת הַקַּנְקַנְתּוֹם, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַדְּיוֹ, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַמַּיִם - הָאַחֲרוֹן חַיָּב. אֶחָד נָתַן אֶת הַדְּיוֹ, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַמַּיִם. אֶחָד נָתַן אֶת הַקּוּמָס, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַמַּיִם. אֶחָד נָתַן אֶת הַמַּיִם וְאֶחָד נָתַן אֶת הָאֵפֶר. אֶחָד נָתַן אֶת הָאֵפֶר וְאֶחָד נָתַן אֶת הַמַּיִם - הָאַחֲרוֹן חַיָּב; דִּבְרֵי רַבִּי. וְרַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַד שֶׁיְּגַבֵּל.

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

א. **הָאוֹרֵג** שְׁנֵי חוּטִין עַל גַּבֵּי הַגַּס. וְעַל גַּבֵּי הָאִמְרָא - הֲרֵי זֶה חַיָּב. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֲפִלּוּ אֶחָד. הָאוֹרֵג שְׁנֵי חוּטִין עַל גַּבֵּי שָׁפָה עַל הָרַחַב שְׁלֹשָׁה בָּתִּים - הֲרֵי זֶה חַיָּב. הָאוֹרֵג שְׁלֹשָׁה חוּטִין בַּתְּחִלָּה - הֲרֵי זֶה חַיָּב, הָא לְמַה זֶּה הִזְמָה? לְצִלְצָל קָטָן שֶׁאָרַג בּוֹ שְׁנֵי חוּטִין עַל רַחַב שְׁלֹשָׁה בָּתִּים. וְהָאוֹרֵג שְׁלֹשָׁה בָּתִּים מִתְּחִלָּה - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

ב. **שְׁנַיִם** שֶׁצָּדוּ אֶת הַצְּבִי - שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין, שֶׁאֵין שְׁנַיִם חַיָּבִין עַל מְלָאכָה אַחַת. צָדוּ הָרִאשׁוֹן וְהִנִּיחוּ - שְׁנֵיהֶם חַיָּבִין. צָדוּ הָרִאשׁוֹן וְנָתְנוּ לַשֵּׁנִי - הָרִאשׁוֹן חַיָּב וְהַשֵּׁנִי פָּטוּר.

ג. **הַצָּד** צְבִי בֶּחָצֵר שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי פְּתָחִים - פָּטוּר. נָעַל הָרִאשׁוֹן אֶת הַפֶּתַח וּבָא הַשֵּׁנִי וְנָעַל אֶת הַפֶּתַח הַשֵּׁנִי - הַשֵּׁנִי חַיָּב וְהָרִאשׁוֹן פָּטוּר. חָזַר הָרִאשׁוֹן וּפָתַח וְנָעַל - הָרִאשׁוֹן חַיָּב עַל צִדָּהּ הַשֵּׁנִי.

ד. **הַצָּד** צְבִי חִגֵּר, חוֹלֶה, זָקֵן - פָּטוּר. הַצָּד אֶת הַיָּשֵׁן וְאֶת הַסּוּמָא - חַיָּב. הַצָּד יוֹנֵי שׁוֹבָךְ, יוֹנֵי עֲלִיָּה, וְצִפֳּרִין שֶׁקִּנְנוּ בַּטְּפִיחִין וּבַבִּירָה, וְכָל דָּבָר שֶׁמְּחֻסָּר צֵידָה - חַיָּב. אַוָּזִין וְתַרְנְגוֹלִין, וְיוֹנֵי הַרְדְּסִיּוֹת, וְכָל דָּבָר שֶׁאֵין מְחֻסָּר צֵידָה - פָּטוּר. הַצָּד זְבוּבִין וְיַתּוּשִׁין - חַיָּב. וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר. הַצָּד חֲגָבִים - בִּשְׁעַת הַטַּל - פָּטוּר. בִּשְׁעַת

הַשָּׁרָב - חַיָּב. אֶלְעָזָר בֶּן מַהֲבַאי אוֹמֵר: אַף בִּשְׁעַת הַשָּׁרָב, אִם הָיוּ מְקַלְחִין - פָּטוּר.

ה. **הַצָּד** בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף מֵאֶפֶר שֶׁבִּרְשׁוּת אָדָם, אִם הָיוּ מְחֻפָּרִין צֵידָה - חַיָּב. לְאֶפֶר שֶׁבִּרְשׁוּת אָדָם, אַף עַל פִּי שֶׁמְּחֻפָּרִין צֵידָה - פָּטוּר. הַפּוֹרֵשׁ מְצוּדָה עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף, אַף עַל פִּי שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹכָהּ - פָּטוּר, הַפּוֹרֵשׁ מְצוּדָה עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה, חַיָּה וָעוֹף, אִם נִכְנְסוּ לְתוֹכָהּ - חַיָּב. הַמְפָרֵק בְּהֵמָה וָעוֹף מִן הַמְּצוּדָה - פָּטוּר.

ו. **שְׁנַיִם** שֶׁיָּשְׁבוּ עַל הַפֶּתַח - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין, שֶׁאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה מֵהֶן קִדֵּם. יָשְׁבוּ זֶה רִאשׁוֹן וְזֶה שֵׁנִי - הָרִאשׁוֹן חַיָּב וְהַשֵּׁנִי פָּטוּר. יָשַׁב אֶחָד עַל הַפֶּתַח, וּבָא אַחֵר וְצָדוֹ מִבִּפְנִים - הַיּוֹשֵׁב עַל הַפֶּתַח חַיָּב. וְהַצָּדוֹ מִבִּפְנִים - פָּטוּר. יָשַׁב אֶחָד עַל הַפֶּתַח, וּבָא אַחֵר וְיָשַׁב לוֹ מִבִּפְנִים - פָּטוּר, יָשַׁב אֶחָד עַל הַפֶּתַח, וּבָא אַחֵר וְיָשַׁב לוֹ מִבִּפְנִים, וּבָא אַחֵר וְיָשַׁב לוֹ מִבַּחוּץ - הַיּוֹשֵׁב עַל הַפֶּתַח חַיָּב, וּשְׁנַיִם הָאַחֲרוֹנִים פְּטוּרִין. יָשַׁב אֶחָד עַל הַפֶּתַח, וְנִמְצָא צְבִי בְּתוֹכוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְכַּוֵּן לֵישֵׁב עַל הַפֶּתַח עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁקָּדְמָה צֵידָה לַמַּחְשָׁבָה, אֵין לְךָ שֶׁיִּהְיֶה חַיָּב אֶלָּא הַמִּתְכַּוֵּן לָצוּד, אֲבָל קָדְמָה צֵידָה לַמַּחְשָׁבָה - פָּטוּר. לְמַה זֶּה דּוֹמֶה? לְנוֹעֵל אֶת בֵּיתוֹ לְשָׁמְרוֹ וְנִמְצָא צְבִי בְּתוֹכוֹ, וּלְמִתְכַּסֶּה בְּטַלִּית, וְנִמְצָא צְפוֹרִית בְּתוֹכָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְכַּוֵּן לֵישֵׁב עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁקָּדְמָה צֵידָה

לַמַּחְשָׁבָה, אֵין לְךָ שֶׁחַיָּב אֶלָּא הַמִּתְכַּוֵּן לָצוּד. אִם קָדְמָה צֵידָה לַמַּחְשָׁבָה - פָּטוּר.

ז. **אֵין** לוֹעֲסִין מַסְתִּיכִין[מ] בְּשַׁבָּת. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה, אִם מִפְּנֵי רֵיחַ הַפֶּה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. לֹא יִשְׁחֹק אָדָם סַם יָבֵשׁ בְּשִׁנָּיו, אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה. אִם מִפְּנֵי רֵיחַ הַפֶּה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

ח. **הַחוֹשֵׁשׁ** בְּשִׁנָּיו - לֹא יִגְמַע בָּהֶן יַיִן וְחֹמֶץ וּפוֹלֵט, אֲבָל מְגַמֵּעַ וּבוֹלֵעַ. וּמַטְבִּיל בְּדַרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. הַחוֹשֵׁשׁ בִּגְרוֹנוֹ - לֹא יְעָרֶנּוּ בְּשֶׁמֶן, אֲבָל נוֹתֵן שֶׁמֶן הַרְבֵּה לְתוֹךְ אֲנִיגְרוֹן וּבוֹלֵעַ, וּמַטְבִּיל כְּדַרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. הַחוֹשֵׁשׁ בְּרֹאשׁוֹ, וְכֵן מִי שֶׁעָלוּ בּוֹ חֲטָטִים - סָךְ הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן וְאֵינוֹ סָךְ יַיִן וְחֹמֶץ, שֶׁהַשֶּׁמֶן דַּרְכּוֹ לִסְיָכָה, יַיִן וְחֹמֶץ אֵין דַּרְכָּן לָסוּךְ. סָךְ אָדָם שֶׁמֶן עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִטּוֹל בְּמוֹךְ וּבְמַטְלִית, וְיִתֵּן עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ.

ט. **עוֹשִׂין** אַלוּנְתִּית לְחוֹלֶה בְּשַׁבָּת, אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁטִּרְפָּה מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לֹא טִרְפָּה מֵעֶרֶב שַׁבָּת - אֲסוּרָה, שֶׁאֵין טוֹרְפִין מִתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת. אֵין טוֹרְפִין יַיִן וָשֶׁמֶן לְחוֹלֶה בְּשַׁבָּת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: טוֹרְפִין יַיִן וָשֶׁמֶן לְחוֹלֶה בְּשַׁבָּת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: פַּעַם אַחַת חָלָה רַבִּי מֵאִיר[מא], וּבִקְּשׁוּ לַעֲשׂוֹת לוֹ וְלֹא הִנִּיחוּנוּ, אָמְרוּ לוֹ: תִּבַּטֵּל

מ. שֹׁרֶף הָעֵץ שֶׁעוֹשִׂים מִמֶּנּוּ זֶפֶת וּמְשַׁמֵּשׁ לִרְפוּאָה וְגַם לְהָסִיר רֵיחַ הַפֶּה. **מא.** הַגָּרְ"א זַ"ל הִגִּיהַּ רַבִּי אֶלְעָזָר. אֲבָל בַּגְּמָרָא אִיתָא: רַבִּי מֵאִיר.

דְּבָרֶיךָ בְּחַיֶּיךָ? אָמַר לָנוּ: אַף עַל פִּי שֶׁאֲנִי אוֹמֵר כֵּן וַחֲבֵרַי אוֹמְרִים כֵּן - לֹא מְלָאַנִי לִבִּי מִימַי, לַעֲבֹר עַל דִּבְרֵי חֲבֵרַי.

י. **וְשׁוֹתִין** מֵי זְבָלִין, מֵי דְקָלִין, וְכוֹס עֲקָרִין, וּמַדִּיחַ בָּהֶן פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו. לֹא יָדִיחַ בָּהֶן אֶת הַסַּנְדָּל. רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר מַתִּיר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הָאִשָּׁה רוֹחֶצֶת בְּנָהּ בַּיַּיִן, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְכַּוֶּנֶת לִרְפוּאָה.

יא. **רוֹחֵץ** אָדָם בְּמֵי טְבֶרְיָא וּמֵי יַם הַגָּדוֹל, אֲבָל לֹא בְּמֵי הַגֶּרֶר, וְלֹא בְּמֵי הַמִּשְׁרָה, וְלֹא בְּיַמָּהּ שֶׁל סְדוֹם. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה, אֲבָל אִם לְהַעֲלוֹת מִטְמְאָה לְטָהֳרָה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. לֹא יִתֵּן אָדָם מַיִם עַל גַּבֵּי סְפוֹג, וְיִתֵּן עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ. אֲבָל נוֹתֵן הוּא עַל גַּבֵּי רַגְלָיו וְהֵן יוֹרְדִין לִסְפוֹג. נוֹתֵן אָדָם מוֹךְ יָבֵשׁ, וּסְפוֹג יָבֵשׁ עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ. אֲבָל לֹא גֶּמִי יָבֵשׁ, וְלֹא כְּתִיתִין יְבֵשִׁין עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ.

יב. **נוֹתְנִין** מַיִם לְתוֹךְ קֶמַח וְקָלִי, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְגַבֵּל. נוֹתְנִין שֶׁמְּשְׁמִין וֶאֱגוֹזִין לְתוֹךְ הַדְּבַשׁ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְעָרֵב. מְפַרְפְּרִין גְּלוּסְקִין לַחוֹלֶה בְּשַׁבָּת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְגַבֵּל. אֲבָל מְחַבֵּץ הוּא מַעֲשֵׂה קְדֵרָה - וְאוֹכֵל.

יג. **מוֹדִים** חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁאֵין עוֹשִׂין אֲהָלִים בַּתְּחִלָּה בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת, עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הַמּוֹסִיפִין, שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין מוֹסִיפִין בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מוֹסִיפִין בְּשַׁבָּת וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם-טוֹב.

יד. **רַבִּי** אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: קֶרֶן עֲגוּלָה - חַיָּב, קֶרֶן פְּשׁוּטָה - פָּטוּר. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הַמַּרְכִּיב קָנֶה שֶׁל מְנוֹרָה - חַיָּב לְשַׁבָּת, וְשֶׁל צַיָּדִין - פָּטוּר[מב]. נִשְׁמְטוּ לוֹ רְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל, אוֹ שֶׁנִּשְׁמַט רֹב הָרֶגֶל - הֲרֵי זֶה יַחֲזִיר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִקְשֹׁר.

טו. **סַנְדָּל** שֶׁנִּפְסְקָה אַחַת מֵאָזְנָיו, אוֹ אֶחָד מִתַּרְסִיּוֹתָיו - יוֹצְאִין בּוֹ. שְׁתַּיִם - אָסוּר, מִפְּנֵי מַשּׁוֹי שַׁבָּת. נִפְסַק עֻקְבָּתוֹ, אוֹ שֶׁנִּטַּל חוֹטְמוֹ, אוֹ שֶׁנֶּחְלָק לִשְׁנַיִם - אָסוּר, מִפְּנֵי מַשּׁוֹי שַׁבָּת. נִשְׁמַט חוֹטְמוֹ - הֲרֵי זֶה יַחֲזִיר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִקְשֹׁר.

טז. **הַדָּגִים**, וְהַגְּבִינִין, וְהַמִּסְדָּרִין עַל גַּבֵּי קָנִים. וְעַל גַּבֵּי עֵלִין - מְפָרֵק וְאוֹכֵל, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַחֲזִיר. חוֹתֶל שֶׁל תְּמָרִים, וּפַטַלְיָא[מג] שֶׁל גְּרוֹגָרוֹת - מְקָרֵעַ וְאוֹכֵל, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִקְשֹׁר. זֶה הַכְּלָל: כָּל קֶשֶׁר שֶׁהוּא שֶׁל קַיָּמָא, וְיָכוֹל לְהַתִּירוֹ בְּאַחַת מִיָּדָיו, אוֹ שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּמָא, וְאֵין יָכוֹל לְהַתִּירוֹ בְּאַחַת מִיָּדָיו - אֵין חַיָּבִין עָלָיו, עַד שֶׁיְּהֵא קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא, וְאֵין יָכוֹל לְהַתִּירוֹ בְּאַחַת מִיָּדָיו.

יז. **חֶבֶל** הַקָּשׁוּר בַּפָּרָה - קוֹשְׁרוֹ בָּאֻבּוּם, וְהַקָּשׁוּר בָּאֻבּוּם קוֹשְׁרוֹ בַּפָּרָה; אֲבָל לֹא יִקְשֹׁר בָּאֻבּוּם וּבַפָּרָה. חֶבֶל שֶׁבְּתוֹךְ הַבַּיִת מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ, וְשֶׁבַּהֲפְתֵּקמד אֵין מְטַלְטְלִין

מב. בְּנוּסְחַת הַסְּפָרִים מוּבָא כָּאן: 'רַבִּי סִימַאי אוֹמֵר: קֶרֶן עֲגוּלָה חַיָּב וּפְשׁוּטָה פָּטוּר'. מג. סַל הֶעָשׂוּי מִמִּינֵי עֲרָבָה שֶׁאוֹצְרִים בּוֹ גְּרוֹגָרוֹת. מד. אוֹצָר.

אוֹתָן. אִם הִתְקִינוּ בַּעַל הַבַּיִת לִהְיוֹת מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן - מְמַלְטְלִין אוֹתוֹ.

יח. חֶבֶל דְּלִי שֶׁנִּפְסַק - אֵין קוֹשְׁרִין אוֹתוֹ, אֶלָּא עוֹנְבִים אוֹתוֹ. מְפַצְּעִין בָּאֱגוֹזִים וּמְפָרְדִין בָּרִמּוֹנִים. וּמְחַתְּכִין בַּנְּבֵלָה מִשַּׁבָּת לְאוֹתָהּ שַׁבָּת, אֲבָל לֹא מִשַּׁבָּת לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַתֵּקֶן מִקְדֶּשׁ לְחוֹל. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מְפַצְּעִין בָּאֱגוֹזִים וּמְפָרְדִין בָּרִמּוֹנִים, וּמַדִּיחִין בַּכְּבוּשִׁין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים עִם חֲשֵׁכָה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, שֶׁהוּא מְמַתֵּקֶן מִקְדֶּשׁ לְחוֹל.

יט. מַדִּיחִין כֵּלִים מִשַּׁבָּת לְאוֹתָהּ שַׁבָּת, אֲבָל לֹא מִשַּׁבָּת זוֹ לְשַׁבָּת אַחֶרֶת. כֵּיצַד? אָכַל בָּהֶן בְּלֵילֵי שַׁבָּת - מְדִיחָן שֶׁיֹּאכַל בָּהֶן לְשַׁחֲרִית, בְּשַׁחֲרִית - מְדִיחָן שֶׁיֹּאכַל בָּהֶן בְּסְעֻדַּת צָהֳרַיִם. בְּסְעֻדַּת צָהֳרַיִם - מְדִיחָן שֶׁיֹּאכַל בָּהֶן לַמִּנְחָה. בַּמִּנְחָה לֹא יָדִיחַ מֵעַתָּה. הַכּוֹסוֹת - מְדִיחָן כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין קֶבַע לִשְׁתִיָּה. מְדִיחִין עֲשָׂרָה כּוֹסוֹת, שֶׁאִם יִרְצֶה - יִשְׁתֶּה בְּאֶחָד מֵהֶן. מַצִּיעִין עֶשֶׂר מִטּוֹת, שֶׁאִם יִרְצֶה - יָסֵב עַל אַחַת מֵהֶן. שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל לֹא הָיוּ מְקַפְּלִין כְּלֵי לָבָן שֶׁלָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַחֲלִיפִין.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

א. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: אֵין קוֹרִין בִּכְתָבֵי הַקֹּדֶשׁ, אֲבָל שׁוֹנִין בָּהֶן וְדוֹרְשִׁין בָּהֶן. וְאִם צָרִיךְ לוֹ דָּבָר לִבְדּוֹק - בּוֹדֵק.

רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ - ׳אֵין קוֹרִין בִּכְתָבִי הַקֹּדֶשׁ מִפְּנֵי שְׁטָרֵי הֶדְיוֹטוֹת׳? שֶׁיֹּאמְרוּ: בִּכְתָבִי הַקֹּדֶשׁ אֵין קוֹרִין, קַל וָחֹמֶר בִּשְׁטָרֵי הֶדְיוֹטוֹת.

ב. הָיוּ כְּתוּבִין תַּרְגּוּם בְּכָל לָשׁוֹן - מַצִּילִין אוֹתָן וְגוֹנְזִין אוֹתָן.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין מַצִּילִין אוֹתָן. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה וְהָלַךְ אַבָּא חֲלַפְתָּא אֵצֶל רַבָּן גַּמְלִיאֵל לִטְבֶרְיָא, וּמְצָאוֹ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב עַל שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן הַנָּזוּף, וּבְיָדוֹ סֵפֶר אִיּוֹב תַּרְגּוּם, וְהָיָה קוֹרֵא בּוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי חֲלַפְתָּא: זָכוּר הָיִיתִי בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן, אֲבִי אָבִיךָ, שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב עַל גַּב מַעֲלָה בְּהַר הַבַּיִת, וְהֵבִיאוּ לְפָנָיו סֵפֶר אִיּוֹב תַּרְגּוּם, וְאָמַר לַבַּנַּאי: ׳תְּגֹנְזוֹ תַּחַת הַנִּדְבָּךְ׳. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, שָׁלַח רַבָּן גַּמְלִיאֵל וּגְנָזוֹ. רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר: עֲרֵבָה שֶׁל טִיט כָּפָה עָלָיו. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת בַּדָּבָר, טִיט לֹא הָיָה בְּהַר הַבַּיִת. וְעוֹד, וְכִי מְאַבְּדִין אוֹתָהּ בַּיָּד? אֶלָּא מַנִּיחִין אוֹתָהּ בְּמָקוֹם הַתָּרְפָּה וְהֵן מִתְאַבְּדִין מֵאֲלֵיהֶן.

ג. הָיוּ כְּתוּבִין בְּסֵם, בְּסִקְרָא, בְּקוֹמוֹס, בְּקַנְקַנְתּוֹם - מַצִּילִין אוֹתָן וְגוֹנְזִין אוֹתָן. הַבְּרָכוֹת וְהַקְּמֵעוֹת. אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מֵאוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם וּמֵעֲנָיְנוֹת הַרְבֵּה שֶׁבַּתּוֹרָה - אֵין מַצִּילִין אוֹתָן, אֶלָּא נִשְׂרָפִין בִּמְקוֹמָן. מִכָּאן אָמְרוּ: כּוֹתְבֵי בְּרָכוֹת בְּשׁוּרְפֵי תוֹרָה. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד בְּצִידֹן שֶׁהָיָה כּוֹתֵב בְּרָכוֹת, וְאָמְרוּ עָלָיו לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְהָלַךְ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לְבוֹדְקוֹ, כְּשֶׁהָיָה עוֹלֶה בַּסֻּלָּם הִרְגִּישׁ בּוֹ, נָטַל טוּמוֹם שֶׁל

בְּרָכוֹת וּנְתָנוֹ לְתוֹךְ סֵפֶל שֶׁל מַיִם. בַּפָּשׁוּט הַזֶּה אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: 'עָנֵשׁ הָאַחֲרוֹן קָשֶׁה מִן הָרִאשׁוֹן'.

ד. **הַגְּלְיוֹנִים** וְסִפְרֵי מִינִים - אֵין מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה, אֲפִלּוּ נִשְׂרָפִין בִּמְקוֹמָן, הֵן וְאַזְכָּרוֹתֵיהֶן. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: בַּחוֹל - קוֹדֵר אֶת אַזְכָּרוֹתֵיהֶן וְגוֹנְזָן, וְשׁוֹרֵף אֶת הַשְּׁאָר. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן: אֲקַפֵּחַ אֶת בָּנַי, שֶׁאִם יָבוֹאוּ לְיָדִי - שֶׁאֶשְׂרוֹף, הֵם וְאַזְכָּרוֹתֵיהֶן. שֶׁאֲפִלּוּ הָרוֹדֵף רוֹדֵף אַחֲרָיו לְהוֹרְגוֹ וְנָחָשׁ רָץ אַחֲרָיו לְהַכִּישׁוֹ, נִכְנָס לְבֵית עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְאֵינוֹ נִכְנָס לְבָתֵּיהֶן שֶׁל אֵלּוּ, שֶׁהַלָּלוּ אֵין מַכִּירִין אוֹתוֹ וְכוֹפְרִין בּוֹ וְהַלָּלוּ מַכִּירִין וְכוֹפְרִין בּוֹ, וַעֲלֵיהֶן אָמַר הַכָּתוּב (יְשַׁעְיָה נז, ח): "וְאַחַר הַדֶּלֶת וְהַמְּזוּזָה שַׂמְתְּ זִכְרוֹנֵךְ" וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: מַה אִם לְהַטִּיל שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ אָמְרָה תּוֹרָה: שְׁמִי שֶׁנִּכְתַּב בִּקְדֻשָּׁה יִמָּחֶה עַל הַמַּיִם, סְפָרִים הַלָּלוּ שֶׁמַּטִּילִין אֵיבָה בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁיִּמָּחוּ, הֵן וְאַזְכָּרוֹתֵיהֶן. וַעֲלֵיהֶן אָמַר הַכָּתוּב (תְּהִלִּים קלט, כא): "הֲלֹא מְשַׂנְאֶיךָ ה' אֶשְׂנָא" וְגוֹ'; בְּשֵׁם שֶׁאֵין מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה - כָּךְ אֵין מַצִּילִין אוֹתָן, לֹא מִן הַמַּפֹּלֶת וְלֹא מִן הַמַּיִם, וְלֹא מִכָּל דָּבָר הַמְאַבֵּד אוֹתָן.

ה. **סֵפֶר** שֶׁאָחֲזוֹ הָאוּר בְּרֹאשׁוֹ הָאֶחָד - נוֹטְלוֹ וּמִתְכַּסֶּה בּוֹ, אִם כָּבְתָה - כָּבְתָה. כְּלִי שֶׁאָחַז הָאוּר בְּרֹאשׁ אֶחָד - כּוֹפְלוֹ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, אִם כָּבְתָה - כָּבְתָה. סֵפֶר שֶׁנָּפַל

לַתַּנּוּר - מְטַמֵּא אֶת הַתְּרוּמָה. מְכַבִּין אֶת הַדְּלֵקָה וְאֵין מְכַבִּין לְהַצִּיל אֶת הַתְּרוּמָה. יָפֶה כֹּחַ הַקֹּדֶשׁ מִכֹּחַ הַתְּרוּמָה, שֶׁהַקֹּדֶשׁ מַצִּיל אֶת כֻּלּוֹ, תְּרוּמָה אֵין מַצֶּלֶת אֶלָּא כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּצִּיל בַּחֻלִּין.

ו. **מַצִּילִין** מִיּוֹם-טוֹב לַשַּׁבָּת, אֲבָל לֹא מִשַּׁבָּת לְיוֹם-טוֹב, וְלֹא מִשַּׁבָּת לְיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְלֹא מִיּוֹם הַכִּפּוּרִים לַשַּׁבָּת, וְלֹא מִשַּׁבָּת זוֹ לְשַׁבָּת אַחֶרֶת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִיּוֹם-טוֹב לַחוֹל. חָבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּרֹאשׁ הַגַּג, מֵבִיא כְּלִי אַחֵר וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ, וְלֹא יְהֵא מֵבִיא כְּלִי אַחֵר וְקוֹלֵט, כְּלִי אַחֵר וּמְצָרֵף, וְלֹא יִקְלֹט וְאַחַר כָּךְ יַזְמִין, אֶלָּא מַזְמִין וְאַחַר כָּךְ יִקְלֹט. הִצִּיל פַּת נְקִיָּה - אֵין רַשַּׁאי לְהַצִּיל פַּת הַדְּרָאָה. פַּת הַדְּרָאָה - רַשַּׁאי לְהַצִּיל נְקִיָּה. וְאֵין מַעֲרִימִין בְּכָךְ. רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר: מַעֲרִימִין בְּכָךְ.

ז. **אֵין** מַצִּילִין אֶת הַמֵּת מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן לָקִישׁ: שָׁמַעְתִּי, שֶׁמַּצִּילִין אֶת הַמֵּת מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה. שָׁכַח פַּת בַּתַּנּוּר, וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם - מַצִּילִין מִמֶּנּוּ מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת, וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים: בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם, בִּלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה עִמָּהֶם חֶשְׁבּוֹן אַחַר הַשַּׁבָּת. וּכְשֶׁהוּא רוֹדֶה - רוֹדֶה בְּסַכִּין, אֲבָל לֹא בְּמִרְדֶּה.

ח. **רַבָּן** שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: פּוֹרְסִין עוֹר שֶׁל גְּדִי עַל גַּבֵּי שִׂדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל שֶׁאָחַז בָּהֶן אֶת הָאוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחָרֵךְ. וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים.

ט. **נָבְרִי** שֶׁבָּא לְכַבּוֹת, אֵין אוֹמְרִים לוֹ: 'כַּבֵּה' וְ'אַל תְּכַבֶּה'.
מַעֲשֶׂה שֶׁנָּפְלָה דְּלֵקָה בַּחֲצֵרוֹ שֶׁל יוֹסֵף בֶּן סִימַאי בְּשִׁיחִין, וּבָאוּ אַנְשֵׁי גַּסְטָרָא שֶׁל צִפּוֹרִי לְכַבּוֹתָהּ, וְלֹא הִנִּיחָן. יָרְדוּ גְּשָׁמִים וְכִבּוּ, אָמְרוּ חֲכָמִים: לֹא הָיָה צָרִיךְ, אַף עַל פִּי כֵן, לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת שָׁלַח לָהֶם סָלַע לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וּלְאַפְרְכוּם שֶׁבָּהֶן שָׁלַח חֲמִשִּׁים דִּינָרִים.

י. **אֵין** מַשְׁכִּירִין בֵּלִים לְנָבְרִי בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּבָרְבִיעִי וּבַחֲמִישִׁי - מֻתָּר, אֵין מְשַׂלְּחִין אִגְּרוֹת בְּיַד נָבְרִי בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּבָרְבִיעִי וּבַחֲמִישִׁי - מֻתָּר. אָמְרוּ עָלָיו עַל יוֹסֵף הַכֹּהֵן, שֶׁלֹּא נִמְצָא כְּתָב יָדוֹ בְּיַד נָבְרִי מֵעוֹלָם.

יא. **מִלֵּא** מַיִם לְהַשְׁקוֹת בְּהֶמְתּוֹ - מַשְׁקֶה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל. וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל - אָסוּר. לִקֵּט עֲשָׂבִים לְהַאֲכִיל בְּהֶמְתּוֹ - מַאֲכִיל אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל. אִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל - אָסוּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּנָבְרִי שֶׁאֵין מַכִּירוֹ, אֲבָל נָבְרִי שֶׁמַּכִּירוֹ - הֲרֵי זֶה אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁמַּרְגִּילוֹ וְעוֹשֶׂה עִמּוֹ לְשַׁבָּת אַחֶרֶת, וְכֻלָּם שֶׁעָשָׂאן יִשְׂרָאֵל, בֵּין אֲנוּסִין, בֵּין שׁוֹגְגִין, בֵּין מְזִידִין, בֵּין מֻטְעִין - הֲרֵי זֶה אָסוּר.

יב. **אֵין** מַפְלִיגִין בִּסְפִינָה בַּיָּם הַגָּדוֹל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם לַשַּׁבָּת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיוֹרֵד לְדָבָר הָרְשׁוּת, אֲבָל בְּיוֹרֵד לְדַבֵּר מִצְוָה, אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת - מֻתָּר. וּפוֹסֵק עִמּוֹ עַל מְנַת לְשָׁבֹת, וְאֵינוֹ שׁוֹבֵת. דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ. וּמְצוֹר לְצִידוֹן, אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת - מֻתָּר.

יג. **סְפִינָה** הַבָּאָה בַּיָּם - אֵין עוֹלִין מִתּוֹכָהּ לַיַּבָּשָׁה, אֲפִלּוּ אִם כֵּן הָיוּ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם עַד שֶׁלֹּא חָשְׁכָה. מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּזְקֵנִים, שֶׁהָיוּ בָּאִין בַּסְּפִינָה, וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם. אָמְרוּ לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל: מָה אָנוּ לֵירֵד? אָמַר לָהֶם: מֻתָּר, שֶׁצּוֹפָה הָיִיתִי, וְהָיִינוּ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם עַד שֶׁלֹּא חָשְׁכָה, אֲפִלּוּ שֶׁנִּטְרְפָה הַסְּפִינָה פְּעָמִים הַרְבֵּה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה עָשָׂה עֲשָׂה נָכְרִי אַסְכַּלְיָא[מה] לֵירֵד בּוֹ. אָמְרוּ לוֹ: מַה אָנוּ לֵירֵד? אָמַר לָהֶם: הוֹאִיל וְלֹא בְּפָנֵינוּ עָשָׂה - מֻתָּרִין אָנוּ לֵירֵד בּוֹ, וְיֵרְדוּ בּוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְהַזְּקֵנִים.

יד. **מַלְבֵּן** שֶׁל מִטָּה, וְשֶׁל עֲרִיסָה וְנַקְלִיטֵי הַמִּטָּה, לְוָוחִים שֶׁל סְקָבִים וְכַרְעֵי שֻׁלְחָן, וְיַד שֶׁל סַכִּין - הֲרֵי זֶה לֹא יַחֲזִיר. וְאִם הֶחֱזִיר - פָּטוּר. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְקַע. וְאִם תָּקַע - חַיָּב חַטָּאת. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם הָיוּ רָפִין - נוֹטֵל וּמַחֲזִיר.

טו. **מְטַלְטְלִין** אֶת הַשּׁוֹפָר לְהַשְׁקוֹת בּוֹ אֶת הַתִּינוֹק. מְטַלְטְלִין אֶת הַקַּרְקָשׁ וְאֶת הַפִּנְקָס לְתִינוֹק בְּשַׁבָּת. אֵין מְקַרְקְשִׁין, לֹא אֶת הַזּוֹג וְלֹא אֶת הַקַּרְקָשׁ לְתִינוֹק בְּשַׁבָּת. מְטַלְטְלִין אֶת הַפִּנְקָס וְאֶת הַמַּרְאָה לְכַסּוֹת בָּהֶן אֶת הַכֵּלִים, וְאֵין רוֹאִין בַּמַּרְאָה. וְאִם הָיְתָה קְבוּעָה בַּכֹּתֶל - מֻתָּר. אֵין מְטַלְטְלִין, לֹא אֶת הַמַּקֶּבֶת, וְלֹא אֶת הַמַּקֵּדַח, וְלֹא אֶת הַקַּשְׁתָּנִיּוֹת, לֹא יַכֶּה בַּמַּקֶּבֶת עַל גַּבֵּי מַפָּסֶלֶת, וְלֹא יְקַדֵּחַ

מה. סְלָם אוֹ כֶּבֶשׁ.

בַּקַּשְׁתָּנִיּוֹת, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בַּחוֹל. כְּלֵי גְלָלִים כְּלֵי אֲבָנִים כְּלֵי אֲדָמָה - הֲרֵי הֵן כְּכָל הַכֵּלִים, וּמְטַלְטְלִין אוֹתָן.

טז. **כְּפָה**[מו], בֵּין חָקוּק וּבֵין שֶׁאֵינוֹ חָקוּק - מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, וְלֹא אָמְרוּ 'חָקוּק' אֶלָּא לְעַנְיַן טָמְאָה. מְדוֹכָה, אִם יֵשׁ בָּהּ שׁוּם - מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ. וְאִם לָאו - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מְדוֹכָה קְטַנָּה הַנְּתוּנָה עַל גַּבֵּי שֻׁלְחָן - הֲרֵי הִיא כִּקְעָרָה וּמְטַלְטְלִין אוֹתָהּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: צְרוֹר, וְאֶבֶן הַמְּקֻרְזֶלֶת - כַּזַּיִת. כָּאֱגוֹז וְכַבֵּיצָה - נוֹטְלוֹ וּמְכַנֵּחַ בּוֹ אֶת רַגְלָיו. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשּׁוּם אָבִיו: מִלֹּא הַיָּד.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

א. **בָּרִאשׁוֹנָה** הָיוּ אוֹמְרִים: שְׁלֹשָׁה כֵּלִים נִטָּלִין בְּשַׁבָּת, מִקְצוֹעַ שֶׁל דֶּבֶלָה, וְזוֹמָא-לִיפְטָרָא שֶׁל קְדֵרָה, וְסַכִּין קְטַנָּה שֶׁעַל גַּבֵּי הַשֻּׁלְחָן. חָזְרוּ לְהְיוֹת מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין, עַד שֶׁאָמְרוּ: כָּל הַכֵּלִים נִטָּלִין בְּשַׁבָּת, חוּץ מִן הַמַּסָּר הַגָּדוֹל וְיָתֵד שֶׁל מַחֲרֵשָׁה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף הָעֲגוּל שֶׁל סְפִינָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף צִפֹּרֶן גְּדוֹלָה. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: אֲפִילוּ טַלִּית, אֲפִילוּ תַּרְוָד - אֵין נִטָּלִין אֶלָּא לְצֹרֶךְ.

מו. שֵׁם כְּלִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּית קִבּוּל.

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין נִטָּלִין אֶלָּא לִצְרָכָהּ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: לִצְרָכָהּ וְשֶׁלֹּא לִצְרָכָהּ.

ב. דֶּלֶת שֶׁל תֵּבָה וּמִגְדָּל וְשִׁדָּה - נוֹטְלִין וְלֹא מַחֲזִירִין. דֶּלֶת שֶׁל לוּל, וְשֶׁל בֵּית תַּרְנְגוֹלִין - לֹא נוֹטְלִין וְלֹא מַחֲזִירִין. דֶּלֶת מִטָּה שֶׁנִּשְׁבְּרָה - הֵיא וּשְׁבָרֶיהָ נִטָּלִין בְּשַׁבָּת. מַכְבֵּשׁ[מז] שֶׁנִּשְׁבַּר - הוּא וּשְׁבָרָיו נִטָּלִין בְּשַׁבָּת. מְגוּפַת חָבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה - הֵיא וּשְׁבָרֶיהָ נִטָּלִין בְּשַׁבָּת. לֹא יִסְפּוֹת מִמֶּנָּה שֶׁבֶר, לֹא לִסְמֹךְ בָּהּ כַּרְעֵי מִטָּה וְלֹא לְכַסּוֹת בָּהֶן אֶת הַכֵּלִים. זָרָקָה לָאַשְׁפָּה - הֵיא וּשְׁבָרֶיהָ אֵין נִטָּלִין בְּשַׁבָּת. שִׁבְרֵי תַּנּוּר יָשָׁן - אֵין נִטָּלִין בְּשַׁבָּת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: נִטָּלִין. הֵעִיד רַבִּי יוֹסֵי מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, עַל שִׁבְרֵי תַּנּוּר יָשָׁן שֶׁנִּטָּלִין בְּשַׁבָּת, וְעַל כִּסּוּיוֹ שֶׁאֵין צָרִיךְ בֵּית יָד. אֵין נוֹטְלִין בְּמוֹט בְּשַׁבָּת, אֲבָל נוֹטְלִין בִּשְׁנַיִם. שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעָה - אָסוּר.

ג. קָנֶה שֶׁהִתְקִינוֹ בַּעַל הַבַּיִת לִהְיוֹת פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל בּוֹ. אִם הָיָה קָשׁוּר וְתָלוּי - פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בּוֹ. וְאִם לָאו - אֵין פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בּוֹ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מְתֻקָּן אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ תָּלוּי. מַקֵּל שֶׁעָשָׂה בְּרֹאשׁוֹ מַסְמֵר, לְהִיוֹת נוֹטֵל בּוֹ אֶת הַפַּת מֵאֲפַאפִּירִיוֹת[מח] - הֲרֵי הִיא כִּדּוּקָרָן, וּמִטַּלְטֶלֶת בְּחָצֵר.

מז. הַגִּרְסָה עַל פִּי הַיְרוּשַׁלְמִי שַׁבָּת פּב ע״ב. מח. כִּסֵּא שֶׁמַּנִּיחִים עָלָיו סְפָרִים וְהוּא שֶׁל עֵץ וְעָגֹל

ד. **מְטַלְטְלִין** אֶת הַמַּשְׁלְיָא[מט] לְהַעֲלוֹת בָּהּ דְּלִי אוֹ קִיתוֹן שֶׁל דְּבֵלָה. כַּלְכָּלָה - לְיַשֵּׁב עָלֶיהָ תַּרְנְגֹלֶת. בְּהֵמָה שֶׁנָּפְלָה לְתוֹךְ הַבּוֹר - עוֹשִׁין לָהּ פַּרְנָסָה בִּמְקוֹמָהּ, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תָּמוּת.

ה. **אֵין** מְפַנִּין אֶת הָאוֹצָר בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת. אֲבָל עוֹשֶׂה בּוֹ שְׁבִיל, כְּדֵי שֶׁיֵּהָא נִכְנָס וְיוֹצֵא.

ו. **חָצֵר** גְּדוֹלָה שֶׁיָּרַד בָּהּ גְּשָׁמִים, וְהָיָה בָּהּ בֵּית אָבֵל אוֹ בֵּית הַמִּשְׁתֶּה, מֵבִיא תֶּבֶן בַּקֻּפָּה וּמְרַדֵּד, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְרַדֵּד בְּיָדוֹ וּבַקֻּפָּה כְּדַרְכּוֹ שֶׁעוֹשֶׂה בַּחוֹל. נְסָרִים שֶׁל בֵּית אוּמָן - אַף עַל פִּי מְשׁוּפִין וְאַף עַל פִּי שֶׁמְּתֻקָּנִין - מְטַלְטְלִין אוֹתָן.

ז. **חֲבָלִים** שֶׁל טַבָּחִין, וְטוּמּוֹם שֶׁל שְׁטָרוֹת, וְעוֹרוֹת שֶׁאֵינָן עֲבוּדִין, אִם הִתְקִינָן בַּעַל הַבַּיִת - מְטַלְטְלִין אוֹתָן, וְאִם לָאו - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עוֹרוֹת עֲבוּדִין וְשֶׁאֵינָן עֲבוּדִין - מְטַלְטְלִין אוֹתָן. אֲבָל גִּוִּי צָמֵר, וַאֲנִיצֵי פִּשְׁתָּן, וּלְשׁוֹנוֹת שֶׁל אַרְנָמָן, וּמוֹכִין - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן.

ח. **מְטַלְטְלִין** אֶת הֶחָדָשׁ בְּשַׁבָּת, וּמְטַלְטְלִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם, אֲבָל לֹא בַּגְּבוּלִין. מַעֲלִין אֶת הַמִּדָּמָע בְּאֶחָד וּמֵאָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: נוֹתֵן עֵינָיו בְּאֶחָד מֵהֶן וְאוֹכֵל אֶת הַשְּׁאָר.

וּמִתְקַפֵּל וְנִסְגַּר וּמִתְפַּשֵּׁט וְנִפְתַּח, וְיֵשׁ שֶׁעוֹשִׂין מִמֶּנּוּ שֻׁלְחָן. מט. מַזְלֵג.

ט. **שִׁבְרֵי** עֲרָבָה - לְכַסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הֶחָבִיּוֹת. שִׁבְרֵי זְכוּכִית - לְכַסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הַפַּךְ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: וּבִלְבַד שֶׁיִּהוּ עוֹשִׂין מֵעֵין מְלַאכְתָּן. שִׁבְרֵי עֲרָבָה - לִצֹּק בְּתוֹכָן מִקְפָּה, שִׁבְרֵי זְכוּכִית - לִצֹּק לְתוֹכָן שֶׁמֶן לְתִינוֹק, חָבִית שֶׁנִּתְגַּלָּה, וַאֲבַטִּיחַ שֶׁנִּסְּקַר - נוֹטְלָן וּמַנִּיחָן בְּמָקוֹם הַמֻּצְנָע.

י. **מְטַלְטְלִין** אֶת הֶחָצָב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל צְבָיִים. וְאֶת הַחַרְדָּל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל יוֹנִים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מְטַלְטְלִין שִׁבְרֵי זְכוּכִית מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל נַעֲמִיּוֹת. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אִם בֵּן, יְטַלְטְלוּ חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל פִּילִין? זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁהוּא מִן הַמּוּכָן - מְטַלְטְלִין אוֹתָן, וְכָל שֶׁאֵינוֹ מִן הַמּוּכָן - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. מַיִם שֶׁנִּתְגַּלּוּ - מְטַלְטְלִין אוֹתָן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִן לַבְּהֵמָה - דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל עַצְמָן אָסוּר לְקַיְּמָן מִפְּנֵי סַכָּנַת נְפָשׁוֹת.

יא. **חֲבִילֵי** קַשׁ וַחֲבִילֵי עֵצִים וַחֲבִילֵי זְרָדִין, אִם הִתְקִינָן לְמַאֲכַל בְּהֵמָה - מְטַלְטְלִין אוֹתָן. וְאִם לָאו - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם נִטְּלִין בְּאַחַת יָד - מְטַלְטְלִין אוֹתָן, וְאִם לָאו - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן.

יב. **חֲבִילֵי** אֲזוֹב, הַסְּאָה, וְהַקּוֹרָנִית - שֶׁהִכְנִיסָן לָעֲצִים - אֵין אוֹכֵל מֵהֶן בְּשַׁבָּת. לְמַאֲכַל בְּהֵמָה - אוֹכֵל מֵהֶן. קוֹטֵם וְאוֹכֵל, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִקְטֹם בַּכְּלִי. מוֹלֵל וְאוֹכֵל - וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְמַלּוֹל בִּכְלִי הַרְבֵּה - דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים

אוֹמְרִים: מוֹלֵל בְּרָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו וְאוֹכֵל, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִמְלוֹל בַּיָּדַיִם הַרְבֵּה כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בַּחוֹל. וְכֵן בַּחֲמִיתָה[נ], וְכֵן בַּפַּגִּים[נא], וְכֵן בִּשְׁאָרֵי כָּל הַתַּבְלִין.

יג. **שַׁחֲלַיִם** שֶׁטִּרְפָּן מֵעֶרֶב שַׁבָּת - נוֹתֵן לְתוֹכָן חֹמֶץ וָשֶׁמֶן. וְאֵין טוֹרְפָן אֶלָּא מֵעֶרֶב, וּמַמְשִׁיךְ אֶת הַחֲמִיתָה, וְנוֹתֵן לְתוֹכָן. חַרְדָּל שֶׁשָּׁחֲקוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת - מֵבִיא דְּבַשׁ וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ, וְאֵין טוֹרֵף אֶלָּא מְעָרֵב. שׁוּם שֶׁרִסְקוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת - מֵבִיא גְּרִיסִין וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ, וְאֵין טוֹרֵף אֶלָּא מְעָרֵב. אֵין כּוֹתְשִׁין אֶת הַמֶּלַח בְּמַדּוֹךְ שֶׁל עֵץ, אֲבָל מְרַסְקָן הוּא בְּיַד שֶׁל סַכִּין וּבְעֵץ הַפָּרוּר וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. אֵין מְרַסְקִין דְּבֵלָה וּגְרוֹגָרוֹת וְחָרוּבִין לִפְנֵי זְקֵנִים בְּשַׁבָּת. אֲבָל מְרַסֵּק הוּא בְּיַד שֶׁל סַכִּין וּבְעֵץ הַפָּרוּר, וְאֵין חוֹשֵׁשׁ.

יד. **הַמּוֹלֵל** מְלִילוֹת מֵעֶרֶב שַׁבָּת - מְנַפֵּחַ עַל יָד עַל יָד וְאוֹכֵל, אֲבָל לֹא בַּקָּנוֹן וְלֹא בַּתַּמְחוּי. הַמּוֹלֵל מְלִילוֹת מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב - מְנַפֵּחַ בַּקָּנוֹן וּבַתַּמְחוּי, אֲבָל לֹא בַּטַּבְלָא וְלֹא בַּנָּפָה, וְלֹא בַּכְּבָרָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בַּחוֹל. רַבִּי דּוֹסְתַּאי בֶּן רַבִּי יַנַּאי אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מוֹלְלִין אֶת הַמָּלוּל וּמַצִּיעִין אֶת הַמּוּצָע, וְאוֹפִין אֶת הָאָפוּי, וּמְבַשְּׁלִים אֶת הַמְבֻשָּׁל.

נ. בַּגְּמָרָא: 'אַמִּיתָה', וְהוּא שֵׁם שֶׁל צֶמַח בּוֹשְׂמִי. **נא.** הַגְּרָ"א גָּרַס: בְּפִנִּים.

פֶּרֶק שִׁשָּׁה עָשָׂר

א. **אֵין** עוֹקְרִין בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מֵרְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל דּוֹחִין בָּהֶן עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ כֻּלָּן. כּוֹפִין אֶת הַפַּל בִּפְנֵי הָאֶפְרוֹחִים שֶׁיַּעֲלוּ וְשֶׁיֵּרְדוּ עָלֶיהָ, וְאָסוּר לְטַלְטְלוֹ.

ב. **כֵּיצַד** מְסַיְּעִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם-טוֹב? נוֹפְחִין בְּחוֹטְמוֹ, וְנוֹתְנִין דַּד לְתוֹךְ פִּיו, וְאוֹחֵז בַּוָּלָד שֶׁלֹּא יִפּוֹל. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מְרַחֲמִין הָיִינוּ עַל בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּיוֹם-טוֹב. קוֹשְׁרִין אֶת הַטַּבּוּר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: נוֹהֲגִין הָיִינוּ, אַף חוֹתְכִין. טוֹמְנִין אֶת הַשִּׁלְיָא כְּדֵי שֶׁלֹּא יוֹצֵן הַוָּלָד, כְּגוֹן בְּסֵפֶל שֶׁל שֶׁמֶן וּבִכְסוּת, וּבְקֻפָּה שֶׁל תֶּבֶן, וּמְהַלְּקְטִין לְמִילָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם לֹא הִלְקִיט - חַיָּב מִיתָה. וְכוֹרֵךְ עָלֶיהָ חוּטֵי צֶמֶר וְחוּטֵי פִּשְׁתָּן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִקְשֹׁר. וּמְזַלֵּף עָלֶיהָ אֶת הַחֹמִין. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאָדָם מְזַלֵּף אֶת הַחֹמִין עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ.

ג. **כָּל** זְמַן שֶׁעוֹסֵק בְּמִילָה - חוֹזֵר אַף עַל צִיצִין שֶׁאֵין מְעַכְּבִין אֶת הַמִּילָה, פֵּרֵשׁ, אֵין חוֹזֵר אֶלָּא עַל צִיצִין הַמְעַכְּבִין בִּלְבַד.

ד. **בֶּן** שִׁבְעָה - דּוֹחִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. בֶּן שְׁמֹנָה - אֵין דּוֹחִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. סָפֵק בֶּן שִׁבְעָה, סָפֵק בֶּן שְׁמֹנָה - אֵין דּוֹחִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. בֶּן שְׁמֹנָה - הֲרֵי הוּא

כְּאֶבֶן, וְאֵין מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ. אֲבָל אִמּוֹ שׁוֹחָה עָלָיו וּמֵנִיקָתוֹ. אֵין גּוֹדֵר טֻמְאָה מִן הַמֵּת, לֹא בָּאָדָם וְלֹא בִּכְלִים. אֵין מְטַמֵּא לֹא בַּזִּיבָה וְלֹא בַּצָּרַעַת, אֵין זוֹקֵק לַיִּבּוּם וְאֵינוֹ פּוֹטֵר מִן הַיִּבּוּם. וְאֵינוֹ מַאֲכִיל בַּתְּרוּמָה, וְאֵין פּוֹסֵל מִתְּרוּמָה, וְאֵינוֹ נוֹחֵל וְאֵינוֹ מַנְחִיל. פֵּרַשׁ מִמֶּנּוּ אֵבֶר - הֲרֵי הוּא כְּאֵבֶר מִן הַחַי. וּבָשָׂר - הֲרֵי הוּא כְּבָשָׂר מִן הַחַי. זֶה הַכְּלָל: כָּל זְמַן שֶׁהוּא חַי - אֵינוֹ לֹא כְּחַי וְלֹא כְּמֵת. מֵת - הֲרֵי הוּא כְּמֵת לְכָל דָּבָר. וְאֵיזֶהוּ בֶּן שְׁמֹנָה? כָּל שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו. רַבִּי אוֹמֵר: סִימָנָיו נִקָּרִין בּוֹ, צִפָּרְנָיו וְשַׂעֲרוֹ שֶׁלֹּא גָּמְרוּ. וּכְדֶרֶךְ שֶׁבֶּן שְׁמֹנָה בָּאָדָם נֵפֶל, כָּךְ בֶּן שְׁמֹנָה בִּבְהֵמָה גַּסָּה נֵפֶל. וְכֵן אַרְבָּעָה בְּדַקָּה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל שֶׁשָּׁהָה שְׁלֹשִׁים יוֹם בָּאָדָם - אֵינוֹ נֵפֶל, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר יח, טז): "וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה". וְכָל שֶׁשָּׁהָה שְׁמֹנָה יָמִים בַּבְּהֵמָה - אֵינוֹ נֵפֶל, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כב, כז): "וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה" וְגוֹ'.

ה. **נֹפֶת** לָרִאשׁוֹן וָמֵת, לַשֵּׁנִי וָמֵת, לַשְּׁלִישִׁי - לֹא תִנָּשֵׂא; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לַשְּׁלִישִׁי תִּנָּשֵׂא, לָרְבִיעִי לֹא תִנָּשֵׂא. הָיְתָה יוֹלֶדֶת זְכָרִים וְהֵן נִמּוֹלִים וּמֵתִים. מָלָה רִאשׁוֹן וָמֵת, שֵׁנִי וָמֵת, שְׁלִישִׁי לֹא תָמוּל; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שְׁלִישִׁי תָּמוּל, רְבִיעִי לֹא תָמוּל. מַעֲשֶׂה בְּאַרְבַּע אֲחָיוֹת בְּצִפּוֹרִי, שֶׁמָּלָה רִאשׁוֹנָה וָמֵת, שְׁנִיָּה וָמֵת, שְׁלִישִׁית וָמֵת, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְאָמַר, רְבִיעִית לֹא תָמוּל. אָמַר רַבִּי נָתָן: כְּשֶׁהָיִיתִי בַּמְּדִינָה שֶׁל קַפּוֹטְקָיָא - הָיְתָה שָׁם אִשָּׁה אַחַת

שֶׁהָיְתָה יוֹלֶדֶת זְכָרִים וְהֵן נִמּוֹלִין וּמֵתִים. מָלָה רִאשׁוֹן וָמֵת, שֵׁנִי וָמֵת, שְׁלִישִׁי הֵבִיאָתוֹ לְפָנַי, רְאִיתִיו שֶׁהָיָה יָרוֹק. נִסְתַּכַּלְתִּי בּוֹ וְלֹא מָצָאתִי בּוֹ דַּם בְּרִית. אָמְרוּ לִי: מַה אָנוּ לְמוּלוֹ? אָמַרְתִּי לָהֶם: הַמְתִּינוּ לוֹ עַד שֶׁיִּבָּנֵם בּוֹ דָּם. הַמְתִּינוּ לוֹ וּמָלוּהוּ, וְהָיָה. וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ 'נָתָן הַבַּבְלִי' עַל שְׁמִי.

ו. **הַמָּשׁוֹךְ** - צָרִיךְ שֶׁיְּמוֹל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מָשׁוֹךְ לֹא יְמוֹל מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְסֻכָּן. אָמְרוּ לוֹ: הַרְבֵּה מָלוּ בִּימֵי בֶּן כּוֹזִיבָא, וְהָיוּ לָהֶם בָּנִים וְלֹא מֵתוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית יז, יג): "הִמּוֹל יִמּוֹל" - 'אַפִּלּוּ מֵאָה פְּעָמִים'. וְאוֹמֵר (שָׁם יז, יד): "אֶת בְּרִיתִי הֵפַר" - 'לְרַבּוֹת אֶת הַמָּשׁוֹךְ'.

ז. **מִי** שֶׁנּוֹלַד מָהוּל, וְגֵר שֶׁנִּתְגַּיֵּר מָהוּל, וְתִינוֹק שֶׁעָבַר זְמַנּוֹ, וּשְׁאָר כָּל הַנִּמּוֹלִין - אֵין מָלִין אוֹתָן אֶלָּא בַּיּוֹם. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בִּזְמַנּוֹ אֵין מָלִין אוֹתוֹ אֶלָּא בַּיּוֹם. עָבַר זְמַנּוֹ - מָלִין אוֹתוֹ בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם הָיָה מְסֻרְבָּל בִּבְשָׂר - רוֹאִין אוֹתוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְקַשֶּׁה, אִם נִרְאָה עָרֵל - מָלִין אוֹתוֹ, וְאִם לָאו - אֵין מָלִין אוֹתוֹ.

ח. **אָמַר** רַבִּי יוֹסֵי: מִנַּיִן לְמִילָה שֶׁהִיא בְּמָקוֹם פְּרִי? שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא יט, כג): "וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת פִּרְיוֹ"; וְאוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית יז, יד): "וְעָרֵל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתוֹ" - 'מְמָקוֹם שֶׁהַוָּלָד נִבָּר אִם זָכָר אִם נְקֵבָה, מִשָּׁם מָלִין אוֹתוֹ'. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית

הַלֵּל עַל מִי שֶׁנּוֹלַד מָהוּל - שֶׁצָּרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עָרְלָה בְּבוּשָׁה, עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר כְּשֶׁהוּא מָהוּל, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: צָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית; וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: אֵין צָרִיךְ.

ט. **אָמַר** רַבִּי שִׁמְעוֹן: לֹא נֶחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, עַל מִי שֶׁהָיָה לוֹ לְמוֹל אַחַר שַׁבָּת וּמָלוֹ בְּשַׁבָּת - שֶׁהוּא חַיָּב, עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל מִי שֶׁהָיָה לוֹ לְמוֹל בְּעֶרֶב שַׁבָּת וּמָלוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב חַטָּאת וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אִי אַתָּה מוֹדֶה בְּמִי שֶׁהָיָה לוֹ לְמוֹל אַחַר שַׁבָּת וּמָלוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁהוּא חַיָּב, שֶׁהֶחְלִיף אֶת זְמַנּוֹ?! אַף מִי שֶׁהָיָה לוֹ לְמוֹל בְּעֶרֶב שַׁבָּת וּמָל בְּשַׁבָּת יְהֵא חַיָּב שֶׁכֵּן הֶחֱלִיף אֶת זְמַנּוֹ! אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: לֹא! אִם אָמַרְתָּ בְּמִי שֶׁהָיָה לוֹ לְמוֹל אַחַר שַׁבָּת וּמָלוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁהוּא חַיָּב, שֶׁאֵינוֹ בְּ׳קוּם מוֹל׳, תֹּאמַר בְּמִי שֶׁהָיָה לוֹ לְמוֹל עֶרֶב שַׁבָּת, וּמָלוֹ בְּשַׁבָּת, יְהֵא חַיָּב, שֶׁכֵּן בְּ׳קוּם מוֹל׳?! אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: נוֹתָר יוֹכִיחַ! שֶׁמֵּאָמֶשׁ בְּ׳קוּם אֱכוֹל׳, וְאִם אָכְלוֹ לְמָחָר - הֲרֵי זֶה חַיָּב! אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: לֹא! אִם אָמַרְתִּי בְּנוֹתָר שֶׁכֵּן אֵינוֹ בְּ׳קוּם אֱכוֹל בּוֹ בַּיּוֹם׳, תֹּאמַר בַּמִּילָה, שֶׁכָּל יוֹם בְּ׳קוּם מוֹל׳?

י. **מְפַקְּחִין** עַל סְפֵק נְפָשׁוֹת בְּשַׁבָּת, וְהַזָּרִיז - הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח! וְאֵין צָרִיךְ לְטוֹל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין. כֵּיצַד? נָפַל לַיָּם וְאֵין יָכוֹל לַעֲלוֹת, טָבְעָה סְפִינָתוֹ בַּיָּם וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲלוֹת - יוֹרְדִין וּמַעֲלִין אוֹתוֹ מִשָּׁם, וְאֵין צָרִיךְ לְטוֹל רְשׁוּת

מִבֵּית דִּין. נָפַל לַבּוֹר וְאֵין יָכוֹל לַעֲלוֹת - עוֹקְרִין לוֹ חוּלְיָא וְיוֹרְדִין וּמַעֲלִין אוֹתוֹ מִשָּׁם, וְאֵין צָרִיךְ לִטּוֹל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין. תִּינוֹק שֶׁנִּכְנַס לַבַּיִת וְאֵין יָכוֹל לָצֵאת - שׁוֹבְרִין הַדֶּלְתוֹת הַבַּיִת, וַאֲפִילּוּ הָיוּ שֶׁל אֶבֶן, וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִשָּׁם, וְאֵין צָרִיךְ לִטּוֹל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין. מְכַבִּין וּמַפְסִיקִין לַדֶּלֶקָה בְּשַׁבָּת. וְהַזָּרִיז - הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, וְאֵין צָרִיךְ לִטּוֹל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין.

יא. **מִי** שֶׁנִּשְׁכּוֹ נָחָשׁ - קוֹרִין לוֹ רוֹפֵא מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְשׁוֹחֲטִין לוֹ תַּרְנְגֹלֶת, וְגוֹזְזִין לוֹ כַּרְשִׁינִין. אוֹכֵל וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְעַשֵּׂר; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: צָרִיךְ לְעַשֵּׂר.

יב. **מְחַמִּין** חַמִּין לַחוֹלֶה בְּשַׁבָּת, בֵּין לְהַשְׁקוֹתוֹ וּבֵין לְרַפְּאוֹתוֹ, וְאֵין אוֹמְרִין: 'הַמְתִּינוּ לוֹ שֶׁמָּא יִחְיֶה', אֶלָּא סְפֵקוֹ דּוֹחֶה שַׁבָּת, וְלֹא סָפֵק שַׁבָּת זוֹ, אֶלָּא סָפֵק שַׁבָּת אַחֶרֶת. וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁיֵּעָשׂוּ דְּבָרִים בְּנָכְרִים וּבְקַטַנִּים, אֶלָּא בְּגְדוֹלִים שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל. אֵין אוֹמְרִים: 'יֵעָשׂוּ דְּבָרִים הַלָּלוּ עַל פִּי נָשִׁים, עַל פִּי נָכְרִים'; אֶלָּא מִצְטָרְפִין דַּעַת יִשְׂרָאֵל עִמָּהֶן.

יג. **אָמַר** רַבִּי יוֹסֵי: מִנַּיִן לְפִקּוּחַ נֶפֶשׁ שֶׁדּוֹחֶה שַׁבָּת? שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לא, יג): "אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ"; יָכוֹל בְּמִילָה וַעֲבוֹדָה וּפִקּוּחַ נֶפֶשׁ? תַּלְמוּד לוֹמַר: 'אַךְ' - חֵלֵק; פְּעָמִים שֶׁאַתָּה שׁוֹבֵת, פְּעָמִים שֶׁאִי אַתָּה שׁוֹבֵת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִילָה דּוֹחִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת. מִפְּנֵי מָה? מִפְּנֵי שֶׁחָבִין עָלֶיהָ כָּרֵת לְאַחַר זְמַן! וַהֲרֵי דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, וּמַה אִם עַל אֵבֶר אֶחָד מִמֶּנּוּ - דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, דִּין הוּא שֶׁיִּדְחֶה הַשַּׁבָּת

עַל בֶּ֫וֹ. אָמְרוּ לוֹ: מִמָּקוֹם שֶׁבָּאתָ, מַה ׀הַהֶ֫ן וַדַּאי וְלֹא סָפֵק, אַף כָּאן וַדַּאי וְלֹא סָפֵק. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָה: וְכִי בְּמַה הֶחֱמִירָה תוֹרָה, בְּעֲבוֹדָה אוֹ בְּשַׁבָּת? הֶחֱמִירָה בָּעֲבוֹדָה יֶתֶר מִשַּׁבָּת, שֶׁהָעֲבוֹדָה דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת וְאֵין שַׁבָּת דּוֹחָה אוֹתָהּ. וַהֲרֵי דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, וּמַה עֲבוֹדָה שֶׁדּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת - סְפֵק נְפָשׁוֹת דּוֹחֶה אוֹתָהּ, שַׁבָּת שֶׁעֲבוֹדָה דּוֹחָה אוֹתָהּ - אֵינוֹ דִּין שֶׁסְּפֵק נְפָשׁוֹת דּוֹחֶה אוֹתָהּ? הָא לָמַדְתָּ, שֶׁסְּפֵק נְפָשׁוֹת דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת.

יד. **רַבִּי** אַחָא אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (שְׁמוֹת כב, א): "אִם בַּמַּחְתֶּרֶת יִמָּצֵא הַגַּנָּב" וְגוֹ', בַּעַל הַבַּיִת מַהוּ? וַדַּאי אוֹ סָפֵק? תֵּיוִי אוֹמֵר: סָפֵק. אִם הוֹרְגִין נֶפֶשׁ לְהַחֲיוֹת נֶפֶשׁ בְּסָפֵק, דִּין הוּא שֶׁיִּדְחוּ אֶת הַשַּׁבָּת לְהַחֲיוֹת נֶפֶשׁ בְּסָפֵק, הָא לֹא נִתְּנוּ מִצְוֹת לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא לִחְיוֹת בָּהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא יח, ה): "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם" - 'וָחַי בָּהֶן וְלֹא שֶׁיָּמוּת בָּהֶן'; אֵין לְךָ דָּבָר עוֹמֵד בִּפְנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, חוּץ מֵעֲבוֹדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַגְּזֵרָה, אֲבָל בִּשְׁעַת הַגְּזֵרָה, אֲפִילּוּ מִצְוָה קַלָּה שֶׁבַּקַּלּוֹת - אָדָם נוֹתֵן נַפְשׁוֹ עָלֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כב, לב): "וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם". וְאוֹמֵר (מִשְׁלֵי טז, ד): "כֹּל פָּעַל ה' לַמַּעֲנֵהוּ".

פֶּרֶק שְׁבִעָה עָשָׂר

א. **אָמַר** רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי אָמְרוּ נוֹתְנִין לַתְּלוּיָה בְּיוֹם-טוֹב? בִּזְמַן שֶׁנִּתַּן לְתוֹכָהּ מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב. לֹא נִתַּן לְתוֹכָהּ מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב - לֹא יִתֵּן לְתוֹכָהּ בְּיוֹם-טוֹב. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: טוֹרֵף אָדָם חָבִית יֵינָהּ בְּשַׁבָּת, וְנוֹתֵן לַתְּלוּיָה בְּיוֹם-טוֹב. מְסַנְּנִין אֶת הַבִּיצָה בְּסוּדָרִין וּבִכְפִיפָה מִצְרִית. נוֹטֵל בַּכְּבָרָה וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הָאֲבוּם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: מְעָרִין לִכְבָרָה בְּשַׁבָּת.

ב. **אֵין** שׁוֹרִין אֶת הַחִלְתִּית בְּשַׁבָּת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּצוֹנֵן - מָתָר, בְּחַמִּין - אָסוּר. אֵין מְזַלְּחִין אֶת הַבַּיִת בְּכָל מִינֵי זְלָחִין, אֲבָל מְמַלֵּא חָבִית מַיִם, וְשׁוֹפֵךְ וְשׁוֹנֶה, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. גּוֹרְפִין מִלִּפְנֵי הַפֶּתַח וּמִסַּלְּקִין לַצְּדָדִין מִפְּנֵי הָרֵעִי - דִּבְרֵי רַבִּי דּוֹסָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּאן וְכָאן מְסַלְּקִין לַצְּדָדִין.

ג. **הַקַּשׁ** שֶׁיָּשַׁן עָלָיו מֵעֶרֶב שַׁבָּת - מְנַעְנְעוֹ בְּשַׁבָּת. לֹא יָשַׁן עָלָיו מֵעֶרֶב שַׁבָּת - לֹא יְנַעְנְעוֹ בְּיָדוֹ בְּשַׁבָּת. מַכְבֵּשׁ שֶׁל בַּעֲלֵי-בָתִּים שֶׁהִתִּירוּ לִהְיוֹת נוֹטֵל הֵימֶנּוּ אֶת הַכֵּלִים - נוֹטֵל אֶת הַמַּקֵּל וְאֶת הַלָּווּחִים וּמַחֲזִירָן לַשַּׁדָּה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כֵּלִים. כָּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דְּבָרִים הַנִּטָּלִין וּדְבָרִים שֶׁאֵין נִטָּלִין - נוֹטְלוֹ וְנוֹטְלִין הֵימֶנּוּ, וּמַחֲזִירוֹ לִמְקוֹמוֹ.

ד. **בֵּית** הִלֵּל אוֹמְרִים: מַגְבִּיהִין מֵעַל הַשֻּׁלְחָן עֲצָמוֹת וּקְלִפִּין. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְסַלֵּק אֶת הַטַּבְלָא כְּלָהּ וּמְנַעֲרָהּ.

זְכַרְיָה בֶּן אַבְקִילוֹס לֹא הָיָה נוֹהֵג, לֹא כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי, וְלֹא כְּדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל, אֶלָּא נוֹטֵל וּמַשְׁלִיךְ לְאַחַר הַמִּטָּה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: עַנְוָתָנוּתוֹ שֶׁל רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן אַבְקִילוֹס שָׂרְפָה אֶת הַהֵיכָל.

ח. **מְקַנְחִין** בְּזָנָב הַסּוּס, וּבְזָנָב הַפָּרָה, וּבְזָנָב שׁוּעָל, וּבְמַפָּה שֶׁל קוֹצִין, וּבְשֵׂעָר שֶׁל שׁוּעָל, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְקַנַּח בְּיָדוֹ וּבַמַּפָּה כְּדַרְכּוֹ שֶׁעוֹשֶׂה בְּחוֹל.

ו. **פֵּרוֹת** שֶׁנִּתְפַּזְּרוּ - מְלַקֵּט אֶחָד אֶחָד וְאוֹכֵל. נִתְעָרְבוּ לוֹ פֵּרוֹת בְּפֵרוֹת - בּוֹרֵר וְאוֹכֵל בּוֹרֵר וּמַנִּיחַ עַל הַשֻּׁלְחָן; בּוֹרֵר וּמַשְׁלִיךְ לִפְנֵי בְּהֶמְתּוֹ. בָּרַק אֵלּוּ בְּפְנֵי עַצְמוֹ וְאֵלּוּ בְּפְנֵי עַצְמָן, אוֹ שֶׁקִּטֵּט מִתּוֹכָן עָפָר וּצְרוֹרוֹת - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

ז. **פַּגָּה** שֶׁטָּמְנָהּ בְּתֶבֶן, וְכֵן חֲרָרָה שֶׁטָּמְנָה בְּגָחָלִים, אִם מְגֻּפָּה מִקְצָתָהּ - נוֹטֵל. וְאִם לָאו - אֵינוֹ נוֹטֵל. אֶלְעָזָר בֶּן תַּדָּאי אוֹמֵר: תּוֹחֲבָן בְּשַׁפּוּד אוֹ בְּסַכִּין וְנוֹטְלָן בְּשַׁבָּת.

ח. **אֵין** מַטְבִּילִין אֶת הַכְּלִי עַל גַּבֵּי מֵימָיו לְטַהֲרוֹ בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין מַשִּׁיקִין אֶת הַמַּיִם בִּכְלִי אֶבֶן לְטַהֲרָן בְּשַׁבָּת - דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מַטְבִּילִין אֶת הַמַּיִם בְּיוֹם-טוֹב, וּמַשִּׁיקִין אֶת הַמַּיִם בִּכְלִי אֶבֶן לְטַהֲרָן, אֲבָל לֹא לְהַטְבִּילָן. כֵּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּאַב הַטֻּמְאָה - אֵין מַטְבִּילִין אוֹתָן בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. אֲבָל מְמַלֵּא הוּא כּוֹס אוֹ דְּלִי אוֹ קַתּוֹן לִשְׁתּוֹת, וּמְחַשֵּׁב עֲלֵיהֶן וּמַטְבִּילָן, טוֹבֵל כְּדַרְכּוֹ מִטֻּמְאָה חֲמוּרָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִטֻּמְאָה קַלָּה.

ט. קוֹרֵעַ אָדָם אֶת הָעוֹר שֶׁעַל פִּי הֶחָבִית שֶׁל יַיִן וְשֶׁל מוּרְיָם, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת זְנוּק. אֵין פּוֹתְחִין לְפָסִין סְתוּמוֹת. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מַתִּיר.

י. אֵין סָכִין אֶת הַכֵּלִים בִּשְׁבִיל לְיַפּוֹתָן. אִם לְנַאוֹתָן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן - מֻתָּר. לֹא יִתֵּן אָדָם שֶׁמֶן עַל גַּבֵּי טַבְלָא שֶׁל שַׁיִשׁ לְהִתְעַגֵּל עָלֶיהָ, לְפִי שֶׁאֵין סָכִין, וְאֵין נוֹפְחִין, וְאֵין מַדִּיחִין אֶת הַקַּרְקַע בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת.

יא. הָרוֹחֵץ בַּמְּעָרָה וּבְמֵי טְבֶרְיָא, וְנִסְתַּפֵּג אֲפִלּוּ בְּעֶשֶׂר אַלּוּנְטִיאוֹת לֹא יְבִיאֵם בְּיָדוֹ. וְכֵן עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם בַּמִּדָּה הַזֹּאת, וְאִם צָרִיךְ לָהֶם - מַמְתִּין לָהֶם עַד שֶׁיְּנַגֵּב וְנוֹטְלָן וּבָא לוֹ. לֹא יִתֵּן אָדָם שֶׁמֶן עַל גַּבֵּי רֹאשׁוֹ וְיֵלֵךְ לַמֶּרְחָץ, אֲבָל סָךְ כָּל גּוּפוֹ וּמְקַנֵּחַ כָּל גּוּפוֹ אֵבֶר אֵבֶר. מוֹלִיךְ אָדָם שֶׁמֶן הַרְבֵּה בְּאַלּוּנְטִיוֹת הַרְבֵּה לַמֶּרְחָץ, וְסָךְ כָּל גּוּפוֹ אֵבֶר אֵבֶר וּמְקַנֵּחַ כָּל גּוּפוֹ אֵבֶר אֵבֶר, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: טְרַקְלִין שֶׁהִסִּיק מֵעֶרֶב שַׁבָּת מְטַיֵּל בְּיוֹם שַׁבָּת, לֹא הִסִּיקוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לֹא יְטַיֵּל בָּהּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת.

יב. אֵין מְנָרְדִין בְּמִגֵּרֶדֶת בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מַתִּיר. וְכֵן הָיָה רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שֶׁאִם הָיוּ יָדָיו מְלֻכְלָכוֹת בְּטִיט וּבְצוֹאָה - מְנָרְדָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יְטַנְּפוּ אֶת כֵּלָיו.

יג. הָרוֹחֵץ בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא, לֹא יְזַקְּפוּ עָלָיו אֲחֵרִים, אֲבָל מְזַקֵּף הוּא עַל יְדֵי עַצְמוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר:

אַף לֹא יְזַלֵּף הוּא עַל יְדֵי עַצְמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמַּרְבֶּה הֶבֶל וּמְכַבֶּה אֶת הַקַּרְקַע, אֲבָל רוֹחֵץ כְּדַרְכּוֹ וְעוֹלֶה.

יד. **רַבִּי** שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין הוֹרְגִין אֶת הַמַּאֲכֶלֶת בְּשַׁבָּת, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין פּוֹסְקִין צְדָקָה לָעֲנִיִּים בְּשַׁבָּת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֲפִלּוּ לְהַשִּׁיא יָתוֹם וִיתוֹמָה, וְאֵין מְשַׁדְּכִין בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, וְאֵין מִתְפַּלְּלִין עַל הַחוֹלֶה בְּשַׁבָּת; וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין.

טו. **הַמַּפָּלָה** אֶת בֵּלָיו - הֲרֵי זֶה מוֹלֵל וְזוֹרֵק, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַהֲרֹג. **אַבָּא** שָׁאוּל אוֹמֵר: נוֹטֵל וְזוֹרֵק וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִמְלוֹל. **לֹא** יַפָּלֶה אָדָם אֶת בֵּלָיו בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מִפְּנֵי הַכָּבוֹד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף בַּחוֹל אֵין עוֹשִׂין אַפְקְטְוִיזִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מִפְּנֵי הַכָּבוֹד.

טז. **לֹא** יַשְׁטִיחַ אָדָם אֶת בֵּלָיו בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לְנַגְּבָן אֲפִלּוּ מִן הַזֵּעָה. אֵין רָצִים בְּשַׁבָּת כְּדֵי לְהִתְעַמֵּל, אֲבָל מְטַיֵּל כְּדַרְכּוֹ אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. בְּהֵמָה שֶׁאָבְלָה פֵּרוֹת הָרְבֵּה - מְטַיְּלִין אוֹתָהּ בֶּחָצֵר בְּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תָּמוּת.

יז. **אֵין** מְבַקְּרִין אֶת הַמּוּמִין בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. אִם לְבוֹ בַיּוֹם - מְבַקְּרִין אֶת הַמּוּמִין בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם-טוֹב.

פֶּרֶק שְׁמוֹנָה עָשָׂר

א. **כְּתָב** הַמְהַלֵּךְ תַּחַת הַצּוּרוֹת וְתַחַת הַדְּיוּקָנָאוֹת - אֵין מְסְתַּכְּלִין בּוֹ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אַף בַּחוֹל אֵין מְסְתַּכְּלִין בְּדְיוּקָנָאוֹת, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא יט, ד): "אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים" וְגוֹ'. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: אִם רָאִיתָ צַדִּיק שֶׁיָּצָא לַדֶּרֶךְ וְאַתָּה מְבַקֵּשׁ לָצֵאת לְאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ - הַקְּדִים עַל יָדוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ אַחֵר עַל יָדוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים, כְּדֵי שֶׁתֵּצֵא עִמּוֹ בַּדֶּרֶךְ, מִפְּנֵי שֶׁמַּלְאֲכֵי שָׁלוֹם מְלַוִּין אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים צא, יא): "כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ" וְגוֹ'. וְאִם רָאִיתָ רָשָׁע שֶׁיָּצָא לַדֶּרֶךְ וְאַתָּה מְבַקֵּשׁ לָצֵאת לְאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ - הַקְּדִים עָלָיו שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ אַחֵר עָלָיו שְׁלֹשָׁה יָמִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵצֵא עִמּוֹ לַדֶּרֶךְ, מִפְּנֵי שֶׁמַּלְאֲכֵי שָׁטָן מְלַוִּין אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קט, ו): "הַפְקֵד עָלָיו רָשָׁע" וְגוֹ'.

ב. **רַבִּי** שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הַשּׁוֹשְׁבִינִין וְכָל בְּנֵי חֻפָּה מְפִיסִין עַל מָנוֹתֵיהֶן, שֶׁאִם הוֹתִירוּ - מַחֲזִירִין לַשִּׁדָּה. מֵפִיס אָדָם אֶת אוּרְחָיו וְאוּרְחָיו מְפִיסִין זֶה עִם זֶה, כְּדֵי שֶׁיִּטּוֹל חֶלְקוֹ תְּחִלָּה, לֹא שֶׁיִּטּוֹל שֶׁלּוֹ וְשֶׁל חֲבֵרוֹ. מוֹנֶה אָדָם אֶת אוּרְחָיו כַּמָּה בִּפְנִים כַּמָּה בַּחוּץ, וְכַמָּה מָנוֹת צָרִיךְ שֶׁיְּתַקֵּן לָהֶם - מִן הַכְּתָב שֶׁעַל גַּבֵּי הַכְּתָל, אֲבָל לֹא מִן הַטַּבְלָא, וְלֹא מִן הַפִּנְקָס, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחוֹל.

ג. **מְחַשֵּׁב** אָדָם יְצִיאוֹתָיו כַּמָּה הוֹצִיא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְכַמָּה הוֹצִיא לַפּוֹעֲלִין, וְכַמָּה הוֹצִיא לָאוּרְחִין, מִן הַכְּתָל

שֶׁהוּא לְשֶׁעָבַר, אֲבָל לֹא מִן הַכָּתֻל שֶׁהוּא לֶעָתִיד לָבֹא. מוֹצִיא אָדָם מִמַּה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְנוֹתֵן לִפְנֵי הָאוּרְחִין, כְּגוֹן אֱגוֹזִים תְּמָרִים וּקְלָיוֹת. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אוֹ חָסֵר אוֹ יָתֵר.

ד. **הַמִּכְתָּבִין** שֶׁבַּבְּרֵכִים - אֵין קוֹרִין בָּהֶן, אִם הָיָה דָּבָר שֶׁהוּא צָרִךְ מְדִינָה - מֻתָּר. כָּל חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן, בֵּין שֶׁעָבְרוּ וּבֵין לֶעָתִיד לָבֹא - אֵין מְחַשְּׁבִין אוֹתָן בְּשַׁבָּת. חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁאֵין אָפְשָׁ מַה בְּכָךְ - מְחַשְּׁבִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת.

ה. **לֹא** יְסַיֵּל אָדָם עַל שִׂפַּת שֶׁל מְדִינָה כְּדֵי שֶׁתֶּחֱשַׁךְ וְיִכָּנֵס וְיִרְחוֹץ, וְלֹא עַל הַתְּחוּם כְּדֵי שֶׁתֶּחֱשַׁךְ וְיָבִיא פֵּרוֹת, אֲבָל מַחְשִׁיךְ הוּא לִשְׁמוֹר וּמֵבִיא פֵּרוֹת בְּיָדוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

ו. **לֹא** יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: 'הַנִּרְאֶה שֶׁתַּעֲמֹד עִמִּי לָעֶרֶב'? רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר: אוֹמֵר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: 'הַנִּרְאֶה שֶׁתַּעֲמֹד עִמִּי לָעֶרֶב'? אֵין מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְהָבִיא אֶת הַבְּהֵמָה, אִם הָיְתָה חוּץ לַתְּחוּם - קוֹרֵא לָהּ וְהִיא בָּאָה.

ז. **מַחְשִׁיכִין** עַל הַתְּחוּם לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי כַּלָּה וְעַל עִסְקֵי מֵת. זֶה הַכְּלָל אָמַר אַבָּא שָׁאוּל: כָּל שֶׁאֵנִי זַכַּאי בַּאֲמִירָתוֹ רַשַּׁאי אֲנִי לְהַחֲשִׁיךְ עָלָיו. וְעַל עִסְקֵי הַמֵּת לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִים, וְאוֹמֵר לוֹ: 'אִם לֹא מָצָאתָ בְּמָקוֹם

פְּלוֹנִי - הָבֵא מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי'; 'אִם לֹא מָצָאתָ בְּמָנֶה - הָבֵא בִּמְאתַיִם'; רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ סְכוּם מִקָּח.

ח. **נָכְרִי** שֶׁהֵבִיא חֲלִילִין בְּשַׁבִּיל יִשְׂרָאֵל בְּשַׁבָּת - לֹא יִסְפּוֹד בָּהֶן אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל יִשְׂרָאֵל אַחֵר - מֻתָּר. עָשׂוּ לוֹ אָרוֹן וְחָפְרוּ לוֹ קֶבֶר - לֹא יִקָּבֵר בּוֹ אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל יִשְׂרָאֵל אַחֵר - מֻתָּר.

ט. **פֵּרוֹת** שֶׁיָּצְאוּ חוּץ לַתְּחוּם וְחָזְרוּ בְּשׁוֹגֵג - יֵאָכְלוּ. בְּמֵזִיד - לֹא יֵאָכְלוּ. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: חָזְרוּ לִמְקוֹמָן - יֵאָכְלוּ. לְמָקוֹם אַחֵר - לֹא יֵאָכְלוּ. הֶחְזִירָן חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, בֵּין לִמְקוֹמָן בֵּין לְמָקוֹם אַחֵר - הֲרֵי אֵלּוּ יֵאָכְלוּ.

י. **כֵּלִים** שֶׁשָּׁבְתוּ בָּעִיר, וְכֵן כֵּלִים שֶׁל אֲחֵרִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹךְ הָעִיר - הֲרֵי אֵלּוּ כְּאַנְשֵׁי הָעִיר וְיֵשׁ לָהֶם אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ, מַה שֶּׁהֵבִיא נָכְרִי מִחוּץ לַתְּחוּם - לֹא יְזִיזֵם מִמְּקוֹמָן.

יא. **נוֹתְנִין** כְּלֵי מִיקָר[נב] וּכְלֵי מַתָּכוֹת עַל גַּבֵּי כִּרְסוֹ שֶׁל מֵת. וּפוֹקְקִין לוֹ אֶת נְקָבָיו, וְעָלָיו אָמַר שְׁלֹמֹה (קֹהֶלֶת יב, ו): "עַד אֲשֶׁר לֹא יָרֻתַּק" וְגוֹ'. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הָרוֹצֶה לְאַמֵּץ אֶת עֵינֵי הַמֵּת בְּשַׁבָּת - נוֹפֵחַ יַיִן בְּחוֹטְמוֹ וְנוֹתֵן שֶׁמֶן בִּשְׁנֵי רֵיסֵי עֵינָיו, וְהֵן מִתְאַמְּצִין מֵאֲלֵיהֶן. וְכֵן הָיָה

נב. כֵּלִים שֶׁמְּבִיאִים קְרִירוּת, כְּגוֹן כְּלֵי זְכוּכִית.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֲפִלּוּ קָטָן בֶּן יוֹמוֹ חַי מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, וַאֲפִלּוּ דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מֵת אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאָדָם חַי - עוֹסֵק בְּמִצְוֹת, לְפִיכָךְ מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, מֵת - בָּטֵל מִן הַמִּצְוֹת, לְפִיכָךְ אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֲפִילוּ קָטָן בֶּן יוֹמוֹ חַי - אֵין מְשַׁמְּרִין אוֹתוֹ, לֹא מִן הַחֻלְדָּה וְלֹא מִן הָעַכְבָּרִים, שֶׁהַכֶּלֶב רוֹאֶה אוֹתוֹ וּבוֹרֵחַ. וַאֲפִילוּ עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן מֵת מְשַׁמְּרִים אוֹתוֹ מִן הַחֻלְדָּה וּמִן עַכְבָּרִים, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאָדָם חַי מוֹרָאוֹ מֻטָּל עַל הַבְּרִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ט, ב): "וּמוֹרַאֲכֶם וְחִתְּכֶם יִהְיֶה" וְגוֹ'. מֵת - בָּטֵל מוֹרָאוֹ מִן הַבְּרִיּוֹת.

יב. **מִי** שֶׁהֶחְשִׁיךְ בַּדֶּרֶךְ - נוֹתֵן כִּיסוֹ לַנָּכְרִי. וְאִם אֵין עִמּוֹ נָכְרִי - מַנִּיחוֹ עַל הַחֲמוֹר. הִגִּיעַ לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה - נוֹטֵל אֶת הַכֵּלִים הַנִּטָּלִים בְּשַׁבָּת. וְשֶׁאֵינָם נִטָּלִין, מַתִּיר אֶת הַחֲבָלִים וְהַשַּׁקִּים נוֹפְלִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִם הָיָה עָלָיו שָׁלִיךְ[נג] מָלֵא - נִכְנַס תַּחְתָּיו וּמְפָרְקוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּנָכְרִי הַמַּכִּירוֹ, אֲבָל בְּנָכְרִי שֶׁאֵין מַכִּירוֹ - מְהַלֵּךְ אַחֲרָיו עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ.

יג. **אֵיזוֹ** הַמְרָאָה? כָּל שֶׁמַּרְבִּיצוֹ וְעוֹקֵם אֶת צַוָּארוֹ וְנוֹתֵן מַיִם וְכַרְשִׁינִין בְּאֶחָד. אֵיזֶהוּ הוּא הַלְעָטָה? כָּל שֶׁמַּאֲבִילָהּ מְעֻמָּד, וְנוֹתֵן מַיִם בִּפְנֵי עַצְמָן וְכַרְשִׁינִין בִּפְנֵי עַצְמָן. מְהַלְּקְטִין

נג. שַׁק

אַוָּזִין וְתַרְנְגוֹלִין וְיוֹנֵי הַרְדְּסִיאוֹת, נוֹתְנִין לִפְנֵיהֶן מַיִם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמְּהַקְּקִטִין. אֵין מְהַקְּקִטִין לְיוֹנֵי שׁוֹבָךְ וּלְיוֹנֵי עֲלִיָּה. וְלַצִּפֳּרִין שֶׁקִּנְּנוּ בַּטְּפִיחַ וּבַבִּימָה. וְאֵין נוֹתְנִין לִפְנֵיהֶן מַיִם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין מְהַקְּקִטִין.

יד. **נִדְרֵי** שַׁבָּת - מְפִירִין אוֹתָן בְּשַׁבָּת. מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ נִדְרֵי שַׁבָּת מְפִירִין אוֹתָן בְּשַׁבָּת? שֶׁאִם חָשְׁבָה וְלֹא הֵפֵר - אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר.

טו. **הַמְשַׁמֵּר** זְרָעִים מִפְּנֵי עוֹפוֹת, וּמִקְשָׁאוֹת מִפְּנֵי חַיּוֹת - מְשַׁמֵּר כְּדַרְכּוֹ בְּשַׁבָּת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְסַפֵּק, וְלֹא יְרַקֵּד, וְלֹא יַטְפִּיחַ, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּחוֹל.

טז. **הַשּׂוֹכֵר** אֶת הַפּוֹעֵל לִשְׁמוֹר לוֹ אֶת הַפָּרָה וְלִשְׁמוֹר לוֹ אֶת הַתִּינוֹק - לֹא יִתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ שֶׁל שַׁבָּת, לְפִיכָךְ אֵין אַחֲרָיוּתוֹ עָלָיו בְּשַׁבָּת. אִם הָיָה שְׂכִיר שַׁבָּת, שְׂכִיר חֹדֶשׁ, שְׂכִיר שָׁנָה, שְׂכִיר שָׁבוּעַ - נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ שֶׁל שַׁבָּת, לְפִיכָךְ אַחֲרָיוּתוֹ עָלָיו בְּשַׁבָּת. לֹא יֹאמַר לוֹ: 'תֵּן לִי שְׂכָרִי שֶׁל שַׁבָּת', אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ: 'תֵּן לִי שְׂכָרִי שֶׁל עֲשָׂרָה יָמִים'.

יז. **לֹא** עוֹלִין בָּאִילָן, וְלֹא רוֹכְבִין עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה, וְלֹא שָׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְלֹא מְסַפְּקִין, וְלֹא מְטַפְּחִין, וְלֹא מְרַקְּדִין בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים.

מַסֶּכֶת עֵרוּבִין

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **מָבוֹי** שֶׁגָּבוֹהַּ מֵעֲשָׂרִים אַמָּה יוֹתֵר מִפִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל - יְמַעֵט, בֵּיצַד עוֹשֶׂה? מַנִּיחַ קוֹרָה מִשִּׁפַּת עֶשְׂרִים וּלְמַטָּה. וְהָרָחָב מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת מִפִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל - הֲרֵי זֶה צָרִיךְ לְמַעֵט. בֵּיצַד מְמַעֲטוֹ? עוֹשֶׂה לוֹ פֶּס וּמְמַעֲטוֹ עַד עֶשְׂרִים אַמָּה. מָבוֹי שֶׁיֵּשׁ לוֹ צוּרַת הַפֶּתַח, אַף עַל פִּי שֶׁרָחָב מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת - הֲרֵי זֶה אֵין צָרִיךְ לְמַעֵט.

ב. **רַבִּי** אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הֶכְשֵׁר מָבוֹי בַּפָּחָיִם. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהָלַךְ אֵצֶל רַבִּי יוֹסֵי בֶּן פְּרִידָה לְאוּבְלִין, וּמָצָא שֶׁיּוֹשֵׁב בְּמָבוֹי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא לֶחִי אֶחָד. אָמַר לוֹ: בְּנִי! עֲשֵׂה לֶחִי אַחֵר. אָמַר לוֹ: וְכִי לְסוֹתְמוֹ אֲנִי צָרִיךְ? אָמַר לוֹ: יִפָּתֵם, וּמַה רְאָיָה לַשַּׁבָּת בְּכָךְ?

ג. **אָמַר** רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל מָבוֹי שֶׁהוּא פָּחוֹת מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ בְּלוּם. עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל רָחָב מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעֶשֶׂר אַמּוֹת, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֶחִי וְקוֹרָה. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: לֶחִי אוֹ קוֹרָה. קוֹרָה הַיּוֹצֵאת מִכֹּתֶל זֶה וְאֵינָהּ נוֹגַעַת בְּכֹתֶל

זֶה. וְכֵן שְׁתֵּי קוֹרוֹת, אַחַת יוֹצְאָה מִכֹּתֶל זֶה וְאַחַת יוֹצְאָה מִכֹּתֶל זֶה, וְאֵינָן נוֹגְעוֹת זוֹ בְּזוֹ, פָּחוֹת מִשְּׁלוֹשָׁה - אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת, שְׁלֹשָׁה - צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת. אַרְבָּעָה צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת. וְכֵן שְׁתֵּי קוֹרוֹת הַמַּתְאִימוֹת, לֹא בְזוֹ כְּדֵי לְקַבֵּל אָרְיחַ וְלֹא בְזוֹ כְּדֵי לְקַבֵּל אָרְיחַ, אִם מְקַבְּלוֹת אָרְיחַ לָרֹחְבּוֹ טֶפַח - אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת. וְאִם לָאו - צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת, וְאִם לָאו - צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם מְקַבְּלוֹת אָרְיחַ לְאָרְכּוֹ שְׁלֹשָׁה - אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת, וְאִם לָאו - צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת.

ד. הָיוּ שְׁתֵּי קוֹרוֹת קְטַנּוֹת יוֹצְאוֹת מִן הַכֹּתֶל, מְבְדָּלוֹת זוֹ מִזּוֹ, וּמְקַבְּלוֹת אָרְיחַ לָרֹחְבּוֹ טֶפַח; רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: יוֹשֵׁב לְאָרְכּוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.

ה. הָיָה אַחַת לְמַעְלָה וְאַחַת לְמַטָּה; רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רוֹאִין אֶת הָעֶלְיוֹנָה כְּאִלּוּ הִיא לְמַטָּה, וְאֶת הַתַּחְתּוֹנָה כְּאִלּוּ הִיא לְמַעְלָה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְהֵא הָעֶלְיוֹנָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרִים אַמָּה, וְהַתַּחְתּוֹנָה לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים.

ו. הָיְתָה זוֹ יוֹצֵאת מִכֹּתֶל זֶה, וְזוֹ יוֹצְאָה מִכֹּתֶל זֶה, אוֹ שֶׁהָיְתָה יוֹצֵאת מִכֹּתֶל זֶה וְאֵין מַגַּעַת בְּכֹתֶל אַחֵר, אוֹ שֶׁהָיְתָה רְחָבָה מֵרֹאשָׁהּ אֶחָד וּקְצָרָה מֵרֹאשָׁהּ אֶחָד, אִם יֵשׁ שָׁם שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - הֲרֵי זֶה צָרִיךְ לְמַעֵט. רַבָּן שִׁמְעוֹן

בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַרְבָּעָה. הָיְתָה יוֹצְאָה מִכֹּתֶל זֶה וּמַגַּעַת בְּכֹתֶל אַחֵר, אִם גְּבוֹהָה הֵימֶנּוּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - הֲרֵי זֶה צָרִיךְ לְמַעֵט. עֲשׂוּיָה מִדְּרוֹן וּמְכַבֶּלֶת אָרִיחַ בָּנוּי, אִם יוֹשֵׁב כְּדַרְכּוֹ עָלֶיהָ - אֵין צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ צַד הַשֵּׁנִי, וְאִם לָאו - צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ צַד הַשֵּׁנִי.

ז. הָעוֹשָׂה לְחָיַיִם לְמָבוֹי גְּבוֹהִים מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אוֹ מְשׂוּבִים מִן הַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - הֲרֵי זֶה צָרִיךְ לְמַעֵט. מָבוֹי הַמְקֹרֶה מֵרוּחַ אַחַת, וְהִדְלָה עָלָיו אֶת הַגֶּפֶן, וְאֶת הַדַּלַּעַת, וְאֶת הַקִּסּוֹם, מֵרוּחַ אַחֶרֶת - אֵין צָרִיךְ כְּלוּם. עָשָׂה לְחָיַיִם לְמָבוֹי גְּבוֹהִין מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, אוֹ מְשׂוּבִין מִן הַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - הֲרֵי זֶה צָרִיךְ לְמַעֵט. אַבְנֵי בִנְיָן הָיוּ יוֹצְאוֹת מִן הַכֹּתֶל, וּבֵין זוֹ לְזוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים - אֵין צָרִיךְ לֶחִי וְקוֹרָה אוֹתוֹ מָקוֹם. אַבְנֵי גֵּדֶר הַיּוֹצְאוֹת מִן הַגֵּדֶר מֻבְדָּלוֹת זוֹ מִזּוֹ פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה - אֵין צָרִיךְ לֶחִי אַחֵר. שְׁלֹשָׁה - צָרִיךְ לֶחִי אַחֵר.

ח. כֹּתֶל שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד בָּנוּי מֻחְבָּרוֹ, בֵּין שֶׁנִּרְאֶה מִבַּחוּץ וְשָׁוֶה מִבִּפְנִים, וּבֵין שֶׁנִּרְאֶה מִבִּפְנִים וְשָׁוֶה מִבַּחוּץ - נִדּוֹן מְשׁוּם לֶחִי. הָיְתָה קָרֶן זָוִית זוֹ יוֹצְאָה מִכֹּתֶל זֶה, וְקֶרֶן זָוִית יוֹצְאָה מִכֹּתֶל זֶה - נִדּוֹנִית כִּלְחָיַיִם. עָשָׂה לֶחִי לְמָבוֹי - אֵין לוֹ אֶלָּא חֲצִי מָבוֹי.

ט. עוֹשִׁין פַּסִּין לַבּוֹרִיּוֹת, אַרְבָּעָה דְּיוֹמְדִין נִרְאִין כִּשְׁמוֹנָה, הָיְתָה שָׁם אֶבֶן אַחַת מְרֻבַּעַת - רוֹאִין כְּאִלּוּ

שֶׁתֶּחֱלֵק, וְיֵשׁ בָּהּ אַמָּה לְכָאן וְאַמָּה לְכָאן - נִדּוֹן מִשּׁוּם דְּיוֹמָד, וְאִם לָאו - אֵין נִדּוֹן מִשּׁוּם דְּיוֹמָד. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: הָיְתָה עֲגֻלָּה, רוֹאִין אוֹתָהּ, שֶׁאִם תֶּחֱקֵק, וְיֵשׁ בָּהּ שִׁשָּׁה טְפָחִים מִצַּד זֶה, וְשִׁשָּׁה טְפָחִים מִצַּד זֶה, כִּדְיוֹמְדִין - נִדּוֹנִית כְּפַפִּין.

י. **וְכַמָּה** יְהֵא בֵּינֵיהֶן? כִּמְלֹא שְׁתֵּי רְבָקוֹת שֶׁל שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ בָּקָר. כַּמָּה רֹאשָׁהּ וְרֻבָּהּ שֶׁל פָּרָה? שְׁתֵּי אַמּוֹת. עָבְיָהּ שֶׁל פָּרָה - אַמָּה וּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי אַמָּה, שֶׁהֵן כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה אַמָּה. כַּמָּה הֵן מְקֹרָבִין? כְּדֵי רֹאשָׁהּ וְרֻבָּהּ שֶׁל פָּרָה, וְכַמָּה הֵן מְרֻחָקִין? אֲפִלּוּ כּוֹר אֶפְלִּוּ כוֹרִים - מָתָר, וּבִלְבַד שֶׁיְּרֻבֶּה בַּפַּפִּין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בֵּית סָאתַיִם - מָתָר. יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם - אָסוּר. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה: אִי אַתָּה מוֹדֶה בְּדִיר, וְסַהַר, וּמְקִצָּה, וְחָצֵר, אֲפִלּוּ בֵּית חֲמֵשֶׁת כּוֹרִים וּבֵית עֲשָׂרָה כּוֹרִים שֶׁהוּא מָתָר? אָמַר לָהֶם: זוֹ מְחִיצָה, וְאֵלּוּ פַּפִּין. אַף זוֹ, רָצָה לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים - עוֹשֶׂה. וְאִם רָצָה לְרַבּוֹת - יְרַבֶּה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כּוֹר שֶׁהוּא בֵּית סָאתַיִם עַל בֵּית סָאתַיִם - אֵינוֹ מָתָר. וְלֹא אָמְרוּ לְהַרְחִיב, אֶלָּא כְּדֵי רֹאשָׁהּ וְרֻבָּהּ שֶׁל פָּרָה בִּלְבַד.

יא. **הָיְתָה** גְּבוֹהָה מִשָּׁלֹשׁ רוּחוֹתֶיהָ וּנְמוּכָה מֵרוּחַ אַחַת - רוֹאִין אֶת הַנָּמוּךְ כְּאִלּוּ הוּא פָּתַח, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא הַנָּמוּךְ יֶתֶר עַל הַגְּבוֹהָה. הָיְתָה נְמוּכָה מִשְּׁלֹשׁ רוּחוֹתֶיהָ

וּגְבוֹהָה מֵרוּחַ אַחַת - אֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה, אֶלָּא לַגָּבוֹהַּ בִּלְבַד. הָיָה שָׁם אִילָן אוֹ גֶּדֶר אוֹ מְחִיצַת הַקָּנִים - נִדּוֹנִין כְּפַסִּין.

יב. הָיְתָה חָצֵר פְּתוּחָה לְבֵינֵיהֶם, שֶׁרֹאשָׁהּ אֶחָד נִכְנָס לְבֵין הַפַּסִּין, מִתּוֹכָהּ לְבֵין הַפַּסִּין וּמִבֵּין הַפַּסִּין לְתוֹכָהּ - מָתָר לְטַלְטֵל, אֲבָל שְׁתַּיִם - אָסוּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁלֹּא עֵרְבוּ, אֲבָל עֵרְבוּ - מָתָר. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא אוֹמֵר: אֵין עוֹשִׂין פַּסִּין אֶלָּא לִבְאֵר הָרַבִּים בִּלְבַד. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לַכֹּל עוֹשִׂין פַּסִּין חוּץ מִבּוֹר הַיָּחִיד בִּלְבַד.

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. שַׁיָּרָה שֶׁחָנְתָה בַּבִּקְעָה וְהַקִּיפוּהָ בְּאָכָפִין, בַּעֲבִיטִין, בִּשְׁלִיפוֹת, וּבַקָּנִין, וּבַקּוֹלְחוֹת, אֲפִלּוּ שְׁלֹשָׁה חֲבָלִים, זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה - מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין גָּמָל לְגָמָל כִּמְלֹא גָּמָל, וּבֵין עָבִיט לְעָבִיט כִּמְלֹא עָבִיט, וּבֵין אִיכּוּף לְאִיכּוּף כִּמְלֹא אִיכּוּף. מַקִּיפִין בַּקָּנִים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין קָנֶה לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס הַגְּדִי.

ב. נִמְצֵאתָ אַתָּה אוֹמֵר, שָׁלֹשׁ מִדּוֹת בַּמְּחִצּוֹת: כָּל שֶׁהוּא פְּחוֹת מִשְּׁלוֹשָׁה - צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין זֶה לָזֶה שְׁלֹשָׁה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְזַדַּקֵּר הַגְּדִי בְּבַת רֹאשׁ. כָּל שֶׁהוּא שְׁלֹשָׁה,

וּמִשְּׁלֹשָׁה וְעַד אַרְבָּעָה - צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין זֶה לָזֶה כִּמְלוֹאוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא פָּרוּץ בָּעוֹמֵד. וְאִם הָיָה הַפָּרוּץ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד - אַף כְּנֶגֶד הָעוֹמֵד אָסוּר. כָּל שֶׁהוּא אַרְבָּעָה, וּמֵאַרְבָּעָה עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת - צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין זֶה לָזֶה כִּמְלוֹאוֹ, שֶׁיְּהֵא פָּרוּץ בָּעוֹמֵד. וְאִם הָיָה פָּרוּץ בָּעוֹמֵד, כְּנֶגֶד הָעוֹמֵד - מֻתָּר. כְּנֶגֶד הַפָּרוּץ - אָסוּר. וְאִם הָיָה הָעוֹמֵד מְרֻבֶּה עַל הַפָּרוּץ, כְּנֶגֶד הַפָּרוּץ - מֻתָּר. נִפְרְצָה בְּיוֹתֵר מֵעֶשֶׂר - אָסוּר. הָיָה שָׁם קָנִים הוֹקְרָנִים וְעָשָׂה לָהֶם פֵּאָה מִלְמַעְלָה, אֲפִלּוּ בְּיוֹתֵר מֵעֶשֶׂר - מֻתָּר.

ג. **שַׁיָּרָה** שֶׁשָּׁרְתָה בְּתֵל גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וּבְנָקַע עָמֹק עֲשָׂרָה טְפָחִים, וּבְגִגָּה מְקֻפֶּפֶת גָּדֵר גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים - מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ, וּבִלְבַד שֶׁיְּמַלְּאוּ אֶת כֻּלָּהּ, וְלֹא שִׁירוּ בָהּ בֵּית סָאתַיִם פָּנוּי. אִם אֵין בְּכֻלָּהּ בֵּית סָאתַיִם - מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יְמַלְּאוּ אֶת כֻּלָּהּ. הָיְתָה גְּבוֹהָה מִשָּׁלֹשׁ רוּחוֹתֶיהָ, וּנְמוּכָה מֵרוּחַ אַחַת - רוֹאִין אֶת הַנָּמוּךְ כְּאִלּוּ הוּא פָּתַח, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא נָמוּךְ יוֹתֵר עַל הַגָּבוֹהַ. הָיְתָה נְמוּכָה מִשָּׁלֹשׁ רוּחוֹתֶיהָ, וְגָבוֹהַּ מֵרוּחַ אַחַת - אֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה אֶלָּא לַגָּבוֹהַּ בִּלְבַד.

ד. **אֶחָד** שַׁיָּרָה וְאֶחָד יָחִיד לַחֲבָלִים, וּמַה בֵּין יָחִיד לַשַּׁיָּרָה? יָחִיד - נוֹתְנִים לוֹ בֵּית סָאתַיִם. שְׁנַיִם - נוֹתְנִים לָהֶם בֵּית סָאתַיִם. שְׁלֹשָׁה - נַעֲשׂוּ שַׁיָּרָה; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בֶּן רַבִּי יוֹסֵי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד יָחִיד וְאֶחָד שַׁיָּרָה -

נוֹתְנִין לָהֶם כָּל צָרְכָּן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּית סָאתַיִם פָּנוּי. אֶחָד שַׁיָּרָה וְאֶחָד מַחֲנָה, מַה בֵּין מַחֲנָה לַשַּׁיָּרָה? אֶלָּא אֹהָלִים שֶׁבְּשַׁיָּרָה - חַיָּבִין בְּעֵרוּב. שֶׁבְּמַחֲנָה - פְּטוּרִין מִן הָעֵרוּב. וְשֶׁאֵין לָהֶם אֹהָלִים הֲרֵי הֵן כִּשְׁרוּיִן בֶּחָצֵר. מַחֲנָה הַיּוֹצֵא לְמִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת - מָתָרִין בְּגֶזֶל עֵצִים יְבֵשִׁין. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא אוֹמֵר: אַף חוֹנִין בְּכָל מָקוֹם, וּבְמָקוֹם שֶׁנֶּהֱרְגוּ - שָׁם נִקְבָּרִין.

ה. **רַבִּי** אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַגְּנָּה וְהַקַּרְפֵּף שֶׁהֵם שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם עַל שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם, הַמְקֻפֶּפֶת גָּדֵר גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְכֵן אִם הָיְתָה אָרְכָּהּ יֶתֶר עַל רָחְבָּהּ פִּי שְׁנַיִם, אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת - אֵין מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ בְּשַׁבָּת. וְכֵן הָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: קַרְפֵּף הַסָּמוּךְ לָעִיר, וְיֵשׁ בְּאָרְכּוֹ שִׁבְעִים וְשִׁירַיִם - אֵין מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ בְּשַׁבָּת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִלּוּ עֶשֶׂר קַרְפֵּפוֹת זֶה לִפְנִים מִזֶּה, וְהָיְתָה אַחַת מֵהֶן בֵּית דִּירָה, אוֹ שֶׁהָיְתָה אַחַת מֵהֶן סָמוּךְ לָעִיר - מְטַלְטְלִין בְּכֻלָּן.

ו. **בָּרְגָנִין** שֶׁבִּשְׁדֵה בֵּית סָאתַיִם - מָתָר. יֶתֶר עַל בֵּית סָאתַיִם - אָסוּר. אֲבָל דִּיר וְסַהַר אוֹ מָקְצָה אוֹ חָצֵר, אֲפִלּוּ יֶתֶר מִבֵּית סָאתַיִם - מָתָר. אֲפִלּוּ בֵּית עֲשָׂרָה כּוֹרִין - מָתָר. כְּלָל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: כָּל אֲוִיר שֶׁתַּשְׁמִישׁוֹ לְבֵית דִּירָה, כְּגוֹן דִּיר, וְסַהַר, וּמָקְצָה, וְחָצֵר, אֲפִלּוּ בֵּית חֲמֵשֶׁת כּוֹרִין, אֲפִלּוּ בֵּית עֲשָׂרָה כּוֹרִין - מָתָר. וְכָל בֵּית דִּירָה, שֶׁהוּא תַּשְׁמִישׁ לָאֲוִיר, כְּגוֹן בָּרְגָנִין שֶׁבִּשְׁדוֹת בֵּית סָאתַיִם - מָתָר. יֶתֶר מִבֵּית סָאתַיִם - אָסוּר.

ז. **מְעָרְבִין** בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם, וְלֹא בַּגְּבוּלִין, הַנּוֹדָר מִן הַכִּכָּר - מְעָרְבִין לוֹ בָּהּ. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁאָמַר: 'שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֶטְעַמֶּנָּה'; וְאִם הִקְדִּישָׁהּ - הֲרֵי זֶה אָסוּר, שֶׁאֵין מְעָרְבִין בַּהֶקְדֵּשׁ.

ח. **אָמַר** רַבִּי מֵאִיר: לֹא נִמְנְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּשַׁלֵּחַ עֵירוּבֵיהֶן בְּיַד בְּנֵיהֶם וּבְיַד בְּנוֹתֵיהֶם הַקְּטַנִּים - כְּדֵי לְחַנְּנָן בְּמִצְוֹת. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: מִשָּׁם רְאָיָה? בְּאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'קַבֵּל הֵימֶנּוּ', נְתָנוֹ לַקּוֹף וְהוֹלִיכוֹ, לַפִּיל וְהוֹלִיכוֹ - אֵין זֶה עֵרוּב. וְאִם אָמַר לְאַחֵר לְקַבֵּל הֵימֶנּוּ - הֲרֵי זֶה עֵרוּב.

ט. **נְתָנוֹ** עַל גַּבֵּי קוֹרָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁהִיא גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים - עֵרוּבוֹ עֵרוּב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה רָחְבוֹ אַרְבָּעָה - עֵרוּבוֹ עֵרוּב. וְאִם לָאו - אֵין עֵרוּבוֹ עֵרוּב. נְתָנוֹ בָּאִילָן, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - אֵין עֵרוּבוֹ עֵרוּב. לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - עֵרוּבוֹ עֵרוּב, וְאָסוּר לִטְּלוֹ. בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה - מֻתָּר לִטְּלוֹ. נְתָנוֹ בַּכַּלְכָּלָה וּתְלָאָהּ בָּאִילָן, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - אֵין עֵרוּבוֹ עֵרוּב. לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - עֵרוּבוֹ עֵרוּב, וְאָסוּר לִטְּלוֹ; דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל שֶׁאָסוּר לִטְּלוֹ - אֵין עֵרוּבוֹ עֵרוּב, אֶחָד הָעֵרוּב וְאֶחָד כָּל הַכֵּלִים.

י. **שָׁרְשֵׁי** אִילָן שֶׁגְּבוֹהִין מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, אוֹ שֶׁיֵּשׁ חֻלָּל תַּחְתֵּיהֶן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, אַף עַל פִּי שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד שָׁוֶה לָאָרֶץ - הֲרֵי זֶה יֵשֵׁב עֲלֵיהֶן. וְלֹא יִסְמֹךְ עֲלֵיהֶן,

לְפִי שֶׁאֵין עוֹלִין בָּאִילָן, וְאֵין נִתְלִין בָּאִילָן, וְאֵין נִשְׁעָנִים בָּאִילָן. וְלֹא יַעֲלֶה בָּאִילָן מִבְּעוֹד יוֹם כְּדֵי שֶׁתֶּחְשַׁךְ, וְיֵשֵׁב שָׁם כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. אֶחָד אִילָן וְאֶחָד כָּל בְּהֵמָה. אֲבָל בּוֹר, שִׂיחַ, וּמְעָרָה, וְגָדֵר - מְטַפֵּס וְעוֹלֶה מִטַּפֵּס וְיוֹרֵד, וַאֲפִלּוּ הֵן מֵאָה אַמָּה.

יא. **נְתָנוּ** בַּמִּגְדָּל וְנָעַל בְּפָנָיו וְאָבַד הַמַּפְתֵּחַ - חֲרֵי זֶה עֵרוּב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיוֹם-טוֹב, אֲבָל בְּשַׁבָּת - אֵין עֵרוּבוֹ עֵרוּב. נִמְצָא הַמַּפְתֵּחַ, בֵּין בָּעִיר בֵּין בַּשָּׂדֶה - אֵין עֵרוּבוֹ עֵרוּב. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם בָּעִיר אָבַד - עֵרוּבוֹ עֵרוּב. אִם בַּשָּׂדֶה אָבַד - אֵין עֵרוּבוֹ עֵרוּב. מוֹדִין חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּבְנֵי חָצֵר וּבְנֵי מִרְפֶּסֶת, שֶׁגָּבוּ אֶת עֵירוּבֵיהֶן וּנְתָנוּהוּ בַּבַּיִת, אַף עַל פִּי שֶׁיָּדוּעַ שֶׁאֵין הַמַּפְתֵּחַ בִּמְקוֹמוֹ - עֵרוּבוֹ עֵרוּב. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אַבְטוּלְמוּס הֶעִיד עַל סְפֵק עֵרוּב שֶׁכָּשֵׁר. אֵיזֶהוּ סְפֵק עֵרוּב שֶׁהוּא כָּשֵׁר? עֵרֶב בַּתְּרוּמָה, סָפֵק מִבְּעוֹד יוֹם נִטְמֵאת סָפֵק מִשֶּׁחֲשֵׁכָה נִטְמֵאת, עֵרֶב בַּפֵּרוֹת, סָפֵק מִבְּעוֹד יוֹם נִתְקְנוּ סָפֵק מִשֶּׁחֲשֵׁכָה נִתְקְנוּ - עֵרוּבוֹ עֵרוּב. אֲבָל עֵרֶב בַּתְּרוּמָה, סָפֵק טְהוֹרָה סָפֵק טְמֵאָה, וְכֵן בַּפֵּרוֹת, סָפֵק נִתְקְנוּ סָפֵק לֹא נִתְקְנוּ - אֵין עֵרוּבוֹ עֵרוּב.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין אָדָם מַתְנֶה עַל שְׁנֵי דְּבָרִים כְּאֶחָד. אֲפִלּוּ אִם בָּא חָכָם לַמִּזְרָח - עֵרוּבוֹ לַמִּזְרָח. וְאִם בָּא חָכָם לַמַּעֲרָב - עֵרוּבוֹ לַמַּעֲרָב. אֲבָל בָּא לְכָאן וּלְכָאן, לֹא בָּא לְכָאן וּלְכָאן - הֲרֵינִי כִבְנֵי עִירִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן רַבּוֹ - יֵלֵךְ אֵצֶל רַבּוֹ. שְׁנֵיהֶם רַבּוֹתָיו - יֵלֵךְ אֵצֶל הָרָגִיל אֶצְלוֹ. אִם הָיָה רָגִיל אֵצֶל שְׁנֵיהֶם - יֵלֵךְ לְאֵיזֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה.

ב. מַתְנֶה אָדָם עַל עֵרוּבוֹ, וְאוֹמֵר: 'עֵרוּבִי לְשַׁבָּת זוֹ וְלֹא לְשַׁבָּת אַחֶרֶת' - 'לְשַׁבָּת אַחֶרֶת וְלֹא לְשַׁבָּת זוֹ' - 'עֵרוּבִי לְשַׁבָּתוֹת וְלֹא לְיָמִים טוֹבִים' - 'לְיָמִים טוֹבִים וְלֹא לְשַׁבָּתוֹת' - 'לְשַׁבָּת וְלֹא לְיוֹם הַכִּפּוּרִים' - 'לְיוֹם הַכִּפּוּרִים וְלֹא לְשַׁבָּת'.

ג. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'עֵרֵב לִי בַּתְּמָרִים', וְעֵרַב לוֹ בַּגְּרוֹגָרוֹת. 'בַּגְּרוֹגָרוֹת' וְעֵרַב לוֹ בַּתְּמָרִים. 'בַּמִּגְדָּל' וְעֵרַב לוֹ בַּשּׁוּבָךְ. 'בַּשּׁוּבָךְ' וְעֵרַב לוֹ בַּמִּגְדָּל. 'בַּבַּיִת' וְעֵרַב לוֹ בָּעֲלִיָּה. 'בָּעֲלִיָּה' וְעֵרַב לוֹ בַּבַּיִת - אֵין עֵרוּבוֹ עֵרוּב. אֲבָל אָמַר לוֹ סְתָם: 'עָרֵב לִי' וְעֵרַב לוֹ, בֵּין בַּתְּמָרִים, בֵּין בַּגְּרוֹגָרוֹת, בֵּין בַּמִּגְדָּל, בֵּין בַּשּׁוּבָךְ, בֵּין בַּבַּיִת, בֵּין בָּעֲלִיָּה - עֵרוּבוֹ עֵרוּב.

ד. עֵרְבוּ זֶה לַצָּפוֹן וְזֶה לַדָּרוֹם - זֶה מְהַלֵּךְ לַצָּפוֹן בְּעֵרוּבוֹ שֶׁל זֶה בַּדָּרוֹם, וּבַדָּרוֹם בְּעֵרוּבוֹ שֶׁל זֶה בַּצָּפוֹן. אִם

מִצְעוּ אֶת הַתְּחוּם - אַל יָזוּז מִמְּקוֹמוֹ. עֵרֵב לַצָּפוֹן וְחָזַר וְעֵרֵב לַדָּרוֹם - בִּטֵּל הָאַחֲרוֹן אֶת הָרִאשׁוֹן. טָעָה וְעֵרֵב לִשְׁתֵּי רוּחוֹת, כְּמֻדָּמֶה הוּא שֶׁמְּעָרְבִין לִשְׁתֵּי רוּחוֹת, אוֹ שֶׁאָמַר לַעֲבָדָיו: ׳צְאוּ וְעִרְבוּ לִי׳, אֶחָד עֵרֵב עָלָיו לַצָּפוֹן וְאֶחָד עֵרֵב עָלָיו לַדָּרוֹם - מְהַלֵּךְ בַּצָּפוֹן בְּעֵרוּבוֹ לַדָּרוֹם, וּמְהַלֵּךְ לַדָּרוֹם בְּעֵרוּבוֹ לַצָּפוֹן. וְאִם מִצְעוּ עָלָיו אֶת הַתְּחוּם - לֹא יָזוּז מִמְּקוֹמוֹ.

ה. **נָכְרִים** שֶׁצָּרוּ עַל עֲיָרוֹת יִשְׂרָאֵל - אֵין יוֹצְאִין עֲלֵיהֶן בִּכְלֵי זַיִן, וְאֵין מְחַלְּלִין עֲלֵיהֶן אֶת הַשַּׁבָּת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁבָּאוּ עַל עִסְקֵי מָמוֹן, אֲבָל אִם בָּאוּ עַל עִסְקֵי נְפָשׁוֹת - יוֹצְאִין עֲלֵיהֶם בִּכְלֵי זַיִן וּמְחַלְּלִין עֲלֵיהֶן אֶת הַשַּׁבָּת. וּבְעִיר הַסְּמוּכָה לַסְּפָר, אֲפִלּוּ לֹא בָאוּ עַל עִסְקֵי נְפָשׁוֹת, אֲפִלּוּ עַל עִסְקֵי תֶּבֶן וְקַשׁ - יוֹצְאִין עֲלֵיהֶן בִּכְלֵי זַיִן וּמְחַלְּלִין עֲלֵיהֶן אֶת הַשַּׁבָּת. בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מַנִּיחִין כְּלֵי זַיִן בַּבַּיִת הַסָּמוּךְ לַחוֹמָה. פַּעַם אַחַת, הִכִּירוּ בָּהֶם אוֹיְבִים וְרָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם וְנִכְנְסוּ לְטוֹל כְּלֵי זַיִן, וְנִכְנְסוּ אוֹיְבִים אַחֲרֵיהֶם, וְדָחֲקוּ זֶה אֶת זֶה, וְהָרְגוּ זֶה אֶת זֶה יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָרְגוּ אוֹיְבִים. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִתְקִינוּ - שֶׁיִּהוּ חוֹזְרִין לִמְקוֹמָם בִּכְלֵי זַיִן.

ו. **מַחֲנָה** הַיּוֹצְאִים לְמִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת - אֵין צָרִין עַל עֲיָרוֹת שֶׁל נָכְרִים פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם לַשַּׁבָּת. וְאִם הִתְחִילוּ - אֵין מַפְסִיקִין וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת. וְכֵן הָיָה שַׁמַּאי הַזָּקֵן הוֹרֵשׁ (דְּבָרִים כ, כ): "עַד רִדְתָּהּ" - וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת.

ז. **עִיר** שֶׁהִקִּיפוּהָ נְכְרִים אוֹ נָהָר, וְכֵן סְפִינָה הַמִּטָּרֶפֶת בַּיָּם,
וְכֵן יָחִיד שֶׁהָיָה נִרְדָּף מִפְּנֵי הַנָּכְרִים, וּמִפְּנֵי הַלִּסְטִים,
וּמִפְּנֵי רוּחַ רָעָה - הֲרֵי אֵלּוּ מְחַלְּלִין אֶת הַשַּׁבָּת, וּמַצִּילִין
אֶת עַצְמָן.

ח. **חָרוּעִים**, וְהַקַּיְצִין, וְהַבּוּרְגָנִין, וְשׁוֹמְרֵי פֵּרוֹת, בִּזְמַן שֶׁדַּרְכָּן
לָלוּן בָּעִיר, אַף עַל פִּי שֶׁחָשְׁכוּ חוּץ לַתְּחוּם -
הֲרֵי אֵלּוּ כְּאַנְשֵׁי הָעִיר, וְיֵשׁ לָהֶם אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ.
וּבִזְמַן שֶׁדַּרְכָּן לָלוּן בַּשָּׂדֶה - אֵין לָהֶם אֶלָּא אַלְפַּיִם אַמָּה
בִּלְבַד.

ט. **מִי** שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי בָתִּים, וּבֵינֵיהֶם שְׁנֵי תְּחוּמֵי שַׁבָּת, כֵּיוָן
שֶׁהֶחֱזִיק בַּדֶּרֶךְ - קָנָה עֵרוּב; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. יָתֵר
עַל כֵּן אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה: אֲפִלּוּ מְצָאוֹ חֲבֵרוֹ
בַּדֶּרֶךְ, וְאָמַר: 'לִין בְּפֹה, עֵת חַמָּה, עֵת צִנָּה הִוא', לְמָחָר
מַשְׁכִּים וְהוֹלֵךְ. הֶחֱזִירוֹ מִן הָעִיר - הֲרֵי הוּא כְּאַנְשֵׁי הָעִיר.

י. **רְשׁוּת** שַׁבָּת כָּךְ הִוא: עוֹמֵד אָדָם בִּמְקוֹמוֹ וְאוֹמֵר: 'שְׁבִיתָתִי
בִּמְקוֹמִי', שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת טז, כט): "שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו";
כַּמָּה תַּחְתָּיו? מְלֹא קוֹמָתוֹ וּפִשּׁוּט יָדָיו, גּוּפוֹ שְׁתֵּי אַמּוֹת,
וְאַמָּה כְּדֵי לִפְשֹׁט יָדָיו וְרַגְלָיו; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי יְהוּדָה
אוֹמֵר: גּוּפוֹ שָׁלוֹשׁ אַמּוֹת וְאַמָּה כְּדֵי לְטוֹל חֵפֶץ מִתַּחַת
מַרְגְּלוֹתָיו, וּמֵנִיחַ יָדָיו תַּחַת מְרַאֲשׁוֹתָיו - זָכָה לוֹ מְקוֹמוֹ
לְכָל רוּחַ, מְרֻבָּעוֹת לֹא עֲגֻלּוֹת. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס
אוֹמֵר: עֲגֻלּוֹת וְלֹא מְרֻבָּעוֹת.

יא. הַשּׁוֹבֶת בְּתֵל גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וּבְנָקַע עָמֹק עֲשָׂרָה טְפָחִים, וּבִגְנָה מֻקֶּפֶת גָּדֵר גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים - מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ. הַשּׁוֹבֶת בָּעִיר, אֲפִלּוּ גְּדוֹלָה כְּאַנְטוֹכְיָא - מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ. עַל גַּבָּהּ - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת בִּלְבַד.

יב. הַנּוֹתֵן אֶת עֵרוּבוֹ בְּתוֹךְ עִבּוּרָהּ שֶׁל עִיר - לֹא עָשָׂה וְלֹא כְּלוּם. נִתָּנָה חוּץ לְעִבּוּרָהּ שֶׁל עִיר, אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת - מִשְׁתַּבֵּר אוֹתָהּ אַמָּה וּמַפְסִיד אֶת כָּל הָעִיר, מִפְּנֵי שֶׁמִּדַּת הָעִיר עוֹלָה כֻּלָּהּ לְמִדַּת הַתְּחוּם. הָאוֹמֵר: 'שְׁבִיתָתִי עַל גַּבֵּי אִילָן', 'עַל גַּבֵּי הַגִּנָּה' - לֹא יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם. פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - לֹא יוֹתֵר מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. וּבַנָּקַע עָמֹק מֵעֲשָׂרָה - וְלֹא יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם. פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - לֹא יוֹתֵר מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. וּבַגִּנָּה, מֻקֶּפֶת גָּדֵר גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים - וְלֹא יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם. פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - וְלֹא יוֹתֵר מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. וּמוֹדֵד עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְאוֹתוֹ מָקוֹם. בָּא לְאוֹתוֹ מָקוֹם - מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ, וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁלּוֹ. לֹא הָיָה בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁלּוֹ - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת בִּלְבַד.

יג. הָאוֹמֵר: 'שְׁבִיתָתִי בְּצַד אִילָן, בְּצַד חָרוּב, בְּצַד גִּנָּה' - לֹא אָמַר כְּלוּם, עַד שֶׁיְּקַנֶּה לְצִפּוֹנוֹ אוֹ לְדָרוֹמוֹ

אַרְבַּע אַמּוֹת. נֶעֱקַר הָאִילָן, אוֹ נֶעֱקַר הֶחָרוּב, אוֹ נֶעֱקַר הַגִּנָּה, אִם מַכִּיר אֶת מְקוֹמוֹ - הֲרֵי זֶה מְתָּר. וְאִם לָאו - הֲרֵי זֶה אָסוּר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם הָיוּ שְׁנַיִם, אֶחָד מַכִּיר וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר, שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר - מוֹסֵר שְׁבִיתָתוֹ לַמַּכִּיר. זֶה שֶׁמַּכִּיר - אוֹמֵר: 'תְּהֵא שְׁבִיתָתֵנוּ בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי'.

יד. **הָאוֹמֵר**: 'שְׁבִיתָתִי בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי, בְּשָׂדֶה פְּלוֹנִי, בִּמְקוֹם שֶׁאָזְכֶּה בּוֹ מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ' - לֹא אָמַר כְּלוּם; שֶׁאֵין מְעָרְבִין מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ, זוֹ הִיא שֶׁאָמְרוּ: הֶעָנִי מְעָרֵב בְּרַגְלָיו. אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר מְעָרְבִין בְּפַת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֵצֵא חוּץ לַתְּחוּם, וְיֹאמַר: 'שְׁבִיתָתִי בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי', שֶׁלֹּא אָמְרוּ 'מְעָרְבִין בָּרֶגֶל' אֶלָּא לְמִי שֶׁבָּא בַּדֶּרֶךְ וְחָשְׁכָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר מְעָרְבִין בָּרֶגֶל, לֹא יֵצֵא עָשִׁיר חוּץ לַתְּחוּם וְיֹאמַר: 'שְׁבִיתָתִי בִּמְקוֹמִי'; וְזֶה הוּא עִקָּרוֹ שֶׁל עֵרוּב.

טו. וְהַתִּירוּ חֲכָמִים לְבַעַל הַבַּיִת לְשַׁלֵּחַ אֶת עֵרוּבוֹ בְּיַד בְּנוֹ, בְּיַד עַבְדּוֹ, בְּיַד שְׁלוּחוֹ - בִּשְׁבִיל לְהַקֵּל עָלָיו. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּאַנְשֵׁי בֵּית מָמְלִי וּבְאַנְשֵׁי בֵּית גּוּרְיוֹן בְּאַרוֹמָא, שֶׁהָיוּ מְחַלְּקִין גְּרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִין לָעֲנִיִּים בִּשְׁנֵי בַצָּרֹת, וּבָאִין עֲנִיֵּי כְּפַר שִׁיחִין וּכְפַר חֲנַנְיָא וּמַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם, וּלְמָחָר מַשְׁכִּימִין וּבָאִין.

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יוֹם-טוֹב הַסָּמוּךְ לַשַּׁבָּת, בֵּין מִלְּפָנֶיהָ בֵּין מִלְּאַחֲרֶיהָ - מְעָרֵב אָדָם, יוֹם אֶחָד לַצָּפוֹן וְיוֹם אֶחָד לַדָּרוֹם, יוֹם אֶחָד לַצָּפוֹן וְיוֹם אֶחָד כְּאַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר. מוֹדֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁאֵין מְעָרְבִין חֲצִי הַיּוֹם לַצָּפוֹן וַחֲצִי הַיּוֹם לַדָּרוֹם, שֶׁאֵין חוֹלְקִין יוֹם אֶחָד. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כְּשֵׁם שֶׁאֵין חוֹלְקִין יוֹם אֶחָד - כָּךְ אֵין חוֹלְקִין לִשְׁנֵי יָמִים. אָמַר לָהֶם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אִי אַתֶּם מוֹדִים בְּמְעָרֵב בְּרַגְלָיו בְּיוֹם רִאשׁוֹן, שֶׁצָּרִיךְ לְעָרֵב בְּרַגְלָיו בְּיוֹם שֵׁנִי, נֶאֱכַל עֵרוּבוֹ עַד שֶׁלֹּא חָשְׁכָה - אֵין יוֹצֵא עָלָיו בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי?! אָמְרוּ לוֹ: אֲבָל. אָמַר לָהֶם: הַלָּלוּ שְׁנֵי יָמִים הֵן. אָמְרוּ לוֹ: אִי אַתָּה מוֹדֶה שֶׁאֵין מְעָרְבִין מִיּוֹם-טוֹב לַחֲבֵרוֹ? אָמַר לָהֶם: אֲבָל. אָמְרוּ לוֹ: הַלָּלוּ יוֹם אֶחָד הֵם. עֵרֵב בְּרַגְלָיו בְּיוֹם רִאשׁוֹן - מְעָרֵב בְּרַגְלָיו בְּיוֹם שֵׁנִי, נֶאֱכַל עֵרוּבוֹ בְּיוֹם רִאשׁוֹן אֵין יוֹצֵא עָלָיו בְּיוֹם שֵׁנִי; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הֲרֵי זֶה חָמֶר גַּמָּל. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמְרִים: עֵרֵב בְּרַגְלָיו בָּרִאשׁוֹן - אֵין יוֹצְאִין עָלָיו בְּיוֹם שֵׁנִי. נֶאֱכַל עֵרוּבוֹ בָּרִאשׁוֹן - יוֹצְאִין עָלָיו בְּיוֹם שֵׁנִי. מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, בְּשֶׁהָיָה יָרֵא שֶׁמָּא תִּתְעַבֵּר - מְעָרֵב אָדָם שְׁנֵי עֵרוּבִין, וְאוֹמֵר: 'עֵרוּב בָּרִאשׁוֹן לְמִזְרָח וּבַשֵּׁנִי לְמַעֲרָב, בָּרִאשׁוֹן לְמַעֲרָב וּבַשֵּׁנִי לְמִזְרָח, עֵרוּבִי בָרִאשׁוֹן וּבַשֵּׁנִי כִּבְנֵי עִירִי, עֵרוּבִי בַשֵּׁנִי וּבָרִאשׁוֹן כִּבְנֵי עִירִי'. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר, שֶׁשְּׁתֵּי קְדֻשּׁוֹת הֵן. אָמַר לָהֶם רַבִּי יוֹסֵי: אִי אַתֶּם

מוֹדִים, שֶׁאִם בָּאוּ עֵדִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה שֶׁנּוֹהֲגִין אוֹתוֹ הַיּוֹם קֹדֶשׁ וּלְמָחָר קֹדֶשׁ?!

ב. **כֵּיצַד**, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַתְנֶה אָדָם עַל הַכַּלְכָּלָה בְּיוֹם-טוֹב רִאשׁוֹן וְאוֹכְלָהּ בְּיוֹם-טוֹב שֵׁנִי. הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כַּלְכָּלוֹת שֶׁל טֶבֶל, וְאוֹמֵר: 'אִם הַיּוֹם חוֹל וּלְמָחָר קֹדֶשׁ - תְּהֵא זֶה תְּרוּמָה עַל זֶה, וְאִם הַיּוֹם קֹדֶשׁ וּלְמָחָר חוֹל - אֵין בִּדְבָרַי כְּלוּם', וְקוֹרֵא עָלֶיהָ שֵׁם וְאוֹכְלָהּ, וְכֵן רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת.

ג. **כֵּיצַד** מְעַבְּרִין אֶת הָעֵרִים? אֲרֻכָּה בְּמוֹת שֶׁהִיא, עֲגוּלָה - עוֹשִׂין לָהּ זָוִית. מְרֻבַּעַת - אֵין עוֹשִׂין לָהּ זָוִית. הָיְתָה רְחָבָה מִצַּד אֶחָד וּקְצָרָה מִצַּד אַחֵר - רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא שָׁוָה. הָיְתָה בַּיִת אֶחָד יוֹצֵא בִּימִין פָּגוּם, אוֹ שְׁנֵי בָּתִּים יוֹצְאִין בִּימִין פְּגוּמִין - רוֹאִין כְּאִלּוּ חוּט מָתוּחַ עֲלֵיהֶן, וּמוֹדְדִין מִמֶּנּוּ וּלְהַלָּן אַלְפַּיִם אַמָּה. הָיְתָה עֲשׂוּיָה בִּימִין קֶשֶׁת אוֹ בִּימִין גַּם - רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא מְלֵאָה בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת, וּמוֹדֵד מִמֶּנּוּ וּלְהַלָּן אַלְפַּיִם אַמָּה.

ד. הָיָה בַּיִת אֶחָד יוֹצֵא הֵימָנָּה בִּימִין פִּיגֵּם לְרוּחַ אֶחָד, רוֹאִין כְּנֶגְדּוֹ כְּאִלּוּ מָלֵא בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת - מַרְבִּיעַ כְּנֶגְדּוֹ וּמוֹדֵד הֵימֶנּוּ לְהַלָּן אַלְפַּיִם אַמָּה. הָיוּ שְׁנֵי בָּתִּים יוֹצְאִין הֵימֶנּוּ בִּימִין שְׁנֵי פִּיגֵּמִין לִשְׁתֵּי רוּחוֹת, רוֹאִין כְּנֶגְדָּן כְּאִלּוּ הֵן מְלֵאִין בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת - מַרְבִּיעַ כְּנֶגְדָּן וּמוֹדֵד מֵהֶן אַלְפַּיִם אַמָּה.

ה. **בָּא** לְרַבְּעָהּ - מְרַבְּעָהּ בְּרִבּוּעַ עוֹלָם. נוֹתֵן צְפוֹנָהּ לִצְפוֹן הָעוֹלָם וּדְרוֹמָהּ לִדְרוֹם הָעוֹלָם. וְסִימָנָךְ: עֶגְלָה בַּצָּפוֹן וְעַקְרָב בַּדָּרוֹם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְרַבְּעָהּ בְּרִבּוּעַ שֶׁל עוֹלָם - יְרַבְּעָהּ כְּמִין תְּקוּפָה, כֵּיצַד? חַמָּה יוֹצֵאת בְּיוֹם אָרוֹךְ וְשׁוֹקַעַת בְּיוֹם אָרוֹךְ - זֶה הוּא פְּנֵי צָפוֹן. חַמָּה יוֹצֵאת בְּיוֹם קָצָר וְשׁוֹקַעַת בְּיוֹם קָצָר - זֶה פְּנֵי דָרוֹם. תְּקוּפַת נִיסָן וּתְקוּפַת תִּשְׁרֵי, חַמָּה יוֹצְאָה בַּחֲצִי מִזְרָח וְשׁוֹקַעַת בַּחֲצִי מַעֲרָב, שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת א, ו): "הוֹלֵךְ אֶל דָּרוֹם וְסוֹבֵב אֶל צָפוֹן". "הוֹלֵךְ אֶל דָּרוֹם" - בַּיּוֹם, "וְסוֹבֵב אֶל צָפוֹן" - בַּלַּיְלָה. "סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ" - אֵלּוּ פְּנֵי הַמִּזְרָח וּפְנֵי הַמַּעֲרָב, פְּעָמִים מְהַלַּכְתָּן וּפְעָמִים מְסַבַּבְתָּן.

ו. **אֵלּוּ** שֶׁמִּתְעַבְּרִין עַמָּהּ: נֶפֶשׁ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אַרְבַּע אֲמוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת וְהַנֶּשֶׁר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּתָלִים וְזִיזִין מִתְעַבְּרִין עַמָּהּ, הַנֶּשֶׁר וְהַקֶּבֶר שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן בֵּית דִּירָה, וּבֵית הַבְּנֶסֶת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בֵּית דִּירָה לַחַזָּן, וּבֵית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בֵּית דִּירָה לִמְשָׁרְתֶיהָ. וְהָאוּרְיוֹת וְהָאוֹצָרוֹת שֶׁבַּשָּׂדוֹת וְיֵשׁ בָּהֶן בֵּית דִּירָה. וְהַבּוּרְגָנִין שֶׁסְּבִיבָהּ, וְהַבַּיִת שֶׁבַּיָּם - הֲרֵי הֵם מִתְעַבְּרִין עַמָּהּ. וְאֵלּוּ שֶׁאֵין מִתְעַבְּרִין עַמָּהּ: נֶפֶשׁ שֶׁנִּפְרְצָה מִשְּׁתֵּי רוּחוֹתֶיהָ אֵילָךְ וָאֵילָךְ, וְהַנֶּשֶׁר וְהַקֶּבֶר שֶׁאֵין לָהֶם בֵּית דִּירָה, וּבֵית הַבְּנֶסֶת שֶׁאֵין לָהֶם בֵּית דִּירָה לַחַזָּן, וּבֵית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁאֵין לָהּ בֵּית דִּירָה לַמְשָׁרְתִים. וְהָאוּרְיוֹת וְהָאוֹצָרוֹת שֶׁבַּשָּׂדֶה שֶׁאֵין לָהֶם בֵּית דִּירָה. וּבוֹר, וְשִׁיחַ, וּמְעָרָה, וְגֶדֶר, וְשׁוֹבָךְ שֶׁבִּתּוֹכָהּ, וְהַבַּיִת שֶׁבַּסְּפִינָה - אֵין אֵלּוּ מִתְעַבְּרִין עַמָּהּ.

ז. **כַּמָּה** יִהְיוּ מְקֹרָבוֹת לָעִיר וְיִהְיוּ מִתְעַבְּרִין עִמָּהּ? שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם עַל שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם, שֶׁהֵן מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאֶחָד וּשְׁלִישׁ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שִׁירַיִם הוּא דָּבָר מְעַט, וְלֹא נָתְנוּ חֲכָמִים שִׁעוּר. כַּמָּה הֵן שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם עַל שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם? הֵן בֵּית סָאתַיִם כַּחֲצַר הַמִּשְׁכָּן.

ח. **הָיָה** מוֹדֵד, וְהִגִּיעַ הַמְּדָּה לַבַּיִת - אֲפִלּוּ בַּיִת לִפְנִים מִן הַבַּיִת, אֲפִלּוּ מִגְדָּל לִפְנִים מִן הַמִּגְדָּל - מַכְנִיסָן לָאֶמְצַע, וּמַרְבִּיעַ כְּנֶגְדָּן, וּמוֹדֵד כְּנֶגְדּוֹ וּלְהַלָּן אַלְפַּיִם אַמָּה. הָיָה מוֹדֵד, וְהִגִּיעַ הַמְּדָּה לַמְּעָרָה - אֵין מַכְנִים אֶת כָּל הַמְּעָרָה אֶלָּא מִכְּנֶגֶד פִּתְחָהּ שֶׁל מְעָרָה. אַחַת מְעָרָה וְאֶחָד מִגְדָּל. מַה בֵּין מְעָרָה לְמִגְדָּל? גַּג הַמְּעָרָה הֲרֵי הוּא כָּאָרֶץ, וְגַג הַמִּגְדָּל הֲרֵי הוּא כָּעִיר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִדַּת הָעִבּוּר, אֲבָל בְּמִדַּת הַתְּחוּם, אֲפִלּוּ כָּלְתָה מִדָּתוֹ בַּחֲצִי בֵּיתוֹ - אֵין לוֹ אֶלָּא חֲצִי בֵּיתוֹ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: יָכוֹלְנִי אֲנִי, שֶׁיִּהוּ עוֹלִין מִטְּבֶרְיָא לְצִפּוֹרִי, וּמִצּוֹר לְצִידוֹן, מִפְּנֵי מְעָרוֹת וּמִגְדָּלוֹת שֶׁבֵּינֵיהֶם.

ט. **הַמּוֹדֵד**, מוֹדֵד חוּץ לְקַרְפִּיפָהּ שֶׁל עִיר, לְכָל עֲיָרוֹת נוֹתֵן קַרְפֵּף; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא אָמְרוּ קַרְפֵּף אֶלָּא בֵּין שְׁתֵּי עֲיָרוֹת. אִם יֵשׁ לְזוֹ שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם וּלְזוֹ שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם - מַכְנִיסָם לָאֶמְצַע וּמְרַבֵּעַ כְּנֶגְדָּן, וּמוֹדֵד מִמֶּנּוּ וּלְהַלָּן אַלְפַּיִם אַמָּה. הָיוּ שְׁלֹשָׁה מִגְדָּלִים, וְהָאֶמְצָעִי מְבֻלָּע בֵּינֵיהֶן, אִם אֵין בֵּין שְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאֶחָד וּשְׁלִישׁ - מַכְנִיסָן לָאֶמְצַע וּמְרַבֵּעַ כְּנֶגְדָּן,

וּמוֹדֵד מִמֶּנּוּ וּלְהַלָּן אַלְפַּיִם אַמָּה. הָיוּ עֲשׂוּיִן שׁוּרוֹת וַאֲחֵרוֹת בֵּינֵיהֶם, אִם אֵין בֵּין שׁוּרָה הַחִיצוֹנָה וּבֵינֵיהֶם מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאֶחָד וּשְׁלִישׁ - מַכְנִיסָן לָאֶמְצַע, וּמְרַבֵּעַ כְּנֶגְדּוֹ, וּמוֹדֵד מִמֶּנּוּ וּלְהַלָּן אַלְפַּיִם אַמָּה.

י. **מְרַבֵּעַ** אֶת הָעִיר וְעוֹשֶׂה אוֹתָהּ כְּמִין טַבְלָא מְרֻבַּעַת, וְחוֹזֵר וּמְרַבֵּעַ אֶת הַתְּחוּמִין וְעוֹשֶׂה אוֹתָהּ כְּמִין טַבְלָא מְרֻבַּעַת, וּכְשֶׁהוּא מוֹדֵד, לֹא יְמַהֵּד מֵאֶמְצַע הַקֶּרֶן אַלְפַּיִם אַמָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַפְסִיד אֶת הַזָּוִית, אֶלָּא מֵבִיא טַבְלָא מְרֻבַּעַת שֶׁהָיְתָה אַלְפַּיִם אַמָּה עַל אַלְפַּיִם אַמָּה, וּמַנִּיחָהּ בַּקֶּרֶן בַּאֲלַכְסוֹנָהּ, נִמְצָא, הָעִיר מְשׁוּתֶּפֶת אַרְבַּע מֵאוֹת אַמּוֹת לְכָאן וְאַרְבַּע מֵאוֹת אַמּוֹת לְכָאן. נִמְצָא, תְּחוּמִין מְשׁוּתָּפִין אַרְבַּע מֵאוֹת אַמּוֹת לְכָאן וְאַרְבַּע מֵאוֹת אַמּוֹת לְכָאן. נִמְצָא, הָעִיר וְהַתְּחוּמִין מְשׁוּתָּפִין אֶלֶף וּמָאתַיִם אַמָּה לְכָאן וְאֶלֶף וּמָאתַיִם אַמָּה לְכָאן.

יא. **כֵּיצַד** מְקַדְּרִין בָּהָרִים? הַתַּחְתּוֹן כְּנֶגֶד לִבּוֹ, וְהָעֶלְיוֹן כְּנֶגֶד פַּרְסוֹתָיו, מַקְדִּיר וְעוֹלֶה, מַקְדִּיר וְיוֹרֵד, רוֹאֶה אֶת הָהָר כְּאִלּוּ בָקוּעַ לְפָנָיו; דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מְקַדְּרִין בָּהָרִים. הָיוּ לְפָנָיו הַר וּמִישׁוֹר - מוֹדֵד אֶת הַמִּישׁוֹר וּמַנִּיחַ אֶת הָהָר, וְנִשְׁכַּר הַר וְגֵאָיוֹת. מוֹדֵד אֶת הַגֵּאָיוֹת וּמַנִּיחַ אֶת הָהָר וְנִשְׁכַּר.

יב. הָיָה מוֹדֵד וְהִגִּיעַ הַמִּדָּה לַגַּיְא, אִם יָכוֹל לְהַבְלִיעַ בְּחֶבֶל שֶׁל חֲמִשִּׁים אַמָּה - מַבְלִיעוֹ. וְאִם לָאו - חוֹזֵר לְמָקוֹם

שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ. וּמַבְלִיעוֹ וְצוֹפֶה וְחוֹזֵר לְמִדָּתוֹ. אִם הָיָה גַּיְא מְעֻקָּם וְאֵין יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ - מַקְדִּיר וְעוֹלֶה, מַקְדִּיר וְיוֹרֵד, וְצוֹפֶה וְחוֹזֵר לְמִדָּתוֹ. הָיָה מוֹדֵד וְהִגִּיעַ הַמִּדָּה לַכֹּתֶל, אֵין אוֹמְרִים: 'יִקַּב אֶת הַכֹּתֶל', אֶלָּא אוֹמֵד הַכֹּתֶל, וְצוֹפֶה, וְחוֹזֵר לְמִדָּתוֹ, וּמוֹדֵד. אֶחָד מוֹדֵד בְּחֶבֶל וְאֶחָד צוֹפֶה בְּעֵינָיו, בֵּין בָּהָר, בֵּין בַּיָּם, בֵּין בַּמִּישׁוֹר, אֶחָד מִדַּת הָעִבּוּר וְאַחַד מִדַּת הַתְּחוּם, אֶלָּא שֶׁבְּמִדַּת הַתְּחוּם מוֹדֵד בְּחֶבֶל.

יג. **אֵין** מוֹדְדִין, לֹא בְחוּט, וְלֹא בְּגֶמִי, אֶלָּא בְּמִשִּׁיחָה. וְהַמּוֹדֵד - מוֹתֵחַ בְּכָל כֹּחוֹ. מָדַד וְהָלַךְ, וּבָא אֶחָד וְאָמַר: 'עַד כָּאן תְּחוּם שַׁבָּת' - נֶאֱמָן. מַעֲשֶׂה בְּזָקֵן אֶחָד רוֹעֶה שֶׁבָּא לִפְנֵי רַבִּי וְאָמַר לוֹ: 'זָכוּר הָיִיתִי שֶׁהָיוּ בְּנֵי מִגְדָּל גָּדֵר וַעֲדָרִים יוֹרְדִים לַחֲמָתָה, עַד חָצֵר הַחִיצוֹנָה הַסְּמוּכָה לַגֶּשֶׁר'; וְהִתִּיר רַבִּי שֶׁיִּהְיוּ בְּנֵי מִגְדָּל יוֹרְדִין לַחֲמָתָה עַד חָצֵר הַחִיצוֹנָה סְמוּכָה לַגֶּשֶׁר. וְעוֹד הִתִּיר רַבִּי שֶׁיִּהְיוּ בְּנֵי גָּדֵר יוֹרְדִין לַחֲמָתָה, וְאֵין בְּנֵי חֲמָתָה יוֹרְדִין לַגָּדֵר.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. **הַנּוֹתֵן** עֵרוּבוֹ בְּסוֹף אַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁל תְּחוּם, אִם הָיָה בֵּיתוֹ סָמוּךְ לַחוֹמָה - יִכָּנֵס. וְאִם לָאו - לֹא יִכָּנֵס. נְתָנוֹ אַמָּה אַחַת חוּץ לַתְּחוּם, אִם הָיָה בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁלּוֹ - עֵרוּבוֹ עֵרוּב. וְאִם לָאו - אֵין עֵרוּבוֹ עֵרוּב.

ב. **בָּרִאשׁוֹנָה** הָיוּ בְּנֵי טְבֶרְיָא מְהַלְּכִין אֶת כָּל חֲמָתָהּ, וְאֵין בְּנֵי חֲמָתָהּ בָּאִין אֶלָּא עַד מְקוֹם הַכִּפָּה, עַכְשָׁו בְּנֵי טְבֶרְיָא וּבְנֵי חֲמָתָהּ חָזְרוּ לִהְיוֹת עִיר אַחַת.

ג. **אַנְשֵׁי** עִיר גְּדוֹלָה מְהַלְּכִין אֶת כָּל עִיר קְטַנָּה, וְאַנְשֵׁי עִיר קְטַנָּה מְהַלְּכִין אֶת כָּל עִיר גְּדוֹלָה. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁהָיוּ בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁלָּהֶן. וְאִם לֹא הָיוּ בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁלָּהֶן - אֵין לָהֶם אֶלָּא אַלְפַּיִם אַמָּה בִּלְבַד. וְאַנְשֵׁי עִיר קְטַנָּה - אֵין לָהֶם אֶלָּא אַלְפַּיִם אַמָּה בִּלְבַד.

ד. **עִיר** שֶׁל רַבִּים שֶׁחָרְבָה, וְנִשְׁתַּיְּרוּ בָהּ גְּרוּדְיוֹת גְּבוֹהוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין צוּרוֹת פְּתָחֶיהָ נִכָּרִים - הֲרֵי זוֹ מִתְעַבֶּרֶת לִהְיוֹת כְּעֵין עִיר. עִיר שֶׁל יָחִיד וְנַעֲשֵׂית שֶׁל רַבִּים, וּרְשׁוּת הָרַבִּים עוֹבֶרֶת בְּתוֹכָהּ, כֵּיצַד מְעָרְבִין אוֹתָהּ? עוֹשִׂין לֶחִי מִכָּאן וְלֶחִי מִכָּאן, אוֹ קוֹרָה מִכָּאן וְקוֹרָה מִכָּאן, וּמְעָרְבִין וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בָּאֶמְצַע. וְאֵין מְעָרְבִין אוֹתָהּ לַחֲצָאִין, אֶלָּא אוֹ כֻּלָּהּ, אוֹ מָבוֹי מָבוֹי בִּפְנֵי עַצְמָהּ. עִיר שֶׁל רַבִּים, הֲרֵי הִיא שֶׁל רַבִּים, וְאֵין לָהּ אֶלָּא פֶּתַח אֶחָד - מְעָרְבִין אֶת כֻּלָּהּ.

ה. **סֻכַּת** הֶחָג בֶּחָג, רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב בְּעֵרוּב וּבְמִזוּזָה וּבְמַעֲשֵׂר, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מְעָרְבִין בִּכָּר שָׁלֵם אֲפִלּוּ הוּא כְּאִיסָּר, אֲפִלּוּ לֹא נִטַּל מִמֶּנּוּ אֶלָּא כְּדֵי דְּמוּעַ וְחַלָּתוֹ, יֶתֶר עַל כֵּן - הֲרֵי זֶה אָסוּר.

ו. **מִי** שֶׁיֵּשׁ לוֹ חָמֵשׁ חֲצֵרוֹת בְּעִיר אַחַת, אִם הָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֻלָּן - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר אֶת כֻּלָּן. וְאִם לָאו - אֵין אוֹסֵר

אֲפִלּוּ מִקּוֹם דִּירָתוֹ בִּלְבַד. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּבֶן נַפְחָא שֶׁהָיוּ לוֹ חָמֵשׁ חֲצֵרוֹת בְּאוּשָׁא, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: אֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא בֵּית דִּירָה בִּלְבַד.

ז. **חָמֵשׁ** חֲבוּרוֹת מִקְצָת שְׁרוּיִן בַּחֲדָרִים, וּמִקְצָת שְׁרוּיִן בָּעֲלִיּוֹת - טְרַקְלִין שֶׁלָּהֶן כָּחֲצֵר לַבָּתִּים. שְׁנַיִם שֶׁשִּׁתְּפִין זֶה לָזֶה, בֵּין בַּיַּיִן בֵּין בְּשֶׂמֶן - אֵינָן צְרִיכִין לְעָרֵב. הָיוּ שְׁלֹשָׁה - זֶה שִׁתֵּף לָזֶה בַּיַּיִן, וָזֶה שִׁתֵּף לָזֶה בְּשֶׂמֶן - צְרִיכִין לְעָרֵב. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֶחָד יַיִן וְאֶחָד שֶׂמֶן - אֵין צְרִיכִין לְעָרֵב. אֶלְעָזָר בֶּן תַּדַּאי אוֹמֵר: אֲסוּרִין עַד שֶׁיְּעָרְבוּ.

ח. **אָב** וּבְנוֹ, נָשָׂיו וְכַלּוֹתָיו, עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו, הָרַב וְתַלְמִידוֹ, בִּזְמַן שֶׁאֵין עִמָּהֶם דִּיּוּרִים - הֲרֵי הֵן כִּיחִידִים, צְרִיכִין לְעָרֵב, מָבוֹי שֶׁלָּהֶן - בֵּין כָּךְ וְכָךְ נִתַּר בַּלָּחִי וְקוֹרָה.

ט. **עַם** הָאָרֶץ שֶׁהָיוּ מוֹלִיכִין אֶצְלוֹ עֵרוּב, מוֹלִיךְ לוֹ כֹּהֵן כִּכַּר תְּרוּמָה, וְיוֹשֵׁב וּמְשַׁמְּרוֹ וּמַחְשִׁיךְ עָלָיו וְאוֹכְלוֹ, וּבָא לוֹ. וּבַשְּׁבִיעִית - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ עַל הַשְּׁבִיעִית.

י. **בַּיִת** שֶׁמַּנִּיחִין בּוֹ עֵרוּב - אֵין צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ כִּכָּר, מְעָרְבִין בְּבַיִת יָשָׁן מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם, אִם הָיָה שָׁם רַבּוֹ, אוֹ אָדָם גָּדוֹל, אוֹ שֶׁהָיָה מַשִּׂיא אֶת בְּנוֹ וְרָצָה לִנְהֹג בּוֹ כָּבוֹד - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. מִצְוָה עַל כָּל אָדָם לְבַטֵּל רְשׁוּת, אִם הָיָה אָדָם גָּדוֹל - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ.

יא. **אַנְשֵׁי** חָצֵר שֶׁשָּׁכַח אֶחָד מֵהֶן וְלֹא עֵרַב - עָלָיו לְבַטֵּל הָרְשׁוּת. אִם הָיָה שָׁם בֵּית הָאֵבֶל אוֹ בֵּית הַמִּשְׁתֶּה, וְרָצוּ לְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ.

יב. **שְׁלֹשָׁה** שֶׁהָיוּ שְׁרוּיִן בֶּחָצֵר, וּמֵת אֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר, וְהִנִּיחַ אֶת הָרְשׁוּת לְאֶחָד מִן הַשּׁוּק, מִבְּעוֹד יוֹם - אוֹסֵר. מִשֶּׁחָשְׁכָה - אֵינוֹ אוֹסֵר. וְאֶחָד מִן הַשּׁוּק שֶׁמֵּת, וְהִנִּיחַ אֶת רְשׁוּתוֹ לְאֶחָד מִבְּנֵי חָצֵר, מִבְּעוֹד יוֹם - אֵינוֹ אוֹסֵר. מִשֶּׁחָשְׁכָה - אֵין אוֹסֵר. הֲרֵי שֶׁשָּׁכַח וְלֹא עֵרַב, וְחָזַר וְהוֹצִיא, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּמֵזִיד - אוֹסֵר. בְּשׁוֹגֵג - אֵינוֹ אוֹסֵר. מִי שֶׁבִּטֵּל רְשׁוּתוֹ, וְחָזַר וְהוֹצִיא, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר.

יג. **אֶחָד** שֶׁלֹּא עֵרַב - נוֹתֵן רְשׁוּתוֹ לְאֶחָד שֶׁעֵרַב. וּשְׁנַיִם שֶׁעֵרְבוּ - נוֹתְנִין רְשׁוּתָן לְאֶחָד שֶׁלֹּא עֵרַב. וּשְׁנַיִם שֶׁלֹּא עֵרְבוּ - נוֹתְנִין רְשׁוּתָן לִשְׁנַיִם שֶׁעֵרְבוּ, אוֹ לְאֶחָד שֶׁלֹּא עֵרַב. אֲבָל אֵין אֶחָד שֶׁעֵרַב נוֹתֵן רְשׁוּתוֹ לְאֶחָד שֶׁלֹּא עֵרַב, וְאֵין שְׁנַיִם שֶׁעֵרְבוּ נוֹתְנִין רְשׁוּתָן לִשְׁנַיִם שֶׁלֹּא עֵרְבוּ. וְאֵין שְׁנַיִם שֶׁלֹּא עֵרְבוּ נוֹתְנִין רְשׁוּתָן לִשְׁנַיִם שֶׁלֹּא עֵרְבוּ, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהָיוּ שְׁנַיִם שְׁרוּיִן בֶּחָצֵר, וְשָׁכַח אֶחָד מֵהֶן וְלֹא עֵרַב - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר.

יד. **יִשְׂרָאֵל** מוּמָר מְשַׁמֵּר שַׁבַּתּוֹ בַּשּׁוּק - מְבַטֵּל רְשׁוּת, שֶׁאֵינוֹ מְשַׁמֵּר שַׁבַּתּוֹ בַּשּׁוּק - אֵינוֹ מְבַטֵּל רְשׁוּת. מִפְּנֵי מַה? שֶׁאָמְרוּ: יִשְׂרָאֵל נוֹטֵל רְשׁוּת וְנוֹתֵן רְשׁוּת, וְהָעוֹבֵד

כּוֹתָבִים עַד שֶׁיַּשְׁכִּיר. כֵּיצַד מְבַטֵּל רְשׁוּת? אוֹמֵר: 'רְשׁוּתִי נְתוּנָה לְךָ, רְשׁוּתִי מְבֻטֶּלֶת לְךָ' - קָנָה וְאֵין צָרִיךְ לְזַכּוֹת.

טו. **חֲצֵרוֹ** שֶׁל נָכְרִי, הֲרֵי הוּא כְּדִיר שֶׁל בְּהֵמָה - מֻתָּר לְהַכְנִים וּלְהוֹצִיא מֵחָצֵר לַבָּתִּים וּמִן הַבָּתִּים לֶחָצֵר. וְאִם יֵשׁ שָׁם יִשְׂרָאֵל אוֹסֵר; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: לְעוֹלָם אֵינוֹ אוֹסֵר עַד שֶׁיְּהוּ שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים אוֹסְרִין זֶה עַל זֶה, וַהֲלָכָה כִּדְבָרָיו.

טז. **הַגּוֹסֵם**, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִחְיוֹת - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר. קָטָן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יָכוֹל לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר. כַּסְדּוֹר הַבָּא לָעִיר, עַד שְׁלוֹשִׁים יוֹם - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר מִיָּד. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁיִּחֲדוּ לוֹ בֵּית דִּירָה. לֹא יִחֲדוּ לוֹ בֵּית דִּירָה, אוֹ שֶׁאֵין עִמָּהֶן דִּיּוּרִין בֶּחָצֵר - אֵין אוֹסֵר. אַכְסְנַאי - אֵין אוֹסֵר לְעוֹלָם.

יז. **אַנְשֵׁי** חָצֵר שֶׁשָּׁכַח אֶחָד מֵהֶן וְלֹא עֵרֵב, וְהָיְתָה לוֹ אַכְסַדְרָה עַל פִּתְחוֹ, בִּזְמַן שֶׁמִּגַּפֶּפֶת - מֻתֶּרֶת לוֹ וַאֲסוּרָה לְכָל בְּנֵי חָצֵר. אִם אֵינָהּ מִגַּפֶּפֶת - אֲסוּרָה לוֹ וַאֲסוּרָה לְכָל בְּנֵי הֶחָצֵר. כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בֶּחָצֵר - מֻתָּרִין לְטַלְטֵל בֶּחָצֵר. אַנְשֵׁי חָצֵר שֶׁשָּׁכְחוּ וְלֹא עֵרְבוּ - אָסוּר מִלְּהַכְנִים וּמִלְּהוֹצִיא מֵחָצֵר לַבָּתִּים וּמִבָּתִּים לֶחָצֵר. וְכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בֶּחָצֵר - מֻתָּרִין לְטַלְטֵל בֶּחָצֵר.

יח. **חָמֵשׁ** חֲצֵרוֹת הַפְּתוּחוֹת זוֹ לָזוֹ וּפְתוּחוֹת לַמָּבוֹי, וְשָׁכְחוּ כֻּלָּם וְלֹא עֵרְבוּ - אָסוּר לְהַכְנִים וּלְהוֹצִיא מֵחָצֵר

לְמָבוֹי וּמִן הַמָּבוֹי לֶחָצֵר. וְכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בֶּחָצֵר - מֻתָּר לְטַלְטֵל בֶּחָצֵר, וּבַמָּבוֹי אָסוּר. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר, שֶׁהָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל זְמַן שֶׁהֵן שֶׁל רַבִּים, וְשָׁכְחוּ וְלֹא עֵרְבוּ, גַּג וְחָצֵר וְאַכְסַדְרָה וּמִרְפֶּסֶת וְקַרְפֵּף וּמָבוֹי - כֵּן רְשׁוּת אַחַת הֵן. אָמַר רַבִּי: כְּשֶׁהָיִינוּ לוֹמְדִין תּוֹרָה אֵצֶל רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּתְקִיעִין, הָיִינוּ מַעֲלִין שֶׁמֶן בַּאֲלוּנְטִית מִגַּג לְגַג, וּמִגַּג לֶחָצֵר, וּמֵחָצֵר לְחָצֵר, וּמֵחָצֵר לְקַרְפֵּף, עַד שֶׁהָיִינוּ מַגִּיעִים אֵצֶל הַמַּעְיָן שֶׁהָיִינוּ רוֹחֲצִין בּוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה, הָיִינוּ מַעֲלִין סֵפֶר תּוֹרָה מֵחָצֵר לַגַּג, וּמִגַּג לֶחָצֵר, וּמֵחָצֵר לְקַרְפֵּף לִקְרוֹת בּוֹ. אָמְרוּ לוֹ: אֵין שְׁעַת הַסַּכָּנָה רְאָיָה.

יט. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ, הַחִיצוֹנָה שֶׁל רַבִּים, וְהַפְּנִימִית שֶׁל יָחִיד הַחִיצוֹנָה - צְרִיכָה עֵרוּב. וְהַפְּנִימִית - אֵין צְרִיכָה עֵרוּב. הַפְּנִימִית שֶׁל רַבִּים וְהַחִיצוֹנָה שֶׁל יָחִיד, הַפְּנִימִית - צְרִיכָה עֵרוּב. וְהַחִיצוֹנָה - אֵינָהּ צְרִיכָה עֵרוּב. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹסֵר אֶת הַחִיצוֹנָה, שֶׁדְּרִיסַת הָרֶגֶל אוֹסַרְתָּהּ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין דְּרִיסַת הָרֶגֶל אוֹסַרְתָּהּ. הָיוּ שְׁתֵּיהֶן שֶׁל רַבִּים, וְנָתְנוּ אֶת עֵרוּבָן בָּחִיצוֹנָה, וְשָׁכַח אֶחָד, בֵּין מִן הַחִיצוֹנָה בֵּין מִן הַפְּנִימִית וְלֹא עֵרֵב - שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת. נָתְנוּ עֵרוּבָן בַּפְּנִימִית, וְשָׁכַח אֶחָד מִן הַפְּנִימִית וְלֹא עֵרֵב - שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת. מִן הַחִיצוֹנָה וְלֹא עֵרֵב - שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: פְּנִימִית מֻתֶּרֶת וְחִיצוֹנָה אֲסוּרָה. אֶחָד שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ, וְאֶחָד שָׁלֹשׁ דִּיוּטָאוֹת - זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁדֶּרֶךְ הַפְּנִימִית לָצֵאת

עַל הַחִיצוֹנָה וְעַל מִקְצָתָהּ, וְדֶרֶךְ הָעֶלְיוֹנָה לֵירֵד עַל הַתַּחְתּוֹנָה וְעַל מִקְצָתָהּ. חָמֵשׁ חֲצֵרוֹת פְּתוּחוֹת לְבֵית שַׁעַר, וְשָׁכְחוּ וְלֹא עֵרְבוּ - מֻתָּרִין בַּחֲצֵרוֹת, וַאֲסוּרִין בְּבֵית שַׁעַר. חָמֵשׁ דִּיוּטָאוֹת פְּתוּחוֹת לָאֶלְקֵט[א], וְשָׁכְחוּ וְלֹא נִשְׁתַּתְּפוּ - מֻתָּרִין בַּדִּיוּטָאוֹת וַאֲסוּרִין בָּאֶלְקֵט.

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

א. **שִׁתּוּף** מָבוֹי בֵּיצַד? מֵנִיחַ אָדָם חָבִית שֶׁל יַיִן, וְשֶׁל שֶׁמֶן, וְשֶׁל תְּמָרִים, וְשֶׁל גְּרוֹגָרוֹת וְשֶׁל שְׁאָר מִינֵי פֵּרוֹת, בֵּין מִשֶּׁלּוֹ בֵּין מִשֶּׁל חֲבֵרוֹ, וְאוֹמֵר: 'הֲרֵי זוֹ לְכָל בְּנֵי מָבוֹי'; הָיְתָה מִשֶּׁלָּהֶן - אֵין צָרִיךְ לְזַכּוֹת. הָיְתָה מִשֶּׁלּוֹ - מַגְבִּיהָהּ מִן הָאָרֶץ וְאוֹמֵר: 'זָכִיתִי לָכֶם וּלְכָל שֶׁנִּתְוַסְּפוּ עֲלֵיכֶם'. נִתְוַסְּפוּ עֲלֵיהֶן - מְזַכֶּה וְאֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה וְהָיוּ שְׁרוּיִין בֵּית גְּלוּדָה בְּלוּד, וְהָיוּ מְבַשְּׁלִין קְדֵרָה שֶׁל עֲדָשִׁים, וְאֶחָד עוֹמֵד עַל פֶּתַח הַמָּבוֹי וְאוֹמֵר: 'זָכִיתִי לָכֶם בִּקְדֵרָה שֶׁל עֲדָשִׁים', הַיַּיִן - כְּדֵי לִשְׁתּוֹת בּוֹ מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת. וְהַשֶּׁמֶן - כְּדֵי לֶאֱכוֹל בּוֹ מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת. הַחֹמֶץ - כְּדֵי לְטַבֵּל בּוֹ. זֵיתִים וּבְצָלִים - כְּדֵי לֶאֱכֹל בָּהֶן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת. תְּחִלָּתוֹ וְסוֹפוֹ - כַּשִּׁעוּר הַזֶּה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר

א. בַּיִת הֶעָשׂוּי לְהִתְקָרֵר בּוֹ בַּקַּיִץ.

אוֹמֵר: תְּחִלָּתוֹ בַּשְּׁעוּר הַזֶּה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין סוֹפוֹ בַּשְּׁעוּר הַזֶּה. כָּלָה הַחֵפֶץ - מוֹדִיעַ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְזַכּוֹת.

ב. **אָמַר** רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: פַּעַם אַחַת שָׁבַת רַבִּי מֵאִיר בְּעַרְדַּסְקָא וּבָא אָדָם אֶחָד וְאָמַר: 'רַבִּי! עֵרַבְתִּי בַּבְּצָלִים לִטְבָעִין', וְהוֹשִׁיבוֹ רַבִּי מֵאִיר בְּאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלּוֹ. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: מְעָרְבִין לַחוֹלֶה וְלָאִסְטְנִים וְלַזָּקֵן כְּדֵי מְזוֹנוֹ. וְלָרַעֲבְתָּן - סְעוּדָה בֵּינוֹנִית שֶׁל כָּל אָדָם.

ג. **אֵין** מִשְׁתַּתְּפִין, לֹא בְּאוֹצָר וְלֹא בְּמָבוֹי, אֶלָּא אִם כֵּן יֵחֵד לוֹ מָקוֹם. הָאֲנָשִׁים שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ וְעֵרְבוּ שֶׁלֹּא לְדַעַת הַנָּשִׁים - שִׁתּוּפָן שִׁתּוּף. וְנָשִׁים שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ שֶׁלֹּא לְדַעַת בַּעֲלֵיהֶן - אֵין שִׁתּוּפָן שִׁתּוּף, וְאֵין עֵרוּבָן עֵרוּב. וּמְעָרְבִין בַּחֲצֵרוֹת בְּפַת, וְאִם רָצוּ לְעָרֵב בְּיַיִן - אֵין מְעָרְבִין. מִשְׁתַּתְּפִין בַּמָּבוֹי בְּיַיִן, וְאִם רָצוּ לְהִשְׁתַּתֵּף בְּפַת - מִשְׁתַּתְּפִין. מְעָרְבִין בַּחֲצֵרוֹת, וּמִשְׁתַּתְּפִין בַּמָּבוֹי, שֶׁלֹּא לְשַׁכֵּחַ תּוֹרַת עֵרוּב מִן הַתִּינוֹקוֹת, שֶׁיֹּאמְרוּ: 'אֲבוֹתֵינוּ לֹא עֵרְבוּ'; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אוֹ מְעָרְבִים אוֹ מִשְׁתַּתְּפִים.

ד. **עֵרוּבֵי** חֲצֵרוֹת בֶּחָצֵר וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת בְּמָבוֹי. שְׁנַיִם שֶׁשִּׁתְּפִין זֶה לָזֶה זֶה בַּיַּיִן וְזֶה בַּשֶּׁמֶן - צָרִיךְ שֶׁיָּבֹא[ב] עִמָּהֶן בַּמָּבוֹי. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ אֵין מְעָרְבִין לְאָדָם אֶלָּא מִדַּעְתּוֹ? לְפִי שֶׁאֵין רוֹצֶה שֶׁיִּשְׁתַּתְּפוּ

ב. לְפִי הַגְּרָ"א תֵּבָה זוֹ הִיא תִּקּוּן בְּדִוּקָא, וּבְאֵר זֹאת יָפֶה בַּחֲזוֹן יְחֶזְקֵאל.

אֲחֵרִים עִמּוֹ בְּחֶלְקוֹ, אֲבָל אִם הָיָה לוֹ תַּבְשִׁיל אוֹ עֹפָה אֲצָל חֲבֵרוֹ - זָכָה לוֹ תַּבְשִׁילוֹ.

ה. **הַמְעָרֵב** עַל יְדֵי בְּנֵי עִירוֹ שֶׁיֵּלְכוּ עִמּוֹ לְבֵית הָאָבֵל, אוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶן מִבְּעוֹד יוֹם שֶׁיָּבוֹא - מֻתָּר. מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ - אָסוּר, שֶׁאֵין מְעָרְבִין מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ. עֵרֶב עֲלֵיהֶן בְּקוּפּוֹת שֶׁל תְּמָרִים, וּבְקוּפּוֹת שֶׁל גְּרוֹגָרוֹת, וּבְקוּפּוֹת שֶׁל זֵיתִים, אִם יֵשׁ מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד - יָבוֹאוּ. וְאִם לָאוּ - **לֹא** יָבוֹאוּ. קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם זֶה אַחַר זֶה, הָרִאשׁוֹנִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם - יָבוֹאוּ, אַחֲרוֹנִים - **לֹא** יָבוֹאוּ.

ו. **הַמְעָרֵב** עַל יְדֵי עַצְמוֹ לְרוּחַ אַחַת לְשַׁבָּתוֹת שֶׁל כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, וְאָמַר: רָצִיתִי - אֵלֵךְ, **לֹא** רָצִיתִי - **לֹא** אֵלֵךְ, רָצָה מִבְּעוֹד יוֹם - עֵרוּבוֹ עֵרוּב. מִשֶּׁחָשְׁכָה, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עֵרוּבוֹ עֵרוּב. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין עֵרוּבוֹ עֵרוּב, עַל יְדֵי עַצְמוֹ לִשְׁתֵּי רוּחוֹת לְכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה, וְאָמַר: 'לִמְקוֹם שֶׁאֶרְצֶה אֵלֵךְ', רָצָה מִבְּעוֹד יוֹם - עֵרוּבוֹ עֵרוּב, מִשֶּׁחָשְׁכָה - הֲרֵי זֶה חֲמָר גַּמָּל.

ז. **לֹא** יַעֲרֵב אָדָם עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים, וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים, וְעַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ, אֲפִלּוּ מִדַּעְתָּן. אֲבָל מְעָרֵב הוּא עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים, וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, וְעַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים, בֵּין לְדַעְתָּן בֵּין שֶׁלֹּא לְדַעְתָּן, מִפְּנֵי שֶׁיָּדָן כְּיָדוֹ. וְכֵן שֶׁעֵרְבוּ, וְעֵרֵב עֲלֵיהֶם רַבָּן - יוֹצְאִין בְּשֶׁל רַבָּן, חוּץ מִן הָאִשָּׁה שֶׁיְּכוֹלָה לִמְחוֹת עַל יְדֵי בַּעְלָהּ.

ח. **עֶבֶד** עִבְרִי, וּמִי שֶׁחֲצָיוֹ עֶבֶד וְחֲצָיוֹ בֶּן חוֹרִין - יוֹצְאִין עַל יְדֵי עַצְמָן. עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִין - יוֹצֵא בְּעֵרוּב שֶׁל זֶה בַּדָּרוֹם, וּמְהַלֵּךְ בַּדָּרוֹם. בְּעֵרוּב שְׁנֵיהֶן - מְהַלֵּךְ בַּצָּפוֹן בְּעֵרוּבוֹ שֶׁל זֶה בַּדָּרוֹם, וּבַדָּרוֹם בְּעֵרוּבוֹ שֶׁל זֶה בַּצָּפוֹן, וְאִם מִצְּעוּ אֶת הַתְּחוּם - אַל יָזוּז מִמְּקוֹמוֹ. קָטָן שֶׁצָּרִיךְ לְאִמּוֹ - יוֹצֵא בְּעֵרוּב אִמּוֹ, וְשֶׁאֵין צָרִיךְ לְאִמּוֹ - אֵין יוֹצֵא בְּעֵרוּב אִמּוֹ.

ט. **כֹּתֶל** חָצֵר שֶׁנִּפְרַץ, מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת - מָתָר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כַּפֶּתַח, יָתֵר מִכָּאן - כְּנֶגֶד הַפִּרְצָה אָסוּר. נִפְרְצוּ בוֹ פְּרָצוֹת הַרְבֵּה, אִם הָעוֹמֵד מְרֻבֶּה עַל הַפָּרוּץ - מָתָר. וְאִם הַפָּרוּץ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד, כְּנֶגֶד הַפִּרְצָה, נִפְרְצָה כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה בָתִּים - בְּטֵלָה הַמְּחִיצָה. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ, וּבֵין זוֹ לְזוֹ עֲשָׂרָה טְפָחִים, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גְּרוּד חֲמִשָּׁה וּמְחִצָּה חֲמִשָּׁה - מְעָרְבִין שְׁנַיִם וְאֵין מְעָרְבִין אֶחָד. הָיְתָה אַחַת מֵהֶן גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, וּמְעַטָּה בָּאַבָּנִים, בַּכִּפּוֹתִים וּבְסָלָּם הַצּוּרִי, אוֹ שֶׁהֵבִיא נָסָר שֶׁרָחָב אַרְבָּעָה טְפָחִים וְקָבְעוּ בָּהּ - מְעָרְבִין שְׁנַיִם. וְאִם רָצוּ - מְעָרְבִין אֶחָד. פָּחוֹת מִכֵּן - מְעָרְבִין אֶחָד וְאֵין מְעָרְבִין שְׁנַיִם. הָיְתָה אַחַת מֵהֶן גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים - עוֹשִׂין לָהּ מְחִיצָה גְּבוֹהָה חֲמִשָּׁה טְפָחִים, וּמְבַטְּלָהּ.

י. **כֹּתֶל** שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים וְרָחָב אַרְבָּעָה - מְעָרְבִין שְׁנַיִם וְאֵין מְעָרְבִין אֶחָד. מִעֲטוֹ בָּאֲבָנִים, בַּכִּפּוֹתִים וּבְסָלָּם הַצּוּרִי, אוֹ שֶׁהֵבִיא נָסָר רָחָב אַרְבָּעָה טְפָחִים, וְקָבְעוּ בָּהּ - מְעָרְבִין שְׁנַיִם, וְאִם רָצוּ - מְעָרְבִין אֶחָד. פָּחוֹת מִכֵּן - מְעָרְבִין אֶחָד וְאֵין מְעָרְבִין שְׁנַיִם.

יא. **מַתְבֵּן** שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים - מְעָרְבִין שְׁנַיִם וְאֵין מְעָרְבִין אֶחָד. אֵלּוּ מַאֲכִילִין מִכָּאן וְאֵלּוּ מַאֲכִילִין מִכָּאן, נִתְמַעֵט הַתֶּבֶן מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - מְעָרְבִין אֶחָד וְאֵין מְעָרְבִין שְׁנַיִם, אֶלָּא אִם רָצָה - סוֹתֵם אֶת פִּתְחוֹ וּמְבַטֵּל אֶת רְשׁוּתוֹ, הוּא אָסוּר וַחֲבֵרוֹ מֻתָּר. וְכֵן בְּכֹתֶל שֶׁל תֶּבֶן שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת.

יב. **רַבִּי** מֵאִיר אוֹמֵר: סִילוֹנוֹת שֶׁבַּכְּרֵבִין מַחֲזִיקִין סָאתַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן נְקוּבִין - שׁוֹפְכִין לְתוֹכָם מַיִם בְּשַׁבָּת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַד שֶׁיִּפָּקְקוּ. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: בִּיב שֶׁקָּמוּר אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - שׁוֹפְכִין לְתוֹכוֹ מַיִם בְּשַׁבָּת. עוּקָה שֶׁבֶּחָצֵר מַחֲזֶקֶת סָאתַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְמַלֵּאת מֵעֶרֶב שַׁבָּת - שׁוֹפְכִין לְתוֹכָהּ בְּשַׁבָּת, אַחַת עוּקָה וְאַחַת גִּסְטְרָא שֶׁבֶּחָצֵר מַחֲזֶקֶת סָאתַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְמַלְּאוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת - שׁוֹפְכִין לְתוֹכָן בְּשַׁבָּת.

יג. **הַגַּג** וּמִרְפֶּסֶת הֶחָצֵר וְהָאַכְסַדְרָא - מִצְטָרְפִין לְאַרְבַּע אַמּוֹת. הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה הֶחָצֵר וְהַגַּג - אֵין מִצְטָרְפִין לְאַרְבַּע אַמּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מֵאָה אַמָּה - לֹא יִשְׁפֹּךְ עַל פִּי הַבִּיב, אֲבָל הוּא שׁוֹפֵךְ לַגַּג, וְהַמַּיִם יוֹרְדִין לַבִּיב. אֵין עוֹשִׂין לָהּ צִנּוֹר, אֲבָל עוֹשִׂין לָהּ מַזְחֵלָה, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: 'צִנּוֹרוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי מְקַלַּח מַיִם בְּשַׁבָּת'.

יד. **צִנּוֹר** הַמְקַלַּח לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶחָד מַיִם וְאֶחָד יַיִן - קוֹלֵט, בֵּין בַּיָּד בֵּין בַּכֶּלִי וְשׁוֹתֶה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא

יְצָרֵךְ פִּיו עִם פִּי הֶחָבִית, אִם רְשׁוּת הַנָּגִ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, וְיִשְׁתֶּה. אֲבָל מְצָרֵךְ הוּא פִּיו לְצִנּוֹר לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים וְשׁוֹתֶה, לֹא יְצָרֵךְ אָדָם יָדוֹ עִם הַכּוֹתֶל וְעִם הַמְּזוּזָה, אִם רְשׁוּת הַנָּגִ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, וְשׁוֹתֶה. אֲבָל מְצָרֵךְ הוּא יָדוֹ לַצִּנּוֹר לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, וְשׁוֹתֶה. וְאִם יֵשׁ פִּי צִנּוֹר אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים - אָסוּר, שֶׁאֵין מְטַלְטְלִין מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת.

מז. **בּוֹר** בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאֵין בֵּינוֹ לַכּוֹתֶל אַרְבָּעָה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁיְּהַלֵּךְ אָדָם - בְּנֵי חָצֵר מְתָּרִין, וּבְנֵי עֲלִיָּה אֲסוּרִין. אִם יֵשׁ בֵּינוֹ לְבֵין הַכּוֹתֶל אַרְבָּעָה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁיְּהַלֵּךְ אָדָם - בְּנֵי חָצֵר אֲסוּרִין, וּבְנֵי עֲלִיָּה מְתָּרִין. בְּאֵר שֶׁלִּפְנֵי הַחַלּוֹן - מְשַׁלְשֵׁל וּמְמַלֵּא הֵימֶנּוּ בְּשַׁבָּת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּינוֹ וּבֵין הַכּוֹתֶל אַרְבָּעָה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁיְּהַלֵּךְ אָדָם. אִם יֵשׁ בִּפְנֵי הַבְּאֵר אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים - בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, מְשַׁלְשֵׁל וּמְמַלֵּא הֵימֶנּוּ בְּשַׁבָּת.

מז. **בּוֹר** שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת - מְשַׁלְשֵׁל וּמְמַלֵּא הֵימֶנּוּ בְּשַׁבָּת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּינוֹ לַכּוֹתֶל אַרְבָּעָה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁיְּהַלֵּךְ אָדָם. אִם יֵשׁ בִּפְנֵי הַבּוֹר אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים - אָסוּר, שֶׁאֵין מְטַלְטְלִין מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת.

יז. **אַמַּת** הַמַּיִם שֶׁלִּפְנֵי הַחַלּוֹן - מְשַׁלְשֵׁל וּמְמַלֵּא הֵימֶנּוּ בְּשַׁבָּת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּינָהּ לַכּוֹתֶל אַרְבָּעָה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁיְּהַלֵּךְ אָדָם. זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה בְּאַמָּה שֶׁל פַּרְטַלְיָה,

וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְאָמַר: הוֹאִיל וְאֵין בֵּינָהּ לְבֵין הַכֹּתֶל אַרְבָּעָה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁיְּהַלֵּךְ אָדָם - מֻתֶּרֶת. וְאִם יֵשׁ בְּפִיהָ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ מְשַׁלְּשֵׁל וּמְמַלֵּא הֵימֶנּוּ בְּשַׁבָּת.

יח. **אַמַּת** הַמַּיִם שֶׁעוֹבֶרֶת בֶּחָצֵר - אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לָהּ מְחִצָּה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים בַּכְּנִיסָה וּבַיְּצִיאָה. עָשׂוּ לָהּ בַּכְּנִיסָה וְלֹא בַיְּצִיאָה, בַּיְּצִיאָה וְלֹא בַכְּנִיסָה - אֵין מְמַלְּאִין הֵימֶנָּה בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לוֹ מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים בַּכְּנִיסָה וּבַיְּצִיאָה. הָיְתָה רְחָבָה מֵרֹאשָׁהּ אֶחָד וְצָרָה מֵרֹאשָׁהּ אֶחָד - הֲרֵי זֶה מַרְחִיב אֶת מְקוֹם הַצַּר, וְאֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה אֶלָּא לָרֹחַב בִּלְבַד. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּבִיבִין הַמְקַשְׁקְשִׁין תַּחַת הַבָּתִּים וְתַחַת הַחֲצֵרוֹת.

יט. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: כֹּתֶל שֶׁעַל גַּבָּהּ - נִדּוֹנִין כְּמִחְצָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּאַמַּת הַמַּיִם שֶׁהָיְתָה בָּאָה מֵאֵבֶל לְצִפּוֹרִי, וְהָיוּ מְמַלְּאִין הֵימֶנָּה בְּשַׁבָּת עַל פִּי הַזְּקֵנִים. אָמְרוּ לוֹ: מִשֶּׁם רְאָיָה? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה עֲמֻקָּה עֲשָׂרָה וּרְחָבָה אַרְבָּעָה.

כ. **גְּוּוְטְרָא** שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם - אֵין מְמַלְּאִין הֵימֶנָּה בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לָהּ מְחִצָּה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, בֵּין מִלְּמַעְלָה בֵּין מִלְּמַטָּה. וְאִם הָיָה לְמַטָּה מִן הַמַּיִם, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם צָפִין עַל גַּבָּהּ - אֵין בְּכָךְ

כְּלוּם. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אַף מִלְמַעְלָה. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקַבְיָא אוֹמֵר: גְּוִוזְטְרָא שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, חוֹקֵק בָּהּ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע, וּמְמַלֵּא הֵימֶנָּה בְּשַׁבָּת.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. **שַׁעֲרֵי** גִּנָּה, בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ לָהֶן בֵּית שַׁעַר מִבִּפְנִים - פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בָּהֶן מִבַּחוּץ. מִבַּחוּץ - פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בָּהֶן מִבָּאן וּמִבָּאן. מִבָּאן וּמִבָּאן - פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בָּהֶן מִבָּאן וּמִבָּאן. אֵין לָהֶם לֹא לְבָאן וְלֹא לְבָאן - אֲסוּרִים בָּאן וְבָאן. וְכֵן פִּתְחֵי חֲנֻיּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בִּזְמַן שֶׁהַמַּנְעוּל לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה - מֵבִיא אֶת הַמַּפְתֵּחַ מֵעֶרֶב שַׁבָּת וּמַנִּיחוֹ בָּאִסְקוּפָּא, לְמָחָר, פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל וּמַחֲזִירוֹ לָאִסְקֻפָּה. וּבִזְמַן שֶׁהַמַּנְעוּל לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה - מֵבִיא מַפְתֵּחַ מֵעֶרֶב שַׁבָּת וּמַנִּיחוֹ בַּמַּנְעוּל. לְמָחָר - פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל וּמַחֲזִירוֹ לִמְקוֹמוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אַף בִּזְמַן שֶׁהַמַּנְעוּל לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, מֵבִיא מַפְתֵּחַ מֵעֶרֶב שַׁבָּת וּמַנִּיחוֹ בָּאִסְקוּפָּא, לְמָחָר - פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל וּמַחֲזִירוֹ לִמְקוֹמוֹ, אוֹ בְּחַלּוֹן שֶׁעַל גַּבֵּי הַפֶּתַח. אִם יֵשׁ בַּחַלּוֹן אַרְבַּע עַל אַרְבַּע - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת.

ב. **הַחֹרִים** וְהַפַּסְקָנִין[ג] וּסְפִינָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, גְּבוֹהִין עֲשָׂרָה טְפָחִים - אֵין מְטַלְטְלִין, לֹא מִתּוֹכָן לִרְשׁוּת הָרַבִּים

ג. בְּרֵכוֹת הָעֲשׂוּיוֹת לְמַלֹּאוֹת בָּהֶן מַיִם.

וְלֹא מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכָן, אֲבָל יוֹרֵד לְתוֹכָן וְאוֹכֵל. פְּחוֹת מִכֵּן, בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת מֻתָּר, חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - אָסוּר. אַמַּת הַמַּיִם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, עֲמוּקָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְכֵן גּוּמָא - אֵין מְטַלְטְלִין, לֹא מִתּוֹכָהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְלֹא מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכָהּ, אֲבָל יוֹרֵד לְתוֹכָהּ וְשׁוֹתֶה. אִם הָיוּ הַמַּיִם מוּעָטִים - מְזַלֵּף לְתוֹךְ יָדוֹ וְשׁוֹתֶה. אִם הָיוּ שְׁנַיִם, זֶה מַעֲמִיד לַחֲבֵרוֹ, וְהַלָּה שׁוֹתֶה. וְזֶה מַעֲמִיד לַחֲבֵרוֹ וְהַלָּה שׁוֹתֶה. פְּחוֹת מִכֵּן, בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - מֻתָּר. חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - אָסוּר.

ג. **אֵילָן** בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים. אִם אֵין גּוּפוֹ גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - מְטַלְטְלִין תַּחְתָּיו. הָיָה גָּבוֹהַּ מִשָּׁלֹשׁ רוּחוֹתָיו, וְנָמוֹךְ מֵרוּחַ אַחַת - רוֹאִין אֶת הַנָּמוּךְ כְּאִלּוּ הוּא פָּתַח, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא נָמוּךְ יֶתֶר עַל הַגָּבוֹהַּ.

ד. **חֻרְבָּה** בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, עֲמוּקָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, חַלּוֹן שֶׁעַל גַּבָּהּ שׁוֹפְכִין לְתוֹכָהּ מַיִם בְּשַׁבָּת. הָיוּ שְׁנַיִם - שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת, שֶׁאֵין שְׁתֵּי רְשָׁיוֹת מִשְׁתַּמְּשׁוֹת בִּרְשׁוּת אַחַת. הָיְתָה אַחַת וְהִיא שֶׁל רַבִּים - אֲסוּרָה עַד שֶׁיֵּעָרְבוּ.

ה. **אַשְׁפָּה** בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, חַלּוֹן שֶׁעַל גַּבָּהּ - זוֹרְקִין לָהּ בְּשַׁבָּת. הָיוּ שְׁתַּיִם - שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת, שֶׁאֵין שְׁנֵי רְשׁוּיוֹת מִשְׁתַּמְּשׁוֹת בְּאַחַת, הָיְתָה אַחַת וְהִיא שֶׁל רַבִּים - אֲסוּרָה עַד שֶׁיֵּעָרְבוּ.

ו. **בְּנֵי** חָצֵר וּבְנֵי מִרְפֶּסֶת, שֶׁאֵין צְרִיכִים לְעֵרֶב, שֶׁעֵרְבוּ אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן, כָּל שֶׁגָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים - לַמִּרְפֶּסֶת. פָּחוֹת מִכֵּן - לֶחָצֵר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהֵן שֶׁל רַבִּים, וְעֵרְבוּ אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן, אוֹ שֶׁהָיוּ שֶׁל יְחִידִים וְשָׁכְחוּ וְלֹא עֵרְבוּ. אֲבָל אִם הָיוּ שֶׁל רַבִּים וְשָׁכְחוּ וְלֹא עֵרְבוּ, גַּג וְחָצֵר וְאַכְסַדְרָה וּמִרְפֶּסֶת - כֻּלָּן רְשׁוּת אַחַת הֵן.

ז. **חָצֵר** גְּדוֹלָה שֶׁנִּפְרְצָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנִשְׁתַּיְּרוּ בָהּ גְּדוּדְיוֹת גְּבוֹהוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים, עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת - מָתָר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּפָתַח. פָּחוֹת מִכֵּן - מָתָּרִין לְאוֹתָהּ שַׁבָּת וַאֲסוּרִין לָעֲתִיד לָבֹא; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרִין לָעֲתִיד לָבֹא אֲסוּרִין לְאוֹתָהּ שַׁבָּת. וּקְטַנָּה שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא כְּעֶשֶׂר, וְנִטְּלָה דוֹפְנָהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנִשְׁתַּיֵּר כְּפַס מִכָּאן כְּפַס מִכָּאן - מָתָר. נִטְּלָה כֻּלָּהּ - מָתָר לְאוֹתָהּ שַׁבָּת וַאֲסוּרָה לָעֲתִיד לָבֹא; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לָעֲתִיד לָבוֹא, כָּךְ אֲסוּרָה לְאוֹתָהּ שַׁבָּת.

ח. **חַלּוֹן** שֶׁמִּקְצָתָהּ בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה וּמִקְצָתָהּ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה - מְעָרְבִין שְׁנַיִם וְאֵין מְעָרְבִין אֶחָד. הָיְתָה כֻּלָּהּ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה וּמְעֻטָּה בָּאֲבָנִים, אוֹ בִּגְפָתִים, וּבְסֻלָּם הַמִּצְרִי, אוֹ שֶׁהָיָה נָסָר שֶׁרָחָב אַרְבָּעָה טְפָחִים וְקָבְעָה בָּהּ, מְעָרְבִין שְׁנַיִם, וְאִם רָצוּ - מְעָרְבִין אֶחָד. פָּחוֹת מִכֵּן - מְעָרְבִין שְׁנַיִם וְאֵין מְעָרְבִין אֶחָד[ד]. הָיְתָה רְחָבָה מֵרֹאשָׁהּ אַחַת וּקְצָרָה

ד. בַּסְּפָרִים כָּתוּב לְהֵפֶךְ, וְהַגַּהְתִּי עַל פִּי ׳חֲזוֹן יְחֶזְקֵאל׳, וְעַיֵּן בְּהַגָּהוֹת הַגְּרַ״א זַ״ל.

מֵרֹאשָׁהּ אַחֵר - הֲרֵי זֶה מַרְחִיב אֶת מָקוֹם הַצַּר. חַלּוֹן שֶׁהִיא אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים - עוֹשֶׂה לָהּ מֶרְבִּיּוֹת[ח] וּמְבַטְּלָהּ. כַּיּוֹצֵא בוֹ, מִי שֶׁהָיוּ לוֹ חֲנֻיּוֹת פְּתוּחוֹת לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וּפְתוּחוֹת לַחֲצֵרוֹת, אִם אֵין שָׁם אֶלָּא דָּבָר מוּעָט - מֵבִיא וּמְבַטֵּל מִזֶּה לָזֶה. הָיְתָה חָצֵר וּבָהּ דִּיּוּרִין. עֵרְבוּ - מֻתָּרִין. לֹא עֵרְבוּ - אֲסוּרִין.

ט. **אֶחָד** חַלּוֹן שֶׁבֵּין שְׁנֵי בָּתִּים, וְאֶחָד חַלּוֹן שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, וְאֶחָד חַלּוֹן שֶׁבֵּין שְׁתֵּי עֲלִיּוֹת, וְאֶחָד חַלּוֹן שֶׁבֵּין שְׁנֵי גַּנּוֹת, וְאֶחָד חַלּוֹן שֶׁבֵּין שְׁנֵי דִּיּוּרִין, וּגְשָׁרִים, וּנְפָשׁוֹת[ו], וּרְשׁוּת הָרַבִּים הַמְקֹרָה - מְטַלְטְלִין תַּחְתֵּיהֶן בְּשַׁבָּת; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. יֶתֶר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּתִּים בִּשְׁנֵי צִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים - עוֹשֶׂה לֶחִי מִכָּאן וְלֶחִי מִכָּאן, אוֹ קוֹרָה מִכָּאן וְקוֹרָה מִכָּאן. מְעָרְבִין וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בָּאֶמְצַע. אָמְרוּ לוֹ: אֵין מְעָרְבִין רְשׁוּת הָרַבִּים בְּכָךְ. מוֹדִין חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה, בַּמַּעֲשֶׂה בְּגִינוֹסָר, שֶׁזֶּה פָּתַח דֶּלֶת כַּרְפִּיפוֹ וְסָתַם רְשׁוּת הָרַבִּים, וְזֶה פָּתַח דֶּלֶת כַּרְפִּיפוֹ וְסָתַם רְשׁוּת הָרַבִּים - שֶׁמְּעָרְבִין וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בָּאֶמְצַע, שֶׁכָּל מְחִיצָה הַנַּעֲשֵׂית לְשַׁבָּת, בֵּין אֲנוּסִין בֵּין שׁוֹגְגִין, בֵּין מֻטְעִין בֵּין מְזִידִין - הֲרֵי זֶה מְחִיצָה. הֶחְזִירוּ הַפְּתָחִים לִמְקוֹמָן - חָזְרוּ לְאִסּוּרָן. חָצֵר שֶׁגַּגּוֹתֶיהָ מְבֻצָּרִין[ז] - כָּל אֶחָד וְאֶחָד רְשׁוּת לְעַצְמוֹ.

ח. סוֹתֵם אֶת הַחַלּוֹן עִם עֲנָפִים. ו. צִיּוּנֵי קְבָרִים. ז. חָצֵר אֲשֶׁר גַּגּוֹת הַבָּתִּים שֶׁבְּתוֹכָהּ הֵם שָׁוִים לְקַרְקַע הֶחָצֵר, הַיְנוּ שֶׁהַבָּתִּים בְּנוּיִים בְּמָקוֹם נָמוּךְ שֶׁבְּחָצֵר.

י. כָּל גַּגּוֹת הָעִיר - רְשׁוּת אַחַת הֵן. אָסוּר לְהַעֲלוֹת וּלְהוֹרִיד מִן הַגִּגִּין לֶחָצֵר וּמִן הֶחָצֵר לַגִּגִּין, וְכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בֶּחָצֵר - מֻתָּר לְטַלְטְלָן בַּגִּגִּין, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא גַּג גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה אוֹ נָמוּךְ עֲשָׂרָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל אֶחָד וְאֶחָד רְשׁוּת לְעַצְמוֹ, וְאֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבָּעָה. אָמַר לָהֶם רַבִּי מֵאִיר: אִי אַתֶּם מוֹדִים בְּאַנְשֵׁי חָצֵר שֶׁשָּׁכְחוּ וְלֹא עֵרְבוּ, שֶׁאָסוּר לְהַכְנִים וּלְהוֹצִיא מֵחָצֵר לַבָּתִּים, וּמִבָּתִּים לֶחָצֵר, וְכֵן שֶׁשָּׁבְתוּ בֶּחָצֵר - מֻתָּרִין לְטַלְטֵל בֶּחָצֵר, מַה נִּשְׁתַּנָּה גַּג מֵחָצֵר? אָמְרוּ לוֹ: לֹא! אִם אָמַרְתָּ בֶּחָצֵר, שֶׁאֵין תַּחְתֶּיהָ דִּיּוּרִין! אָמַר לָהֶם: אַף חָצֵר, פְּעָמִים שֶׁיֵּשׁ תַּחְתֶּיהָ דִּיּוּרִין. אָמְרוּ לוֹ: לֹא! אִם אָמַרְתָּ בֶּחָצֵר, שֶׁאֵין כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַכִּיר אֶת שֶׁלּוֹ, תֹּאמַר בַּגַּגּוֹת, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מַכִּיר אֶת שֶׁלּוֹ? אָמַר לָהֶם: הֲרֵי שֶׁהָיְתָה חֲלוּקָה, אוֹ שֶׁהָיְתָה עֲשׂוּיָה פִּסְפָּס[ח], לֹא כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַכִּיר אֶת שֶׁלּוֹ?[ט] אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: עַד כָּאן הָיְתָה תְּשׁוּבָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הַגַּג, וְהַמִּרְפֶּסֶת, הֶחָצֵר וְהָאַכְסַדְרָה - כֻּלָּן רְשׁוּת אַחַת הֵן.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, אַחַת פְּתוּחָה לַצָּפוֹן וְאַחַת פְּתוּחָה לַדָּרוֹם, וְגַגּוֹתֵיהֶן שָׁוִין - הַגִּגִּין רְשׁוּת לְעַצְמָן. וְהַחֲצֵרוֹת -

ח. סִימָנִים עַד הֵיכָן מַגִּיעָה הַדִּירָה שֶׁל כָּל אֶחָד. ט. הַיְנוּ שֶׁוַּדַּאי כָּל אֶחָד מַכִּיר אֶת שֶׁלּוֹ.

כָּל אַחַת וְאַחַת רְשׁוּת לְעַצְמָן. הָיְתָה אַחַת מֵהֶן גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, וּמְעָטָהּ בָּאֲבָנִים, וּבִכְפָתִים׳ וּבְסֶלַע הַצּוּרִי, אוֹ שֶׁהֵבִיא נָסָר שֶׁהוּא רָחָב אַרְבָּעָה טְפָחִים וְקָבְעוֹ בָּהּ - מְעָרְבִין שְׁנַיִם. אִם רָצוּ - מְעָרְבִין אַחַת. פְּחוֹת מִכֵּן - מְעָרְבִין שְׁנַיִם, וְאֵין מְעָרְבִין אֶחָד.

ב. **שְׁתֵּי** גְּוִוזְטְרָאוֹת, זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבֵין זוֹ לְזוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים - מְעָרְבִין שְׁנַיִם וְאֵין מְעָרְבִין אֶחָד. פְּחוֹת מִכָּאן - מְעָרְבִין אֶחָד וְאֵין מְעָרְבִין שְׁנַיִם. שָׁלֹשׁ דְּיוֹטָאוֹת, זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ, וְזוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ - הָעֶלְיוֹנָה וְהַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל אֶחָד, וְאֶמְצָעִית שֶׁל אַחֵר - לֹא יְשַׁלְשֵׁל מִן הָעֶלְיוֹנָה לַתַּחְתּוֹנָה דֶּרֶךְ הָאֶמְצָעִית, שֶׁאֵין מְשַׁלְשְׁלִין מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת דֶּרֶךְ רְשׁוּת, אֲבָל מְשַׁלְשֵׁל הוּא מִן הָעֶלְיוֹנָה לַתַּחְתּוֹנָה שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ אֶמְצָעִית. מְשַׁלְשֵׁל אָדָם קְדֵרָה שֶׁל בָּשָׂר וְנוֹתְנָהּ עַל גַּבֵּי זִיז שֶׁרָחָב אַרְבָּעָה טְפָחִים. הָיְתָה חַלּוֹן בָּאֶמְצַע, שֶׁהִיא אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים - אָסוּר, שֶׁאֵין מְשַׁלְשְׁלִין מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת דֶּרֶךְ רְשׁוּת.

ג. **צִנּוֹר** הַמְקַבֵּל לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶחָד יַיִן וְאֶחָד שֶׁמֶן - קוֹלֵט, בֵּין בַּיָּד בֵּין בַּכֶּלִי, וּמַכְנִיס לְתוֹךְ בֵּיתוֹ. הָיָה עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וּפָשַׁט יָדוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהִיא מְלֵאָה אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין - מַכְנִיסָהּ אֲצִלּוֹ. הָיָה עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּפָשַׁט יָדוֹ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְהִיא מְלֵאָה אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין - מוֹצִיאָהּ אֲצִלּוֹ. גָּמָל שֶׁרֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ בִּפְנִים - אוֹבְסִין אוֹתוֹ בִּפְנִים. בַּחוּץ

׳. בַּקּוֹרוֹת (כְּפִיסֵי עֵץ).

- אוֹבְסִין אוֹתוֹ בַּחוּץ. אוֹתָן כֵּלִים שֶׁפּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בָּהֶם, שֶׁבַּקַּרְקָעוֹת - אֲסוּרִין. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: אַף שֶׁבַּקַּרְקָעוֹת, פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בָּהֶם.

ד. הַבּוֹחֶה״א בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְכָל מִי שֶׁנִּתְלַשׁ רֶקֶב בְּפִיו - לֹא יְהַלֵּךְ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, עַד שֶׁיָּרוֹק.

ה. שְׁתֵּי מְטַהֲרוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ - נוֹטֵל אֶת הַפְּקָק מִבִּנְתַיִם וּמַשִּׁיקָן, וּמַחֲזִיר אֶת הַפְּקָק לִמְקוֹמוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: שְׁתֵּי בְּרֵכוֹת, אַחַת שֶׁל חֲמִין וְאַחַת שֶׁל צוֹנֶן - נוֹטֵל אֶת הַפְּקָק מִבִּנְתַיִם, כְּדֵי שֶׁיֵּרְדוּ חֲמִין לְתוֹךְ הַצּוֹנֶן, וְצוֹנֶן לְתוֹךְ הַחַמִּין, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַחֲזִיר אֶת הַפְּקָק לִמְקוֹמוֹ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁנּוֹטֵל אֶת הַפְּקָק כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ הַמַּיִם וְיֵלְכוּ לָהֶם, וְאִם בִּשְׁבִיל שֶׁתִּנָּגֵב - אָסוּר. וּפוֹקְקִין אֶת הַבִּיב בְּסוּדָרִין, וּבְכָל דָּבָר הַמִּטַּלְטֵל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָצִיפוּ הַמַּיִם אֶת הָאוֹכְלִין וְאֶת הַכֵּלִים. אֵין פּוֹקְקִין אֶת הַבִּיב כְּדֵי שֶׁיֵּרְדוּ הַמַּיִם לַבּוֹר. רַבִּי מְנַחֵם אִישׁ גַּלְיָא אוֹמֵר: צִנּוֹר שֶׁעָלוּ בּוֹ קוֹצִים וְקִישׁוּשִׁיּוֹת״ב - דּוֹרְסָן בָּרֶגֶל בִּצְנָעָא, כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ הַמַּיִם וְיֵלְכוּ לָהֶם.

ו. חֲבִילָה שֶׁל עֵצִים וְסוֹכָה שֶׁל קוֹצִין שֶׁהִתְקִינָם לַפְּרָצָה שֶׁבְּחָצֵר, אִם הָיוּ קְשׁוּרוֹת וּתְלוּיוֹת - פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בָּהֶם בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם-טוֹב. אִם לָאו - אֵין פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בָּהֶן. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: הָיְתָה כְּבוּשָׁה בָּאֲבָנִים מֵרֹאשָׁהּ אֶחָד - אֵין רַשַּׁאי לִגַּע בָּהֶן. נִתְלוּ בָּהּ קוֹצִין

יא. מִלְּשׁוֹן כִּיחוֹ וְנִיעוֹ. יב. מִלְּשׁוֹן לְקוֹשֵׁשׁ קַשׁ.

וְדוֹקְרָנִין - מְפַשֵּׁר בְּיָדוֹ בְּצִנְעָא, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִקְרַע. וְשֶׁל בְּהֵמָה - דּוֹרֵס בְּרַגְלָיו. מַחֲצָלוֹת פְּרוּשׁוֹת עַל פִּתְחֵי חֲנֻיּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אִם הָיוּ קְשׁוּרוֹת וּתְלוּיוֹת - פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בָּהֶם. וְאִם לָאו - אֵין פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בָּהֶם. עָשָׂה לָהֶם צִיר שֶׁל קָנִים, וְשֶׁל שִׁבֳּלִין וְשֶׁל כָּל דָּבָר - פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בָּהֶם בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם-טוֹב. דֶּלֶת שֶׁיֵּשׁ לָהּ צִיר - פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם-טוֹב. נִשְׁבְּרוּ צִירֶיהָ - אֵין פּוֹתְחִין וְאֵין נוֹעֲלִין בָּהּ בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. דֶּלֶת הַנִּגְרֶרֶת, וּמַחֲצֶלֶת הַנִּגְרֶרֶת, וְקַנְקַן הַנִּגָּרָר, בִּזְמַן שֶׁהֵן קְשׁוּרִין וּתְלוּיִן פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בָּהֶם בַּשַּׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם-טוֹב.

ז. הָיָה יוֹשֵׁב וְקוֹרֵא בַּסֵּפֶר עַל הָאַסְקֻפָּה, וְנִתְגַּלְגֵּל הַסֵּפֶר מִיָּדוֹ, וְלִפָּנִים וְלַחוּץ - גּוֹלְלוֹ מִכָּאן וּמִכָּאן וּמַנִּיחוֹ עַל הָאַסְקֻפָּה. אֲבָל מַפְתֵּחַ אֵינוֹ בֵּן, אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַמַּפְתֵּחַ לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - נוֹטֵל אֶת הַמַּפְתֵּחַ מִן הָאַסְקֻפָּה, וְנוֹתְנוֹ לַמַּנְעוּל, וּפוֹתֵחַ וְנוֹטֵל כְּלִי מִתּוֹךְ הַבַּיִת, וּמַחֲזִירוֹ לַמַּנְעוּל, וְנוֹעֵל וּמַנִּיחַ הַמַּפְתֵּחַ בַּחַלּוֹן שֶׁעַל גַּב שָׁקוּף. אִם יֵשׁ בְּפִי הַחַלּוֹן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים - אָסוּר, שֶׁאֵין מְטַלְטְלִין מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת.

ח. מַלְבֵּן שֶׁל סְפַקְלַרְיָא[יג] וּתְרִיסִין שֶׁל חֲנֻיּוֹת - פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בָּהֶן. אִם הָיוּ נִשְׁמָטִים - אֲסוּרִים. נֶגֶר נִשְׁמָט[יד] -

יג. מַרְאָה [שְׁפִּיגֶ֫על]. יד. שֶׁנִּפְסָק הַחֶבֶל שֶׁהוּא קָשׁוּר בּוֹ, וּכְשֶׁפּוֹתְחִין אוֹתוֹ הוּא מַנִּיחוֹ בְּקֶרֶן זָוִית.

אָסוּר. נִקְמַז[טו] - מֻתָּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נִקְמַז, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נִשְׁמָט - אָסוּר.

ט. **נֶגֶר** נִגְרָר, אִם הָיָה קָשׁוּר וְתָלוּי - פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בּוֹ. וְאִם לָאו - אֵין פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קָשׁוּר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ תָּלוּי. אֵיזֶהוּ נֶגֶר? הַגּוֹרֵר שֶׁנּוֹעֲלִין בַּמִּקְדָּשׁ, אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה, כָּל שֶׁקָּשׁוּר וְתָלוּי וְרֹאשׁ אֶחָד מַגִּיעַ לָאָרֶץ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: זֶה - אַף בַּמְּדִינָה מֻתָּר, אֶלָּא אֵיזֶהוּ נֶגֶר שֶׁנּוֹעֲלִין בַּמִּקְדָּשׁ אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה? כָּל שֶׁאֵינוֹ לֹא קָשׁוּר וְלֹא תָלוּי, וְשׁוֹמְטוֹ וּמַנִּיחוֹ בְּזָוִית.

י. **הַמּוֹצֵא** תְּפִלִּין - מַכְנִיסָן זוּג זוּג. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שְׁנַיִם שְׁנַיִם. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה, אֶחָד חֲדָשׁוֹת וְאֶחָד יְשָׁנוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר בַּחֲדָשׁוֹת וּמַתִּיר בַּיְשָׁנוֹת. הַמּוֹצֵא סֵפֶר בַּשָּׁדֶה - יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְּרוֹ, וּמַחְשִׁיךְ עָלָיו, וְנוֹטְלוֹ וּבָא לוֹ. וּבִשְׁעַת הַסַּכָּנָה - מְכַסֶּה וְהוֹלֵךְ לוֹ. אִם הָיוּ גְּשָׁמִים יוֹרְדִין - הוּא מִתְעַטֵּף בְּבִגְדוֹ וּמְכַסֶּה אוֹתוֹ.

יא. **מִי** שֶׁיָּצָא לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנִזְכַּר שֶׁיֵּשׁ תְּפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ - מְכַסֶּה אֶת רֹאשׁוֹ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ, וּמְכַסֶּה אוֹתָן. אִם הָיָה בֵּית הַמִּדְרָשׁ - נוֹטְלָן וּמַנִּיחָן בְּמָקוֹם הַמֻּצְנָע. מַחֲזִירִין צִיר הַתַּחְתּוֹן שֶׁל דֶּלֶת, שְׁדָה, תֵּבָה וּמִגְדָּל, וְאֵין מַחֲזִירִין צִיר הָעֶלְיוֹן. שֶׁל בּוֹר, שֶׁל יָצִיעַ, וְשֶׁל דּוּת - הֲרֵי זֶה לֹא יַחֲזִיר. וְאִם הֶחֱזִיר - חַיָּב חַטָּאת.

טו. שֶׁנִּתְחַב בְּחוֹר הָאַסְקֻפָּה וְנִפְתַּח אוֹתוֹ הַחוֹר, וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ לָאָרֶץ וְנוֹקֵב וְנִכְנָס בָּאָרֶץ.

יב. **נִימַת** כִּנּוֹר שֶׁנִּפְסְקָה - קוֹשְׁרִין אוֹתָהּ. קָשְׁרָהּ וְנִפְסְקָה - אֵין קוֹשְׁרִין אוֹתָהּ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: וַהֲלֹא אִם קוֹשְׁרִין אוֹתָהּ אֵין לָהּ קוֹל! אֶלָּא מְשַׁלְּשֵׁל שֶׁל מַעְלָה וְעוֹנֵב לְמַטָּה.

יג. **כֹּהֵן** שֶׁעָלְתָה בּוֹ יַבֶּלֶת בְּמָתְנָיו - חֲבֵרוֹ חוֹתְכָהּ לוֹ בְּשִׁנָּיו, בַּמִּקְדָּשׁ אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה, אִם בַּכְּלִי - כָּאן וְכָאן אָסוּר.

יד. **אֵין** מְמַלְּאִין בַּעֲדָשָׁה[טז] בְּשַׁבָּת, אִם כְּחָם עַל חֶבֶל וְעַל הַמְּשַׁיְּרִים[יז] - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. אֵין מְמַלְּאִין מִבְּאֵר הַכַּר בְּגַלְגַּל בְּיוֹם-טוֹב, וּכְשֶׁעָלוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה וְחָנוּ עָלֶיהָ, הִתִּירוּ לָהֶם נְבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶם, לִהְיוֹת מְמַלְּאִין מִבּוֹר הַכַּר בְּגַלְגַּל בְּיוֹם-טוֹב, וְלֹא כָל בּוֹר וְדוֹת הַכַּר הִתִּירוּ, אֶלָּא אוֹתוֹ בּוֹר שֶׁחָנוּ עָלֶיהָ בִּלְבַד.

טו. **הִלְכוֹת** שַׁבָּת, חֲגִיגוֹת וּמְעִילוֹת - כַּהֲרָרִים תְּלוּיִן בִּשְׂעָרָה. מִקְרָא מֻעָט וַהֲלָכוֹת מְרֻבּוֹת, וְאֵין לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסָּמְכוּ.

טז. **מִכָּאן** אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: צְבָתָא בִּצְבָתָא מִתְעַבֵּד, צְבָתָא קַדְמַיְתָא בְּמָה מִתְעַבֵּד? הָא לָאו בְּרִיָּה הוּא![יח]

טז. מֹאזְנַיִם. יז. בְּנֵי הַסְּפָרִים כָּתוּב: מְשִׁיחָה, וְהוּא הַחֶבֶל שֶׁהוֹלִים עִמּוֹ מִן הַבּוֹר. יח. הַצְּבָת שֶׁעוֹשִׂים הַנַּפָּחִים, עַל יְדֵי צְבָת אַחֶרֶת הִיא עֲשׂוּיָה, שֶׁאוֹחֶזֶת בִּצְבָת וּמַכֶּה בַּקּוּרְנָס עַד שֶׁנַּעֲשֵׂית. וְזֶהוּ מָשָׁל, כְּשֵׁם שֶׁמִּצְּבַת אַחַת נַעֲשׂוּ כַּמָּה צְבָתוֹת, כָּךְ מִשְּׁבוּת אַחַת לָמְדוּ לִגְזֹר אַחַר כָּךְ כַּמָּה שְׁבִיתוֹת.

יז. הַדִּינִין, וְהָעֲבוֹדוֹת, הַטָּהֳרוֹת, וְהַטֻּמְאוֹת, וְהָעֲרָיוֹת, וּמוֹסָף עֲלֵיהֶן הָעֲרָכִין, וְהַחֲרָמִין, וְהֶקְדֵּשׁוֹת, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, מִקְרָא מְרֻבֶּה, וּמִדְרָשׁוֹת וַהֲלָכוֹת מְרֻבּוֹת, וְיֵשׁ לָהֶן עַל מַה שֶּׁיִּסְמְכוּ. אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן אוֹמֵר: אֵלּוּ שְׁמוֹנָה מִקְצוֹעַ תּוֹרָה גּוּפֵי הֲלָכוֹת הֵן.

מַסֶּכֶת פְּסָחִים

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **אוֹר** לְאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹדְקִין אֶת הֶחָמֵץ לְאוֹר הַנֵּר. אֵין בּוֹדְקִין, לֹא לְאוֹר הַחַמָּה, וְלֹא לְאוֹר הַלְּבָנָה, וְלֹא לְאוֹר הָאֲבוּקָה, אֶלָּא לְאוֹר הַנֵּר, מִפְּנֵי שֶׁאוֹר הַנֵּר יָפֶה לַבְּדִיקָה. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר - זֶכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב, יט): "שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם", וְאוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית מד, יח): "וַיַּחֲפֹשׂ בַּגָּדוֹל הֵחֵל", וְאוֹמֵר (צְפַנְיָה א, יב): "וְהָיָה בָּעֵת הַהִיא אֲחַפֵּשׂ אֶת יְרוּשָׁלַיִם בַּנֵּרוֹת"; וְאוֹמֵר (מִשְׁלֵי כ, כז): "נֵר אֱלֹהִים נִשְׁמַת אָדָם חֹפֵשׂ כָּל חַדְרֵי בָטֶן".

ב. **בֵּית** שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שְׁתֵּי שׁוּרוֹת עַל פְּנֵי כָּל הַמַּרְתֵּף, שׁוּרָה הַחִיצוֹנָה הָרוֹאָה אֶת הַפֶּתַח, וְהָעֶלְיוֹנָה הָרוֹאָה אֶת הַקּוֹרָה, וְשֶׁלְּמַטָּה הֵימֶנָּה - אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: שְׁתֵּי שׁוּרוֹת הַחִיצוֹנוֹת שֶׁהֵן הָעֶלְיוֹנוֹת, הָעֶלְיוֹנָה הָרוֹאָה אֶת הַפֶּתַח וְאֶת הַקּוֹרוֹת, וְאֶת שְׁנִיּוֹת שֶׁלְּמַטָּה הֵימֶנָּה, אֲבָל שֶׁלְּפָנִים הֵימֶנָּה - אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק.

ג. חוּרֵי הַבַּיִת, הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים, וְגַג הַיָּצִיעַ, וְהַדּוּת, וְגַג הַבַּיִת, וְגַג הַמִּגְדָּל, וְרֶפֶת בָּקָר, וּמַתְבֵּן, וְלוּלִין,

וְאוּצָרוֹת יַיִן, וְאוּצָרוֹת שֶׁל שֶׁמֶן - אֵין צְרִיכִין בְּדִיקָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִטָּה שֶׁהִיא חוֹצֶצֶת וְחוֹלֶקֶת אֶת כָּל הַבַּיִת, וְעֵצִים וַאֲבָנִים מֻנָּחִים תַּחְתֶּיהָ - בּוֹדֵק אֶת צַד הַחִיצוֹן, וְאֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק אֶת צַד הַפְּנִימִי.

ד. **הַיּוֹצְאִין** בּוֹ בְּשַׁיָּרָא, וְהַמְפָרֵשׁ בִּסְפִינָה, לִפְנֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם - אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק. בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - בּוֹדֵק וּמַשְׁכִּים, וְהוֹלֵךְ לְדַרְכּוֹ.

ה. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבָּן גַּמְלִיאֵל: שְׁתֵּי חַלּוֹת שֶׁל תּוֹדָה פְּסוּלוֹת, מֻנָּחוֹת עַל גַּב הָאִצְטַבָּא, כָּל זְמַן שֶׁמֻּנָּחוֹת - כָּל הָעָם אוֹכְלִין חֻלִּין. נִטְלָה אַחַת מֵהֶן - כָּל הָעָם אוֹכְלִין תְּרוּמָה. נִטְלוּ שְׁתֵּיהֶן - שׁוֹרְפִין אֲלוּ וְאֲלוּ. אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - מְבַעֲרִין אֶת הַכֹּל מִלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת, וְשׁוֹרְפִין תְּרוּמוֹת טְמֵאוֹת, תְּלוּיוֹת וּטְהוֹרוֹת כְּאַחַת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: טְהוֹרוֹת בִּפְנֵי עַצְמָן וּתְלוּיוֹת בִּפְנֵי עַצְמָן, וּטְמֵאוֹת בִּפְנֵי עַצְמָן. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: לֹא נֶחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל הַטְּהוֹרָה וְעַל הַטְּמֵאָה - שֶׁאֵין שׁוֹרְפִין, עַל הַתְּלוּיָה וְעַל הַטְּהוֹרָה - שֶׁשּׁוֹרְפִין, עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הַתְּלוּיָה וְעַל הַטְּמֵאָה, שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: תִּשָּׂרֵף זוֹ בְּעַצְמָהּ וְזוֹ בְּעַצְמָהּ. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֵין הַנִּדּוֹן זֶה דּוֹמֶה לָרִאשׁוֹנָה! כְּשֶׁהֶעִידוּ רַבּוֹתֵינוּ, עַל מַה הֵעִידוּ? אִם עַל הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּוֹלַד הַטֻּמְאָה שֶׁשּׁוֹרְפִין אוֹתָהּ עִם הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה, זֶה טָמֵא וְזֶה טָמֵא! אֶלָּא שֶׁזֶּה טָמֵא טֻמְאָה חֲמוּרָה וְזֶה טָמֵא

טֻמְאָה קַלָּה, אִם עַל הַשֵּׁמֶן שֶׁנִּפְסַל בִּטְבוּל יוֹם שֶׁמַּדְלִיקִין אוֹתוֹ בְּגֵר שֶׁנִּטְמָא בִּטְמֵא מֵת - זֶה פָּסוּל וְזֶה טָמֵא, אַף אָנוּ מוֹדִים בִּתְרוּמָה שֶׁנִּטְמָא בְּוֹלַד הַטֻּמְאָה, שׁוֹרְפִין אוֹתָן עִם תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמֵאת בְּאַב הַטֻּמְאָה, אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹסִיפִין לָהּ טֻמְאָה עַל טֻמְאָתָהּ. אֲבָל הֵיאַךְ נִשְׂרָף הַתְּלוּיָה עִם הַטְּמֵאָה, נִמְצָא זֶה מְטַמֵּאתָהּ שֶׁמָּא יָבֹא אֵלְיָהוּ וְיַטַהֲרֶנָּה? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין שׁוֹרְפִין בָּשָׂר טָהוֹר עִם בָּשָׂר טָמֵא, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין.

ז. **בָּרִאשׁוֹנָה** הָיוּ אוֹמְרִים: אֵין מוֹכְרִים חָמֵץ לְנָכְרִי, וְאֵין נוֹתְנִין לוֹ בְּמַתָּנָה, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ שְׁעַת בִּעוּר, עַד שֶׁבָּא רַבִּי עֲקִיבָה וְלִמֵּד - שֶׁמּוֹכְרִין וְנוֹתְנִין בְּמַתָּנָה אַף בְּשְׁעַת הַבִּעוּר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֵלּוּ דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי, וְאֵלּוּ דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל, הִכְרִיעַ רַבִּי עֲקִיבָה לְסַיַּע דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כּוּתָּח הַבַּבְלִי וְכָל מִינֵי כּוּתָּח - אָסוּר לְמִכֹּר שְׁלוֹשִׁים יוֹם קֹדֶם הַפֶּסַח.

ז. **הָאוֹכֵל** חָמֵץ אַחַר חֲצוֹת, וְחָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח - הֲרֵי זֶה בִּלֹּא תַעֲשֶׂה וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. תּוֹךְ זְמַנּוֹ - עוֹבֵר עָלָיו בִּלָּאו וְכָרֵת. דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה; רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל שֶׁאֵין בּוֹ כָּרֵת - אֵין בּוֹ לֹא תַעֲשֶׂה. חָמֵץ לִפְנֵי זְמַנּוֹ וּלְאַחַר זְמַנּוֹ - אֵין עוֹבְרִים עָלָיו בִּלֹּא בְּלוּם. תּוֹךְ זְמַנּוֹ - עוֹבֵר עָלָיו בְּכָרֵת וּבְלָאו, וְעַל לֹא הוֹדַע אָשָׁם תָּלוּי. וּמִשְּׁעָה שֶׁאָסוּר בְּאֲכִילָה - אָסוּר בַּהֲנָאָה. הָאוֹכֵל כַּזַּיִת חָמֵץ בַּפֶּסַח - חַיָּב עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת וְעַל לֹא הוֹדַע אָשָׁם תָּלוּי.

ח. **הָאוֹכֵל** תְּרוּמַת חָמֵץ בַּפֶּסַח - פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין וּמְדֵמֵי עֵצִים לַכֹּהֵן; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מְחַיֵּב. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: נִמְתֵּי לוֹ לְרַבִּי עֲקִיבָה, מִפְּנֵי מָה הָאוֹכֵל תְּרוּמַת חָמֵץ בַּפֶּסַח אֵין מְשַׁלֵּם דְּמֵי עֵצִים לַכֹּהֵן? וּמַה נִּשְׁתַּנְּתָה זוֹ מִשְּׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, שֶׁבִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה מְשַׁלֵּם דְּמֵי עֵצִים לַכֹּהֵן?! אָמַר לוֹ: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בִּתְרוּמָה טְמֵאָה בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ הֶתֵּר אֲכִילָה - יֵשׁ לוֹ בָּהּ הֶתֵּר הַפָּקָה, תֹּאמַר בְּזֶה שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ, לֹא הֶתֵּר אֲכִילָה וְלֹא הֶתֵּר הַפָּקָה?! הָא לְמַה זֶּה דּוֹמֶה? לִתְרוּמַת תּוּתִים וַעֲנָבִים שֶׁנִּטְמְאוּ, שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ הֶתֵּר אֲכִילָה וְלֹא הֶתֵּר הַפָּקָה, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמַפְרִישׁ תְּרוּמָה וְהֶחְמִיצָה, אֲבָל בְּמַפְרִישׁ תְּרוּמַת חָמֵץ בְּפֶסַח זֶה, אֵינָהּ קְדוּשָׁה.

ט. **הָאוֹכֵל** קֹדֶשׁ חָמֵץ בְּפֶסַח - אֵינָהּ בִּתְרוּמָה. הָאוֹכֵל קֹדֶשׁ חָמֵץ בְּפֶסַח, בְּשׁוֹגֵג - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאָשָׁם וַדַּאי וְאָשָׁם תָּלוּי. בְּמֵזִיד - פָּטוּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמַפְרִישׁ קֹדֶשׁ וְהֶחְמִיצוֹ, אֲבָל בְּמַפְרִישׁ קֹדֶשׁ חָמֵץ בְּפֶסַח זֶה, אֵינָהּ קְדוּשָׁה.

י. **אֶחָד** הָאוֹכֵל, אֶחָד הַמְמַחֶה, וְהַשּׁוֹתֶה, אָכַל וְחָזַר וְאָכַל, וְחָזַר וְאָכַל, אִם יֵשׁ מֵאֲכִילָה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס - מִצְטָרְפִין. וְאִם לָאו - אֵין מִצְטָרְפִין. שָׁתָה, וְחָזַר וְשָׁתָה, וְחָזַר וְשָׁתָה, אִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת

שְׁתִיָּה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף שְׁתִיָּה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס - מִצְטָרְפִין. וְאִם לָאו - אֵין מִצְטָרְפִין. כְּשֵׁם שֶׁאֲכִילָה בִּכְזַיִת - כָּךְ שְׁתִיָּה בִּכְזַיִת. וּשְׁתִיָּה וַאֲכִילָה אֵין מִצְטָרְפִין. אָכַל כַּזַּיִת, אֲפִלּוּ מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִים - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין, אָכַל כַּחֲצִי זַיִת, וְנוֹדַע לוֹ, וְחָזַר וְאָכַל כַּחֲצִי זַיִת אַחֵר, אֲפִלּוּ מִמִּין אֶחָד - אֵין מִצְטָרְפִין.

יא. חָמֵץ שֶׁל נָכְרִים - מְתָּר אַחַר הַפֶּסַח מִיָּד. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמְרִים: אַף שֶׁל הֶקְדֵּשׁ מְתָּר אַחַר הַפֶּסַח מִיָּד.

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. חָמֵץ שֶׁל כּוּתִים, מֵאֵימָתַי מְתָּר אַחַר הַפֶּסַח? שֶׁל בַּעֲלֵי בָּתִּים - אַחַר שָׁלֹשׁ שַׁבָּתוֹת. שֶׁל אֲפִיָּה וְשֶׁל נַחְתּוֹמִים בַּכְּפָרִים - עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים. וּבַכְּרַכִין - עַד שְׁלֹשָׁה תַּנּוּרִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כְּשֶׁאָמְרוּ שֶׁל בַּעֲלֵי בָּתִּים אַחַר שָׁלֹשׁ שַׁבָּתוֹת - שֶׁל אֲפִיָּה. אִם הָיָה הַרְבֵּה בְּנֵי הַבַּיִת, אוֹ שֶׁעָשָׂה מִשְׁתֶּה לִבְנוֹ וְאָפָה בִּשְׁלֹשָׁה תַּנּוּרִים זֶה אַחַר זֶה - מְתָּר. וְשֶׁאָמְרוּ שֶׁל נַחְתּוֹמִין בַּכְּפָרִים - עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים, וְאִם נִרְחַק וְאָפָה בִּשְׁלֹשָׁה תַּנּוּרִים זֶה אַחַר זֶה, אֲפִלּוּ בְּיוֹם אֶחָד - מְתָּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף כְּשֶׁאָמְרוּ הַנַּחְתּוֹמִים בַּכְּרַכִים עַד שְׁלֹשָׁה - הַתַּנּוּרִים אָסוּר עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים,

שֶׁמִּשַּׁחֲרִית הָיָה בּוֹדֵה לוֹ שְׂאוֹר כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁלֹּא עָשׂוּ פִּסְחֵיהֶן עִם יִשְׂרָאֵל, אוֹ שֶׁהִקְדִּימוּ יוֹם אֶחָד. אֲבָל אִם עָשׂוּ פִּסְחֵיהֶן עִם יִשְׂרָאֵל, אוֹ שֶׁעִכְּבוּ יוֹם אֶחָד אַחַר יִשְׂרָאֵל - חֲמֵצוֹ מֻתָּר, אַחַר הַפֶּסַח מִיָּד.

ב. **מַצָּה** שֶׁל כּוּתִים - מֻתֶּרֶת, וְאָדָם יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר, לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין בִּדְקְדּוּקֵי מִצְוָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל מִצְוָה שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהּ כּוּתִים הַרְבֵּה מְדַקְדְּקִין בָּהּ יוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל.

ג. **חֲמֵצָן** שֶׁל עוֹבְרֵי עֲבֵרָה - מֻתָּר אַחַר הַפֶּסַח מִיָּד, מִפְּנֵי שֶׁמַּחֲלִיפִין אֶת הַשְּׂאוֹר. הַחֲנוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּמְלַאי שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּפוֹעֲלֵי נָכְרִים נִכְנָסִין לְשָׁם, חָמֵץ שֶׁנִּמְצָא שָׁם אַחַר הַפֶּסַח - אָסוּר בַּהֲנָאָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּאֲכִילָה.

ד. **חֲנוּת** שֶׁל נָכְרִים וּפוֹעֲלֵי יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּתוֹכוֹ, וּמָצְאוּ בּוֹ חָמֵץ אַחַר הַפֶּסַח - מֻתָּר בָּאֲכִילָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּהֲנָאָה. חֲנוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּפוֹעֲלֵי נָכְרִים עוֹשִׂין בְּתוֹכָהּ וּמָצְאוּ בּוֹ חָמֵץ אַחַר הַפֶּסַח - אָסוּר בַּהֲנָאָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּאֲכִילָה. חֲנוּת שֶׁל נָכְרִים וּפוֹעֲלֵי יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּתוֹכָהּ, וּמָצְאוּ בָּהּ חָמֵץ אַחַר הַפֶּסַח - מֻתָּר בַּאֲכִילָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּהֲנָאָה.

ה. **נָכְרִי** שֶׁהִלְוָה אֶת יִשְׂרָאֵל עַל חֲמֵצוֹ, וְאָמַר לוֹ: 'אִם לֹא בָּאתִי קֹדֶם הַפֶּסַח, הֲרֵי זֶה מָכוּר לְךָ אַחַר הַפֶּסַח'

- מֻתָּר בַּאֲבִילָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּהֲנָאָה. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה אֶת הַנָּכְרִי עַל חֲמֵצוֹ, וְאָמַר לוֹ: 'אִם לֹא בָּאתִי קֹדֶם הַפֶּסַח, הֲרֵי זֶה מָכוּר לְךָ אַחַר הַפֶּסַח' - אָסוּר בַּהֲנָאָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּאֲבִילָה.

ו. **נָכְרִי** שֶׁבָּא לְבֵיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וַחֲמֵצוֹ בְּיָדוֹ - אֵין זָקוּק לְבָעֵר. הִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ - חַיָּב לְבָעֵר. יֵחַד לוֹ בַּיִת בִּפְנֵי עַצְמוֹ - אֵין זָקוּק לוֹ. יִשְׂרָאֵל וְנָכְרִי שֶׁהָיוּ בָּאִין בִּסְפִינָה וְחָמֵץ בְּיַד יִשְׂרָאֵל - הֲרֵי זֶה מוֹכְרוֹ לַנָּכְרִי, וְנוֹתְנוֹ בְּמַתָּנָה, וְחוֹזֵר וְלוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ אַחַר הַפֶּסַח, וּבִלְבַד שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה.

ז. **רַשַּׁאי** יִשְׂרָאֵל שֶׁיֹּאמַר לַנָּכְרִי: 'עַד שֶׁאַתָּה לוֹקֵחַ בְּמָנָה בֹּא וּלְקַח בְּמָאתַיִם, וְאִם אֶצְטָרֵךְ לִי אָבוֹא וְאֶפְדֶּה מִמְּךָ אַחַר הַפֶּסַח'.

ח. **מַשְׁכִּיר** יִשְׂרָאֵל חֲמוֹרוֹ לַנָּכְרִי לְהוֹלִיךְ עָלָיו חָמֵץ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, מָצָא חָמֵץ בַּדֶּרֶךְ, אִם רַבָּה חָמֵץ - מֻתָּר. וְאִם לָאו - אָסוּר.

ט. **מַעֲשֶׂה** בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר, וְהָיָה הוֹלֵךְ מֵעַכּוֹ לִכְזִיב, וְהָיָה רַבִּי אִילָעִי מְהַלֵּךְ אַחֲרָיו. אָמַר לְרַבִּי אִילָעִי: 'טוֹל גְּלוּסְקִין מִן הַדֶּרֶךְ', מָצָא נָכְרִי אַחֵר, אָמַר לוֹ: 'מַבְנָאִי! טוֹל גְּלוּסְקִין הַלָּלוּ מֵאִילָעִי'! נִטְפַּל לוֹ רַבִּי אִילָעִי, אָמַר לוֹ: 'מֵהֵיכָן אַתָּה'? אָמַר לוֹ: 'מֵהָעֲיָרוֹת הַלָּלוּ

שֶׁל בֶּרְגָּנִין'. 'וּמַה שִׁמְךָ'? אָמַר לוֹ: 'מַבְנָאִי'. אָמַר לוֹ: 'מַכִּירְךָ רַבָּן גַּמְלִיאֵל מִיָּמָיו'? אָמַר לוֹ: 'לָאו'! בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לָמְדוּ שִׁבְּוֵין רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וּשְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים לָמְדוּ בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה, לָמְדוּ שֶׁאֵין מַעֲבִירִים עַל הָאוֹכָלִים. וְלָמְדוּ שֶׁהוֹלְכִים אַחַר רוֹב הוֹלְכֵי דְּרָכִים. וְלָמְדוּ שֶׁחֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי אַחַר הַפֶּסַח מֻתָּר בַּהֲנָאָה. בֵּינָן שֶׁהִגִּיעַ לִכְזַיִת, בָּא אֶחָד וְשָׁאַל עַל נִדְרוֹ, וְאָמַר לְזֶה שֶׁעָמוֹ: 'כְּלוּם שָׁתִינוּ רְבִיעִית יַיִן הָאִיטַלְקִי'? אָמַר לוֹ: 'הֵן'. - 'אִם כֵּן יְטַיֵּל אַחֵרִינוּ עַד שֶׁיְּפִיג יֵינוֹ'. וְטִיֵּל אַחֲרָיו שְׁלוֹשָׁה מִילִין, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְסָפָּמָהּ שֶׁל צוֹר, בֵּינָן שֶׁהִגִּיעַ לְסָפָּמָהּ שֶׁל צוֹר, יָרַד רַבָּן גַּמְלִיאֵל מִן הַחֲמוֹר, וְנִתְעַטֵּף, וְיָשַׁב, וְהִתִּיר לוֹ אֶת נִדְרוֹ. וְהַרְבֵּה דְּבָרִים לָמְדוּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה: לָמְדוּ, שֶׁרְבִיעִית יַיִן הָאִיטַלְקִי מְשַׁבֵּר. וְלָמְדוּ, שִׁבּוֹר אַל יוֹרֶה. וְלָמְדוּ, שֶׁהַהֲרֵךְ מְפִיגָה אֶת הַיַּיִן. וְלָמְדוּ, שֶׁאֵין מְפִירִין נְדָרִים - לֹא רָכוּב, וְלֹא מְהַלֵּךְ, וְלֹא עוֹמֵד, אֶלָּא מְעֻטָּף וּמְיֻשָּׁב.

י. **רַבִּי** יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: אַף הַקְּרָמִית[א] אָדָם יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח. יוֹצְאִין בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם, אֲבָל לֹא בַּבִּכּוּרִים. וּמַה הֶפְרֵשׁ יֵשׁ בֵּין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לְבִכּוּרִים? מַעֲשֵׂר שֵׁנִי יֵשׁ לוֹ הֶתֵּר אֲכִילָה בַּגְּבוּלִין, וּבִכּוּרִים אֵין לָהֶם הֶתֵּר אֲכִילָה בַּגְּבוּלִין.

יא. **יוֹצְאִין** בְּרָקִיק הַשָּׁרוּי וּבְמֻבְשָׁל שֶׁלֹּא נִמּוֹחַ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יוֹצְאִין בְּרָקִיק הַשָּׁרוּי,

---

א. מִין דָּגָן.

וְאֵין יוֹצְאִין בִּמְבֻשָּׁל, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִמּוֹחַ. יוֹצְאִין בַּסְּפָגִים הַנַּעֲשִׂים בָּאוּר, וְאֵין יוֹצְאִין בַּסְּפָגִים הַנַּעֲשִׂים בַּחַמָּה, אֵין עוֹשִׂין סוּפְּגָנִים בַּחַמָּה בַּפֶּסַח.

יג. **יוֹצְאִין** בְּפַת נְקִיָּה וּבְהַדְרָאָה, וּבַפְּרִיקִין הַמְצֻיָּרִין, וְאֵין עוֹשִׂין סְרִיקִין מְצֻיָּרִין בַּפֶּסַח. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: דָּבָר זֶה שָׁאַל בֵּיתוֹס בֶּן זוֹנִין לַחֲכָמִים, מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ אֵין עוֹשִׂין סְרִיקִין הַמְצֻיָּרִין בַּפֶּסַח? אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה שׁוֹהָה עֲלֵיהֶן וּמְחַמְצָתָן. אָמַר לָהֶם: אֶפְשָׁר יַעֲשֶׂנָּה בַּדְּפוּס וְיִקְבְּעֶנָּה בְּיָוֹן[ב]! אָמְרוּ לוֹ: יֹאמְרוּ - 'כָּל הַסְּרִיקִין אֲסוּרִין וּסְרִיקֵי בֵּיתוֹס מֻתָּרִין'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי צָדוֹק: פַּעַם אַחַת נִכְנַסְתִּי אַחַר אַבָּא לְבֵית רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְהֵבִיאוּ לְפָנָיו סְרִיקִין הַמְצֻיָּרִין בַּפֶּסַח, אָמַרְתִּי: 'אַבָּא! לֹא כֵן אָמְרוּ חֲכָמִים - אֵין עוֹשִׂין סְרִיקִין הַמְצֻיָּרִין בַּפֶּסַח'?! אָמַר לִי: 'בְּנִי! לֹא שֶׁל כָּל אָדָם אָמְרוּ, אֶלָּא שֶׁל נַחְתּוֹמִין אָמְרוּ'. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עוֹשִׂין סְרִיקִין בְּמִין רְקִיקִין, וְאֵין עוֹשִׂין סְרִיקִין בְּמִין גְּלוּסְקָאוֹת.

יג. **אֵין** יוֹצְאִין, לֹא בְּחָלוּט, וְלֹא בִּמְעִיסָה, וְלֹא בְּסַפְּגָנִין, וְלֹא בְּדוּבְשִׁין, וְלֹא בְּאַסְקְרִיטִין. אֲבָל מְמַלֵּא כְּרֵסוֹ מֵהֶן, וּבִלְבַד שֶׁיֹּאכַל כַּזַּיִת מַצָּה בָּאַחֲרוֹנָה. יוֹצְאִין בַּמַּצָּה מְתֻבֶּלֶת, בֵּין שֶׁנִּתְבַּלָּה בָּאִלְפָּס, בֵּין שֶׁנִּתְבַּלָּה בַּקְּדֵרָה. יוֹצְאִין בַּחֲרָרָה וּבְמַצָּה יְשָׁנָה, וּבִלְבַד שֶׁעֲשָׂאָהּ מִתְּחִלָּה לְשֵׁם פֶּסַח.

ב. מְכֻוָּן וּבְדִיּוּק.

יד. **רַבִּי** יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: יוֹצְאִין בְּחַזֶּרֶת וּבְחַרְדָּל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שָׁרָף - אֵין יוֹצְאִין בּוֹ. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר: כָּל שֶׁפָּנָיו מַכְסִיפִין. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: כָּל יֶרֶק מַר יֵשׁ לוֹ שָׁרָף וּפָנָיו מַכְסִיפִין - יוֹצְאִים בָּהֶם בֵּין לַחִים בֵּין יְבֵשִׁים, וְאֵין יוֹצְאִין בָּהֶן כְּמוּשִׁים. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אַף יוֹצְאִין בָּהֶן יְבֵשִׁין, מְשׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אָמְרוּ: יוֹצְאִין בָּהֶן כְּמוּשִׁין.

טו. **הַחַזֶּרֶת**, וְהַמָּצָה, וְהַפֶּסַח - לֵילֵי יוֹם-טוֹב רִאשׁוֹן חוֹבָה, וְהַשְּׁאָר יָמִים - רְשׁוּת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לָאֲנָשִׁים - חוֹבָה; לְנָשִׁים - רְשׁוּת. הַכֹּל הַזָּקֵן הָיָה בּוֹרְכָן שִׁלְשָׁתָן, זֶה בָּזֶה וְאוֹכְלָן. מֵאֵימָתַי אוֹכְלָן? מִשֶּׁתָּחְשַׁךְ, לֹא אוֹכְלָן מִשֶּׁתָּחְשַׁךְ - אוֹכְלָן כָּל הַלַּיְלָה, לֹא אוֹכְלָן כָּל הַלַּיְלָה - לֹא יֹאכְלֵם מֵעַתָּה. הַחַזֶּרֶת, וְהַמָּצָה, וְהַפֶּסַח - אֵין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. **בָּצֵק** שֶׁבִּסְדְּקֵי עֲרָבָה בְּמָקוֹם הֶעָשׂוּי לְחַזֵּק - אֵינוֹ חוֹצֵץ וְאֵינוֹ עוֹבֵר. וּבְמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְחַזֵּק - חוֹצֵץ וְעוֹבֵר. אִם יֵשׁ בַּזַּיִת בְּמָקוֹם אֶחָד, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - חוֹצֵץ וְעוֹבֵר. הָיָה בַּחֲצִי זַיִת מִכָּאן וְבַחֲצִי זַיִת מִכָּאן, וּכְמִין חוּט בְּאֶמְצַע, אִם נִטְּלִין שִׁלְשְׁתָּן כְּאֶחָד - הֲרֵי זֶה צָרִיךְ לְבַעֲרָם, וְאִם לָאו - אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָעֵר.

ב. **עֲרֵבַת** הָעַבְדָנִין שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ קֶמַח תּוֹךְ שְׁלוֹשָׁה יָמִים - חַיָּב לְבָעֵר. קֹדֶם שְׁלֹשָׁה יָמִים - אֵינוֹ חַיָּב לְבָעֵר, מְלוּגְמָא שֶׁנִּסְרְחָה - אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָעֵר. הַקִּילוּר, וְהָאִסְפְּלָנִית, וְהָרְטִיָּה, שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ קֶמַח - אֵין צָרִיךְ לְבָעֵר. חֲרֹסֶת שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ קֶמַח - הֲרֵי זֶה אָסוּר. חַלּוֹת בָּצֵק שֶׁעִפְּשׁוּ אוֹ שֶׁיָּבְשׁוּ - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִים.

ג. **חָמוּץ** שֶׁיָּרַד לְתוֹךְ הַבּוֹר - הֲרֵי זֶה כִּמְבֹעָר. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קֶמַח קָלִי שֶׁיָּרַד לְתוֹכָהּ דֶּלֶף - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם חָמֵץ.

ד. **הַשּׁוֹרָה** חִטִּים וּשְׂעוֹרִים בַּמַּיִם וְהֶחְמִיצוּ - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הַשּׁוֹרָה שְׂעוֹרִין בְּמַיִם וְנִתְבַּקְּעוּ - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרוֹת. וּבַחֹמֶץ - בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהַחֹמֶץ צוֹמְתָן.

ה. **אֵין** לָשִׁין אֶת הַמַּצָּה בִּרוֹתְחִין - מִפְּנֵי שֶׁהֵן חוֹלְטִין. וְלֹא בְּפוֹשְׁרִים - מִפְּנֵי שֶׁמַּחְמִיצִין. אֲבָל לָשִׁין אוֹתָהּ בְּצוֹנֵן. אֵין לָשִׁין אֶת הַמַּצָּה בְּשֹׁאָר מַשְׁקִין, וְאִם לָשׁ, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: תִּשָּׂרֵף מִיָּד, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: תֵּאָפֶה. אֲבָל מְקַטְּפִין אוֹתָהּ בְּכָלָן.

ו. **מֵי** תַּשְׁמִישׁוֹ שֶׁל נַחְתּוֹם שׁוֹפְכִין אוֹתָן בְּמָקוֹם הָאֶשְׁבָּרָן, וְאֵין שׁוֹפְכִין אוֹתָן בְּמָקוֹם מִדְרוֹן - מִפְּנֵי שֶׁמִּתְבַּנְּסוֹת וּבָאוֹת לִידֵי חִמּוּץ.

ז. הָאִשָּׁה שֶׁכִּנְסָה מֵי תַּשְׁמִישׁוֹ שֶׁל נַחְתּוֹם לָלוּשׁ בָּהֶן לְמוֹצָאֵי יוֹם-טוֹב - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין. יָתֵר עַל כֵּן, הָיוּ נָשִׁים נוֹהֲגוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ לָשִׁין בְּמוֹצָאֵי יוֹם-טוֹב בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּיוֹם-טוֹב. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הֵיאַךְ אַתָּה אוֹמֵר שֶׁמַּפְרִישִׁין חַלָּה בְּטֻמְאָה בְּיוֹם-טוֹב, וְהַכָּתוּב אוֹמֵר (שְׁמוֹת יב, יט): "שְׁאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם"?! אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: לְדִבְרֵינוּ, הֲרֵי הַהוּא עוֹבֵר מִשּׁוּם (שְׁמוֹת כ, י): "לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה". אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר: עֲדַיִן הַדָּבָר שָׁקוּל, מִי מַכְרִיעוֹ? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אֲנִי אַכְרִיעַ, כְּשֶׁאֲנִי עוֹשֶׂה בְּיָדִי נִמְצֵאתִי עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, וַהֲרֵי הוּא בְּיָדִי. כְּשֶׁאֲנִי מַנִּיחָהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא, נִמְצֵאתִי עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה וְאֵינוֹ בְּיָדִי.

ח. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: שָׁלֹשׁ נָשִׁים עוֹסְקוֹת בְּבָצֵק בְּאַחַת, אַחַת לָשָׂה וְאַחַת עוֹרֶכֶת, וְאַחַת אוֹפָה, לָשָׂה - הִיא מְקַטֶּפֶת וַחֲבֶרְתָּהּ לָשָׂה תַּחְתֶּיהָ. הִיא מְקַטֶּפֶת - הִיא אוֹפָה וַחֲבֶרְתָּהּ מְקַטֶּפֶת תַּחְתֶּיהָ, וְהַשְּׁלִישִׁית לָשָׂה. אוֹפָה - הִיא לָשָׂה וַחֲבֶרְתָּהּ אוֹפָה תַּחְתֶּיהָ, וְהַשְּׁלִישִׁית מְקַטֶּפֶת, וְחוֹזְרוֹת חָלִילָה. כָּל זְמַן שֶׁעוֹסְקוֹת בְּבָצֵק אֵינוֹ בָּא לִידֵי חִמּוּץ. כַּמָּה הוּא שִׁעוּר הָעִסָּה? רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר: בְּחִיטִּין - עַד שְׁלֹשֶׁת קַבִּין. וּבִשְׁעוֹרִין - עַד אַרְבַּעַת קַבִּין. וְכָל זְמַן שֶׁהָאִשָּׁה עֲסוּקָה בּוֹ - אֵינוֹ בָּא לִידֵי חִמּוּץ. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר: חֹלּוּף הַדְּבָרִים.

ט. אַרְבָּעָה עָשָׂר שָׁחַל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - מְבַעֲרִין אֶת הַכֹּל מִלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת, וְאוֹפִין לוֹ מַצָּה מֵעֶרֶב שַׁבָּת.

תְּרוּמָה טְהוֹרָה וּטְמֵאָה - מְבַעֲרִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַשַּׁבָּת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: חֻלִּין - בְּזְמַנָּן, תְּרוּמָה טְהוֹרָה וּטְמֵאָה - מְבַעֲרִין בְּשַׁבָּת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי צָדוֹק: תְּרוּמָה מִפְּנֵי הַשַּׁבָּת - שֶׁאוֹכְלֶיהָ מוּעָטִין, וְחֻלִּין בְּשַׁבָּת - שֶׁאוֹכְלֵיהֶן מְרֻבִּין. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי צָדוֹק: פַּעַם אַחַת שָׁבַת אַבָּא בְּיַבְנֶה, וְחָל אַרְבָּעָה עָשָׂר לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. וּבָא זוֹנִין, מְמֻנֶּה שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְאָמַר: 'הִגִּיעַ עֵת לְבָעֵר הֶחָמֵץ'; וְהָלַכְתִּי אֲנִי וְאַבָּא לְבֵית רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וּבִעַרְנוּ אֶת הֶחָמֵץ.

י. **אֵיזֶה** הוּא "צוֹפִים"? הָרוֹאֶה וְאֵינוֹ מַפְסִיק. מִבָּאן אַתָּה אוֹמֵר: הַהוֹלֵךְ לִשְׁחוֹט אֶת פִּסְחוֹ, וְלָמוּל אֶת בְּנוֹ, וְלֶאֱכֹל סְעוּדַת אֵרוּסִין בְּבֵית חָמִיו, וְנִזְכַּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ חָמֵץ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, אִם יֵשׁ לוֹ שְׁהוּת כְּדֵי שֶׁיַּחֲזוֹר לְבֵיתוֹ - חוֹזֵר. וְאִם לָאו - אֵינוֹ חוֹזֵר, וּמְבַטְּלוֹ בְּלִבּוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל סְעוּדָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל מִצְוָה - אֵין חָבֵר רַשַּׁאי לֶאֱכֹל הֵימֶנָּה. אִם עָבַר צוֹפִים - שׁוֹרְפוֹ בִּמְקוֹמוֹ, וְאִם לָאו - חוֹזֵר וְשׁוֹרְפוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה, הֲוֵי, לֹא אָמְרוּ לַחְזוֹר, אֶלָּא לְהָקֵל עָלָיו. עַד כַּמָּה הֵן חוֹזְרִין? בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר: עַד בִּשְׁנֵי בֵיצִים, וְלֹא מָצִינוּ לוֹ חָבֵר. רָצָה לְשׁוֹרְפוֹ לִפְנֵי בִירָה מֵעֲצֵי עַצְמוֹ, אוֹ עַל גַּבּוֹ מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

יא. **מָקוֹם** שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲזִיר אֶת הַקְּדוּשִׁין - מַחֲזִירִין. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לַחֲזוֹר - אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת מַעֲמָד וּמוֹשָׁב - עוֹשִׂין. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא

לַעֲשׂוֹת - אֵין עוֹשִׂין. אֵין מַעֲמִד וּמוֹשָׁב פָּחוֹת מִשִּׁבְעָה פְּעָמִים. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִשְׁאוֹל שְׁלוֹם אֲבֵלִים בְּשַׁבָּת - שׁוֹאֲלִין. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לִשְׁאוֹל - אֵין שׁוֹאֲלִין. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִהְיוֹת אֲבֵלִים הוֹלְכִין לְאַחַר הַמִּטָּה - הוֹלְכִין. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַלֵּךְ - אֵין הוֹלְכִין. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים - מַדְלִיקִין. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק - אֵין מַדְלִיקִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: מַדְלִיקִין בְּפוּנְדָּקָאוֹת וּבְבֵית הַמַּיִם, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ מַדְלִיקִין וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ אֵין מַדְלִיקִין - שְׁנֵיהֶם לֹא נִתְכַּוְּנוּ אֶלָּא לְדָבָר אֶחָד: מִשּׁוּם הֶרְגֵּל עֲבֵרָה.

יב. **מָקוֹם** שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּמֹחֲבָר לַקַּרְקַע עַד חֲצוֹת - עוֹשִׂין, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת - אֵין עוֹשִׂין.

יג. **מֵאֵימָתַי** אַרְבָּעָה עָשָׂר אָסוּר בִּמְלָאכָה? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: מֵאוֹר אַרְבָּעָה עָשָׂר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִשֶּׁתְּנִיץ הַחַמָּה. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב לְרַבִּי יְהוּדָה: הֵיכָן מָצִינוּ שֶׁמִּקְצָת הַיּוֹם אָסוּר בִּמְלָאכָה וּמִקְצָתוֹ מֻתָּר? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: הוּא עַצְמוֹ יוֹכִיחַ עַל עַצְמוֹ, שֶׁמִּקְצָתוֹ מֻתָּר בַּאֲכִילַת חָמֵץ וּמִקְצָתוֹ אָסוּר.

יד. **וַחֲכָמִים** אוֹמְרִים: אַף מָקוֹם שֶׁאָמְרוּ אֵין עוֹשִׂין מְלָאכָה בְּעַרְבֵי פְּסָחִים עַד חֲצוֹת, אֲבָל שָׁלֹשׁ אֻמָּנִיּוֹת עוֹשִׂין: הַחַיָּטִין, וְהַסַּפָּרִין, וְהַכּוֹבְסִין. הַחַיָּטִין - שֶׁכֵּן מָצִינוּ הֶדְיוֹט תּוֹפֵר כְּדַרְכּוֹ בַּמּוֹעֵד. הַסַּפָּרִין - שֶׁכֵּן נָזִיר וּמְצֹרָע, וּמִי שֶׁעָלְתָה לוֹ מַכָּה בְּרֹאשׁוֹ, מְסַפְּרִין בַּמּוֹעֵד. הַכּוֹבְסִין -

שֶׁבֵּן הַבָּאִין מִמְּדִינַת הַיָּם, וְהַיּוֹצֵא בֵּית הָאֲסוּרִים מְכַבְּסִין בַּמּוֹעֵד. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הָרַצְעָנִין, שֶׁבֵּן עוֹלֵי רְגָלִים מִתְקַנִּין מִנְעָלֵיהֶן וְסַנְדָּלֵיהֶן בְּחֹלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. הַזָּבָל שֶׁבְּחָצֵר - מְסַלְּקִין אוֹתוֹ לַצְּדָדִין, שֶׁבָּרֶפֶת וְשֶׁבָּחָצֵר - מְסַלְּקִין אוֹתוֹ לָאַשְׁפָּה.

מז. **שִׁשָּׁה** דְּבָרִים עָשׂוּ אַנְשֵׁי יְרִיחוֹ, שְׁלֹשָׁה בְּרִצּוֹן חֲכָמִים, וּשְׁלֹשָׁה שֶׁלֹּא בְּרִצּוֹן חֲכָמִים. וְאֵלּוּ בְּרִצּוֹן חֲכָמִים: מַרְכִּיבִין דְּקָלִים בְּעַרְבֵי פְּסָחִים כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, וְכוֹרְכִין אֶת שְׁמַע, וְקוֹצְרִין לִפְנֵי הָעֹמֶר - בְּרִצּוֹן חֲכָמִים. וְאֵלּוּ שֶׁלֹּא בְּרִצּוֹן חֲכָמִים: גּוֹדְשִׁין לִפְנֵי הָעֹמֶר, וְאוֹכְלִין נְשׂוֹרִין בְּשַׁבָּת, וּמַתִּירִין גְּמָזִיּוֹת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ - שֶׁל חָרוּב וְשֶׁל שִׁקְמָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: אִם בְּרִצּוֹן חֲכָמִים הָיוּ עוֹשִׂין, יְהוּ כָּל אָדָם עוֹשִׂין כֵּן! אֵלּוּ וְאֵלּוּ שֶׁלֹּא בְּרִצּוֹן חֲכָמִים. עַל שְׁלֹשָׁה מְחוּ בְּיָדָן, וְעַל שְׁלֹשָׁה לֹא מְחוּ בְּיָדָן, וְאֵלּוּ שֶׁלֹּא מְחוּ בְּיָדָן: מַרְכִּיבִין דְּקָלִים בְּעַרְבֵי פְּסָחִים כָּל הַיּוֹם, וְכוֹרְכִין אֶת שְׁמַע, וְקוֹצְרִין וְגוֹדְשִׁין לִפְנֵי הָעֹמֶר - וְלֹא מְחוּ בְּיָדָן. אֵלּוּ שֶׁמִּחוּ בְּיָדָן: מַתִּירִין גְּמָזִיּוֹת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ - שֶׁל חָרוּב וְשֶׁל שִׁקְמָה. וְאוֹכְלִין נְשׂוֹרִין בְּשַׁבָּת, וְנוֹתְנִין פֵּאָה לַיָּרָק - וּמִחוּ בְּיָדָן חֲכָמִים.

מז. **כֵּיצַד** כּוֹרְכִין אֶת שְׁמַע? אוֹמְרִים: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", וְלֹא הָיוּ מַפְסִיקִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מַפְסִיקִין הָיוּ, אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיוּ אוֹמְרִים: "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ" וְגוֹ'.

יז. **בֵּיצַד** נוֹתְנִין פֵּאָה לַיָּרָק? לֹא הָיוּ נוֹתְנִין אֶלָּא לַלֶּפֶת וְלַקַּפְלוּט - מִפְּנֵי שֶׁקִּיטְּמָן בְּאַחַת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף לַכְּרוּב. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה בִּבְנוֹ שֶׁל ׳נְבוֹ הָיוּ׳[ג], שֶׁנָּתַן פֵּאָה לַלֶּפֶת, וּבָא אָבִיו וּמָצָא עֲנִיִּים עַל פֶּתַח גִּנָּתוֹ. אָמַר לָהֶם: בָּנַי! לֹא נָחוּשׁ לְדִבְרֵי חֲכָמִים? הַשְׁלִיכוּ מַה שֶּׁבְּיֶדְכֶם! וְהִשְׁלִיכוּ, וְנָתַן כִּפְלַיִם בְּמַעֲשֵׂר. וְלֹא שֶׁהָיְתָה עֵינוֹ צָרָה, אֶלָּא שֶׁחָשׁ לְדִבְרֵי חֲכָמִים.

יח. **כֵּיצַד** אוֹכְלִין נִשּׂוּרִין בְּשַׁבָּת? שֶׁהָיוּ פּוֹתְחִין גַּגּוֹתֵיהֶן וּפַרְדְּסוֹתֵיהֶן לַעֲנִיִּים שֶׁהָיוּ בְּשֶׁנֵי בַּצֹּרֶת, וְהָיוּ עֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל נִכְנָסִין וְאוֹכְלִין נִשּׂוּרִין - מוּתָּרוֹת תְּמָרִים בְּשַׁבָּת. כֵּיצַד מַתִּירִין גְּמִזִּיוֹת הֶקְדֵּשׁ? אָמְרוּ לָהֶן: אֲבוֹתֵינוּ, כְּשֶׁהִקְדִּישׁוּ, לֹא הִקְדִּישׁוּ אֶלָּא קוֹרוֹת עֲצָמָן, מִפְּנֵי שֶׁבַּעֲלֵי אֻגְרוֹף בָּאִין וְנוֹטְלִין אוֹתָן בִּזְרוֹעַ, וְאָנוּ נַתִּיר גְּמִזִּיוֹת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ וְשֶׁל חָרוּב וְשֶׁל שִׁקְמָה? אָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים: אִי אַתֶּם מוֹדִין שֶׁגְּדוֹלֵי הֶקְדֵּשׁ אֲסוּרִין?

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. **הֲבִיא** אֲשָׁמוֹ וְלֹא הֵבִיא גְּזֵלוֹ - לֹא יְהֵא מְמֻרָּם בְּדָמוֹ, עַד שֶׁיָּבִיא גְּזֵלוֹ, אֶלָּא תְּעַבֵּר צוּרָתוֹ וְיוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. הֵבִיא אֲשָׁמוֹ וְלֹא הֵבִיא מְעִילָתוֹ - לֹא יְהֵא מְמֻרָּם

ג. שֵׁם אָדָם.

בְּדָמוֹ עַד שֶׁיָּבִיא מְעִילָתוֹ, אֲפִלּוּ תְּעַבֵּר צוּרָתוֹ וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׁרֵפָה. מְצוֹרָע שֶׁהֵבִיא חַטָּאתוֹ קֹדֶם לַאֲשָׁמוֹ - לֹא יְהֵא אַחֵר מְמָרֵם בְּדָמָהּ, עַד שֶׁיָּבִיא אֲשָׁמוֹ, אֲפִלּוּ תְּעַבֵּר צוּרָתָהּ וְתֵצֵא לְבֵית הַשְּׁרֵפָה.

ב. כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁהִקְרִיבָן קֹדֶם לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר, אוֹ שֶׁעִכְּבָן אַחַר תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין, שֶׁאֵין לְךָ קֹדֶם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר אֶלָּא קְטֹרֶת בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר: "בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר", וְאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁמִּתְעַכֵּב אַחַר תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם אֶלָּא קְטֹרֶת, וְנֵרוֹת, וּפֶסַח בְּעַרְבֵי פְּסָחִים, וּמְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה בְּעֶרֶב פֶּסַח - שֶׁטּוֹבֵל שֵׁנִית וְאוֹכֵל אֶת פִּסְחוֹ לָעֶרֶב. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה אַף בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה - שֶׁטּוֹבֵל וְאוֹכֵל בַּקָּדָשִׁים לָעֶרֶב.

ג. שְׁחָטוֹ לִשְׁמוֹ, וּמֵרַק שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - כָּשֵׁר, מִפְּנֵי שֶׁהֶכְשֵׁר בַּשְּׁחִיטָה. כֵּיצַד שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו? שְׁחָטוֹ לְחוֹלָה וּלְזָקֵן שֶׁאֵינָם יְכוֹלִין לֶאֱכֹל כַּזַּיִת. כֵּיצַד שֶׁלֹּא לִמְנוּיָיו? נִמְנוּ עָלָיו חֲבוּרָה זוֹ, וּשְׁחָטוֹ לְשֵׁם חֲבוּרָה אַחֶרֶת. שְׁחָטוֹ לַמַּיִן, וְלָעֲרֵלִין, לַטְּהוֹרִין, וְלַטְּמֵאִין - כָּשֵׁר. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: וְהַדִּין נוֹתֵן שֶׁיְּהֵא פָּסוּל, הוֹאִיל וְהַזְּמַן פּוֹסֵל, וְעֲרֵלָה פּוֹסֶלֶת, מַה זְּמַן עָשָׂה בּוֹ מִקְצָתוֹ כְּכֻלּוֹ, אַף עֲרֵלָה נַעֲשָׂה בָּהּ מִקְצָתָהּ כְּכֻלָּהּ, אוֹ כַּלֵּךְ לְדַרְכְּךָ זוֹ, הוֹאִיל וְעֲרֵלָה פּוֹסֶלֶת וְטֻמְאָה פּוֹסֶלֶת, מַה טֻּמְאָה לֹא עָשָׂה בָּהּ מִקְצָתָהּ כְּכֻלָּהּ, אַף עֲרֵלָה לֹא נַעֲשָׂה

בָּהּ מִקְצָתָהּ כְּכֻלָּהּ, נִרְאֶה לְמִי דּוֹמֶה? דָּנִין דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים, מִדָּבָר שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים, וְאַל יוֹכִיחַ זְמַן שֶׁנּוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים. אוֹ כַּלֵּךְ לְדֶרֶךְ זוֹ, דָּנִין דָּבָר שֶׁלֹּא הֻתַּר מִכְּלָלוֹ מִדָּבָר שֶׁלֹּא הֻתַּר מִכְּלָלוֹ, וְאַל תּוֹכִיחַ טֻמְאָה שֶׁהֻתְּרָה מִכְּלָלָהּ.

ד. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח עַל הֶחָמֵץ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְהַפֶּסַח עַצְמוֹ - כָּשֵׁר, וְיוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח. אֶחָד הַשּׁוֹחֵט, וְאֶחָד הַזּוֹרֵק, וְאֶחָד הַמַּקְטִיר, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהוּא לַשּׁוֹחֵט, אוֹ לַזּוֹרֵק, אוֹ לַמַּקְטִיר, אוֹ לְאֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה, הָיָה לְאֶחָד בְּסוֹף הָעוֹלָם - פָּטוּר. אֲבָל הַמּוֹלֵק אֶת הָעוֹף מִבִּפְנִים, עַל הֶחָמֵץ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר - אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה.

ה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, לִשְׁמוֹ - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כָּשֵׁר. שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פָּסוּל. וּבַמּוֹעֵד, לִשְׁמוֹ - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פָּסוּל. שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כָּשֵׁר. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁהֵן רְאוּיִין לָבֹא בַּפֶּסַח, אֲבָל אֵין רְאוּיִין לָבֹא בַּפֶּסַח - בֵּין לִשְׁמוֹ בֵּין שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כָּשֵׁר. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: פֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, לִשְׁמוֹ - כָּשֵׁר, שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - פָּסוּל. בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, לִשְׁמוֹ - פָּסוּל, שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - כָּשֵׁר. וְאֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁרָאוּי לְהָבִיא פֶּסַח, אֲבָל אֵין רָאוּי לְהָבִיא פֶּסַח, בֵּין לִשְׁמוֹ בֵּין שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - כָּשֵׁר.

ו. הַפֶּסַח שֶׁעָבְרָה שְׁנָתוֹ, וּשְׁחָטוֹ בִּזְמַנּוֹ לִשְׁמוֹ, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֲחֵרִים לְשֵׁם פֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מַכְשִׁיר. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: וּמַה אִם בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לִשְׁמוֹ - כָּשְׁרוּ אֲחֵרִים לִשְׁמוֹ, בִּזְמַנּוֹ, שֶׁכָּשֵׁר לִשְׁמוֹ, אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּכְשְׁרוּ אֲחֵרִים לִשְׁמוֹ? אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אוֹ חִלּוּף הַדְּבָרִים, וּמַה אִם בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לִשְׁמוֹ, כָּשֵׁר הוּא לְשֵׁם אֲחֵרִים, וְיִכְשַׁר פֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ! וְכָךְ אַתָּה אוֹמֵר לִי: מַה לִּי הֻכְשְׁרוּ אֲחֵרִים לִשְׁמוֹ בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה לִשְׁמוֹ - שֶׁכֵּן הוּא כָּשֵׁר לְשֵׁם אֲחֵרִים, יִכְשְׁרוּ אֲחֵרִים לִשְׁמוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לְשֵׁם אֲחֵרִים? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אִם כֵּן, הֲרַעְתָּ כֹּחַ פֶּסַח וְנָתַתִּי כֹּחַ לִשְׁלָמִים. חָזַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְדָנוֹ דִּין אַחֵר: מָצִינוּ מוֹתָר פֶּסַח - בָּא שְׁלָמִים, וְאֵין מוֹתָר שְׁלָמִים בָּא פֶּסַח. וּמַה פֶּסַח שֶׁמּוֹתָרוֹ בָּא שְׁלָמִים - שְׁחָטוֹ בִּזְמַנּוֹ לְשֵׁם שְׁלָמִים פָּסוּל, שְׁלָמִים שֶׁאֵין מוֹתָרוֹ בָּא פֶּסַח, אִם שְׁחָטוֹ לְשֵׁם פֶּסַח בִּזְמַנּוֹ אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהוּ פְּסוּלִין? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: מָצִינוּ מוֹתָר חַטָּאת בָּא עוֹלָה וְאֵין מוֹתָר עוֹלָה בָּא חַטָּאת. וּמַה חַטָּאת שֶׁמּוֹתָרָהּ בָּא עוֹלָה, שְׁחָטָהּ לְשֵׁם עוֹלָה פְּסוּלָה, עוֹלָה שֶׁאֵין מוֹתָרָהּ בָּא חַטָּאת, שְׁחָטָהּ לְשֵׁם חַטָּאת אֵינוֹ דִּין שֶׁתְּהֵא פְּסוּלָה? אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּחַטָּאת שֶׁכֵּן כְּשֵׁרָה לִשְׁמָהּ כָּל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ, תֹּאמַר בְּפֶסַח שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לִשְׁמוֹ אֶלָּא בִּזְמַנּוֹ? וְהוֹאִיל וְהוּא פָּסוּל לִשְׁמוֹ, דִּין הוּא שֶׁיִּפָּסְלוּ אֲחֵרִים לִשְׁמוֹ, הוֹאִיל וְאֵין

כָּשֵׁר לִשְׁמוֹ בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, אִם שָׁחֲטוּ אֲחֵרִים לִשְׁמוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר - הֲרֵי זֶה פָּסוּל.

ז. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח לְאוֹכְלוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר - כָּשֵׁר. לְאוֹכְלוֹ נָא וְשָׁלוֹק וּמְבֻשָּׁל - כָּשֵׁר. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח עַל בְּנֵי הַחֲבוּרָה, וְאָמַר: שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ שְׁחַטְתִּיו - שׁוֹרֶת הַדִּין אֵין נֶאֱמָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁלֹּא הִתְחִילוּ בּוֹ - נֶאֱמָן, מִשֶּׁהִתְחִילוּ בּוֹ - אֵינוֹ נֶאֱמָן.

ח. הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ שַׁחֲרִית בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מַכְשִׁיר, כְּאִלּוּ נִשְׁחַט בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר. וּבֵן בְּתֵירָא פּוֹסֵל, כְּאִלּוּ נִשְׁחַט בֵּין הָעַרְבָּיִם. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הוֹאִיל וּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר אֵינוֹ רָאוּי, וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר שַׁחֲרִית אֵינוֹ רָאוּי, מַה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, אִם שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - כָּשֵׁר, אַף אַרְבָּעָה עָשָׂר שַׁחֲרִית, אִם שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - כָּשֵׁר. הֵשִׁיב רַבִּי לְסַיַּע דִּבְרֵי בֶן בְּתֵירָא: לֹא! אִם אָמַרְתָּ בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר, שֶׁאֵין מִקְצָתוֹ רָאוּי, תֹּאמַר בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שַׁחֲרִית, שֶׁמִּקְצָתוֹ רָאוּי? הוֹאִיל וּמִקְצָתוֹ רָאוּי, אִם שְׁחָטוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שַׁחֲרִית, שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - פָּסוּל.

ט. פֶּסַח רִאשׁוֹן בְּשָׁלֹשׁ כִּתּוֹת, וְאֵין פֶּסַח שֵׁנִי בְּשָׁלֹשׁ כִּתּוֹת. נִשְׁחַט הַתָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבָּיִם - מַקְטִיר אֶת הַקְּטֹרֶת וּמֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת, וּבָא לוֹ אֵצֶל פֶּסַח. קָרָעוּ וְהוֹצִיא אֶת אֵמוּרָיו, אֲפִלּוּ שֶׁל אַרְבָּעָה וְשֶׁל חֲמִשָּׁה, נְתָנוֹ בַּמֶּגֶס וְהִקְטִירוֹ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וּבְשַׁבָּת הָיָה מַלְבִּישָׁן בַּגְּוִיתֵיהֶן,

וּמַנְיָתָן וְיוֹצֵא. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - לֹא הָיָה מַפְשִׁיט אֶלָּא עַד מְקוֹם חָזֶה. כֹּהֵן הַקָּרוֹב אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ, שׁוֹפֵךְ שְׁפִיכָה אַחַת כְּנֶגֶד הַיְסוֹד - פָּסוּל. הַלְוִיִּם עוֹמְדִין עַל דּוּכָנָן וְגוֹמְרִין הַלֵּל בַּשּׁוֹרָה, אִם גָּמְרוּ - שָׁנוּ, וְאִם שָׁנוּ - שִׁלְּשׁוּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁלְּשׁוּ מִימֵיהֶן. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מִימֵיהֶן שֶׁל כַּת שְׁלִישִׁית לֹא הִגִּיעוּ לְ"אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלִי", מִפְּנֵי שֶׁעַמָּהּ מוּעָטִין, וְהִיא הָיְתָה נִקְרֵאת כַּת עֲצָלָנִית.

י. **כְּמַעֲשֵׂהוּ** בַּחוֹל כָּךְ מַעֲשֵׂהוּ בְּשַׁבָּת, אֶלָּא שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים מְרִיחִין אֶת הָעֲזָרָה שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים. כֵּיצַד מְרִיחִין אֶת הָעֲזָרָה? הָיוּ פּוֹקְקִין אוֹתָהּ וּמַרְגִּילִין לָהּ אַמַּת הַמַּיִם עַד שֶׁנַּעֲשֵׂית נִקְיָה כֶּחָלָב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כּוֹס הָיָה מְמַלְּאִ מִדַּם הַתַּעֲרוֹבוֹת, וְזוֹרְקוֹ זְרִיקָה אַחַת עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁאִם יִשָּׁפֵךְ דָּמָן שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, נִמְצָא שֶׁמַּכְשִׁירוֹ. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה: וַהֲלֹא לֹא נִתְקַבֵּל בִּכְלִי! וְדַם שֶׁאֵינוֹ מִתְקַבֵּל בִּכְלִי פָּסוּל לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ! דָּבָר אַחֵר, שֶׁהוּא דַּם הַתַּמְצִית וְדַם הַתַּמְצִית פָּסוּל לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוּדָה: לְדִבְרֵיכֶם, לָמָּה פּוֹקְקִין אֶת הָעֲזָרָה, וְהָיוּ כֹּהֲנִים מַשְׁקִיעִין בְּדָם עַד אַרְכּוּבוֹתֵיהֶן? אָמְרוּ לוֹ: שֶׁבַח הוּא לִבְנֵי אַהֲרֹן שֶׁיְּהַלְּכוּ בְּדָם עַד אַרְכּוּבוֹתֵיהֶן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: כַּת שְׁלִישִׁית הָלְכָה וְיָשְׁבָה לָהּ בְּעֶזְרַת נָשִׁים.

יא. **פַּעַם** אַחַת חָל אַרְבָּעָה עָשָׂר לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שָׁאֲלוּ אֶת הַלֵּל הַזָּקֵן: פֶּסַח, מַהוּ שֶׁיִּדְחֶה אֶת הַשַּׁבָּת? אָמַר

לָהֶם: וְכִי פֶּסַח אֶחָד יֵשׁ לָנוּ בַּשָּׁנָה שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת? וַהֲלוֹא הַרְבֵּה מִשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת פְּסָחִים יֵשׁ לָנוּ שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת! חָבְרוּ עָלָיו כָּל הָעֲזָרָה, אָמְרוּ לוֹ: מִנַּיִן לְךָ? אָמַר לָהֶם: תָּמִיד, קָרְבָּן צִבּוּר - דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, אַף פֶּסַח קָרְבָּן צִבּוּר - דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. דָּבָר אַחֵר: נֶאֱמַר בְּתָמִיד (בַּמִּדְבָּר כח, ב): "מוֹעֲדוֹ", וְנֶאֱמַר בַּפֶּסַח (שָׁם ט, ב): "מוֹעֲדוֹ"; מַה מוֹעֲדוֹ הָאָמוּר בְּתָמִיד - דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, אַף מוֹעֲדוֹ הָאָמוּר בְּפֶסַח - דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. וְעוֹד קַל וָחֹמֶר: וּמַה תָּמִיד שֶׁאֵין חַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת - דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, פֶּסַח שֶׁחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת - אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּדְחֶה אֶת הַשַּׁבָּת? וְעוֹד מְקֻבָּלַנִי מֵרַבּוֹתַי שֶׁפֶּסַח דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, וְלֹא פֶּסַח רִאשׁוֹן, אֶלָּא פֶּסַח שֵׁנִי, וְלֹא פֶּסַח צִבּוּר אֶלָּא פֶּסַח יָחִיד. אָמְרוּ לוֹ: מַה יְּהֵא עַל הָעָם שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ סַכִּינִין וּפְסָחִים לַמִּקְדָּשׁ? אָמַר לָהֶם: הֲלָכָה זוֹ שָׁמַעְתִּי וְשָׁכַחְתִּי, אֶלָּא הַנַּח לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל אִם אֵין נְבִיאִים הֵן, בְּנֵי נְבִיאִים הֵן, מַה עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ שָׁעָה? מִי שֶׁפִּסְחוֹ טָלֶה - טָמְנוֹ בְּצִמְרוֹ, גְּדִי - קְשָׁרוֹ בֵּין קַרְנָיו, וְהֵבִיאוּ סַכִּינִין וּפְסָחִים לַמִּקְדָּשׁ, וְשָׁחֲטוּ אֶת פִּסְחֵיהֶן. בּוֹ בַּיּוֹם מִנּוּ אֶת הַלֵּל הַנָּשִׂיא, וְדָרַשׁ לָהֶם בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח.

יג. **פַּעַם** אַחַת בִּקֵּשׁ אַגְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ לֵידַע כַּמָּה מְנוּיִן שֶׁל אוּכְלוֹסֵי יִשְׂרָאֵל. וְאָמַר לָהֶם לַכֹּהֲנִים: הַפְרִישׁוּ לִי כֶּלְיָא מִכָּל פֶּסַח וּפֶסַח! וְהִפְרִישׁוּ לוֹ שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף זוּגוֹת שֶׁל כֶּלְיוֹת, כִּפְלַיִם כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וְאֵין לְךָ כָּל פֶּסַח וּפֶסַח שֶׁלֹּא הָיוּ עָלָיו יוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה מְנוּיִן, חוּץ מִטְּמֵא, וְשֶׁהָיָה

בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה. בּוֹ בְּיוֹם נִכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַר הַבַּיִת, וְלֹא הָיָה מַחֲזִיקָם. וְהָיָה קוֹרִין אוֹתוֹ: 'פֶּסַח מְעוּבִּין'.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. **רַבִּי** אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁהַשְּׁחִיטָה דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת - כָּךְ מַכְשִׁירֵי שְׁחִיטָה יִדָּחוּ אֶת הַשַּׁבָּת. כְּלָל אָמַר רַבִּי עֲקִיבָה: כָּל מְלָאכָה שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת - אֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת. וְכָל מְלָאכָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת - דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אֻמּוּרִי צִבּוּר יוֹכִיחוּ, שֶׁהֵן כְּשֵׁרִין לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְהֵן דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת בִּזְמַנּוֹ! וּמַה לִּי מַכְשִׁירֵי שְׁחִיטָה אַחַר שְׁחִיטָה, וּמַה לִּי מַכְשִׁירֵי שְׁחִיטָה לִפְנֵי שְׁחִיטָה. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מַה לָּמַכְשִׁירֵי שְׁחִיטָה אַחַר שְׁחִיטָה שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, שֶׁכֵּן דָּחֲתָה שְׁחִיטָתָהּ אֶת הַשַּׁבָּת, יִדְחוּ מַכְשִׁירֵי שְׁחִיטָה לִפְנֵי שְׁחִיטָה אֶת הַשַּׁבָּת, שֶׁלֹּא דָּחֲתָה שְׁחִיטָתָהּ אֶת הַשַּׁבָּת? וְעוֹד, שֶׁמָּא יֵאָרַע בּוֹ פְּסוּל וְנִמְצָא חֵלֶב אֶת הַשַּׁבָּת, וְלֹא עָשָׂה מִצְוָתָהּ.

ב. **פֶּסַח** בָּא מִן הַצֹּאן וְאֵינוֹ בָּא מִן הַבָּקָר, בָּא מִן הַכְּבָשִׂים וּמִן הָעִזִּים, בָּא מִן הַזְּכָרִים וְאֵינוֹ בָּא מִן הַנְּקֵבוֹת, בָּא בֶּן שָׁנָה וְאֵינוֹ בָּא בֶּן שְׁתַּיִם, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא בַּלַּיְלָה

וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לִמְנוּיָיו, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא צָלִי. וְחַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם.

ג. חֲגִיגָה הַבָּאָה עִמּוֹ - בָּאָה מִן הַצֹּאן וּמִן הַבָּקָר, וּמִן הַכְּבָשִׂים וּמִן הָעִזִּים, מִן הַזְּכָרִים וּמִן הַנְּקֵבוֹת, וּבָאָה בַּת שְׁנָתָהּ וּבַת שְׁתַּיִם, וְנֶאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד, וְאֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם. חֲגִיגָה הַבָּאָה עִמּוֹ - הִיא נֶאֱכֶלֶת תְּחִלָּה, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא פֶּסַח נֶאֱכָל עַל הַשֹּׂבַע. בֶּן תֵּימָא אוֹמֵר: חֲגִיגָה הַבָּאָה עִם הַפֶּסַח - הֲרֵי הִיא כַּפֶּסַח, וְאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת אֶלָּא לְיוֹם וָלַיְלָה, וַחֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר נֶאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד, וַחֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ מִשּׁוּם שִׂמְחָה, וְאֵין יוֹצֵא בָּהּ מִשּׁוּם חֲגִיגָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: חֲגִיגָה הָעוֹלָה עִמּוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן, וְתַבְשִׁילִין הָעוֹלִים עִמּוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן - הֲרֵי אֵלּוּ מִתְבָּעֲרִין עִמּוֹ.

ד. **אַרְבָּעָה** עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. אֶחָד דְּבָרִים שֶׁהֵן רְאוּיִין לָבֹא פֶּסַח, וְאֶחָד דְּבָרִים שֶׁאֵין רְאוּיִין לָבֹא פֶּסַח, וּשְׁחָטָן לְשׁוּם פֶּסַח. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם חַטָּאת צִבּוּר, לְשֵׁם עוֹלוֹת, וּפֶסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - פָּטוּר. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: לֹא נֶחְלְקוּ רַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל דְּבָרִים שֶׁאֵין רְאוּיִין לָבֹא פֶּסַח וּשְׁחָטוֹ לְשֵׁם פֶּסַח, וְהַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם חַטָּאת צִבּוּר, וּלְשֵׁם עוֹלַת צִבּוּר - שֶׁהוּא חַיָּב, עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל דְּבָרִים שֶׁהֵן רְאוּיִין לָבֹא פֶּסַח, וּשְׁחָטָם לְשֵׁם פֶּסַח, שֶׁרַבִּי אֶלִיעֶזֶר מְחַיֵּב חַטָּאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר.

ה. **הַשּׁוֹחֵט** אֶת הַתָּמִיד בְּשַׁבָּת, שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - חַיָּב. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: שָׁמַעְתִּי שֶׁהַשּׁוֹחֵט 'תָּמִיד' בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵינוֹ מְבֻקָּר - חַיָּב חַטָּאת, וְיַחֲזוֹר וְיָבִיא תָּמִיד אַחֵר לְהַכְשִׁירוֹ, חוּץ מִן הַנִּשְׁחָט, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר כח, לא): "תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם וְנִסְכֵּיהֶם"; כְּשֶׁהֵן מְבֻקָּרִין - הֵן תְּמִידִין, כְּשֶׁאֵינָן מְבֻקָּרִין - אֵינָן תְּמִידִין.

ו. **שְׁחָטוֹ** וְנוֹדַע שֶׁמָּשְׁכוּ בְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶן, אוֹ שֶׁמֵּתוּ אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ - הֲרֵי זֶה חַיָּב. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אִם יֵשׁ לוֹ שָׁהוּת כְּדֵי שֶׁיֵּדַע - הֲרֵי זֶה חַיָּב. וּתְעָבֵר צוּרָתוֹ וְתֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. וְאִם לָאו - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. חַטָּאת צִבּוּר שֶׁשְּׁחָטָן בְּשַׁבָּת, שֶׁלֹּא לִשְׁמָן - הֲרֵי זֶה חַיָּב, וְיַקְטִיר אֵמוּרִין לָעֲרֶב.

ז. **חַטָּאת** יָחִיד וְעוֹלַת יָחִיד, שֶׁשְּׁחָטָן בְּשַׁבָּת לִשְׁמָן, וְזָרַק דָּמָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן - חַיָּב, שֶׁהֲרֵצוּ הַבְּעָלִים. הַשּׁוֹחֵט שְׁתֵּי חַטָּאוֹת לַצִּבּוּר, וְאֵין צְרִיכִין אֶלָּא אַחַת - חַיָּב עַל הָאַחֲרוֹנָה. שְׁתֵּי עוֹלוֹת לַצִּבּוּר וְאֵין צְרִיכִין אֶלָּא אַחַת - חַיָּב עַל הָאַחֲרוֹנָה.

ח. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁשַּׁפּוּד שֶׁל עֵץ אֵין נִשְׂרָף, כָּךְ שַׁפּוּד שֶׁל מַתֶּכֶת אֵין מַרְתִּיחַ. אָמְרוּ לוֹ: זֶה חַם מִקְצָתוֹ - חַם כֻּלּוֹ, וְזֶה חַם מִקְצָתוֹ - אֵינוֹ חַם כֻּלּוֹ.

ט. **פֶּסַח** שֶׁפָּסְכוּ יַיִן וְשֶׁמֶן, אַף עַל פִּי שֶׁמְּנַשֵּׁף מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם בְּשׁוּל. בְּשָׁלוֹ וְאַחַר כָּךְ צְלָאוֹ, אוֹ

צְלָאוֹ וְאַחַר כָּךְ בִּשְׁלוֹ - הֲרֵי זֶה אָסוּר. אֵין מוֹלְגִין אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַכְּרָעַיִם וְאֵין טוֹפְלִין אוֹתָן בְּחַרְסִית וּבָאֲדָמָה, אֲבָל מְפַסְפְּסִין אוֹתָן בָּאוּר.

י. **הַפֶּסַח** צוֹלִין אוֹתוֹ שָׁלֵם, וְאֵין צוֹלִין אוֹתוֹ חֲתִיכוֹת, רָצָה - מְנַתְּחוֹ וּמַטִּילוֹ אֲבָר אֲבָר עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים, וְאֵין צוֹלִין שְׁנֵי פְּסָחִים בְּתַנּוּר אֶחָד מִפְּנֵי הַתַּעֲרוֹבוֹת. אֲפִלּוּ זֶה גְּדִי וְזֶה טָלֶה מִפְּנֵי הֶרְגֵּל עֲבֵרָה. אֲבָל צוֹלִין אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּסָחִים בְּאַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה תַּנּוּרִין זֶה אֵצֶל זֶה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין. חָמֵשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ פִּסְחֵיהֶן, נֶאֱמָן אֶחָד מִבְּנֵי הַחֲבוּרָה לוֹמַר: 'פֶּסַח זֶה שֶׁל אוֹתָהּ חֲבוּרָה הוּא'. הַפֶּסַח אֵין נֶאֱכָל אֶלָּא בַּלַּיְלָה וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת, וְאֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם נוֹתָר, וְאֵין מַחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בּוֹ מִשּׁוּם פִּגּוּל, עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר.

פֶּרֶק שִׁישִׁי

א. **אֵימָתַי** אָמְרוּ: 'הַפֶּסַח נֶאֱכָל בְּטָמְאָה'? בִּזְמַן שֶׁבָּא מִתְּחִלָּתוֹ בְּטָמְאָה. שְׁחָטוֹ בְּטָהֳרָה, וְאַחַר כָּךְ נִטְמְאוּ הַבְּעָלִים - יִזֵּרְק הַדָּם בְּטָהֳרָה, וְאַל יֵאָכֵל הַבָּשָׂר בְּטָמְאָה. הֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טְמֵאִין, וְכֹהֲנִים וּכְלֵי שָׁרֵת טְהוֹרִין, אוֹ שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טְהוֹרִין, וְכֹהֲנִים וּכְלֵי שָׁרֵת טְמֵאִין. וַאֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל וְכֹהֲנִים

טְהוֹרִין, וּכְלֵי שָׁרֵת טְמֵאִין - יֵעָשׂוּ בְּטֻמְאָה, שֶׁאֵין קָרְבָּן צִבּוּר חָלוּק.

ב. **הַצִּבּוּר** וְהַכֹּהֲנִים טְהוֹרִין, וּכְלֵי שָׁרֵת טְמֵאִין - עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּטֻמְאָה. אֵימָתַי פֶּסַח בָּא בְּטֻמְאָה? בִּזְמַן שֶׁרֻבּוֹ שֶׁל צִבּוּר טְמֵאִין, הָיוּ חֶצְיָן טְהוֹרִין וְחֶצְיָן טְמֵאִין - הַטְּהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וְהַטְּמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי. הַיָּחִיד מַכְרִיעַ אֶת הַפֶּסַח לַעֲשׂוֹתוֹ בְּטֻמְאָה - דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בֶּן מַתְיָה אוֹמֵר: אֵין הַיָּחִיד מַכְרִיעַ אֶת הַפֶּסַח לַעֲשׂוֹתוֹ בְּטֻמְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יז, ה): "לֹא תוּכַל לִזְבֹּחַ אֶת הַפֶּסַח בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ". רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִילוּ שַׁבָּט אֶחָד טָמֵא, וּשְׁאָר כָּל הַשְּׁבָטִים טְהוֹרִין. הַטְּהוֹרִין עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַטְּמֵאִין עוֹשִׂין לְעַצְמָן. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: אֵין חוֹלְקִין אֶת הַצִּבּוּר, אֶלָּא: אוֹ כֻּלּוֹ עוֹשִׂין בְּטָהֳרָה, אוֹ כֻּלּוֹ עוֹשִׂין בְּטֻמְאָה.

ג. **רַבִּי** יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כָּל הַזְּבָחִים שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר מֵהֶן כַּזַּיִת בָּשָׂר אוֹ כַּזַּיִת חֵלֶב - זוֹרֵק אֶת הַדָּם. חֲצִי זַיִת בָּשָׂר וַחֲצִי זַיִת חֵלֶב - אֵין זוֹרֵק אֶת הַדָּם. וּבָעוֹלָה, חֲצִי זַיִת בָּשָׂר וַחֲצִי זַיִת חֵלֶב - זוֹרֵק אֶת הַדָּם עָלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁכְּלָהּ כָּלִיל. וּבַמִּנְחָה, אֲפִלּוּ כֻּלָּהּ קֻמֶּצֶת - לֹא יִזְרֹק. וּבַפֶּסַח, אִם יֵשׁ כַּזַּיִת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד - הֲרֵי זֶה זוֹרֵק. וְאִם לָאו - לֹא יִזְרֹק.

ד. **רַבִּי** יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כָּל הַזְּבָחִים שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁנִּטְמָא הַבָּשָׂר, וַחֲלָבִים קַיְמִין - זוֹרֵק אֶת הַדָּם עַל הַחֲלָבִים. נִטְמְאוּ

הַחֲלָבִים וְהַבָּשָׂר קַיָּם - זוֹרֵק אֶת הַדָּם עַל הַבָּשָׂר. אֲבָל פֶּסַח אֵינוֹ כֵּן, אַף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָא בָּשָׂר וַחֲלָבִין קַיָּמִין - אֵין זוֹרֵק אֶת הַדָּם עַל הַחֲלָבִים, שֶׁלֹּא בָּא מִתְּחִלָּתוֹ אֶלָּא לַאֲכִילָה. נִטְמְאוּ חֲלָבִים וְהַבָּשָׂר קַיָּם, אִם יֵשׁ כַּזַּיִת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד - יִזְרֹק, וְאִם לָאו - לֹא יִזְרֹק.

ה. כָּל קָרְבְּנוֹת צִבּוּר וְהַיָּחִיד - הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טֻמְאַת הַדָּם, וְעַל טֻמְאַת הַגּוּף, חוּץ מִנָּזִיר וְעוֹשֶׂה פֶּסַח, שֶׁהַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טֻמְאַת הַדָּם, וְאֵין מְרַצֶּה עַל טֻמְאַת הַגּוּף. וְאִם נִטְמָא טֻמְאַת הַתְּהוֹם - הֲרֵי זֶה מְרַצֶּה. כֵּיצַד? הָיָה הוֹלֵךְ לִשְׁחוֹט אֶת פִּסְחוֹ, וְאָמְרוּ לוֹ: 'מֵת הָיָה עִמְּךָ בַּבַּיִת שֶׁנִּכְנַסְתָּ בּוֹ', אוֹ 'תַּחַת אֶבֶן שֶׁיָּשַׁבְתָּ עָלֶיהָ', וְנוֹדַע לוֹ, בֵּין מִשֶּׁעָשָׂה פִּסְחוֹ וּבֵין עַד שֶׁלֹּא עָשָׂה פִּסְחוֹ - צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. אֲבָל אִם אָמְרוּ לוֹ: 'קֶבֶר הַתְּהוֹם הָיָה עִמְּךָ בַּבַּיִת שֶׁנִּכְנַסְתָּ בּוֹ', אוֹ: 'תַּחַת הָאֶבֶן שֶׁיָּשַׁבְתָּ עָלֶיהָ', וְנוֹדַע לוֹ עַד שֶׁלֹּא עָשָׂה אֶת פִּסְחוֹ - צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. מִשֶּׁהֵבִיא פִּסְחוֹ - אֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. וְכֵן נָזִיר שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ לְהָבִיא קָרְבְּנוֹתָיו, וְאָמְרוּ לוֹ: 'מֵת הָיָה עִמְּךָ בַּבַּיִת שֶׁנִּכְנַסְתָּ בּוֹ', אוֹ: 'תַּחַת אֶבֶן שֶׁיָּשַׁבְתָּ עָלֶיהָ', וְנוֹדַע לוֹ, בֵּין מִשֶּׁהֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו בֵּין עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו - צָרִיךְ לְהָבִיא קָרְבָּן טֻמְאָה. אֲבָל אִם אָמְרוּ לוֹ: 'קֶבֶר הַתְּהוֹם הָיָה עִמְּךָ בַּבַּיִת שֶׁנִּכְנַסְתָּ לוֹ', אוֹ 'תַּחַת אֶבֶן שֶׁיָּשַׁבְתָּ עָלֶיהָ', וְנוֹדַע לוֹ עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו - צָרִיךְ לְהָבִיא קָרְבַּן טֻמְאָה. מִשֶּׁהֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו - אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא קָרְבַּן טֻמְאָה.

ו. **שְׁחָטוֹ** וְנוֹדַע עַד שֶׁלֹּא מָשְׁכוּ בְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶם, אוֹ שֶׁמֵּתוּ אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ - יִשָּׁרֵף מִיָּד. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אִם יֵשׁ שָׁהוּת כְּדֵי שֶׁיִּדַּע - יִשָּׁרֵף מִיָּד, וְאִם לָאו - תֵּעָבַר צוּרָתוֹ וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. זֶה הַכְּלָל: אֵרַע פְּסוּל בְּגוּפוֹ - יִשָּׁרֵף מִיָּד, בַּדָּם אוֹ בַּבְּעָלִים - תֵּעָבַר צוּרָתוֹ וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה.

ז. **אֲבָל** הַשּׁוֹרֵף בָּעֲצָמוֹת, וְהַמְחַתֵּךְ בַּגִּידִים, וּבַקְּרָנַיִם, וּבַטְּלָפַיִם - אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִין הָרַכִּים - הֲרֵי הֵן כְּבָשָׂר לְכָל דָּבָר. הַשּׁוֹבֵר אֶת הָעֶצֶם בְּפֶסַח טָהוֹר - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אַרְבָּעִים. וּפֶסַח עַצְמוֹ כָּשֵׁר, וְיוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח. פֶּסַח כָּשֵׁר - חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם. פֶּסַח פָּסוּל - אֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם. רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר וְנִפְסַל - חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם, לֹא הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר וְנִפְסַל - אֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר וְנִפְסַל - אֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אֲפִילוּ לֹא נִפְסַל בּוֹ אֶלָּא אֵבֶר אֶחָד בִּלְבַד - אֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם.

ח. **הַשּׁוֹבֵר** אֶת הָעֲצָמוֹת לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת מֵהֶן, מִן הַמֻּתָּר שֶׁבָּראשׁ וְשֶׁבַּקְּוִלְיָא - אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְהַמֻּתָּר עַצְמוֹ - כָּשֵׁר, וְיוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח, וְחַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל,

מִשּׁוּם נוֹתָר, וּמִשּׁוּם טָמֵא, וּמְטַמֵּא כַּזַּיִת בְּמַשָּׁא וְכַעֲדָשָׁה בְּמַגָּע. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הַמּוֹצִיא מִמֶּנּוּ כַּזַּיִת, נָא וּמְבֻשָּׁל עַד שֶׁלֹּא חָשְׁכָה - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. מִשֶּׁחָשְׁכָה - הֲרֵי זֶה חַיָּב. כַּזַּיִת צְלִי עַד שֶׁלֹּא חָשְׁכָה - פָּטוּר. וּמִשֶּׁחָשְׁכָה - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

ט. **הַמּוֹצִיא** כַּזַּיִת בָּשָׂר מִבַּיִת לְבַיִת, וּמֵחַבּוּרָה לַחֲבוּרָה בִּשְׁעַת אֲכִילָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. וְהָאוֹכְלוֹ - הֲרֵי זֶה בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב, מו): "לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבָּשָׂר חוּצָה" וְגוֹ', אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב, מד): "בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל", אוֹכְלִין אוֹתוֹ בְּחַצְרוֹתֵיהֶן וּבְגַגּוֹתֵיהֶן. מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל"? בַּחֲבוּרָה אַחַת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הֲרֵי שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִין וְאוֹכְלִין, וְרָאוּ נָחָשׁ אוֹ עַקְרָב - הֲרֵי אֵלּוּ עוֹקְרִין אֶת פִּסְחֵיהֶן, וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב, ז): "עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם", אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל"? שֶׁלֹּא יְהֵא שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת אוֹכְלוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ. כְּשֶׁהָיָה שַׁמָּשׁ עוֹמֵד לִמְזוֹג - קוֹפֵץ אֶת פִּיו, וּמַחְזִיר אֶת פָּנָיו, וְלוֹעֵס עַד שֶׁמַּגִּיעַ אֵצֶל חֲבוּרָתוֹ וּבוֹלֵעַ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרָאֶה אוֹכֵל מִשְּׁנֵי פִּסְחִים. אִם אֵין שָׁם אֶלָּא חֲבוּרָה אַחַת - אוֹכֵל בְּכָל הַבַּיִת כֻּלּוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. **אַרְבָּעָה** עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת - מְשַׁלְשְׁלִין אֶת הַפֶּסַח לַתַּנּוּר עִם חֲשֵׁכָה, וְעוֹשִׂין לוֹ לְמוּדִין[ד], וְנוֹתְנִין עָלָיו מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְנוֹתֵן עַל גַּבָּיו כְּסוּי וְנוֹטְלוֹ בְּשַׁבָּת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַחֲזִיר. וְאִם הֶחֱזִיר - הֲרֵי זֶה חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁבָּא לִידֵי מֵרוּחַ, וְהַמְמָרֵחַ בְּשַׁבָּת - הֲרֵי זֶה חַיָּב חַטָּאת. מְבַקְּרוֹ וְעוֹדְהוּ בַּתַּנּוּר. אִם נִצְלָה - נוֹטְלוֹ, וְאִם לָאו, מַמְתִּין לוֹ עַד שֶׁיִּצָּלֶה. נִצְלָה הַחִיצוֹן וְלֹא נִצְלָה הַפְּנִימִי - קוֹלֵף וְאוֹכֵל עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַ'נָּא'.

ב. **הַפֶּסַח** מַחֲזִירִין אוֹתוֹ שָׁלֵם, וְאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ חֲתִיכוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּשַׁבָּת, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ אָסוּר, וּבְיוֹם-טוֹב בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ מֻתָּר. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל הַפֶּסַח שֶׁמַּחֲזִירִין אוֹתוֹ שָׁלֵם וְאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ חֲתִיכוֹת, עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הָאֲבָרִים, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מַחֲזִירִין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מַחֲזִירִין.

ג. **יָתוֹם** שֶׁשָּׁחֲטוּ עָלָיו אַפּוֹטְרוֹפְּסִין - יֹאכַל, וּבְמָקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה. הֶמְנָה עַל אֶחָד מֵהֶן - אוֹכֵל בְּמָקוֹם שֶׁהֶמְנָה. הֶמְנָה עַל שְׁנֵי פְּסָחִים - יֹאכַל מֵאֵיזֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה רִאשׁוֹן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לְעוֹלָם מְמַנִּין עַל הַפֶּסַח, עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט, וּמוֹשְׁכִין יְדֵיהֶן מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּזְרֹק עָלָיו אֶת הַדָּם.

ד. נְסָרִים.

ד. **לֹא** יִשְׁחֹט אָדָם אֶת הַפֶּסַח עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים, וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים, וְעַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ אֲפִלּוּ מְדַּעְתָּן. אֲבָל שׁוֹחֵט הוּא עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, בֵּין מְדַּעְתָּן וּבֵין שֶׁלֹּא מְדַּעְתָּן. וְכֵן שֶׁשָּׁחֲטוּ לְעַצְמָן וְשָׁחַט רַבָּן עֲלֵיהֶן - יוֹצְאִין בְּשֶׁל רַבָּן, וְאֵין יוֹצְאִין בְּשֶׁל עַצְמָן, חוּץ מִן הָאִשָּׁה שֶׁיְּכוֹלָה לִמְחוֹת. עֶבֶד עִבְרִי, וּמִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין - אוֹכְלִין מִשֶּׁל עַצְמָן. עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִין - אוֹכֵל מִשֶּׁל שְׁנֵיהֶן. הֻמְנָה עַל אֶחָד מֵהֶן - אוֹכֵל מִמָּקוֹם שֶׁהֻמְנָה. הֻמְנָה עַל שְׁנֵי פְּסָחִים - אוֹכֵל מֵאֵיזֶה מֵהֶן שֶׁנִּשְׁחַט רִאשׁוֹן. וְאִם שָׁחַט שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד - אוֹכֵל מִשֶּׁל שְׁנֵיהֶם. שָׁכַח רַבּוֹ מַה אָמַר לוֹ - שְׁנֵיהֶם יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, וּצְרִיכִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אֵין צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי, שֶׁכְּבָר נִזְרַק הַדָּם עֲלֵיהֶן.

ה. **בְּנֵי** חֲבוּרָה שֶׁנִּטְמְנוּ עַל הַפֶּסַח, אִם יֵשׁ כַּזַּיִת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד - יֹאכְלוּ, וְאִם לָאו - לֹא יֹאכְלוּ. נִטְמְנוּ עָלָיו זֶה אַחַר זֶה, הָרִאשׁוֹנִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם - יֹאכְלוּ, וְהָאַחֲרוֹנִים - לֹא יֹאכְלוּ, וּצְרִיכִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אֵין צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי, שֶׁכְּבָר נִזְרַק עֲלֵיהֶן הַדָּם. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁרָצוּ לְמַנּוֹת אֲחֵרִים לְפִסְחֵיהֶן - הָרִאשׁוֹת בְּיָדָן, רָצוּ לְהִמָּשֵׁךְ וּלְהַמְנוֹת אֲחֵרִים עַל פִּסְחָן - הָרִאשׁוֹת בְּיָדָם, רָצָה לְהִמָּשֵׁךְ וּלְהַמְנוֹת אֲחֵרִים עַל חֶלְקוֹ - הָרִאשׁוֹת בְּיָדוֹ, לְעוֹלָם נִמְשָׁכִין וְהוֹלְכִין, וּבִלְבַד שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר אֶחָד מֵחֲבוּרָה רִאשׁוֹנָה; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בֵּין מֵחֲבוּרָה

רִאשׁוֹנָה בֵּין מֵחֲבוּרָה אַחֲרוֹנָה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַנִּיחוּ אֶת פִּסְחוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁרָצוּ לְהַמְנוֹת אֲחֵרִים עַל חֶלְקָן - הָרְשׁוּת בְּיָדָם, וְהַמָּעוֹת חֻלִּין. רָצוּ לְהַמָּשֵׁךְ, לְהַמְנוֹת אֲחֵרִים עַל חֶלְקָן - הָרְשׁוּת בְּיָדָם, וְהַמָּעוֹת חֻלִּין.

ו. הַמְמַנֶּה אֲחֵרִים עַל חֶלְקוֹ - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, הַמָּעוֹת חֻלִּין. רָצָה לְהַמָּשֵׁךְ לְהַמְנוֹת אֲחֵרִים עַל חֶלְקוֹ - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, הַמָּעוֹת חֻלִּין. הַמְמַנֶּה אֲחֵרִים עַל חֲגִינָתוֹ - הַמָּעוֹת חֻלִּין, רָצָה לְהַמָּשֵׁךְ וּלְמַנּוֹת אֲחֵרִים עַל חֲגִינָתוֹ - הַמָּעוֹת חֻלִּין:

ז. הַמּוֹכֵר עוֹלָתוֹ וּשְׁלָמָיו - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְהַמָּעוֹת כָּל שֶׁהֵן - יִפְּלוּ לִנְדָבָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּחַטָּאת וְאָשָׁם. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁמֵּתוּ מִקְצָתָן אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ מִקְצָתָן - הַשְּׁאָר אוֹכְלִין וְאֵין חוֹשְׁשִׁין. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁהָיָה אֶחָד בָּהֶן שֶׁהָיוּ יָדָיו שֶׁל אֶחָד מֵהֶם יָפוֹת, רַשָּׁאִין לוֹמַר לוֹ: 'טוֹל חֶלְקְךָ וְצֵא', וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא פֶּסַח, אֶלָּא אֲפִלּוּ חֲמִשָּׁה וְעָשׂוּ סִבֻּלֶת, רַשָּׁאִין לוֹמַר לוֹ: 'טוֹל חֶלְקְךָ וְצֵא לְךָ'. רָצוּ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ טוֹבָה - בָּא וְאוֹכֵל עִמָּהֶם. מְצוֹרָע - מְסַנְּגֵר שׁוֹחֲטִין עָלָיו בַּשְּׁבִיעִי. מֻחְלָט - שׁוֹחֲטִין עָלָיו בַּשְּׁמִינִי. יוֹלֶדֶת - שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בְּיוֹם אַרְבָּעִים לְזָכָר בְּיוֹם שְׁמוֹנִים לִנְקֵבָה. וְכֵן שֶׁנִּטְמְאוּ, בֵּין לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים בֵּין לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים - הֲרֵי הֵן כִּמְפַקֵּחַ אֶת הַגַּל, וּצְרִיכִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: מְפַקֵּחַ בַּגַּל עִתִּים פָּטוּר עִתִּים חַיָּב, כֵּיצַד? גַּל עָגוֹל וְנִמְצָא טֻמְאָה תַּחְתָּיו - חַיָּב. גַּל אָרוֹךְ וְנִמְצָא טֻמְאָה תַּחְתָּיו - פָּטוּר:

ח. הָיָה טָמֵא בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה וְטָהוֹר בִּשְׁעַת זְרִיקָה, טָהוֹר בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה וְטָמֵא בִּשְׁעַת זְרִיקָה - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ אוֹכֵל, וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. חוֹלֶה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת, חָלִים בִּשְׁעַת זְרִיקָה וְיָכוֹל לוֹכַל כַּזַּיִת. חָלִים בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה וְיָכוֹל לֶאֱכֹל כַּזַּיִת, וְחוֹלֶה בִּשְׁעַת זְרִיקָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל כַּזַּיִת - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ אוֹכֵל, וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי, לְעוֹלָם אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ עַד שֶׁיְּהֵא חָלִים בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה, וּבִשְׁעַת זְרִיקָה. וְכֵן, סָפֵק נִזְרַק עֲלֵיהֶם דָּם סָפֵק לֹא נִזְרַק עֲלֵיהֶן דָּם, סָפֵק יֵשׁ בָּהּ כַּזַּיִת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד סָפֵק אֵין בּוֹ, סָפֵק טְמֵאִין סָפֵק טְהוֹרִין - פְּטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. זֶה הַכְּלָל, כָּל הַסְּפֵקוֹת פְּטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם שֶׁנִּזְרַק עָלֶיהָ דָּם, וְאַחַר כָּךְ רָאֲתָה - הֲרֵי זֶה אֵינָהּ אוֹכֶלֶת וּפְטוּרָה מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי, שֶׁכְּבָר יָצְתָה בִּזְרִיקָה. אֲבָל עֵרֶל שֶׁנִּזְרַק עָלָיו דָּם וְאַחַר כָּךְ מָל - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ אוֹכֵל, וְחַיָּב לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי.

ט. **אָמַר** רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל עֵרֶל יִשְׂרָאֵל שֶׁטָּבַל וְאוֹכֵל אֶת פִּסְחוֹ לָעֶרֶב, עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל עֵרֶל נָכְרִי, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: טוֹבֵל וְאוֹכֵל אֶת פִּסְחוֹ לָעֶרֶב. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: הַפּוֹרֵשׁ מִן הָעֵרְלָה כְּפוֹרֵשׁ מִן הַקֶּבֶר. אֶחָד נָכְרִי שָׁמָל וְאֶחָד שִׁפְחָה שֶׁטָּבְלָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר: אִיסְטְרַטְיוֹטוֹת הָיוּ, שׁוֹמְרֵי צִירִין הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁטּוֹבְלִין וְאוֹכְלִין פִּסְחֵיהֶן לָעֶרֶב.

י. **בְּנֵי** חֲבוּרָה שֶׁנִּטְמְאָה אֶחָד מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה הוּא - צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. צִבּוּר שֶׁנִּטְמְאָה אֶחָד מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה הוּא, עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּטָמְאָה. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁהֶמְנָּה אֶחָד עִמָּהֶן, אֲפִלּוּ מִן הַצְּדָקָה - הֲרֵי זֶה חוֹלֵק עִמָּהֶן בְּעוֹרוֹת. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁטָּעוּ וְאָכְלוּ פִּסְחֵיהֶן שֶׁל חַבְרֵיהֶם, אוֹמְרִים לָהֶם: 'אִכְלוּ אֶת שֶׁלָּנוּ וְאִכְלוּ אֶת שֶׁלָּהֶם', וְנִמְצֵאת יַבֶּלֶת בְּעוֹרוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן - צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי, עָשׂוּ פֶּסַח שֵׁנִי וְטָעוּ וְאָכְלוּ אֶת פִּסְחֵיהֶן שֶׁל חַבְרֵיהֶן, אוֹמְרִין לָהֶם: 'אִכְלוּ אֶת שֶׁלָּנוּ, אִכְלוּ אֶת שֶׁלָּהֶן', וְנִמְצָא יַבֶּלֶת בְּעוֹרוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן - צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. נִמְצְאוּ אוֹכְלִין אַרְבָּעָה פְּסָחִים וְיֵדֵי חוֹבָתָן לֹא יָצְאוּ. חָמֵשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ פִּסְחֵיהֶן, וְנִמְצָא יַבֶּלֶת בְּעוֹרוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן - צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. **אֵלּוּ** שֶׁעוֹשִׂים אֶת הַשֵּׁנִי: הַזָּבִים, וְהַזָּבוֹת, וְהַמְצֹרָעִין, וְנִדּוֹת, וּבוֹעֲלֵי נִדּוֹת, הַיּוֹלְדוֹת, הַשּׁוֹגְגִין, וְהָאֲנוּסִין, וְהַמְּזִידִין, וְהַטְּמֵאִים, וּמִי שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר (בַּמִּדְבָּר ט, י): "טְמֵאִים אוֹ שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחֹקָה"? - שֶׁבָּא הַכָּתוּב לְפָטְרוֹ מִן הַכָּרֵת. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: נֶאֱמַר: "טְמֵא נָפֶשׁ", וְנֶאֱמַר: "בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה", מַה טְּמֵא שֶׁסִּפֵּק בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה, אַף דֶּרֶךְ רְחוֹקָה שֶׁסִּפֵּק בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה. רַבִּי

אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר: נֶאֱמַר ׳רְחוֹק מָקוֹם׳ בַּמַּעֲשֵׂר, וְנֶאֱמַר ׳רְחוֹק מָקוֹם׳ בַּפֶּסַח, מַה ׳רְחוֹק מָקוֹם׳ הָאָמוּר בַּמַּעֲשֵׂר - חוּץ לִמְקוֹם אֲכִילָתוֹ, אַף ׳רְחוֹק מָקוֹם׳ הָאָמוּר בַּפֶּסַח - חוּץ לִמְקוֹם אֲכִילָתוֹ. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חוּץ לִמְקוֹם עֲשִׂיָּתוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: לְפִיכָךְ נָקוּד עַל ה׳, לוֹמַר, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְחוֹקָה וַדַּאי, אֶלָּא מֵאִסְקוּפַּת הָעֲזָרָה וְלַחוּץ. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: "דַּרְכּוֹ רְחוֹקָה" - שׁוֹמֵעַ אֲנִי מַהֲלַךְ יוֹם אֶחָד, אוֹ מַהֲלַךְ שְׁנֵי יָמִים, אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "וּבַדֶּרֶךְ לֹא הָיָה", הֲוֵי: מֵאִסְקוּפַּת הָעֲזָרָה וְלַחוּץ קְרוּי ׳דֶּרֶךְ׳.

ב. **גֵּר** שֶׁנִּתְגַּיֵּר בֵּין שְׁנֵי הַפְּסָחִים. וְכֵן קָטָן שֶׁהִגְדִּיל בֵּין שְׁנֵי פְּסָחִים - צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי, שֶׁכְּבָר לֹא נִתְחַיֵּב בָּרִאשׁוֹן. וְכֵן כְּשֶׁנִּתַּן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת בֵּית הַבְּחִירָה, הַיָּחִיד עוֹשֶׂה פֶּסַח שֵׁנִי, וְאֵין הַצִּבּוּר עוֹשִׂין פֶּסַח שֵׁנִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַצִּבּוּר עוֹשִׂין פֶּסַח שֵׁנִי, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּחִזְקִיָּה שֶׁעָשָׂה אֶת הַצִּבּוּר לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי, שֶׁנֶּאֱמַר (דִּבְרֵי הַיָּמִים-ב ל, יח): "כִּי מַרְבִּית הָעָם רַבַּת מֵאֶפְרַיִם וּמְמַנַּשֶּׁה יִשָּׂשכָר וּזְבֻלוּן לֹא הִטַּהָרוּ" וְגוֹ׳. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לֹא מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה לַצִּבּוּר לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁעִבֵּר נִיסָן בְּנִיסָן, שֶׁאֵין מְעַבְּרִין אֶלָּא אֲדָר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: אַף מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה לַצִּבּוּר לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. אֵין עוֹשִׂין חֲבוּרָה שֶׁל נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים - שֶׁלֹּא לְהַרְבּוֹת אֶת הַתְּפִלָּה.

ג. **אֵלּוּ** דְּבָרִים שֶׁבֵּין רִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי: הָרִאשׁוֹן בְּשָׁלֹשׁ כִּתּוֹת וְאֵין הַשֵּׁנִי בְּשָׁלֹשׁ כִּתּוֹת. הָרִאשׁוֹן הוֹחֶה אֶת הַטְּמְאָה, וְאֵין הַשֵּׁנִי הוֹחֶה אֶת הַטְּמְאָה. הָרִאשׁוֹן חַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת, וְהַשֵּׁנִי אֵין חַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת; דִּבְרֵי רַבִּי נָתָן. רַבִּי אוֹמֵר: אַף הַשֵּׁנִי חַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן עֲקַבְיָא אוֹמֵר: אִם עָשׂוּ אֶת הַשֵּׁנִי - אֵין חַיָּבִין כָּרֵת עַל הָרִאשׁוֹן, לֹא עָשׂוּ אֶת הַשֵּׁנִי - חַיָּבִין כָּרֵת עַל הָרִאשׁוֹן. הָרִאשׁוֹן טָעוּן חֲגִיגָה, וְאֵין הַשֵּׁנִי טָעוּן חֲגִיגָה. הָרִאשׁוֹן נוֹהֵג כָּל שִׁבְעָה, וְהַשֵּׁנִי יוֹם אֶחָד.

ד. **אֵלּוּ** דְּבָרִים שֶׁשָּׁוֶה בָּהֶן הָרִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי: הָרִאשׁוֹן נֶאֱמַר בּוֹ (שְׁמוֹת יב, ה): "שֶׂה תָּמִים זָכָר בֶּן שָׁנָה", וְהַשֵּׁנִי כַּיּוֹצֵא בּוֹ. הָרִאשׁוֹן נֶאֱמַר בּוֹ (שָׁם יב, ט): "אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל", וְהַשֵּׁנִי כַּיּוֹצֵא בּוֹ. הָרִאשׁוֹן הוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, וְהַשֵּׁנִי הוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. הָרִאשׁוֹן הוֹחֶה אֶת הַטְּמְאָה, וְהַשֵּׁנִי הוֹחֶה אֶת הַטְּמְאָה. הָרִאשׁוֹן טָעוּן לִינָה, וְהַשֵּׁנִי טָעוּן לִינָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין הַשֵּׁנִי טָעוּן לִינָה, אֶלָּא כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? נִכְנַס וְשׁוֹחֵט אֶת פִּסְחוֹ בָּעֲזָרָה, וְיוֹצֵא וּמַסְפִּיד אֶת אָבִיו בְּבֵית פַּגִּי.

ה. **בִּזְמַן** שֶׁהַפֶּסַח נֶאֱכָל בְּטָמְאָה: טְמֵא מֵת נִכְנַס לָעֲזָרָה וְאוֹכְלוֹ, זָבִים וְזָבוֹת נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִכָּנְסוּ, וְאִם נִכְנְסוּ - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם נִכְנְסוּ - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר ה, ב): "וְיִשַּׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צָרוּעַ וְכָל זָב" וְגוֹ'; בְּשָׁעָה שֶׁטְּמֵא נֶפֶשׁ חַיָּב - זָבִין וּמְצֹרָעִין חַיָּבִין, בְּשָׁעָה שֶׁאֵין טְמֵא נֶפֶשׁ חַיָּב - אֵין

זָבִין וּמְצֹרָעִין חַיָּבִין. בִּזְמַן שֶׁהַפֶּסַח בָּא בְּטָמְאָה - טְמֵא מֵת נִכְנַס לָעֲזָרָה, וְשׁוֹחֵט. זָבִים, וְזָבוֹת, נִדּוֹת, וְיוֹלְדוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִשְׁחֲטוּ. וְאִם שָׁחֲטוּ - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אִם שָׁחֲטוּ - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא ז, כ): "כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה'" וְגוֹ'; הַנִּשְׁחָט לַטְּהוֹרִין - חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם טֻמְאָה, הַנִּשְׁחָט לַטְּמֵאִים - אֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם טֻמְאָה.

ז. **פֶּסַח** רִאשׁוֹן - שׁוֹחֲטִין עַל הָאִשָּׁה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. וּבַשֵּׁנִי - עוֹשִׂין אוֹתָהּ טְפֵלָה לַאֲחֵרִים; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: פֶּסַח שֵׁנִי שׁוֹחֲטִין עַל הָאִשָּׁה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר פֶּסַח רִאשׁוֹן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִשָּׁה - בְּרִאשׁוֹן עוֹשִׂין אוֹתָהּ טְפֵלָה לַאֲחֵרִים. בַּשֵּׁנִי - אֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ טְפֵלָה לַאֲחֵרִים, בַּשֵּׁנִי אֵין שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ כָּל עִקָּר. אָמְרוּ לוֹ: מַעֲשֶׂה בְּיוֹסֵף הַכֹּהֵן שֶׁהֶעֱלָה אֶת בְּנֵי בֵיתוֹ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי וְהֶחְזִירוּהָ, שֶׁמָּא יִקָּבַע הַדָּבָר חוֹבָה. אָמַר לוֹ: לֹא 'שֶׁמָּא יִקָּבַע הַדָּבָר חוֹבָה', אֶלָּא שֶׁאֵין הָאִשָּׁה עוֹשָׂה פֶּסַח שֵׁנִי.

ז. **אֵלּוּ** דְּבָרִים שֶׁבֵּין פֶּסַח מִצְרַיִם לְפֶסַח דּוֹרוֹת, פֶּסַח מִצְרַיִם - מִקְּחוֹ מִבָּעְשׂוֹר, שְׁחִיטָתוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, אֵין חַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. וּפֶסַח דּוֹרוֹת - חַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. פֶּסַח מִצְרַיִם - לֹא נֶהֱנוּ בּוֹ דַּכִּין, וְתַבְלוּלִין, אֶתְנַן וּמְחִיר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּפֶסַח דּוֹרוֹת. פֶּסַח מִצְרַיִם נֶאֱמַר בּוֹ (שְׁמוֹת יב, ד): "וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ", מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּפֶסַח דּוֹרוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אוֹמֵר

אֲנִי, אַף בְּפֶסַח דּוֹרוֹת בֵּן, וְכָל כָּךְ לָמָּה? כְּדֵי שֶׁלֹּא יַנִּיחַ אָדָם שִׁכְנוֹ הַקָּרוֹב אֶל בֵּיתוֹ, וְיֵלֵךְ וְיַעֲשֶׂה אֶת פִּסְחוֹ אֵצֶל חֲבֵרוֹ, לְכָךְ אֲמָרוּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי כז, י): "טוֹב שָׁכֵן קָרוֹב מֵאָח רָחוֹק". פֶּסַח מִצְרַיִם - לֹא הָיָה טָעוּן דָּמִים וַחֲלָבִים לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּפֶסַח דּוֹרוֹת. פֶּסַח מִצְרַיִם - נֶאֱמַר בּוֹ (שְׁמוֹת יב, כב): "וְהִגַּעְתֶּם אֶל הַמַּשְׁקוֹף וְאֶל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת", מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּפֶסַח דּוֹרוֹת. פֶּסַח מִצְרַיִם נֶאֱמַר בּוֹ (שְׁמוֹת יב, כב): "וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר", מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּפֶסַח דּוֹרוֹת. פֶּסַח מִצְרַיִם - כָּל אֶחָד וְאֶחָד שׁוֹחֵט בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, פֶּסַח דּוֹרוֹת - כָּל יִשְׂרָאֵל שׁוֹחֲטִין בְּמָקוֹם אֶחָד. פֶּסַח מִצְרַיִם - מָקוֹם אֲכִילָה שָׁם הָיְתָה לִינָה, פֶּסַח דּוֹרוֹת - אוֹכְלִין בְּמָקוֹם אֶחָד וְלָנִין בְּמָקוֹם אַחֵר. אֶחָד פֶּסַח מִצְרַיִם וְאֶחָד פֶּסַח דּוֹרוֹת, מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֲבָדִים שֶׁלֹּא מָלוּ, וּשְׁפָחוֹת שֶׁלֹּא טָבְלוּ - מְעַכְּבִין אוֹתוֹ מִלֶּאֱכֹל בַּפֶּסַח. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, בְּפֶסַח מִצְרַיִם הַכָּתוּב מְדַבֵּר.

ח. אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁשָּׁוֶה בָּהֶן פֶּסַח מִצְרַיִם לְפֶסַח דּוֹרוֹת: פֶּסַח מִצְרַיִם בְּשֶׂלֶשׂ בְּתוֹת וּפֶסַח דּוֹרוֹת כַּיּוֹצֵא בּוֹ. פֶּסַח מִצְרַיִם נֶאֱמַר בּוֹ (שְׁמוֹת יב, ה): "שֶׂה תָּמִים זָכָר בֶּן שָׁנָה", פֶּסַח דּוֹרוֹת כַּיּוֹצֵא בּוֹ. פֶּסַח מִצְרַיִם נֶאֱמַר בּוֹ (שָׁם יב, י): "וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר", פֶּסַח דּוֹרוֹת כַּיּוֹצֵא בּוֹ. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, שֶׁלֹּא נֶאֱסַר חָמֵץ בְּמִצְרַיִם אֶלָּא יוֹם אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יג, ג): "לֹא יֵאָכֵל חָמֵץ", וְנֶאֱמַר "הַיּוֹם אַתֶּם יוֹצְאִים". פֶּסַח מִצְרַיִם טָעוּן שִׁיר, וּפֶסַח דּוֹרוֹת טָעוּן שִׁיר.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. **פֶּסַח** שֶׁנִּתְעָרֵב בְּחֻלִּין - יַקְרִיב חֻלִּין לְשֵׁם פֶּסַח, וַהֲרֵי הֵן כִּשְׁנֵי זְבָחִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ. שְׁנַיִם שֶׁנִּתְעָרְבוּ פִּסְחֵיהֶן - זֶה מוֹשֵׁךְ לוֹ אֶחָד וְזֶה מוֹשֵׁךְ לוֹ אֶחָד, זֶה מְמַנֶּה עִמּוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוּק וְזֶה מְמַנֶּה עִמּוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוּק, זֶה בָּא אֵצֶל זֶה וְזֶה בָּא אֵצֶל זֶה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: 'אִם שָׁלִי הוּא הַפֶּסַח - יָדֶיךָ מְשׁוּכוֹת מִשֶּׁלְךָ וְנִמְנֵיתָ עַל שֶׁלִּי, וְאִם שֶׁלְּךָ הוּא הַפֶּסַח - יָדַי מְשׁוּכוֹת מִשֶּׁלִּי וְנִמְנֵיתָ עַל שֶׁלְּךָ'.

ב. **שְׁנַיִם** שֶׁל שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה, שְׁלֹשָׁה שֶׁל אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה, אַרְבָּעָה שֶׁל חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה, חֲמִשָּׁה שֶׁל שִׁשָּׁה שִׁשָּׁה, שִׁשָּׁה שֶׁל שִׁבְעָה שִׁבְעָה, שִׁבְעָה שֶׁל שְׁמוֹנָה שְׁמוֹנָה, שְׁמוֹנָה שֶׁל תִּשְׁעָה תִּשְׁעָה, תִּשְׁעָה שֶׁל עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה - מְמַנִּין לָהֶן אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה וַחֲבוּרָה, וּמֵחֲבוּרָה אַחֲרוֹנָה שְׁנַיִם מַפְרִישִׁין פֶּסַח אֶחָד, וְאוֹמְרִין: 'כָּל שֶׁהוּא שֶׁלָּנוּ פֶּסַח זֶה - יָדֵינוּ מְשׁוּכוֹת מִשֶּׁלָּנוּ וְנִמְנִינוּ עַל שֶׁלָּהּ'. נִמְצָא שְׁלֹשָׁה שֶׁל שְׁנַיִם שְׁנַיִם, אַרְבָּעָה שֶׁל שְׁלוֹשָׁה שְׁלֹשָׁה, חֲמִשָּׁה שֶׁל אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה, שִׁשָּׁה שֶׁל חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה, שִׁבְעָה שֶׁל שִׁשָּׁה שִׁשָּׁה, שְׁמוֹנָה שֶׁל שִׁבְעָה שִׁבְעָה, תִּשְׁעָה שֶׁל שְׁמוֹנָה שְׁמוֹנָה, עֲשָׂרָה שֶׁל תִּשְׁעָה תִּשְׁעָה, נִמְשָׁכִין לָהֶן אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה וַחֲבוּרָה, וּמַפְרִישִׁין פֶּסַח אֶחָד, וְאוֹמְרִים: 'כָּל מִי שֶׁהוּא שֶׁלָּנוּ פֶּסַח זֶה - יָדֵינוּ מְשׁוּכוֹת מִשֶּׁלָּנוּ וְנִמְנִינוּ עַל שֶׁלָּהּ', נִמְצְאוּ אוֹחֲזִין אֶת הַטְּפֵלָה וּמַנִּיחִין אֶת הָעִקָּר. אָמַר לָהֶם וְאָמְרוּ

לוֹ - אוֹבֵל שָׁם הָרִאשׁוֹן, לֹא אָמַר לָהֶם וְלֹא אָמְרוּ לוֹ - אֵינָן אַחֲרֵאִין זֶה לָזֶה. מִבָּאן אָמְרוּ: יָפֶה שְׁתִיקָה לַחֲכָמִים, כָּל וָחֹמֶר לַטִּפְּשִׁים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מִשְׁלֵי יז, כח): "גַּם אֱוִיל מַחֲרִישׁ חָכָם יֵחָשֵׁב", וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר חָכָם מַחֲרִישׁ. "וְאוֹטֵם שְׂפָתָיו נָבוֹן":

ג. **נִתְעָרֵב** בְּעוֹלָה - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיִמָּכְרוּ וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן פֶּסַח, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן עוֹלָה.

קָרַב פִּסְחוֹ - יָבִיא בְּדָמָיו פֶּסַח אַחֵר, קָרַב עוֹלָתוֹ - יָבִיא בְּדָמָיו עוֹלָה אַחֶרֶת. נִתְעָרְבוּ בִּתוֹדָה - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיִמָּכְרוּ, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן פֶּסַח, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן תּוֹדָה. קָרְבָה פִּסְחוֹ - יָבִיא בְּדָמָיו פֶּסַח אַחֵר. קָרְבָה תּוֹדָתוֹ - יָבִיא בְּדָמָיו תּוֹדָה אַחֶרֶת. נִתְעָרְבוּ בְּחַטָּאת - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיִמָּכְרוּ וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן פֶּסַח, וּמֵבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן חַטָּאת. קָרַב פִּסְחוֹ - יָבִיא בְּדָמָיו פֶּסַח אַחֵר, קָרְבָה חַטָּאתוֹ - יָבִיא בְּדָמֶיהָ חַטָּאת אַחֶרֶת, נִתְעָרֵב בְּאָשָׁם - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיִמָּכְרוּ וְיָבִיא בִּדְמֵי יָפֶה שֶׁבָּהֶן פֶּסַח, וּבִדְמֵי יָפֶה שֶׁבָּהֶן אָשָׁם. קָרַב פִּסְחוֹ - יָבִיא בְּדָמָיו פֶּסַח אַחֵר, קָרַב אֲשָׁמוֹ - יָבִיא בְּדָמָיו אָשָׁם אַחֵר. נִתְעָרְבוּ בִּשְׁלָמִים - שְׁנֵיהֶם יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיִמָּכְרוּ, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן פֶּסַח, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן שְׁלָמִים. קָרַב פִּסְחוֹ - יָבִיא בְּדָמָיו פֶּסַח אַחֵר. קָרְבוּ שְׁלָמִים - יָבִיא בְּדָמָיו שְׁלָמִים אֲחֵרִים. שְׁלָמִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בִּשְׁלָמִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַפֶּסַח - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיִמָּכְרוּ, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה

שֶׁבָּהֶן שְׁלָמִים, וְיֹאכְלוּ לְיוֹם וָלַיְלָה עַד חֲצוֹת, וּבִדְמֵי הַיָּפָה שֶׁבָּהֶן שְׁלָמִים אֲחֵרִים, וְיֹאכְלוּ לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: שְׁלָמִים הַבָּאִין מֵחֲמַת פֶּסַח - הֲרֵי הֵן כַּפֶּסַח לְכָל דָּבָר, אֶלָּא שֶׁהֵן נֶאֱכָלִין לְיוֹם וָלַיְלָה. נִתְעָרְבוּ בַּבְּכוֹר -שְׁנֵיהֶם יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיֹאכְלוּ כִּבְכוֹר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: זֶה יִשָּׁחֵט לְשֵׁם מַה שֶּׁהוּא וְזֶה יִשָּׁחֵט לְשֵׁם מַה שֶּׁהוּא, וּשְׁנֵיהֶם יֵאָכְלוּ כַּפֶּסַח וְכִמְנוּיָיו שֶׁל פֶּסַח. נִתְעָרֵב בְּמַעֲשֵׂר - שְׁתֵּיהֶן יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיֵאָכְלוּ כַּמַּעֲשֵׂר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: זֶה יִשָּׁחֵט לְשֵׁם מַה שֶּׁהוּא, וְזֶה יִשָּׁחֵט לְשֵׁם מַה שֶּׁהוּא, וּשְׁנֵיהֶם יֵאָכְלוּ כַּפֶּסַח וְכִמְנוּיָיו שֶׁל פֶּסַח. בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר שֶׁנִּתְעָרְבוּ זֶה בָּזֶה - שְׁנֵיהֶם יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ וְכוּ'. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׁנֵיהֶם יִשָּׁחֲטוּ בַּצָּפוֹן, זֶה יִשָּׁחֵט לְשֵׁם מַה שֶּׁהוּא וְזֶה יִשָּׁחֵט לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא, וְיֹאכְלוּ שְׁנֵיהֶם בְּאֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁמַּתַּן דָּמִים שָׁוֶה. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, בְּאָשָׁם שֶׁנִּתְעָרֵב בִּשְׁלָמִים - שְׁנֵיהֶם יִשָּׁחֲטוּ בַּצָּפוֹן וְיֵאָכְלוּ כֶּחָמוּר שֶׁבָּהֶן, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁנִּתְעָרְבוּ חַיִּים אֲבָל נִתְעָרְבוּ שְׁחוּטִין - יֵאָכְלוּ כֶּחָמוּר שֶׁבָּהֶן. נִתְעָרְבוּ בִּפְסוּלֵי מֻקְדָּשִׁין אוֹ בְּחֻלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה - תֵּעָבֵר צוּרָתָן וְיֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה.

ד. הַמַּפְרִישׁ פִּסְחוֹ וְאָבַד, וְהִפְרִישׁ אַחֵר תַּחְתָּיו, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַקְרִיבוֹ עַד שֶׁנִּמְצָא הָרִאשׁוֹן, וַהֲרֵי הֵן שְׁנֵיהֶן עוֹמְדִין - יָבִיא אֵיזֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה, כִּדְבְרֵי חֲכָמִים. רַבִּי יוֹסֵי

אוֹמֵר: מִצְוָה לְהָבִיא מִן הָרִאשׁוֹן, וְאִם הָיָה הַשֵּׁנִי מִן הַמְּבְחָר - יְבִיאֶנּוּ, וְהַשֵּׁנִי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב וְיִמָּכֵר, וְיָבִיא בְּדָמָיו שְׁלָמִים לִשְׁשָׁה עָשָׂר. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְפִסְחוֹ וְאָבְדוּ וְהִפְרִישׁ מָעוֹת תַּחְתֵּיהֶן, וְלֹא הִסְפִּיק לִקַּח בָּהֶן פֶּסַח עַד שֶׁנִּמְצְאוּ מָעוֹת הָרִאשׁוֹנִים - יָבִיא מֵאֵלּוּ וּמֵאֵלּוּ פֶּסַח, וְיַקְרִיב, וְהַשְּׁאָר - יָבִיא בָּהּ שְׁלָמִים לִשְׁשָׁה עָשָׂר. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְפִסְחוֹ, וְאָבַד, וְהִפְרִישׁ פֶּסַח תַּחְתֵּיהֶן, וְלֹא הִסְפִּיק לִקַּח עַד שֶׁנִּמְצְאוּ מָעוֹת הָרִאשׁוֹנִים, הַמָּעוֹת - יָבִיא בָּהֶן פֶּסַח וְיַקְרִיב, וְהַפֶּסַח יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב וְיִמָּכֵר, וְיָבִיא בְּדָמָיו שְׁלָמִים לִשְׁשָׁה עָשָׂר. הַמַּפְרִישׁ פִּסְחוֹ וְאָבַד, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת תַּחְתָּיו, וְלֹא הִסְפִּיק לִקַּח בָּהֶן פֶּסַח עַד שֶׁנִּמְצָא פֶּסַח - פֶּסַח יִקָּרֵב, וְהַמָּעוֹת - יָבִיא בָּהֶם שְׁלָמִים לִשְׁשָׁה עָשָׂר.

ה. הַמַּפְרִישׁ פִּסְחוֹ וְאָבַד, וְהִפְרִישׁ אַחֵר תַּחְתָּיו וְלֹא הִקְרִיבוּ, וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא הָרִאשׁוֹן, הוּא עַצְמוֹ יִקָּרֵב שְׁלָמִים לִשְׁשָׁה עָשָׂר: הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְפִסְחוֹ וְאָבַד, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת אֲחֵרוֹת תַּחְתֵּיהֶן, וְלָקַח בָּהֶן פֶּסַח אַחֵר וְהִקְרִיבוּ, וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאוּ מָעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת - יָבִיא בָּהֶן שְׁלָמִים לִשְׁשָׁה עָשָׂר.

ו. הַפֶּסַח שֶׁנִּמְצָא בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב. בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר - יִקָּרֵב שְׁלָמִים. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: קֹדֶם חֲצוֹת - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב וְיִמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמָיו שְׁלָמִים. לְאַחַר חֲצוֹת - הוּא עַצְמוֹ יִקָּרֵב שְׁלָמִים. הַפֶּסַח שֶׁלֹּא קָרֵב

בָּרִאשׁוֹן - יִקְרַב בַּשֵּׁנִי. לֹא קָרַב בַּשֵּׁנִי - יִקְרַב בַּשְּׁלִישִׁי. מָעוֹת שֶׁלֹּא קָרְבוּ בָּרִאשׁוֹן - יִקְרְבוּ בַּשֵּׁנִי, לֹא קָרְבוּ בַּשֵּׁנִי - יִקְרְבוּ בַּשְּׁלִישִׁי. חֲגִינָה שֶׁלֹּא קָרְבָה בָּרִאשׁוֹן - תִּקְרַב בַּשֵּׁנִי. לֹא קָרְבָה בַּשֵּׁנִי - תִּקְרַב בַּשְּׁלִישִׁי:

ז. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְפִסְחוֹ וָמֵת, אִם הָיָה בְּנוֹ מְמֻנֶּה - יְבִיאֵם אַחֵרָיו לְשֵׁם פֶּסַח. וְאִם לֹא - יְבִיאֵם שְׁלָמִים לְשִׁשָּׁה עָשָׂר. הַמַּפְרִישׁ אֶת פִּסְחוֹ וָמֵת, אִם הָיָה בְּנוֹ מְמֻנֶּה עִמּוֹ - יְבִיאֻנּוּ אַחֵרָיו לְשֵׁם פֶּסַח. אֵין בְּנוֹ מְמֻנֶּה אַחֵרָיו - יְבִיאֻנּוּ לְשֵׁם שְׁלָמִים לְשִׁשָּׁה עָשָׂר:

ח. תְּמוּרַת פֶּסַח, וְלַד תְּמוּרַת פֶּסַח, וְלָדָן, וְלַד וַלְדֵי וְלָדָן, עַד סוֹף הָעוֹלָם - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיִמָּכְרוּ, וְיָבִיא בִּדְמֵיהֶן שְׁלָמִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: וְלָדוֹת עַצְמָן יִקְרְבוּ שְׁלָמִים, תְּמוּרַת שְׁלָמִים, וְלַד תְּמוּרַת שְׁלָמִים, וְלָדָן, וְלַד וְלָדָן עַד סוֹף הָעוֹלָם - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיִמָּכְרוּ וְיָבִיא בִּדְמֵיהֶן שְׁלָמִים. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: וְלָדוֹת עַצְמָן יִקְרְבוּ שְׁלָמִים. הַמַּפְרִישׁ נְקֵבָה לְעוֹלָתוֹ, וּלְפִסְחוֹ, וְלַאֲשָׁמוֹ - עוֹשֶׂה תְּמוּרָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לְעוֹלָתוֹ - עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, לְפִסְחוֹ וְלַאֲשָׁמוֹ - אֵין עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר עוֹשֶׂה תְּמוּרָה אֶלָּא הָרוֹעֶה לְהִסְתָּאֵב. אָמַר רַבִּי: אֵין אֲנִי רוֹאֶה דִּבְרֵיהֶן שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּפֶּסַח, הוֹאִיל וּמוֹתַר הַפֶּסַח קָרֵב שְׁלָמִים:

ט. הַמַּפְרִישׁ נְקֵבָה לְפִסְחוֹ - תִּרְעֶה עַד שֶׁתִּסְתָּאֵב וְתִמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ פֶּסַח. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה

אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: תְּמָכֵר שֶׁלֹּא בְּמוּם, יָלְדָה זָכָר - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר, וְיָבִיא בְּדָמָיו פֶּסַח. נִשְׁתַּיְּרָה אַחַר הַפֶּסַח - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ שְׁלָמִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הוּא עַצְמוֹ יִקְרַב פֶּסַח.

פֶּרֶק עֲשִׁירִי

א. **עַרְבֵי** פְּסָחִים סָמוּךְ לַמִּנְחָה לֹא יֹאכַל אָדָם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, אֲפִילּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל - לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיָּסֵב, וְלֹא יִפְּחֲתוּ לוֹ מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן, אֶחָד חַי וְאֶחָד מָזוּג, אֶחָד חָדָשׁ וְאֶחָד יָשָׁן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ טַעַם וּמַרְאֵה יַיִן.

ב. **מָזְגוּ** לוֹ כּוֹס רִאשׁוֹן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם וְאַחַר כָּךְ יְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, מִפְּנֵי שֶׁהַיּוֹם גּוֹרֵם לַיַּיִן שֶׁיָּבוֹא, וּכְבָר קָדַשׁ הַיּוֹם וַעֲדַיִן הַיַּיִן לֹא בָּא. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהַיַּיִן גּוֹרֵם לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם שֶׁתֹּאמַר. דָּבָר אַחֵר: בִּרְכַּת הַיַּיִן תְּדִירָה, בִּרְכַּת הַיּוֹם אֵינָהּ תְּדִירָה, וַהֲלָכָה כְּבֵית הִלֵּל.

ג. **מִצְוָה** עַל הָאָדָם לְשַׂמֵּחַ אֶת בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ בָּרֶגֶל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ" אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְגוֹ'". בַּמֶּה

ה. בְּהַגָּהוֹת הַגְּרָ"א אִיתָא: אַתָּה וְאִשְׁתְּךָ. וּבִפְנִים הִשְׁאִירָנוּ כְּמוֹ בַּפָּסוּק.

מְשַׁמְּחָן? בַּיַּיִן! בִּדְכְתִיב (תְּהִלִּים קד, טו): "וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ" וְגוֹ'. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲנָשִׁים בָּרָאוּי לָהֶם, וְנָשִׁים וּקְטַנִּים בָּרָאוּי לָהֶם.

ד. הַשַּׁמָּשׁ מַטְבִּיל בְּנֵי מֵעַיִם וְנוֹתֵן לִפְנֵי הָאוֹרְחִין, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר - זֵכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה ד, ג): "נִירוּ לָכֶם נִיר וְאַל תִּזְרְעוּ אֶל קוֹצִים"; הַמַּקְרֵא אֶת הַהַלֵּל - הֵם הוֹלְכִין אֲצְלוֹ וְקוֹרְאִין, וְהוּא אֵין הוֹלֵךְ אֲצְלָם. הַמַּקְרֵא אֶת בָּנָיו וּבְנוֹתָיו קְטַנִּים - צָרִיךְ לְהָיוֹת עוֹנֶה עַמָּהֶן בְּמָקוֹם שֶׁעוֹנִים. בְּאֵיזֶה מָקוֹם הוּא עוֹנֶה? הִגִּיעַ לְ'בָרוּךְ הַבָּא' וְעוֹנֶה עַמָּהֶן 'בְּשֵׁם ה'', הִגִּיעַ לְ'בֵּרַכְנוּכֶם' וְעוֹנֶה עַמָּהֶן מִ'בֵּית ה''.

ה. בְּנֵי הָעִיר שֶׁאֵין לָהֶם מִי שֶׁיִּקְרָא אֶת הַהַלֵּל - הוֹלְכִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְקוֹרְאִין פֶּרֶק רִאשׁוֹן, וּבָאִין, וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, וְחוֹזְרִין, וְגוֹמְרִין אֶת כֻּלּוֹ. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לָהֶם כֵּן - גּוֹמְרִין אֶת כָּל הַהַלֵּל. אֵין פּוֹחֲתִין מִמֶּנּוּ וְאֵין מוֹסִיפִין עָלָיו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן פַּרְטָא מוֹסִיף בָּהּ דְּבָרִים. רַבִּי הָיָה כּוֹפֵל בָּהּ דְּבָרִים.

ו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: חוֹטְפִין מַצָּה לַתִּינוֹקוֹת בְּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִישְׁנוּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ: אֲפִלּוּ לֹא אָכַל אֶלָּא כַּזַּיִת אַחַת, אֲפִילוּ לֹא טִבֵּל אֶלָּא חֲזֶרֶת אַחַת - חוֹטְפִין מַצָּה לַתִּינוֹקוֹת בְּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִישְׁנוּ. עַד הֵיכָן הוּא אוֹמֵר? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: עַד "אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה". בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: עַד "חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם". וְחוֹתֵם בַּגְּאֻלָּה. אָמְרוּ

בֵּית שַׁמַּאי לְבֵית הִלֵּל: הֲלֹא כְּבָר יָצְאוּ שֶׁיִּזְבְּרוּ יְצִיאַת מִצְרַיִם?! אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל: אֲפִלּוּ הוּא מַמְתִּין עַד קְרִית הַגֶּבֶר - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יָצְאוּ עַד שֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם, הֵיאַךְ אוֹמֵר אֶת הַגְּאֻלָּה, וַעֲדַיִן לֹא נִגְאֲלוּ?

ז. **הֻבִיאוּ** לְפָנָיו מַצָּה וְחַזֶּרֶת וַחֲרֹסֶת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חֲרֹסֶת מִצְוָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: מִצְוָה. בַּמִּקְדָּשׁ מְבִיאִין לְפָנָיו גּוּפוֹ שֶׁל פֶּסַח. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי צָדוֹק: הָיוּ אוֹמְרִים תַּגְּרֵי חָרָךְ שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם: - 'בּוֹאוּ וּטְלוּ לָכֶם תַּבְלִין לְמִצְוָה'.

ח. **אֵין** מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן, כְּגוֹן אֱגוֹזִים תְּמָרִים קְלִיּוֹת וֶאֱגוֹזִים. חַיָּב אָדָם לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל הַלַּיְלָה, אֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵין בְּנוֹ, אֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, אֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵין תַּלְמִידוֹ. מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּזְקֵנִים, שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בִּבְבֵית בַּיְתוֹס בֶּן זוֹנִין בְּלוֹד, וְהָיוּ מְסַפְּרִין בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל הַלַּיְלָה עַד קְרוֹת הַגֶּבֶר. בְּיָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, הִגְבִּיהוּ מִלִּפְנֵיהֶם, וְנוֹעֲדוּ וְהָלְכוּ לָהֶן לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. אֵיזוֹ הִיא בִּרְכַּת הַפֶּסַח? "בָּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֶאֱכוֹל אֶת הַפֶּסַח", אֵיזוֹ בִּרְכַּת הַזֶּבַח? "בָּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֶאֱכוֹל אֶת הַזֶּבַח".

מַסֶּכֶת שְׁקָלִים

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **בַּחֲמִשָּׁה** עָשָׂר בּוֹ, שְׁלוּחֵי בֵית דִּין יוֹצְאִין וּמְתַקְּנִין אֶת הַדְּרָכִים וְאֶת הָרְחוֹבוֹת, שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים[א], כְּדֵי שֶׁיִּהוּ מְתֻקָּנִין לְעוֹלֵי רְגָלִים אֵלּוּ. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ, שְׁלוּחֵי בֵית דִּין יוֹצְאִין וְחוֹפְרִין בּוֹרוֹת, שִׂיחִין וּמְעָרוֹת, וּמְתַקְּנִין אֶת הַמִּקְוָאוֹת, וְאֶת אַמַּת הַמַּיִם. כָּל מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה - כָּשֵׁר לְהַקְוֹת עָלָיו, וְשֶׁאֵין בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה - מַמְשִׁיכִין לוֹ אֶת אַמַּת הַמַּיִם וּמַשְׁלִימִין בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא כָּשֵׁר לְהַקְוֹת עָלָיו. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ, שְׁלוּחֵי בֵית דִּין יוֹצְאִין וּמַפְקִירִין אֶת הַכְּלְאַיִם, שֶׁהֶפְקֵר בֵּית דִּין הֶפְקֵר, וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. מָצָא כִלְאַיִם בַּכֶּרֶם - מֻתָּר מִשּׁוּם גָּזֵל וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. בַּשָּׂדֶה - אָסוּר מִשּׁוּם גָּזֵל וְחַיָּב בַּמַּעֲשְׂרוֹת. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ, שְׁלוּחֵי בֵית דִּין יוֹצְאִים וּמְצַיְּנִין אֶת מְקוֹם הַטֻּמְאָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ הָרַבִּים נִתְקָלִין בּוֹ. אֵין מְצַיְּנִין, לֹא אֶת הַפֶּלַע, וְלֹא אֶת הַגָּרִיד, אֲבָל עַל אֶבֶן קְבוּעָה. אֵין מְצַיְּנִין אֶת הַצִּיּוּן

א. פֵּרוּשׁ: לְמוֹעֵד סָמוּךְ לְעוֹלֵי רְגָלִים.

בְּמָקוֹם הַטְּמְאָה אֲבָל בְּמָקוֹם טָהֳרָה סָמוּךְ לַטְּמְאָה. וְהַמַּאֲהִיל עָלָיו - טָמֵא. מָצָא אֶבֶן אַחַת מְצֻיֶּנֶת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְקַיְּמִין בֵּן, הַמַּאֲהִיל עָלֶיהָ - טָהוֹר. מָצָא שְׁתַּיִם, הַמַּאֲהִיל בֵּינֵיהֶן - טָמֵא, עַל גַּבֵּיהֶן - טָהוֹר. אֵין מְצַיְּנִין, לֹא עַל כַּזַּיִת מִן הַמֵּת וְלֹא עַל עֶצֶם כַּשְּׁעוֹרָה - שֶׁאֵין מְטַמְּאִין בָּאֹהֶל. אֵין מְצַיְּנִין אֲבָל עַל הַשִּׁדְרָה וְעַל הַגֻּלְגֹּלֶת - שֶׁמְּטַמְּאִין בָּאֹהֶל.

ב. **מְשָׁיְּשְׁבוּ** בַּמִּקְדָּשׁ, הִתְחִילוּ לְמַשְּׁכֵן, מְמַשְּׁכְנִים יִשְׂרָאֵל עַל שְׁקְלֵיהֶן, בְּדֵי שֶׁיִּהוּ קָרְבְּנוֹת צִבּוּר קְרֵבִין מֵהֶן. מָשָׁל לְאֶחָד שֶׁעָלְתָה לוֹ מַכָּה בְּרַגְלוֹ, וְהָיָה הָרוֹפֵא כּוֹפְתוֹ וּמְחַתֵּךְ בִּבְשָׂרוֹ בְּשִׁבִּיל לְרַפְּאוֹתוֹ, כָּךְ אָמַר הַמָּקוֹם: 'מַשְּׁכְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל עַל שְׁקְלֵיהֶן, בְּדֵי שֶׁיִּהוּ קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר קְרֵבִין מֵהֶן', מִפְּנֵי שֶׁקָּרְבְּנוֹת צִבּוּר מְרַצִּין וּמְכַפְּרִין בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶן שֶׁבַּשָּׁמַיִם. וְכֵן מָצִינוּ בְּתְרוּמַת שְׁקָלִים שֶׁשָּׁקְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ל, טז): "וְלָקַחְתָּ אֶת כֶּסֶף הַכִּפֻּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" וְגוֹ'.

ג. **לוֹקְחִין** מִן הַנְּבִרִים קָרְבְּנוֹת צִבּוּר בְּכֶסֶף, וּמְקַבְּלִין מֵהֶם עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים, עוֹפוֹת וּמְנָחוֹת, עֵצִים וּלְבוֹנָה וָמֶלַח; דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: אֲפִלּוּ אַתָּה יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ כָּל הַיּוֹם - אֵין מְקַבְּלִין מֵהֶן אֲבָל עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים בִּלְבַד. אֵין מְקַבְּלִין מֵהֶן נְדָבָה לְהֶקְדֵּשׁ בֶּדֶק הַבַּיִת, וְאִם הִקְדִּישׁוּ - הֶקְדֵּשָׁן הֶקְדֵּשׁ.

ד. **אַפּוֹטְרוֹפְּסִין** שֶׁשָּׁקְלוּ עַל יְדֵי יְתוֹמִין - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין בַּקּוֹלְבּוֹן. הַשּׁוֹקֵל שֶׁקֶל חַיָּב בַּקּוֹלְבּוֹן; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַשּׁוֹקֵל שֶׁקֶל פָּטוּר מִן הַקּוֹלְבּוֹן. הַשּׁוֹקֵל שְׁנֵי דִינָרִין - חַיָּב בַּקּוֹלְבּוֹן. הַנּוֹטֵל סֶלַע וְנוֹטֵל שֶׁקֶל חַיָּב שְׁנֵי קוֹלְבּוֹנוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: קוֹלְבּוֹן אֶחָד.

ה. **כַּמָּה** הוּא קוֹלְבּוֹן? מָעָה כֶּסֶף, אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה כֶּסֶף לְסֶלַע; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: חֲצִי מָעָה שֶׁל אַרְבָּעָה אִסָּרוֹת. קוֹלְבָּנוֹת הַגָּלּוּ, מַה הָיוּ עוֹשִׂין לָהֶם? נוֹפְלִים לִשְׁקָלִים; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: לִנְדָבָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: רִקּוּעֵי זָהָב צִפּוּי לְבֵית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: הַשָּׁלְחָנִין בָּאִין וְנוֹטְלִין אוֹתָן בִּשְׁכָרָן.

ו. **הַמַּפְרִישׁ** שִׁקְלוֹ וְאָבַד, וְהִפְרִישׁ אַחֵר תַּחְתָּיו, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַקְרִיבוֹ עַד שֶׁנִּמְצָא הָרִאשׁוֹן, וַהֲרֵי שְׁנֵיהֶן עוֹמְדִין, זֶה וָזֶה שְׁקָלִים. הָרִאשׁוֹן יִפּוֹל לְחַדְתִּין וְהַשֵּׁנִי יִפּוֹל לְעַתִּיקִין. הַמַּפְרִישׁ שִׁקְלוֹ וְהוֹצִיאוֹ - הֲרֵי זֶה מָעַל. הַמּוֹצִיא שִׁקְלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - הֲרֵי זֶה מָעַל. לָקַח בּוֹ קִנֵּי זָבִין, קִנֵּי זָבוֹת יוֹלְדוֹת, הַמֵּבִיא אֶת חַטָּאתוֹ אֲשָׁמוֹ מִן הַהֶקְדֵּשׁ, הַשּׁוֹקֵל שִׁקְלֵי זוּזִין מִן הַהֶקְדֵּשׁ - בֵּיוָן שֶׁלָּקַח מָעַל; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא מָעַל עַד שֶׁיְּזַרְקוּ הַדָּמִים.

ז. **אֵין** מְבִיאִין מִנָּחוֹת וּנְסָכִים וּמִנְחוֹת תּוֹדָה, וְלַחְמָהּ שֶׁל תּוֹדָה מִן הַטֶּבֶל, וּמִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַמַּעֲשֵׂר רִאשׁוֹן

שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, וּמִמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, מִן הַמְּדֻמָּע, מִן הֶחָדָשׁ, וּמִפֵּירוֹת שְׁבִיעִית. וְאִם הֵבִיא - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִן הָעֲרֵלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם.

ח. **מוֹתָר** יַיִן לַיַּיִן, מוֹתָר שֶׁמֶן לַשֶּׁמֶן, מוֹתָר מֶלַח לַמֶּלַח, מוֹתָר עֵצִים לָעֵצִים, מוֹתָר לְבוֹנָה לַלְּבוֹנָה, מוֹתָר בָּזִיכִין לַבָּזִיכִין, מוֹתָר נְזִירִין לַנְּזִירִין, מוֹתָר מְצוֹרָעִין לַמְּצוֹרָעִין, אִם אָמַר: 'לְנָזִיר זֶה'; 'לִמְצֹרָע זֶה' - מוֹתָרוֹ נְדָבָה. מוֹתָר עֲנִיִּים לָעֲנִיִּים, מוֹתָר שְׁבוּיִן לַשְּׁבוּיִן. אִם אָמַר: 'לֶעָנִי זֶה'; 'לְשָׁבוּי זֶה' - מוֹתָרוֹ שֶׁלּוֹ. מוֹתָר מֵתִים לַמֵּתִים, מוֹתָר הַמֵּת - לְיוֹרְשָׁיו. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מוֹתָר הַמֵּת יְהֵא מֻנָּח עַד שֶׁיָּבֹא אֵלִיָּהוּ. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מוֹתָר הַמֵּת - בּוֹנִין לוֹ נֶפֶשׁ עַל גַּבֵּי קִבְרוֹ. אוֹ יְזַלַּח לוֹ וָלַח לִפְנֵי מִטָּתוֹ, אֵין פּוֹדִין כְּסוּת בִּכְסוּת, וְאֵין פּוֹדִין שָׁבוּי בְּשָׁבוּי, וְאֵין מְמַחִין בְּיַד הַפַּרְנָסִין עַל כָּךְ.

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. **אֵיזֶהוּ** פְּרֹס הַפֶּסַח? פְּרֹס הָעֲצֶרֶת, פְּרֹס הֶחָג. רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין פָּחוֹת מֵחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם קֹדֶם לָרֶגֶל.

ב. **לָמָּה** כּוֹתְבִין עַל הַקְּפוֹת אָלֶ"ף, בֵּי"ת, גִּימֶ"ל? מִפְּנֵי שֶׁמַּתְחִילִין וּמוֹצִיאִין מִן הָרִאשׁוֹנָה. שֶׁלָּמָּה רִאשׁוֹנָה

- מוֹצִיאִין מִן הַשְּׁנִיָּה. שָׁלְמָה שְׁנִיָּה - מוֹצִיאִין מִן הַשְּׁלִישִׁית. שָׁלְמוּ שְׁלָשְׁתָּן - הִגִּיעַ זְמַן תְּרוּמָה לִתְרֹם - תּוֹרְמִין מִן הַחֲדָשָׁה, וְאִם לָאו - תּוֹרְמִין מִן הַיְּשָׁנָה.

ג. **הַנִּבְנָם** לִתְרֹם אֶת הַלִּשְׁכָּה, הָיוּ מְפַשְׁפְּשִׁין בּוֹ בַּבְּנִיסָה וּבַיְּצִיאָה, וּמְדַבְּרִין עִמּוֹ מִשָּׁעָה שֶׁנִּבְנַם, וְעַד שָׁעָה שֶׁיֵּצֵא, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר לב, כב): "וְהִיִּיתֶם נְקִיִּים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל". וְאוֹמֵר (יְהוֹשֻׁעַ כב, כב): "אֱלֹהִים ה' הוּא יֹדֵעַ וְיִשְׂרָאֵל הוּא יֵדָע", וְאוֹמֵר (דְּבָרִים ו, יח): "וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי ה'". "הַטּוֹב" - בְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם, "וְהַיָּשָׁר" - בְּעֵינֵי הָאָדָם. דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אַף הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי הָאָדָם. וְאוֹמֵר (מִשְׁלֵי ג, ד): "וּמְצָא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם", הִכְרִיעוּ חֲכָמִים לְקַיֵּם דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יב, כה): "כִּי תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה', וְאֵין כָּאן טוֹב. וְאוֹמֵר (יְהוֹשֻׁעַ כב): "אֵל אֱלֹהִים ה' אֵל אֱלֹהִים ה' הוּא יֹדֵעַ וְיִשְׂרָאֵל הוּא יֵדָע".

ד. **תָּרַם** אֶת הָרִאשׁוֹנָה, וְאָמַר: 'הֲרֵי זֶה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל כָּל יִשְׂרָאֵל', וְחִפָּה בִּקְטַבְּלִיאוֹת מִפְּנֵי שֶׁאַנְשֵׁי סוּרְיָא בָּאִין וְשׁוֹקְלִין עָלֶיהָ. תָּרַם אֶת הַשְּׁנִיָּה, וְאָמַר: 'הֲרֵי זוֹ מֵעַמּוֹן וּמִמּוֹאָב וּמִכַּרְכִּין הַסְּמוּכִין לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל', וְחִפָּה בִּקְטַבְּלִיאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאַנְשֵׁי בָּבֶל בָּאִין וְשׁוֹקְלִין עָלֶיהָ. תָּרַם אֶת הַשְּׁלִישִׁית, וְאָמַר: 'הֲרֵי זֶה מִבָּבֶל וּמִמָּדַי, וּמִדִּינוֹת הָרְחוֹקוֹת מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל', וְלֹא הָיָה

מְחַפָּה, זוֹ הָיְתָה עֲשִׂירָה מִכֻּלָּם, שֶׁהָיוּ בָהּ אִיסְטְרָאוֹת שֶׁל זָהָב וּדְרִיאַבּוֹנוֹת שֶׁל זָהָב, שֶׁמָּנוּ קְטַבְּלִיאוֹת וְנִתְעָרְבוּ הַשִּׁירַיִם, וְלֹא הָיְתָה מְעָרְבוֹ בְּשֶׁל אֶשְׁתָּקַד, שֶׁמָּא יִצְטָרְכוּ לִתְרֹם, וְנִמְצְאוּ תּוֹרְמִין מִן הַיְשָׁנָה.

ה. **תּוֹרְמִין** עַל הַמַּשְׁכּוֹן, וְעַל הַנָּבוּי, וְעַל הֶעָתִיד לִנָּבוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: תּוֹרְמִין עַל הַמַּשְׁכּוֹן וְעַל הַנָּבוּי, אֲבָל לֹא עַל הֶעָתִיד לִנָּבוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: לֹא הָיוּ אוֹמְרִין אֶלָּא בְּאַחֲרוֹנָה, שֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ אֶחָד מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְנִמְצָא שׁוֹקֵל עִם בָּבֶל וּמוֹעֲלִין בָּהֶם כָּל שְׁנָתָן. עָבְרָה שְׁנָתָן - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן, אֵלּוּ וְאֵלּוּ נוֹפְלִים לִלְשָׁכַת בֶּדֶק הַבַּיִת.

ו. **הַנָּשִׁים** הָיוּ אוֹרְגוֹת בַּפָּרֹכֶת. בֵּית גַּרְמוּ הָיוּ עוֹשִׂין מַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפָּנִים. בֵּית אַבְטִינַס הָיוּ עוֹשִׂין מַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת, נוֹטְלִין שְׁכָרָן מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה.

ז. **הַסְּירוֹת** וְהַיָּעִים וְהַמִּזְמֵרוֹת וְהַמִּזְרָקוֹת, וְכֵלִים שֶׁהַכֹּהֲנִים נֵאוֹתִין בָּהֶן - בָּאִין מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. מִזְבַּח הַזָּהָב, וּכְלֵי שָׁרֵת, בִּגְדֵי כֹהֲנִים, וּבִגְדֵי כֹהֵן גָּדוֹל, וְעֵץ אֶרֶז, וְאֵזוֹב, וּשְׁנֵי תּוֹלַעַת - בָּאִין מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. בֶּגֶשׁ פָּרָה, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים עוֹשִׂין אוֹתוֹ מִשֶּׁל עַצְמָן, בְּנָאוֹ הָרִאשׁוֹן וְלֹא שִׁמֵּשׁ עָלָיו וָמֵת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁמֵּשׁ עָלָיו - אֵין חֲבֵרוֹ מְשַׁמֵּשׁ עָלָיו, אֶלָּא סוֹתְרוֹ וּבוֹנֶה אַחֵר תַּחְתָּיו, וְיוֹתֵר מִשִּׁשִּׁים כְּפָרוֹת שֶׁל זָהָב יוֹצְאִים עָלָיו. פַּר

הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת וּשְׁעִירֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, בַּתְּחִלָּה הָיוּ מַגְבִּין לָהֶם; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה הָיוּ קְרֵבִין.

ח. כָּל קָרְבְּנוֹת צִבּוּר הַקְּרֵבִין בְּאֶחָד בְּנִיסָן, בָּא חָדָשׁ בִּזְמַנּוֹ - קְרֵבִין מִן הֶחָדָשׁ, וְאִם לָאוּ - קְרֵבִין מִן הַיָּשָׁן. נִתְנַדְּבוּ מֵעַצְמָן - בְּשֵׁרִין, וּבִלְבַד שֶׁיִּמְסְרוּם לַצִּבּוּר. הַפַּרְנָסִים שֶׁהוֹתִירוּ מָעוֹת לַעֲנִיִּים - לֹא יִקְחוּ בָּהֶן פֵּרוֹת לְמַחֲצִית שָׂכָר, מִפְּנֵי הֶפְסֵד עֲנִיִּים. אֲבָל לוֹקְחִין בָּהֶן מִשַּׁעַר הַזּוֹל לְשַׁעַר הַיֹּקֶר, אֵיזֶה הוּא קַיִץ הַמְּזֻבֵּחַ? שֶׁלּוֹקְחִין אֶת הָעוֹלוֹת וּמְקַיְּצִין בָּהֶן הַמְּזֻבֵּחַ.

ט. הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו וְהָיוּ בָהֶן דְּבָרִים רְאוּיִן לְקָרְבְּנוֹת צִבּוּר - מַנִּיחִין לָאוּמָנִין בִּשְׂכָרָן; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָה. אָמַר לוֹ בֶּן עַזַּאי: אֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה, הַפּוֹעֵל שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה בַּהֶקְדֵּשׁ, בֵּין בְּמָנֶה בֵּין בְּמָאתַיִם - לֹא יֹאמַר: 'תְּנוּ לִי פָּרָה זוֹ בְּמָנֶה, וְטַלְּיִת זוֹ בַּחֲמִשִּׁים זוּז, שֶׁאֵין הֶקְדֵּשׁ מִתְחַלֵּל עַל הַמְּלָאכָה, אֶלָּא עַל הַמָּעוֹת בִּלְבַד'. כֵּיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? מַפְרִישִׁין מֵהֶן שְׂכַר הָאוּמָנִין, וּמְחַלְּלִין אוֹתָן עַל מָעוֹת הָאוּמָנִין, וְנוֹתְנִין אוֹתָן לָאוּמָנִין בִּשְׂכָרָן, וְחוֹזְרִין וְלוֹקְחִין אוֹתָן מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה.

י. הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו, וְהָיָה בָהֶן בְּהֵמָה רְאוּיָה לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, זְכָרִים וּנְקֵבוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: זְכָרִים - יִמָּכְרוּ לְצָרְכֵי צִבּוּר. וְזִבְחֵי עוֹלוֹת וּנְקֵבוֹת - יִמָּכְרוּ לְצָרְכֵי זִבְחֵי שְׁלָמִים, וּדְמֵיהֶן יִפְּלוּ עִם שְׁאָר נְכָסִים לְבֶדֶק הַבַּיִת.

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: זְבָרִים עַצְמָן יִקָּרְבוּ עוֹלוֹת, וּנְקֵבוֹת יִמָּכְרוּ לְצָרְכֵי זִבְחֵי שְׁלָמִים, וְיָבִיא בִּדְמֵיהֶן עוֹלוֹת. רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הֵן הֵן דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

יא. **אֶחָד** לִשְׁלֹשִׁים יוֹם מְשַׁעֲרִין אֶת הַקְּשָׁבָה, כָּל מִי שֶׁמָּכַר לָהֶן יֵינוֹת שְׁמָנִים וּסְלָתוֹת, וְאָמַר: תְּנוּ לִי מָעוֹת מִן הַמַּטְבֵּעַ הַיּוֹצֵא בִּמְדִינָתִי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, וְאִם נִשְׁפְּכוּ בָּעֲזָרָה - נִשְׁפְּכוּ לוֹ, אִם יֵשׁ לוֹ לְהָבִיא מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ - הֲרֵי זֶה מֵבִיא, שֶׁלֹּא הָיוּ אֵלּוּ אֶלָּא לְמִי שֶׁאֵין לוֹ.

יב. **אֶחָד** לִשְׁלֹשִׁים יוֹם תּוֹרְמִין אֶת הַקְּשָׁבָה. כָּל מִי שֶׁמָּכַר יֵינוֹת שְׁמָנִים וּסְלָתוֹת, רָצָה לַחְזוֹר בּוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים - אֵין שׁוֹמְעִין, אֶלָּא הוֹלֵךְ אֵצֶל גִּזְבָּר, וְגִזְבָּר מַעֲמִידוֹ אֵצֶל שֻׁלְחָנִי, רָצָה אוֹמֵר לוֹ: תֵּן לִי מִיָּד בְּפָחוֹת מֵעַכְשָׁו - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם רִבִּית, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא קֹדֶשׁ, אֶלָּא אַף הַמּוֹכֵר חֵפֶץ לַחֲבֵרוֹ, עַל מְנָת לִתֵּן לוֹ מִכָּאן וְעַד כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, רָצָה אוֹמֵר לוֹ: תֵּן לִי בְּפָחוֹת מֵעַכְשָׁו - אֵין כָּאן מִשּׁוּם רִבִּית.

יג. **אַחַת** לִשְׁלֹשִׁים יוֹם פּוֹתְחִין אֶת הַקְּשָׁבָה, כָּל שֶׁמָּכַר לָהֶם יֵינוֹת שְׁמָנִים וּסְלָתוֹת, אוֹמֵר לָהֶם: תְּנוּ לִי מִן הַמַּטְבֵּעַ הַיּוֹצֵא בִּמְדִינָתִי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֶלָּא הוֹלֵךְ אֵצֶל גִּזְבָּר, וְגִזְבָּר קוֹדֵם וְנוֹתֵן לוֹ מִן הַמַּטְבֵּעַ הָעוֹלֶה בְּיָדוֹ לְפִי חֶשְׁבּוֹן. רָצָה, מַעֲמִידוֹ אֵצֶל שֻׁלְחָנִי, וְשֻׁלְחָנִי נוֹטֵל מִמֶּנּוּ, וְנוֹתֵן לוֹ מִן מַטְבֵּעַ הַיּוֹצֵא בִּמְדִינָתוֹ, לְפִי חֶשְׁבּוֹן כָּל הַמַּטְבְּעוֹת הַיּוֹצְאִין בִּירוּשָׁלַיִם.

י״ד. **אֵלּוּ** הֵן הַמְּמֻנִּין שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ: יוֹחָנָן בֶּן גּוּדְגְּדָא עַל נְעִילַת שְׁעָרִים, בֶּן טוֹטְפָת עַל הַמַּפְתֵּחוֹת, בֶּן דּוּפַאי עַל הַלּוּלָב, בֶּן אַרְזָא עַל הַדּוּכָן. בִּנְיָמִין עַל הַתַּנּוּרִין, שְׁמוּאֵל עַל הַחֲבִיתִין, וּבֶן מַקְלִיט עַל הַמֶּלַח, בֶּן פְּלַח עַל הָעֵצִים.

ט״ו. **שְׁלֹשָׁה** גִּזְבָּרִין מַה הֵן עוֹשִׂין בָּהֶן? הָיוּ פּוֹדִין אֶת הָעֲרָכִין, וְאֶת הַחֲרָמִים, וְאֶת הַהֶקְדֵּשׁוֹת, וְאֶת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְכָל מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ, בָּהֶן הָיְתָה נַעֲשֵׂית. שִׁבְעָה אֲמַרְכָּלִים מַה הֵן עוֹשִׂין? שִׁבְעָה מַפְתְּחוֹת הָעֲזָרָה בְּיָדָן, רָצָה אֶחָד מֵהֶן לִפְתֹּחַ - אֵינוֹ יָכוֹל, עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ כֻּלָּן. נִתְכַּנְּסוּ כֻּלָּן, אֲמַרְכָּלִין פּוֹתְחִין וְגִזְבָּרִין נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין, וּלְפִי כְּבוֹד הַנִּכְנָסִין הָיוּ יוֹצְאִין. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אֲמַרְכָּל? מִפְּנֵי שֶׁמַּר עַל הַכֹּל. הָיוּ בְּשֹׁרִין בַּכֹּהֲנִים וּבַלְוִיִּם וּבְיִשְׂרְאֵלִים, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּן וְאָח, בֵּן קֹדֶם לָאָח, אָח וּבְנוֹ - אָח קֹדֶם. כָּל הַקֹּדֶם בַּנַּחֲלָה - קֹדֶם בִּשְׂרָרָה, וּבִלְבַד שֶׁיִּנָּהֵג בְּמִנְהַג אֲבוֹתָיו.

מ״ז. **אַרְבַּע** חוֹתָמוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, חוֹטֵא הָיָה מֵבִיא לוֹגוֹ עִמּוֹ, חוֹטֵא דָּל בְּדִבְרֵי בֶּן עַזַּאי הָיָה מֵבִיא לוֹגוֹ עִמּוֹ. כְּשֵׁם שֶׁהָיָה לִשְׁכַּת חֲשָׁאִין בַּמִּקְדָּשׁ, כָּךְ הָיְתָה בְּכָל עִיר וָעִיר, מִפְּנֵי שֶׁעֲנִיִּים בְּנֵי טוֹבִים מִתְפַּרְנְסִין מִתּוֹכָהּ בַּחֲשַׁאי.

י״ז. **שְׁלֹשׁ** עֶשְׂרֵה הִשְׁתַּחֲוָאוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּנֶגֶד שַׁעַר - הִשְׁתַּחֲוָאָה, כְּנֶגֶד פְּרָצָה - שְׁחִיָּה, וּשְׁאָר הִשְׁתַּחֲוָאוֹת שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ שֶׁעַל גַּבֵּי קָרְבָּן חוֹבָה, וְעַל

גַּבֵּי קָרְבָּן קָבוּעַ, כָּאן וְכָאן לֹא הָיְתָה שְׁחִיָּה, אֶלָּא כְּרִיעָה וּפְשִׁיטָה בִּלְבַד.

יח. **רַבִּי** אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אָרוֹן נָלָה לְבָבֶל, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-ב כ, יז): "לֹא יִוָּתֵר דָּבָר אָמַר ה'"; וְאֵין 'דָּבָר' אֶלָּא דִּבְרוֹת שֶׁבּוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דִּבְרֵי הַיָּמִים-ב לו, י): "וְלִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה שָׁלַח הַמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶצַּר וַיְבִיאֵהוּ בָבֶלָה עִם כְּלֵי חֶמְדַּת בֵּית ה'", אֵלּוּ הֵן כְּלֵי חֶמְדַּת בֵּית ה': זֶה אָרוֹן. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן לָקִישׁ אוֹמֵר: אָרוֹן בִּמְקוֹמוֹ נִגְנַז, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-א ח, ח): "וַיַּאֲרִכוּ הַבַּדִּים, וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים מִן הַקֹּדֶשׁ עַל פְּנֵי הַדְּבִיר, וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה, וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה".

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. **שְׁלֹשָׁה** עָשָׂר שׁוֹפָרוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, וְכָתוּב עֲלֵיהֶן: תְּקִלִּין חֲדָתִין, תְּקִלִּין עַתִּיקִין, קִינִין וְגוּזְלֵי עוֹלָה, עֵצִים וּלְבוֹנָה זָהָב לַכַּפֹּרֶת, שִׁשָּׁה לִנְדָבָה, תְּקִלִּין חֲדָתִין שֶׁבְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְעַתִּיקִין שֶׁלֹּא שָׂכַל אֶשְׁתְּכַח - שׁוּכַל שָׁנָה הַבָּאָה, אֵלּוּ וְאֵלּוּ נוֹפְלִין לְשׁוֹפָרֵי לִשְׁכָּה.

ב. **קִנִּים**, הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי עָלַי קֵן' - מֵבִיא דְּמֵי קִנּוֹ, וְנוֹתֵן לַשּׁוֹפָר, הֵבִיא בְּפָחוֹת - אֵין מְקַבְּלִין הֵימֶנּוּ. הֵבִיא מוֹתָר - כֹּהֵן נוֹטֵל דְּמֵי קִנּוֹ וְנוֹתֵן לַשּׁוֹפָר, וּמוֹתָר אַל יִפּוֹל

לַשּׁוֹפָר שֶׁל נְדָבָה. כֹּהֲנִים מְקַבְּלִין אוֹתָן, וְלוֹקְחִין בָּהֶן קִינִּין וּמַקְרִיבִין אוֹתָן, חֻצְיָן חַטָּאוֹת וְחֻצְיָן עוֹלוֹת. הָאִשָּׁה שֶׁנָּתְנָה דְּמֵי קִנָּהּ לַשּׁוֹפָר - אוֹכֶלֶת בַּזְּבָחִים לָעֶרֶב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא הָיָה שּׁוֹפָר לַקִּנִּים מִפְּנֵי הַתַּעֲרוֹבוֹת, אֶלָּא הָאוֹמֵר: הֲרֵי עָלַי תּוֹרִין - מֵבִיא וְנוֹתֵן לַשּׁוֹפָר שֶׁל תּוֹרִין, בְּנֵי יוֹנָה - מֵבִיא וְנוֹתֵן לַשּׁוֹפָר שֶׁל בְּנֵי יוֹנָה.

ג. **עֵצִים**, הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי עָלַי עֵצִים' - מֵבִיא דְּמֵי שְׁנֵי גִּזְרֵי עֵצִים וְנוֹתֵן לַשּׁוֹפָר. כֹּהֲנִים מְקַבְּלִין אוֹתָן וְלוֹקְחִין בָּהֶן עֵצִים, וּמַקְרִיבִין אוֹתָן לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, נֵאוֹתִין בָּהֶן וְאֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְאִם הִקְרִיבָן בַּחוּץ - פָּטוּר. אֲבָל אִם אָמַר: 'הֲרֵי עָלַי שְׁנֵי גִּזְרֵי עֵצִים אֵלּוּ' לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, מֵבִיא שְׁנֵי גִּזְרֵי עֵצִים וְנוֹתֵן לַשּׁוֹפָר. כֹּהֲנִים מְקַבְּלִין אוֹתָן מִמֶּנּוּ וּמַקְרִיבִין אוֹתָן לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. וְאֵין נֵאוֹתִין בָּהֶן, אֲבָל מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְאִם הִקְרִיבָן בַּחוּץ - חַיָּב; דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִם הִקְרִיבָן בַּחוּץ פָּטוּר, אֵלּוּ וְאֵלּוּ נוֹפְלִין לְלִשְׁכַּת דִּיר הָעֵצִים.

ד. **לְבוֹנָה**, הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי עָלַי לְבוֹנָה' - מֵבִיא דְּמֵי מְלֹא קֻמָּץ לְבוֹנָה, וְנוֹתֵן לַשּׁוֹפָר. כֹּהֲנִים מְחַלְּקִין אוֹתָן וְלוֹקְחִין בָּהֶן לְבוֹנָה, וּמַקְרִיבִין אוֹתָהּ לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ.

ה. **זָהָב**, הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי עָלַי זָהָב' - מֵבִיא דְּמֵי דִּינָר זָהָב, וְנוֹתֵן לַשּׁוֹפָר. מְחַלְּקִין אוֹתָן כֹּהֲנִים, וְלוֹקְחִין בָּהֶן זָהָב, וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ רִקּוּעֵי זָהָב לְבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים.

ו. **שִׁשָּׁה** לִנְדָבָה, בְּנֶגֶד מוֹתָר חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת, וּמוֹתָר קִנֵּי זָבוֹת, וְקִנֵּי יוֹלְדוֹת, וְאָשָׁם, קָרְבָּן נָזִיר, וּמְצֹרָע. הָאוֹמֵר: 'מָנָה זוֹ לִנְדָבָה', 'סֶלַע זוֹ לִנְדָבָה' - מֵבִיא וְנוֹתֵן לַשּׁוֹפָר שֶׁל נְדָבָה. כֹּהֲנִים מְחַלְּקִין אוֹתָן וְלוֹקְחִין בָּהֶן עוֹלוֹת, הַבָּשָׂר לַשֵּׁם וְהָעוֹרוֹת שֶׁל כֹּהֲנִים.

ז. **מָעוֹת** שֶׁנִּמְצְאוּ לִפְנֵי סוֹחֲרֵי בְּהֵמָה - לְעוֹלָם מַעֲשֵׂר. וּבְהַר הַבַּיִת - חֻלִּין, וּבִירוּשָׁלַיִם, בִּשְׁאָר יְמוֹת - הַשָּׁנָה חֻלִּין, וּבְשָׁעַת הָרֶגֶל - הַכֹּל מַעֲשֵׂר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֵלּוּ דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: לְעוֹלָם מַעֲשֵׂר, חוּץ מִן הַנִּמְצָאִים בְּהַר הַבַּיִת בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה שֶׁל חֻלִּין.

ח. **בָּשָׂר** שֶׁנִּמְצָא בָּעֲזָרָה, מַחֲרוֹזוֹת - מֻתָּר, שֶׁאֵין עוֹשִׂין בְּשַׂר הַקֹּדֶשׁ מַחֲרוֹזוֹת. שֶׁעַל גַּבֵּי אַשְׁפָּה - בְּכָל מָקוֹם אָסוּר.

ט. **נָכְרִי** שֶׁהֵבִיא שְׁלָמָיו, נְתָנָן לְיִשְׂרָאֵל - יִשְׂרָאֵל אוֹכְלָן. נְתָנָן לַכֹּהֵן - הַכֹּהֵן אָכְלוֹ. גֵּר שֶׁמֵּת וּבְזָבְזוּ אֶת נְכָסָיו, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שֶׁהֵן שֶׁל הֶקְדֵּשׁ - מוֹצִיאִין מִיָּדָן.

י. **אָמַר** רַבִּי יוֹסֵי: הָאוֹכֵל קָדָשִׁים לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים - מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן וְאֵין מְשַׁלֵּם אֶת הַחֹמֶשׁ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לַכֹּהֲנִים, וְכֹהֲנִים לוֹקְחִין בָּהֶן שְׁלָמִים, וּמַקְרִיבִין אוֹתָן לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ.

יא. **פָּרֹכֶת**, אָרְכָּהּ אַרְבָּעִים אַמָּה וְרָחְבָּהּ עֶשְׂרִים אַמָּה, וְהָיְתָה נֶאֱרֶגֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר

מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב. אַחֶרֶת הָיְתָה שָׁם - אָרְכָּהּ עֶשְׂרִים אַמָּה וְרָחְבָּהּ עֶשֶׂר אַמָּה, וְהָיְתָה נֶאֱרֶגֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה רוֹקֵם, וְהָיְתָה פְּרוּסָה עַל פִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל מִבַּחוּץ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: זוֹ שֶׁמּוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִבִּפְנִים, וְהָיְתָה מְקֻפֶּלֶת אֶחָד לִשְׁנַיִם וּשְׁנַיִם לְאַרְבָּעָה. הָיְתָה פְּרוּסָה עַל פִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל מִבַּחוּץ. אָמְרוּ לוֹ: מִי שֶׁשִּׁמֵּשׁ בִּקְדֻשָּׁה חֲמוּרָה - תַּחֲזֹר תְּשַׁמֵּשׁ בִּקְדֻשָּׁה קַלָּה? דָּבָר אַחֵר: בְּזוֹ כָּתוּב (שְׁמוֹת כו, א): "מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב", וּבְזוֹ כָּתוּב (שְׁמוֹת כו, לו): "מַעֲשֵׂה רֹקֵם". רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: בְּזוֹ כָּתוּב 'מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב' - שְׁנֵי פַּרְצוּפוֹת, וּבְזוֹ כָּתוּב מַעֲשֵׂה רֹקֵם - פַּרְצוּף אֶחָד, אֶלָּא שֶׁמּוֹצִיאִין זֶה אוֹתָהּ מִבִּפְנִים. הָיְתָה מְקֻפֶּלֶת אֶחָד לִשְׁנַיִם וּשְׁנַיִם לְאַרְבָּעָה, וְהָיְתָה נְתוּנָה בַּעֲלִיָּה כְּנֶגֶד הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כו, לג): "וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ" וְגוֹ'. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: שְׁתֵּי פָּרוֹכוֹת הָיוּ שָׁם, אַחַת פְּרוּסָה וְאַחַת מְקֻפֶּלֶת, נִטְמְאָה פְּרוּסָה - פּוֹרְסִין אֶת הַמְּקֻפֶּלֶת, בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים מַכְנִיסִין אֶת הַחֲדָשָׁה וּמוֹצִיאִין אֶת הַיְשָׁנָה.

יב. **בְּשַׁר** קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמָא, בֵּין בְּאַב הַטֻּמְאָה וּבֵין בְּוֹלַד הַטֻּמְאָה, בֵּין מִבִּפְנִים בֵּין מִבַּחוּץ. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: הַכֹּל יִשָּׂרֵף בִּפְנִים, חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה בַּחוּץ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: הַכֹּל יִשָּׂרֵף בַּחוּץ, חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּוֹלַד הַטֻּמְאָה מִבִּפְנִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מַה שֶּׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה, בֵּין מִבִּפְנִים בֵּין מִבַּחוּץ - יִשָּׂרֵף

בַּחוּץ, וְשֶׁנִּטְמָא בְּוַלַּד הַטֻּמְאָה, בֵּין בַּחוּץ בֵּין בִּפְנִים - יִשָּׂרֵף בִּפְנִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל.

יג. **אֵיבְרֵי** תָּמִיד שֶׁאָמְרוּ 'נוֹתְנִין לְמַטָּה' - נִתָּנִין מֵחֲצִי בֶּבֶשׁ וּלְמַטָּה בַּמִּזְרָח, וְשֶׁאָמְרוּ 'נִתָּנִין לְמַעְלָה' - נִתָּנִין מֵחֲצִי בֶּבֶשׁ וּלְמַעְלָה בַּמַּעֲרָב. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקַשְׁיָא אוֹמֵר: אֵלּוּ וְאֵלּוּ נִתָּנִין מֵחֲצִי בֶּבֶשׁ וּלְמַטָּה, אֶלָּא שֶׁהַתְּמִידִין בַּמַּעֲרָב וּמוֹסָפִין בַּמִּזְרָח, וְשֶׁל רָאשֵׁי חֳדָשִׁים נִתָּנִין תַּחַת כַּרְכֹּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְּמַטָּה. אֵיזֶה הוּא כַּרְכֹּב הַמִּזְבֵּחַ? בֵּין קֶרֶן לְקֶרֶן, מְקוֹם הַיְּסוֹד רַגְלֵי הַכְּהֲנִים וָאֵילָךְ.

יד. **גֵּר** מְעָכֵּב לֶאֱכוֹל בַּזְּבָחִים, עַד שֶׁיָּבִיא קִנּוֹ. הֵבִיא פְּרִידָה אַחַת - אוֹכֵל בַּזְּבָחִים לָעֶרֶב. כָּל חַיָּבֵי קִנִּין שֶׁבַּתּוֹרָה - חֲצִין חַטָּאוֹת וְחֲצִין עוֹלוֹת, חוּץ מִקִּנּוֹ שֶׁל גֵּר, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֵן חוֹבָה - שְׁתֵּיהֶן עוֹלוֹת. רָצָה לְהָבִיא חוֹבָתוֹ מִן הַבְּהֵמָה - יָבִיא. הֵבִיא עוֹלוֹת בְּהֵמָה לִסְפִירָתוֹ - יָצָא. מְנָחוֹת וּנְסָכִים - לֹא יָצָא, לֹא אָמְרוּ 'קֵן' אֶלָּא לְהָקֵל עָלָיו. הֵבִיא לְצַרַעְתּוֹ - יַחֲזֹר וְיָבִיא לְכַפָּרָתוֹ. לְנִזִּירָתוֹ - יַחֲזֹר וְיָבִיא לְכַפָּרָתוֹ. קִנּוֹ שֶׁל גֵּר - אֵין נוֹהֶגֶת אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, וְצָרִיךְ לְהָבִיא מֵעַכְשָׁו. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא מֵעַכְשָׁו מִפְּנֵי תַּקָּלָה.

טו. **מִפְּנֵי** מַה אָמְרוּ שְׁקָלִים אֵין נוֹהֲגִין אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת? לְפִי שֶׁאֵין תּוֹרְמִין מִן הַיְּשָׁנָה, וּמִפְּנֵי מַה אָמְרוּ בְּכוּרִים אֵין נוֹהֲגִין אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת? מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג, יט):

"רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ", כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ לְךָ בַּיִת - יֵשׁ לְךָ בִּכּוּרִים. אֵין לְךָ בַּיִת - אֵין לְךָ בִּכּוּרִים.

טז. **כֹּהֵן** גָּדוֹל אֵין נִכְנָס לָעֲזָרָה לָעֲבוֹדָה, אֶלָּא אִם כֵּן נִמְשַׁח שִׁבְעָה וְנִתְרַבָּה שִׁבְעָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִמְשַׁח שִׁבְעָה וְנִתְרַבָּה שִׁבְעָה וְעָבַד - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה. כֹּהֵן הֶדְיוֹט, אֵין נִכְנָס לָעֲזָרָה לַעֲבוֹדָה, אֶלָּא אִם כֵּן הֵבִיא עֲשִׁירִית הָאֵיפָה מִשֶּׁלּוֹ, וְעוֹבָדָה בְּיָדוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵבִיא עֲשִׁירִית הָאֵיפָה מִשֶּׁלּוֹ, וְעוֹבָדָה בְּיָדוֹ, וְעָבַד - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה. בֶּן לֵוִי אֵין נִכְנָס לָעֲזָרָה לָעֲבוֹדָה, אֶלָּא אִם כֵּן לָמַד חָמֵשׁ שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר ח, כד): "זֹאת אֲשֶׁר לַלְוִיִּם מִבֶּן חָמֵשׁ וְעָשְׂרִים שָׁנָה", וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר (שָׁם ד, ג): "מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה", אִם נֶאֱמַר 'מִבֶּן חָמֵשׁ וְעָשְׂרִים', לָמָּה נֶאֱמַר 'מִבֶּן שְׁלֹשִׁים'? וְאִם נֶאֱמַר 'מִבֶּן שְׁלֹשִׁים', לָמָּה נֶאֱמַר 'מִבֶּן חָמֵשׁ וְעָשְׂרִים'? אֶלָּא כָּל אוֹתָן שָׁנִים שֶׁמִּבֶּן חָמֵשׁ וְעָשְׂרִים וְעַד בֶּן שְׁלֹשִׁים הָיָה לָמֵד, מִכָּאן וָאֵילָךְ מַקְרִיבִין אוֹתוֹ לַעֲבוֹדָה, מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל שֶׁאֵינוֹ מַרְאֶה סִימָן טוֹב בְּמִשְׁנָתוֹ בְּתוֹךְ חָמֵשׁ שָׁנִים - שׁוּב אֵינוֹ מַרְאֶה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר (דָּנִיֵּאל א, ד-ה): "וּלְגַדְּלָם שָׁנִים שָׁלֹשׁ, וּלְלַמְּדָם סֵפֶר וּלְשׁוֹן כַּשְׂדִּים".

יז. **זָקֵן**, אֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית אֶלָּא אִם כֵּן נַעֲשָׂה דַּיָּן בְּעִירוֹ, מִשֶּׁנַּעֲשָׂה דַּיָּן בְּעִירוֹ - מַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בְּהַר הַבַּיִת, מִשָּׁם מַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בַּחֵיל, מִשָּׁם מַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית.

מַסֶּכֶת יוֹמָא

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. לָמָּה מַפְרִישִׁין כֹּהֵן גָּדוֹל מִבֵּיתוֹ לְלִשְׁכַּת פַּלְהֶדְרִין? פֵּרֵשׁ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה: שֶׁמָּא תִּמְצֵא אִשְׁתּוֹ סָפֵק נִדָּה וְיָבֹא עָלֶיהָ, וְנִמְצָא טָמֵא שִׁבְעַת יָמִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: "לִשְׁכַּת בַּלְוָוטִין"[א] - קוֹרִין אוֹתָהּ.

ב. כָּל הַלְּשָׁכוֹת שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ - פְּטוּרוֹת מִן הַמְּזוּזָה, חוּץ מִלִּשְׁכַּת פַּלְהֶדְרִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בֵּית דִּירָה לְכֹהֵן גָּדוֹל שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: וְכִי לֹא הָיָה שָׁם בֵּית דִּירָה אֶלָּא זוֹ בִּלְבַד? אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא בֵּית דִּירָה - חַיָּב. כָּל שֶׁאֵינָהּ בֵּית דִּירָה - פְּטוּרָה.

ג. כָּל הַלְּשָׁכוֹת שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ - רְשׁוּת הַיָּחִיד לַשַּׁבָּת וּרְשׁוּת הַיָּחִיד לַטֻּמְאָה, חוּץ מִלִּשְׁכַּת הַיַּיִן וְשָׁמֶן, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שְׁנֵי פְּתָחִים, זֶה כְּנֶגֶד זֶה. אֲבָא שָׁאוּל הָיָה קוֹרֵא אוֹתָהּ: 'לִשְׁכַּת בֵּית שְׁמַנְיָא'. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל לִשְׁכָּה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי פְּתָחִים, זֶה כְּנֶגֶד זֶה, כְּגוֹן שַׁעַר עֲזָרָה - רְשׁוּת הַיָּחִיד לַשַּׁבָּת, וּרְשׁוּת הָרַבִּים לַטֻּמְאָה.

א. לִשְׁכַּת שָׁרִים.

ד. לָמָּה מַפְרִישִׁין כֹּהֵן אַחֵר תַּחְתָּיו? שֶׁמָּא יֵאָרַע בּוֹ פְּסוּל - יְשַׁמֵּשׁ תַּחְתָּיו, וְכֹהֵן גָּדוֹל חוֹזֵר לִכְהוּנָה גְּדוֹלָה, וְזֶה שֶׁשִּׁמֵּשׁ תַּחְתָּיו כָּל מִצְוַת כְּהוּנָה גְּדוֹלָה עָלָיו; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: 'כָּל מִצְוַת כְּהוּנָה גְּדוֹלָה עָלָיו', אֵינוֹ כָּשֵׁר, לֹא לְכֹהֵן גָּדוֹל וְלֹא לְכֹהֵן הֶדְיוֹט. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה בְּיוֹסֵף בֶּן אַלֵּם מִצִּפּוֹרִי, שֶׁאֵרַע פְּסוּל בְּכֹהֵן גָּדוֹל וְשִׁמֵּשׁ תַּחְתָּיו, לְאַחַר שֶׁיָּצָא, אָמַר לַמֶּלֶךְ: פָּר וְשָׂעִיר שֶׁקִּרְבִּין הַיּוֹם, מִשֶּׁל מִי הָיוּ? מִשֶּׁלִּי אוֹ מִשֶּׁל כֹּהֵן גָּדוֹל? יָדַע הַמֶּלֶךְ עַל מַה אָמַר לוֹ, אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: 'מַה זֶּה בֶּן אַלֵּם? לֹא דַיֶּךָּ שֶׁשִּׁמַּשְׁתָּ תַּחַת כֹּהֵן גָּדוֹל, שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, אֶלָּא שֶׁאַתָּה מְבַקֵּשׁ לִטּוֹל לְךָ כְּהוּנָה גְּדוֹלָה'?! בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, יָדַע יוֹסֵף בֶּן אַלֵּם שֶׁהוּסַּע[ב] מִן הַכְּהוּנָה גְּדוֹלָה.

ה. בִּיצַד כֹּהֵן גָּדוֹל נוֹטֵל חֵלֶק בָּרִאשׁ? אוֹמֵר: זוֹ חַטָּאת שֶׁלִּי, זֶה אָשָׁם שֶׁלִּי, חַלָּה אַחַת מִשֶּׁתֵּי חַלּוֹת, אַרְבַּע וְחָמֵשׁ חַלּוֹת מִלֶּחֶם הַפָּנִים. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי שֶׁיְּהֵא זֶה נוֹטֵל מֻחֲצָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ב, ג): "וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו" - מֻחֲצָה לְאַהֲרֹן וּמֻחֲצָה לְבָנָיו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָדְשֵׁי מִקְדָּשׁ, אֲבָל בְּקָדְשֵׁי הַגִּבּוֹל - אֶחָד כֹּהֵן גָּדוֹל וְאֶחָד כֹּהֵן הֶדְיוֹט חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה.

ו. מִצְוַת כֹּהֵן גָּדוֹל לִהְיוֹת גָּדוֹל מֵאֶחָיו: בְּנוֹי, בְּכֹחַ, בְּעֹשֶׁר, בְּחָכְמָה וּבְמַרְאֶה. אֵין לוֹ - מְנַיִן שֶׁיְּגַדְּלוּהוּ אֶחָיו

ב. שֻׁסַּלַּק.

הַכֹּהֲנִים? נֶאֱמַר (ויקרא כא, י): "וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו" - שֶׁיְּגַדְּלוּהוּ אֶחָיו. אָמְרוּ עָלָיו עַל פִּינְחָס אִישׁ חַבְתָּה, שֶׁעָלָה גּוֹרָלוֹ לִהְיוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל, וְהָלְכוּ אַחֲרָיו גְּזָבְרִין וַאֲמַרְכָּלִין, וּמְצָאוּהוּ בְּשֶׁהוּא חוֹצֵב, וּמִלְּאוּ אַחֲרָיו אֶת הַמַּחְצָב דִּינָרֵי זָהָב. אָמַר רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל: וְכִי סַתָּת הָיָה? וַהֲלֹא חֲתָנָנוּ הָיָה! וּמְצָאוּהוּ בְּשֶׁהוּא חוֹרֵשׁ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר בֶּאֱלִישָׁע (מלכים-א יט, יט): "וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם וַיִּמְצָא אֶת אֱלִישָׁע בֶּן שָׁפָט וְהוּא חֹרֵשׁ שְׁנֵים עָשָׂר צְמָדִים לְפָנָיו וְהוּא בִּשְׁנֵים הֶעָשָׂר", מִשֶּׁרַבּוּ מְלָכִים, הִתְקִינוּ לִהְיוֹת מַעֲמִידִין כֹּהֲנִים, הָיוּ מַעֲמִידִים אוֹתָם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה.

ז. לָמָּה פֶּרֶשׁ וּבוֹכֶה? מִפְּנֵי שֶׁצְּרִיכִים לְהַשְׁבִּיעַ. וְלָמָּה צְרִיכִין לְהַשְׁבִּיעוֹ? שֶׁכְּבָר הָיָה מַעֲשֶׂה בְּבֵיתוֹס אֶחָד, שֶׁהִקְטִיר עַד שֶׁהוּא בָּא בַּחוּץ, וְיָצָא עָנָן הַקְּטֹרֶת וְהִרְתִּיחַ אֶת כָּל הַבַּיִת, שֶׁהָיוּ הַבַּיְתוֹסִין אוֹמְרִים: "יַקְטִיר עַד שֶׁהוּא בַּחוּץ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא טז, ב): "כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת". אָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים: וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (ויקרא טז, יג): "וְנָתַן אֶת הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לִפְנֵי ה'", אִם כֵּן, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: "כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת" - מְלַמֵּד שֶׁנּוֹתֵן בָּהּ מַעֲלֶה עָשָׁן, הָא אִם לֹא נָתַן בָּהּ מַעֲלֶה עָשָׁן, אוֹ שֶׁחִפֵּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ - חַיָּב מִיתָה. כְּשֶׁיָּצָא, אָמַר לְאָבִיו: 'כָּל יְמֵיכֶם הֱיִיתֶם הוֹרְשִׁין, וְאֵין אַתֶּם עוֹשִׂין, עַד שֶׁעָמַדְתִּי וְעָשִׂיתִי אֲנִי'! אָמַר לוֹ: אַף עַל פִּי שֶׁאָנוּ הוֹרְשִׁין - אֵין אָנוּ עוֹשִׂין, וְשׁוֹמְעִין

ג. וְאָנוּ בְּקִיאִים בְּכָל הַנַּעֲשָׂה יוֹתֵר מִכֶּם.

לְדִבְרֵי חֲכָמִים, תְּמַהֲנִי עָלֶיךָ אִם תַּאֲרִיךְ יָמִים, לֹא שָׁהָה שְׁלֹשָׁה יָמִים וּנְתָנוּהוּ בַּקֶּבֶר.

ח. **אֵיזוֹ** הִיא אֶצְבַּע צְרָדָה? זוֹ אֶצְבַּע גְּדוֹלָה שֶׁל יָמִין, בְּפֶה וְלֹא בְּנֵבֶל וְלֹא בְּכִנּוֹר, מַה הָיוּ **אוֹמְרִים**? (תְּהִלִּים קכז, א): "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לִשְׁלֹמֹה אִם ה' לֹא יִבְנֶה בַּיִת" וְגוֹ', לֹא הָיוּ יְשֵׁנִים כָּל הַלַּיְלָה, אֶלָּא שֶׁקּוֹרִין כְּנֶגֶד כֹּהֵן גָּדוֹל, כְּדֵי לְעָסְקוֹ בַּתּוֹרָה, כָּךְ הָיוּ נוֹהֲגִין בִּגְבוּלִין, אַחַר חֻרְבַּן הַבַּיִת זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ, אֲבָל הָיוּ חוֹטְאִין[ד].

ט. **כֵּיצַד** נִכְנָסִין לִלְשְׁכַּת הַגָּזִית? מַקִּיפִין וְעוֹמְדִין בִּמְיִן בְּכוּלְיָאר[ה], הַמְמֻנֶּה בָּא וְנוֹטֵל מִצְנַפְתּוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן - יוֹדְעִין שֶׁמִּמֶּנּוּ פַּיִס מַתְחִיל. לֹא הָיוּ מוֹצִיאִים שְׁתַּיִם אֶלָּא אַחַת אַחַת, הַיְחִידִים שֶׁבָּהֶן מוֹצִיאִין שְׁתַּיִם, וְלֹא הָיוּ מוֹנִין אֶת הַיִּתָּרָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא הָיָה פַּיִס לַמַּחְתָּה, אֶלָּא מִי שֶׁזָּכָה בַּקְּטֹרֶת, אוֹמֵר לְזֶה שֶׁעָמוֹ: 'זְכֵה עִמִּי בַּמַּחְתָּה'! רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: לֹא הָיָה פַּיִס לַחֲלָבִים וְאֵמוּרִים, אֶלָּא מִי שֶׁהָיָה מַעֲלֶה אֵבָרִים לַכֶּבֶשׁ - מַעֲלֶה אוֹתָן לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ.

י. **מַעֲשֶׂה** בִּשְׁנֵי כֹּהֲנִים שֶׁהָיוּ רָצִין וְעוֹלִין בַּכֶּבֶשׁ, קָדַם אֶחָד מֵהֶן אֶת חֲבֵרוֹ לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלּוֹ, נָטַל סַכִּין וְתָקַע לוֹ בִּלְבּוֹ. בָּא רַבִּי צָדוֹק וְעָמַד עַל מַעֲלוֹת הָאוּלָם, וְאָמַר: שִׁמְעוּנִי! אַחֵינוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל! הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים

ד. אֲנָשִׁים וְנָשִׁים מְשַׂחֲקִים יַחַד וּבָאִים לִידֵי עֲבֵרָה. ה. תַּכְשִׁיט עָגֹל.

כא, א): "כִּי יִמָּצֵא חָלָל וגו', וְיָצְאוּ זְקֵנֶיךָ וְשׁוֹפְטֶיךָ, וּמָדְדוּ"; בּוֹאוּ וְנִמְהַד! עַל מִי רָאוּי לְהָבִיא עֶגְלָה? עַל הַהֵיכָל אוֹ עַל הָעֲזָרוֹת?! נָעוּ כָּל הָעָם אַחֲרָיו בִּבְכִיָּה. וְאַחַר כָּךְ בָּא אָבִיו שֶׁל תִּינוֹק, אָמַר לָהֶם: אַחֵינוּ! אֲנִי כַּפָּרַתְכֶם! עֲדַיִן בְּנֵי מְפַרְפֵּר, וְסַכִּין לֹא נִטְמָא! לַמֵּדְךָ, שֶׁטְּמֵאַת סַכִּין קָשָׁה לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, יוֹתֵר מִשְּׁפִיכוּת דָּמִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים-ב כא, טז): "וְגַם דָּם נָקִי שָׁפַךְ מְנַשֶּׁה הַרְבֵּה מְאֹד, עַד אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת יְרוּשָׁלַיִם פֶּה לְפֶה", מִכָּאן אָמְרוּ: בַּעֲוֹן שְׁפִיכוּת דָּמִים - שְׁכִינָה נַעֲלֵת וּמְקֻדָּשׁ נִטְמָא.

יא. **אָמַר** לָהֶם הַמְמֻנֶּה: בּוֹאוּ וְהָפִיסוּ! מִי שׁוֹחֵט? מִי זוֹרֵק? מִי מְדַשֵּׁן אֶת מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי? מִי מְדַשֵּׁן אֶת הַמְּנוֹרָה? מִי מַעֲלֶה אֵבָרִין לַכֶּבֶשׁ? הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל, שְׁתֵּי הַיָּדַיִם, הָעֻקָּץ וְהָרֶגֶל הֶחָזֶה וְהַגֵּרָה, וּשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת, הַקְּרָבַיִם וְהַפִּלֶּת, וְהַחֲבִיתִים וְהַיַּיִן; אֵלּוּ דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן אִישׁ הַמִּצְפָּה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הָרֹאשׁ, וְהָעֻקָּץ, וְהָרֶגֶל, וּשְׁתֵּי דְּפָנוֹת, וּשְׁתֵּי יָדַיִם, הֶחָזֶה וְהַגֵּרָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל, וּשְׁתֵּי יָדַיִם, הֶחָזֶה וְהַגֵּרָה, וּשְׁתֵּי דְּפָנוֹת, הָעֻקָּץ וְהָרֶגֶל. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל, וְהֶחָזֶה וְהַגֵּרָה, שְׁתֵּי דְּפָנוֹת, וְהָעֻקָּץ וְהָרֶגֶל, וּשְׁתֵּי הַיָּדַיִם. אָמַר בֶּן עַזַּאי לְרַבִּי עֲקִיבָא, מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ הָיָה קָרֵב, הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל, הֶחָזֶה וְהַגֵּרָה, שְׁתֵּי דְּפָנוֹת, הָעֻקָּץ וְהָרֶגֶל - עֲשָׂרָה כֹּהֲנִים זוֹכִים בּוֹ, פְּעָמִים אַרְבָּעָה עָשָׂר, פְּעָמִים חֲמִשָּׁה עָשָׂר, פְּעָמִים שִׁשָּׁה עָשָׂר.

יב. **אַיִל** קָרֵב בְּאַחַד עָשָׂר, כִּבְשֵׂי צִבּוּר בִּשְׁמוֹנָה, שֶׁאֵין עַמָּהֶן חֲבִיתִין. פַּר קָרֵב בִּשְׁנֵים עָשָׂר וְאַרְבָּעָה: הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל - שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בָּרֶגֶל, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. שְׁלֹשָׁה אוֹחֲזִין בַּגֵּרָה וּמַקְרִיבִין אוֹתָהּ לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר, אֲבָל קָרְבָּנוֹת יָחִיד, כָּל הָרוֹצֶה לְהַקְרִיב - מַקְרִיב. מַעֲשֶׂה בִּבְנָיָהּ שֶׁל מַרְתָּה בַּת בַּיְתוֹס, שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶם נוֹטֵל שְׁתֵּי יֵרֵכוֹת בִּשְׁתֵּי אֶצְבְּעוֹתָיו מִשּׁוֹר, לָקוּחַ בְּאֶלֶף דִּינָרִין, וְהָיָה מְהַלֵּךְ עָקֵב בְּצַד גּוֹדֶל וּמַעֲלֶה אוֹתָן לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ.

יג. **מַהוּ** אוֹמֵר: 'עַל פְּנֵי הַמִּזְרָח עַד שֶׁתְּחֶבְרוֹן'? רַבִּי אוֹמֵר: אֵינוֹ דּוֹמֶה תְּמוּר שֶׁל לְבָנָה לְתְמוּר שֶׁל חַמָּה, תְּמוּר לְבָנָה - מִתַּמֵּר וְעוֹלֶה כְּמַקֵּל, תְּמוּר שֶׁל חַמָּה - מַפְצִיעַ לְכָאן וּלְכָאן. אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן אוֹמֵר: בַּרְקַאי.

יד. **כֹּהֵן** גָּדוֹל שֶׁיּוֹצֵא מִן הָעֲזָרָה לְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ וּמַפְלִיג - טָעוּן טְבִילָה. שָׁאֲלוּ אֶת בֶּן זוֹמָא: מַה טַּעַם לִטְבִילָה זוֹ? אָמַר לָהֶן: אִם הַנִּכְנָס מִקְדָּשׁ לְקֹדֶשׁ, מָקוֹם שֶׁעָנוּשׁ כָּרֵת - טָעוּן טְבִילָה, הַנִּכְנָס מֵחֹל לְקֹדֶשׁ, מִמָּקוֹם שֶׁאֵינוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת - אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּטְעֹן טְבִילָה? רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא הָיְתָה טְבִילָה זוֹ, אֶלָּא מִפְּנֵי הַסֶּרֶךְ, פְּעָמִים שֶׁהַטֻּמְאָה יְשָׁנָה בְּיָדוֹ, מִתּוֹךְ שֶׁהוֹלֵךְ לִטְבֹּל - נִזְכָּר שֶׁהוּא טָמֵא, וְחוֹזֵר וּבָא לוֹ.

טו. **כֹּהֲנִים** שֶׁלֹּא טָבְלוּ, וְלֹא קִדְּשׁוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם, וְכֵן כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁלֹּא טָבַל וְלֹא קִדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, בֵּין עֲבוֹדָה

לַעֲבוֹדָה, וּבֵין בְּגָדִים לִבְגָדִים, וְעָבְדוּ - עֲבוֹדָתָן כְּשֵׁרָה, אֲבָל כֹּהֲנִים שֶׁלֹּא טָבְלוּ, וְלֹא קִדְּשׁוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם, וְכֵן כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁלֹּא טָבַל, וְלֹא קִדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַכִּיּוֹר, וְעָבְדוּ - עֲבוֹדָתָן פְּסוּלָה. אֶחָד כֹּהֵן גָּדוֹל, וְאֶחָד כֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁשִּׁמְּשׁוּ שַׁחֲרִית, שֶׁלֹּא רָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם - חַיָּבִין מִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ל, כ): "בְּבֹאָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד" וְגוֹ'. הָיָה עוֹמֵד וּמַקְרִיב כָּל הַלַּיְלָה - טָעוּן קִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם, שֶׁהָיָה רַבִּי אוֹמֵר: הַלַּיְנָה פּוֹסֶלֶת בְּקִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִלּוּ עוֹסֵק בָּעֲבוֹדָה כָּל שִׁבְעַת יָמִים - אֵין הַלַּיְנָה פּוֹסֶלֶת בְּקִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם.

מז. חָמֵשׁ טְבִילוֹת הָיוּ שָׁם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, כֻּלָּם בַּקֹּדֶשׁ בְּבֵית הַפַּרְוָה, חוּץ מִן הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהָיְתָה בַּחוֹל עַל גַּב שַׁעַר הַמַּיִם, וּבְצַד לִשְׁכָּתוֹ הָיְתָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עֲשָׁשִׁיּוֹת שֶׁל בַּרְזֶל הָיוּ מַרְתִּיחִין מֵעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, וּמַטִּילִין לְתוֹךְ הַצּוֹנֵן, בִּשְׁבִיל שֶׁתְּפִיג צִינָתָן.

יז. הַכֹּל שְׁלֹשִׁים מָנֶה אֵלּוּ נוֹטֵל מִן הַהֶקְדֵּשׁ, אִם רָצָה לְהוֹסִיף - מוֹסִיף מִשֶּׁלּוֹ. מַעֲשֶׂה בִּישְׁמָעֵאל בֶּן פָּאבִי שֶׁעָשְׂתָה לוֹ אִמּוֹ כְּתֹנֶת מִמֵּאָה מָנֶה, וְהָיָה עוֹמֵד וּמַקְרִיב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. שׁוּב מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חַרְסוֹם, שֶׁעָשְׂתָה לוֹ אִמּוֹ כְּתֹנֶת מִשְׁתֵּי רִבּוֹא, וְהָיָה עוֹמֵד וּמַקְרִיב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְהוֹרִידוּהוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה מִתּוֹכָהּ עָרוֹם. הָאִשָּׁה שֶׁעָשְׂתָה כְּתֹנֶת לִבְנָהּ - כְּשֵׁרָה, וּבִלְבַד שֶׁתִּמְסְרֶנָּה לַצִּבּוּר. אֶחָד בִּגְדֵי כֹּהֵן גָּדוֹל וְאֶחָד בִּגְדֵי כֹּהֵן הֶדְיוֹט - בָּאִין מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה.

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. **בֵּיצַד** הוּא מִתְוַדֶּה? אוֹמֵר: אָנָּא הַשֵּׁם! עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי, חָטָאתִי לְפָנֶיךָ, אֲנִי וּבֵיתִי, אָנָּא הַשֵּׁם! כַּפֵּר נָא עַל הָעֲוֹנוֹת וְעַל הַפְּשָׁעִים וְעַל הַחֲטָאִים, שֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי וְשֶׁחָטָאתִי לְפָנֶיךָ, אֲנִי וּבֵיתִי, כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ (וַיִּקְרָא טז, ל): "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם" וְגוֹ'. וְאוֹמֵר (שָׁם טז, כא): "וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם"; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עֲוֹנוֹת - אֵלּוּ הַזְּדוֹנוֹת, פְּשָׁעִים - אֵלּוּ הַמְרָדִים, חֲטָאִים - אֵלּוּ הַשְּׁגָגוֹת, וּמֵאַחַר שֶׁהִתְוַדָּה עַל הַזְּדוֹנוֹת וְעַל הַמְרָדִים, חוֹזֵר וּמִתְוַדֶּה עַל הַשְּׁגָגוֹת? אֶלָּא כָּךְ הָיָה מִתְוַדֶּה: אָנָּא הַשֵּׁם! חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ, אָנָּא הַשֵּׁם! כַּפֵּר נָא לַחֲטָאִים וְלַעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים, שֶׁחָטָאתִי וְשֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי, כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם" וְגוֹ', וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו: 'בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד'; שֶׁכֵּן מָצִינוּ דֶּרֶךְ כָּל הַמִּתְוַדִּין, דָּוִד אָמַר (תְּהִלִּים קו, ו): "חָטָאנוּ עִם אֲבוֹתֵינוּ הֶעֱוִינוּ וְהִרְשָׁעְנוּ", שְׁלֹמֹה אָמַר (מְלָכִים-א ח): "חָטָאנוּ עָוִינוּ רָשָׁעְנוּ". דָּנִיֵּאל אָמַר (דָּנִיֵּאל ט, טו): "חָטָאנוּ וְעָוִינוּ וְהִרְשַׁעְנוּ וּמָרַדְנוּ", אֶלָּא מַהוּ שֶׁמֹּשֶׁה אוֹמֵר (שְׁמוֹת לד, ז): "נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה"? אֶלָּא כָּךְ הָיָה מִתְוַדֶּה: חָטָאתִי וְעָוִיתִי וּפָשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ, אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל חוֹטְאִין לְפָנֶיךָ וְעוֹשִׂין תְּשׁוּבָה - עֲשֵׂה לָהֶם זְדוֹנוֹת כִּשְׁגָגוֹת.

ב. **בָּא** לוֹ לְמִזְרַח הָעֲזָרָה, לִצְפוֹן הַמִּזְבֵּחַ, הַסְּגָן בִּימִינוֹ, וְרֹאשׁ בֵּית דִּין מִימִינוֹ, וְרֹאשׁ בֵּית אָב מִשְּׂמֹאלוֹ, וְשָׁם שְׁנֵי שְׂעִירִים, וּפְנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם, וַאֲחוֹרֵיהֶם כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ. כֹּהֵן גָּדוֹל, פָּנָיו כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ, עֲשָׂרָה פְּעָמִים מַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בּוֹ בַּיּוֹם, שִׁשָּׁה לַפָּר שְׁלֹשָׁה לַשָּׂעִיר וְאֶחָד לְגוֹרָלוֹת, וְקַלְפֵּי הָיְתָה שָׁם, וּבָהּ שְׁנֵי גוֹרָלוֹת, שֶׁל אֶשְׁכְּרוֹעַ הָיוּ, וַעֲשָׂאָן בֶּן גַּמְלָא שֶׁל זָהָב, וּמַזְכִּירִין אוֹתוֹ לְשֶׁבַח.

ג. **בֶּן** קָטִין עָשָׂה שְׁנֵים עָשָׂר דַּד לַבִּיּוֹר, שְׁנֵים עָשָׂר כֹּהֲנִים מְקַדְּשִׁין מִמֶּנּוּ, שֶׁמִּתְחִלָּה לֹא הָיוּ בּוֹ אֶלָּא שְׁנַיִם, וּשְׁנֵי כֹּהֲנִים מְקַדְּשִׁין הֵימֶנּוּ, וּמַזְכִּירִין אוֹתוֹ לְשֶׁבַח. מוֹנְבַז הַמֶּלֶךְ עָשָׂה כָּל יְדוֹת הַסַּכִּינִין שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁל זָהָב, וּמַזְכִּירִין אוֹתוֹ לְשֶׁבַח, הֵילֶנִי הַמַּלְכָּה אִמּוֹ עָשְׂתָה נִבְרֶשֶׁת שֶׁל זָהָב שֶׁעַל פֶּתַח הַהֵיכָל, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁחַמָּה זוֹרַחַת, הָיוּ נִצּוֹצוֹת יוֹצְאִין הֵימֶנָּה, וְיוֹדְעִין שֶׁחַמָּה זוֹרַחַת, אַף הִיא עָשְׂתָה טַבְלָא שֶׁל זָהָב, שֶׁפָּרְשַׂת סוּטָה כְּתוּבָה עָלֶיהָ, כָּל הַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ שָׁם נִשְׁתַּנּוּ לִהְיוֹת שֶׁל זָהָב, חוּץ מִשַּׁעֲרֵי נִקָּנוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה בָּהֶן נֵס. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: מִפְּנֵי שֶׁנְּחֹשְׁתָּן מוּצְהֶבֶת הָיְתָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: נְחֹשְׁתָּא כַּלְנִיתָא[1] הָיְתָה, וְהָיְתָה יָפָה כְּזָהָב.

ד. **מַהוּ** נִסִּים נַעֲשׂוּ לְדַלְתוֹתָיו? אָמְרוּ: כְּשֶׁהָלַךְ נִקָּנוֹר לְהָבִיא דַּלְתוֹתָיו מֵאַלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם, עָמַד עֲלֵיהֶן נַחְשׁוֹל

ו. מְזֻקֶּקֶת.

שָׁבַיִם לְטָבְעָן, וְנָטְלוּ אֶחָד מֵהֶן - וֶהֱטִילוּהוּ לַיָּם, וַעֲדַיִן לֹא נָח הַיָּם מִזַּעְפּוֹ, בִּקְּשׁוּ לְהַטִּיל אֶת חֲבֶרְתָּהּ, עָמַד הוּא וּכְרָכָהּ, אָמַר לָהֶם: הַטִּילוּנִי עַמָּהּ! מִיָּד נָח הַיָּם מִזַּעְפּוֹ, וְהָיָה מִצְטַעֵר עַל חֲבֶרְתָּהּ, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַנָּמָל שֶׁל עַכּוֹ, הָיְתָה מְבַצְבֶּצֶת וְיוֹצְאָה מִתַּחַת דָּפְנֵי הַסְּפִינָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: בְּרֵיָה שֶׁבַיָּם בָּלְעָתָהּ וְהֵקִיאָתָהּ לַיַּבָּשָׁה, וְעָלֶיהָ אָמַר שְׁלֹמֹה (שִׁיר הַשִּׁירִים א, יז): "קוֹרוֹת בָּתֵּינוּ אֲרָזִים רָהִיטֵנוּ בְּרוֹתִים" - 'אַל תִּקְרֵי בְּרוֹתִים אֶלָּא בְּרִית יָם'.

ה. שֶׁל בֵּית נַרְמוּ הָיוּ בְּקִיאִין בְּמַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפָּנִים וְלֹא רָצוּ לְלַמֵּד, שָׁלְחוּ חֲכָמִים וְהֵבִיאוּ אֻמָּנִים מֵאַלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם, הָיוּ יוֹדְעִין לֶאֱפוֹת כְּמוֹתָן, וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִין לִרְדּוֹת כְּמוֹתָן, שֶׁהַלָּלוּ מַסְפִּיקִין מִבַּחוּץ וְאוֹפִין מִבַּחוּץ, וְהַלָּלוּ מַסְפִּיקִין מִבִּפְנִים. הַלָּלוּ פִּיתָּן מִתְעַפֶּשֶׁת וְהַלָּלוּ אֵין פִּיתָּן מִתְעַפֶּשֶׁת. וּכְשֶׁיָּדְעוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר, אָמְרוּ: כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - לִכְבוֹדוֹ בָּרָא, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה מג, ז): "כֹּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו". שָׁלְחוּ לָהֶן וְלֹא בָּאוּ, עַד שֶׁכָּפְלוּ לָהֶן בִּשְׂכָרָן, שְׁנֵים עָשָׂר מָנֶה הָיוּ נוֹטְלִין בְּכָל יוֹם, וְהַיּוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה הָיוּ נוֹטְלִין בְּכָל יוֹם, חָזְרוּ לִהְיוֹת נוֹטְלִין אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה. אָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים: מַה רְאִיתֶם שֶׁלֹּא לְלַמֵּד? אָמְרוּ לָהֶם: יוֹדְעִין הָיוּ בֵּית אַבָּא, שֶׁבַּיִת זֶה עָתִיד לֶחֱרֵב, שֶׁמָּא יִלְמֹד אָדָם שֶׁאֵינוֹ הָגוּן וְיַעֲשֶׂה לִפְנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין לִפְנֵי הַמָּקוֹם. וּבַדָּבָר הַזֶּה הָיוּ מַזְהִירִין אוֹתָן לְשֶׁבַח, שֶׁמֵּעוֹלָם

לֹא נִמְצֵאת פַּת נְקִיָּה בְּיַד בְּנֵיהֶן וּבְנוֹתֵיהֶן מֵעוֹלָם, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: "מִלֶּחֶם הַפָּנִים הָיוּ נִזּוֹנִין"; לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר לב, כב): "וְהִיִתֶם נְקִים מֵה' וּמִיִשְׂרָאֵל".

ז. שֶׁל בֵּית אַבְטִינָס הָיוּ בְּקִיאִין בִּפְטוּם הַקְּטֹרֶת וּבְמַעֲלָה עָשָׁן, וְלֹא רָצוּ לְלַמֵּד. שָׁלְחוּ חֲכָמִים וְהֵבִיאוּ אֶמָּנִין מֵאַלֶכְסַנְדְּרִיָא שֶׁל מִצְרַיִם, וְהָיוּ יוֹדְעִין לְפַטֵּם כְּמוֹתָן, אֶלָּא שֶׁאֵין בְּקִיאִין בְּמַעֲלָה עָשָׁן, שֶׁל בֵּית אַבְטִינָס הָיְתָה מִתַּמֶּרֶת וְעוֹלָה עַד הַקּוֹרוֹת, וְאַחַר כָּךְ פּוֹשָׁה וְיוֹרֶדֶת לְמַטָּה, שֶׁל אֲלֶכְסַנְדְּרִין הָיְתָה פּוֹשָׁה מִיָּד, וּכְשֶׁיָּדְעוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר, אָמְרוּ: כָּל מַה שֶּׁבָּרָא - לִכְבוֹדוֹ בָּרָא, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי טז, ד): "כֹּל פָּעַל לַמַּעֲנֵהוּ", שָׁלְחוּ אֲלֵיהֶם חֲכָמִים וְלֹא בָּאוּ, עַד שֶׁכָּפְלוּ לָהֶם שְׂכָרָם, שְׁנֵים עָשָׂר מָנֶה הָיוּ נוֹטְלִין בְּכָל יוֹם, חָזְרוּ לִהְיוֹת נוֹטְלִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה הָיוּ נוֹטְלִין בְּכָל יוֹם, חָזְרוּ לִהְיוֹת נוֹטְלִין אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה מָנֶה. אָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים: מַה רְאִיתֶם שֶׁלֹּא לְלַמֵּד? אָמְרוּ לָהֶם: יוֹדְעִין הָיוּ בֵּית אַבָּא, שֶׁבַּיִת זֶה עָתִיד לֶחָרֵב, אָמְרוּ: שֶׁמָּא יִלְמֹד אָדָם שֶׁאֵינוֹ הָגוּן וְיִהְיֶה מְפַטֵּם לִפְנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּדֶרֶךְ שֶׁמְּפַטְּמִים לִפְנֵי הַמָּקוֹם. וְעַל דָּבָר זֶה מַזְהִירִין אוֹתָם לְשֶׁבַח - שֶׁלֹּא יָצְאָה מֵהֶן אִשָּׁה מְבֻשֶּׂמֶת לְעוֹלָם. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא כְּשֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִים אִשָּׁה מִמָּקוֹם אַחֵר, מַתְנִין עִמָּהּ: - 'שֶׁלֹּא תִּתְבַּשְּׂמִי'! כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: 'מִמַּעֲשֶׂה הַקְּטֹרֶת הֵן מִתְבַּשְּׂמִין'. לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר לב, כב): "וְהִיִתֶם נְקִים מֵה' וּמִיִשְׂרָאֵל".

ז. **אָמַר** רַבִּי עֲקִיבָא: פַּעַם אַחַת סָח לִי יִשְׁמָעֵאל בֶּן לוֹנָא:
פַּעַם אַחַת, יָצָאתִי אֲנִי וְתִינוֹק אֶחָד מִבְּנֵי בְּנֵיהֶם
לַשְּׂדֵה לְלַקֵּט עֲשָׂבִים, וּרְאִיתִיו שֶׁשָּׂחַק וּבָכָה, אָמַרְתִּי לוֹ:
מִפְּנֵי מָה בָּכִיתָ? אָמַר לִי: עַל כְּבוֹד בֵּית אַבָּא שֶׁנֶּחֱלָה.
וּמִפְּנֵי מַה שָׂחַקְתָּ? אָמַר: לְסוֹף שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
לְהַחֲזִיר לְבָנָיו. אָמַרְתִּי לוֹ: וּמָה רָאִיתָ? אָמַר: מַעֲלֶה עָשָׁן
כְּנֶגְדִּי, אָמַרְתִּי לוֹ: הַרְאוּהוּ לִי, אָמַר לִי: שְׁבוּעָה הִיא בְּיָדֵינוּ
שֶׁאֵין מַרְאִין אוֹתוֹ לְכָל אָדָם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: פַּעַם
אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ, וּמְצָאַנִי אָדָם אֶחָד, וְאָמַרְתִּי לוֹ:
מֵאַיִן אַתָּה? אָמַר לִי: מִבֵּית אַבְטִינָס אֲנִי, וּמַה בְּיָדְךָ? אָמַר
לִי: מְגִלַּת סְמָמִנִין. הַרְאוּהוּ לִי, אָמַר לִי: כָּל זְמַן שֶׁבֵּית
אַבָּא הָיוּ קַיָּמִין - צְנוּעִין הָיוּ, וְלֹא הָיוּ מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְכָל
אָדָם, וְהָיוּ מוֹסְרִין זֶה לָזֶה, וְעַכְשָׁו הֵילָךְ מְגִלָּה זוֹ, וְהַזָּהֵר
בָּהּ. וּכְשֶׁבָּאתִי וְהִרְצֵיתִי דְּבָרַי לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָה, אָמַר לִי:
מֵעַתָּה אָסוּר לְסַפֵּר בִּגְנוּתָן שֶׁל אֵלּוּ! מִכָּאן אָמַר בֶּן עַזַּאי:
מִשָּׁלְךָ יִתְּנוּ לְךָ, בְּשִׂמְךָ יִקְרָאוּךָ, וּבִמְקוֹמְךָ יוֹשִׁיבוּךָ, וְאֵין
אָדָם נוֹגֵעַ בְּמוּכָן לַחֲבֵרוֹ, וְאֵין מַלְכוּת נוֹגַעַת בַּחֲבֶרְתָּהּ אֶפְלוּ
כְּמִלְא נִימָא.

ח. **הוּגְרוֹם** בֶּן לֵוִי הָיָה יוֹדֵעַ פֶּרֶק בַּשִּׁיר, וְלֹא רָצָה לְלַמֵּד,
אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים: מַה רָאִיתָ שֶׁלֹּא לְלַמֵּד? אָמַר
לָהֶן: יוֹדְעִין הָיוּ בֵּית אַבָּא שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ עָתִיד לֶחֱרֵב,

---

ז. בְּנוּסְחַת הַסְּפָרִים נוֹסַף כָּאן: ׳אֵין שִׂכְחָה לִפְנֵי הַמָּקוֹם׳; אַךְ הַגְּרַ״א לֹא גָּרַס לָהּ.

וְלֹא רָצוּ לְלַמֵּד, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְזַמְּרִין לִפְנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּזַמְּרִין לִפְנֵי הַמָּקוֹם. בֶּן קַמְצָר הָיָה יוֹדֵעַ אֶת מַעֲשֶׂה הַכְּתָב, וְלֹא רָצָה לְלַמֵּד. אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים: מַה רָאִיתָ שֶׁלֹּא לְלַמֵּד? כֻּלָּם מָצְאוּ תְּשׁוּבָה לְדִבְרֵיהֶם, בֶּן קַמְצָר לֹא מָצָא תְּשׁוּבָה לְדָבָרָיו. עַל הָרִאשׁוֹנִים נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי י, ז): "זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה", וְעַל בֶּן קַמְצָר וַחֲבֵרָיו נֶאֱמַר (שָׁם): "וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב", הֵם בִּקְּשׁוּ לְהַרְבּוֹת כְּבוֹדָם וּלְמַעֵט כְּבוֹד שָׁמַיִם, לְפִיכָךְ, כְּבוֹדָן נִתְמַעֵט וּכְבוֹד הַמָּקוֹם בִּמְקוֹמוֹ, וְלֹא נִמְצָא לָהֶם שֵׁם טוֹב וְזֵכֶר טוֹב, עַל הָרִאשׁוֹנִים נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי י, ז): זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה, וְעַל אֵלּוּ נֶאֱמַר (שָׁם): "וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב".

ט. **טָרַף** בַּקַּלְפֵּי וְהֶעֱלָה שְׁנֵי גּוֹרָלוֹת, אֶחָד בִּימִינוֹ וְאֶחָד בִּשְׂמֹאלוֹ, אִם בִּימִינוֹ עָלָה - הָיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שְׁמֵחִין, וְאִם בִּשְׂמֹאלוֹ עָלָה - לֹא הָיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שְׁמֵחִין. שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי עֲקִיבָה: מַהוּ שֶׁיִּתֵּן מִשְּׂמֹאל לְיָמִין? אָמַר לָהֶם: אַל תִּתְּנוּ מָקוֹם לַצְּדוֹקִין לִרְדּוֹת אַחֲרֵינוּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הַסְּגָן וְכֹהֵן גָּדוֹל מַכְנִיסִין אֶת יְדֵיהֶן בַּקַּלְפֵּי, אִם בִּימִינוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל עוֹלֶה - הַסְּגָן אוֹמֵר לוֹ: אִישִׁי כֹהֵן גָּדוֹל! הַגְבֵּהַ יְמִינְךָ. אִם בִּימִינוֹ שֶׁל סְגָן עוֹלֶה - רֹאשׁ בֵּית אָב אוֹמֵר לוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל: דַּבֵּר מִלֵּיךָ! וּנְתָנָן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים, הוּא אוֹמֵר לַה', וְהַסְּגָן אוֹמֵר לְחַטָּאת, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר חַטָּאת, אָמְרוּ לוֹ: וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (וַיִּקְרָא טז, ט): "וְעָשָׂהוּ חַטָּאת".

י. **בְּכָל** יוֹם שְׁנֵי כֹּהֲנִים נִכְנָסִין, אֶחָד בִּכַּף וְאֶחָד בְּמַחְתָּה, הַיּוֹם נוֹטֵל אֶת הַמַּחְתָּה בִּימִינוֹ, וְאֶת הַכַּף בִּשְׂמֹאלוֹ, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּקְטֹרֶת שֶׁל לִפְנַי וְלִפְנִים, אֲבָל בִּקְטֹרֶת שֶׁל מִזְבֵּחַ הַזָּהָב - הֲרֵי הוּא כִּקְטֹרֶת שֶׁל שְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, בְּכָל יוֹם הָיְתָה כְּבֵדָה וְהַיּוֹם קַלָּה, בְּכָל יוֹם הָיְתָה עָבָה וְהַיּוֹם רַךְ. בְּכָל יוֹם הָיְתָה קְצָרָה וְהַיּוֹם אֲרֻכָּה; כְּדֵי שֶׁתְּהֵא זְרוֹעוֹ מְסַיַּעַת. בְּכָל יוֹם לֹא הָיָה לָהּ נַאשְׁתִּיק[ח], הַיּוֹם הָיָה לָהּ נַאשְׁתִּיק; דִּבְרֵי בֶן הַסְּגָן. בְּכָל יוֹם הָיוּ שָׁם שְׁתֵּי מַעֲרָכוֹת וְהַיּוֹם שָׁלֹשׁ: אַחַת לְמַעֲרָכָה גְּדוֹלָה, וְאַחַת לְמַעֲרָכָה קְטַנָּה שֶׁל קְטֹרֶת, וְאַחַת שֶׁמּוֹסִיפִין הַיּוֹם לִקְטֹרֶת שֶׁלִּפְנַי וְלִפְנִים; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי מוֹסִיף אַחַת לְקִיּוּם הָאֵשׁ. רַבִּי מֵאִיר מוֹסִיף אַחַת לְאֵבָרִים וּפְדָרִים שֶׁלֹּא נִתְעַכְּלוּ מֵעֶרֶב.

יא. **נִכְנָס** וּמְהַלֵּךְ בַּהֵיכָל, עַד שֶׁנִּמְצָא עוֹמֵד בֵּין מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְלַמְּנוֹרָה; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בֵּין הַשֻּׁלְחָן וְלַמִּזְבֵּחַ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: בֵּין שֻׁלְחָן לַכֹּתֶל, שֻׁלְחָן נָתוּן בַּצָּפוֹן, מִשְׁלִישׁ הַבַּיִת וְלִפְנִים מִשּׁוּכָּה מִן הַכֹּתֶל שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמֶחֱצָה, מִזְבֵּחַ הַזָּהָב מְמֻצָּע בֵּינֹתַיִם, כְּנֶגֶד שְׁנֵי בַדֵּי אָרוֹן, וּמָשׁוּךְ כְּלַפֵּי קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וְכֻלָּם הָיוּ נְתוּנִין מֵחֲצִי הַבַּיִת וְלִפְנִים, מְהַלֵּךְ בַּהֵיכָל עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְבֵין שְׁתֵּי הַפָּרוֹכוֹת הַמַּבְדִּילוֹת בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. וּבֵינֵיהֶן אַמָּה,

---

ח. טַבַּעַת בְּרֹאשׁוֹ שֶׁמְּקַשְׁקֵשׁ וּמַשְׁמִיעַ קוֹל.

זֶה מְקוֹם הַדְּבִיר שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לֹא הָיָה שָׁם אֶלָּא פָּרֹכֶת אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כו, לג): "וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם". אָמְרוּ לוֹ: מַה תַּלְמוּד לוֹמַר (שָׁם): "בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים"? אָמַר לָהֶם: לְהָבִיא נוֹב וְגִבְעוֹן וְשִׁילֹה וּבֵית עוֹלָמִים. הַחִיצוֹנָה הָיְתָה פְּרוּפָה מִן הַדָּרוֹם, וּפְנִימִית מִן הַצָּפוֹן, מְהַלֵּךְ בֵּינֵיהֶן עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַצָּפוֹן, הוֹפֵךְ פָּנָיו לַדָּרוֹם, מְהַלֵּךְ לִשְׂמֹאלוֹ עִם הַפָּרֹכֶת, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָאָרוֹן, וְדָחַף אֶת הַפָּרֹכֶת בְּמָתְנָיו, וְנָתַן אֶת הַמַּחְתָּה בֵּין שְׁנֵי הַבַּדִּים, וְצָבַר אֶת הַקְּטֹרֶת עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים, וְנִתְמַלֵּא כָּל הַבַּיִת כְּלּוֹ עָשָׁן, יוֹצֵא וּבָא לוֹ דֶּרֶךְ בְּנִיסָתוֹ, וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה בַּבַּיִת הַחִיצוֹן, וְלֹא הָיָה מַאֲרִיךְ - שֶׁלֹּא לְהַבְעִית אֶת יִשְׂרָאֵל. וּמַעֲשֶׂה בְּכֹהֵן גָּדוֹל אֶחָד שֶׁהֶאֱרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ, וְנִמְנוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים לִבְנוֹם אַחֲרָיו, הִתְחִילוּ הֵם נִבְנָסִין, וְהוּא יוֹצֵא, אָמְרוּ לוֹ: מַה רָאִיתָ לְהַאֲרִיךְ? אָמַר לָהֶם: קָשֶׁה בְּעֵינֵיכֶם שֶׁהִתְפַּלַּלְתִּי עֲלֵיכֶם וְעַל מִקְדַּשׁ אֲבוֹתֵיכֶם שֶׁלֹּא יֵחָרֵב?! אָמְרוּ לוֹ: אַף עַל פִּי כֵן, אֵין אַתָּה רַשַּׁאי לְשַׁנּוֹת, שֶׁלֹּא לְהַבְעִית אֶת יִשְׂרָאֵל.

יב. **אָבֶן** הָיְתָה שָׁם מִימוֹת נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים וּשְׁתֵּיהֶן הָיְתָה נִקְרֵאת, גְּבוֹהָה מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת, שֶׁמִּתְחַלָּה הָיָה הָאָרוֹן עָלֶיהָ נָתוּן. מִשֶּׁנִּטַּל הָאָרוֹן, מֵעָלֶיהָ הָיוּ נוֹתֵן קְטֹרֶת שֶׁלִּפְנֵי וְלִפְנִים. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מִמֶּנָּה הֻשְׁתַּת הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים נ, ב): "מִצִּיּוֹן מִכְלַל יֹפִי אֱלֹהִים הוֹפִיעַ" - מִמֶּנּוּ מוּכְלָל יָפְיָהּ שֶׁל עוֹלָם.

יג. **צְנָצֶנֶת** הַמָּן, וּצְלוּחִית שֶׁל שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וּמַקְלוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, שְׁקֵדֶיהָ וּפְרָחֶיהָ, וְאַרְגָּז שֶׁהֵשִׁיבוּ פְּלִשְׁתִּים כָּבוֹד לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הָיוּ בְּיָם בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. מִשֶּׁנִּגְנַז הָאָרוֹן - נִגְנְזוּ עִמּוֹ. שְׁנֵי בַּדֵּי אָרוֹן הָיוּ יוֹצְאִים מִן הָאָרוֹן עַד שֶׁמַּגִּיעִין לַפָּרֹכֶת, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-א ח, ח): "וַיַּאֲרִכוּ הַבַּדִּים", יָכוֹל לֹא יִהוּ נִרְאִים מִתּוֹכָהּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים" וְגוֹ' - יִהְיוּ מְקָרְעִין בַּפָּרֹכֶת וְיוֹצְאִין, וְהָיוּ נִרְאִין וּבוֹלְטִין מִתּוֹכָהּ, וְנִרְאִין כִּשְׁנֵי דַּדֵּי אִשָּׁה, וַעֲלֵיהֶן אָמַר שְׁלֹמֹה (שִׁיר הַשִּׁירִים א, יג): "צְרוֹר הַמֹּר דּוֹדִי לִי בֵּין שָׁדַי יָלִין".

יד. **נוֹטֵל** אֶת הַדָּם מִמִּי שֶׁהָיָה מְמָרֵס בּוֹ, נִכְנַס לְמָקוֹם שֶׁנִּכְנַס, וְעָמַד בְּמָקוֹם שֶׁעָמַד, וְהִזָּה מִמֶּנּוּ עַל הַכַּפֹּרֶת, כְּנֶגֶד שְׁנֵי בַּדֵּי אָרוֹן, אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה, וְלֹא הָיָה מִתְכַּוֵּן לְהַזּוֹת, לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה אֶלָּא כְּמַצְלִיף. וְכָךְ הָיָה מוֹנֶה: אַחַת, אַחַת וְאַחַת, אַחַת וּשְׁתַּיִם, אַחַת וְשָׁלֹשׁ, אַחַת וְאַרְבַּע, אַחַת וְחָמֵשׁ, אַחַת וָשֵׁשׁ, אַחַת וָשֶׁבַע; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַחַת, אַחַת וְאַחַת, שְׁתַּיִם וְאַחַת, שָׁלֹשׁ וְאַחַת, אַרְבַּע וְאַחַת, חָמֵשׁ וְאַחַת, שֵׁשׁ וְאַחַת, שֶׁבַע וְאַחַת. וְאַחַר כָּךְ הָיָה מְהַלֵּךְ לִשְׁמֹאלוֹ עַד הַפָּרֹכֶת. וְלֹא הָיָה מַגִּיעַ לַפָּרֹכֶת. אִם הִגִּיעַ - הִגִּיעַ. אָמַר רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי יוֹסֵי: אֲנִי רְאִיתִיהָ בְּרוֹמִי, וְהָיוּ עָלֶיהָ כַּמָּה טִפֵּי דָמִים שֶׁל פָּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. **בָּא** לוֹ לְהַקִּיף אֶת הַמִּזְבֵּחַ, מֵהֵיכָן הוּא מַתְחִיל? מִקֶּרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית, צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, מָקוֹם שֶׁמַּתְחִיל בַּחַטָּאת עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, מִשָּׁם הָיָה גּוֹמֵר עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בִּמְקוֹמוֹ הָיָה עוֹמֵד וּמְחַסֵּא. וְעַל כֵּן הָיָה נוֹתֵן מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, חוּץ מֵאוֹתָהּ שֶׁבַּאַלְכְסוֹן שֶׁנּוֹתֵן מִמַּטָּה לְמַעְלָה. רַבִּי יְהוּדָה מִשֵּׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: בִּמְקוֹמוֹ הָיָה עוֹמֵד וּמְחַסֵּא, וְעַל כֵּן הָיָה נוֹתֵן מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, חוּץ מִזּוֹ שֶׁהָיָה לְפָנָיו, שֶׁכְּנֶגֶד אַלְכְסוֹן, שֶׁהָיָה נוֹתֵן מִלְמַעְלָה לְמַטָּה.

ב. **הַזָּה** עַל טָהֳרוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים, לֹא הָיָה מַזֶּה, לֹא עַל הָאֵפֶר וְלֹא עַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים, אֶלָּא עַל גַּגּוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ. וְהִיא יוֹרֶדֶת עַל הַקִּיר, עַל כָּל הַזָּיָה - טְבִילָה. נָתַן עַל הַקֶּרֶן מִבָּאן וּמִבָּאן - כְּשֵׁר. מִן הַקֶּרֶן וְלִפְנִים - פָּסוּל.

ג. **שְׁנָה** מַתַּן קְרָנוֹת - פָּסוּל. אִם חִסֵּר אֲפִלּוּ אַחַת מִן הַמַּתָּנוֹת - פָּסוּל. הִקְדִּים מַתַּן שֶׁבַע לְמַתַּן אַרְבַּע - יַחֲזוֹר וְיִתֵּן. מִדַּם מַתָּנוֹת שֶׁבַע אַחַר מַתַּן אַרְבַּע, עַד שֶׁלֹּא גָּמַר אֶת הַמַּתָּנוֹת שֶׁבִּפְנִים - יָצָא וְשָׁפַךְ שְׁיָרֵי הַדָּם לִיסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, וְשֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן הָיָה שׁוֹפֵךְ אֶל יְסוֹד דְּרוֹמִי. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִלּוּ וְאֲפִלּוּ לִיסוֹד מַעֲרָבִי, אֲפִלּוּ וְאֲפִלּוּ מִתְעָרְבִין לָאַמָּה וְיוֹצְאִין לְנַחַל קִדְרוֹן, וְנִמְכָּרִין לַגַּנָּנִין לְזַבֵּל, וּמוּעָלִין בָּהֶם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵין מְעִילָה בַּדָּמִים.

ד. כָּל מַעֲשֶׂה יוֹם הַכִּפּוּרִים הָאֲמוּרִים עַל הַסֵּדֶר, אִם הִקְדִּים מַעֲשֶׂה לַחֲבֵרוֹ - לֹא עָשָׂה כְּלוּם, חוּץ מִן הוֹצָאַת כַּף וּמַחְתָּה, שֶׁאִם הִקְדִּים מַעֲשֶׂה לַחֲבֵרוֹ - מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי? בִּדְבָרִים הַנַּעֲשִׂים בִּבְגְדֵי לָבָן מִבַּחוּץ, אַף עַל פִּי שֶׁאִם הִקְדִּים מַעֲשֶׂה לַחֲבֵרוֹ מִכָּל הַנַּעֲשִׂים - מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי. נָתַן מִקְצָת הַמַּתָּנוֹת מִבִּפְנִים, וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם - יָבִיא דָּם אַחֵר וְיַתְחִיל בַּתְּחִלָּה, כְּמַתָּנוֹת שֶׁבִּפְנִים. רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: מִמָּקוֹם שֶׁפָּסַק. נָתַן מִקְצָת מַתָּנוֹת שֶׁבַּהֵיכָל, וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם - יָבִיא דָּם אַחֵר, וְיַתְחִיל בַּתְּחִלָּה בַּהֵיכָל. רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: מִמָּקוֹם שֶׁפָּסַק. גָּמַר מַתָּנוֹת שֶׁבַּהֵיכָל, וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם - יָבִיא דָּם אַחֵר וְיַתְחִיל בַּתְּחִלָּה. מַתָּנוֹת שֶׁבַּמִּזְבֵּחַ - רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: מִמָּקוֹם שֶׁפָּסַק. נָתַן מִקְצָת הַמַּתָּנוֹת שֶׁבַּמִּזְבֵּחַ, וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם - יָבִיא דָּם אַחֵר וְיַתְחִיל בַּתְּחִלָּה בְּמַתָּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: מִמָּקוֹם שֶׁפָּסַק יַתְחִיל. גָּמַר מַתָּנוֹת שֶׁבַּמִּזְבֵּחַ וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם - אֵין מַתַּן יְסוֹד מְעַכֵּב, וְכֻלָּן מְטַמְּאִין בְּגָדִים וְנִשְׂרָפִין בְּבֵית הַדֶּשֶׁן; דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מְטַמְּאִין בְּגָדִים, וְאֵין נִשְׂרָפִין בְּבֵית הַדֶּשֶׁן הוֹאִיל וְגָמַר בּוֹ כַּפָּרָה.

ה. **אָמַר** רַבִּי יוֹסֵי: זֶה סִימָן, כָּל הַיּוֹצֵא מִבִּפְנִים לְהַנָּתֵן בַּחוּץ - נוֹטֵל מִן הַסָּמוּךְ לִפְנִים. וְכָל הַנּוֹטֵל מִבִּפְנִים לְהַנָּתֵן בַּחוּץ - נוֹתֵן עַל הַסָּמוּךְ לִפְנִים. נָתַן מִדַּם הַפָּר

בִּפְנִים וּבַחוּץ, מִדַּם הַשָּׁעִיר בִּפְנִים וּבַחוּץ - הַפְּנִימִים עָלוּ לוֹ וְהַחִיצוֹנִים לֹא עָלוּ לוֹ. נָתַן מִקְצָת הַמַּתָּנוֹת שֶׁבִּפְנִים, וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם - יָבִיא אַחֵר וְיַתְחִיל בַּתְּחִלָּה עַל הַפָּרֹכֶת. נָתַן מִקְצָת הַמַּתָּנוֹת עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן כְּנֶגֶד הַיְסוֹד - יָצָא, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא טז, כ): "וְכִלָּה מִכַּפֵּר"; אִם כִּפֶּר - כִּלָּה, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם כִּלָּה - כִּפֶּר, אֵין מַתַּן הַיְסוֹד מְעַכֵּב, וְכֵן כְּנֶגֶד הַיְסוֹד - יָצְאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא טז, כ): "וְכִלָּה מִכַּפֵּר".

ז. **פַּר** וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַקְרִיבָן עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הָרִאשׁוֹנִים - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ וְיִמָּכְרוּ, וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה - שֶׁאֵין חַטָּאת הַצִּבּוּר מֵתָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: תָּמוּת. וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: נִשְׁפַּךְ הַדָּם - יָמוּת הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, מֵת הַמִּשְׁתַּלֵּחַ - יִשָּׁפֵךְ הַדָּם. שְׁנֵי שְׂעִירֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים - מִצְוָתָן בְּהַגְרָלָה, עַד שֶׁלֹּא הִגְרִיל עֲלֵיהֶן - רַשַּׁאי לְשַׁנּוֹתָן בְּדָבָר אַחֵר, מִשֶּׁהִגְרִיל עֲלֵיהֶן - אֵין רַשַּׁאי לְשַׁנּוֹתָן בְּדָבָר אַחֵר. פֶּסַח שֶׁלֹּא קָרַב בָּרִאשׁוֹן - יִקְרַב בַּשֵּׁנִי. לֹא קָרַב בַּשֵּׁנִי - יִקְרַב לְשָׁנָה הַבָּאָה. מָעוֹת שֶׁלֹּא קָרְבוּ בָּרִאשׁוֹן - יִקָּרְבוּ בַּשֵּׁנִי. לֹא קָרְבוּ בַּשֵּׁנִי - יִקָּרְבוּ לְשָׁנָה הַבָּאָה. חֲגִינָה שֶׁלֹּא קָרְבָה בָּרִאשׁוֹנָה - תִּקָּרֵב בַּשְּׁנִיָּה, לֹא קָרְבָה בַּשֵּׁנִי - תִּקָּרֵב בַּשְּׁלִישִׁי, לֹא קָרְבָה בַּשְּׁלִישִׁי - תִּקָּרֵב בְּשָׁנָה הַבָּאָה. שְׂעִירֵי הָרֶגֶל שֶׁלֹּא קָרְבוּ בָּרֶגֶל - יִקָּרְבוּ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ. לֹא קָרַב בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ - יִקָּרְבוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. לֹא קָרְבוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים - יִקָּרְבוּ לָרֶגֶל

הַבָּא. וְשֶׁמִּתְחַלָּה לֹא הֻקְרְבוּ לְקָרְבְּנוֹת צִבּוּר אֶלָּא עַל מְנָת לְקָרֵב עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן.

ז. **מֵת** שָׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ עַד שֶׁלֹּא זָרַק דָּם שֶׁל רִאשׁוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתְוַדָּה עָלָיו - יָצָא, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא טז, י): "יָעֳמַד חַי", עַד מָתַי יִהְא זָקוּק לִהְיוֹת חַי? עַד "וְכִלָּה מְכַפֵּר אֶת הַקֹּדֶשׁ"; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עַד שְׁעַת וִדּוּי.

ח. **רַבִּי** יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּךְ הוּא אוֹמֵר: 'חָטְאוּ עָווּ פָּשְׁעוּ לְפָנֶיךָ עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל'. כֻּבָּשׁ עוֹשִׁין, מִפְּנֵי אֲלֻכְסַנְדְּרִין, שֶׁהָיוּ מְתַלְשִׁין בִּשְׂעָרוֹ, וְאוֹמְרִין לוֹ: 'טוֹל וָצֵא! טוֹל וָצֵא!' יַקִּירֵי יְרוּשָׁלַיִם מְלַוִּין אוֹתוֹ עַד סָכָּה רִאשׁוֹנָה. עָשָׂר סֻכּוֹת בְּתוֹךְ שְׁנַיִם עָשָׂר מִילִין הָיוּ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: תֵּשַׁע סֻכּוֹת בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה מִילִין הָיוּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: חָמֵשׁ סֻכּוֹת בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה מִילִין, הָיוּ מְעָרְבִין מִזּוֹ לְזוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה: יָכוֹלְנִי אֲנִי לַעֲשׂוֹתָן שְׁתֵּי סֻכּוֹת.

ט. **שָׁאֲלוּ** אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הֲרֵי שֶׁחָלָה שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, מַהוּ לְהַרְכִּיבוֹ? אָמַר לָהֶם: יָכוֹל הוּא לְהַרְכִּיב אֶת אֲחֵרִים, חָלָה מְשַׁלְּחוֹ, מַהוּ לְשַׁלְּחוֹ בְּיַד אַחֵר? אָמַר לָהֶם: כָּךְ תִּהְיוּ בְּשָׁלוֹם אֲנִי וְאַתֶּם, דָּחְאוּהוּ וְלֹא מֵת, מַהוּ שֶׁיֵּרֵד אַחֲרָיו וִימִיתֶנּוּ? אָמַר לָהֶם? "כֵּן יֹאבְדוּ כָּל אוֹיְבֶיךָ ה'" (שופטים ה, לא). וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: חָלָה שָׂעִיר - מַרְכִּיבוֹ. חָלָה מְשַׁלְּחוֹ - מְשַׁלְּחוֹ בְּיַד אַחֵר, דָּחְאוּהוּ וְלֹא מֵת - יֵרֵד אַחֲרָיו וִימִיתֶנּוּ.

י. **שָׁעִיר** הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְטַמֵּא בְּגָדִים - מְטַמֵּא אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מְטַמֵּא אוֹכְלִים וּמַשְׁקִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַי, וְאֵין חַי מְטַמֵּא אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין. מֵאֵימָתַי מְטַמֵּא בְּגָדִים? מִשֶּׁיֵּצֵא מֵחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִשָּׁעָה שֶׁמַּגִּיעַ לַצּוּק. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִשָּׁעַת דְּחִיָּתוֹ לַצּוּק.

יא. **פָּרִים** הַנִּשְׂרָפִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְטַמְּאִין בְּגָדִים - מְטַמְּאִין אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְשָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ - אֵין מְטַמֵּא אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַי, וְאֵין חַי מְטַמֵּא אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין. מֵאֵימָתַי מְטַמְּאִין בְּגָדִים? מִשֶּׁיֵּצְאוּ מֵחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִשֶּׁיַּצִּית הָאוּר בְּרֶבֶן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִשֶּׁיַּצִּית הָאוּר בְּרֶבֶן.

יב. **הֵיכָן** שׂוֹרְפִין אוֹתָן? בְּבֵית הַדֶּשֶׁן הַגָּדוֹל, חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, לִצְפוֹנָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם חוּץ לְשָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת, וּמִזְקִיפִין שֶׁל כֹּהֲנִים הָיוּ מַעֲמִידִין סְבִיבוֹת הַמַּעֲרָכָה, מִפְּנֵי הֹחַק הָעָם - כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ קוֹפְצִים לִרְאוֹת, וְנוֹפְלִין לְתוֹךְ הַמְּדוּרָה. אֶחָד הַשּׂוֹרֵף וְאֶחָד הַמְסַיֵּעַ בִּשְׁעַת שְׂרֵפָה - מְטַמְּאִין בְּגָדִים, אֲבָל הַמְסַדֵּר אֶת הַמַּעֲרָכָה וּמַצִּית אֶת הָאוּר לְאַלְתַּר - אֵין מְטַמֵּא בְּגָדִים.

יג. **שְׁמוֹנָה** בְּרָכוֹת מְבָרֵךְ בְּאוֹתוֹ יוֹם, עַל הַתּוֹרָה - כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרְכִין עַל הַתּוֹרָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, עַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַהוֹדָאָה, וְעַל מְחִילַת הֶעָוֹן כְּסִדְרָן, וְעַל הַמִּקְדָּשׁ -

בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְעַל הַכֹּהֲנִים - בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָן, וְעַל יִשְׂרָאֵל בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָן, וּשְׁאָר תְּפִלָּה תְּחִנָּה וּבַקָּשָׁה, שֶׁעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לְהִוָּשַׁע מִלְּפָנֶיךָ, וְחוֹתֵם בִּשּׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה. כָּל הָעָם קוֹרִין בְּשָׁלָּהֵם - כְּדֵי לְהַרְאוֹת חֲזִיתָן לָרַבִּים.

יד. **רַבִּי** אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: סֵדֶר הַקָּרְבָּנוֹת כָּךְ הָיוּ מַקְרִיבִין, פַּר הָעוֹלָה וְשָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ הָיוּ קְרֵבִין עִם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְאַחַר כָּךְ פַּר וְשָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים, וְאַחַר כָּךְ אֵילוֹ וְאֵיל הָעָם, וְאַחַר כָּךְ שִׁבְעַת כְּבָשִׂים תְּמִימִים. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: פַּר הָעוֹלָה וְשִׁבְעַת כְּבָשִׂים תְּמִימִים הָיוּ קְרֵבִין עִם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר כח, כג): "מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד" וְגוֹ'; וְאַחַר כָּךְ פַּר וְשָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים, וְאַחַר כָּךְ שָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר כט, יא): "מִלְּבַד חַטַּאת הַכִּפֻּרִים וְעֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם", וְאַחַר כָּךְ אֵילוֹ וְאֵיל הָעָם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אֶחָד קָרֵב עִם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְשִׁשָּׁה קְרֵבִין עִם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם.

טו. **וְיוֹם-טוֹב** עָשָׂה לְאוֹהֲבָיו. וּמַעֲשֶׂה בִּישְׁמָעֵאל בֶּן קִמְחִית, שֶׁיָּצָא לְדַבֵּר עִם הַמֶּלֶךְ עֲרָבִי, וְנִתְּנָה צִינּוֹרָא מִפִּיו, וְנָפְלָה עַל בְּגָדָיו, נִכְנַס אֶחָיו וְשִׁמֵּשׁ תַּחְתָּיו בִּכְהוּנָּה גְּדוֹלָה, רָאֲתָה אִמָּן שֶׁל אֵלּוּ שְׁנֵי כֹהֲנִים גְּדוֹלִים בְּיוֹם אֶחָד.

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. **יוֹם** הַכִּפּוּרִים אָסוּר בַּאֲכִילָה, בִּרְחִיצָה, וּבִשְׁתִיָּה, וּבְסִיכָה, וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל, וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, אֲפִלּוּ בְּאַנְפִּילְיָא שֶׁל בֶּגֶד. קְטַנִּים מֻתָּרִין בְּכֻלָּן, וַאֲסוּרִין בִּנְעִילַת הַסַּנְדָּל מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן.

ב. **תִּינוֹקוֹת** סָמוּךְ לְפִרְקָן - מְחַנְּכִין אוֹתָן בִּפְנֵי שָׁנָה וּבִפְנֵי שְׁתַּיִם, בִּשְׁבִיל שֶׁיְּהוּ רְגִילִין בְּמִצְוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא הָיָה מַפְטִיר בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, בִּשְׁבִיל תִּינוֹקוֹת שֶׁיַּאֲכִילוּם אֲבוֹתֵיהֶם. מַעֲשֶׂה בְּשַׁמַּאי הַזָּקֵן שֶׁלֹּא רָצָה לְהַאֲכִיל אֶת בְּנוֹ, וְנָדְרוּ עָלָיו חֲכָמִים וְהֶאֱכִילָהוּ בְּיָדוֹ.

ג. **הָאוֹכֵל** בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כַּכּוֹתֶבֶת הַגַּפָּה, כָּמוֹהָ, וּכְנַרְעִינָתָהּ שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - חַיָּב. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֲפִלּוּ בְּכוֹתֶבֶת [ט]הַנִּמְרִית[י]. אָכַל עֶלֶה קְנִים, עֶלֶה גְּפָנִים, עֶלֶה תְּאֵנִים, וְעֶלֶה חֲרוּבִין, וְכָל דָּבָר שֶׁאֵין רָאוּי לַאֲכִילָה - פָּטוּר. עֶלֶה חַזָּרִים, עֶלֶה כִּרְשִׁין, עֶלֶה בְּצָלִים, עֶלֶה יָרָקוֹת, וְכָל דָּבָר שֶׁרָאוּי לַאֲכִילָה - חַיָּב.

ד. **אָכַל** וְחָזַר וְאָכַל, וְחָזַר וְאָכַל, אִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס - מִצְטָרְפִין. וְאִם לָאו - אֵין מִצְטָרְפִין. שָׁתָה, וְחָזַר וְשָׁתָה,

---

ט. מוּגָּה עַל פִּי הַיְרוּשַׁלְמִי. י. מָקוֹם הוּא בְּאֶרֶץ מוֹאָב, וְהַכּוֹתֶבֶת הַבָּאָה מִשָּׁם אֵינָהּ גְּדוֹלָה כְּמוֹ הַכּוֹתֶבֶת שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְחָזַר וְשָׁתָה, אִם יֵשׁ מִתְחַלַּת שְׁתִיָּה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף שְׁתִיָּה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס - מִצְטָרְפִין, וְאִם לָאו - אֵין מִצְטָרְפִין. כְּשֵׁם שֶׁאֲכִילָה בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס, כָּךְ שְׁתִיָּה בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס, הַשּׁוֹתֶה צִיר וּמוֹרְיָס - פָּטוּר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כַּמָּה יִשְׁתֶּה וְיִהְא חַיָּב? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: רְבִיעִית. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מְלֹא לֶגְמָיו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: כִּמְלֹא לֶגְמָיו. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר: כְּדֵי גְמִיעָה.

ה. **מִי** שֶׁאֲחָזוֹ בּוּלְמוֹס - מַאֲכִילִין אוֹתוֹ הַקַּל הַקַּל. כֵּיצַד? הָיוּ לְפָנָיו טֶבֶל וּשְׁבִיעִית - מַאֲכִילִין אוֹתוֹ שְׁבִיעִית. טֶבֶל וּנְבֵלָה - מַאֲכִילִין אוֹתוֹ נְבֵלָה. טֶבֶל וּתְרוּמָה - מַאֲכִילִין אוֹתוֹ תְּרוּמָה. תְּרוּמָה וּשְׁבִיעִית - מַאֲכִילִין אוֹתוֹ שְׁבִיעִית, עַד שֶׁיֵּאוֹרוּ עֵינָיו, מִנַּיִן הָיוּ יוֹדְעִין שֶׁיֵּאוֹרוּ עֵינָיו? כְּדֵי שֶׁיַּכִּיר בֵּין יָפֶה לְרַע.

ו. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: עֲבָרָה שֶׁהֲרִיחָה שְׁבִיעִית - תּוֹחֲבִין לָהּ בְּכוּשׁ. הֲרִיחָה תְּרוּמָה - תּוֹחֲבִין לָהּ בְּכוּשׁ. לֹא יִנְעוֹל אָדָם מִנְעָל מְסֻמָּר וְיִטַּיֵּל בְּתוֹךְ הַבַּיִת, אֲפִלּוּ מִמִּטָּה לְמִטָּה; דִּבְרֵי רַבִּי. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר מַתִּיר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם הָיוּ יָדָיו מְלֻכְלָכוֹת בְּטִיט וּבְצוֹאָה - מְרִיחָן בְּמַיִם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטָּנְפוּ בֵּלָיו. הָיָה הוֹלֵךְ לְהַקְבִּיל פְּנֵי אָבִיו, פְּנֵי רַבּוֹ, פְּנֵי תַּלְמִידוֹ - עוֹבֵר כְּדַרְכּוֹ, אֲפִלּוּ עַד צַוָּארוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

ז. **הַזָּבִין** וְהַזָּבוֹת - טוֹבְלִין בְּלֵילֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים. הַנִּדּוֹת וְהַיּוֹלְדוֹת - טוֹבְלוֹת כְּדַרְכָּן בְּלֵילֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים. בַּעֲלֵי קְרָיִין - טוֹבְלִין כְּדַרְכָּן בְּלֵילֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה לֹא יִטְבֹּל אָדָם עַד שֶׁתֶּחֱשַׁךְ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כֹּהֲנִים טוֹבְלִין כְּדַרְכָּן עִם חֲשֵׁכָה, כְּדֵי שֶׁיֹּאכְלוּ בַּתְּרוּמָה לָעֶרֶב.

ח. **חַטָּאת** וְאָשָׁם וַדַּאי מְכַפְּרִין עַל מַה שֶּׁפָּתוּב בַּתּוֹרָה. מִיתָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפְּרִין עִם הַתְּשׁוּבָה, תְּשׁוּבָה מְכַפֶּרֶת עַל עֲבֵרוֹת קַלּוֹת, עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה, חוּץ מִ"לֹא תַעֲשֶׂה" (שְׁמוֹת כ, ז) . וְאֵלּוּ הֵן עֲבֵרוֹת חֲמוּרוֹת: כְּרִיתוּת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין, וְ'לֹא תַעֲשֶׂה' עִמָּהֶן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁהוּא מִ'לֹא תַעֲשֶׂה' וּלְמַטָּה - תְּשׁוּבָה מְכַפֶּרֶת. וְכָל שֶׁהוּא מִ'לֹא תַעֲשֶׂה' וּלְמַעְלָה, וְ'לֹא תַעֲשֶׂה' עִמָּהֶן - תְּשׁוּבָה תּוֹלָה, וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר.

ט. **רַבִּי** יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, אַרְבָּעָה חִלּוּקֵי כַּפָּרָה הֵן: עָבַר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה - אֵין זָז מִמְּקוֹמוֹ עַד שֶׁמּוֹחֲלִין לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה ג, יד): "שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים אֶרְפָּא מְשׁוּבוֹתֵיכֶם"; עָבַר עַל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה - תְּשׁוּבָה תּוֹלָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא טז, ל): "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם" וְגוֹ'. עָבַר עַל כְּרִיתוּת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין, מֵזִיד וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה - תְּשׁוּבָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים תּוֹלִין, וְיִסּוּרִין שֶׁבִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה מְמָרְקִין, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים פט, לג):

"וּפָקַדְתִּי בְשִׁבְטֵ֥י פִשְׁעָ֑ם" וְגוֹ'. אֲבָל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּל בּוֹ שֵׁם שָׁמַיִם מְזִיד, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה - אֵין כֹּחַ בִּתְשׁוּבָה לִתְלוֹת, וְלֹא בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לְכַפֵּר, אֶלָּא תְּשׁוּבָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפְּרִין שְׁלִישׁ, וְיִסּוּרִין מְכַפְּרִין שְׁלִישׁ, וּמִיתָה מְמָרֶקֶת עִם הַיִּסּוּרִין, וְעַל זֶה נֶאֱמַר (יְשַׁעְיָה כב, יד): "אִם יְכֻפַּר הֶעָוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תְּמֻתוּן", מְלַמֵּד שֶׁיּוֹם הַמִּיתָה מְמָרֵק.

י. **חַטַּאת** אָשָׁם וּמִיתָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים - בֶּן אֵין מְכַפְּרִין, אֶלָּא עִם הַתְּשׁוּבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כג, כז): "אַךְ בֶּעָשׂוֹר" וְגוֹ', אִם שָׁב - מְתֻכַּפֵּר לוֹ, וְאִם לָאו - אֵין מִתְכַּפֵּר לוֹ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר (שְׁמוֹת לד, ז): "וְנַקֵּה" - 'מְנַקֶּה הוּא לַשָּׁבִים וְאֵין מְנַקֶּה לְשֶׁאֵינָם שָׁבִים'. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִיתָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפְּרִין עִם הַתְּשׁוּבָה רַבִּי אוֹמֵר: יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר בְּלֹא תְּשׁוּבָה, וְיוֹם הַמִּיתָה הֲרֵי הוּא כִּתְשׁוּבָה.

יא. **כָּל** הַמְזַבֶּה אֶת הָרַבִּים - אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲבוֹר עֲבֵרָה, שֶׁלֹּא יְהוּ תַּלְמִידָיו נוֹחֲלִין אֶת הָעוֹלָם, וְהוּא יוֹרֵד לִשְׁאוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים טז, י): "כִּי לֹא תַעֲזֹב נַפְשִׁי לִשְׁאוֹל" וְגוֹ'. וְכָל הַמַּחְטִיא אֶת הָרַבִּים - אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, שֶׁלֹּא יְהוּ תַּלְמִידָיו יוֹרְדִין לִשְׁאוֹל, וְהוּא נוֹחֵל אֶת הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי כח, יז): "אָדָם עָשֻׁק בְּדַם נָפֶשׁ" וְגוֹ'; מְגַלְגְּלִין זְכוּת עַל יְדֵי זַבַּאי לַעֲמֹד הֵימֶנּוּ פָּרְשִׁיּוֹת שֶׁל זְכוּת הָרַבִּים הָרְאוּיוֹת לַעֲמֹד הֵימֶנּוּ. וְחוֹבָה עַל יְדֵי חַיָּב לַעֲמֹד פָּרְשִׁיּוֹת שֶׁל חוֹבָה הָרְאוּיוֹת לַעֲמֹד הֵימֶנּוּ.

יב. **מְפַרְסְמִין** אֶת הַחֲנִפִּין מִפְּנֵי חִלּוּל הַשֵּׁם, שֶׁנֶּאֱמַר (יְחֶזְקֵאל ג, ב): "וּבְשׁוּב צַדִּיק מִצִּדְקוֹ וְעָשָׂה עָוֶל וְנָתַתִּי מִכְשׁוֹל לְפָנָיו הוּא יָמוּת", לְפַרְסְמוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: חוֹטֵא אָדָם פַּעַם, שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ - מוֹחֲלִין לוֹ. אַרְבַּע - אֵין מוֹחֲלִין לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לד, ז): "נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה"; עַד כָּאן מְנַקֶּה, מִכָּאן וָאֵילָךְ - אֵין מְנַקֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר (עָמוֹס ב, א): "כֹּה אָמַר ה' עַל שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל" וְגוֹ', וְאוֹמֵר (אִיּוֹב לג, כט): "הֵן כָּל אֵלֶּה יִפְעַל אֵל פַּעֲמַיִם שָׁלֹשׁ" וְגוֹ'. וְאוֹמֵר (מִשְׁלֵי כה, יז): "הַקַּר רַגְלְךָ מִבֵּית רֵעֶךָ" וְגוֹ'.

יג. **מִצְוַת** וִדּוּי עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים עִם חֲשֵׁכָה, אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים: מִתְוַדֶּה אָדָם כְּדֶם שֶׁיֹּאכַל וְיִשְׁתֶּה, שֶׁמָּא תִּטְרֵף דַּעְתּוֹ קֹדֶם אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִתְוַדָּה קֹדֶם שֶׁאָכַל וְשָׁתָה - צָרִיךְ שֶׁיִּתְוַדֶּה לְאַחַר אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁמָּא אֵרַע דָּבָר קַלְקָלָה בַּסְּעוּדָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִתְוַדָּה לְאַחַר שֶׁאָכַל וְשָׁתָה - צָרִיךְ שֶׁיִּתְוַדֶּה עַרְבִית. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִתְוַדָּה עַרְבִית - צָרִיךְ שֶׁיִּתְוַדֶּה שַׁחֲרִית, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִתְוַדָּה שַׁחֲרִית - צָרִיךְ שֶׁיִּתְוַדֶּה בְּמוּסָף. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִתְוַדָּה בְּמוּסָף - צָרִיךְ שֶׁיִּתְוַדֶּה בְּמִנְחָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִתְוַדָּה בְּמִנְחָה - צָרִיךְ שֶׁיִּתְוַדֶּה בִּנְעִילָה. שֶׁמָּא יֵאָרַע בּוֹ דָּבָר קַלְקָלָה, כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ.

יד. **הֵיכָן** הוּא אוֹמְרוֹ? בַּתְּפִלָּה. וְהָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה - אוֹמְרָהּ בָּרְבִיעִית. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע וְחוֹתֵם

בְּוִדּוּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע. וְאִם רָצָה לַחְתֹּם בְּוִדּוּי - חוֹתֵם. וְצָרִיךְ לִפְרֹט אֶת הַחֵטְא; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לב, לא): "אָנָּא חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה" וְגוֹ'. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵין צָרִיךְ, אִם בֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר "וְיַעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב"? אֶלָּא כָּךְ אָמַר הַמָּקוֹם: מִי גָרַם לָהֶם שֶׁיַּעֲשׂוּ לָהֶם? אֱלֹהֵי זָהָב! - אֲנִי הוּא שֶׁהִרְבֵּיתִי לָהֶם זָהָב.

מז. **דְּבָרִים** שֶׁהִתְוַדָּה עֲלֵיהֶן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁעָבַר - אֵין צָרִיךְ לְהִתְוַדּוֹת עֲלֵיהֶן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים הַבָּא, אֶלָּא אִם בֵּן עָשָׂה כְּנֶגְדָּן, עָבַר עֲלֵיהֶן - צָרִיךְ שֶׁיִּתְוַדֶּה עֲלֵיהֶן, לֹא עָבַר עֲלֵיהֶן וְהִתְוַדָּה עֲלֵיהֶן, עַל זֶה נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי כו, יא): "כְּכֶלֶב שָׁב עַל קֵאוֹ" וְגוֹ'. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים נא, ה): "כִּי פְשָׁעַי אֲנִי אֵדָע" וְגוֹ'. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: חָמֵר בְּשָׂעִיר שֶׁאֵין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְחָמֵר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאֵין בְּשָׂעִיר, שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר בְּלֹא שָׂעִיר, וְשָׂעִיר אֵין מְכַפֵּר אֶלָּא עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים. חָמֵר בְּשָׂעִיר שֶׁהַשָּׂעִיר מְכַפֵּר מִיָּד, וְיוֹם הַכִּפּוּרִים עִם חֲשֵׁכָה.

מַסֶּכֶת סֻכָּה

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **סֻכָּה** שֶׁהִיא גְּבוֹהָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה - פְּסוּלָה,
וְרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר עַד אַרְבָּעִים וַחֲמִשִּׁים אַמָּה.
אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּהִילְנִי הַמַּלְכָּה בְּלוּד, שֶׁהָיְתָה
סֻכָּתָהּ גְּבוֹהָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה, וְהָיוּ זְקֵנִים נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין בָּהּ,
וְלֹא אָמְרוּ לָהּ דָּבָר, אָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁם רְאָיָה? אִשָּׁה הָיְתָה
וּפְטוּרָה מִן הַסֻּכָּה. אָמַר לָהֶם: וַהֲלֹא שִׁבְעָה בָּנִים הָיוּ לָהּ!
וְעוֹד, כָּל מַעֲשֶׂיהָ לֹא עָשְׂתָה אֶלָּא עַל פִּי חֲכָמִים.

ב. **סֻכָּה** שֶׁחַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ - פְּסוּלָה, בַּמֶּה דְּבָרִים
אֲמוּרִים? מִלְמַעְלָה, אֲבָל מִן הַצְּדָדִין, אֲפִלּוּ כֻּלָּהּ
מִלֹּאָה חַמָּה - כְּשֵׁרָה. מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ חַמָּתָהּ מֻחֶמֶת סִכּוּךְ,
וְלֹא מֻחֶמֶת דְּפָנוֹת. רַבִּי יֹאשִׁיָּה אוֹמֵר: אַף מֻחֶמֶת דְּפָנוֹת.
סִכֵּךְ עַל גַּבֵּי מִטָּה, וְעַל גַּבֵּי אִילָן שֶׁהֵן גְּבוֹהִים עֶשְׂרָה טְפָחִים,
אִם הָיְתָה צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ - כְּשֵׁרָה. וְאִם לָאו -
פְּסוּלָה. סֻכַּת רַקְבַּ"שׁ: סֻכַּת רוֹעִים, סֻכַּת קַיָּצִים, סֻכַּת
בְּרֻנְנִין, סֻכַּת שׁוֹמְרֵי פֵּרוֹת, סֻכָּה מִכָּל מָקוֹם - כְּשֵׁרָה,
וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא מְסֻכֶּכֶת כְּהִלְכָתָהּ. סִכְּכָהּ כְּהִלְכָתָהּ, וְעִטְּרָהּ

בַּקְּרָמִים וּסְדִינִין הַמְּצוּיָרִין, וְתָלָה בָּהּ אֱגוֹזִין, שְׁקֵדִין, אֲפַרְסְקִין וְרִמּוֹנִים, פַּרְכִילֵי עֲנָבִים וַעֲטָרוֹת שֶׁל שִׁבֳּלִין, יֵינוֹת שְׁמָנִים וּסְלָתוֹת - אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן עַד מוֹצָאֵי יוֹם-טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חָג, וְאִם הִתְנָה עֲלֵיהֶן - הַכֹּל לְפִי תְּנָאוֹ.

ג. **סֻכָּה** בַּחֲבָלִים, וּבִפְקִיעֵי עָמִיר - כְּשֵׁרָה, סֻכָּה בְּהוֹצָנֵי פִּשְׁתָּן - כְּשֵׁרָה. בַּאֲנִיצֵי פִּשְׁתָּן - פְּסוּלָה. בַּקָּנִים וּבַהוֹקָרָנִים - כְּשֵׁרָה, אַף עַל פִּי שֶׁדִּבְקָן זֶה בָּזֶה - כְּשֵׁרָה. סוֹכֵי תְּאֵנִים וּבָהֶן תְּאֵנִים, פַּרְכִילִין וּבָהֶן עֲנָבִים, קָשִׁין וּבָהֶן שִׁבֳּלִים, מַכְבֵּדוֹת וּבָהֶן תְּמָרִים, כֵּן: אִם פְּסֹלֶת מְרֻבָּה עַל הָאוֹכְלִין - כְּשֵׁרָה וְאִם לָאו - פְּסוּלָה. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: עַד שֶׁיִּהְיֶה קַשִּׁין מְרֻבִּין עַל הַיָּדוֹת וְעַל הָאוֹכְלִין. סֻכָּה בִּבְלָאֵי כֵלִים - פְּסוּלָה. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר.

ד. **סֻכָּה** בִּנְסָרִים שֶׁל אֶרֶז, שֶׁאֵין בָּהֶם אַרְבָּעָה - דִּבְרֵי הַכֹּל כְּשֵׁרָה. יֵשׁ בָּהֶן אַרְבָּעָה - רַבִּי מֵאִיר פּוֹסֵל, וְרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה שֶׁהֵבִיאוּ נְסָרִים שֶׁהָיָה בָּהֶן אַרְבָּעָה, וְסִכְּכוּ עַל גַּבֵּי מִרְפֶּסֶת, וְיָשַׁבְנוּ תַּחְתֵּיהֶן, אָמְרוּ לוֹ: מִשֶּׁם רְאָיָה? אֵין שְׁעַת הַסַּכָּנָה רְאָיָה, אֲבָל הַכֹּל מוֹדִים, שֶׁאִם יֵשׁ בַּנֶּסֶר אַרְבָּעָה טְפָחִים, שֶׁיְּהֵא בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ כְּמִלּוֹאוֹ. תָּלָה בָּהּ אֱגוֹזִים, אַפַּרְסְקָאוֹת, וְרִמּוֹנִים, וּגְלוּסְקָאוֹת, פַּרְכִילֵי עֲנָבִים וַעֲטָרוֹת שֶׁל שִׁבֳּלִים - כְּשֵׁרָה. לֹא יֹאכַל מֵהֶן אֶפְלוּ בְּיוֹם-טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חָג, וְאִם הִתְנָה עֲלֵיהֶן שֶׁיֹּאכַל מֵהֶן בֶּחָג - מֻתָּר.

ה. **חָצֵר** גְּרוֹלָה שֶׁמְּקֻפֶּלֶת עַמּוּדִין - הֲרֵי עַמּוּדִין כִּדְפָנוֹת.
עוֹשֶׂה אָדָם אֶת חֲבֵרוֹ דִּפְּן כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל וְיִשְׁתֶּה וְשֶׁיִּישַׁן, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאָדָם זוֹקֵף אֶת הַמִּטָּה וּפוֹרֵס עָלֶיהָ סָדִין, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּבָּנֵם הַחַמָּה, לֹא עַל הָאוֹכָלִים וְלֹא עַל הַמֵּת. מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁאֵין עוֹשִׂין אֹהֶל אַרְעַי בַּתְּחִלָּה בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת, לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא לְהוֹסִיף, שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אֵין מוֹסִיפִין בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מוֹסִיפִין בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם-טוֹב. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁשָּׁבַת בַּגְּלִיל הָעֶלְיוֹן בְּסֻכָּה שֶׁל יוֹחָנָן בְּרַבִּי אִלְעַי בְּקֵסָרִי, וְאָמְרִי לָהּ בְּקֵיסָרִין, וְהִגִּיעָה חַמָּה לַסֻּכָּה, אָמַר לוֹ: מַהוּ שֶׁאֶפְרוֹס עָלֶיהָ סָדִין? אָמַר לוֹ: אֵין לְךָ כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הֶעֱמִיד מִמֶּנּוּ שׁוֹפֵט. הִגִּיעָה חַמָּה לַחֲצִי הַסֻּכָּה, אָמַר לוֹ: מַהוּ שֶׁאֶפְרוֹס עָלֶיהָ סָדִין? אָמַר לוֹ: אֵין לְךָ כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יָצְאוּ מִמֶּנּוּ נְבִיאִים, שֶׁבֶט יְהוּדָה וּבִנְיָמִין הֶעֱמִידוּ מְלָכִים, עַל פִּי נְבִיאִים. הִגִּיעָה חַמָּה לְמַרְגְּלוֹתָיו שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, נָטַל יוֹחָנָן סָדִין וּפֵרַשׂ עָלָיהָ, הִפְשִׁיל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר טַלִּיתוֹ לַאֲחוֹרָיו, וְיָרַד, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִפְלִיגוֹ בִּדְבָרִים, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא אָמַר דָּבָר שֶׁלֹּא שָׁמַע מִפִּי רַבּוֹ לְעוֹלָם.

ו. **הָעוֹשֶׂה** סֻכָּתוֹ כִּמִּין צְרִיף, אוֹ שֶׁסְּמָכָהּ אֶל הַכֹּתֶל, מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁאִם הִגְבִּיהַּ מִן הַקַּרְקַע טֶפַח, אוֹ שֶׁהִפְלִיגָהּ מִן הַכֹּתֶל טֶפַח - שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה.

ז. **מַחֲצֶלֶת** שֶׁל שִׁיפָה וְשֶׁל גֶּמִי גְּדוֹלָה - מְסַפְּכִין בָּהּ. קְטַנָּה - אֵין מְסַפְּכִין בָּהּ. שֶׁל קָנִים וְשֶׁל חָלָף[א], גְּדוֹלָה - מְסַפְּכִין בָּהּ. אֲרֻכָּה - אֵין מְסַפְּכִין בָּהּ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אָמַר מִשֵּׁם אָבִיו: אֶחָד זוֹ וְאֶחָד זוֹ - מְסַפְּכִין בָּהּ, וְכֵן הָיָה רַבִּי הוֹסָא אוֹמֵר כִּדְבָרָיו.

ח. **סִפֵּךְ** עַל גַּבֵּי עֲגָלָה שֶׁהִיא גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה אוֹ בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה, רַבָּן גַּמְלִיאֵל פּוֹסֵל וְרַבִּי עֲקִיבָא מַכְשִׁיר. מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהָיוּ בָּאִין בַּסְּפִינָה, עָמַד רַבִּי עֲקִיבָא וְעָשָׂה סֻכָּה בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה, לְמָחָר נָשְׁבָה הָרוּחַ וַעֲקָרַתָּהּ, אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: עֲקִיבָא! הֵיכָן סֻכָּתְךָ? רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי: הַיָּשֵׁן תַּחַת הָעֲגָלָה כְּיָשֵׁן תַּחַת הַמִּטָּה.

ט. **הֶעֱמִיד** אַרְבַּע קוֹרוֹת וְסִפֵּךְ עַל גַּבֵּיהֶן, רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר: רוֹאִין אוֹתָן, כָּל שֶׁיַּחְקְקוּ וְיַחְלְקוּ, וְיֵשׁ בָּהֶן טֶפַח לְכָאן, וְטֶפַח לְכָאן - נִדּוֹן מִשּׁוּם דְּיוֹמָד, שֶׁהָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: דְּיוֹמְדֵי סֻכָּה טֶפַח. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: שְׁתַּיִם כְּהִלְכָתָן, שְׁלִישִׁית אֲפִלּוּ טֶפַח. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ כְּהִלְכָתָן, וּרְבִיעִית אֲפִלּוּ טֶפַח. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: שְׁתַּיִם בִּידֵי אָדָם, וְאַחַת בָּאִילָן - כְּשֵׁרָה, וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם-טוֹב.

א. מִין עֲרָבָה שֶׁקּוֹלְעִים וְסוֹרְגִים מִמֶּנָּה מַחֲצָלָאוֹת.

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. **שְׁלוּחֵי** מִצְוָה - פְּטוּרִין מִן הַסֻּכָּה, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: אֵין שִׁבְחוֹ שֶׁל אָדָם לְהַנִּיחַ אֶת בֵּיתוֹ בָּרֶגֶל. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אִלְעַי, שֶׁהָלַךְ לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר רַבּוֹ בְּלוּד, בָּרֶגֶל. אָמַר לוֹ? מַה זֶּה אִלְעַי? אֵינְךָ מִשּׁוּבְתֵי רֶגֶל? שֶׁהָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מְשַׁבֵּחַ אֲנִי אֶת הָעֲצָלָנִים, שֶׁאֵין יוֹצְאִין מִבָּתֵּיהֶם בָּרֶגֶל, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים טז, יד): "וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ".

ב. **חוֹלִין** וּמְשַׁמְּשֵׁיהֶן - פְּטוּרִין מִן הַסֻּכָּה. וְלֹא חוֹלֶה מְסֻכָּן, אֶלָּא אֲפִלּוּ חָשׁ בְּרֹאשׁוֹ, אֲפִלּוּ חָשׁ בְּעֵינָיו. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: פַּעַם חָשְׁתִּי בְּעֵינַי בְּקֵיסָרִין, וְהִתִּיר לִי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי לִישָׁן, אֲנִי וּמְשַׁמְּשַׁי, חוּץ לַסֻּכָּה. אָמַר רַבִּי: כְּשֶׁהָיִינוּ בָּאִין אֲנִי וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי צָדוֹק אֵצֶל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְבֵית שְׁעָרִים, וְהָיִינוּ אוֹכְלִים תְּאֵנִים וַעֲנָבִים חוּץ לַסֻּכָּה. וְכֵן הָיָה רַבִּי אוֹמֵר: כָּל סֻכָּה שֶׁאֵין בָּהּ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת - פְּסוּלָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מַחֲזִיקֶת אֶלָּא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ בְּלֵבַד - כְּשֵׁרָה. מַעֲשֶׂה בְּאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהָיוּ מְשַׁלְשְׁלִין מִטּוֹתֵיהֶן בְּחַלּוֹנוֹת שֶׁגְּבוֹהִין עֲשָׂרָה, וּמְסַבְּכִין עַל גַּבֵּיהֶם וְיֹשְׁנִים תַּחְתֵּיהֶן, פְּסָל הַיּוֹצֵא חוּץ לַסֻּכָּה - נִדּוֹן כְּסֻכָּה.

ג. **שׁוֹמְרֵי** הָעִיר בַּיּוֹם - פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה בַּיּוֹם, וְחַיָּבִין בַּלַּיְלָה. שׁוֹמְרֵי הָעִיר בַּלַּיְלָה - פְּטוּרִין מִן הַסֻּכָּה

בַּלַּיְלָה, וְחַיָּבִין בַּיּוֹם. שׁוֹמְרֵי הָעִיר בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה - פְּטוּרִין מִן הַסֻּכָּה בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. הוֹלְכֵי דְּרָכִים - פְּטוּרִין בַּיּוֹם וְחַיָּבִין בַּלַּיְלָה. שׁוֹמְרֵי גַּנּוֹת וּפַרְדֵּסִין - פְּטוּרִים בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. אוֹכְלִין אֲבִילַת עֲרַאי חוּץ לַסֻּכָּה, וְאֵין יְשֵׁנִים שֵׁינַת עֲרַאי חוּץ לַסֻּכָּה. אָמַר רַבִּי: כְּשֶׁהָיִינוּ בָּאִין, אֲנִי וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק, אֵצֶל רַבִּי יוֹחָנָן לְבֵית שְׁעָרִים, וְהָיִינוּ אוֹכְלִים תְּאֵנִים וַעֲנָבִים חוּץ לַסֻּכָּה, וְכֵן הָיָה רַבִּי אוֹמֵר: כָּל סֻכָּה שֶׁאֵין בָּהּ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת - פְּסוּלָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מַחֲזִקֶת אֶלָּא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ בְּלִבַּד - כְּשֵׁרָה. מַעֲשֶׂה בְּאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהָיוּ מְשַׁלְשְׁלִין מִטּוֹתֵיהֶן בַּחַלּוֹנוֹת שֶׁגְּבוֹהִין עֲשָׂרָה, וּמְסַכְּכִין עַל גַּבֵּיהֶם, וְיוֹשְׁנִים תַּחְתֵּיהֶם.

ד. **אָמַר** רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק: כְּשֶׁהָיִיתִי לָמֵד תּוֹרָה אֵצֶל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן הַחוֹרָנִי, רָאִיתִי, שֶׁהָיָה אוֹכֵל פַּת חַרְבָּה בְּמֶלַח בִּשְׁנֵי בַצֹּרֶת, בָּאתִי וְהוֹדַעְתִּי אֶת אַבָּא, אָמַר לִי: לֵךְ וֶאֱמֹר לוֹ, חָבִית נְקוּבָה הָיְתָה אֶלָּא שֶׁסְּתָמוּהָ שְׁמָרִים, וְאַף עַל פִּי שֶׁתַּלְמִיד שַׁמַּאי הָיָה - כָּל מַעֲשָׂיו לֹא עָשָׂה אֶלָּא כְּדִבְרֵי בֵית הִלֵּל, לְעוֹלָם הֲלָכָה כְּבֵית הִלֵּל, וְהָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת כְּדִבְרֵי בֵית שַׁמַּאי - עוֹשֶׂה, מִקּוֹלֵי בֵית שַׁמַּאי וּמִקּוֹלֵי בֵית הִלֵּל - רָשָׁע. מֵחוּמְרֵי בֵית שַׁמַּאי וּמֵחוּמְרֵי בֵית הִלֵּל - עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר (קֹהֶלֶת ב, יד): "הַכְּסִיל בַּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ", אֶלָּא כְּדִבְרֵי בֵית שַׁמַּאי, כְּקוּלֵיהֶן וּכְחוּמְרֵיהֶן, אוֹ כְּדִבְרֵי בֵית הִלֵּל כְּקוּלֵיהֶן וּכְחוּמְרֵיהֶן.

ה. הָיָה אוֹכֵל בַּסֻּכָּה וְיָרְדוּ עָלָיו גְּשָׁמִים, וְהָלַךְ לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁפָּסְקוּ הַגְּשָׁמִים - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לַחֲזוֹר עַד שֶׁיִּגְמֹר סְעֻדָּתוֹ. הָיָה יָשֵׁן בַּסֻּכָּה וְיָרְדוּ עָלָיו גְּשָׁמִים, וְהָלַךְ לוֹ - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לַחֲזוֹר עַד שֶׁיֵּאוֹר.

ו. **מִפְּנֵי** אַרְבָּעָה דְּבָרִים מְאוֹרוֹת לוֹקִין: מִפְּנֵי כוֹתְבֵי פְּלַסְתֵּר, וּמְעִידֵי עֵדוּת שֶׁקֶר, וּמִפְּנֵי מְגַדְּלֵי בְהֵמָה דַּקָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמִפְּנֵי קוֹצְצֵי אִילָנוֹת טוֹבוֹת. וּמִפְּנֵי אַרְבָּעָה דְּבָרִים נִכְסֵי בַּעֲלֵי בָּתִּים יִשְׂרָאֵל נִמְסָרִין לַמַּלְכוּת: מִפְּנֵי כוֹבְשֵׁי שְׁטָרוֹת פְּרוּעִין, וּמִפְּנֵי מַלְוֵי בְּרִבִּית, וּמִפְּנֵי שֶׁפּוֹסְקִין צְדָקָה בָּרַבִּים וְאֵין נוֹתְנִין, וּמִפְּנֵי שֶׁסִּפֵּק לִמְחוֹת וְאֵין מְמַחִין.

ז. **בִּזְמַן** שֶׁהַמְּאוֹרוֹת לוֹקִין - סִימָן רַע לָעוֹלָם. מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁבָּנָה פַּלְטֵרִין וְשִׁכְלְלָם, וְהִתְקִין סְעוּדָה לַעֲבָדָיו, וְהִנִּיחַ פֶּנֶס לִפְנֵיהֶם. כָּעַס עֲלֵיהֶן, וְאָמַר לְעַבְדּוֹ: טוֹל הַנֵּר מִפְּנֵיהֶן, וְנִמְצְאוּ בָּלִין יוֹשְׁבִין בַּחֲשֵׁכָה. הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בִּזְמַן שֶׁהַמְּאוֹרוֹת לוֹקִין - סִימָן רַע לְשׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁמְּלַמְּדִין בְּמַכּוֹת. מָשָׁל לְסוֹפֵר שֶׁנִּכְנַס לְבֵית הַסֵּפֶר, וְאָמַר: הָבִיאוּ לִי רְצוּעָה! מִי הוּא הוֹאֵג? מִי שֶׁלָּמוּד לִהְיוֹת לוֹקֶה. בִּזְמַן שֶׁהַחַמָּה לוֹקָה - סִימָן רַע לָעַכּוּ״ם, לְבָנָה לוֹקָה - סִימָן רַע לְשׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָעַכּוּ״ם מוֹנִין לַחַמָּה וְיִשְׂרָאֵל מוֹנִין לַלְּבָנָה. בִּזְמַן שֶׁזּוֹקָה בַּמִּזְרָח - סִימָן רַע לְיוֹשְׁבֵי מִזְרָח. בַּמַּעֲרָב - סִימָן רַע לְיוֹשְׁבֵי מַעֲרָב. בְּאֶמְצַע רָקִיעַ - סִימָן רַע לְכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, בִּזְמַן שֶׁנֶּהְפְּכוּ זִיוָהּ בְּמִין

דָּם - פֶּרְעָנוּת שֶׁל חֶרֶב בָּא לָעוֹלָם! לִשְׁלַק - חִצֵּי רָעָב בָּא לָעוֹלָם. לָזוֹ וְלָזוֹ - חִצֵּי חֶרֶב וְחִצֵּי רָעָב בָּאִין לָעוֹלָם. בִּבְנִיסָתָן - פֶּרְעָנוּת שׁוֹהָה לָבוֹא בָּעוֹלָם, בִּיצִיאָתָן - פֶּרְעָנוּת מְמַהֶרֶת לָבֹא בָּעוֹלָם, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: חִלּוּף הַדְּבָרִים, וְאֵין לְךָ כָּל אָמָּה וְאָמָּה שֶׁלּוֹקָה שֶׁאֵין אֱלוֹהַּ שֶׁלָּהּ לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב, יב): "וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים" וְגוֹ'; בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עֲסוּקִין בַּתּוֹרָה - אֵין הוֹאֲגִין מִכָּל, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה י, ב): "כֹּה אָמַר ה' אֶל דֶּרֶךְ הַגּוֹיִם אַל תִּלְמָדוּ" וְגוֹ'.

ח. **לוּלָב** כָּפוּף, כָּווּץ, סָדוּק, עָקֹם, הוֹמֶה לְמַגָּל - פָּסוּל. חָרוּת - פָּסוּל. הוֹמֶה לְחָרוּת - כָּשֵׁר. עַרְבֵי נַחַל, אֵין לִי אֶלָּא עַרְבֵי נַחַל, שֶׁל בַּעַל וְשֶׁל הָרִים מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "עַרְבֵי נַחַל" מִכָּל מָקוֹם, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר (וַיִּקְרָא כג, מ): "עַרְבֵי נַחַל"? פֵּרֵט לְצַפְצָפָה.

ט. **אֵיזֶהוּ** עֲרָבָה וְאֵיזֶהוּ צַפְצָפָה? עֲרָבָה - קָנֶה שֶׁלָּהּ אָדֹם, וְעָלֶה שֶׁלָּהּ מָשׁוּךְ, וּפִיָּהּ חָלָק. צַפְצָפָה - קָנֶה שֶׁלָּהּ לָבָן, וְעָלֶה שֶׁלָּהּ עָגוֹל, וּפִיָּהּ הוֹמֶה לְמַגָּל, הֲדַס וַעֲרָבָה שֶׁנִּקְטְמוּ רֹאשָׁן, וְעָלְתָה בָּהֶן תְּמָרוֹת, הָעוֹלוֹת מִתּוֹכָן - כְּשֵׁרוֹת, שִׁעוּר הֲדַס וַעֲרָבָה שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, וְלוּלָב אַרְבָּעָה טְפָחִים. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: בָּאַמָּה שֶׁל חֲמִשָּׁה טְפָחִים.

י. **אַרְבָּעָה** מִינִין הַלָּלוּ, כְּשֵׁם שֶׁאֵין פּוֹחֲתִין מֵהֶם, כָּךְ אֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם, לֹא מָצָא אֶתְרוֹג - לֹא יָבִיא, לֹא פָּרִישׁ וְלֹא רִמּוֹן, וְלֹא דָּבָר אַחֵר. הָיוּ כְּמוּשִׁין - כְּשֵׁרִין.

יְבֵשִׁין - פְּסוּלִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף אִם הָיוּ יְבֵשִׁין - כְּשֵׁרִין. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּאַנְשֵׁי כְּרַכִּין שֶׁהָיוּ מוֹרִישִׁין לוּלְבֵיהֶן לִבְנֵי בְּנֵיהֶן בִּשְׁעַת הַדְּחַק. אָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁם רְאָיָה? אֵין שְׁעַת הַדְּחַק רְאָיָה.

יא. **לוּלָב**, בֵּין אָגוּד בֵּין שֶׁאֵינוֹ אָגוּד - כָּשֵׁר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אָגוּד - כָּשֵׁר, וְשֶׁאֵינוֹ אָגוּד - פָּסוּל. לֹא יְאַגְּדֶנּוּ בְּיוֹם-טוֹב, אֲבָל נוֹטֵל הֵימֶנּוּ שַׁרְבִּיט וְאוֹגְדוֹ. אֵין אוֹגְדִין אֶת הַלּוּלָב אֶלָּא בְּמִינוֹ; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֲפִלּוּ בְּחוּט בְּמְשִׁיחָה. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מַעֲשֶׂה בְּיַקִּירֵי יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהָיוּ אוֹגְדִין אֶת לוּלְבֵיהֶן בְּגִימוֹנִיוֹת שֶׁל זָהָב. אָמְרוּ לוֹ: הֵם בְּמִינוֹ הָיוּ אוֹגְדִין אוֹתוֹ בְּמִינוֹ, מִפְּנֵי הַמַּטָּה.

יב. **אָמַר** רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי צָדוֹק: כָּךְ הָיָה מִנְהָגָן שֶׁל אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם - אָדָם יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ וְלוּלָבוֹ בְּיָדוֹ, קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל וְלוּלָבוֹ בְּיָדוֹ, קוֹרֵא בַּתּוֹרָה וְנוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו, מַנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע. הוֹלֵךְ לְבַקֵּר חוֹלִים וּלְנַחֵם אֲבֵלִים - לוּלָבוֹ בְּיָדוֹ. נִכְנַס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ - מְשַׁגֵּר לוּלָב בְּיַד בְּנוֹ, וּבְיַד עַבְדּוֹ, וּבְיַד שְׁלוּחוֹ.

יג. **אֵין** אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג בְּלוּלָבוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נְתָנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה. וּמַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, וְרַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁהָיוּ בָּאִין בִּסְפִינָה, וְלֹא הָיָה לוּלָב אֶלָּא לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל בִּלְבַד, שֶׁקִּבְּלוּ בְּאֶלֶף זוּז. נְטָלוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְיָצָא

בּוֹ, וּנְתָנוֹ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּמַתָּנָה. נִטְלוֹ רַבִּי יְהוּדָה וְיָצָא בּוֹ, וּנְתָנוֹ לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בְּמַתָּנָה. נִטְלוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְיָצָא בּוֹ, וּנְתָנוֹ בְּמַתָּנָה לְרַבִּי עֲקִיבָא וְיָצָא בּוֹ, וְהֶחֱזִירוֹ לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. **לוּלָב** הוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת בִּתְחִלָּתוֹ וַעֲרָבָה בְּסוֹפוֹ. פַּעַם אַחַת חָל שְׁבִיעִי שֶׁל עֲרָבָה בְּשַׁבָּת, וְהֵבִיאוּ מֶרְבִּיּוֹת שֶׁל עֲרָבָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְהִנִּיחוּם בָּעֲזָרָה, וְהִכִּירוּ בָּהֶם בַּיְתוֹסִין, וּנְטָלוּם, וּכְבָשׁוּם תַּחַת אֲבָנִים. לְמָחָר, הִכִּירוּ בָּהֶן עַמֵּי הָאָרֶץ, שְׁמָטוּם מִתַּחַת הָאֲבָנִים, וְהֵבִיאוּם הַכֹּהֲנִים וְזָקְפוּם בְּצִדֵּי הַמִּזְבֵּחַ, לְפִי שֶׁאֵין בַּיְתוֹסִין מוֹדִים שֶׁחִבּוּט עֲרָבָה הוֹחָה שַׁבָּת.

ב. **עֲרָבָה** - הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כג, מ): "וְעַרְבֵי נַחַל" - שְׁתַּיִם, אַחַת לַלּוּלָב וְאַחַת לַמִּזְבֵּחַ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: כָּךְ הָיוּ אוֹמְרִין: "לְיָהּ וָלָךְ מִזְבֵּחַ". רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק: שְׁמוֹנָה עָשָׂר יָמִים בַּשָּׁנָה יָחִיד גּוֹמֵר בָּהֶן אֶת הַהַלֵּל, וְאֵלּוּ הֵן: שְׁמוֹנַת יְמֵי הֶחָג, וּשְׁמוֹנַת יְמֵי הַחֲנֻכָּה, וְיוֹם-טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְיוֹם-טוֹב שֶׁל עֲצֶרֶת, וּבַגּוֹלָה עֶשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם, תִּשְׁעַת יְמֵי הֶחָג, וּשְׁמוֹנָה יְמֵי הַחֲנֻכָּה, וּשְׁנֵי יָמִים שֶׁל פֶּסַח, וּשְׁנֵי יָמִים שֶׁל עֲצֶרֶת.

ג. לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ ׳שַׁעַר הַמַּיִם׳? שֶׁבּוֹ מַכְנִיסִין צְלוֹחִית שֶׁל מַיִם שֶׁל נִסּוּךְ בֶּחָג. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: בּוֹ "מַיִם מְפַכִּים" (יְחֶזְקֵאל מז, ב) - מְלַמֵּד שֶׁמְּפַכְּפְּכִין וְיוֹצְאִין כְּמוֹ הַפַּךְ הַזֶּה, וַעֲתִידִין לִהְיוֹת יוֹצְאִין מִתַּחַת מִפְתַּן הַבַּיִת. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שָׁם מז, ג): "בְּצֵאת הָאִישׁ קָדִים וְקָו בְּיָדוֹ וַיָּמָד אֶלֶף בָּאַמָּה וַיַּעֲבִרֵנִי בַמַּיִם מֵי אָפְסִים" - מִכָּאן שֶׁמִּתָּר לַעֲבֹר עַד בִּרְכַּיִם. "וַיָּמָד אֶלֶף וַיַּעֲבִרֵנִי בְּמַיִם מֵי מָתְנָיִם" - מִכָּאן שֶׁמִּתָּר לַעֲבֹר עַד מָתְנַיִם. מִכָּאן וָאֵילָךְ: "וַיָּמָד אֶלֶף נַחַל אֲשֶׁר לֹא אוּכַל לַעֲבֹר". דָּבָר אַחֵר: מֵי בִּרְכַּיִם - שֶׁמִּתְבָּרְכִין וְהוֹלְכִין, יָכוֹל לֹא יַעַבְרֻנוּ בָּרֶגֶל אֲבָל יַעַבְרֻנוּ בְּסִיחוֹן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "כִּי נָאוּ הַמַּיִם מֵי שָׁחוּ", יָכוֹל לֹא יַעַבְרֻנוּ בְּסָחוּ אֲבָל יַעַבְרֻנוּ בִּסְפִינָה קְטַנָּה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "כִּי נָאוּ הַמַּיִם מֵי שָׁחוּ" - מִקְּשׁוּט. יָכוֹל לֹא יַעַבְרֻנוּ בִּסְפִינָה קְטַנָּה, אֲבָל יַעַבְרֻנוּ בִּסְפִינָה גְּדוֹלָה? תַּלְמוּד לוֹמַר (יְשַׁעְיָה לג, כא): "בַּל תֵּלֵךְ בּוֹ אֳנִי שַׁיִט". יָכוֹל לֹא יַעַבְרֻנוּ בִּסְפִינָה גְּדוֹלָה אֲבָל יַעַבְרֻנוּ בִּבוֹרְנִי גְּדוֹלָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְצִי אַדִּיר לֹא יַעַבְרֻנוּ". וְאוֹמֵר (זְכַרְיָה יד, ח): "וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מַיִם חַיִּים מִירוּשָׁלַיִם" וְגוֹ'. יָכוֹל יִתְעָרְבוּ בָּם מַעְיָנוֹת אֲחֵרִים? תַּלְמוּד לוֹמַר (זְכַרְיָה יג, א): "בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה מָקוֹר נִפְתָּח" וְגוֹ' - מָקוֹם אֶחָד - "לְחַטָּאת וּלְנִדָּה". וּלְאָן הוֹלְכִין? לַיָּם הַגָּדוֹל, וּלְיַמָּה שֶׁל טְבֶרְיָא, וּלְיַמָּה שֶׁל סְדוֹם - כְּדֵי לְרַפְּאוֹת אֶת מֵימָן, שֶׁנֶּאֱמַר (יְחֶזְקֵאל מז, ח): "וַיֹּאמֶר אֵלַי הַמַּיִם הָאֵלֶּה יוֹצְאִים אֶל הַגְּלִילָה הַקַּדְמוֹנָה וְיָרְדוּ עַל הָעֲרָבָה וּבָאוּ הַיָּמָּה אֶל

הַיָּמָה" וְגוֹ'. הַמַּיִם הָאֵלֶּה יוֹצְאִים אֶל הַגְּלִילָה הַקַּדְמוֹנָה - זֶה יַמָּהּ שֶׁל סְדוֹם. "וְיָרְדוּ עַל הָעֲרָבָה" - זֶה יַמָּהּ שֶׁל טְבֶרְיָא. וּבָאוּ הַיָּמָה אֶל הַיָּמָה הַמּוֹצָאִים וְנִרְפְּאוּ הַמַּיִם - זֶה הַיָּם הַגָּדוֹל. וְאוֹמֵר (יְחֶזְקֵאל מז, ט): "[וְהָיָה] כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר יִשְׁרֹץ אֶל כָּל אֲשֶׁר יָבוֹא שָׁם נַחֲלַים יִחְיֶה וְהָיָה הַדָּגָה רַבָּה מְאֹד כִּי בָאוּ שָׁמָּה הַמַּיִם הָאֵלֶּה וְיֵרָפְאוּ וָחָי כֹּל אֲשֶׁר יָבוֹא שָׁמָּה הַנָּחַל". וְאוֹמֵר (שָׁם, שָׁם יא): "וְהָיָה וְעָמְדוּ עָלָיו דַּוָּגִים". וְאוֹמֵר: "בִּצֹּאתָו וּגְבָאָיו" וְגוֹ'. וְאוֹמֵר (שָׁם, שָׁם יא): "וְעַל הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל שְׂפָתוֹ" וְגוֹ' - מְלַמֵּד שֶׁכָּל מֵימֵי בְּרֵאשִׁית עֲתִידִין לִהְיוֹת יוֹצְאִין כְּמִפִּי הַפַּךְ הַזֶּה. וְכָךְ הָיְתָה הַבְּאֵר שֶׁהָיְתָה עִם יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר דּוֹמָה, לְסֶלַע מָלֵא נְקָבִים כִּכְבָרָה, מִפַּרְפֶּרֶת וְעוֹלָה כְּמִפִּי הַפַּךְ הַזֶּה, עוֹלָה עִמָּהֶן לָהָרִים וְיוֹרֶדֶת עִמָּהֶן לַגָּאָיוֹת, מָקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל שׁוֹרִין - הִוא שׁוֹרָה כְּנֶגְדָּן, בְּמָקוֹם גְּבוֹהָה כְּנֶגֶד פִּתְחוֹ שֶׁל אֹהֶל מוֹעֵד, נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל בָּאִין וְסוֹבְבִין אוֹתָהּ בְּמַקְלוֹתֵיהֶן, וְאוֹמְרִים עָלֶיהָ אֶת הַשִּׁירָה (בַּמִּדְבָּר כא, יז): "עֲלִי בְּאֵר עֲנוּ לָהּ, עֲלִי בְּאֵר". וְהַמַּיִם מְבַעְבְּעִין וְעוֹלִין כְּעַמּוּד לְמַעְלָה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מוֹשֵׁךְ בְּמַקְלוֹ, אִישׁ לְשִׁבְטוֹ וְאִישׁ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר כא, יח): "בְּאֵר חָפָרוּהָ שָׂרִים" וְגוֹ'. וְגַם הִיא סוֹבֶבֶת אֶת כָּל מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, וּמַשְׁקָה אֶת כָּל הַיְשִׁימוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר כא, כ): "וְנִשְׁקָפָה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימֹן" וְהִיא נַעֲשֵׂית נְחָלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים עח, כ): "וּנְחָלִים יִשְׁטָפוּ". הֵן יוֹשְׁבִין בָּאִיסְפַּקְלָאוֹת, וּבָאִין זֶה אֵצֶל זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קה, מא): "הָלְכוּ בַצִּיּוֹת נָהָר". הָעוֹלֶה

דֶּרֶךְ יָמִין - עוֹלֶה דֶּרֶךְ יָמִין. הָעוֹלֶה דֶּרֶךְ שְׂמֹאל - עוֹלֶה דֶּרֶךְ שְׂמֹאל. בֵּן הָעַמּוּד שֶׁל מַיִם - מִתְמַצִּין אֵלָיו וְהוּא נַעֲשֹׂית נַחַל גָּדוֹל, וְהוֹלְכִין לַיָּם הַגָּדוֹל, וּמְבִיאִין מֵהֶן כָּל חֶמְדַּת הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ב, ז): "זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה ה' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חָסַרְתָּ דָּבָר".

ד. שְׁנֵי סְפָלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ: אֶחָד שֶׁל מַיִם וְאֶחָד שֶׁל יַיִן, מִזְרָחִי שֶׁל יַיִן מַעֲרָבִי שֶׁל מַיִם, וְדֶרֶךְ הָרְגִילָה שֶׁל יַיִן לְמִזְרָחוֹ, עֵרָה שֶׁל מַיִם בְּתוֹךְ שֶׁל יַיִן, אוֹ שֶׁל יַיִן בְּתוֹךְ שֶׁל מַיִם - יָצָא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁל סִיד הָיוּ, אֶלָּא שֶׁמִּשְׁחָרִין מִפְּנֵי הַיַּיִן, וּמְנָקְבִין כְּמִין שְׁנֵי חוֹטָמִין דַּקִּין, שֶׁבָּהֶן יוֹרְדִין לַשִּׁיתִין וְנִבְלָעִין בְּתוֹכוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר כח, ז): "בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ" - שֶׁעָשָׂה לוֹ מָקוֹם שֶׁיִּבָּלַע בְּקְדֻשָּׁה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שִׁיתִּין מְחוֹלָלִין וְיוֹרְדִין עַד הַתְּהוֹם, וְנִבְרָאוּ מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית, וַעֲלֵיהֶן כָּרָה דָּוִד שִׁשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף אַמָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה ה, א-ב): אָשִׁירָה נָּא לִידִידִי שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמוֹ וְגוֹ', וַיְעַזְּקֵהוּ וַיְסַקְּלֵהוּ כוּ', וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכוֹ - זֶה הֵיכָל. וְקֶבַע חָצַב בּוֹ - זֶה מִזְבֵּחַ. וְגַם יֶקֶב - אֵלּוּ הַשִּׁיתִין. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: לוּל קָטָן הָיָה בֵּין הֶבֶשׁ וְלַמִּזְבֵּחַ, בְּמַעֲרָבוֹ שֶׁל הֶבֶשׁ. אַחַת לְשִׁבְעִים שָׁנָה - פִּרְחֵי כְהוּנָּה יוֹרְדִין לְשָׁם וּמְלַקְּטִין מִשָּׁם יַיִן קָרוּשׁ, שֶׁהוּמָה לְעִגּוּלֵי דְּבֵלָה, וּבָאִין וְשׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּקְדֻשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר כח, ז): "בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַה'"; בְּשֵׁם שֶׁנִּסּוּכוֹ בְּקְדֻשָּׁה - כָּךְ שְׂרֵפָתוֹ בְּקְדֻשָּׁה.

ה. **מֵאֵימָתַי** מְנַסְּכִין אוֹתָן עִם אֵיבְרֵי הַתָּמִיד? מַעֲשֶׂה בִּצְדוֹקִי אֶחָד שֶׁנִּסֵּךְ עַל גַּבֵּי רַגְלָיו, וּרְגָמוּהוּ כָּל הָעָם בְּאֶתְרוֹגֵיהֶן, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם נִפְגְּמָה קֶרֶן הַמִּזְבֵּחַ, וּבָטְלָה עֲבוֹדָה, וְהֵבִיאוּ בּוּל שֶׁל מֶלַח וּסְתָמוּהוּ, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהֶכְשֵׁר לַעֲבוֹדָה, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יֵרָאֶה מִזְבֵּחַ פָּגוּם, שֶׁכָּל מִזְבֵּחַ, שֶׁאֵין לוֹ, לֹא כֶּבֶשׁ, וְלֹא יְסוֹד, וְלֹא רִבּוּעַ - פָּסוּל. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַסּוֹבֵב.

ו. **נִסּוּךְ** הַמַּיִם - כָּל שִׁבְעָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שְׁמוֹנָה, אֶלָּא שֶׁרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּלוֹג הָיָה מְנַסֵּךְ כָּל שְׁמוֹנָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: שְׁלֹשָׁה לוֹגִין. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר: הַמַּרְבֶּה בַּמַּיִם - מְמַעֵט בַּיָּמִים, וְהַמַּרְבֶּה בַּיָּמִים - מְמַעֵט בַּמַּיִם.

ז. **מֵי** הֶחָג - חַיָּבִין עֲלֵיהֶן: מִשּׁוּם לָן, יוֹצֵא וְטָמֵא. לְפִיכָךְ, אִם לָנוּ אוֹ שֶׁיָּצְאוּ, אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ - יוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. אֲבָל חָבִית וּצְלוֹחִית עַצְמָן - מוּעָלִין בָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁגּוּפָן הֶקְדֵּשׁ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא: מִפְּנֵי מַה אָמְרָה תּוֹרָה הָבִיאוּ עֹמֶר בְּפֶסַח? מִפְּנֵי שֶׁהַפֶּסַח זְמַן תְּבוּאָה הִיא. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: 'הַקְרִיבוּ לְפָנַי עֹמֶר בַּפֶּסַח, כְּדֵי שֶׁתִּתְבָּרֵךְ לָכֶם תְּבוּאָה שֶׁבַּשָּׂדוֹת'. וּמִפְּנֵי מַה אָמְרָה תּוֹרָה: 'הָבִיאוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בַּעֲצֶרֶת'? מִפְּנֵי שֶׁעֲצֶרֶת זְמַן פֵּרוֹת הָאִילָן הוּא. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: 'הַקְרִיבוּ לְפָנַי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בַּעֲצֶרֶת, כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ לָכֶם פֵּרוֹת הָאִילָן'. וּמִפְּנֵי מַה אָמְרָה תּוֹרָה: 'נַסְּכוּ מַיִם לְפָנַי בֶּחָג? כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ

לָכֶם גִּשְׁמֵי שָׁנָה'. וְאוֹמֵר (זְכַרְיָה יד, יז-יח): וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפְּחוֹת הָאָרֶץ אֶל יְרוּשָׁלַם לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ ה' צְבָאוֹת וְלֹא עֲלֵיהֶם יִהְיֶה הַגָּשֶׁם; וְאִם מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא תַעֲלֶה וְלֹא בָאָה וְלֹא עֲלֵיהֶם.

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. **בָּרִאשׁוֹנָה** הָיוּ נָשִׁים מִבִּפְנִים וַאֲנָשִׁים מִבַּחוּץ, וְהָיוּ בָּאִין לִידֵי קַלּוּת רֹאשׁ, הִתְקִינוּ, שֶׁיִּהְיוּ נָשִׁים יוֹשְׁבוֹת מִבַּחוּץ וַאֲנָשִׁים מִבִּפְנִים, וְעָשׂוּ גְּוִוטְרָאוֹת בָּעֲזָרָה, כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ רוּחוֹת, וַעֲדַיִן הָיוּ בָּאִין לִידֵי קַלּוּת רֹאשׁ, הִתְקִינוּ, שֶׁיִּהְיוּ נָשִׁים יוֹשְׁבוֹת מִלְמַעְלָה וַאֲנָשִׁים מִלְּמַטָּה.

ב. **חֲסִידִים** וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה הָיוּ מְרַקְּדִין לִפְנֵיהֶם בַּאֲבוּקוֹת, וְהָיוּ אוֹמְרִים דִּבְרֵי תִּשְׁבָּחוֹת. מַה הָיוּ אוֹמְרִים? אַשְׁרֵי מִי שֶׁלֹּא חָטָא! וְכָל מִי שֶׁחָטָא - יְמָחֵל לוֹ. וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: אַשְׁרֵי יַלְדוּתֵנוּ שֶׁלֹּא בִיְּשָׁה אֶת זִקְנוּתֵנוּ, אֵלּוּ חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה. וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: אַשְׁרֵי זִקְנוּתֵנוּ שֶׁכִּפְּרָה עַל יַלְדוּתֵנוּ, אֵלּוּ בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה. אֵלּוּ וְאֵלּוּ אוֹמְרִים: אַשְׁרֵי מִי שֶׁלֹּא חָטָא, וּמִי שֶׁחָטָא - יָשׁוּב וְיִמָּחֵל לוֹ. אָמְרוּ עָלָיו עַל הִלֵּל הַזָּקֵן, בְּשָׁעָה שָׁמֵחַ בְּשִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה, אָמַר כֵּן: אִם אֲנִי כָּאן - הַכֹּל כָּאן, וְאִם אֵין אֲנִי כָּאן - מִי כָּאן? הוּא הָיָה אוֹמֵר: לְמָקוֹם שֶׁאֲנִי אוֹהֵב - שָׁם רַגְלַי

מוֹלִיכוֹת אוֹתִי, אִם תָּבוֹא לְבֵיתִי - אֲנִי אָבֹא אֶל בֵּיתֶךָ. אִם אַתָּה לֹא תָּבֹא אֶל בֵּיתִי - לֹא אָבוֹא אֶל בֵּיתֶךָ. הִקֵּל הַזָּקֵן אוֹמֵר: לְמָקוֹם שֶׁלִּבִּי אוֹהֵב - לְשָׁם רַגְלַי מוֹלִיכוֹת אוֹתִי. אִם אַתָּה תָּבֹא לְבֵיתִי - אֲנִי אָבֹא לְבֵיתֶךָ, אִם אַתָּה לֹא תָּבֹא לְבֵיתִי - אֲנִי לֹא אָבֹא לְבֵיתֶךָ, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ, כא): "בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ".

ג. **אָמְרוּ** עָלָיו עַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, בְּשֶׁהָיָה שָׁמֵחַ בְּשִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה, הָיָה נוֹטֵל שְׁמוֹנָה אֲבוּקוֹת שֶׁל אוּר, וְזוֹרֵק אוֹתָן, וְאֵין נוֹגְעוֹת זוֹ בְּזוֹ, וּכְשֶׁהוּא מִשְׁתַּחֲוֶה, נוֹעֵץ שְׁנֵי גּוּדָלָיו בָּאָרֶץ, וְשׁוֹחֶה וְנוֹשֵׁק אֶת הָרִצְפָּה וְזוֹקֵף, וְאֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת כֵּן. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא בֶּן חֲנַנְיָא: כְּשֶׁהָיִינוּ שְׂמֵחִים בְּשִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה - לֹא רָאִינוּ שֵׁנָה בְּעֵינֵינוּ, בֵּיצַד? שָׁעָה רִאשׁוֹנָה, תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר, מִשָּׁם לִתְפִלָּה, מִשָּׁם לְקָרְבָּן מוּסָף, מִשָּׁם לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, מִשָּׁם לָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, מִשָּׁם לִתְפִלַּת הַמִּנְחָה, מִשָּׁם לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, מִכָּאן וָאֵילָךְ לְשִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה.

ד. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל מִי שֶׁלֹּא רָאָה דְיוּפְלוֹסְטִין[ב] שֶׁל אַלֶכְסַנְדְּרִיָא שֶׁל מִצְרַיִם - לֹא רָאָה כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אָמְרוּ: כְּמִין בָּסִילְקִין[ג] גְּדוֹלָה הָיָה, סְטָיו לִפְנִים מִסְּטָיו, פְּעָמִים שֶׁהָיָה בָּהּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא עַל שִׁשִּׁים רִבּוֹא, כִּפְלַיִם כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם. וְהָיוּ בָהּ קָתֶדְרָאוֹת שֶׁל זָהָב, כְּנֶגֶד

ב. אוּלָם וְאַכְסַדְרָה כְּפוּלָה. ג. פַּלְטְרִין.

שִׁבְעִים וְאֶחָד זְקֵנִים שֶׁל סַנְהֶדְרֵי גְּדוֹלָה, כָּל אַחַת וְאַחַת אֵינָהּ פְּחוּתָה מֵעֶשְׂרִים וְאֶחָד רִבּוֹא בִּכְרֵי זָהָב, וּבְמָה שֶׁל עֵץ בְּאֶמְצָעוּתָהּ, וְחַזָּן הַכְּנֶסֶת עוֹמֵד עָלֶיהָ, וְהַסּוֹדְרִין בְּיָדוֹ, וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַעֲנוֹת "אָמֵן", הַכֹּל מֵנִיף בְּסוּדָר, וְכָל הָעָם עוֹנִים "אָמֵן". וְלֹא הָיוּ יוֹשְׁבִין מִעֲרָבִין, אֶלָּא זָהָבִים בִּפְנֵי עַצְמָן, וְכַסָּפִים בִּפְנֵי עַצְמָן, וְנַפָּחִים בִּפְנֵי עַצְמָן, טַרְסִיִּים בִּפְנֵי עַצְמָן, וְגַרְדִּיִּים בִּפְנֵי עַצְמָן, וּכְשֶׁעָנִי נִכְנָס לְשָׁם - הָיָה מַכִּיר בַּעֲלֵי אֻמָּנוּתוֹ וְנִפְנָה לְשָׁם, וּמִשָּׁם פַּרְנָסָתוֹ וּפַרְנָסַת אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ.

ה. **וּלְוִיִּם** בִּכְנוֹרוֹת, וּנְבָלִים וְכָל כְּלֵי שִׁיר, מֵהֵן אוֹמְרִים (תְּהִלִּים קלד, א): "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הִנֵּה בָּרְכוּ" וְגוֹ'. וּמֵהֵן הָיָה שָׁהוּ אוֹמְרִים (שָׁם, שָׁם ב): "שְׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ" וְגוֹ'. וּכְשֶׁנִּפְטָרִין זֶה מִזֶּה, הָיוּ אוֹמְרִים (שָׁם, שָׁם ג): "יְבָרֶכְךָ ה' מִצִּיּוֹן וְגוֹ', וּרְאֵה בָּנִים" וְגוֹ'. שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת בְּיָדָם, קָרָא הַגָּבֶר, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ, הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַמַּיִם, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין פָּחוֹת מִשָּׁבַע, וְלֹא יוֹתֵר עַל עֲשָׂרָה. שָׁלֹשׁ לִפְתִיחַת שְׁעָרִים. הָאוֹמֵר עַל פְּתִיחָתָן - אֵינוֹ אוֹמֵר עַל נְעִילָתָן. הָאוֹמֵר עַל נְעִילָתָן - אֵינוֹ אוֹמֵר עַל פְּתִיחָתָן. שָׁלֹשׁ לַמַּעֲלָה הָעֲשִׂירִית. הָאוֹמֵר לַמַּעֲלָה עֲשִׂירִית - אֵינוֹ אוֹמֵר עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, הָאוֹמֵר עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ - אֵינוֹ אוֹמֵר לַמַּעֲלָה עֲשִׂירִית.

ו. שָׁלֹשׁ לְהַבְטִיל אֶת הָעָם מִן הַמִּלְאכָה, כֵּיצַד? חַזַּן הַכְּנֶסֶת נוֹטֵל חֲצוֹצְרוֹת, וְעוֹלֶה לְרֹאשׁ הַגָּג גָּבוֹהַּ שֶׁבָּעִיר, הִתְחִיל לִתְקוֹעַ תְּקִיעָה רִאשׁוֹנָה, הַמְּמוּכִין לָעִיר בְּטֵלִין. הַמְּמוּכִין לַתְּחוּם מִתְכַּנְּסִין וּבָאִין לְתוֹךְ הַתְּחוּם, וְלֹא הָיוּ נִכְנָסִין מִיָּד, אֶלָּא מַמְתִּינִין עַד שֶׁיָּבוֹאוּ כֻּלָּן וְיִתְכַּנְּסוּ כֻּלָּן בְּבַת אַחַת, וַעֲדַיִן חֲנָיוֹת פְּתוּחִין וּתְרִיסִין מֻנָּחִין, הִתְחִיל לִתְקוֹעַ תְּקִיעָה שְׁנִיָּה, נִסְתַּלְּקוּ הַתְּרִיסִין וְנִנְעֲלוּ הַחֲנָיוֹת, וַעֲדַיִן חַמִּין עַל גַּבֵּי הַכִּירָה וּקְדֵרוֹת מֻנָּחוֹת עַל גַּבֵּי כִּירָה. הִתְחִיל לִתְקֹעַ תְּקִיעָה שְׁלִישִׁית - סַלָּק הַמְסַלֵּק, וְהַטְמִין הַמַּטְמִין, וְהַדְלִיק הַמַּדְלִיק, וְשׁוֹהֶה כְּדֵי צְלִיַּת דָּג קָטָן, אוֹ כְּדֵי לְהַדְבִּיק פַּת בַּתַּנּוּר.

ז. שָׁלֹשׁ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל, כֵּיצַד? חַזַּן הַכְּנֶסֶת נוֹטֵל חֲצוֹצְרוֹת, וְעוֹלֶה לְגַג גָּבוֹהַּ שֶׁבָּעִיר, נָטַל לִקְרוֹת, מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ תַּבְשִׁיל מֵעַל גַּבֵּי הַכִּירָה, וְטוֹמְנִין לוֹ מֵיחַם, וּמַדְלִיקִין לוֹ אֶת הַנֵּר, גָּמַר מִלְּקְרוֹת, אֲפִלּוּ מֵיחַם בְּיָדוֹ - אֵין טוֹמְנוֹ, אֶלָּא מַנִּיחוֹ עַל הָאָרֶץ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי חֲנִינָא: שָׁמַעְתִּי, שֶׁאִם בָּא לְהַדְלִיק אַחַר שֵׁשׁ תְּקִיעוֹת - מַדְלִיק, שֶׁהֲרֵי נָתְנוּ חֲכָמִים שִׁעוּר לְחַזַּן בֵּית הַכְּנֶסֶת לְהוֹלִיךְ שׁוֹפָרוֹ לְבֵיתוֹ. אָמַר לוֹ: אִם כֵּן, נָתַתָּ דְּבָרֶיךָ לְשִׁעוּרִין! אֶלָּא מָקוֹם צָנוּעַ יֵשׁ לוֹ לְחַזַּן בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּרֹאשׁ הַגָּג, שֶׁשָּׁם מֵנִיחַ שׁוֹפָרוֹ, לְפִי שֶׁאֵין מְטַלְטְלִין לֹא אֶת הַשּׁוֹפָרוֹת וְלֹא אֶת הַחֲצוֹצְרוֹת.

ח. יוֹם-טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת - תּוֹקְעִין וְלֹא מַבְדִּילִין, מוֹצָאֵי שַׁבָּת - מַבְדִּילִין וְלֹא תוֹקְעִין, יוֹם הַכִּפּוּרִים

שֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת - לֹא הָיוּ תוֹקְעִין. וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת - לֹא הָיוּ מַבְדִּילִין, כֵּיצַד תּוֹקְעִין? תּוֹקֵעַ פְּשׁוּטָה וְאֵינוֹ מֵרִיעַ, הֶחָלִיל הוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת בִּתְחִלָּתוֹ; דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אַף יוֹם-טוֹב אֵינוֹ הוֹחֶה.

ט. **כָּל** הַמִּשְׁמָרוֹת שׁוֹנוֹת וּמְשַׁלְּשׁוֹת בְּפָרִים, חוּץ מִשְּׁתַּיִם אַחֲרוֹנוֹת, שֶׁשּׁוֹנוֹת וְלֹא מְשַׁלְּשׁוֹת. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פַּרְטָא וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמְרוּ: לֹא הָיָה פַּיִם לְחֶלְבֵּי שָׂעִיר, אֶלָּא מִי שֶׁמַּעֲלֶה אֵבָרֵי הַכֶּבֶשׁ הוּא מַעֲלֶה אֶת חֶלְבֵּי שָׂעִיר. אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן אוֹמֵר: לֹא הָיָה פַּיִם אֶלָּא לְרָאשֵׁי מִשְׁמָרוֹת, וּשְׁאָר כָּל מִשְׁמָרוֹת חוֹזְרוֹת חָלִילָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: לֹא הָיָה פַּיִם אֶלָּא לְיוֹם-טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג בִּלְבַד, וּשְׁאָר כָּל יְמֵי הֶחָג חוֹזְרוֹת חָלִילָה. כֵּיצַד מִפִּיסִין? נִכְנָסִין לִלְשְׁכַּת הַגָּזִית, וּכְמִין בָּסִילְקִי גְּדוֹלָה הָיְתָה, פַּיִם בְּמִזְרָחָהּ, וְזָקֵן יוֹשֵׁב בְּמַעֲרָבָהּ, וְהַכֹּהֲנִים מוֹקְפִין וְעוֹמְדִין כְּמִין כּוּלְיָאר, וְהַמְּמֻנֶּה בָּא וְנוֹטֵל מִצְנֶפֶת מֵרֹאשׁוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, וְיוֹדְעִין שֶׁמִּמֶּנּוּ פַּיִם מַתְחִיל. וְלֹא הָיוּ מוֹצִיאִין שְׁתַּיִם שְׁתַּיִם, אֶלָּא אֶחָד אֶחָד בִּלְבַד, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּבְרִיא, אֲבָל בְּחוֹלֶה, אֲפִלּוּ שְׁנַיִם מוֹצִיאִין, וְהַיְחִידִים מוֹצִיאִין שְׁתַּיִם, וְאֵין מוֹנִין לָהֶן אֶלָּא אַחַת.

י. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא הָיָה פַּיִם לַמַּחְתָּה אֶלָּא כֹּהֵן שֶׁזָּכָה בַּקְּטֹרֶת אוֹמֵר לָזֶה שֶׁעָמוֹ: 'זְכֵה עִמִּי בַּמַּחְתָּה'. יוֹם-טוֹב אַחֲרוֹן שֶׁל חַג: פַּיִם לְעַצְמוֹ, זְמַן לְעַצְמוֹ, רֶגֶל לְעַצְמוֹ, קָרְבָּן

לְעַצְמוֹ, שִׁיר לְעַצְמוֹ, בְּרָכָה לְעַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-א ח, סו): "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁלַּח אֶת הָעָם וַיְבָרְכוּ אֶת הַמֶּלֶךְ", יָכוֹל לֹא הָיוּ טְעוּנִין לִינָה? תַּלְמוּד לוֹמַר (דִּבְרֵי הַיָּמִים-ב ז, י): "וּבְיוֹם עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי שִׁלַּח אֶת הָעָם לְאָהֳלֵיהֶם". הָא כֵּיצַד? נִפְטְרוּ מִבְּעוֹד יוֹם וְהִשְׁכִּימוּ וְהָלְכוּ לָהֶם.

יא. **הַתְּמִידִין**, וְהַנְּדָרִים, וְהַנְּדָבוֹת, וְהַבְּכוֹרוֹת, וְהַמַּעֲשְׂרוֹת, וּמוּסְפֵי שַׁבָּת, חֲטָאת הַצִּבּוּר, וְעוֹלוֹתֵיהֶן, וְעוֹלוֹת חוֹבָה שֶׁל יָחִיד - עֲבוֹדָתָן וַאֲכִילָתָן בְּמִשְׁמַר הַקָּבוּעַ. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם - עֲבוֹדָתָן וַאֲכִילָתָן בְּכָל הַמִּשְׁמָרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בָּאִין חוֹבַת הָרֶגֶל. לֶחֶם הַפָּנִים - עֲבוֹדָתָן בְּמִשְׁמַר הַקָּבוּעַ, וַאֲכִילָתוֹ בְּכָל הַמִּשְׁמָרוֹת. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? נוֹתֵן חֲצִי חַלָּה לְכָל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר, וְהֵן מִתְחַלְּקִין בֵּינֵיהֶן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַמְחַלֵּק עוֹמֵד עַל הָרִבְד שֶׁבְּאוּלָם, מַפְרִישׁ וּמַנִּיחַ, מַפְרִישׁ וּמַנִּיחַ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד בָּא וְנוֹטֵל חֶלְקוֹ, וּלְבַעֲלֵי מוּמִין שֶׁבַּכְּהוּנָּה - מוֹצִיאִין לָהֶם חֶלְקָם בַּחוּץ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהִכָּנֵס בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ.

יב. **מִשְׁמָר** הַיּוֹצֵא - מַקְרִיב תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר וּמוּסָפִין, הַנִּכְנָס - מַקְרִיב תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. וּבָזִיכִין - אַרְבָּעָה כֹּהֲנִים הָיוּ נִכְנָסִים, שְׁנַיִם מִמִּשְׁמָר זוֹ וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁמָר זוֹ. וְלֶחֶם הַפָּנִים - מִפְּנֵי מָה מִשְׁמָר הַנִּכְנָס חוֹלֵק בַּצָּפוֹן? מִפְּנֵי שֶׁקָּרוֹב לַעֲבוֹדָה! עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מַבָּעוֹת הָיוּ שָׁם, כְּנֶגֶד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת כְּהוּנָּה, עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע חַלּוֹנוֹת הָיוּ שָׁם כְּנֶגֶד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת כְּהוּנָּה.

יג. **בִּלְגָּה** - לְעוֹלָם חוֹלֶקֶת בַּדָּרוֹם וְטַבַּעְתָּהּ קְבוּעָה, וְחַלּוֹנָהּ סְתוּמָה, מִפְּנֵי מִרְיָם בַּת בִּלְגָּה, שֶׁהֶמִירָה דָּתָהּ וְנִשֵּׂאת לְסַרְדִּיוֹט - אֶחָד מִמַּלְכֵי נָכְרִים, וּכְשֶׁנִּכְנְסוּ נָכְרִים לַהֵיכָל, הָיְתָה מְבַעֶטֶת עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וְאָמְרָה: לוֹקִים! לוֹקִים! אַתָּה הֶחֱרַבְתָּ מָמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עָמַדְתָּ לָהֶם בְּעֵת צָרָתָם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: מִשְׁמַרְתּוֹ שׁוֹהָה לָבוֹא, וְנִכְנַס יְשֵׁבָב אָחִיו עִמּוֹ, וְשִׁמֵּשׁ תַּחְתָּיו, אַף עַל פִּי שֶׁשִּׁכֵּנִי רָעִים לֹא נִשְׁתַּכְּרוּ, שְׁכֵנֵי בִלְגָּה נִשְׁתַּכְּרוּ! וְהִלְכָךְ, לְעוֹלָם חוֹלֶקֶת בַּדָּרוֹם וְיֵשֵׁבָב אַחֲרָיו בַּצָּפוֹן.

מַסֶּכֶת יוֹם-טוֹב (בֵּיצָה)

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **בֵּיצָה** שֶׁנּוֹלְדָה בְּיוֹם-טוֹב, אֲחֵרִים אוֹמְרִים מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: תֵּאָכֵל הִיא וְאִמָּהּ. נוֹלְדָה בְּשַׁבָּת - תֵּאָכֵל בְּיוֹם-טוֹב, נוֹלְדָה בְּיוֹם-טוֹב - תֵּאָכֵל בְּשַׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: עֲדַיִן הִיא מַחֲלֹקֶת, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: תֵּאָכֵל, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: לֹא תֵאָכֵל. בְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לֵאָכֵל - כָּךְ אֲסוּרָה לְטַלְטֵל, וּמְפֻקָּקָה אֲסוּרָה. וּבְשֵׁם שֶׁמְּפֻקָּקָה אֲסוּרָה - כָּךְ כָּל סָפֵק מוּכָן אָסוּר. נִתְעָרְבוּ בְּמֵאָה - כֻּלָּן אֲסוּרוֹת. אֶפְרוֹחַ שֶׁנּוֹלַד בְּיוֹם-טוֹב - מֻתָּר. עֵגֶל שֶׁנּוֹלַד בְּיוֹם-טוֹב - מֻתָּר. זֶה מוּכָן אַגַּב אִמּוֹ, וְזֶה מַתִּיר עַצְמוֹ בִּקְדֵרָה. אֶפְרוֹחַ שֶׁנּוֹלַד בְּיוֹם-טוֹב - מֻתָּר לְשָׁחֲטוֹ בְּיוֹם-טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַתִּיר אֶת עַצְמוֹ.

ב. **הַשּׁוֹחֵט** אֶת הַתַּרְנְגֹלֶת, וּמָצָא בָּהּ בֵּיצִים גְּמוּרוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרוֹת לְאָכְלָן בְּיוֹם-טוֹב. בֵּיצָה שֶׁיָּצְאָה רֻבָּהּ מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב - מֻתֶּרֶת לְאָכְלָהּ בְּיוֹם-טוֹב. נוֹלְדָה בְּשַׁבָּת - תֵּאָכֵל בְּיוֹם-טוֹב, בְּיוֹם-טוֹב - תֵּאָכֵל בְּשַׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּשֵׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: עֲדַיִן מַחֲלֹקֶת בִּמְקוֹמָהּ,

בְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לֶאֱכֹל - כָּךְ אֲסוּרָה לְטַלְטֵל, בְּשֵׁם שֶׁמְּפֻקָּקָה אָסוּר - כָּךְ מְפֻקָּק מוּתָּן אָסוּר, נִתְעָרְבָה בְּמֵאָה - כֻּלָּם אֲסוּרוֹת.

ג. **בֵּית** שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שְׁאוֹר בִּכְזַיִת וְחָמֵץ בִּכְכוּתֶּבֶת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: זֶה וָזֶה בִּכְזַיִת. אֵיזֶהוּ שְׁאוֹר? הַמְחַמֵּץ אֶת אֲחֵרִים. אֵיזֶהוּ חָמֵץ? הַמִּתְחַמֵּץ מֵאֲחֵרִים. מֵאֵימָתַי קָרוּי שְׁאוֹר? מִשֶּׁיִּפָּסֵל מֵאֲכִילַת כֶּלֶב. אֲפָר שֶׁהִסְּיקוּ בְּיוֹם-טוֹב - אֵין מְכַסִּין בּוֹ בְּיוֹם-טוֹב, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מִן הַמּוּכָן. הָיָה לוֹ עָפָר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ לְהָטִיחַ בּוֹ גַּגּוֹ, סִיד לָסוּד בּוֹ בֵּיתוֹ - אֵין מְכַסִּין בּוֹ.

ד. **רַבִּי** יוֹסֵי אוֹמֵר: כּוֹי אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם-טוֹב מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק, וְאִם שְׁחָטוֹ - אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ, מְקַל וָחֹמֶר מִמַּיִלָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וּמַה מַּיִלָה שֶׁנִּדְאֶה דּוֹחֶה שַׁבָּת, אֵין סְפֵקָהּ דּוֹחֶה אֶת יוֹם-טוֹב, כִּסּוּי הַדָּם שֶׁאֵין נִרְאֶה דּוֹחֶה שַׁבָּת - אֵינוֹ דִּין שֶׁאֵין סְפֵקָהּ דּוֹחֶה אֶת יוֹם-טוֹב? אָמְרוּ לוֹ: תִּקְיַעַת שׁוֹפָר שֶׁמַּבְגִּבוּלִין תּוֹכִיחַ! שֶׁאֵין נִרְאֶה דּוֹחֶה שַׁבָּת, אֲפִלּוּ הָכִי סְפֵקָן דּוֹחֶה אֶת יוֹם-טוֹב, הֵן יוֹכִיחוּ לְכִסּוּי הַדָּם, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין נִרְאֶה דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת - שֶׁיְּהֵא סְפֵקוֹ דּוֹחֶה אֶת יוֹם-טוֹב. הֵשִׁיב רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר בְּרַבִּי תְּשׁוּבָה: מַה לְּמַיִלָה, שֶׁכֵּן אֵינָהּ נוֹהֶגֶת בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים, תֹּאמַר בְּכִסּוּי שֶׁנּוֹהֵג בְּלֵילֵי יוֹם-טוֹב? אָמַר רַבִּי אַבָּא: זֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁאָמַר רַבִּי חִיָּא - אֵין לִי עֲלֵיהֶם תְּשׁוּבָה, וְהֵשִׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר בְּרַבִּי תְּשׁוּבָה.

ה. **אָמַר** רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: מוֹדִים בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל שֶׁמּוֹלִיכִין אֶת הַסֶּלָּם מִשּׁוֹבָךְ לְשׁוֹבָךְ, לֹא נֶחְלְקוּ, אֶלָּא לְהַחֲזִיר, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מַחֲזִירִין, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אַף מַחֲזִירִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מְטַלְטְלִין אֶת הַסֶּלָּם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסֶלָּם שֶׁל שׁוֹבָךְ, אֲבָל בְּסֶלָּם שֶׁל עֲלִיָּה - דִּבְרֵי הַכֹּל אָסוּר לְטַלְטֵל, אֲפִלּוּ בָּעֲלִיָּה. רַבִּי דּוֹסָא אוֹמֵר: מַשְׁהוּ מֵחֲזוֹן לְחֲזוֹן. אֲחֵרִים אוֹמְרִים מִשּׁוּם רַבִּי דּוֹסָא: אַף מְדַדִּין בּוֹ.

ו. **רַבִּי** שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֹא יִטּוֹל אָדָם גּוֹזָל עַד שֶׁיְּקַשֵּׁר. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: עַד שֶׁיְּנַעְנֵעַ, וְהַמְקֻשָּׁרִין וְהַמְנוּעָנָעִין, בַּבּוֹרוֹת וּבַבָּתִּים וּבַשִּׁיחִין וּבַמְּעָרוֹת - מֻתָּרִין. וּבָאִילָנוֹת - אֲסוּרִים, מִשּׁוּם שֶׁמָּא יַעֲלֶה וְיִתְלֹשׁ. וְהַמְקֻשָּׁרִין וְהַמְנוּעָנָעִין, בְּכָל מָקוֹם - אֲסוּרִין מִשּׁוּם גָּזֵל.

ז. **זֶמֶן** בְּתוֹךְ הַקֵּן וּמָצָא לְפָנֶיהָ - אֲסוּרִין. עַל פִּתְחָהּ - מֻתָּרִין. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: מוֹדִים בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל, עַל שֶׁהַזְּמִינָן בְּתוֹךְ הַקֵּן וּמָצָא לִפְנֵי הַקֵּן שֶׁהֵן אֲסוּרִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיוֹנֵי שׁוֹבָךְ וְיוֹנֵי עֲלִיָּה, וְצִפֳּרִים שֶׁקִּנְּנוּ בַּטְּפִיחִים וּבַבִּירָה, אֲבָל אַוָּזִין, וְתַרְנְגוֹלִין, וְיוֹנֵי הַרְדְּסִיאוֹת, וְחַיָּה שֶׁקִּנְּנָה בַּפַּרְדֵּס - מֻתָּרִין וְאֵין צְרִיכִין זְמוּן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בִּרְשׁוּת אָדָם. וְצִפּוֹר דְּרוֹר - צְרִיכָה לְקָשֵׁר בִּכְנָפֶיהָ שֶׁלֹּא תַחֲלִיף בְּאַמָּה. וְשָׁוִים, שֶׁאִם קָצַב עָלָיו בָּשָׂר - שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ. וְשָׁוִין, שֶׁאֵין מוֹלְחִין עָלָיו בָּשָׂר בְּיוֹם-טוֹב, אֲבָל

מוּלְחִין עָלָיו בָּשָׂר לִצְלִי. וְחַיָּה שֶׁקִּנְּנָה בַּפִּרְדֵּס - צְרִיכָה זְמוּן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ בִּרְשׁוּת אָדָם.

ח. **אָמַר** רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: מוֹדִים בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל, שֶׁמְּסַקְּקִין אֶת הַתְּרִיסִין בְּיוֹם-טוֹב. לֹא נֶחְלְקוּ, אֶלָּא לְהַחְזִיר, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מַחֲזִירִין, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מַחֲזִירִין; בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם צִיר, אֲבָל אֵין לָהֶם צִיר, דִּבְרֵי הַכֹּל: מֻתָּר. דֶּלֶת שֶׁיֵּשׁ לָהּ צִיר - פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִים בָּהּ בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת.

ט. **אָמַר** רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מוֹדִים בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל, שֶׁמּוֹלִיכִין כֵּלִים מְלֵאִים לְצָרֶךְ, וְרֵיקָנִין לְמַקְּאוֹתָן, עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל רֵיקָנִים שֶׁלֹּא לְצָרֶךְ, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹסְרִין, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. יוֹצֵא אָדָם בְּמַפְתֵּחַ שֶׁבְּאֶצְבָּעוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. דֶּלֶת שֶׁיֵּשׁ לָהּ צִיר - פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בָּהּ בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם-טוֹב. נִשְׁבַּר צִירָהּ - אֵין פּוֹתְחִין וְאֵין נוֹעֲלִין בָּהּ בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת.

י. **אָמַר** רַבִּי יְהוּדָה: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל, עַל מַתָּנוֹת שֶׁמּוֹלִיכִין בְּשֶׁהוּרְמוּ מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב עִם הַמַּתָּנוֹת שֶׁהוּרְמוּ בְּיוֹם-טוֹב מֵהַיּוֹם. עַל מַה נֶּחְלְקוּ? לְהוֹלִיכָם בִּפְנֵי עַצְמָן, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מוֹלִיכִין, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מוֹלִיכִין. וְכָךְ הָיוּ בֵּית שַׁמַּאי דָּנִין: חַלָּה וּמַתָּנוֹת מַתָּנָה לַכֹּהֵן, וּתְרוּמָה מַתָּנָה לַכֹּהֵן, בְּשֵׁם שֶׁאֵין מוֹלִיכִין אֶת

הַתְּרוּמָה - כָּךְ אֵין מוֹלִיכִין אֶת הַמַּתָּנוֹת. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל: לֹא! אִם אֲמַרְתֶּם בַּתְּרוּמָה שֶׁאֵינוֹ זַבַּאי בַּהֲרָמָתָהּ, תֹּאמְרוּ בַּמַּתָּנוֹת שֶׁזַּבַּאי בַּהֲרָמָתָן? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל הַמַּתָּנוֹת שֶׁמּוֹלִיכִין, לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא עַל הַתְּרוּמָה, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מוֹלִיכִין, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מוֹלִיכִין. וְכָךְ הָיוּ בֵּית הִלֵּל דָּנִין: חַלָּה וּמַתָּנוֹת מַתָּנָה לַכֹּהֵן, וְהַתְּרוּמָה מַתָּנָה לַכֹּהֵן, כְּשֵׁם שֶׁמּוֹלִיכִין אֶת הַמַּתָּנוֹת - כָּךְ מוֹלִיכִין אֶת הַתְּרוּמָה, אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי: לֹא! אִם אֲמַרְתֶּם בַּמַּתָּנוֹת שֶׁזַּבַּאי אֲנִי בַּהֲרָמָתָן, תֹּאמְרוּ בַּתְּרוּמָה שֶׁאֵינוֹ זַבַּאי בַּהֲרָמָתָהּ? אֲחֵרִים אוֹמְרִים: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל הַתְּרוּמָה שֶׁאֵין מוֹלִיכִין, לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא עַל הַמַּתָּנוֹת, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מוֹלִיכִין, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מוֹלִיכִין.

יא. הַלָּשׁ עִסָּה בְּיוֹם-טוֹב, בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוֹרָה - מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ, וּמֻתָּר לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּהּ חַלָּה. לָשָׁהּ מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב, וְשָׁכַח וְלֹא הִפְרִישׁ מִמֶּנָּהּ חַלָּה - אָסוּר לְטַלְטְלָהּ, וְאָסוּר לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּהּ חַלָּה.

יב. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מוֹדִים בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל, שֶׁהַתַּבְלִין נִדּוֹכִין בְּמָדוֹךְ שֶׁל עֵץ וּמֶלַח עִמָּהֶן, עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הַמֶּלַח בִּפְנֵי עַצְמוֹ, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: בְּפַךְ וּבְעֵץ פָּרוּר לְצָלִי, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: לְכָל דָּבָר. וְהַפִּלְפְּלִין - הֲרֵי הֵן כְּתַבְלִין. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מוֹלִיכִין תַּבְלִין וּמָדוֹךְ אֵצֶל

מְרוֹבָה, וְלֹא מְרוֹבָה אֶצְלָן. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מוֹלִיכִין זֶה אֵצֶל זֶה, וְזֶה אֵצֶל זֶה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין.

יג. **בֵּית** שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מוֹלִיכִין סַכִּין וְטַבָּח אֵצֶל בְּהֵמָה, וְלֹא בְּהֵמָה אֶצְלוֹ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מוֹלִיכִין זֶה אֵצֶל זֶה, וְזֶה אֵצֶל זֶה וְאֵין חוֹשְׁשִׁין. אֵין עוֹשִׁין טִיסְנִי״א, וְאֵין כּוֹתְשִׁין בְּמַכְתֶּשֶׁת בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין כּוֹתְשִׁין אֶת הַמֶּלַח בְּמָדוֹךְ שֶׁל עֵץ, אֲבָל מְרַסֵּק הוּא בְּיַד שֶׁל סַכִּין, וּבְעֵץ הַפָּרוּר, וְאֵין חוֹשְׁשִׁ. אֵין מְרַסְּקִין דְּבֵלָה וּגְרוֹגָרוֹת וְחָרוּבִין לִפְנֵי הַזְּקֵנִים בְּשַׁבָּת, אֲבָל מְרַסֵּק הוּא בְּיַד שֶׁל סַכִּין וּבְעֵץ הַפָּרוּר וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. הַמּוֹלֵל מִלֵּילוֹת מֵעֶרֶב שַׁבָּת - מְנַפֵּחַ מִיַּד לְיַד וְאוֹכֵל, אֲבָל לֹא בַּקָּנוֹן וּבַתַּמְחוּי. הַמּוֹלֵל מִלֵּילוֹת מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב - לְמָחָר מְנַפֵּחַ עַל יַד עַל יַד וְאוֹכֵל, אֲפִלּוּ בַּקָּנוֹן, אֲפִילוּ בַּתַּמְחוּי, אֲבָל לֹא בַּמַּבְלָא וְלֹא בַּנָּפָה וְלֹא בַּכְּבָרָה כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בַּחוֹל. הַמּוֹלֵל מִלֵּילוֹת בְּשַׁבָּת - מְנַפֵּחַ עַל יָד עַל יָד וְאוֹכֵל, אֲבָל לֹא בַּקָּנוֹן וְלֹא בַּתַּמְחוּי.

יד. **הַבּוֹרֵר** קְטָנִית בְּיוֹם-טוֹב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אִם הָיוּ צְרוֹרוֹת מְרֻבִּין עַל הָאוֹכְלִין - בּוֹרֵר אֶת הָאוֹכְלִין, וּמַנִּיחַ אֶת הַפְּסֹלֶת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: בּוֹרֵר אֵיזֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל, שֶׁהַתַּבְלִין נִדּוֹכִין כְּדַרְכָּן וּמֶלַח עַמָּהֶם

א. הַיְנוּ שֶׁכּוֹתֵשׁ אֶת הַחִטָּה עַד שֶׁנֶּחְלֶקֶת לְאַרְבָּעָה, וּלְפִי שֶׁכְּתִישָׁה זוֹ הִיא טַרַח גָּדוֹל – אֵין עוֹשִׂים אוֹתָהּ בְּיוֹם-טוֹב אֲפִלּוּ בְּמַכְתֶּשֶׁת קְטַנָּה.

בְּמָדוֹךְ שֶׁל עֵץ, לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא לְדוֹכָן בִּפְנֵי עַצְמָן, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מֻלַּח בַּפַּךְ וּבְעֵץ הַפָּרוּר לְצָלִי אֲבָל לֹא לִקְדֵרָה. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: לְכָל דָּבָר. וְהַפִּלְפְּלִין - הֲרֵי הֵן בְּתַבְלִין. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק: שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיוּ מְבִיאִין דְּלִי מָלֵא עֲדָשִׁים, וְהָיוּ נִצּוֹפִין עָלָיו מַיִם, וְנִמְצָא אֹכֶל מִקְּמַטָּה וּפְסֹלֶת מִלְמַעְלָה. וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר בַּשָּׁחוֹר וְאוֹסֵר בַּלָּבָן, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ בֵּיצַת הַגִּיר[ב]. רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר בַּשָּׁחוֹר, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְצַחְצְחוֹ.

טז. **רַבִּי** יוֹסֵי אוֹמֵר: מוֹלִיכִין מִנְעָל שָׁחוֹר וְלֹא מִנְעָל לָבָן, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ אוּמָן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מְשַׁלְּחִין חִטִּין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַאֲכַל עֲסִיסִיוֹת. פּוּל, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַאֲכַל לֶדֶיוֹת. שְׁעוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִן לַבְּהֵמָה. אֵין עוֹשִׂין טִיסְנִי, וְאֵין כּוֹתְשִׁין בְּמַכְתֶּשֶׁת בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין כּוֹתְשִׁין אֶת הַמֶּלַח בְּמָדוֹךְ שֶׁל עֵץ, אֲבָל מְרַסֵּק הוּא בְּיַד שֶׁל סַכִּין וּבְעֵץ הַפָּרוּר וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מוֹלִיכִין מַבָּח וְסַכִּין אֶצֶל בְּהֵמָה, וְלֹא בְּהֵמָה אֶצֶל מַבָּח וְסַכִּין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מוֹלִיכִין זֶה אֶצֶל זֶה. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מוֹלִיכִין תַּבְלִין וּמָדוֹךְ אֶצֶל מְדוֹכָה, וְלֹא מְדוֹכָה אֶצֶל תַּבְלִין וּמָדוֹךְ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מוֹלִיכִין זֶה אֶצֶל זֶה וְאֵין חוֹשְׁשִׁין.

ב. גִּיר — מִין קַרְקַע הַמַּשְׁחִיר (רַשִּׁ״י בֵּיצָה טו ע״א).

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. **יוֹם-טוֹב** שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אֵין מְעָרְבִין, לֹא עֵרוּבֵי תְּחוּמִין וְלֹא עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת. רַבִּי אוֹמֵר: מְעָרְבִין עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת, אֲבָל לֹא עֵרוּבֵי תְּחוּמִין, מִפְּנֵי שֶׁאַתָּה אוֹסְרוֹ בַּדָּבָר הָאָסוּר לוֹ, וְאִי אַתָּה אוֹסְרוֹ בַּדָּבָר הַמֻּתָּר לוֹ. מְעָרְבִין בַּפַּת לְשַׁבָּת, וּבַתַּבְשִׁיל לְיוֹם-טוֹב. תַּבְשִׁיל שֶׁאָמְרוּ, אֲפִלּוּ צָלִי, אֲפִלּוּ בָּבוּשׁ, אֲפִלּוּ שָׁלוּק וּמְבֻשָּׁל, אֲפִלּוּ קוּלְיָיס הָאִיסְפָּנִין שֶׁנָּתְנוּ עָלָיו חֲמִין מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב, תְּחִלָּתוֹ וְסוֹפוֹ - אֵין לוֹ שִׁעוּר.

ב. **הָעוֹשֶׂה** תַּבְשִׁיל מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב - הֲרֵי זֶה אוֹפֶה וּמְבַשֵּׁל עָלָיו לַשַּׁבָּת, וּמַטְמִין עָלָיו אֶת הַחַמִּין, וְרַשַּׁאי לְאוֹכְלוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, וְרַשַּׁאי לִתְּנוֹ בְּמַתָּנָה. אָכְלוֹ - רַשָּׁאִין בְּנֵי חָצֵר לַעֲשׂוֹת תַּבְשִׁיל, וְלֶאֱפוֹת וּלְבַשֵּׁל עָלָיו לַשַּׁבָּת, וְרַשָּׁאִין לַעֲשׂוֹת לוֹ שִׁתּוּף לַמָּבוֹי. הֲרֵי שֶׁשָּׁכַח וְלֹא עֵרַב, אֲחֵרִים שֶׁעֵרְבוּ מֻתָּרִים לַעֲשׂוֹת לוֹ, הוּא עַצְמוֹ שֶׁשָּׁכַח וְלֹא עֵרַב - מֻתָּר לְמַּאוֹת לוֹ חָבִית שֶׁל מַיִם, וּלְהַדְלִיק לוֹ אֶת הַנֵּר.

ג. **אָמַר** רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: מוֹדִים בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל שְׁנֵי תַּבְשִׁילִין שֶׁצָּרִיךְ, עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הַדָּג וּבֵיצָה שֶׁעָלָיו, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: תַּבְשִׁיל אֶחָד. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: שְׁנֵי תַּבְשִׁילִין. וּמוֹדִים, שֶׁאִם בִּשֵּׁל שְׁנֵי מִינִין בַּקְּדֵרָה, אוֹ שֶׁפִּרְפֵּר בֵּיצָה עַל גַּבֵּי הַדָּג, אוֹ שֶׁרִסֵּק

קַפְלוּטוֹת תַּחַת הַדָּג - שֶׁהֵן שְׁנֵי תַּבְשִׁילִין. אֵין אוֹפִין מִיּוֹם-טוֹב לְמוֹצָאֵי יוֹם-טוֹב, אֲבָל מְמַלְּאָה אִשָּׁה כָּל הַקְּדָרָה בָּשָׂר, אֲפִלּוּ לֹא תֹאכַל מִמֶּנָּה אֶלָּא דָּבָר מְעָט, וּמְמַלֵּא לוֹ מֵחַם מַיִם, אֲפִלּוּ לֹא שָׁתָה הֵימֶנּוּ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד. אֲבָל הָאוֹפֶה - אֵינוֹ אוֹפֶה אֶלָּא כְּדֵי צָרְכּוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: מְמַלְּאָה אִשָּׁה כָּל הַתַּנּוּר כֻּלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַפַּת נֶאֱפָה יָפֶה בְּזְמַן שֶׁהַתַּנּוּר מָלֵא.

ד. **אֵין** עוֹשִׂין, לֹא לַאֲכִילַת בּוּתִי, וְלֹא לַאֲכִילַת כְּלָבִים בְּיוֹם-טוֹב. מַעֲשֶׂה בְּשִׁמְעוֹן הַתֵּימָנִי, שֶׁלֹּא בָּא בְּלֵילֵי יוֹם-טוֹב לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. בְּשַׁחֲרִית מְצָאוֹ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא. אָמַר לוֹ: מִפְּנֵי מָה לֹא בָאתָה אֶמֶשׁ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ? אָמַר לוֹ מִצְוָה אַחַת אֵרַע לִי וַעֲשִׂיתִיו, בַּלָּשׁוּת שֶׁל נָכְרִים נִכְנְסָה לָעִיר, וְהָיִינוּ מִתְיָרְאִין שֶׁמָּא יַצְרִיבוּ[ג] אֶת בְּנֵי הָעִיר, עָשִׂינוּ לָהֶם עֵגֶל, וְהֶאֱכַלְנוּם, וְהִשְׁקִינוּם, וּפִטַּרְנוּם לְשָׁלוֹם. אָמַר לוֹ: תְּמֵהַנִי עָלֶיךָ אִם לֹא יֵצֵא שְׂכָרְךָ בְּהֶפְסֵדְךָ, שֶׁהֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה: "לָכֶם" - 'וְלֹא לַכְּלָבִים'.

ה. **אָמַר** רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מוֹדִים הָיוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל, שֶׁאֵין כֹּהֵן טוֹבֵל לִתְרוּמָתוֹ בוֹ בַּיּוֹם. אֲבָל מַטְבִּילִין מִגַּב לְגַב וּמֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה בְּיוֹם-טוֹב. כֵּיצַד מִגַּב לְגַב? הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת גִּתּוֹ עַל גַּב בַּדּוֹ, וּבַדּוֹ עַל גַּב גִּתּוֹ. כֵּיצַד מֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה? רָצָה שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת עִסָּתוֹ עַל

ג. שֶׁיְּשַׁלְּלוּ וְיָבֹזוּ.

גַּב בַּהּ שֶׁל חֲבֵרוֹ - הֲרֵי זֶה מַטְבִּיל אֶת כֵּלָיו, אֵין מַטְבִּילִין אֶת הַכֵּלִי עַל גַּב מֵימוֹ לְטַהֲרוֹ, וְאֵין מַשִּׁיקִין אֶת הַמַּיִם בִּכְלִי אֶבֶן לְטַהֲרָן בְּשַׁבָּת; דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מַטְבִּילִין אֶת הַכֵּלִי עַל גַּב מֵימָיו לְטַהֲרוֹ, וּמַשִּׁיקִין אֶת הַמַּיִם בִּכְלִי אֶבֶן לְטַהֲרָן, אֲבָל לֹא לְהַטְבִּילָן.

ו. **כֵּלִים** שֶׁנִּטְמְאוּ בְּאַב הַטֻּמְאָה - אֵין מַטְבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. בִּוְלַד הַטֻּמְאָה - מַטְבִּילִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם-טוֹב. אֲבָל מְמַלֵּא הוּא כּוֹס וְדִלִי, כּוֹס וְקִיתוֹן, לִשְׁתּוֹת, וְחוֹשֵׁב עֲלֵיהֶן וּמַטְבִּילָן וְטוֹבֵל כְּדַרְכּוֹ, מִטֻּמְאָה חֲמוּרָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִטֻּמְאָה קַלָּה.

ז. **אֵין** מְשִׁתַּטְפִין בְּחַמִּין שֶׁהוּחֲמוּ בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת, אֲבָל רוֹחֵץ הוּא פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בְּחַמִּין שֶׁהוּחֲמוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת - בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּחַמִּין שֶׁהוּחֲמוּ מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב - בְּיוֹם-טוֹב. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: טְרַקְלִין שֶׁהִסִּיקָהּ מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב - מְטַיֵּל בָּהּ בְּיוֹם-טוֹב. לֹא הִסִּיקָהּ מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב - לֹא יְטַיֵּל בָּהּ בְּיוֹם-טוֹב. עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי מִילָה, דְּבָרִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין לָהּ בְּשַׁבָּת - עוֹשִׂין לָהּ בְּיוֹם-טוֹב. שׁוֹחֲקִין לָהּ כַּמּוֹן, וְטוֹרְפִין לָהּ יַיִן וָשֶׁמֶן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִקְרַע לָהּ סְמַרְטוּטִין בַּתְּחִלָּה. מַרְגִּילִין בְּיוֹם-טוֹב וְאֵין מַרְגִּילִין בְּחוֹל, בִּבְכוֹר וּבְפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין.

ח. שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל לֹא הָיוּ זוֹקְפִין אֶת הַמְּנוֹרָה בְּיוֹם-טוֹב. וּמַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּזְקֵנִים, שֶׁהָיוּ מְסִבִּין בְּרוֹמִי, וְנָפְלָה מְנוֹרָה בְּלֵילֵי יוֹם-טוֹב, וְעָמַד רַבִּי עֲקִיבָה וּזְקָפָהּ. אָמַר לֵיהּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: עֲקִיבָה! מַה לְּךָ, אַתָּה מַכְנִים רֹאשְׁךָ בֵּין הַמַּחֲלֹקֶת? אָמַר לוֹ: לִמַּדְתָּנוּ רַבֵּנוּ - "אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת", אַף עַל פִּי שֶׁאַתָּה אוֹסֵר וְהֵן מַתִּירִין, הֲלָכָה כְּדִבְרֵי הַמְּרֻבִּין! רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבָּן גַּמְלִיאֵל: מְטַלְטְלִין אֶת הַמְּנוֹרָה בְּיוֹם-טוֹב, אֲבָל אֵין זוֹקְפִין אוֹתָהּ.

ט. שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיוּ מְכַבְּדִין בֵּין הַמִּטּוֹת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי צָדוֹק: פְּעָמִים הָרַבֵּה אָכַלְנוּ בְּבֵית רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְלֹא רָאִינוּ שֶׁהֵן מְכַבְּדִין בֵּין הַמִּטּוֹת! אֶלָּא סְדִינִין הָיוּ פּוֹרְסִין מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב, כְּשֶׁאוֹרְחִין בָּאִין וְנִכְנָסִין - מְסַלְּקִין אֶת הַסְּדִינִין, וְנִמְצָא הַבַּיִת מִתְכַּבֵּד מֵאֵלָיו.

י. שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיוּ מַכְנִיסִין אֶת הַמָּגְמָר בְּמִגּוּפָּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי צָדוֹק: פְּעָמִים הָרַבֵּה אָכַלְנוּ בְּבֵית רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְלֹא רָאִינוּ שֶׁהָיוּ מַכְנִיסִין אֶת הַמָּגְמָר בְּמִגּוּפָּה, אֶלָּא עַרְדֶּסְקָאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל, הָיוּ מְבִיאִין וּמַעֲשִׂנִין אוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב, וּפוֹקְקִין נִקְבֵיהֶן, וּכְשֶׁאוֹרְחִים נִכְנָסִין - פּוֹתְחִין אֶת נִקְבֵיהֶם, וְנִמְצָא הַבַּיִת מִתְגַּמֵּר מֵאֵלָיו. אָמְרוּ לוֹ: אִם כֵּן, אַף בְּשַׁבָּת מֻתָּר לַעֲשׂוֹת כֵּן.

יא. אֵיזֶהוּ גְּדִי מְקֻלָּס? כָּל שֶׁלּוֹ צָלִי, רֹאשׁוֹ וּכְרָעָיו וְקִרְבּוֹ, בְּשֶׁל הֵימֶנּוּ כָּל שֶׁהוּא, שָׁלַק הֵימֶנּוּ כָּל שֶׁהוּא - אֵין

זֶה גְּדִי מְקֻלָּם. עוֹשִׂין גְּדִי מְקֻלָּם בְּיוֹם-טוֹב הָרִאשׁוֹן, וּבְיוֹם-טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג. עֵגֶל מְקֻלָּם בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, אֲבָל לֹא גְּדִי מְקֻלָּם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: תּוֹדוֹם אִישׁ רוֹמִי הִנְהִיג אֶת בְּנֵי רוֹמִי לִקַּח טְלָאִים בְּלֵילֵי פְּסָחִים, וְלַעֲשׂוֹתָן מְקוֹלָסִין. אָמְרוּ לוֹ: אַף הוּא קָרוֹב לְהַאֲכִיל קֳדָשִׁים בַּחוּץ, מִפְּנֵי שֶׁקּוֹרִין אוֹתָן 'פְּסָחִים'.

יג. שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיוּ שׁוֹחֲקִין אֶת הַפִּלְפְּלִין בָּרֵחַיִם שֶׁלָּהֶן. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק: פַּעַם אַחַת הָיָה אַבָּא מֵסֵב לִפְנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְהֵבִיאוּ לְפָנָיו אֲנִגָּרִין וְאַכְסַנְגְּרוֹן[ד], וַעֲלֵיהֶן פִּלְפְּלִין שְׁחוּקוֹת, וּמָשַׁךְ אַבָּא אֶת יָדוֹ מֵהֶן. אָמְרוּ לוֹ: אַל תָּחוּשׁ לָהֶן, מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב הֵן שְׁחוּקוֹת! אֵיזֶהוּ קִרּוּד? אֵלּוּ קְטַנִּים שֶׁעוֹשִׂין חַבּוּרָה. קִרְצוּף - אֵלּוּ הֵן גְּדוֹלִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין חַבּוּרָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: גּוֹרֵר אָדָם מִטָּה כִּפֵּא וְסַפְסָל וְקַתֶּדְרָא אֲצִלּוֹ בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם-טוֹב. דֶּלֶת הַנִּגֶּרֶת וּמַחֲצֶלֶת הַנִּגֶּרֶת, וְקַנְקָלָא הַנִּגָּרָר - פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בָּהֶם בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם-טוֹב.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. **בִּיבָרִין** שֶׁל חַיָּה וְעוֹפוֹת וְשֶׁל דָּגִים - אֵין צָדִין מֵהֶם בְּיוֹם-טוֹב וְאֵין נוֹתְנִין לִפְנֵיהֶן מְזוֹנוֹת. אֲבָל צָדִין

ד. מַיִם שְׁלוּקִים.

מֵהֶן מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב, וְנוֹתְנִין לִפְנֵיהֶם מְזוֹנוֹת. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא כָּל הַבִּיבְרִין שָׁוִין. זֶה הַכְּלָל: מְחֻסָּר צֵידָה - אָסוּר. שֶׁאֵין מְחֻסָּר צֵידָה - מֻתָּר.

ב. **שׁוֹחֲטִין** מִן הַנִּגָּרִין בְּיוֹם-טוֹב, אֲבָל לֹא מִן הַמְצוּדוֹת, וְלֹא מִן הַמִּכְמוֹרוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל שֶׁפִּרְסוּהוּ מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב, וּבָא וּמְצָאוֹ מְקֻלְקָל, בְּיָדוּעַ שֶׁמֵּעֶרֶב יוֹם-טוֹב נִצּוֹדוּ, וּמֻתָּר. בָּא וּמְצָאָן כְּמוֹת שֶׁהוּא - הַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁבְּיוֹם-טוֹב נִצּוֹדוּ, אֲסוּרִין.

ג. **אוֹתוֹ** וּבְנוֹ שֶׁנָּפְלוּ לַבּוֹר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מַעֲלֶה אֶת הָרִאשׁוֹן עַל מְנָת לְשָׁחֲטוֹ, וְשׁוֹחֲטוֹ, וְהַשֵּׁנִי - עוֹשֶׂה לוֹ פַּרְנָסָה בִּמְקוֹמוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָמוּת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מַעֲלֶה אֶת הָרִאשׁוֹן עַל מְנָת לְשָׁחֲטוֹ, וְאֵין שׁוֹחֲטוֹ, וּמַעֲרִים וּמַעֲלֶה אֶת הַשֵּׁנִי עַל מְנָת לִשְׁחוֹט. רָצָה לִשְׁחֹט, רָצָה שֶׁלֹּא לִשְׁחוֹט אֶחָד מֵהֶן - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ.

ד. **בְּבוֹר** שֶׁנָּפַל לַבּוֹר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁמּוּמוֹ נִכָּר מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב, וְלֹא הִתִּירוּ מֻמְחֶה - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם-טוֹב, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מִן הַמּוּכָן. עוֹשִׂין פַּרְנָסָה לִנְחִיל שֶׁל דְּבוֹרִים, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִבְרְחוּ. אֲבָל אֵין צָדִין אוֹתָן בַּתְּחִלָּה בְּיוֹם-טוֹב, כֵּיצַד? אֵין נִמְנִין עַל הַבְּהֵמָה בַּתְּחִלָּה בְּיוֹם-טוֹב. לֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: 'הֲרֵינִי עִמְּךָ בְּסָלַע, הֲרֵינִי עִמְּךָ בִּשְׁנַיִם', אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ: 'הֲרֵינִי עִמְּךָ לְמֶחֱצָה וְלִשְׁלִישׁ וּלְרִבִיעַ'. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מַשְׁגִּיחִין בְּכַף מֹאזְנַיִם כָּל

עִקָּר. אֲבָל שׁוֹקֵל בְּיָדוֹ וּמַנִּיחַ. וְאִם הָיָה טַבָּח אוּמָּן, אַל יִשְׁקוֹל בְּיָדוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיָּדוֹ מְמַשְׁקֶלֶת, אֲבָל חוֹתֵךְ בִּכְלִי וְנוֹתֵן לָזֶה וְלָזֶה.

ה. הוֹלֵךְ אָדָם אֵצֶל רוֹעֶה הָרָגִיל אֶצְלוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ: ׳תֵּן לִי גְּדִי אֶחָד אוֹ טָלֶה אֶחָד׳. אֵצֶל טַבָּח הָרָגִיל אֶצְלוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ: ׳תֵּן לִי כַּף אַחַת אוֹ יָרֵךְ אֶחָת׳. אֵצֶל נַחְתּוֹם הָרָגִיל אֶצְלוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ: ׳תֵּן לִי כִּכַּר אֶחָד אוֹ גְּלוֹסְקָא אַחַת׳. אֵצֶל פַּטָּם הָרָגִיל אֶצְלוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ: ׳תֵּן לִי תּוֹר אֶחָד אוֹ גּוֹזָל אֶחָד, אוֹ תַּרְנְגֹלֶת אַחַת׳. אֵצֶל חֶנְוָנִי הָרָגִיל אֶצְלוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ: ׳תֵּן לִי עֶשְׂרִים בֵּיצִים, אוֹ חֲמִשִּׁים אֱגוֹזִין, עֲשָׂרָה אֲפַרְסְקִין, חֲמִשָּׁה רִמּוֹנִים וְאֶתְרוֹג אֶחָד, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְזַבּוֹר לוֹ שָׁם מִקָּח׳. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְזַבּוֹר לוֹ שָׁם מִנְיָן.

ו. **לֹא** יִתֵּן אָדָם לִפְנֵי בָּנָיו וְלִפְנֵי בְּהֶמְתּוֹ, לֹא בְּמִדָּה וְלֹא בְּמִשְׁקָל, וְלֹא בְּמִנְיָן, אֲבָל קוֹדֵחַ בִּסְאָה אוֹ בְּתַרְקַב, וְנוֹתֵן לִפְנֵי בְּהֶמְתּוֹ. קוֹדֵחַ בְּמֵנִיקְתּוֹ וְנוֹתֵן לִפְנֵי בָּנָיו, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לְכָךְ. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק, וְעַל אַבָּא שָׁאוּל בֶּן בָּטְנִית שֶׁהָיוּ חֲנָוָנִים בִּירוּשָׁלַיִם כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם, וְהָיוּ מְמַלְּאִין מְדוֹתֵיהֶם מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב, וְנוֹתְנִין לַקָּקוֹחוֹת בְּיוֹם-טוֹב. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: אַף בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד עוֹשִׂין כֵּן, מִפְּנֵי בִּטּוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אַף בַּחוֹל עוֹשִׂין כֵּן מִפְּנֵי מִצְוִי הַמִּדּוֹת. אַף הוּא בִּנֵּם שְׁלֹשׁ

מֵאוֹת גַּרְבֵי יַיִן מִבְּרוּרֵי הַמְּדוֹת, וַחֲבֵרָיו כָּנְסוּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת גַּרְבֵי שֶׁמֶן מִמְּצוּיֵי הַמְּדוֹת, וְהֵבִיאוּ לִפְנֵי הַגּוֹזְבָּרִים בִּירוּשָׁלַיִם. אָמְרוּ לָהֶם: אִי אַתֶּם זְקוּקִין לְכָךְ. אָמְרוּ לָהֶם: אַף אָנוּ אֵין רְצוֹנֵנוּ בְּכָךְ! אָמְרוּ לָהֶן: הוֹאִיל וְהֶחֱמַרְתֶּם עַל עַצְמְכֶם וְשֶׁל רַבִּים הֵם - עֲשׂוּ מֵהֶם צָרְכֵי רַבִּים.

ז. **אֵין** נוֹטְלִין עֵצִים מִן הַסֶּכָּה, אֲפִלּוּ בְּיוֹם-טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג. אֲבָל אִם אָמַר: 'לִכְשֶׁאֶרְצֶה אֶטֹּל' - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. אֵין מְבִיאִין עֵצִים, לֹא בְּחֶבֶל, וְלֹא בְּקֻפָּה, וְלֹא בְּמַחֲצֶלֶת. אֲבָל מֵבִיא בְּמִטְפַּחַת וּבְחֵיקוֹ.

ח. **אָמַר** רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל הַמְכֻנָּסִין שֶׁבַּקַּרְפֵּף שֶׁמְּבִיאִין, וְעַל הַמְפֻזָּרִין שֶׁבַּשָּׂדֶה שֶׁאֵין מְבִיאִין. עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הַמְפֻזָּרִין שֶׁבְּקַרְפֵּף וְעַל הַמְכֻנָּסִין שֶׁבַּשָּׂדֶה, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֹא יָבִיאוּ, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: יָבִיא. אָמַר רַבִּי נָתָן: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל מְפֻזָּרִין שֶׁבַּקַּרְפֵּף וְעַל מְכֻנָּסִין שֶׁבַּשָּׂדֶה שֶׁיָּבִיאוּ, עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הַמְפֻזָּרִין שֶׁבַּשָּׂדֶה, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֹא יָבִיאוּ, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: יָבִיאוּ.

ט. **הַמִּטָּה** וְהַכִּפָּא וְהַסַּפְסָל וְקַתֶּדְרָא וַעֲרִיסָה שֶׁנִּתְפָּרְקָה. וְכֵן קוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה, וְכֵן סָוָאר שֶׁל קוֹרוֹת שֶׁנִּשְׁבַּר - אֵין מַסִּיקִין מֵהֶן בְּיוֹם-טוֹב, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מִן הַמּוּכָן. אֱגוֹזִין וּשְׁקֵדִין שֶׁאָכְלָן מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב - מַסִּיקִין בִּקְלִיפֵּיהֶן בְּיוֹם-טוֹב. אֱגוֹזִין וּשְׁקֵדִין עַצְמָן - אֵין מַסִּיקִין בָּהֶן בְּיוֹם-טוֹב, לְפִי שֶׁאֵינוֹ

מִן הַמּוּכָן. מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי מֵאִיר, בְּחוֹתָמוֹת שֶׁבַּקֶּרֶקַע, שֶׁבְּשַׁבָּת מְפַקְפֵּק וּמַתִּיר, אֲבָל לֹא מַפְקִיעַ וְלֹא חוֹתֵךְ. וּבְיוֹם-טוֹב מְפַקְפֵּק וּמַתִּיר, מַפְקִיעַ וְחוֹתֵךְ. וְשֶׁבַּכֵּלִים מַתִּיר, בְּשַׁבָּת מַתִּיר וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם-טוֹב. קוֹרֵעַ אָדָם אֶת הָעוֹר שֶׁעַל פִּי הֶחָבִית שֶׁל יַיִן, וְשֶׁל מוֹרִים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת זִינּוּק״.

י. **אֵין** פּוֹחֲתִין לְפָסִין סְתוּמִין׳, וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מַתִּיר בִּלְפָסִין חֲרָנִיּוֹת׳. אֵין מְכַבִּין אֶת הַבְּקַעַת לָחוּם עָלֶיהָ, אִם בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יֵעָשֵׂן הַבַּיִת, אוֹ בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תַקְדִּיחַ אֶת הַתַּבְשִׁיל - מֻתָּר. לֹא יִתֵּן אָדָם אֶבֶן עַל גַּבֵּי בְּקַעַת כְּדֵי לְשׁוֹבְרָהּ, אֲבָל מַכְנִיסָהּ בַּחוֹר וְשׁוֹבְרָהּ, אֵין עוֹשִׂין פֶּחָמִין בְּיוֹם-טוֹב, אֲפִלּוּ לְאוֹתוֹ הַיּוֹם. אֲבָל מַמְתִּיקִין אֶת הַחַרְדָּל בְּגַחֶלֶת. אֵין מְנַפְּחִים בְּמַפּוּחַ, אֲבָל נוֹפְחִים בִּשְׁפוֹפֶרֶת. אֵין עוֹשִׂין אֶת הַשַּׁפּוּד, וְאֵין מְחַדְּדִין אוֹתוֹ. אֵין פּוֹצְעִין אֶת הַקָּנֶה לְצְלוֹת בּוֹ מָלִיחַ, אֲבָל פּוֹצְעִין אֶת הָאֱגוֹז בְּמִטְפַּחַת, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִקָּרַע.

יא. **הַתַּנּוּר** וְהַכִּירַיִם הֶחָדָשִׁים - הֲרֵי הֵן כִּכְלִי הַכֵּלִים וּמְטַלְטְלִין אוֹתָן. אֲבָל אֵין סָכִין אוֹתָן שֶׁמֶן, וְאֵין עוֹשִׂין אוֹתָן בְּמַטְלִית, וְאֵין מְפִיגִין אוֹתָן בְּצוֹנֵן כְּדֵי לְחַסְּמָן״, וְאִם בִּשְׁבִיל

ח. כְּעֵין מַרְזֵב. ו. בֵּיצֵי טִיט שֶׁבְּיָד הַיּוֹצֵר עֲשׂוּיוֹת כְּתַבְנִית קְעָרָה אֲבָל לֹא נֶחְקָק תּוֹכָהּ. ז. קְעָרוֹת שֶׁל הַחַקְלָאִים בְּנֵי הַכְּפָרִים שֶׁאֵינָם מַקְפִּידִים שֶׁתִּהְיֶינָה חֲקוּקוֹת כִּקְעָרוֹת שֶׁלָּנוּ, וְאוֹכְלִים מֵעֲלֵיהֶן כְּשֶׁעוֹדָן סְתוּמוֹת, וְלָכֵן אֵין דְּחִיקַת הָאֱגוֹזוֹף לְתוֹכָהּ הַבֵּיצַת טִיט – תִּקּוּן מָנָא. ח. לְהָפִיג אֶת הַחֹם שֶׁלָּהֶם עַל יְדֵי מַיִם צוֹנְנִים, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הֵם מִתְקַשִּׁים וּמִתְחַזְּקִים, שֶׁהַחֹם מִתְכַּנֵּס לְתוֹכוֹ, עַל יְדֵי הוֹפְכוֹ הַבָּא לוֹ מִבַּחוּץ וְאֵינוֹ מִתְפַּזֵּר, וְאָסוּר מִשּׁוּם תִּקּוּן מָנָא.

לֶאֱפוֹת בָּהֶן - מֻתָּר. אֵין יוֹצְאִין בְּכִסֵּא, אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים, וְלֹא סוּמָא בְּמַקְלוֹ, וְלֹא רוֹעֶה בְּתַרְמִילוֹ בְּיוֹם-טוֹב. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אַף אֵין מַנְהִיגִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּמַקֵּל בְּיוֹם-טוֹב.

יב. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר: נוֹטֵל אָדָם קֵיסָם מִשֻּׁלְפָּנָיו לַחֲצוֹת בּוֹ שִׁנָּיו. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא יִטּוֹל אֶלָּא מֵאֵבוּס שֶׁל בְּהֵמָה. וְשָׁוִין, שֶׁלֹּא יִקְטְמֵנּוּ. וְאִם קָטְמוֹ לַחֲצוֹץ בּוֹ שִׁנָּיו, וְלִפְתֹּחַ בּוֹ הַדֶּלֶת בְּשַׁבָּת, בְּשׁוֹגֵג - חַיָּב חַטָּאת. בְּמֵזִיד בְּיוֹם-טוֹב - לוֹקֶה אַרְבָּעִים; דִּבְרֵי רַבִּי אֶלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה, אֵינוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מְגַבֵּב מִן הֶחָצֵר וּמַדְלִיק, שֶׁכָּל מַה שֶּׁבֶּחָצֵר מוּכָן. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה צְבוּרִין צְבוּרִין. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר, שֶׁכָּל שֶׁבֶּחָצֵר מוּכָן.

יג. מוֹלְגִין אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַכְּרָעַיִם, וּמְהַבְהְבִין אוֹתָן בָּאוּר, אֲבָל אֵין טוֹפְלִין אוֹתָם, לֹא בְּחַרְסִית, וְלֹא בְּאֲדָמָה, וְלֹא בְּסִיד. וְאֵין מְסַפְּרִין אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַכְּרָעַיִם. וְאֵין מְסַפְּרִין אֶת הַיָּרָק בְּתִסְפֹּרֶת שֶׁלּוֹ, אֲבָל מְסַפְּרִין אֶת הַקּוֹנְדָּס וְאֶת הָעַכְבִּיוֹת. וּמַפִּיקִין וְאוֹפִין בַּפּוּרְנִי[ט], וּמְחַמִּין חַמִּין בְּאַנְטִיבִי[י], וְאֵין מַפִּיקִין אֶת הַפּוּרְנִי לֶאֱפוֹת בּוֹ בַּתְּחִלָּה.

יד. שִׁשָּׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בַּפִּתִּילָה, שְׁלֹשָׁה לְהַחֲמִיר וּשְׁלֹשָׁה לְהָקֵל. אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה לְהַחֲמִיר: אֵין גּוֹדְלִין אוֹתָהּ

ט. תַּנּוּרִים שֶׁלָּנוּ הַגְּדוֹלִים וּפִיהֶם בְּצִדָּם, וְלֹא חָיְישִׁינַן לְטַרְחָה אִם יֵשׁ לוֹ אוֹרְחִים רַבִּים וְלֹא סַגִּי לֵיהּ בְּתַנּוּר. י. כְּלִי גָּדוֹל וְנָפִישׁ טָרְחֵיהּ.

בַּתְּחִלָּה בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין מְהַבְהְבִין אוֹתָהּ בָּאוּר. וְאֵין חוֹתְכִין אוֹתָהּ לִשְׁנַיִם אוֹ לִשְׁלֹשָׁה. לְהָקֵל - שׁוֹרִין אוֹתָהּ בַּשֶּׁמֶן, וּמְמַעֲכִין אוֹתָהּ בַּיָּד, וְחוֹתְכִין אוֹתָהּ בָּאוּר, כְּפִי שְׁתֵּי נֵרוֹת.

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. הָיָה אוֹכֵל בַּעֲנָבִים מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב, וְהוֹתִיר וְהֶעֱלָן לַגָּג לַעֲשׂוֹת מֵהֶן צִמּוּקִין. בַּתְּאֵנִים, וְהוֹתִיר וְהֶעֱלָן לַגָּג לַעֲשׂוֹת מֵהֶן גְּרוֹגָרוֹת - לֹא יֹאכַל מֵהֶן בְּיוֹם-טוֹב עַד שֶׁיַּזְמִין מִבְּעוֹד יוֹם, לְפִי שֶׁאֵינָן מִן הַמּוּכָן. סוֹכֵי תְּאֵנִים[יא] וּבָהֶן תְּאֵנִים, מַכְבֵּדוֹת-תְּמָרִים וּבָהֶם תְּמָרִים, הִכְנִיסָן לָעֲצִים - אֵין אוֹכְלִים מֵהֶן בְּיוֹם-טוֹב. לְמַאֲכָל בְּהֵמָה - אוֹכֵל מֵהֶן בְּיוֹם-טוֹב. וּמַתְחִילִין בָּאוּצָר בַּתְּחִלָּה, וּמַשִּׁילִין פֵּרוֹת דֶּרֶךְ אֲרָבָּה בְּיוֹם-טוֹב. אֵין מְשַׁלְשְׁלִין אוֹתָן דֶּרֶךְ חַלּוֹנוֹת, אֲבָל מוֹרִידִין אוֹתָן דֶּרֶךְ סְלָמוֹת.

ב. **אַרְבַּע** רָשְׁיוֹת וְאַרְבַּע מִצְווֹת הֵן, הָאוֹרֵג שְׁנֵי חוּטִין, בֵּין בִּבְגְּדֵי קֹדֶשׁ בֵּין בִּבְגְּדֵי הֶדְיוֹט. וְהַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, בֵּין בִּכְתְבֵי קֹדֶשׁ בֵּין בִּכְתְבֵי הֶדְיוֹט - בְּשַׁבָּת חַיָּב חַטָּאת, וּבְיוֹם-טוֹב לוֹקֶה אַרְבָּעִים. וְהָאוֹרֵג חוּט אֶחָד, בֵּין בִּבְגְּדֵי קֹדֶשׁ בֵּין בִּבְגְּדֵי הֶדְיוֹט. וְהַכּוֹתֵב אוֹת אַחַת, בֵּין

יא. עֲנָפֵי תְּאֵנִים קְצוּצִים מִן הָאִילָן.

בְּכִתְבֵי קֹדֶשׁ בֵּין בְּכִתְבֵי הֶדְיוֹט - בְּשַׁבָּת חַיָּב חַטָּאת, בְּיוֹם-טוֹב לוֹקֶה אַרְבָּעִים; דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין בְּשַׁבָּת וּבֵין יוֹם-טוֹב - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת.

ג. **אֵלּוּ** הֵן מִשּׁוּם שְׁבוּת: לֹא עוֹלִין בָּאִילָן, וְלֹא רוֹכְבִין עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה, וְלֹא שָׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְלֹא מְסַפְּקִין, וְלֹא מְטַפְּחִין, וְלֹא מְרַקְּדִין. וְאֵלּוּ הֵם מִשּׁוּם רְשׁוּת: לֹא דָנִין, וְלֹא מְקַדְּשִׁין, וְלֹא חוֹלְצִין, וְלֹא מְיַבְּמִין. וְאֵלּוּ הֵן מִשּׁוּם מִצְוָה: לֹא מַקְדִּישִׁין, וְלֹא מַעֲרִיכִין, וְלֹא מַחֲרִימִין, וְלֹא מַגְבִּיהִין תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת. וְכָל אֵלּוּ בְּיוֹם-טוֹב אָמְרוּ, כָּל וָחֹמֶר בְּשַׁבָּת! וְאֵין בֵּין יוֹם-טוֹב לַשַּׁבָּת אֶלָּא אֹכֶל נֶפֶשׁ בִּלְבַד. וְכֵן שֶׁעָשָׂאן יִשְׂרָאֵל, בֵּין אֲנוּסִין, בֵּין שׁוֹגְגִין, בֵּין מְזִידִין, בֵּין מְתֻעִין - מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי, בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם-טוֹב.

ד. **הַבְּהֵמָה** וְהַכֵּלִים - כְּרַגְלֵי הַבְּעָלִים. הַמּוֹסֵר בְּהֶמְתּוֹ לִבְנוֹ אוֹ לָרוֹעֶה - הֲרֵי זֶה כְּרַגְלָיו. כֵּלִים הַמְּיֻחָדִים לְאֶחָד מִן הָאַחִים שֶׁבַּבַּיִת - הֲרֵי אֵלּוּ כְּרַגְלָיו. וְשֶׁאֵינָן מְיֻחָדִים - לְמָקוֹם שֶׁבָּקָּן הוֹלְכִין, מְהַלֵּךְ. בַּצָּפוֹן כְּרַגְלָיו שֶׁל זֶה בַּדָּרוֹם, בַּדָּרוֹם כְּרַגְלָיו שֶׁל זֶה בַּצָּפוֹן, אִם מִצְעוּ אֶת הַתְּחוֹם - לֹא יָזוּז מִמְּקוֹמוֹ.

ה. **חֲמוֹר** - כְּרַגְלֵי מְחַמֵּר, פָּרָה - כְּרַגְלֵי הָאִכָּר. בְּהֵמָה - כְּרַגְלֵי הָרוֹעֶה. רַבִּי דוֹסָא אוֹמֵר: הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מֵחֲבֵרוֹ בְּעֶרֶב יוֹם-טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מְסָרָהּ לוֹ אֶלָּא

בְּיוֹם-טוֹב - חֲרֵי הִיא כְּרַגְלֵי הַלּוֹקֵחַ. וְהַמּוֹסֵר בְּהֶמָּה לְרוֹעֶה מִן הָרוֹעֶה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹדִיעַ עָלֶיהָ לָרוֹעֶה - חֲרֵי הִיא כְּרַגְלֵי הָרוֹעֶה. הַלּוֹקֵחַ בְּהֶמָּה מֵחֲבֵרוֹ מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב - כְּרַגְלֵי הַלּוֹקֵחַ. בְּיוֹם-טוֹב - כְּרַגְלֵי הַמּוֹבֵר.

ו. הַלּוֹקֵחַ בָּשָׂר מִן הַטַּבָּח מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב - כְּרַגְלֵי הַלּוֹקֵחַ. וּבְיוֹם-טוֹב - כְּרַגְלֵי הַמּוֹבֵר. הַשּׁוֹאֵל חָלוּק מֵחֲבֵרוֹ מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב - כְּרַגְלֵי הַשּׁוֹאֵל. בְּיוֹם-טוֹב - כְּרַגְלֵי הַמַּשְׁאִיל. שְׁנַיִם שֶׁשָּׁאֲלוּ חָלוּק אֶחָד בְּשֻׁתָּפוּת, אֶחָד לֵילֵךְ בּוֹ שַׁחֲרִית לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְזֶה לֵילֵךְ בּוֹ עַרְבִית לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה - כְּרַגְלֵי הַמַּשְׁאִיל. הָאִשָּׁה שֶׁשָּׁאֲלָה מֵחֲבֶרְתָּהּ תַּבְלִין, מַיִם וּמֶלַח, מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב - כְּרַגְלֵי הַשּׁוֹאֶלֶת. בְּיוֹם-טוֹב - כְּרַגְלֵי הַמַּשְׁאֶלֶת. נָתְנָה לְעַסְתָּהּ חֲרֵי אֵלּוּ כְּרַגְלֵי שְׁתֵּיהֶן. רַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר בַּמַּיִם, מִפְּנֵי שֶׁנִּבְלָעִין בָּעִסָּה.

ז. הַנַּחֶלֶת כְּרַגְלֵי הַבְּעָלִים, וְשַׁלְהֶבְתּוֹ בְּכָל מָקוֹם. חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בְּנַחֶלֶת: נַחֶלֶת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ - מוֹעֲלִין בָּהּ. שַׁלְהֶבֶת - לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין בָּהּ; נַחֶלֶת שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - אֲסוּרָה. וְשַׁלְהֶבֶת - מֻתֶּרֶת; הַמּוֹצִיא נַחֶלֶת לִרְשׁוּת הָרַבִּים - חַיָּב. שַׁלְהֶבֶת - פָּטוּר; הַמּוֹדֵר הֲנָאָה מֵחֲבֵרוֹ - אָסוּר בְּנַחֲלָתוֹ, וּמֻתָּר בְּשַׁלְהֶבְתּוֹ; מְבָרְכִין עַל הַשַּׁלְהֶבֶת וְאֵין מְבָרְכִין עַל הַנַּחֶלֶת.

ח. בּוֹר שֶׁל שְׁנֵי שְׁבָטִים - מְשַׁלְשֵׁל וּמְמַלֵּא הֵימֶנּוּ בְּשַׁבָּת. בּוֹר שֶׁבֵּין שְׁנֵי תְּחוּמִין - אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת,

אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לוֹ מְחִיצָה גְּבוֹהָ עֲשָׂרָה טְפָחִים. הַנְּהָרוֹת וּמַעְיָנוֹת הַמּוֹשְׁכִין - הֲרֵי הֵן כִּרְגְלֵי כָּל אָדָם.

ט. **מִי** שֶׁהָיוּ פֵּרוֹתָיו בְּעִיר אַחֶרֶת, וְעֵרְבוּ בְּנֵי אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר לָבוֹא אֶצְלוֹ - לֹא יָבִיאוּ לוֹ מִפֵּרוֹתָיו, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ רַגְלָיו מְעוֹרָבוֹת לְשָׁם. וְאִם יֵשׁ שָׁם אַפּוֹטְרוֹפּוֹס - מְבִיאִין עַל פִּי אַפּוֹטְרוֹפּוֹס. מִי שֶׁזִּמֵּן אֶצְלוֹ אוֹרְחִים - לֹא יוֹלִיכוּ בִּידֵיהֶן מָנוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן זְכָה לָהֶם אַחֵר בְּמַתְּנוֹתֵיהֶן מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב. מָה הֵן מוֹצִיאִין מִבֵּית הַמִּשְׁתֶּה? חֲתִיכָה וּגְלוּסְקְמָא וּמַצָּה מְתֻבֶּלֶת. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְחַלֵּק אֱגוֹזִין וּקְלָיוֹת - יוֹלִיכוּ בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים. מוֹלִיכִין עִמּוֹ לְבֵית הָאֵבֶל וּלְבֵית הַמִּשְׁתֶּה וּלְבֵית הַשִּׁמְחָה. בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ, לֹא יִתֵּן אָדָם מִמָּנָתוֹ לִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת מִפְּנֵי הַכָּבוֹד.

י. **אֵין** חָפִין[יב] וְאֵין מִתְגָּרְדִין בְּיוֹם-טוֹב, וְאֵין שָׁפִין כְּלֵי כֶסֶף בְּגַרְתִּיקִין[יג], וְאֵין מְרִיחִין אֶת הַכֵּלִים בְּנֶתֶר בְּיוֹם-טוֹב, אֲבָל מְרִיחִין אוֹתָן בְּמֶלַח וּבְמֶרְסָן בְּשַׁבָּת. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם-טוֹב. אֵלּוּ הֵן מִדְּבָרִיּוֹת: הַיּוֹצְאוֹת בַּפֶּסַח וְנִכְנָסוֹת בְּרִבִיעָה. בֵּיתוֹת: אֵלּוּ שֶׁלָּנוּ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם. רַבִּי אוֹמֵר: אֵלּוּ וְאֵלּוּ הַיּוֹצְאוֹת חוּץ לַתְּחוּם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִכְנְסוּ לְתוֹךְ הַתְּחוּם אֶלָּא מִשֶּׁחֲשֵׁכָה - מֻתָּר לְשָׁחֲטָן בְּיוֹם-טוֹב. אֵלּוּ הֵן מִדְּבָרִיּוֹת: הָרוֹעוֹת בָּאָפָר לְעוֹלָם.

יב. אֵין מְשַׁפְשְׁפִים אֶת הַגּוּף בְּכֹחַ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב. יג. עָפָר שֶׁגָּדֵל בְּחָבִית שֶׁל יַיִן וְקוֹרִים לוֹ 'אלום', וְהוּא עִקַּר תִּקּוּן כְּלֵי כֶסֶף, וְגוֹרֵר אוֹתוֹ, שֶׁהַכֶּסֶף הוּא רַךְ וְיֵשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם מְמַחֵק שֶׁהוּא אָב מְלָאכָה.

מַסֶּכֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **נִיסָן** - רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַמְּלָכִים, וְלָרְגָלִים, וְלַחֲדָשִׁים, וְלָעִבּוּרִין, וְלִתְרוּמַת שְׁקָלִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף לִשְׁכִירוּת בָּתִּים. **בִּיצַד** לַמְּלָכִים? מֵת בַּאֲדָר, וְעָמַד אַחֵר תַּחְתָּיו בַּאֲדָר - מוֹנִין שָׁנָה לָזֶה וְלָזֶה. מֵת בְּנִיסָן, וְעָמַד אַחֵר תַּחְתָּיו בְּנִיסָן - מוֹנִין שָׁנָה לָזֶה וְלָזֶה. מֵת בַּאֲדָר, וְעָמַד אַחֵר תַּחְתָּיו בְּנִיסָן - הָרִאשׁוֹנָה נִמְנֵית לָרִאשׁוֹן, וְהַשְּׁנִיָּה נִמְנֵית לַשֵּׁנִי.

ב. **כֵּיצַד** לָרְגָלִים? אֶחָד הַנּוֹדָר, וְאֶחָד הַמַּעֲרִיךְ, וְאֶחָד הַמַּקְדִּישׁ - אֵינוֹ עוֹבֵר מִשּׁוּם "בַּל תְּאַחֵר" עַד שֶׁיַּעַבְרוּ עָלָיו רְגָלֵי הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ רְגָלִים כְּסִדְרָן, וְחַג הַמַּצּוֹת רִאשׁוֹן. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: פְּעָמִים שֶׁהֵן שְׁלֹשָׁה, וּפְעָמִים שֶׁהֵן אַרְבָּעָה, פְּעָמִים שֶׁהֵן חֲמִשָּׁה. כֵּיצַד? נָדַר לִפְנֵי הַפֶּסַח, עַד שֶׁיַּעַבְרוּ עָלָיו: הַפֶּסַח, וַעֲצֶרֶת, וְהֶחָג; נָדַר לִפְנֵי עֲצֶרֶת, עַד שֶׁיַּעַבְרוּ עָלָיו: עֲצֶרֶת, וְהֶחָג, וְהַפֶּסַח, וַעֲצֶרֶת, וְהֶחָג; נָדַר לִפְנֵי הֶחָג, עַד שֶׁיַּעַבְרוּ עָלָיו: הֶחָג, וְהַפֶּסַח, וַעֲצֶרֶת, וְהֶחָג.

ג. **כֵּיצַד** לַחֲדָשִׁים? זֶה שֶׁנֶּאֱמַר "הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וּבַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי", אֵין מַתְחִילִין לִמְנוֹת אֶלָּא מֵרִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב, ב): "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים".

ד. **כֵּיצַד** לִתְרוּמַת שְׁקָלִים? כָּל קָרְבָּנוֹת צִבּוּר קְרֵבִין בְּאֶחָד בְּנִיסָן, אִם בָּא חֹדֶשׁ בִּזְמַנּוֹ - קְרֵבִין מִן הַחֲדָשָׁה. וְאִם לָאו - קְרֵבִין מִן הַיְשָׁנָה.

ה. **כֵּיצַד** לִשְׁכִירוּת בָּתִּים? הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ לְשָׁנָה - מוֹנֶה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם לְיוֹם. אִם אָמַר: 'לְשָׁנָה זוֹ', אֲפִלּוּ לֹא שָׁכַר מִמֶּנּוּ אֶלָּא בְּאֶחָד בַּאֲדָר - אֵין לוֹ אֶלָּא עַד אֶחָד בְּנִיסָן.

ו. **בְּאֶחָד** בֶּאֱלוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי: הוּאִיל וְאִלּוּ אוֹמְרִים בְּאֶחָד בֶּאֱלוּל, וְאִלּוּ אוֹמְרִים בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי, יְהֵא הָאֱלוּלִיִּים מִתְעַשְׂרִין לְעַצְמָן. כֵּיצַד? נוֹלְדוּ ה' בְּאָב, וְה' בֶּאֱלוּל, ה' בָּאֱלוּל, וְה' בְּתִשְׁרֵי - אֵין מִצְטָרְפִין. ה' בְּתִשְׁרֵי, וְה' בְּאָב - הֲרֵי אִלּוּ מִצְטָרְפִין.

ז. **תִּשְׁרֵי** - רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַשָּׁנִים, וְלַשְּׁמִיטִין, וְלַיּוֹבְלוֹת, לַנְּטִיעָה, וְלַיְרָקוֹת, וְלַמַּעֲשְׂרוֹת, וְלַנְּדָרִים. כֵּיצַד לַשָּׁנִים וְלַשְּׁמִיטִין וְלַיּוֹבְלוֹת? אֵין מַתְחִילִין לִמְנוֹת לַשָּׁנִים וְלַשְּׁמִיטִין וְלַיּוֹבְלוֹת אֶלָּא מִתִּשְׁרֵי. כֵּיצַד לַנְּטִיעָה? אֶחָד הַנּוֹטֵעַ, וְאֶחָד הַמַּבְרִיךְ, וְאֶחָד הַמַּרְכִּיב שְׁלוֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - עָלְתָה לוֹ שָׁנָה, וּמָתָר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית. פָּחוֹת מִכָּאן - לֹא עָלְתָה לוֹ שָׁנָה, וְאָסוּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית. וּפְרוֹת נִטִּיעָה זוֹ אֲסוּרִים עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט, אִם עָרְלָה - עָרְלָה, אִם רְבָעִי - רְבָעִי.

ח. **כֵּיצַד** לַיָּרָקוֹת? לִקֵּט יָרָק בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד שֶׁלֹּא בָּא הַשֶּׁמֶשׁ, וְחָזַר וְלִקֵּט אַחֵר מִשֶּׁבָּא הַשֶּׁמֶשׁ - אֵין תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה חָדָשׁ וְזֶה יָשָׁן. הָיְתָה שְׁנִיָּה וְנִכְנְסָה שְׁלִישִׁית, הָרִאשׁוֹן מִתְעַשֵּׂר מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְהַשֵּׁנִי מִתְעַשֵּׂר מַעֲשֵׂר עָנִי. לִקֵּט אֶתְרוֹג בְּעֶרֶב ט"ו בְּשַׁבָּט עַד שֶׁלֹּא בָּא הַשֶּׁמֶשׁ, וְחָזַר וְלִקֵּט אַחֵר מִשֶּׁבָּא הַשֶּׁמֶשׁ - אֵין תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה חָדָשׁ וְזֶה יָשָׁן. הָיְתָה שְׁלִישִׁית וְנִכְנְסָה רְבִיעִית - הָרִאשׁוֹן מִתְעַשֵּׂר מַעֲשֵׂר עָנִי, וְהַשֵּׁנִי מִתְעַשֵּׂר מַעֲשֵׂר שֵׁנִי.

ט. **כֵּיצַד** לַנְּדָרִים? הַמּוּדָר הֲנָאָה מֵחֲבֵרוֹ לְשָׁנָה - מוֹנֶה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם לְיוֹם, אִם אָמַר "לְשָׁנָה זוֹ" - אֲפִלּוּ לֹא נָדַר הַיְמֵנוּ אֶלָּא בְּאֶחָד בֶּאֱלוּל - אֵין לוֹ אֶלָּא עַד אֶחָד בְּתִשְׁרֵי.

י. **בְּרֹאשׁ** הַשָּׁנָה כָּל בָּאֵי עוֹלָם עוֹבְרִים לְפָנָיו כִּבְנֵי מָרוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים לג, טו): "הַיֹּצֵר יַחַד לִבָּם" וְגוֹ'. וְאוֹמֵר (שָׁם פא, ד): "תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר", וְאוֹמֵר: "כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא" וְגוֹ'. קִדְּשׁוּהוּ בֵּית דִּין - הַדִּין נִכְנָס לְפָנָיו, וְאִם לָאו - אֵין הַדִּין נִכְנָס לְפָנָיו. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בָּעֹמֶר שֶׁל מָן, אִם בָּא חֹדֶשׁ בִּזְמַנּוֹ - הָיָה מִתְעַכֵּב לִשְׁלֹשָׁה יָמִים, וְאִם לָאו - הָיָה מִתְעַכֵּב יוֹתֵר.

יא. **אָמַר** רַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא: אָמְרָה תּוֹרָה - הָבֵא שְׁעוֹרִין בַּפֶּסַח שֶׁהוּא פֶּרֶק שְׁעוֹרִין, כְּדֵי

שֶׁתִּתְבָּרֵךְ לָכֶם תְּבוּאָה שֶׁבַּשָּׂדוֹת. הָבֵא חִטִּים וּבְכוּרִים בַּעֲצֶרֶת שֶׁהוּא פֶּרֶק אִילָן, כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ לָכֶם פֵּרוֹת אִילָן. נַסְּכוּ לְפָנַי מַיִם בֶּחָג כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ עֲלֵיכֶם מֵי גְּשָׁמִים, אִמְרוּ לְפָנַי מַלְכֻיּוֹת וְזִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת, מַלְכֻיּוֹת - כְּדֵי שֶׁתַּמְלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם. זִכְרוֹנוֹת - כְּדֵי שֶׁיָּבֹא זִכְרוֹנְכֶם לְפָנַי לְטוֹבָה, אִמְרוּ לְפָנַי שׁוֹפָרוֹת - כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה תִּפְּלַתְכֶם בִּתְרוּעָה לְפָנַי.

יב. הַכֹּל נִדּוֹנִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּגְזַר דִּינָם נֶחְתָּם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַכֹּל נִדּוֹנִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּגְזַר דִּינוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד נֶחְתָּם בִּזְמַנּוֹ. בַּפֶּסַח - עַל הַתְּבוּאָה, בַּעֲצֶרֶת - עַל פֵּרוֹת הָאִילָן, בֶּחָג - עַל הַמַּיִם; וּגְזַר דִּינוֹ שֶׁל אָדָם נֶחְתָּם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אָדָם נִדּוֹן בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב ז, יח): "וַתִּפְקְדֶנּוּ לַבְּקָרִים". רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אָדָם נִדּוֹן בְּכָל שָׁעָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לִרְגָעִים תִּבְחָנֶנּוּ".

יג. עַל שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים הַשְּׁלוּחִין יוֹצְאִין. רַבִּי הִתְקִין שֶׁיְּהוּ יוֹצְאִין אַף עַל אֲדָר שֵׁנִי, מִפְּנֵי הַפּוּרִים.

יד. בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מְקַבְּלִין עֵדוּת הַחֹדֶשׁ מִכָּל אָדָם. פַּעַם אַחַת שָׁכְרוּ בַּיְתוֹסִין שְׁנֵי עֵדִים לָבֹא לְהַטְעוֹת אֶת הַחֲכָמִים, לְפִי שֶׁאֵין הַבַּיְתוֹסִין מוֹדִים שֶׁתְּהֵא עֲצֶרֶת אֶלָּא אֶחָד בְּשַׁבָּת, בָּא אֶחָד וְאָמַר עֵדוּתוֹ וְהָלַךְ לוֹ, וּבָא הַשֵּׁנִי וְאָמַר: עוֹלֶה הָיִיתִי בְּמַעֲלֵה אֲדֻמִּים, וְרָאִיתִי רָבוּץ בֵּין שְׁנֵי סְלָעִים, רֹאשׁוֹ דּוֹמֶה לְעֵגֶל, אָזְנָיו דּוֹמֶה לִגְדִי, קַרְנָיו דּוֹמֶה

לִצְבִי, וּזְנָבוֹ מְנַחַת בֵּין יַרְכוֹתָיו, רָאִיתִי וְנִרְתַּעְתִּי וְנָפַלְתִּי לַאֲחוֹרַי, וַהֲרֵי מָאתַיִם זוּז צְרוּרִין לִי בְּפוּנְדָתִי. אָמְרוּ לוֹ: מָאתַיִם זוּז נְתוּנִין לְךָ בְּמַתָּנָה, וְהַשּׁוֹכֵרְךָ יִמָּתַח עַל הָעַמּוּד; מָה רָאִיתָ לְזַקֵּק לְכָךְ? אָמַר לָהֶם: מִפְּנֵי שֶׁשָּׁמַעְתִּי שֶׁבַּיִתּוֹסִין מְבַקְּשִׁין לְהַטְעוֹת אֶת חֲכָמִים, אָמַרְתִּי, מוּטָב אֵלֵךְ אֲנִי וְאוֹדִיעַ אֶת חֲכָמִים.

מז. **אִם** אֵין מַבִּירִין אוֹתוֹ - מְשַׁקְּחִין עֲדָיו עִמּוֹ, אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי נְהוֹרַאי, שֶׁבָּא עִם הָעֵד בְּשַׁבָּת לְאוּשָּׁא וְהֵעִיד בּוֹ. בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מַשִּׁיאִין מַשּׂוֹאוֹת בְּרָאשֵׁי הָרִים הַגְּבוֹהִים, בְּהַר הַמִּשְׁחָה, בְּסַרְטְבָא, בְּגַדְפִּינָא, בְּחֶבְרוֹן, בְּבֵית בִּלְתִּין. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף חָרוּם, וְכַיָּר, וְגָדֵר וְחַבְרוֹתֶיהָ.

מז. **מֵאֵימָתַי** מַשִּׁיאִין עַל הַחֹדֶשׁ? לְאוֹר עִבּוּרוֹ! בֵּיצַד? חָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת וְשַׁבָּת, מַשִּׁיאִין עָלָיו לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְאִם בָּא בְּזִמַּנּוֹ - מַשִּׁיאִין עָלָיו, וְאִם לָאו - אֵין מַשִּׁיאִין עָלָיו. עַל כָּל רָאשֵׁי חֳדָשִׁים הָיוּ מַשִּׁיאִין מַשּׂוֹאוֹת. אָמַר אֶחָד: 'לְפָנֶיהָ רָאִיתִי' - לֹא אָמַר כְּלוּם. 'לְאַחֲרֶיהָ' - דִּבְרֵיהֶם כַּיָּמִין. 'לִצְפוֹנָהּ' - לֹא אָמַר כְּלוּם. 'לִדְרוֹמָהּ' - דִּבְרֵיהֶם כַּיָּמִין. אֶחָד אוֹמֵר: 'רָאִיתִי גְּבוֹהַּ שְׁתֵּי מַרְדָּעוֹת", וְאֶחָד אוֹמֵר: 'שְׁלֹשָׁה' - עֵדוּתָן קַיֶּמֶת. אֶחָד אוֹמֵר: 'שְׁלֹשָׁה', וְאֶחָד אוֹמֵר: 'חֲמִשָּׁה' - אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. אֲבָל מִצְטָרֵף הוּא עִם אֲחֵרִים. אֶחָד אוֹמֵר: 'רְאִיתִיו מֻטֶּה וְאֶחָד אוֹמֵר רְאִיתִיו זָקוּף'

- אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, אֲבָל מִצְטָרֵף הוּא עִם אֲחֵרִים. ׳רְאִיתִיו חֶצְיוֹ בָּעָנָן׳ - לֹא אָמַר כְּלוּם. ׳חֶצְיוֹ בָּעֲשִׁישָׁה׳ - לֹא אָמַר כְּלוּם. ׳חֶצְיוֹ בַּמַּיִם׳ - לֹא אָמַר כְּלוּם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: אִם לֹא נִרְאָה בִּזְמַנּוֹ - אֵין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ, שֶׁכְּבָר קִדְּשׁוּהוּ שָׁמַיִם. וְכֵן הָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: אֵין הַשְּׁלוּחִין יוֹצְאִין לְסוּרְיָא, עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּי בֵּית דִּין לְמָחָר.

יז. לָמָּה לֹא נִתְפָּרְשׁוּ שְׁמוֹתָן שֶׁל זְקֵנִים? שֶׁלֹּא יְהֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד אוֹמֵר: ׳הֲרֵינִי בָּא לְהָקִישׁ אֶת רַבִּי פְּלוֹנִי לְאֶלְדָּד וּמֵידָד, וְאֶת רַבִּי פְּלוֹנִי לְנָדָב וַאֲבִיהוּא׳. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שְׁמוּאֵל-א יב, ו): "ה׳ אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אַהֲרֹן", וְאוֹמֵר (שָׁם): "וַיִּשְׁלַח ה׳ אֶת יְרֻבַּעַל וְאֶת בְּדָן וְאֶת יִפְתָּח וְאֶת שְׁמוּאֵל". "יְרֻבַּעַל" - זֶה גִּדְעוֹן. "בְּדָן" - זֶה שִׁמְשׁוֹן. "יִפְתָּח" - כְּמַשְׁמָעוֹ. וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים צט, ו): "מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו" וְגוֹ׳; שָׁקַל הַכָּתוּב שְׁלֹשָׁה קַלֵּי עוֹלָם בֵּין שְׁלֹשָׁה גְּדוֹלֵי עוֹלָם, לְלַמֶּדְךָ, שֶׁבֵּית דִּינוֹ שֶׁל יְרֻבַּעַל גָּדוֹל לִפְנֵי הַמָּקוֹם כְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. וּבֵית דִּינוֹ שֶׁל יִפְתָּח גָּדוֹל לִפְנֵי הַמָּקוֹם כְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל, לְהוֹדִיעֲךָ, שֶׁכָּל מִי שֶׁנִּתְמַנָּה פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר, אֲפִלּוּ כָּל שֶׁבַּקַּלִּים, שָׁקוּל כְּאַבִּיר שֶׁבָּאַבִּירִים! וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים יז, ט): "וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל הַשּׁוֹפֵט" - אֵין לְךָ אֶלָּא שׁוֹפֵט שֶׁבְּדוֹרְךָ; וְאוֹמֵר (קֹהֶלֶת ז, י): "אַל תֹּאמַר מַה הָיָה וְגוֹ׳, שֶׁהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ טוֹבִים".

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. קִדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ בִּזְמַנּוֹ וְנִמְצְאוּ עֵדִים זוֹמְמִין - הֲרֵי זֶה מְקֻדָּשׁ. קִדְּשׁוּהוּ בַּלַּיְלָה - אֵינוֹ מְקֻדָּשׁ. קִדְּשׁוּהוּ אֲנוּסִין, שׁוֹגְגִין, מְזִידִין וּמְטֻעִין - הֲרֵי זֶה מְקֻדָּשׁ. קִדְּשׁוּהוּ לִפְנֵי זְמַנּוֹ, אוֹ לְאַחַר עִבּוּרוֹ - פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם אוֹ יוֹתֵר עַל שְׁלֹשִׁים, יָכוֹל יְהֵא מְקֻדָּשׁ - תַּלְמוּד לוֹמַר (שְׁמוֹת יב, ב): "חֹדֶשׁ" - אֵין חֹדֶשׁ פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם, לֹא נִרְאֵית לְבָנָה לִשְׁנֵי יָמִים, יָכוֹל יְקַדְּשׁוּהוּ לְאַחַר שְׁנֵי יָמִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: "יוֹם" - אֵין לוֹ אֶלָּא יוֹם אֶחָד בִּלְבַד.

ב. **בְּתַעֲנִיּוֹת** תּוֹקְעִין שָׁלֹשׁ שֶׁל שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ, וּבְמַסָּעוֹת שָׁלֹשׁ שֶׁל שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ, עַל כָּל דֶּגֶל וְדֶגֶל; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: שָׁלֹשׁ עַל כָּל מַטֶּה וּמַטֶּה. בַּמֶּה הֵן תּוֹקְעִין? בַּחֲצוֹצְרוֹת שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה תּוֹקְעִין בְּשֶׁל זְכָרִים, וּבַיּוֹבֵל בְּשֶׁל יְעֵלִים, נָתְנוּ חֲכָמִים אֶת הַמִּצְוָה לְמָצוּי, וְאֶת שֶׁאֵינוֹ מָצוּי לְשֶׁאֵינוֹ מָצוּי.

ג. **שׁוֹפָר** אָרוֹךְ שֶׁקִּצְּרוֹ - כָּשֵׁר. גֵּרְדּוֹ בֵּין מִבִּפְנִים בֵּין מִבַּחוּץ - כָּשֵׁר. צִפָּהוּ זָהָב, מִבִּפְנִים - פָּסוּל. מִבַּחוּץ - כָּשֵׁר. צִפָּהוּ בִּמְקוֹם הַנֶּחָת פִּיו, אוֹ שֶׁהוֹסִיף עָלָיו כָּל שֶׁהוּא, אֲפִלּוּ בְּמִינוֹ - פָּסוּל. נִקַּב וּסְתָמוֹ, אֲפִלּוּ בְּמִינוֹ, אִם מְעַכֵּב אֶת הַתְּקִיעָה - פָּסוּל. וְאִם לָאו - כָּשֵׁר. נָתַן שְׁנֵי שׁוֹפָרוֹת זֶה בְּתוֹךְ זֶה וְתָקַע, אִם קוֹל הַפְּנִימִי שָׁמַע - יָצָא, אִם קוֹל

חַיִּיצוֹן שָׁמַע - לֹא יָצָא. כַּמָּה הוּא שִׁעוּר שׁוֹפָר? כְּדֵי שֶׁיֹּאחֵז בְּיָדוֹ אַחַת וְיִתְקַע.

ד. הַכֹּל חַיָּבִין בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר: כֹּהֲנִים, לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים, גֵּרִים, וַעֲבָדִים מְשֻׁחְרָרִין, חֲלָלִים, נְתִינִים, מַמְזֵרִים, חֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה וְקָטָן, סְרִיס אָדָם וּסְרִיס חַמָּה, פְּצוּעַ דַּכָּה וּכְרוּת שָׁפְכָה - כֻּלָּן חַיָּבִין, וּמוֹצִיאִין אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן. טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - חַיָּבִין, וְאֵין מוֹצִיאִין אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן. אַנְדְּרוֹגִינוֹס - מוֹצִיא אֶת מִינוֹ, וְאֵינוֹ מוֹצִיא אֶת שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. טוּמְטוּם - אֵינוֹ מוֹצִיא, לֹא אֶת מִינוֹ וְלֹא אֶת שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. וְכֵן מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין - אֵינוֹ מוֹצִיא לֹא אֶת מִינוֹ וְלֹא אֶת שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים - פְּטוּרִין, וְאֵין מוֹצִיאִין אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן.

ה. הַתּוֹקֵעַ וּמִתְעַסֵּק, וְהַתּוֹקֵעַ וּמִתְלַמֵּד, וְהַמְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ, וְהַמְלַמֵּד אֶת תַּלְמִידוֹ, אִם כִּוֵּן לִבּוֹ - יָצָא, וְאִם לָאו - לֹא יָצָא. רוֹעֶה שֶׁהֵרְבִּיץ אֶת צֹאנוֹ אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְכֵן חוֹלֶה שֶׁהָיָה מֻטָּל אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, וּמִי שֶׁהָיָה בֵּיתוֹ סָמוּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְשָׁמַע קוֹל שׁוֹפָר, אוֹ קוֹל מְגִלָּה, אִם כִּוֵּן לִבּוֹ - יָצָא. וְאִם לָאו - לֹא יָצָא. אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה שָׁמַע וְזֶה שָׁמַע, זֶה כִּוֵּן לִבּוֹ וְזֶה לֹא כִּוֵּן לִבּוֹ. זֶה שֶׁכִּוֵּן לִבּוֹ - יָצָא, וְזֶה שֶׁלֹּא כִּוֵּן לִבּוֹ - לֹא יָצָא, שֶׁאֵין הַכֹּל הוֹלֵךְ אֶלָּא אַחַר כַּוָּנַת הַלֵּב, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים י, יז): "תָּכִין לִבָּם תַּקְשִׁיב אָזְנֶךָ, וְאוֹמֵר (מִשְׁלֵי כג, כו): "תְּנָה בְנִי לִבְּךָ לִי וְעֵינֶיךָ דְּרָכַי תִּצֹּרְנָה" וְגוֹ'.

ו. **וְעוֹד** זֹאת הָיְתָה יְרוּשָׁלַיִם יְתֵרָה עַל יַבְנֶה, שֶׁכָּל עִיר שֶׁרוֹאָה וְשׁוֹמַעַת וּקְרוֹבָה, וְיכוֹלָה לָבוֹא, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ בְּתוֹכָהּ - תּוֹקְעִין בָּהּ. וּבְיַבְנֶה - לֹא הָיוּ תּוֹקְעִין אֶלָּא בְּבֵית דִּין בִּלְבַד.

ז. **רַבִּי** אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר: אִם לֹא נִרְאָה בִּזְמַנּוֹ - אֵין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ, שֶׁכְּבָר קִדְּשׁוּהוּ שָׁמַיִם. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִם לֹא נִרְאָה בִּזְמַנּוֹ - אֵין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ, שֶׁכְּבָר חֹדֶשׁ שֶׁלְּפָנָיו קִדְּשׁוֹ. שִׁמְעוֹן בֶּן הַסְּגָן אוֹמֵר: אִם בָּאוּ עֵדִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה - תּוֹקְעִין הָיוּ, אֲבָל אֵין מוֹסִיפִין קָרְבָּן עַד שֶׁיְּקַדְּשׁוּ הַחֹדֶשׁ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה: דְּבָרִים אֵלּוּ הִתְקִינָן רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לְכְשֶׁיִּבָּנֶה הַבַּיִת בִּמְהֵרָה יַחְזְרוּ דְּבָרִים אֵלּוּ לְיוֹשְׁנָם.

ח. **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כְּתִיב (וַיִּקְרָא כג, ג): "שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ"; "שַׁבָּתוֹן" - זוֹ קְדֻשַּׁת הַיּוֹם. "זִכָּרוֹן" - אֵלּוּ זִכְרוֹנוֹת. "תְּרוּעָה" - אֵלּוּ שׁוֹפָרוֹת. "מִקְרָא קֹדֶשׁ" - קַדְּשֵׁהוּ בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָה: מִפְּנֵי מָה לֹא נֶאֱמַר "שַׁבָּתוֹן" שְׁבוּת! שָׁבוּ פָּתַח הַכָּתוּב תְּחִלָּה?! אֶלָּא "שַׁבָּתוֹן" - קַדְּשֵׁהוּ בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה. "זִכָּרוֹן" - אֵלּוּ זִכְרוֹנוֹת. "תְּרוּעָה" - אֵלּוּ שׁוֹפָרוֹת. "מִקְרָא קֹדֶשׁ" - זוֹ קְדֻשַּׁת הַיּוֹם.

ט. **מָקוֹם** שֶׁנָּהֲגוּ לוֹמַר כְּדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר כְּדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָה, כְּדִבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר כְּדִבְרֵי

רַבִּי יוֹחָנָן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: קִדֵּשַׁת הַיּוֹם עִם הַזִּכְרוֹנוֹת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַה מָּצִינוּ בְּכָל מָקוֹם אוֹמְרָהּ בָּאֶמְצַע, אַף כָּאן אוֹמְרָהּ בָּאֶמְצַע. רַבִּי אוֹמֵר: מַה מָּצִינוּ בְּכָל מָקוֹם אוֹמְרָהּ בָּרְבִיעִית, אַף כָּאן אוֹמְרָהּ בָּרְבִיעִית. וּבְשֶׁקִּדְּשׁוּ אֶת הַשָּׁנָה בְּאוּשָׁא, בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן עָבַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא, וְאָמַר כְּדִבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: לֹא הָיִינוּ נוֹהֲגִין בֵּן בְּיַבְנֶה. בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי עָבַר רַבִּי חֲנִינָא בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, וְאָמַר כְּדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָה. וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: "כָּךְ הָיִינוּ נוֹהֲגִין בְּיַבְנֶה"!

י. **אֵין** פּוֹחֲתִין מֵעֲשָׂרָה מַלְכֻיּוֹת, וּמֵעֲשָׂרָה זִכְרוֹנוֹת, וּמֵעֲשָׂרָה שׁוֹפָרוֹת. וְאִם אָמַר שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ מִכֻּלָּם - יָצָא. אֵין מַזְכִּירִין זִכָּרוֹן וּמַלְכוּת וְשׁוֹפָר שֶׁל פְּרָעָנוּת. מַתְחִיל בַּתּוֹרָה וּמַשְׁלִים בַּנְּבִיא. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם הָיְתָה פְּרָעָנוּת שֶׁל עוֹבְדֵי גִּלּוּלִים - מַזְכִּירִין אוֹתָהּ בִּפְנֵי עַצְמָהּ. הַמַּתְחִיל - מַתְחִיל בְּשֶׁל תּוֹרָה, וּמְסַיֵּם בְּשֶׁל תּוֹרָה. אוֹמֵר שֶׁל נְבִיאִים וְשֶׁל כְּתוּבִים בָּאֶמְצַע. אֵין אוֹמְרִים מַלְכֻיּוֹת עִם זִכְרוֹנוֹת, וְלֹא זִכְרוֹנוֹת עִם הַשּׁוֹפָרוֹת, וְאִם אָמַר - לֹא אָמַר כְּלוּם, וְצָרִיךְ לְאוֹמְרָהּ שְׁנִיָּה.

יא. **פְּקִדּוֹנוֹת** בְּזִכְרוֹנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כא, א): "וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה" וְגוֹ'. וְאוֹמֵר (שְׁמוֹת ג, טז): "פָּקֹד פָּקַדְתִּי אֶתְכֶם" וְגוֹ'. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹמָרָן עִם הַזִּכְרוֹנוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא יֹאמְרָהּ עַמְּהֶן, זִכָּרוֹן שֶׁיֵּשׁ עִמָּהּ תְּרוּעָה,

כְּגוֹן (וַיִּקְרָא כג, כד): "זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ". רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹמָרָן עִם הַזִּכְרוֹנוֹת וְעִם הַשּׁוֹפָרוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא הָיָה אוֹמָרָן אֶלָּא עִם הַזִּכְרוֹנוֹת בִּלְבַד. תְּרוּעָה שֶׁאֵין עִמָּהּ וְלֹא כְּלוּם, כְּגוֹן (בַּמִּדְבָּר כט, א): "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם". רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹמָרָהּ עִם הַשּׁוֹפָרוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ אוֹמָרָהּ כָּל עִקָּר. מַלְכוּת שֶׁיֵּשׁ עִמָּהּ תְּרוּעָה, כְּגוֹן "תְּרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ". רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹמָרָהּ עִם הַמַּלְכֻיּוֹת וְעִם הַשּׁוֹפָרוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא הָיָה אוֹמָרָהּ אֶלָּא עִם הַשּׁוֹפָרוֹת בִּלְבַד. (דְּבָרִים ו, ד): "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד". (שָׁם ד, לה): "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבוֹתָ אֶל לְבָבֶךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים וְגוֹ', אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת" וְגוֹ'. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹמָרָן עִם הַמַּלְכֻיּוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא הָיָה אוֹמָרָן כָּל עִקָּר. (תְּהִלִּים מז, ז): "זַמְּרוּ לֵאלֹהִים זַמְּרוּ וְגוֹ', כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים" וְגוֹ'. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שְׁתַּיִם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַחַת. וְשָׁוִין בְּ"מָלַךְ עַל גּוֹיִם אֱלֹהִים יָשַׁב עַל כִּסֵּא קָדְשׁוֹ" שֶׁהוּא אַחַת. (תְּהִלִּים כד, ט): "שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְגוֹ', מִי זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד ה' צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה". רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: רִאשׁוֹנִים - שְׁתַּיִם. שְׁנִיָּה - שָׁלֹשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רִאשׁוֹנָה - אַחַת. שְׁנִיָּה - שְׁתַּיִם. זִכְרוֹנוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּעֲנִיָּה וּבַקָּשָׁה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹמָרָן כֻּלָּן בְּאֶחָד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רִאשׁוֹנִים בִּפְנֵי עַצְמָן, וּשְׁנִיִּים בִּפְנֵי עַצְמָן. שׁוֹפָרוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּעִנְיַן גִּדְעוֹן וּבְעִנְיַן יְהוֹשָׁעַ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹמָרָן כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָאֲמוּרִין בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה - לְעַצְמָן. בִּשְׁעַת פְּקִידָה - לְעַצְמָן.

יב. **סֵדֶר** תְּקִיעוֹת, שָׁלֹשׁ שֶׁל שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ, שִׁעוּר תְּקִיעָה - כְּשָׁלֹשׁ תְּרוּעוֹת. שִׁעוּר תְּרוּעָה - כְּשָׁלֹשׁ יְבָבוֹת. שָׁמַע שֵׁשׁ תְּקִיעוֹת וְשֵׁשׁ תְּרוּעוֹת, אֲפִלּוּ בְּסֵרוּגִין, אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ - יָצָא. שָׁמַע תְּקִיעָה מִזֶּה וּתְקִיעָה מִזֶּה, וּתְרוּעָה מִזֶּה, תְּקִיעָה מִזֶּה וּתְרוּעָה מִזֶּה, אֲפִלּוּ בְּסֵרוּגִין, אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ - יָצָא. שָׁמַע תְּקִיעוֹת וּבְרָכוֹת, בֵּין שֶׁהִקְדִּים תְּקִיעוֹת לִבְרָכוֹת, וּבֵין שֶׁהִקְדִּים בְּרָכוֹת לִתְקִיעוֹת - יָצָא. תָּקַע וְהֵרִיעַ, וְתָקַע וְחָזַר, וְהֵרִיעַ וְתָקַע - אֵין בְּיָדוֹ אֶלָּא אַחַת. תָּקַע וְהֵרִיעַ, וְתָקַע בִּנְשִׁימָה אַחַת - לֹא יָצָא. מִתְלַמְּדִים לִתְקוֹעַ בְּשַׁבָּת, וְאֵין מְעַכְּבִין אֶת הַנָּשִׁים, וְאֶת הַקְּטַנִּים מִלְּתְקֹעַ בְּשַׁבָּת, וַאֲפִילוּ בְּיוֹם-טוֹב.

יג. **יוֹם-טוֹב** שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל עֶשֶׂר, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל תֵּשַׁע. יוֹם-טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנָה, וְאוֹמֵר שֶׁל שַׁבָּת בְּפְנֵי עַצְמָהּ וְשֶׁל יוֹם-טוֹב בְּפְנֵי עַצְמָהּ, וּמַתְחִיל בְּשֶׁל שַׁבָּת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע, וּמַתְחִיל בְּשֶׁל שַׁבָּת, וּמְסַיֵּם בְּשֶׁל שַׁבָּת, וְאוֹמְרִים קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בְּאֶמְצַע. אָמְרוּ בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: וַהֲלֹא בְּמַעֲמַד כֻּלָּכֶם, זְקֵנֵי בֵּית שַׁמַּאי, יָרַד חוֹנִי הַקָּטָן וְאָמַר שֶׁבַע, וְאָמְרוּ לוֹ כָּל הָעָם: 'נַחַת רוּחַ יִהְיֶה לְךָ'! אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי: מִפְּנֵי שֶׁהָיְתָה שָׁעָה רְאוּיָה לְקַצֵּר. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל: אִילּוּ הָיְתָה שָׁעָה רְאוּיָה לְקַצֵּר - הָיָה לוֹ לְקַצֵּר בְּכֻלָּם!

יד. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שְׁלִיחַ צִבּוּר מוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל אֶחָד וְאֶחָד מוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ. אָמְרוּ לוֹ: אִם כֵּן, לָמָּה מִתְפַּלְּלִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְעַצְמוֹ? אָמַר לָהֶן: מִפְּנֵי שֶׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר מְתַקֵּן אֶת עַצְמוֹ. אָמַר לָהֶם: אִם כֵּן, לָמָּה מוֹרִידִין אוֹתוֹ לִפְנֵי הַתֵּבָה? אָמְרוּ לוֹ: לְהוֹצִיא אֶת מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ. אָמַר לָהֶם: בְּשֵׁם שֶׁהוּא מוֹצִיא אֶת מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ - כָּךְ הוּא מוֹצִיא אֶת מִי שֶׁיּוֹדֵעַ.

מַסֶּכֶת תַּעֲנִית

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **שׁוֹאֲלִין** אֶת הַגְּשָׁמִים עַד שֶׁיֵּצֵא נִיסָן, שֶׁנֶּאֱמַר (יואל ב, כג): "וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן"; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יוֹרֶה בְּמַרְחֶשְׁוָן וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן. אָמַר לָהֶם רַבִּי מֵאִיר: הוֹאִיל וְאֵילָן עוֹשֶׂה פֵּרוֹת לִשְׁנַיִם עָשָׂר, וּתְבוּאָה לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים, מַה פָּצִינוּ בְּאֵילָן שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (יְחֶזְקֵאל מז, יב): "לָחֳדָשָׁיו יְבַכֵּר", אַף תְּבוּאָה לַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם, הָא לָמַדְתָּ, שֶׁיּוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן.

ב. **מֵאֵימָתַי** שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים? מִשֶּׁהִגִּיעַ זְמַנָּה שֶׁל רְבִיעָה, אִם הָיְתָה שָׁנָה חֲסֵרָה - נוֹתְנִין לָהּ חֶסְרוֹנָהּ, וְאִם לָאו - הוֹלְכִין אַחַר סִדְרָן; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לְעוֹלָם הוֹלְכִים אַחַר סִדְרָן, אִם הָיְתָה שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת - נוֹתְנִין לָהּ עִבּוּרָהּ.

ג. **אֵיזוֹ** הִיא רְבִיעָה רִאשׁוֹנָה? הַבִּכִּירָה בִּשְׁלִשָּׁה, בֵּינוֹנִית בְּשִׁבְעָה בּוֹ, אֲפֵלָה בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בּוֹ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּשִׁבְעָה, וּבְשִׁבְעָה עָשָׂר, וּבְעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּשִׁבְעָה עָשָׂר, וּבְעֶשְׂרִים וּשְׁלוֹשָׁה,

וּבְרֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵיו. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין הַיְחִידִים מִתְעַנִּין עַד שֶׁיַּגִּיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵיו.

ד. **אֵיזוֹ** הִיא רְבִיעָה שְׁנִיָּה? מִשֶּׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ שֶׁל רְבִיעָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מִשֶּׁתֵּרֵד רְבִיעָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל הַתָּלוּי בָּרְבִיעָה - מִשֶּׁתַּגִּיעַ זְמַנָּהּ שֶׁל רְבִיעָה, וְכָל שֶׁאֵין תָּלוּי בָּרְבִיעָה - מִשֶּׁתֵּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: גְּשָׁמִים שֶׁיָּרְדוּ שִׁבְעָה יָמִים זֶה אַחַר זֶה - אַתָּה מוֹנֶה בָּהֶן רְבִיעָה רִאשׁוֹנָה. שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית וְלֹא פָּסְקוּ - יֵשׁ בָּהֶן כְּדֵי רְבִיעָה שְׁנִיָּה. כַּמָּה גְּשָׁמִים יוֹרְדִין, וְיֵהָא בָּהֶן כְּדֵי רְבִיעָה? מִלֹּא כְּלִי שֶׁל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רִאשׁוֹנָה - טֶפַח. שְׁנִיָּה - טְפָחַיִם. וּרְבִיעָה - שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: אֵין לְךָ כָּל טֶפַח וָטֶפַח שֶׁיּוֹרֵד מִלְמַעְלָה, שֶׁאֵין הָאָרֶץ פּוֹלֶטֶת כְּנֶגְדּוֹ טְפָחַיִם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תְּהִלִּים מב, ח): "תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא" וְגוֹ', לָמָּה נִקְרָא רְבִיעָה? שֶׁרוֹבַעַת אֶת הָאָרֶץ.

ה. **כְּשֶׁאָמְרוּ** 'אָסוּר בִּמְלָאכָה', לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בָּעִיר, אֲבָל בַּדֶּרֶךְ מֻתָּר, כֵּיצַד? יוֹצֵא לַדֶּרֶךְ - נוֹעֵל, נִכְנָס לָעִיר - חוֹלֵץ. וּכְשֶׁאָמְרוּ: 'אָסוּר בִּרְחִיצָה' לֹא אָמְרוּ אֶלָּא כָּל גּוּפוֹ, אֲבָל פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו - מֻתָּר. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בִּמְנֻדֶּה וְאָבֵל. כָּל שֶׁאָמְרוּ 'אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִבְּעוֹד יוֹם' - אֲסוּרִין בִּמְלָאכָה, בִּרְחִיצָה, וּבְסִיכָה, בִּנְעִילַת הַסַּנְדָּל,

בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, הַיּוֹם אָסוּר בִּמְלָאכָה, וְהַלַּיְלָה מֻתָּר. מִנַּיִן שֶׁהַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה? שֶׁנֶּאֱמַר (אֶסְתֵּר ד, טז): "לֵךְ כְּנוֹס אֶת כָּל הַיְהוּדִים" וְגוֹ'א, כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ 'אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשֶּׁחֲשֵׁכָה' - מֻתָּרִין בִּמְלָאכָה, בִּרְחִיצָה, וּבְסִיכָה, וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל, בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עַד קְרוֹת הַגֶּבֶר. יָשָׁן וְעָמַד - אָסוּר מִיָּד. כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ: 'אֲסוּרִין בִּנְעִילַת הַסַּנְדָּל' - יָצָא מִן הַכְּרַךְ - נוֹעַל. הִגִּיעַ לַכְּרַךְ - חוֹלֵץ. וְכֵן אַתָּה אוֹמֵר בִּמְנֻעֶלֶת וּבְאָבֵל.

ו. **אֵיזֶהוּ** יָחִיד? רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: לֹא כָּל הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ יָחִיד - עוֹשֶׂה, עַצְמוֹ תַּלְמִיד חָכָם - עוֹשֶׂה, אֶלָּא כָּל שֶׁמְּנוּדֶה בֵּית דִּין פַּרְנָס עַל כָּךְ, שֶׁאֵרַע לָהֶם צַעַר וְנִזְקַק לָהֶם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר שֶׁל שַׁבָּת, אֲבָל בְּדָבָר שֶׁל צַעַר - עוֹשֶׂה, וְזָכוּר לַטּוֹב, שֶׁאֵין שַׁבָּת הוּא לוֹ אֶלָּא צַעַר הוּא לוֹ.

ז. **רַבִּי** שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר, וְכֵן הָיָה רַבִּי הוֹשַׁעְיָא אוֹמֵר בִּדְבָרָיו: חֲצִי תִּשְׁרֵי, מַרְחֶשְׁוָן, וַחֲצִי כִּסְלֵו - זֶרַע. חֲצִי כִּסְלֵו, וְטֵבֵת, וּשְׁבָט - חֹרֶף. חֲצִי שְׁבָט, וַאֲדָר, וַחֲצִי נִיסָן - קֹר. חֲצִי נִיסָן, אִיָּר, וַחֲצִי סִיוָן - קָצִיר. חֲצִי סִיוָן, תַּמּוּז, וַחֲצִי אָב - קַיִץ. חֲצִי אָב, אֱלוּל, וַחֲצִי תִּשְׁרֵי - חֹם. רַבִּי יְהוּדָה הָיָה מוֹנֶה מִמַּרְחֶשְׁוָן. רַבִּי שִׁמְעוֹן מוֹנֶה מִתִּשְׁרֵי.

א. וְשָׁם כָּתוּב: "וְצוּמוּ עָלַי וְאַל תֹּאכְלוּ וְאַל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וָיוֹם" – מַשְׁמַע שֶׁהַלַּיְלָה בָּא לִפְנֵי הַיּוֹם.

ח. **סֵדֶר** תַּעֲנִיּוֹת בֵּיצַד? מוֹצִיאִין אֶת הַתֵּבָה לְרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר, וְנוֹתְנִין עָלֶיהָ אֵפֶר מִקְלָה, וְלֹא הָיוּ מִתְעַלְּפִין עָלֶיהָ, אֶלָּא אֶחָד יוֹשֵׁב וּמְשַׂמְּרָהּ כָּל הַיּוֹם. זָקֵן שֶׁבָּהֶם אוֹמֵר לִפְנֵיהֶם דִּבְרֵי כִבּוּשִׁין: בָּנַי! יִתְבַּיֵּשׁ אָדָם מֵחֲבֵרוֹ וְאַל יִתְבַּיֵּשׁ אָדָם מִמַּעֲשָׂיו, מוּטָב יִתְבַּיֵּשׁ אָדָם מֵחֲבֵרוֹ וּמִמַּעֲשָׂיו, וְאַל יְהֵא הוּא וּבָנָיו נֶעֱצָבִין בָּרָעָב, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יְשַׁעְיָה נח, ג): "לָמָּה צַמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ, עִנִּינוּ נַפְשֵׁנוּ וְלֹא תֵדָע"; מַה הוּא מְשִׁיבוֹ? - "הֵן בְּיוֹם צֹמְכֶם" וְגוֹ'. אָדָם שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ עֲבֵרָה וּמִתְוַדֶּה, וְאֵינוֹ חוֹזֵר בָּהּ, לְמַה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאָדָם שֶׁתּוֹפֵשׂ שֶׁרֶץ בְּיָדוֹ וְטוֹבֵל, שֶׁאֲפִילוּ טוֹבֵל בְּכָל מֵימוֹת שֶׁבָּעוֹלָם - לֹא עָלְתָה לוֹ טְבִילָה. זָרְקוֹ מִיָּדוֹ, כֵּיוָן שֶׁטָּבַל בְּאַרְבָּעִים סְאָה - מִיַּד עָלְתָה לוֹ טְבִילָה, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי כח, יג): "וּמוֹדֶה וְעֹזֵב יְרֻחָם", וְאוֹמֵר (אֵיכָה ג, מא): "נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפָּיִם אֶל אֵל בַּשָּׁמָיִם".

ט. **אוֹמֵר** לִפְנֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בְּרָכוֹת, שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שֶׁבְּכָל יוֹם, וְשֵׁשׁ הָיוּ מוֹסִיפִין. עַל הַשִּׁבִּיעִית הוּא אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ מְרַחֵם עַל הָאָרֶץ'. מְשׁוּם סוּמְכוֹס אָמְרוּ: 'בָּרוּךְ מַשְׁפִּיל הָרָמִים', וְאוֹתָן שֵׁשׁ הֵיכָן אֲמָרָן? בֵּין 'גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל' לְ'רוֹפֵא חוֹלִים'. וּמַאֲרִיךְ בַּגְּאֻלָּה, וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו. עוֹנִין 'אָמֵן' עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, וְכָךְ הָיוּ נוֹהֲגִין בַּגְּבוּלִין, אֲבָל בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ אוֹמְרִין: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, בָּרוּךְ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל', וְלֹא הָיוּ עוֹנִין אַחֲרָיו 'אָמֵן', וְכָל כָּךְ לָמָּה? לְפִי שֶׁאֵין עוֹנִין אָמֵן בַּמִּקְדָּשׁ! מִנַּיִן שֶׁאֵין

עוֹנִין אָמֵן בַּמְקֻדָּשׁ? שֶׁנֶּאֱמַר (נְחֶמְיָה ט, ה): "קוּמוּ בָּרְכוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם מִן הָעוֹלָם עַד הָעוֹלָם, וִיבָרְכוּ אֶת שֵׁם כְּבוֹדְךָ וּמְרוֹמָם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה" - 'עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה תֵּן לוֹ תְּהִלָּה'.

י. **עַל** הָרִאשׁוֹנוֹת הוּא אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, בָּרוּךְ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל", וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו: 'בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד'. וְחַזָּן הַכְּנֶסֶת אוֹמֵר לָהֶם: 'תִּקְעוּ הַכֹּהֲנִים, תִּקְעוּ!' וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר לָהֶם: 'מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה'. וְהֵן תּוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין. וְעַל הַשְּׁנִיָּה הוּא אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בָּרוּךְ זוֹכֵר הַנִּשְׁכָּחוֹת'. וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו: 'בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ'. וְחַזָּן הַכְּנֶסֶת אוֹמֵר לָהֶם: 'הָרִיעוּ בְּנֵי אַהֲרֹן, הָרִיעוּ!', וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר לָהֶם: 'מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבוֹתֵינוּ עַל יַם סוּף, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם, וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה'. תּוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין אַחַת. וְכֵן בְּכָל בְּרָכָה וּבְרָכָה, בְּאַחַת אוֹמֵר: 'תִּקְעוּ', וּבְאַחַת אוֹמֵר: 'הָרִיעוּ', עַד שֶׁיִּגְמֹר אֶת הַבְּרָכוֹת כֻּלָּן. וְכָךְ הִנְהִיג רַבִּי חֲלַפְתָּא בְּצִפּוֹרִי, וְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן בִּסְכְנִי, וּכְשֶׁבָּא הַדָּבָר אֵצֶל חֲכָמִים, אָמְרוּ: לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין כֵּן אֶלָּא בְּשַׁעֲרֵי מִזְרָח וּבְהַר הַבַּיִת בִּלְבַד.

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. **אַרְבָּעָה** מִשְׁמָרוֹת עָלוּ מִן הַגּוֹלָה: יְדַעְיָה, חָרוּם, פַּשְׁחוּר וְאִימֵר. עָמְדוּ נְבִיאִים שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם, וְחִלְּקוּם וְהֶעֱמִידוּם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מִשְׁמָרוֹת, וּבְלָלוּם, וְהִטִּילוּם לְתוֹךְ הַקְּלָפִי, וּבָא יְדַעְיָה וְנָטַל חָמֵשׁ וְהוּא - הֲרֵי כָּאן שֵׁשׁ. בָּא חָרוּם וְנָטַל חָמֵשׁ וְהוּא - הֲרֵי שֵׁשׁ. בָּא פַּשְׁחוּר וְנָטַל חָמֵשׁ וְהוּא - הֲרֵי שֵׁשׁ. בָּא אִימֵר וְנָטַל חָמֵשׁ וְהוּא - הֲרֵי כָּאן שֵׁשׁ. וְכָךְ הִתְּנוּ עִמָּהֶם הַנְּבִיאִים, שֶׁאֲפִילוּ יְהוֹיָרִיב רֹאשׁ מִשְׁמָרוֹת עוֹלֶה מִן הַגּוֹלָה - לֹא יָהֵחָה יְדַעְיָה מִמְּקוֹמוֹ, אֶלָּא יְדַעְיָה עִקָּר וְיהוֹיָרִיב טָפֵל לוֹ. עָמְדוּ רָאשֵׁי מִשְׁמָרוֹת, וְקָבְעוּ אֶת עַצְמָן בְּבָתֵּי אָבוֹת.

ב. **כָּל** מִשְׁמָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה, חֲמִשָּׁה, שִׁשָּׁה, שִׁבְעָה, שְׁמוֹנָה, תִּשְׁעָה. מִשְׁמָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה - שְׁלִשָּׁה מַקְרִיבִין שְׁנֵי יָמִים, וְאֶחָד מַקְרִיב יוֹם אֶחָד. מִשְׁמָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲמִשָּׁה - שְׁלִשָּׁה מַקְרִיבִין שְׁנֵי יָמִים, וּשְׁנַיִם מַקְרִיבִין יוֹם אֶחָד. מִשְׁמָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׁשָּׁה - חֲמִשָּׁה מַקְרִיבִין חֲמִשָּׁה יָמִים, וְאֶחָד מַקְרִיב שְׁנֵי יָמִים. מִשְׁמָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׁבְעָה - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַקְרִיב יוֹמוֹ. מִשְׁמָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁמוֹנָה - שִׁשָּׁה מַקְרִיבִין שִׁשָּׁה יָמִים, וּשְׁנַיִם מַקְרִיבִין יוֹם אֶחָד. מִשְׁמָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תִּשְׁעָה - חֲמִשָּׁה מַקְרִיבִין חֲמִשָּׁה יָמִים, וְאַרְבָּעָה מַקְרִיבִין שְׁנֵי יָמִים. יֵשׁ מֵהֶן שֶׁקָּבְעוּ עַצְמָן לְעוֹלָם: הַבָּא בְּשַׁבָּת - בָּא בְּשַׁבָּת לְעוֹלָם. לְאַחַר הַשַּׁבָּת - לְאַחַר הַשַּׁבָּת לְעוֹלָם. יֵשׁ מֵהֶן

שֶׁמַּגְרִילִין פַּעַם אַחַת בַּחֹדֶשׁ, יֵשׁ מֵהֶן שֶׁמַּגְרִילִין פַּעַם אַחַת בְּשַׁבָּת, יֵשׁ מֵהֶן שֶׁמַּגְרִילִין פַּעַם אַחַת בַּשָּׁבוּעַ, וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁמַּגְרִילִין בְּכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ.

ג. [כָּל שֶׁמַּכִּיר אֶת מִשְׁמַרְתּוֹ וְאֶת בֵּית אָב שֶׁלּוֹ, וְהוּא מִבְּתֵּי אָבוֹת קְבוּעִין - אֵין אָסוּר אֶלָּא אוֹתוֹ יוֹם בִּלְבַד. כָּל שֶׁמַּכִּיר אֶת מִשְׁמַרְתּוֹ וְאֵין מַכִּיר אֶת בֵּית אָב שֶׁלּוֹ, וְהוּא מִבְּתֵּי אָבוֹת קְבוּעִין - אָסוּר כָּל אוֹתָהּ שַׁבָּת. כָּל שֶׁאֵין מַכִּיר, לֹא אֶת מִשְׁמַרְתּוֹ, וְלֹא אֶת בֵּית אָב שֶׁלּוֹ, וְהוּא מִבְּתֵּי אָבוֹת קְבוּעִין - אָסוּר כָּל חֹדֶשׁ. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, שֶׁיְּהֵא זֶה אָסוּר לְעוֹלָם, אֶלָּא שֶׁתַּקָּנָתוֹ קַלְקָלָתוֹ].

ד. מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מֻתָּרִין לִשְׁתּוֹת יַיִן בַּלֵּילוֹת, אֲבָל לֹא בַיָּמִים? שֶׁמָּא תִּכְבַּד הָעֲבוֹדָה עַל אַנְשֵׁי בֵּית אָב, וְיָבֹאוּ וְיַסְיְעוּ לָהֶן. וּמִפְּנֵי מַה אָמְרוּ אַנְשֵׁי בֵּית אָב לֹא בַיּוֹם וְלֹא בַלַּיְלָה? מִפְּנֵי שֶׁהֵן עֲסוּקִין תָּמִיד בָּעֲבוֹדָה. מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל כֹּהֵן שֶׁמַּכִּיר מִשְׁמַרְתּוֹ, וּמִשְׁמֶרֶת בֵּית אָב שֶׁלּוֹ, וְיוֹדֵעַ שֶׁבְּתֵּי אֲבוֹתָיו קְבוּעִין שָׁם - אָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. מַכִּיר מִשְׁמַרְתּוֹ, וְאֵינוֹ מַכִּיר מִשְׁמֶרֶת בֵּית אָב שֶׁלּוֹ, וְיוֹדֵעַ שֶׁבְּתֵּי אֲבוֹתָיו קְבוּעִין שָׁם - אָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן כָּל אוֹתָהּ שַׁבָּת. אֵין מַכִּיר מִשְׁמַרְתּוֹ, וְאֵין מַכִּיר מִשְׁמֶרֶת בֵּית אָב שֶׁלּוֹ, וְיוֹדֵעַ שֶׁבְּתֵּי אֲבוֹתָיו קְבוּעִין שָׁם - אָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן כָּל הַשָּׁנָה. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, אָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן לְעוֹלָם, אֲבָל מַה אֶעֱשֶׂה? שֶׁתַּקָּנָתוֹ קַלְקָלָתוֹ.

ה. **אַנְשֵׁי** מִשְׁמָר וְאַנְשֵׁי מַעֲמָד - אֲסוּרִין לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס, בֵּין מִשֶּׁחָרַב הַבַּיִת וּבֵין עַד שֶׁלֹּא חָרַב הַבַּיִת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מִשֶּׁחָרַב הַבַּיִת - מֻתָּרִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵבֶל הוּא לָהֶם! יוֹם שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי הוֹחַדּוּ לְתַעֲנִית צִבּוּר, וּבָהֶן בָּתֵּי דִינִים יוֹשְׁבִין בַּעֲיָרוֹת, וּבָהֶן נִכְנָסִין לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וְקוֹרִין, וּבָהֶן מַקְדִּימִין לְמִקְרָא מְגִלָּה.

ו. **מַה** בֵּין תַּעֲנִית צִבּוּר לְתַעֲנִית יָחִיד? תַּעֲנִית צִבּוּר - אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִבְּעוֹד יוֹם, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּתַעֲנִית יָחִיד. תַּעֲנִית צִבּוּר - אֲסוּרִין בִּמְלָאכָה, בִּרְחִיצָה וּבְסִיכָה, וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּתַעֲנִית יָחִיד. תַּעֲנִית צִבּוּר - נִכְנָסִין לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּתַעֲנִית יָחִיד. תַּעֲנִית צִבּוּר - מוֹצִיאִין אֶת הַתֵּבָה לִרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּתַעֲנִית יָחִיד. תַּעֲנִית צִבּוּר - מִתְפַּלְּלִין עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בְּרָכוֹת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּתַעֲנִית יָחִיד. תַּעֲנִית צִבּוּר - כֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים כַּפֵּיהֶם, אַרְבַּע פְּעָמִים בַּיּוֹם, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּתַעֲנִית יָחִיד. תַּעֲנִית צִבּוּר - אֵין מַפְסִיקִין לְיָמִים טוֹבִים הַכְּתוּבִים בַּמְּגִלָּה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּתַעֲנִית יָחִיד. מַעֲשֶׂה וְגָזְרוּ תַּעֲנִית בַּחֲנָבָה בְּלוּד, וְיָרַד רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרָחַץ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְסִפֵּר. וְאָמַר לָהֶם: 'צְאוּ וְהִתְעַנּוּ עַל מַה שֶּׁהִתְעַנִּיתֶם'. כָּל זְמַן שֶׁהָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל כַּיָּם - הָיְתָה הֲלָכָה נוֹהֶגֶת כִּדְבָרָיו, לְאַחַר מִיתָתוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל - בִּקֵּשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְבַטֵּל אֶת דְּבָרָיו. עָמַד רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי עַל רַגְלָיו, וְאָמַר: 'חֲזִי אֲנָא, בָּתַר רֵישָׁא גּוּפָא אָזֵיל, כָּל זְמַן שֶׁהָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל

קַיָּם - הָיְתָה הֲלָכָה נוֹהֶגֶת כִּדְבָרָיו, עַכְשָׁו שֶׁמֵּת, אַתֶּם מְבַקְּשִׁים לְבַטֵּל אֶת דְּבָרָיו? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: 'אָנוּ שׁוֹמְעִין לְךָ! נִקְבְּעָה הֲלָכָה כְּדִבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְלֹא עֵרְעַר אָדָם עַל דְּבָרָיו.

ז. **הַיָּמִים** הָאֵלֶּה הַכְּתוּבִין בִּמְגִלַּת תַּעֲנִית, לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם אֲסוּרִין. בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים - הֵם אֲסוּרִין, לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם מֻתָּרִין. וּמַה הֶפְרֵשׁ בֵּין זֶה לָזֶה? הַלָּלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה, וְדִבְרֵי תוֹרָה אֵין צְרִיכִים חִזּוּק. וְהַלָּלוּ דִּבְרֵי סוֹפְרִין, וְדִבְרֵי סוֹפְרִין צְרִיכִין חִזּוּק! **אַבָּא** יוֹסֵי בֶּן דּוֹסַאי אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי: נִשְׁבַּע שֶׁיִּתְעַנֶּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת - הֲרֵי זֶה שְׁבוּעַת שָׁקֶר.

ח. **וְתִשְׁעָה** בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אוֹכֵל אָדָם כַּבֵּיצָה וְשׁוֹתֶה אָדָם כַּבֵּיצָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנֵם לָהּ כְּשֶׁהוּא מְעֻנֶּה; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הֲרֵי זֶה מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי: אִי אַתָּה מוֹדֶה בְּתִשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת, שֶׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִבְּעוֹד יוֹם, מַה לְּךָ נִכְנַם לָהּ מְעֻנֶּה, מַה לִּי יוֹצֵא הֵימֶנָּה מְעֻנֶּה? אָמַר לוֹ: לֹא! אִם אָמַרְתָּ בָּזֶה, שֶׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין כָּל הַיּוֹם, תֹּאמַר בָּזֶה, שֶׁאֵין אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין אֶלָּא מִשֶּׁחֲשֵׁכָה?

ט. **בְּשֵׁם** שֶׁמַּתְרִיעִין עַל הַגְּשָׁמִים בִּשְׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ - כָּךְ מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶם בַּשְּׁבִיעִית מִפְּנֵי פַּרְנָסַת אֲחֵרִים. מַתְרִיעִין עַל הָאִילָנוֹת בְּפֶרֶס הַפֶּסַח, עַל הַבּוֹרוֹת וְעַל הַשִּׁיחִין

וְעַל הַמְּעָרוֹת, אֲפִילּוּ בְּפֶרֶס הֶחָג. וְעַל כָּךְ, אִם אֵין לָהֶם מַיִם לִשְׁתּוֹת - מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן מִיָּד, וְאֵיזֶהוּ מִיָּד שֶׁלָּהֶן? יוֹם שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי. וְעַל כָּךְ, אֵין מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן אֶלָּא בְּאַפַּרְכְיָא שֶׁלָּהֶן.

י. **אַסְכָּרָה**, בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִיתָה - מַתְרִיעִין עָלֶיהָ, בִּזְמַן שֶׁאֵין בָּהּ מִיתָה - אֵין מַתְרִיעִין עָלֶיהָ, מַתְרִיעִין עַל הַגּוּבַאי בְּכָל שֶׁהוּא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף עַל הֶחָגָב. חֶרֶב שֶׁאָמְרוּ, אֵין צָרִיךְ לוֹמַר חֶרֶב שֶׁאֵינוֹ שֶׁל שָׁלוֹם, אֶלָּא אֲפִלּוּ חֶרֶב שֶׁל שָׁלוֹם, שֶׁאֵין לְךָ חֶרֶב שֶׁל שָׁלוֹם יוֹתֵר מִפַּרְעֹה נְכֹה, וְאַף עַל פִּי כֵן נִכְשַׁל בָּהּ הַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דִּבְרֵי הַיָּמִים-ב לה, כא): "וַיִּשְׁלַח אֵלָיו מַלְאָכִים לֵאמֹר, מַה לִּי וָלָךְ מֶלֶךְ יְהוּדָה, לֹא עָלֶיךָ אַתָּה הַיּוֹם כִּי אֶל בֵּית מִלְחַמְתִּי, וֵאלֹהִים אָמַר לְבַהֲלֵנִי, חֲדַל לְךָ מֵאֱלֹהִים אֲשֶׁר עִמִּי וְאַל יַשְׁחִיתֶךָּ, וְלֹא הֵסֵב יֹאשִׁיָּהוּ פָּנָיו מִמֶּנּוּ כִּי לְהִלָּחֶם בּוֹ הִתְחַפֵּשׂ וְגוֹ'. וַיֹּרוּ הַיֹּרִים לַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ וְגוֹ', הָיוּ מִתְאַבְּלִין עַל יֹאשִׁיָּהוּ וְגוֹ', וַיְקוֹנֵן יִרְמְיָהוּ עַל יֹאשִׁיָּהוּ, הֵיכָן פֵּרוּשׁוֹ שֶׁל דָּבָר? (אֵיכָה ד, כ): "רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'" וְגוֹ'. וְעַל כָּךְ, אֵין מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן אֶלָּא בְּאוֹתָהּ הַפַּרְכְיָא בִּלְבַד, הָיָה בְּסוּרְיָא - אֵין מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן.

יא. **עִיר** שֶׁהִקִּיפוּהָ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אוֹ נָהָר, וְאֶחָד סְפִינָה הַמְּטַרְפֶּת בַּיָּם, וְאֶחָד יָחִיד שֶׁנִּרְדָּף מִפְּנֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אוֹ מִפְּנֵי לִסְטִים וְרוּחַ רָעָה, עַל כָּךְ - יָחִיד רַשַּׁאי

לְסַגֵּף עַצְמוֹ בְּתַעֲנִית - שֶׁלֹּא לְשַׁבֵּר אֶת כֹּחָן. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין הַיָּחִיד רַשַּׁאי לְסַגֵּף אֶת עַצְמוֹ בְּתַעֲנִית וְיִצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת, וְאֵין הַבְּרִיּוֹת מְרַחֲמוֹת עָלָיו. שָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: עַד הֵיכָן גְּשָׁמִים יוֹרְדִין, וְיִתְפַּלְּלוּ שֶׁלֹּא יֵרְדוּ? אָמַר לָהֶם: כְּדֵי שֶׁיַּעֲמֹד אָדָם בְּקֶרֶן אֹפֶל וְיִשְׁכְּשֵׁךְ רַגְלוֹ בְּמַיִם. מַעֲשֶׂה וְאָמְרוּ לֶחָסִיד אֶחָד: 'הִתְפַּלֵּל וְיֵרְדוּ גְּשָׁמִים'! הִתְפַּלֵּל וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים. אָמְרוּ לוֹ: 'בְּשֵׁם שֶׁהִתְפַּלַּלְתָּ שֶׁיֵּרְדוּ גְּשָׁמִים, כָּךְ הִתְפַּלֵּל שֶׁיֵּלְכוּ לָהֶם'. אָמַר לָהֶם: 'צְאוּ וּרְאוּ, אִם עוֹמֵד אָדָם בְּקֶרֶן אֹפֶל וְיִשְׁכְּשֵׁךְ רַגְלוֹ בְּמַיִם'. אָנוּ מִתְפַּלְּלִין שֶׁלֹּא יֵרְדוּ גְּשָׁמִים, אֲבָל בְּטוּחִים אָנוּ שֶׁאֵין הַמָּקוֹם מֵבִיא מַבּוּל לָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ט, טו): "וְלֹא יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל" וְגוֹ'. (יְשַׁעְיָה נד, ט): "כִּי מֵי נֹחַ זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי" וְגוֹ'. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מַבּוּל שֶׁל מַיִם אֵין מֵבִיא - אֲבָל מַבּוּל שֶׁל אֵשׁ וְשֶׁל גָּפְרִית יֵשׁ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהֵבִיא עַל הַסְּדוֹמִיִּים שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית יט, כד): "וַה' הִמְטִיר עַל סְדוֹם" וְגוֹ'. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מַבּוּל שֶׁל כָּל בָּשָׂר - אֵין מֵבִיא, אֲבָל מַבּוּל שֶׁל יְחִידִים יֵשׁ. כֵּיצַד? נָפַל לַיָּם, טָבְעָה סְפִינָתוֹ בַּיָּם, וּמֵת - הֲרֵי הוּא מַבּוּלוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מַבּוּל שֶׁל מַיִם - אֵין מֵבִיא, אֲבָל מַבּוּל שֶׁל דֶּבֶר לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ יֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (זְכַרְיָה יא, י): "וָאֶקַּח אֶת מַקְלִי אֶת נֹעַם" וְגוֹ'. מַהוּ אוֹמֵר? - "וַתֻּפַּר בַּיּוֹם הַהוּא".

יג. **הָעֲבָרוֹת** וְהַמִּינִיקוֹת מִתְעַנִּים בִּתְשִׁעָה בְּאָב, וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים וּבְשָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת שֶׁל צִבּוּר, וּשְׁאָר

תַּעֲנִיּוֹת - לֹא הָיוּ מִתְעַנּוֹת, וְלֹא שֶׁיִּעַנְּגוּ אֶת עַצְמָן בְּתַפְנוּקִין, אֶלָּא שֶׁאוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת כְּדֵי קִיּוּם הַוָּלָד. מִי שֶׁהָיָה מִתְעַנֶּה עַל הַצָּרָה וְעָבְרָה, עַל הַחוֹלֶה וְנִתְרַפֵּא - הֲרֵי זֶה מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים. הַהוֹלֵךְ מִמָּקוֹם שֶׁאֵין מִתְעַנִּין לְמָקוֹם שֶׁמִּתְעַנִּין - הֲרֵי זֶה מִתְעַנֶּה עִמָּהֶם. מִמָּקוֹם שֶׁמִּתְעַנִּין לְמָקוֹם שֶׁאֵין מִתְעַנִּין - הֲרֵי זֶה מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים. שָׁכַח וְאָכַל - אַל יִתְרָאֶה בִּפְנֵי הַצִּבּוּר, וְאַל יְנַהֵג עַצְמוֹ בְּעִנּוּיִן שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית מב, א): "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִתְרָאוּ", אָמַר לָהֶם יַעֲקֹב לְבָנָיו: 'אַל תִּתְרָאוּ עַצְמְכֶם כְּשֶׁאַתֶּם שְׁבֵעִין בִּפְנֵי יִשְׁמָעֵאל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקַנְּאוּ בָּכֶם. אֵיזֶהוּ הַלֵּל הַגָּדוֹל? (תְּהִלִּים קלו, ב): "הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים, הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים" וְגוֹ'.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה כֹּהֲנִים נוֹשְׂאִין כַּפֵּיהֶן, אַרְבַּע פְּעָמִים בַּיּוֹם: בַּשַּׁחֲרִית, בַּחֲצוֹת, בַּמִּנְחָה, בַּנְּעִילָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בַּמִּנְחָה וּבַנְּעִילָה לֹא הָיָה שָׁם נְשִׂיאַת כַּפַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יח, ה): "לַעֲמֹד לְשָׁרֵת בְּשֵׁם ה' הוּא וּבָנָיו", מַקִּישׁ בָּנָיו לְיוֹ', מַה הוּא - מְעֻמָּד וּנְשִׂיאוּת כַּפַּיִם בַּבֹּקֶר, אַף בָּנָיו - מְעֻמָּד וּנְשִׂיאוּת כַּפַּיִם בַּבֹּקֶר.

ב. שְׁמוֹנָה מִשְׁמָרוֹת תִּקֵּן מֹשֶׁה לַכְּהֻנָּה, וּשְׁמוֹנָה לַלְוִיִּם, מִשֶּׁעָמַד דָּוִד וּשְׁמוּאֵל הָרוֹאֶה - עֲשָׂאוּם עֶשְׂרִים

וְאַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת בְּהוּנָה, וְעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת לַלְוִיִּם, שֶׁנֶּאֱמַר (דִּבְרֵי הַיָּמִים-א ט, כב): "הֵמָּה יִסַּד דָּוִיד וּשְׁמוּאֵל הָרוֹאֶה בֶּאֱמוּנָתָם" - אֵלּוּ מִשְׁמָרוֹת בְּהוּנָה וּלְוִיָּה, עָמְדוּ נְבִיאִים שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם וְקָבְעוּ שָׁם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מַעֲמָדוֹת, בְּנֶגֶד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת בְּהוּנָה וּלְוִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר כח, ב): "צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי", אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר 'כָּל יִשְׂרָאֵל', אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁשִּׁלּוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ.

ג. **הִגִּיעַ** זְמַן הַמִּשְׁמָר, כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם עוֹלִים לִירוּשָׁלַיִם, וְיִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ מִשְׁמָר, שֶׁאֵין יְכוֹלִים לַעֲלוֹת לִירוּשָׁלַיִם, מִתְכַּנְּסִים לְעָרֵיהֶן, וְקוֹרִין בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וּבְטֵלִים מִן הַמְּלָאכָה כָּל אוֹתָהּ שַׁבָּת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם, וּכְלֵי הַשִּׁיר - מְעַכְּבִין אֶת הַקָּרְבָּן. בְּאֶחָד בְּנִיסָן אֵין בּוֹ מִנְחָה וְנַעֲילָה, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קָרְבָּן מוּסָף וְקָרְבַּן עֲצִים.

ד. **פָּרָשָׁה** גְּדוֹלָה קוֹרִין אוֹתָהּ בִּשְׁנַיִם, וּקְטַנָּה בְּיָחִיד, בְּשַׁחֲרִית וּבְמוּסָף; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוּסָף - קוֹרִין בּוֹ מוּסָף. וְכָל שֶׁאֵין בּוֹ מוּסָף - אֵין קוֹרִין בּוֹ מוּסָף. בְּשַׁחֲרִית וּבְמוּסָף נִכְנָסִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְקוֹרִין כְּדַרְכָּהּ שֶׁקּוֹרִין כָּל הַשָּׁנָה, וּבְמִנְחָה - יָחִיד קוֹרֵא אוֹתָהּ עַל פֶּה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְכִי יָחִיד יָכוֹל לִקְרוֹת דִּבְרֵי תוֹרָה עַל פֶּה בְּצִבּוּר? אֶלָּא כֵּן נִכְנָסִין וְקוֹרִין אוֹתָהּ עַל פֶּה בְּקוֹרִין אֶת שְׁמַע.

ה. **מַה** רָאוּ זְמַן עֲצִי כֹּהֲנִים וְהָעָם לִמָּנוֹת? אָמְרוּ: כְּשֶׁעָלוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה, לֹא מָצְאוּ עֵצִים בַּלִּשְׁכָּה, עָמְדוּ אֵלּוּ וְהִתְנַדְּבוּ עֵצִים מִשֶּׁל עַצְמָן וּמָסְרוּ לַצִּבּוּר, וְכֵן הִתְּנוּ עַמָּהֶן הַנְּבִיאִים, שֶׁאֲפִלּוּ לִשְׁכָּה מְלֵאָה עֵצִים, וַאֲפִלּוּ עֵצִים מִשֶּׁל צִבּוּר, וְעָמְדוּ אֵלּוּ וְהִתְנַדְּבוּ עֵצִים מִשֶּׁל עַצְמָן - לֹא יְהֵא קָרְבָּן מִתְקָרֵב אֶלָּא מִשֶּׁלָּהֶם תְּחִלָּה! שֶׁנֶּאֱמַר (נְחֶמְיָה י, לה): "וְהַגּוֹרָלוֹת הִפַּלְנוּ עַל קָרְבַּן עֵצִים הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהָעָם, לְהָבִיא לְבֵית אֱלֹהֵינוּ לְבֵית אֲבוֹתֵינוּ לְעִתִּים מְזֻמָּנִים שָׁנָה בְּשָׁנָה, לְבָעֵר עַל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֵינוּ כַּכָּתוּב בַּתּוֹרָה", וְאוֹמֵר (עֶזְרָא ז, י): "כִּי עֶזְרָא הֵכִין לְבָבוֹ" וְגוֹ'.

ו. **אוֹתָן** יָמִים אֲסוּרִים בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית, בֵּין עַד שֶׁלֹּא חָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בֵּין מִשֶּׁחָרַב הַבַּיִת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מִשֶּׁחָרַב הַבַּיִת - מֻתָּרִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵבֶל הוּא לָהֶם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק: אֲנִי הָיִיתִי מִבְּנֵי בָנָיו שֶׁל סָנְאָב בֶּן בִּנְיָמִין, וְחָל תִּשְׁעָה בְּאָב לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, וְדָחִינוּהוּ לְאַחַר הַשַּׁבָּת, וְהָיִינוּ מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִים, מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם-טוֹב שֶׁלָּנוּ הוּא.

ז. **מַה** הָיָה בְּנֵי גּוֹנְבֵי עֵלִי וּבְנֵי קוֹצְעֵי קִצִּיעוֹת? אָמְרוּ: פַּעַם אַחַת גָּזְרוּ גְּזֵרָה עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יָבִיאוּ עֵצִים לַמַּעֲרָכָה, וְשֶׁלֹּא יָבִיאוּ בִּכּוּרִים לִירוּשָׁלַיִם, וְהוֹשִׁיבוּ פְּרוֶוזָדָאוֹת עַל הַדְּרָכִים, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוֹשִׁיב יָרָבְעָם בֶּן נְבָט - שֶׁלֹּא יַעֲלוּ יִשְׂרָאֵל לָרֶגֶל. מַה עָשׂוּ כְּשֵׁרִין שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר וְיִרְאֵי הַחֵטְא? הֵבִיאוּ סַלֵּי בִּכּוּרִים וְחִפּוּם בְּקִצִּיעוֹת, וּנְטָלוּם, וְעָלוּ עַל כְּתֵפֵיהֶם,

וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעוּ אֵצֶל פְּרוְזָדָאוֹת. אָמְרוּ לָהֶם: לְהֵיכָן אַתֶּם הוֹלְכִים? אוֹמְרִים לָהֶם: לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי עִגּוּלֵי דִּבְלָה בְּמַכְתֶּשֶׁת שֶׁלְּפָנֵינוּ, וּבָעֲלִי שֶׁעַל כְּתֵפֵנוּ, כֵּיוָן שֶׁעָבְרוּ מֵהֶם - עִטְרוּם בְּסַלִּים וֶהֱבִיאוּם לִירוּשָׁלַיִם.

ח. **מַה** הֵן בְּנֵי סַלְמַאי הַנְּטוּפָתִי? אָמְרוּ, פַּעַם אַחַת גָּזְרוּ גְּזֵרָה עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יָבִיאוּ עֵצִים לַמַּעֲרָכָה, וְהוֹשִׁיבוּ פְּרוְזָדָאוֹת עַל הַדְּרָכִים, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוֹשִׁיב יָרָבְעָם בֶּן נְבָט - שֶׁלֹּא יַעֲלוּ יִשְׂרָאֵל לָרֶגֶל. מַה עָשׂוּ יִרְאֵי חֵטְא שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר? הֵבִיאוּ גְּזֵרֵיהֶן וְעָשׂוּ סוּלָמוֹת וְהִנִּיחוּ עַל כְּתֵפֵיהֶן וְהָלְכוּ לָהֶן. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעוּ אֶצְלָן, אָמְרוּ לָהֶן: לְהֵיכָן אַתֶּם הוֹלְכִין? אָמְרוּ לָהֶן: לְהָבִיא גּוֹזָלוֹת מִשּׁוּבָךְ שֶׁלְּפָנֵינוּ וּבְסֻלָּמוֹת שֶׁעַל כְּתֵפֵינוּ, כֵּיוָן שֶׁעָבְרוּ מֵהֶם - פָּרְקוּן וֶהֱבִיאוּם לִירוּשָׁלַיִם. וּלְפִי שֶׁמָּסְרוּ עַצְמָן עַל הַתּוֹרָה וְעַל הַמִּצְוֹת, לְפִיכָךְ נִמְצָא לָהֶם שֵׁם טוֹב וְזֵכֶר טוֹב בָּעוֹלָם, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי י, ז): "זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה", וְעַל יָרָבְעָם בֶּן נְבָט וַחֲבֵרָיו נֶאֱמַר (שָׁם): "וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב".

ט. **רַבִּי** יוֹסֵי אוֹמֵר: מְגַלְגְּלִין זְכוּת לְיוֹם זַבַּאי, וְחוֹבָה לְיוֹם חַיָּב. אָמְרוּ: כְּשֶׁחָרַב הַבַּיִת בָּרִאשׁוֹנָה, אוֹתוֹ הַיּוֹם עֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב הָיָה, וּמוֹצָאֵי שַׁבָּת הָיָה, וּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית הָיָה, וּמִשְׁמַרְתּוֹ שֶׁל יְהוֹיָרִיב הָיְתָה. הָיוּ אוֹמְרִים שִׁירָה וְעוֹמְדִים עַל דּוּכָנָם. וּמַה שִׁירָה הָיוּ אוֹמְרִים? (תְּהִלִּים צד, כג): "וַיָּשֶׁב עֲלֵיהֶם אֶת אוֹנָם וּבְרָעָתָם יַצְמִיתֵם", וְלֹא הִסְפִּיקוּ

לוֹמַר: "יַצְמִיתֵם ה' אֱלֹקֵינוּ", עַד שֶׁבָּאוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּבִבָּשׁוּם, לְמָחָר בִּשְׁיִבָּנֶה הַבַּיִת, מַה הוּא אוֹמֵר? (תְּהִלִּים קו, מח): "בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם", "וּבָרוּךְ ה' אֱלֹקִים אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל עֹשֵׂה נִפְלָאוֹת לְבַדּוֹ וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ" וְגוֹ'

(תְּהִלִּים עב, יח-יט).

י. **בִּתְשְׁעָה** בְּאָב חָרַב הַבַּיִת בָּרִאשׁוֹנָה, דִּכְתִיב (מְלָכִים-ב כה, ח): "וּבַחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּשִׁבְעָה לַחֹדֶשׁ הִיא שְׁנַת תְּשַׁע עֶשְׂרֵה לַמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל בָּא נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים עָמַד לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּבֶל בִּירוּשָׁלָיִם וְגוֹ'. אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר 'בְּשִׁבְעָה', שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר 'בֶּעָשׂוֹר', וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר 'בֶּעָשׂוֹר' שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר 'בְּשִׁבְעָה'. הָא כֵּיצַד? בְּשִׁבְעָה נִכְנְסוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לַהֵיכָל, וְנָטְלוּ אֶת הָעַמּוּדִים וְאֶת הַיָּם וְאֶת הַמְּכוֹנוֹת, וְאָכְלוּ, וְקִלְקְלוּ בּוֹ: שְׁבִיעִי, שְׁמִינִי, וּתְשִׁיעִי סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יִרְמְיָה ו, ד): "אוֹי לָנוּ כִּי פָּנָה הַיּוֹם כִּי יִנָּטוּ צִלְלֵי עֶרֶב"; לְעִתּוֹתֵי עֶרֶב הִצִּיתוּ בּוֹ אֶת הָאוּר, וְנִשְׂרַף עִם שְׁקִיעַת הַחַמָּה בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ.

יא. **כָּל** שֶׁהוּא מִשּׁוּם תִּשְׁעָה בְּאָב - אָסוּר לֶאֱכֹל בָּשָׂר וְלִשְׁתּוֹת יַיִן, וְאָסוּר לֶאֱכֹל שְׁנֵי תַּבְשִׁילִים, וְאָסוּר לִרְחֹץ. כָּל שֶׁאֵינוֹ מִשּׁוּם תִּשְׁעָה בְּאָב - מֻתָּר לִשְׁתּוֹת יַיִן וְלֶאֱכֹל בָּשָׂר, וְאָסוּר לִרְחֹץ וְלָסוּךְ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשֵּׁם אָבִיו: כָּל שָׁעָה שֶׁמֻּתָּר לֶאֱכֹל בָּשָׂר - מֻתָּר לִרְחֹץ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, וְאֵין שְׁאֵלַת שָׁלוֹם לַחֲבֵרִים בִּתְשְׁעָה

בְּאָב. וְלַהֲדִיוֹט - בְּשָׁפָה רָפָה. מְתַקְּנִין בְּתִשְׁעָה בְּאָב לְמוֹצָאֵי תִּשְׁעָה בְּאָב. עָבַר תִּשְׁעָה בְּאָב - מֻתָּר בְּכֻלָּם.

יב. **תִּשְׁעָה** בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, וְכֵן עֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - אוֹכֵל אָדָם כָּל צָרְכּוֹ וְשׁוֹתֶה כָּל צָרְכּוֹ, וּמַעֲלֶה עַל שֻׁלְחָנוֹ כִּסְעֻדַּת שְׁלֹמֹה בִּשְׁעָתוֹ, וְאֵין מוֹנֵעַ מֵעַצְמוֹ כְּלוּם. וְאָסוּר לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס מֵרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ וְעַד הַתַּעֲנִית; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל הַחֹדֶשׁ כֻּלּוֹ אָסוּר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא אוֹתוֹ שַׁבָּת בִּלְבַד.

יג. **אוֹתָן** יָמִים עֲתִידִין לִהְיוֹת יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (זְכַרְיָה ח, יט): "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי" וְגוֹ'. וְכָל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ בָּעוֹלָם הַזֶּה - שְׂמֵחִים הֵם עִמָּהּ לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה סו, י): "שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְגִילוּ בָהּ כָּל אֹהֲבֶיהָ" וְגוֹ'.

מַסֶּכֶת מְגִלָּה

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **בְּרַבִּין** הַמְקַפִּין מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן - קוֹרִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר: בְּרַבִּין הַמְקַפִּין חוֹמָה מִימוֹת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ - קוֹרִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה: הֵיכָן מָצִינוּ לְשׁוּשָׁן הַבִּירָה שֶׁהִיא מֻקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן? אֶלָּא (אֶסְתֵּר ט, כח): "מֻשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה עִיר וָעִיר"; הַסְּמוּכִין לַכְּרַךְ וְהַנִּרְאִין עִמּוֹ - נִדּוֹן כְּכְרַךְ.

ב. **הַיּוֹצְאִין** בַּשַּׁיָּרוֹת, וּמְפָרְשִׁין בַּסְּפִינָה - קוֹרִין בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר. חָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת - מֻקָּפִין מַקְדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה. וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת קוֹרִין בּוֹ בַּיּוֹם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין מֻקָּפִין קוֹדְמִין לָעֲיָרוֹת, אֶלָּא אֵלּוּ וְאֵלּוּ קוֹרְאִין בּוֹ בַּיּוֹם. חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - כְּפָרִים מַקְדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת קוֹרִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּמֻקָּפוֹת חוֹמָה לְמָחָר. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, הוֹאִיל וְנִדְחוּ עֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת מִמְּקוֹמָן - יָדָחוּ לְיוֹם הַכְּנִיסָה.

ג. **אָמַר** רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁהַשָּׁנִים כְּתִקּוּנָן וְיִשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין עַל אַדְמָתָן. אֲבָל בַּזְּמַן הַזֶּה, הוֹאִיל וּמִסְתַּכְּלִין בָּהּ - אֵין קוֹרִין אוֹתָהּ אֶלָּא בִּזְמַנָּהּ.

ד. **מִקְרָא** מְגִלָּה, וּתְרוּמַת שְׁקָלִים - מַקְדִּימִין וְלֹא מְאַחֲרִין.
סְעֻדַּת פּוּרִים וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ, סָפֵק מִילָה וּזְמַן עֲצֵי כֹּהֲנִים, תִּשְׁעָה בְּאָב חֲגִינָה וְהַקְהֵל - מְאַחֲרִין וְלֹא מַקְדִּימִין.
אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ מַקְדִּימִין, גּוֹבִין בּוֹ בַּיּוֹם, וְגוֹבִין וּמְחַלְּקִין בּוֹ בַּיּוֹם, שֶׁאֵין עֵינֵיהֶם שֶׁל עֲנִיִּים נְשׁוּאוֹת אֶלָּא לְיוֹם מִקְרָא מְגִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (אֶסְתֵּר ט, כח): "וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים"; אֲבָל לְקַיֵּם אֶת הַשִּׂמְחָה בְּזְמַנָּהּ.

ה. **מִגְבַּת** פּוּרִים - לְפוּרִים, וּמִגְבַּת הָעִיר - לְאוֹתָהּ הָעִיר.
אֵין מְדַקְדְּקִין בְּמִגְבַּת פּוּרִים, אֲבָל לוֹקְחִים אֶת הָעֲגָלִים וְשׁוֹחֲטִין וְאוֹכְלִין אוֹתָן. וְהַמּוֹתָר - אַל יִפֹּל לְכִיס שֶׁל צְדָקָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִגְבַּת פּוּרִים - לְפוּרִים, וְאֵין הֶעָנִי רַשַּׁאי לִקַּח מֵהֶן רְצוּעָה לְסַנְדָּלוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנָה בְּמַעֲמַד אַנְשֵׁי הָעִיר; דִּבְרֵי רַבִּי יַעֲקֹב שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מֵקֵל.

ו. **רַבִּי** מֵאִיר אוֹמֵר: הַנּוֹתֵן דִּינָר לָעָנִי לִקַּח בָּהֶן פֵּרוֹת - אַל יִקַּח בָּהֶן בֵּלִים. בֵּלִים - אַל יִקַּח בָּהֶן פֵּרוֹת, שֶׁמַּעֲבִיר עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: הַנּוֹתֵן דִּינָר לָעָנִי לִקַּח בָּהֶן חָלוּק - אַל יִקַּח בָּהֶן טַלִּית. טַלִּית - אַל יִקַּח בָּהֶן חָלוּק, מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲבִיר עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת.

ז. **קָרְאוּ** אֶת הַמְּגִלָּה בָּאֲדָר הָרִאשׁוֹן, וְנִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה, קוֹרִין אוֹתָהּ בָּאֲדָר הַשֵּׁנִי, שֶׁכָּל מִצְוֹת שֶׁנּוֹהֲגוֹת בַּשֵּׁנִי -

נוֹהֲגוֹת בָּרִאשׁוֹן, חוּץ מִמִּקְרָא מְגִלָּה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן הַקַּצָּב: אֵין קוֹרִין אוֹתָהּ בַּאֲדָר הַשֵּׁנִי, שֶׁכָּל מִצְוֹות שֶׁנּוֹהֲגוֹת בַּשֵּׁנִי - נוֹהֲגוֹת בָּרִאשׁוֹן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי: אַף קוֹרִין אוֹתָהּ בַּאֲדָר הַשֵּׁנִי, שֶׁכָּל מִצְוֹות שֶׁנּוֹהֲגוֹת בַּשֵּׁנִי - אֵין נוֹהֲגוֹת בָּרִאשׁוֹן. וְשָׁוִין בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית שֶׁאֲסוּרִים בָּזֶה וּבָזֶה.

ח. **אֵין** בֵּין יוֹם-טוֹב לַשַּׁבָּת אֶלָּא אֹכֶל נֶפֶשׁ בִּלְבַד. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר אַף מַכְשִׁירֵי אֹכֶל נֶפֶשׁ. רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה הָיָה עוֹשֶׂה שַׁבָּת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לְתַשְׁלוּמִין; מַה שַּׁבָּת מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ - פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין, אַף יוֹם הַכִּפּוּרִים מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, וּפָטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין. אֵין בֵּין שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת שְׁנִיּוֹת לְשֶׁבַע אֲחֵרוֹנוֹת, אֶלָּא תְּרוּעָה וּנְעִילַת חֲנֻיּוֹת בִּלְבַד. אֵין בֵּין מוּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵרוֹ סְתָם לְמוּדָּר הֵימֶנּוּ מַאֲכָל, אֶלָּא דְּרִיסַת הָרֶגֶל וְכֵלִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין בָּהֶן אֹכֶל נֶפֶשׁ.

ט. **אֵין** בֵּין נָזִיר סְתָם לְנָזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם, שֶׁהַנָּזִיר סְתָם מְגַלֵּחַ לְיוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, וְאִם גִּלַּח בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים - לֹא יָצָא. נָזִיר שְׁלֹשִׁים - מְגַלֵּחַ לְיוֹם שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד. וְאִם גִּלַּח בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים - לֹא יָצָא. וְזֶה וְזֶה מִצְוָתָן לְגַלֵּחַ בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד. אֵין בֵּין דַּם הַמֵּת לְדַם תְּפִיסָה, אֶלָּא שֶׁדַּם הַמֵּת נָזִיר מְגַלֵּחַ עָלָיו, וְחַיָּבִין עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו. דַּם תְּפִיסָה - אֵין נָזִיר מְגַלֵּחַ עָלָיו, וְאֵין חַיָּבִין עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו.

י. **אֵין** בֵּין בַּזִּית מִן הַמֵּת לַמֵּת, אֶלָּא שֶׁבַּזִּית מִן הַמֵּת פְּתוּחוֹ בְּטֶפַח. וְהַמֵּת פְּתוּחוֹ בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים. אֵין בֵּין בַּזִּית מִן הַמֵּת לְעֶצֶם כְּשְׁעוֹרָה אֶלָּא טֻמְאַת אֹהֶל בִּלְבַד. אֵין בֵּין אֵבֶר מִן הַמֵּת לְאֵבֶר מִן הַחַי, אֶלָּא שֶׁאֵבֶר מִן הַמֵּת - בָּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טָמֵא. וְאֵבֶר מִן הַחַי - בָּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טָהוֹר.

יא. **אֵין** בֵּין זָב הָרוֹאֶה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת לְרוֹאֶה שָׁלֹשׁ אֶלָּא קָרְבָּן. אֵין בֵּין זָב לְזָבָה, אֶלָּא שֶׁהַזָּב טָעוּן בִּיאַת מַיִם חַיִּים, זָבָה אֵין טְעוּנָה בִּיאַת מַיִם חַיִּים. אֵין בֵּין זָבָה לְנִדָּה אֶלָּא קָרְבָּן. אֵין בֵּין קָרְבָּן זָבָה לְיוֹלֶדֶת אֶלָּא הֶבְאַת קָרְבָּן. אֵין בֵּין נִדָּה לְשׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם, אֶלָּא סְפִירַת שִׁבְעָה בִּלְבַד.

יב. **אֵין** בֵּין בַּיִת מְסִגָּר לְבַיִת הַמֻּחְלָט, אֶלָּא שֶׁהַבַּיִת הַמְּסִגָּר מְטַמֵּא מִתּוֹכוֹ, וְהַמֻּחְלָט מִתּוֹכוֹ וּמֵאֲחוֹרָיו, זֶה וָזֶה מְטַמֵּא בְּבִיאָה. אֲבָנִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן נָגַע - מְטַמְּאוֹת מֵאֲחוֹרֵיהֶן. אֵין בֵּין נְדָרִים לִנְדָבוֹת אֶלָּא שֶׁהַמַּקְדִּישׁ נְדָרִים לְבֶדֶק הַבַּיִת וְאָבְדוּ - חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן. וְזֶה וָזֶה מְטַמְּאִין בְּבִיאָה. נְדָבוֹת - אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא טוֹבַת הֲנָאָתוֹ בִּלְבַד.

יג. **אֵין** בֵּין בָּמוֹת יָחִיד לְבָמוֹת צִבּוּר, אֶלָּא כָּל שֶׁנִּדַּר וְנִדַּב קָרֵב בְּבָמוֹת יָחִיד, וְכָל שֶׁאֵין נִדַּר וְנִדַּב קָרֵב בְּבָמַת צִבּוּר. אֵין בֵּין שִׁילֹה לִירוּשָׁלַיִם, אֶלָּא שֶׁבְּשִׁילֹה בִּנְיַן אֲבָנִים מִקְמַטָּה וִירִיעוֹת מִלְמַעְלָה.

יד. **אֵין** בֵּין כֹּהֵן הַמָּשׁוּחַ הַמְשַׁמֵּשׁ לְכֹהֵן מָשׁוּחַ שֶׁעָבַר, אֶלָּא פַּר יוֹם הַכִּפּוּרִים וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה. אֵין בֵּין מְרֻבֶּה

בִּבְגָדִים מְשַׁמֵּשׁ לִמְרֻבֶּה בִּבְגָדִים שֶׁעָבַר, אֲבָל לֹא פַּר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת. אֵין בֵּין כֹּהֵן מָשׁוּחַ שֶׁעָבַר לִמְרֻבֶּה בִּבְגָדִים שֶׁעָבַר, אֲבָל לֹא פַּר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת. אֵין בֵּין כֹּהֵן מְרֻבֶּה בִּבְגָדִים מְשַׁמֵּשׁ לְכֹהֵן מָשׁוּחַ שֶׁעָבַר, אֲבָל לֹא פַּר יוֹם הַכִּפּוּרִים וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה. אֵין בֵּין כֹּהֵן מָשׁוּחַ מְשַׁמֵּשׁ לְכֹהֵן מְרֻבֶּה בִּבְגָדִים שֶׁעָבַר, אֲבָל לֹא פַּר יוֹם הַכִּפּוּרִים וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה, וּפַר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת.

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. **הַקּוֹרֵא** אֶת הַמְּגִלָּה לְמַפְרֵעַ - לֹא יָצָא. וְכֵן בְּהַלֵּל, וְכֵן בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִתְפִלָּה. הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה, וְטָעָה, וְהִשְׁמִיט בָּהּ פָּסוּק אֶחָד - לֹא יַחֲזוֹר וְיִקְרָא אוֹתוֹ הַפָּסוּק בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֲבָל מַתְחִיל מֵאוֹתוֹ הַפָּסוּק, וְגוֹמֵר עַד סוֹף. וְכֵן בְּהַלֵּל, וְכֵן בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִתְפִלָּה. נִכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמָצָאָן שֶׁקָּרְאוּ חֲצִיָּה, וְנָמַר עִמָּהֶן - לֹא יַחֲזוֹר וְיִקְרָא מֵרֹאשָׁהּ וְעַד אוֹתוֹ מָקוֹם, אֲבָל מַתְחִיל מֵרֹאשָׁהּ וְגוֹמֵר עַד סוֹף. וְכֵן בְּהַלֵּל וְכֵן בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִתְפִלָּה.

ב. **קָרָאָהּ** בַּלַּיְלָה - לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי שֶׁקָּרָאָהּ בְּצִפּוֹרִי בַּלַּיְלָה. אָמַר לוֹ: אֵין שְׁעַת הַסַּכָּנָה רְאָיָה. קָרָאָהּ עַל פֶּה - לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: מַעֲשֶׂה

בֶּן רַבִּי מֵאִיר שֶׁהָלַךְ לְאַסְיָא לְעַבֵּר אֶת הַשָּׁנָה בְּעַסְיָא, וְלֹא הָיָה שָׁם מְגִלָּה כְּתוּבָה עִבְרִית, וּכְתָבָהּ מִקִּבּוֹ, וְקָרָא מִתּוֹכָהּ. קְרָאָהּ - בֵּין עוֹמֵד בֵּין יוֹשֵׁב בֵּין מֻטֶּה, בֵּין שֶׁהֶעֱמִיד לָהּ מְתֻרְגְּמָן וּכְתָבָהּ מִקִּבּוֹ, בֵּין שֶׁבֵּרַךְ לְפָנֶיהָ וְלֹא לְאַחֲרֶיהָ, לְאַחֲרֶיהָ וְלֹא בֵרַךְ לְפָנֶיהָ, לֹא בֵרַךְ לְפָנֶיהָ וְלֹא לְאַחֲרֶיהָ - יָצָא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי מֵאִיר שֶׁקְּרָאָהּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בִּטְבָעִין מְיֻשָּׁב, וְהָיוּ בְנֵי הַכְּנֶסֶת יוֹשְׁבִין, כֵּיוָן שֶׁגְּמָרָהּ מִקְּצָתָהּ - נְתָנָהּ לְאַחֵר וּבֵרַךְ עָלֶיהָ.

ג. קְרָאָהּ בְּלַעַז - הַעֲוָוֹת יוֹצְאִין יֵדֵי חוֹבָתָן. קְרָאָהּ אַשּׁוּרִית - שׁוֹמְעִין וְשֶׁאֵין שׁוֹמְעִין יוֹצְאִין יֵדֵי חוֹבָתָן. לְעוֹלָם אֵין יוֹצְאִין יֵדֵי חוֹבָתָן, עַד שֶׁתְּהֵא כְתוּבָה אַשּׁוּרִית, בִּלְשׁוֹן עִבְרִי עַל הַסֵּפֶר, וּבַדְיוֹ.

ד. הַכֹּל חַיָּבִין בִּקְרִיאַת הַמְּגִלָּה, כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים, עֲבָדִים מְשֻׁחְרָרִין, חֲלָלִים, נְתִינִין, מַמְזֵרִים, סְרִיסִים אָדָם וּסְרִיס חַמָּה, פְּצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה - כֻּלָּן חַיָּבִין. וּמוֹצִיאִין אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן. אַנְדְּרוֹגִינוֹס - מוֹצִיא אֶת מִינוֹ וְלֹא אֶת שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. טוּמְטוֹם - אֵינוֹ מוֹצִיא לֹא אֶת מִינוֹ וְלֹא אֶת שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. מִי שֶׁחֲצָיוֹ עֶבֶד וְחֲצָיוֹ בֶּן חוֹרִין - אֵין מוֹצִיא, לֹא אֶת מִינוֹ וְלֹא אֶת שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים - פְּטוּרִין, וְאֵין מוֹצִיאִין אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: קָטָן הָיִיתִי, וּקְרִיתִיהָ לְמַעְלָה מֵרַבִּי טַרְפוֹן וּזְקֵנִים בְּלוֹד, וְקִלְּסָנִי. אָמַר לוֹ: אֵין מְבִיאִין רְאָיָה מִן

הַקָּטָן. אָמַר רַבִּי: קָטָן הָיִיתִי, וּקְרִיתִיהָ לְמַעְלָה מֵרַבִּי יְהוּדָה בְּאוּשָׁא, וְהָיוּ שָׁם זְקֵנִים וְלֹא אָמַר אֶחָד מֵהֶן דָּבָר. אָמְרוּ לוֹ: אֵין מְבִיאִין רְאָיָה מִן הַמַּתְיר, מִכָּאן וָאֵילָךְ הִנְהִיגוּ, שֶׁיְּהוּ קְטַנִּים קוֹרִין אוֹתָהּ לָרַבִּים.

ה. **מִצְוַת** מְגִלָּה - מִתְחַלָּתָהּ וְעַד סוֹפָהּ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מֵ"אִישׁ יְהוּדִי". רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מֵ"אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה". רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר: מִ"בַּלַּיְלָה הַהוּא", אֲבָל הַכֹּל מוֹדִים מִצְוָתָהּ שֶׁתְּהֵא כְתוּבָה כֻּלָּהּ.

ו. **כָּל** יוֹם הָגֵף אָסוּר בֶּחָדָשׁ, כָּל יוֹם הַשְּׁבִיעִי חַיָּב בְּסָכָה, וְכָל יוֹם הַשְּׁבִיעִי כָּשֵׁר לַלּוּלָב, כָּל יוֹם הַשְּׁמִינִי כָּשֵׁר לַמְּיָלָה, וְכָל הַלַּיְלָה כָּשֵׁר לִקְצִירַת הָעֹמֶר, וּלְהַקְטִיר חֲלָבִים וְאֵיבָרִים. זֶה הַכְּלָל: דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּיּוֹם - כָּשֵׁר כָּל הַיּוֹם. וְדָבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּלַּיְלָה - כָּשֵׁר כָּל הַלַּיְלָה, וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם נוֹתָר, וְאֵין מַחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בָּהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל, עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר.

ז. **רַבִּי** מְנַחֵם בֶּן רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּנֵי הָעִיר שֶׁמָּכְרוּ רְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר - לוֹקְחִין בְּדָמָיו בֵּית הַכְּנֶסֶת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הָרְחוֹב, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם קְדֻשָּׁה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁלֹּא הִתְנוּ עִמָּהֶן פַּרְנְסֵי אוֹתָהּ הָעִיר, אֲבָל אִם הִתְנוּ עִמָּהֶן פַּרְנְסֵי אוֹתָהּ הָעִיר - רַשָּׁאִין לְשַׁנּוֹתָהּ לְכָל דָּבָר שֶׁיִּרְצוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל טַרְסִיִּים שֶׁהָיָה בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁמָּכְרוּהָ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְעָשָׂה בָּהּ כָּל צָרְכָּיו.

ח. הָעוֹשֶׂה תֵּבָה וּמִטְפָּחוֹת לַסֵּפֶר, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן גָּבוֹהַּ - רַשַּׁאי לִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן הֶדְיוֹט, וּמִשֶּׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן גָּבוֹהַּ - אֵין רַשַּׁאי לִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן הֶדְיוֹט. וְכֵלִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ גָּבוֹהַּ - אַל יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן הֶדְיוֹט. אֲבָל מַשְׁאִיל אָדָם מִטְפַּחְתּוֹ לַסֵּפֶר, וְחוֹזֵר וְלוֹקְחָהּ מִמֶּנּוּ. מִטְפַּחַת סְפָרִים - מְשַׁנִּין אוֹתָם מִסְּפָרִים לִסְפָרִים, אֲבָל לֹא לִדְבָרִים אֲחֵרִים.

ט. הָעוֹשֶׂה מְנוֹרָה וְנֵר לְבֵית הַכְּנֶסֶת, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁתַּכַּע שֵׁם הַבְּעָלִים מֵהֶן - רַשָּׁאִין לְשַׁנּוֹתָן לְדָבָר אַחֵר. מִשֶּׁנִּשְׁתַּכַּע שֵׁם הַבְּעָלִים מֵהֶן - אֵין רַשַּׁאי לְשַׁנּוֹתָן לְדָבָר אַחֵר. בְּנֵי הָעִיר שֶׁהָלְכוּ לְעִיר אַחֶרֶת, וּפָסְקוּ עֲלֵיהֶן צְדָקָה - נוֹתְנִין לַעֲנִיֵּי אוֹתָהּ הָעִיר. וּכְשֶׁהֵן בָּאִין - מְבִיאִין אוֹתָהּ עִמָּהֶן. וְיָחִיד שֶׁפָּסַק צְדָקָה בְּעִיר אַחֶרֶת - תִּנָּתֵן לַעֲנִיֵּי אוֹתָהּ הָעִיר. הַפּוֹסֵק צְדָקָה - עַד שֶׁלֹּא זָכוּ בָהּ הַפַּרְנָסִין - רַשַּׁאי לְשַׁנּוֹתָהּ לְדָבָר אַחֵר. מִשֶּׁזָּכוּ בָהּ הַפַּרְנָסִין - אֵין רַשַּׁאי לְשַׁנּוֹתָהּ לְדָבָר אַחֵר אֶלָּא מִדַּעְתָּן.

י. נָבְרִי שֶׁהִקְדִּישׁ קוֹרָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְכָתוּב עָלֶיהָ "לַשֵּׁם" - בּוֹדְקִין אוֹתוֹ. אִם אָמַר: 'לְשֵׁם הֶקְדֵּשׁ נָדַרְתִּי' - גּוֹנְזִין אוֹתוֹ. וְאִם אָמַר: "לְשֵׁם בֵּית הַכְּנֶסֶת נָדַרְתִּי" - גּוֹרְדִין מְקוֹם הַשֵּׁם, וְגוֹנְזִין אוֹתוֹ וּמִשְׁתַּמְּשִׁים בַּמּוֹתָר. כְּלִי גָּבוֹהַּ - עַד שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן גָּבוֹהַּ - רַשַּׁאי לִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן הֶדְיוֹט. מִשֶּׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן גָּבוֹהַּ - אֵין רַשַּׁאי לִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן הֶדְיוֹט. וְכֵלִים שֶׁנַּעֲשׂוּ מִתְּחִלָּתָן לַהֶדְיוֹט - אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן לַגָּבוֹהַּ. אֲבָנִים וְקוֹרוֹת שֶׁחָצָבָן מִתְּחִלָּה לַהֶדְיוֹט - אֵין בּוֹנִין אוֹתָן בְּהַר הַבַּיִת. אַבְנֵי

הֵיכָל וַעֲזָרוֹת שֶׁנִּפְגְּמוּ - אֵין לָהֶם פִּדְיוֹן, וּטְעוּנִין גְּנִיזָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק שֶׁלָּקַח בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל אֲלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁהָיְתָה בִּירוּשָׁלַיִם, וְהָיָה עוֹשֶׂה בָּהּ כָּל חֶפְצוֹ, לֹא אָסְרוּ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁשָּׁם הָרִאשׁוֹן קָרוּי עָלָיו.

יא. **בָּתֵּי** כְּנֵסִיּוֹת - אֵין נוֹהֲגִין בָּהֶן קַלּוּת רֹאשׁ, לֹא יִכָּנֵס לָהֶן: לֹא בַּחַמָּה מִפְּנֵי הַחַמָּה, וּבַצִּנָּה מִפְּנֵי הַצִּנָּה, וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, וְאֵין אוֹכְלִין בָּהֶן, וְאֵין שׁוֹתִין בָּהֶן, וְאֵין יְשֵׁנִין בָּהֶן, וְאֵין מְטַיְּלִין בָּהֶן, וְאֵין נֵאוֹתִין בָּהֶן, אֲבָל קוֹרִין וְשׁוֹנִין וְדוֹרְשִׁין בָּהֶן. בְּהֶסְפֵּד שֶׁל רַבִּים - מַסְפִּיד בָּהֶן. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיִשּׁוּבָן, אֲבָל בְּחָרְבָּנָן - מַנִּיחִין אוֹתָן, וּמְגַדְּלִין בָּהֶן עֲשָׂבִים מִפְּנֵי עָגְמַת נֶפֶשׁ.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. **רֹאשׁ** חֹדֶשׁ אֲדָר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת קוֹרִין פָּרָשַׁת שְׁקָלִים, וּמַפְטִירִין (מְלָכִים-ב יב) פָּרָשַׁת שְׁקָלִים שֶׁבִּיהוֹיָדָע הַכֹּהֵן. אֵיזוֹ הִיא שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה? כָּל שֶׁרֹּאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר לִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ, אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת. בַּשְּׁנִיָּה "זָכוֹר". וּמַפְטִירִין (שְׁמוּאֵל-א טו): "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת פָּקַדְתִּי אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עֲמָלֵק לְיִשְׂרָאֵל". אֵיזוֹ הִיא שַׁבָּת שְׁנִיָּה? כָּל שֶׁחָל פּוּרִים לִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ, וַאֲפִילּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת. בַּשְּׁלִישִׁית - פָּרָה אֲדֻמָּה, וּמַפְטִירִין (יְחֶזְקֵאל לו): "וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם". אֵיזוֹ הִיא שַׁבָּת

שְׁלִישִׁית? כָּל שֶׁפְּמוּכָה לְפוּרִים מֵאַחֲרָיו. רְבִיעִית - "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים", וּמַפְטִירִין (יְחֶזְקֵאל מה): "כֹּה אָמַר ה' בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ", אֵיזוֹ הִיא שַׁבָּת רְבִיעִית? כָּל שֶׁחָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן חָל לִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ, וַאֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

ב. **הָיְתָה** פָּרָשַׁת שְׁקָלִים סְמוּכָה לַאֲדָר הָרִאשׁוֹן, בֵּין מִלְּפָנֶיהָ בֵּין מֵאַחֲרֶיהָ - קוֹרִין אוֹתָהּ וְחוֹזְרִין וְכוֹפְלִין אוֹתָהּ. וְכֵן בִּשְׁנָיָה, וְכֵן בַּשְּׁלִישִׁית, וְכֵן בָּרְבִיעִית, וְכֵן בְּפוּרִים, שׁוֹאֲלִים הִלְכוֹת פֶּסַח בְּפֶסַח, וַהֲלָכוֹת עֲצֶרֶת בַּעֲצֶרֶת. הִלְכוֹת חַג בָּחָג. בְּבַיִת הַוַּעַד שׁוֹאֲלִים בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח קֹדֶם לַפֶּסַח שְׁלֹשִׁים יוֹם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת.

ג. **יוֹם-טוֹב** רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, קוֹרִין בְּפָרָשַׁת הַמּוֹעֲדוֹת, וּמַפְטִירִין בְּפֶסַח גְּלְגָּל. וּשְׁאָר כָּל יְמוֹת הַפֶּסַח - מְלַקֵּט וְקוֹרֵא מַעֲנָיְנוֹ שֶׁל פֶּסַח, יוֹם-טוֹב אַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח - קוֹרִין "וַיְהִי בְּשַׁלַּח", וּמַפְטִירִין "וַיְדַבֵּר דָּוִד". בַּעֲצֶרֶת קוֹרִין (דְּבָרִים טו): "שָׁבֻעָה שָׁבוּעוֹת", וּמַפְטִירִין בַּחֲבַקּוּק. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי". בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (וַיִּקְרָא כג): "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ" וְגוֹ'. וְיֵשׁ אוֹמְרִים (בְּרֵאשִׁית כא): "וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה". בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים קוֹרִין "אַחֲרֵי מוֹת", וּמַפְטִירִין (בְּמִדְבַּר כט): "בֶּעָשׂוֹר", שֶׁבְּחָמֵשׁ הַפְּקוּדִים, יוֹם-טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג קוֹרִין בְּפָרָשַׁת מוֹעֲדוֹת שֶׁבְּתוֹרַת כֹּהֲנִים. וּשְׁאָר כָּל יְמוֹת הֶחָג בְּקָרְבָּנוֹת הֶחָג, בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת וְגוֹ', בַּשֵּׁנִי - "בַּיּוֹם

הַשֵּׁנִי" (בַּמִּדְבָּר כט). בַּשְּׁלִישִׁי - "בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי" וְכוּ', יוֹם-טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג, קוֹרִין "כָּל הַבְּכוֹר מִצְוֹת וְחֻקִּים וּבְכוֹר".

ד. **בְּרֹאשׁ** חֹדֶשׁ שֶׁל חֲנֻכָּה קוֹרִין (בַּמִּדְבָּר כח): "וּבְרֹאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם", מָקוֹם שֶׁמַּפְסִיקִין בְּשַׁבָּת שַׁחֲרִית - שָׁם קוֹרִין בְּמִנְחָה, בְּמִנְחָה - שָׁם קוֹרִין בְּשֵׁנִי. בְּשֵׁנִי - שָׁם קוֹרִין בְּחֲמִישִׁי. בְּחֲמִישִׁי - שָׁם קוֹרִין לְשַׁבָּת הַבָּאָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מָקוֹם שֶׁמַּפְסִיקִין בְּשַׁבָּת שַׁחֲרִית - שָׁם קוֹרִין בְּמִנְחָה. וּבַשֵּׁנִי וּבַחֲמִישִׁי וְלִשַּׁבָּת הַבָּאָה.

ה. **בְּיוֹם-טוֹב** - חֲמִשָּׁה, בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים - שִׁשָּׁה, בְּשַׁבָּת - שִׁבְעָה; אֵין פּוֹחֲתִין מֵהֶן וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן; דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: בְּיוֹם-טוֹב - חֲמִשָּׁה. בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים - שִׁבְעָה. וּבְשַׁבָּת - שִׁשָּׁה. אֵין פּוֹחֲתִין מֵהֶן אֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן. הַכֹּל עוֹלִין לְמִנְיָן שִׁבְעָה, אֲפִלּוּ קָטָן, וַאֲפִלּוּ אִשָּׁה. אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים: אִשָּׁה לֹא תִקְרָא בַּתּוֹרָה מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר.

ו. **בֵּית** הַכְּנֶסֶת שֶׁאֵין לָהֶם מִי שֶׁיִּקְרָא, אֶלָּא אֶחָד עוֹמֵד וְקוֹרֵא וְיוֹשֵׁב, אֲפִלּוּ שִׁבְעָה פְּעָמִים. בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל לָעוֹזוֹת, אִם יֵשׁ לָהֶם מִי שֶׁיִּקְרָא עִבְרִית - פּוֹתְחִין עִבְרִית, וְחוֹתְמִין. אִם יֵשׁ לָהֶם אַחֵר - מִי שֶׁיִּקְרָא הוּא קוֹרֵא.

ז. **אֵין** עוֹשִׂין מַעֲמָד וּמוֹשָׁב פָּחוֹת מִשִּׁבְעָה פְּעָמִים, וְאֵין אוֹמְרִים בִּרְכַּת אֲבֵלִים פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה. וְאֵין מַעֲמָד

פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה, וְאֵין אֲבֵלִים מִן הַמִּנְיָן. אֵין אוֹמְרִים בִּרְכַּת חֲתָנִים פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה, וַחֲתָנִים מִן הַמִּנְיָן. אוֹמְרִים בִּרְכַּת חֲתָנִים, בֵּין בִּסְעוּדַת אֵרוּסִין, בֵּין בִּסְעוּדַת נִשּׂוּאִין, בֵּין בְּחוֹל בֵּין בְּשַׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם בָּאוּ פָּנִים חֲדָשׁוֹת - אוֹמְרִים בִּרְכַּת חֲתָנִים. וְאִם לָאו - אֵין אוֹמְרִים בִּרְכַּת חֲתָנִים.

ח. **אֵימָתַי** מְסַיְּעִין עַל הַחֹדֶשׁ? - לְאוֹר עִבּוּרוֹ. כֵּיצַד? חָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת וְשַׁבָּת - מְסַיְּעִין עָלָיו לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק: כָּךְ הָיוּ חֲבוּרוֹת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם נוֹהֲגִין, אֵלּוּ לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה וְאֵלּוּ לְבֵית הָאֵבֶל, אֵלּוּ לְסְעוּדַת אֵרוּסִין וְאֵלּוּ לְסְעוּדַת נִשּׂוּאִין, אֵלּוּ לְשָׁבוּעַ הַבֵּן וְאֵלּוּ לְלִקּוּט עֲצָמוֹת. שָׁבוּעַ הַבֵּן וְלִקּוּט עֲצָמוֹת - שָׁבוּעַ הַבֵּן קֹדֶם לְלִקּוּט עֲצָמוֹת. בֵּית הַמִּשְׁתֶּה וּבֵית הָאֵבֶל - בֵּית הַמִּשְׁתֶּה קֹדֶם לְבֵית הָאֵבֶל. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָיָה מַקְדִּים בֵּית הָאֵבֶל לְכֻלָּם, שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת ז, ב): "טוֹב לָלֶכֶת אֶל בֵּית אֵבֶל מִלֶּכֶת אֶל בֵּית הַמִּשְׁתֶּה". רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָה: מָה תַּלְמוּד לוֹמַר (שָׁם): "וְהַחַי יִתֵּן אֶל לִבּוֹ"? - עֲבַד דַּיְעַבְדוּן לָךְ, לַוְיֵה דִּילַוּוּן לָךְ, סְפֹד דִּיסְפְּדוּנָךְ קְבֹר דִּיקְבְּרוּנָךְ[א].

ט. **אֵין** קוֹרִין בַּתּוֹרָה פָּחוֹת מִשִּׁלְשָׁה פְּסוּקִין בְּכָרָךְ אֶחָד, אִם הָיְתָה פָּרָשָׁה שֶׁל אַרְבַּע וְשֶׁל חֲמִשָּׁה - הֲרֵי זֶה קוֹרֵא אֶת כֻּלָּהּ. הָיְתָה פָּרָשָׁה שֶׁל חֲמִשָּׁה וְקָרָא שִׁלְשָׁה, וְהִנִּיחַ אֶת הַשְּׁנַיִם, הָעוֹמֵד אַחֲרָיו לִקְרֹא - קוֹרֵא אוֹתָן. שְׁנַיִם

א. עֲשֵׂה שֶׁיַּעֲשׂוּ לְךָ, לַוֵּה שֶׁיְּלַוּוּ אוֹתְךָ, סְפוֹד שֶׁיִּסְפְּדוּ אוֹתְךָ.

וְעוֹד שְׁלֹשָׁה בְּפָרָשָׁה אַחֶרֶת, אִם הָיְתָה פָּרָשָׁה שֶׁל אַרְבָּעָה וְשֶׁל חֲמִשָּׁה - הֲרֵי זֶה קוֹרֵא אֶת כֻּלָּהּ. אֵין מַפְטִירִין בַּנָּבִיא פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה פְּסוּקִים בְּכֶרֶךְ אֶחָד. אִם הָיְתָה פָּרָשָׁה שֶׁל אַרְבָּעָה וְשֶׁל חֲמִשָּׁה פְּסוּקִין - הֲרֵי זֶה קוֹרֵא אֶת כֻּלָּהּ. הַמְקַצֵּר - הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. וְאִם הָיוּ שְׁלָשְׁתָּן שָׁלֹשׁ פָּרָשִׁיוֹת, כְּגוֹן (יְשַׁעְיָה נב, ג-ה): "כִּי כֹה אָמַר ה' חִנָּם נִמְכַּרְתֶּם ... כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים מִצְרַיִם יָרַד עַמִּי בָרִאשֹׁנָה ... וְעַתָּה מַה לִּי פֹה נְאֻם ה'" - קוֹרֵא אֶחָד אֶחָד.

י. **אֵין** מְשַׁיְּרִין בְּסוֹף הַסֵּפֶר, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּקְרְאוּ שִׁבְעָה, שִׁיֵּר כְּדֵי שֶׁיִּקְרְאוּ שִׁשָּׁה - קוֹרֵא אוֹתָן שִׁשָּׁה, וְעוֹד שִׁבְעָה בְּחֲמֵשׁ אַחֵר. אֵין מְשַׁיְּרִין בְּסוֹף הַתּוֹרָה, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּקְרְאוּ שִׁבְעָה. שִׁיֵּר כְּדֵי שֶׁיִּקְרְאוּ שִׁשָּׁה וְקָרְאוּ אוֹתָן שִׁשָּׁה - חוֹזֵר הָעָנָן הָרִאשׁוֹן וְקוֹרֵא אוֹתָן שִׁבְעָה.

יא. **מְדַלְּגִין** בַּנָּבִיא וְאֵין מְדַלְּגִין בַּתּוֹרָה. אֵין מְדַלְּגִין מִנָּבִיא לְנָבִיא, וּבְנָבִיא שֶׁל שְׁנֵים עָשָׂר - מְדַלֵּג, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְדַלֵּג מִסּוֹף הַסֵּפֶר לִתְחִלָּתוֹ.

יב. **גּוֹלְלִין** סֵפֶר תּוֹרָה בְּמִטְפְּחוֹת חֲמִשִּׁין, וְחֲמִשִּׁין בְּמִטְפְּחוֹת נְבִיאִים וּכְתוּבִים. אֲבָל לֹא נְבִיאִים וּכְתוּבִים בְּמִטְפְּחוֹת חֲמִשִּׁין, וְלֹא חֲמִשִּׁין בְּמִטְפְּחוֹת סֵפֶר תּוֹרָה. מַנִּיחִין תּוֹרָה עַל גַּבֵּי תּוֹרָה, וְתוֹרָה עַל גַּבֵּי חֲמִשִּׁין. תּוֹרָה וְחֲמִשִּׁין עַל גַּבֵּי נְבִיאִים וּכְתוּבִים אֲבָל לֹא נְבִיאִים וּכְתוּבִים עַל גַּבֵּי חֲמִשִּׁין, וְלֹא חֲמִשִּׁין עַל גַּבֵּי תּוֹרָה.

יג. **אֶחָד** קוֹרֵא בַּתּוֹרָה וְאֶחָד מְתַרְגֵּם, לֹא יְהֵא אֶחָד קוֹרֵא וּשְׁנַיִם מְתַרְגְּמִין, וְלֹא שְׁנַיִם קוֹרִין וְאֶחָד מְתַרְגֵּם, וְלֹא שְׁנַיִם קוֹרִין וּשְׁנַיִם מְתַרְגְּמִין. אֶחָד קוֹרֵא בַּנָּבִיא וְאֶחָד מְתַרְגֵּם. אֶחָד קוֹרֵא וּשְׁנַיִם מְתַרְגְּמִין, אֲבָל לֹא שְׁנַיִם קוֹרִין וְאֶחָד מְתַרְגֵּם, וְלֹא שְׁנַיִם קוֹרִין וּשְׁנַיִם מְתַרְגְּמִין. אֶחָד קוֹרֵא מְגִלָּה וְאֶחָד מְתַרְגֵּם. אֶחָד קוֹרֵא וּשְׁנַיִם מְתַרְגְּמִין. שְׁנַיִם קוֹרִין וְאֶחָד מְתַרְגֵּם. שְׁנַיִם קוֹרִין וּשְׁנַיִם מְתַרְגְּמִין. קָטָן מְתַרְגֵּם עַל יְדֵי גָּדוֹל, אֲבָל אֵין כָּבוֹד שֶׁיִּתַרְגֵּם גָּדוֹל עַל יְדֵי קָטָן, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ז, א): "וְאַהֲרֹן אָחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאֶךָ", חַזָּן הַכְּנֶסֶת לֹא יִקְרָא עַד שֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ אֲחֵרִים. וְכֵן רֹאשׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת - לֹא יִקְרָא עַד שֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ אֲחֵרִים, שֶׁאֵין אָדָם מְבַזֶּה לְעַצְמוֹ, חַזָּן הַכְּנֶסֶת הָעוֹמֵד לִקְרוֹת - אֶחָד עוֹמֵד וּמְחַזֵּן לוֹ עַד שָׁעָה שֶׁיִּקְרָא.

יד. **בֵּיצַד** הָיוּ זְקֵנִים יוֹשְׁבִין? פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם וַאֲחוֹרֵיהֶן כְּלַפֵּי קֹדֶשׁ, כְּשֶׁמַּנִּיחִין אֶת הַתֵּבָה - פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם, וַאֲחוֹרֵיהֶם כְּלַפֵּי קֹדֶשׁ, כְּשֶׁהַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים כַּפֵּיהֶם - פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם וַאֲחוֹרֵיהֶן כְּלַפֵּי קֹדֶשׁ, חַזָּן הַכְּנֶסֶת פָּנָיו כְּלַפֵּי קֹדֶשׁ, וְכָל הָעָם פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי קֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא ח, ד): "וַתִּקָּהֵל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד". אֵין פּוֹתְחִין פִּתְחֵי בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת אֶלָּא לַמִּזְרָח, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בַּהֵיכָל שֶׁהָיָה פָּתוּחַ לַמִּזְרָח, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר ג, לח): "וְהַחֹנִים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קֵדְמָה לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד מִזְרָחָה"; אֵין בּוֹנִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּגוֹבְהָהּ שֶׁל עִיר, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי א, כא): "בְּרֹאשׁ הֲמוֹיוֹת תִּקְרָא".

מז. **אֵיזוֹ** הִיא קִימָה שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה (וַיִּקְרָא יט, לב): "מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם"? עוֹמֵד מִפָּנָיו בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלּוֹ. אֵיזֶה הוּא הֲדוּר שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה (שָׁם): "וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן"? לֹא עוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ, וְלֹא מְדַבֵּר בִּמְקוֹמוֹ, וְלֹא סוֹתֵר אֶת דְּבָרָיו, נוֹהֵג בּוֹ מוֹרָא וְיִרְאָה בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, וּבִכְנִיסָה וּבִיצִיאָה, וְהֵן קוֹדְמִין לְכָל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים א, טו): "וָאֶתֵּן אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם". הַיּוֹצֵא לְמִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת - חוֹפֵר וְיוֹשֵׁב חוֹפֵר וּמְכַסֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כג, יד): "וְחָפַרְתָּה בָּהּ וְשַׁבְתָּ" וְגוֹ'. הַמֵּסִיךְ אֶת רַגְלָיו - פָּנָיו כְּלַפֵּי הָעָם. הַמַּטִּיל אֶת הַמַּיִם - אֲחוֹרָיו כְּלַפֵּי קֹדֶשׁ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? מִן הַצּוֹפִין וְלִפְנִים, אֲבָל מִן הַצּוֹפִין וְלַחוּץ אֵין צָרִיךְ.

מז. **הַפּוֹרֵס** עַל שְׁמַע, וְהַמְבָרֵךְ עַל הַמִּצְוֹת, וְעַל הַפֵּרוֹת - הֲרֵי זֶה לֹא יַעֲנֶה אַחַר עַצְמוֹ 'אָמֵן'. אִם עָנָה - הֲרֵי זֶה דֶּרֶךְ בּוּרוּת, אֵין עוֹנִין אָמֵן, לֹא יְתוֹמָה וְלֹא קְטוּפָה. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: הָעוֹנֶה אָמֵן יְתוֹמָה - יִהְיוּ בָנָיו יְתוֹמִים. קְטוּפָה - יִתְקַטְּפוּ יָמָיו. אֲרֻכָּה - יַאֲרִיךְ יָמִים וְשָׁנִים.

יז. **פּוֹחֵחַ**, פּוֹרֵס עַל שְׁמַע וּמְתַרְגֵּם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: יְהֵא זָהִיר בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא יִתְגַּלֶּה. סוּמָא, פּוֹרֵס עַל שְׁמַע וּמְתַרְגֵּם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁלֹּא רָאָה מְאוֹרוֹת מִיָּמָיו - לֹא יִפְרֹס עַל שְׁמַע. אָמְרוּ לוֹ: הַרְבֵּה דָּרְשׁוּ בַּמֶּרְכָּבָה וְלֹא רָאוּ אוֹתָהּ מֵעוֹלָם. כֹּהֵן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוּם בְּפָנָיו בְּיָדָיו וּבְרַגְלָיו - הֲרֵי זֶה לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, מִפְּנֵי שֶׁהָעָם מִסְתַּכְּלִין בּוֹ. וְאִם הָיָה חָבֵר עִיר - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. הֲרֵי שֶׁהָיָה

מְעָטָף בְּמַעֲפֹרֶת וּבַכַּפִּידִים, אֵין בָּבוּד שֶׁיִּקָּרֵא וְיִתַּרְגֵּם וְיֵעָבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה וְיִשָּׂא אֶת כַּפָּיו.

יח. הַתּוֹלֶה מְזוּזָתוֹ בְּתוֹךְ פִּתְחוֹ - סַכָּנָה וְאֵין בָּהּ מִצְוָה, נִתָּנָה בַּמַּקֵּל וּתְלָאָהּ אַחַר הַדֶּלֶת - סַכָּנָה וְאֵין בָּהּ מִצְוָה. שֶׁל בֵּית מוֹנְבַז הַמֶּלֶךְ הָיוּ עוֹשִׂין בֵּן בְּפוּנְדָּקָאוֹת.

יט. יֵשׁ נִקְרָאִין וּמְתַרְגְּמִין, נִקְרָאִין וְלֹא מְתַרְגְּמִין, לֹא נִקְרָאִין וְלֹא מְתַרְגְּמִין. מַעֲשֶׂה בְּרֹאשִׁית - נִקְרָא וּמְתַרְגֵּם, מַעֲשֶׂה לוֹט וּשְׁתֵּי בְּנוֹתָיו - נִקְרָא וּמְתַרְגֵּם. מַעֲשֶׂה יְהוּדָה וְתָמָר - נִקְרָא וּמְתַרְגֵּם. מַעֲשֶׂה עֶגֶל רִאשׁוֹן - נִקְרָא וּמְתַרְגֵּם. הַקְּלָלוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה - נִקְרָאִין וּמְתַרְגְּמִין, לֹא יֵהָא אֶחָד מַתְחִיל וְאֶחָד גּוֹמֵר, אֶלָּא הַמַּתְחִיל - הוּא גּוֹמֵר אֶת כֻּלָּן. אַזְהָרוֹת וְעוֹנְשִׁין שֶׁבַּתּוֹרָה - נִקְרָאִין וּמְתַרְגְּמִין. מַעֲשֶׂה אַמְנוֹן וְתָמָר - נִקְרָא וּמְתַרְגֵּם. מַעֲשֶׂה אַבְשָׁלוֹם בִּפְלַגְשֵׁי אָבִיו - נִקְרָא וּמְתַרְגֵּם. מַעֲשֶׂה פִּלֶגֶשׁ בַּגִּבְעָה, נִקְרָא וּמְתַרְגֵּם (יְחֶזְקֵאל טז, ב): "הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַיִם" - נִקְרָא וּמְתַרְגֵּם. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה קוֹרֵא לִפְנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר "הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַיִם", וּמְתַרְגֵּם. אָמַר לוֹ: 'צֵא וְהוֹדִיעַ תּוֹעֲבוֹתֶיהָ שֶׁל אִמֵּךְ'! וְהַמְרַכְּבָה - קוֹרִין אוֹתָהּ לָרַבִּים. מַעֲשֶׂה רְאוּבֵן נִקְרָא וְלֹא מְתַרְגֵּם, וּמַעֲשֶׂה בְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהָיָה בְּכָבוֹל, וְהָיָה קוֹרֵא הַחַזָּן (בְּרֵאשִׁית לה, כב): "וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה" וְגוֹ' וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר" וְאָמַר לַמְתַרְגֵּם: 'אַל תְּתַרְגֵּם אֶלָּא אַחֲרוֹן'! וְשִׁבְּחוּהוּ חֲכָמִים. מַעֲשֶׂה עֶגֶל הַשֵּׁנִי נִקְרָא וְלֹא מְתַרְגֵּם, אֵלּוּ הֵן מַעֲשֶׂה עֶגֶל

הַשֵּׁנִי: מִן "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן מַה עָשָׂה לְךָ הָעָם הַזֶּה" (שְׁמוֹת לב, כא) עַד "וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרוּעַ הוּא" וְגוֹ' (שָׁם שָׁם, כה). וְעוֹד כָּתוּב אַחֵר (שָׁם שָׁם, לה): "וַיִּגֹּף ה' אֶת הָעָם" וְגוֹ'; מִכָּאן אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: אֵין אָדָם רַשַּׁאי לְהָשִׁיב עַל הַקַּלְקָלָה, שֶׁמִּתְּשׁוּבָה שֶׁהֵשִׁיב אַהֲרֹן לְמֹשֶׁה פָּקְרוּ הָאֶפִּיקוֹרְסִים. בִּרְכַּת כֹּהֲנִים - נִקְרָאִין וְלֹא מְתַרְגְּמִין. מַעֲשֶׂה דָּוִד וְאַמְנוֹן - נִקְרָא וְלֹא מְתַרְגֵּם, וְהַסּוֹפֵר מְלַמֵּד כְּדַרְכּוֹ.

כ. **כָּל** הַמִּקְרָאוֹת הַכְּתוּבוֹת לִגְנַאי - קוֹרִין אוֹתָן לְשֶׁבַח, כְּגוֹן (דְּבָרִים כח, ל): "אִשָּׁה תֵּאָרֵשׂ וְאִישׁ אַחֵר יִשְׁגָּלֶנָּה"; כָּל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב 'יִשְׁגָּלֶנָּה' קוֹרִין אוֹתוֹ 'יִשְׁכָּבֶנָּה', כְּגוֹן (דְּבָרִים כח, כז): "בִּשְׁחִין מִצְרַיִם וּבַעְפֹלִים". כָּל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב 'בַּעְפֹלִים' קוֹרִין אוֹתוֹ 'בַּטְּחֹרִים', וּכְגוֹן (מְלָכִים-ב ו, כה): "וְרֹבַע הַקַּב דְּבְיוֹנִים בַּחֲמִשָּׁה כָסֶף"; (יְשַׁעְיָה לו, יב): "לֶאֱכֹל אֶת צוֹאָתָם וְלִשְׁתּוֹת אֶת מֵימֵי רַגְלֵיהֶם"; (מְלָכִים-ב י, כז): "וַיְשַׂמְּהוּ לְמֹחָרָאוֹת - לְמוֹצָאוֹת". רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר: "וַיְשַׂמְּהוּ לְמֹחָרָאוֹת" קוֹרִין אוֹתוֹ כִּכְתָבוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גְּנַאי.

כא. **כְּתָב** הַנִּכְתָּב לְיָחִיד - אֵין מְכַנִּין אוֹתָהּ לָרַבִּים, לָרַבִּים - אֵין מְכַנִּין אוֹתָהּ לְיָחִיד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַמִּתַרְגֵּם פָּסוּק בְּצוּרָתוֹ - הֲרֵי זֶה בַּדַּאי, וְהַמּוֹסִיף - הֲרֵי זֶה מְגַדֵּף. תֻּרְגְּמָן הָעוֹמֵד לִפְנֵי חָכָם - אֵינוֹ רַשַּׁאי לֹא לִפְחוֹת וְלֹא לְהוֹסִיף וְלֹא לְשַׁנּוֹת, אֲפִלּוּ אִם בֶּן יְהֵיָה אָבִיו אוֹ רַבּוֹ.

מַסֶּכֶת מוֹעֵד קָטָן

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **מַעְיָן** הַיּוֹצֵא בַּתְּחִלָּה, מַשְׁקִין מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ שְׂדֵה בֵּית הַבַּעַל; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין מַשְׁקִין מִמֶּנּוּ אֶלָּא שְׂדֵה בֵּית הַשְּׁלָחִין שֶׁחָרְבָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: לֹא כָךְ וְלֹא כָךְ, יֶתֶר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לֹא יְפַנֶּה אָדָם אַמַּת הַמַּיִם, וְיַשְׁקֶה לְגִנָּתוֹ וּלְחֻרְבָתוֹ בְּחוֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד. אֵין מְמַלְּאִין וּמַשְׁקִין בַּקִּילוֹן, וַאֲפִלּוּ מִן הַבְּרֵכָה שֶׁנִּתְמַלְּאת בַּקִּילוֹן, אֲבָל בְּרֵכָה שֶׁנּוֹטֶפֶת מִשְּׂדֵה בֵּית הַשְּׁלָחִין זוֹ - מֻתָּר לְהַשְׁקוֹת מִמֶּנָּה שְׂדֵה בֵּית הַשְּׁלָחִין אַחֶרֶת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: שְׁתֵּי עֲרוּגוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ - לֹא יֵרֵד מִן הַתַּחְתּוֹנָה וְיַשְׁקֶה לָעֶלְיוֹנָה, אֲבָל מַשְׁקֶה הוּא מִן הָעֶלְיוֹנָה לַתַּחְתּוֹנָה, יֶתֶר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן: אֲפִלּוּ עֲרוּגָה אַחַת, חֲצָיָהּ נָמוּךְ וְחֲצָיָהּ גָּבוֹהַּ - לֹא יֵרֵד מִמָּקוֹם נָמוּךְ שֶׁבָּהּ וּמַשְׁקֶה לְמָקוֹם גָּבוֹהַּ שֶׁבָּהּ. אֲבָל מְזַלֵּף הוּא מִן הַגָּבוֹהַּ שֶׁבָּהּ עַל הַנָּמוּךְ שֶׁבָּהּ וּמַשְׁקֶה, מַרְבִּיצִין שְׂדֵה בֵּית הַשְּׁלָחִין בְּמוֹעֵד.

ב. **אֵלּוּ** הֵן עֲגִיּוֹת: בְּדִידִין[א] שֶׁבְּעַקְּרֵי הַזֵּיתִים, וְשֶׁבְּעַקְּרֵי אִילָנוֹת - מֻתָּרִין. וּמְמַשְׁמְשִׁין בַּקָּנִים. דָּבָר הָאָבֵד עוֹשִׂין אוֹתוֹ בַּמּוֹעֵד, דָּבָר שֶׁאֵינוֹ אָבֵד - אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ בַּמּוֹעֵד, מוֹכֵר אָדָם עֲנָתוֹ שֶׁל מַיִם לַנָּכְרִי, וּמַחֲלִיף עִמּוֹ מִשַּׁבָּת לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

ג. **אֵין** חוֹפְרִין בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת בַּמּוֹעֵד, אֲבָל מְחַנְּכִין וּמְתַקְּנִין אוֹתָן. אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בַּמּוֹעֵד, וְדִבְרֵי חֲכָמִים בַּשְּׁבִיעִית. כֵּיצַד כְּדַרְכּוֹ? חוֹפֵר בְּגוּמָא וְתוֹלֶה בָּהּ מְצוּדָּה. כֵּיצַד שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ? תּוֹחֵב בְּשַׁפּוּד וּמַכֶּה בְּקַרְדֹּם וּמְרַדֵּד אֲדָמָה תַּחְתָּיו. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כְּשֶׁאָמְרוּ מִשְּׁדֵה לָבָן שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּשְׁדֵה לָבָן הַסְּמוּכָה לָעִיר, אֲבָל בִּשְׁדֵה לָבָן הַסְּמוּכָה לִשְׁדֵה אִילָן, אֲפִלּוּ כְּדַרְכּוֹ - שֶׁמָּא יֵצְאוּ מִשְּׁדֵה לָבָן, וְיַחְרִיבוּ אֶת הָאִילָנוֹת. צָדִין אֶת הָאִישׁוּת, וְאֶת הָעַכְבָּרִים מִשְּׁדֵה לָבָן, וּמִשְּׁדֵה הָאִילָן כְּדַרְכּוֹ, וּמַחֲרִיבִין חוֹרֵי הַנְּמָלִים. כֵּיצַד מַחֲרִיבִין? רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי אוֹמֵר: מֵבִיא עָפָר מֵחוֹרוֹ שֶׁל זֶה וְנוֹתֵן לְחוֹרוֹ שֶׁל זֶה, וְהֵן חוֹנְקִין זֶה אֶת זֶה. מַרְבִּיצִין מַיִם עַל גַּבֵּי פִּשְׁתָּן מִפְּנֵי עַקְרָב. וּנְחִיל שֶׁל דְּבוֹרִים שֶׁבָּרַח - מַחֲזִירִין אוֹתָן לִמְקוֹמוֹ.

ד. **מִי** שֶׁהָיָה כָּתְלוֹ גוֹחֵה לִרְשׁוּת הָרַבִּים - סוֹתְרוֹ וּבוֹנֶה אוֹתוֹ, מִפְּנֵי סַכָּנַת נְפָשׁוֹת. חוֹמַת הָעִיר שֶׁנִּפְרְצָה - גּוֹדְרִין אוֹתָהּ. גְּדֵרוֹתָהּ וְנִפְרְצָה - אֵין גּוֹדְרִין אוֹתָהּ. אִם הָיְתָה סְמוּכָה לַסֶּפֶר - סוֹתְרָהּ וּבוֹנָה כְּדַרְכּוֹ.

א. גּוּמּוֹת עֲגוּלוֹת סְבִיב הָאִילָן וּמַיִם בְּתוֹכָן.

ה. **רַבִּי** מֵאִיר אוֹמֵר: רוֹאִין אֶת הַנְּגָעִים לְהָקֵל וְלֹא לְהַחְמִיר; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לֹא לְהָקֵל וְלֹא לְהַחְמִיר, שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר נְזַקֵּק לוֹ לְהָקֵל - נְזַקֵּק לוֹ אַף לְהַחְמִיר. אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר בַּמִּסְגָּר, וְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בַּמֻּחְלָט. אֵיזֶה הוּא חִנּוּךְ הַקְּבָרוֹת? מַאֲרִיךְ בָּהּ וּמַרְחִיב בָּהּ. אֵיזוֹ הִיא נִבְרֶכֶת? זוֹ הִיא בָּקִיעַ[ב], מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה: בְּסִיד שֶׁיָּכוֹל לְגוּמְרָהּ, שֶׁמַּדְרִין אוֹתָהּ בַּמּוֹעֵד.

ו. **אֵין** מְקַדְּשִׁין נָשִׁים בַּמּוֹעֵד. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר, שֶׁמָּא יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר בְּרַחֲמִים. מְמָאֲנִין, וּמְגָרְשִׁין, וְחוֹלְצִין, וּמְיַבְּמִין בַּמּוֹעֵד.

ז. **מְלַקֵּט** אָדָם עֵצִים וַעֲשָׂבִים, בֵּין מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ בֵּין מִתּוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אוּמָן. וְטוֹחֲנִין בַּמּוֹעֵד לְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד. דָּבָר הָאָבֵד - עוֹשִׂין אוֹתוֹ בַּמּוֹעֵד. דָּבָר שֶׁאֵין אָבֵד - אֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ בַּמּוֹעֵד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתָלוּשׁ, אֲבָל בִּמְחֻבָּר - אַף דָּבָר הָאָבֵד - אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ בַּמּוֹעֵד. אִם אֵין לוֹ מַה יֹּאכַל - קוֹצֵר וּמְעַמֵּר, וְזוֹרֶה וּבוֹרֵר, וְטוֹחֵן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָדוּשׁ בְּפָרוֹת.

ח. **לוֹקְחִים** מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שָׂדוֹת בָּתִּים וּכְרָמִים, בְּהֵמָה וַעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם, וְכוֹתֵב וּמַעֲלֶה בְּעַרְכָּאִין בְּשַׁבָּת, וְאִם הָיָה כֹּהֵן - מְטַמֵּא לָהֶם וְיוֹצֵא לָדוּן עֲלֵיהֶם בְּחוּצָה לָאָרֶץ, וּכְשֶׁם שֶׁמְּטַמֵּא בְּחוּצָה לָאָרֶץ -

---

ב. בְּרֵכָה גְּדוֹלָה עֲשׂוּיָה בֶּחָצֵר שֶׁיִּכָּנְסוּ הַמַּיִם לְתוֹכוֹ.

כָּךְ מְטַמֵּא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, וּמְטַמֵּא לִלְמֹד תּוֹרָה וְלִשָּׂא אִשָּׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם יֵשׁ שָׁם מִמִּי לִלְמֹד - הֲרֵי זֶה לֹא יִטַּמֵּא. וְאִם לָאו - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם יֵשׁ שָׁם מִמִּי לִלְמֹד - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא, שֶׁאֵין מִכָּל אָדָם זוֹכֶה לִלְמֹד אֶלָּא מִמִּי שֶׁזּוֹכֶה לוֹ.

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. **כָּל** אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ: 'מְגַלְּחִין בַּמּוֹעֵד' - מֻתָּר לְסַפֵּר בַּמּוֹעֵד. בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם שֶׁל אֵבֶל, אַף עַל פִּי שֶׁהִתִּירוּ לוֹ לְסַפֵּר - לֹא הִתִּירוּ לְסַפֵּר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֲבָל מְסַפֵּר הוּא בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ.

ב. **כָּל** אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ 'מְכַבְּסִין בַּמּוֹעֵד' - מֻתָּר לְכַבֵּס. בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם שֶׁל אֵבֶל, אַף עַל פִּי שֶׁהִתִּירוּ לוֹ לְכַבֵּס - לֹא יוֹלִיךְ בֵּלָיו לַכּוֹבֵס, אֲבָל מְכַבֵּס הוּא בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס - כָּךְ אָסוּר לְטַוֹּל צִפָּרְנַיִם; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר. וְכֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַבָּאִין מֵחוּף הַיָּם וּמִמְּדִינַת הַיָּם - אֲסוּרִין לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס. וַחֲכָמִים מַתִּירִין. אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, בִּזְמַן שֶׁלֹּא נָטַל רְשׁוּת, וְדִבְרֵי חֲכָמִים, בִּזְמַן שֶׁנָּטַל רְשׁוּת.

ג. **אֵין** כּוֹתְבִין שְׁטָרֵי אֲרִיסוּת וְקַבְּלָנוּת בַּמּוֹעֵד. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר, שֶׁמָּא יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר. כּוֹתֵב אָדָם חֶשְׁבּוֹנוֹתָיו

בַּמּוֹעֵד, וּמְחַשֵּׁב אָדָם יְצִיאוֹתָיו בַּמּוֹעֵד, וּמְקַבְּלִין קִבּוּלֶת בַּמּוֹעֵד לְמוֹצָאֵי מוֹעֵד, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִשְׁקֹל וְשֶׁלֹּא יִמְנֶה, וְשֶׁלֹּא יִמְדּוֹד בְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּחוֹל.

ד. **הַקּוֹבֵר** אֶת מֵתוֹ שְׁנֵי יָמִים קֹדֶם הָרֶגֶל - מוֹנֶה חֲמִשָּׁה יָמִים אַחַר הָרֶגֶל. וְרַבִּים מִתְעַסְּקִין בּוֹ, וּמְלַאכְתּוֹ נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי אֲחֵרִים. וַעֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו עוֹשִׂין בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאֵין רַבִּים מִתְעַסְּקִין עִמּוֹ, שֶׁכְּבָר נִתְעַסְּקוּ בּוֹ בָּרֶגֶל. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל שֶׁהוּא מִשּׁוּם אֵבֶל - רֶגֶל מַפְסִיקוֹ, וְכָל שֶׁהוּא מִשּׁוּם עִסְקֵי רַבִּים - אֵין רֶגֶל מַפְסִיקוֹ. קְבָרוֹ שִׁלְשָׁה יָמִים בְּסוֹף הָרֶגֶל - מוֹנֶה שִׁבְעָה אַחַר הָרֶגֶל. אַרְבָּעָה יָמִים הָרִאשׁוֹנִים - רַבִּים מִתְעַסְּקִין בּוֹ. שְׁלִשָּׁה יָמִים הָאַחֲרוֹנִים - אֵין רַבִּים מִתְעַסְּקִין בּוֹ, שֶׁכְּבָר נִתְעַסְּקוּ בּוֹ בָּרֶגֶל, וְרֶגֶל עוֹלֶה לוֹ.

ה. **שִׁבְעָה** יָמִים קֹדֶם הָרֶגֶל מְסַפֵּר בְּעֶרֶב הָרֶגֶל. אִם לֹא סִפֵּר בְּעֶרֶב הָרֶגֶל - אָסוּר לְסַפֵּר עַד שֶׁיַּעַבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשִׁים יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הָרֶגֶל עוֹלֶה לִסְפִירַת שִׁבְעָה - עוֹלֶה לִסְפִירַת שְׁלֹשִׁים יוֹם. סִים כְּפִית הַמִּטָּה שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם הָרֶגֶל - אֵין צָרִיךְ לְכַפּוֹתָהּ אַחַר הָרֶגֶל; דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד, וַאֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן: הֵן הֵן דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי, הֵן הֵן דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים שְׁלֹשָׁה יָמִים. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: יוֹם אֶחָד בְּעֶרֶב שַׁבָּת

זוֹקֵף אֶת מִטָּתוֹ. וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת כּוֹפֶה, אֲפִלּוּ לֹא נִשְׁתַּיֵּר לוֹ אֶלָּא יוֹם אֶחָד בִּלְבַד. אֵין אָבֵל רַשַּׁאי לְהִתְאַבֵּל בְּתוֹךְ הַמּוֹעֵד, אֲבָל נוֹהֵג בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ.

ו. **שׁוֹתִין** מֵי זְבָלִים, וּמֵי דְּקָלִים, וְכוֹס עֲקָרִין בַּמּוֹעֵד, שֶׁבְּרַאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים: אֵין שׁוֹתִין מֵי זְבָלִין, וּמֵי דְּקָלִין, וְכוֹס שֶׁל עֲקָרִין בַּמּוֹעֵד, עַד שֶׁבָּא רַבִּי עֲקִיבָא וְלִמֵּד, שֶׁשּׁוֹתִין מֵי זְבָלִין וּמֵי דְּקָלִין וְכוֹס עֲקָרִין בַּמּוֹעֵד. מַקִּיזִין דָּם לַבְּהֵמָה, לַחַיָּה, וְלָעוֹפוֹת, וְאֵין מוֹנְעִין רְפוּאָה מִן הַבְּהֵמָה בַּמּוֹעֵד. בְּהֵמָה שֶׁתְּבָעָהּ זָבָר - אֵין מַרְבִּיעִין אוֹתָהּ, אֲבָל מוֹרִידִין אוֹתָהּ לְבַקָּרוֹת[ג]. חֲמוֹרָה שֶׁתָּבְעָה - מַרְבִּיעִין אוֹתָהּ בְּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תִּצְטַנֵּן. וּשְׁאָר כָּל הַבְּהֵמוֹת - מוֹרִידִין אוֹתָן לְבַקָּרוֹת. בְּכוֹר וּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין - אֵין מַרְבִּיעִין אוֹתוֹ, לֹא בַּמּוֹעֵד וְלֹא בַּחוֹל.

ז. **דָּנִין** דִּינֵי מָמוֹנוֹת, וְדִינֵי נְפָשׁוֹת, וְדִינֵי קְנָסוֹת. וְשׁוֹרְפִין אֶת הַפָּרָה, וְעוֹרְפִין אֶת הָעֶגְלָה, וְרוֹצְעִין עֶבֶד עִבְרִי, וּפוֹדִין אֶת הָעֲרֵכִין, וְאֶת הַחֲרָמִים, וְאֶת הַהֶקְדֵּשׁוֹת, וְאֶת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וּמְפָרְקִין מִנְעָל מִן הָאֱמוּם[ד], וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַחְזִיר. מַכְבֵּשׁ שֶׁל כּוּבְשִׁים שֶׁהִתִּירוּ קֹדֶם לַמּוֹעֵד - אֵין מַחֲזִירִים לוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין נוֹטֵל הֵימֶנּוּ, וְשֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - נוֹטֵל הֵימֶנּוּ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמַּחֲזִירוֹ. חֲנָיוֹת פְּתוּחוֹת לִסְטָיו - פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל כְּדַרְכּוֹ. לִרְשׁוּת הָרַבִּים - פּוֹתֵחַ אַחַת וְנוֹעֵל אַחַת.

ג. מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּהֵמָה וְהִיא נִרְבַּעַת מֵעַצְמָהּ. ד. עֵץ עָשׂוּי כְּמִדַּת הַמִּנְעָל לְבֵית מוֹשָׁבוֹ, וּבְשָׁעַת גְּמַר מְלָאכָה מוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ עָלָיו.

ח. **עֶרֶב** יוֹם-טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג - יוֹצֵא וּמְעַטֵּר אֶת הַשּׁוּק בִּשְׁבִיל יוֹם-טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג. יוֹשְׁבִין עַל סַפְסָל שֶׁל כּוּתִים בְּשַׁבָּת, וּבְעַכּוֹ. וּמַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב עַל סַפְסָל שֶׁל כּוּתִים בְּשַׁבָּת בְּעַכּוֹ. אָמְרוּ לוֹ: מִימֵינוּ לֹא הָיִינוּ נוֹהֲגִין כָּךְ! וְלֹא רָצָה לוֹמַר לָהֶם: 'מָתָרִין אַתֶּם', אֶלָּא עָמַד וְהָלַךְ לוֹ. רוֹחֲצִין שְׁנֵי אַחִים כְּאֶחָד, וְאֵין רוֹחֲצִין שְׁנֵי אַחִים בְּכָבוּל[ח]. מַעֲשֶׂה בִּיהוּדָה וְהִלֵּל בָּנָיו שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁנִּכְנְסוּ לְרַחֵץ בְּכָבוּל, אָמְרוּ לָהֶם: לֹא הָיִינוּ נוֹהֲגִין לִהְיוֹת רוֹחֲצִין שְׁנֵי אַחִין כְּאֶחָד בְּכָבוּל! וְלֹא רָצוּ לוֹמַר לָהֶם: 'מָתָרִין אַתֶּם', אֶלָּא נִכְנְסוּ וְרָחֲצוּ זֶה אַחַר זֶה. יוֹצְאִין בְּקוֹרְדָּקִיסִין[ט] בְּשַׁבָּת, וְאֵין יוֹצְאִין בְּקוֹרְדָּקִיסִין בְּשַׁבָּת בְּבֵירֵי'. וּמַעֲשֶׂה בִּיהוּדָה וְהִלֵּל, בָּנָיו שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁהָיוּ יוֹצְאִין בְּקוֹרְדָּקִיסִין שֶׁל זָהָב בְּשַׁבָּת בְּבֵירִי, אָמְרוּ לָהֶם: לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין כֵּן לִהְיוֹת יוֹצְאִין בְּקוֹרְדָּקִיסִין שֶׁל זָהָב בְּשַׁבָּת! לֹא רָצוּ לוֹמַר לָהֶם: 'מָתָרִין אַתֶּם'! אֶלָּא שָׁלְחוּם בְּיַד עַבְדֵיהֶם.

ט. **חָכָם** שָׁמֵת - הַכֹּל קְרוֹבָיו, הַכֹּל קוֹרְעִין, הַכֹּל חוֹלְצִין, וְהַכֹּל סוֹפְדִין עָלָיו, וְהַכֹּל מַבְרִין עָלָיו - אֲפִלּוּ בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר. אֵין מוֹלִיכִין חֲלִילִין לְבֵית הָאֵבֶל, וְלֹא לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה, וּלְבֵית הַשְּׁמָחָה, אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ. אֵיזֶהוּ הֶסְפֵּד? זֶה שֶׁעַל הַלֵּב, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה לב, יב): "עַל שָׁדַיִם סֹפְדִים"; טִפּוּחַ - בְּיָדַיִם. קִילּוּם - זֶה פְּשׁוּט זְרוֹעוֹת.

ח. שֵׁם מָקוֹם. ו. מִינֵי מִנְעָל וְחָבִים. ז. שֵׁם מָקוֹם.

מַסֶּכֶת חֲגִיגָה

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. **הַטָּמֵא,** פָּטוּר מִן הָרְאִיָּה שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יב, ה-ו): "וּבָאתָ שָׁמָּה וַהֲבֵאתֶם שָׁמָּה" - בְּרָאוּי לִכָּנֵס לָעֲזָרָה, יָצָא טָמֵא שֶׁאֵין רָאוּי לִכָּנֵס לָעֲזָרָה.

ב. יוֹחָנָן בֶּן דַּהֲבַאי אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: אַף הַסּוּמָא אַחַת מֵעֵינָיו - פָּטוּר בִּרְאִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "יֵרָאֶה". הֵשִׁיב רַבִּי תַּחַת בֵּית הִלֵּל, לְדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי (שְׁמוּאֵל-א א, כב): "וְחַנָּה לֹא עָלְתָה כִּי אָמְרָה לְאִישָׁהּ עַד יִגָּמֵל הַנַּעַר" וְגוֹ'.

ג. **קָטָן** שֶׁאֵין צָרִיךְ לְאִמּוֹ - חַיָּב בְּסֻכָּה. קָטָן שֶׁצָּרִיךְ לְאִמּוֹ - יוֹצֵא בְּעֵרוּב אִמּוֹ, וְשֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאִמּוֹ - מְעָרְבִין עָלָיו מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת בְּעֵרוּבֵי תְּחוּמִין. קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְנַעְנֵעַ - חַיָּב בַּלּוּלָב. יוֹדֵעַ לְהִתְעַטֵּף - חַיָּב בַּצִּיצִית. יוֹדֵעַ לְדַבֵּר - אָבִיו מְלַמְּדוֹ שְׁמַע, וְתוֹרָה וְלָשׁוֹן קֹדֶשׁ, וְאִם לָאו - רָאוּי לוֹ שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם. יוֹדֵעַ לִשְׁמוֹר תְּפִלָּיו - אָבִיו לוֹקֵחַ לוֹ תְּפִלִּין. כֵּיצַד בּוֹדְקִין אוֹתוֹ? מַטְבִּילִין אוֹתוֹ וְנוֹתְנִין לוֹ חֻלִּין לְשֵׁם תְּרוּמָה. יוֹדֵעַ לִשְׁמֹר גּוּפוֹ - אוֹכְלִין עַל גּוּפוֹ טָהֳרוֹת. יוֹדֵעַ לִפְרשׂ כַּפָּיו - חוֹלְקִין לוֹ עַל הַגֹּרֶן. כֵּיצַד בּוֹדְקִין אוֹתוֹ?

מַטְבִּילִין אוֹתוֹ וְנוֹתְנִין לוֹ חֻלִּין לְשֵׁם תְּרוּמָה. יֵשׁ בּוֹ דַּעַת לִשְׁאֹל, סְפֵקוֹ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד - טָמֵא. בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - טָהוֹר. יוֹדֵעַ לִשְׁחֹט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. יָכוֹל לֶאֱכֹל כַּזַּיִת דָּגָן - פּוֹרְשִׁין מִצּוֹאָתוֹ וּמִמֵּימֵי רַגְלָיו אַרְבַּע אַמּוֹת. כַּזַּיִת צָלִי - שׁוֹחֲטִין עָלָיו אֶת הַפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב, ד): "אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ". רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְעוֹלָם אֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו הַפֶּסַח, עַד שֶׁיֵּדַע הֶפְרֵשׁ אֲכִילָה. אָמַר לוֹ: אֵיזוֹ הֶפְרֵשׁ אֲכִילָה? כָּל שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ בֵּיצָה - וְנוֹטְלָהּ, אֱגֹז - וְזוֹרְקָהּ.

ד. **תִּינוֹקֶת** שֶׁהֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - חַיֶּבֶת בְּכָל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, אוֹ חוֹלֶצֶת אוֹ מִתְיַבֶּמֶת. וְכֵן תִּינוֹק שֶׁהֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - חַיָּב בְּכָל הַמִּצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, רָאוּי לִהְיוֹת בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה. נִתְמַלֵּא זְקָנוֹ - רָאוּי לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ צִבּוּר לַעֲבֹר לִפְנֵי הַתֵּבָה, וְלִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, אֲבָל אֵין חוֹלֵק בְּקִדֻּשִּׁי מִקְדָּשׁ עַד שֶׁיָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר (עֶזְרָא ג, ח): "וַיַּעֲמִידוּ אֶת הַלְוִיִּם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְנַצֵּחַ עַל מְלֶאכֶת בֵּית ה'".

ה. **בֵּית** שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְרֻבָּה מִדַּת רְאִיָּה מִמִּדַּת חֲגִיגָה, רְאִיָּה - בָּלָה לַגָּבוֹהַּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּחֲגִיגָה. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מְרֻבָּה מִדַּת חֲגִיגָה מִמִּדַּת רְאִיָּה, חֲגִיגָה נוֹהֶגֶת לִפְנֵי הַדִּבּוּר וּלְאַחַר הַדִּבּוּר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּרְאִיָּה. שָׁלֹשׁ מִצְוֹת נוֹהֲגוֹת בָּרֶגֶל, אֵלּוּ הֵן: רְאִיָּה, חֲגִיגָה וְשִׂמְחָה, יֵשׁ

בָּרְאִיָּה מַה שֶּׁאֵין בִּשְׁתֵּיהֶן, יֵשׁ בַּחֲגִיגָה מַה שֶּׁאֵין בִּשְׁתֵּיהֶן, וּבִשְׁמָחָה מַה שֶּׁאֵין בִּשְׁתֵּיהֶן. רְאִיָּה - בָּאָה לַגָּבוֹהַּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁתֵּיהֶן. חֲגִיגָה - נוֹהֶגֶת לִפְנֵי הַדִּבּוּר וּלְאַחַר הַדִּבּוּר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁתֵּיהֶן. שִׂמְחָה נוֹהֶגֶת בַּאֲנָשִׁים וְנָשִׁים, וְנוֹהֶגֶת כָּל שִׁבְעָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁתֵּיהֶן.

ו. **אֵיזוֹ** הִיא רְאִיָּה? אֵלּוּ עוֹלוֹת הַבָּאוֹת לִרְאִיָּה. אֵיזוֹ הִיא חֲגִיגָה? אֵלּוּ שְׁלָמִים הַבָּאִין לַחֲגִיגָה. אִם יֵשׁ לוֹ לְהָבִיא מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ - יָבִיא. וְאִם לָאו - מִשְׁתַּתֵּף הוּא עִם אֲחֵרִים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִפְחוֹת מִכַּשָּׁעוּר, זֶה וָזֶה קְרוּיִין חֲגִיגָה.

ז. **אָמַר** רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל עוֹלָה וּשְׁלָמִים שֶׁל יוֹם-טוֹב, שֶׁלֹּא יָבִיא אֶלָּא מִן הַחֻלִּין, וְעַל שְׁלָמִים הַבָּאִין בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, שֶׁאִם רוֹצֶה לִסְמֹךְ מִן הַמַּעֲשֵׂר - סוֹמֵךְ, עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל עוֹלַת שֶׁל יוֹם-טוֹב עַצְמוֹ, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: יָבִיא הַכֹּל מִן הַחֻלִּין, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: יָבִיא חוֹבָתוֹ מִן הַחֻלִּין, וְאִם רָצָה לִסְמֹךְ מִן הַמַּעֲשֵׂר - סוֹמֵךְ, וּשְׁאָר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה יָבִיא חוֹבָתוֹ מִן הַחֻלִּין.

ח. **יִשְׂרָאֵל** יוֹצְאִין יְדֵי חוֹבָתָן בִּנְדָרִים וּנְדָבוֹת, וּבְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה. כֹּהֲנִים בַּחַטָּאת, וְאָשָׁם בַּבְּכוֹר בָּחָזֶה וּבַשּׁוֹק. אֲבָל לֹא בָּעוֹפוֹת וְלֹא בַּמִּנָחוֹת. נָזִיר יוֹצֵא בָּאֵלּוּ, בֵּין בְּשֶׁלּוֹ בֵּין בְּשֶׁל אֲחֵרִים, וּבִלְבַד שֶׁיֹּאכַל מִן הַזֶּבַח. כָּל שִׁבְעָה נָזִיר יוֹצֵא בְּאֵלּוּ, בֵּין בְּשֶׁלּוֹ בֵּין בְּשֶׁל אֲחֵרִים.

ט. **אֵין** מְבִיאִים תּוֹדָה בְּחַג הַמַּצּוֹת מִפְּנֵי הֶחָמֵץ שֶׁבָּהּ, וְלֹא בַּעֲצֶרֶת מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם-טוֹב, אֲבָל מֵבִיא תּוֹדָתוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת, וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין מְבִיאִין תּוֹדָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים טז, טז): "בְּחַג הַמַּצּוֹת וּבְחַג הַשָּׁבוּעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת", כָּל שֶׁבָּא בְּחַג הַמַּצּוֹת - בָּא בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת, וּבְחַג הַסֻּכּוֹת, תּוֹדָה שֶׁאֵינָהּ בָּאָה בְּחַג הַמַּצּוֹת - אֵינָהּ בָּאָה, לֹא בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת וְלֹא בְּחַג הַסֻּכּוֹת. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מֵבִיא אָדָם תּוֹדָתוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ מִשּׁוּם שִׂמְחָה, וְאֵין יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָה מִשּׁוּם חֲגִיגָה.

י. **עָבַר** הָרֶגֶל וְלֹא חָג - אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ, עַל זֶה נֶאֱמַר (קֹהֶלֶת א, טו): "מְעֻוָּת לֹא יוּכַל לִתְקֹן וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהִמָּנוֹת". רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: אֵיזוֹ הִיא "מְעֻוָּת לֹא יוּכַל לִתְקֹן"? זֶה הַבָּא עַל הָעֶרְוָה וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה מַמְזֵר. גָּנַב אָדָם - יָכוֹל שֶׁיַּחְזִיר גְּנֵבוֹ. גָּזַל - יָכוֹל שֶׁיַּחְזִיר גְּזֵלוֹ. בָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ - פְּסָלָהּ מִידֵי בַּעְלָהּ, נִטְרַד מִן הָעוֹלָם וְהוֹלֵךְ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "מְעֻוָּת לֹא יוּכַל לִתְקֹן". רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר: אֵין אוֹמְרִים - 'בַּקְּרוּ גָּמָל זֶה, שֶׁמָּא יֵשׁ בּוֹ מוּם, בַּקְּרוּ חֲזִיר זֶה שֶׁמָּא יֵשׁ בּוֹ מוּם', אֵין מְבַקְּרִין אֶלָּא טָלֶה! וְאֵיזֶה? זֶה תַּלְמִיד חָכָם הַפּוֹרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "מְעֻוָּת לֹא יוּכַל לִתְקֹן". רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: עָלָיו הוּא אוֹמֵר (מִשְׁלֵי כז, ח): "כְּצִפּוֹר נוֹדֶדֶת מִן קִנָּהּ" וְגוֹ', וְאוֹמֵר (יִרְמְיָה ב, ה): "מַה מָּצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עָוֶל כִּי רָחֲקוּ מֵעָלָי" וְגוֹ'.

יא. הֶחֱתֵר נְדָרִים פּוֹרְחִין בָּאֲוִיר, וְאֵין לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסָּמְכוּ, אֲבָל חָכָם מַתִּיר לְפִי חָכְמָתוֹ, הִלְכוֹת שַׁבָּת חֲגִיגוֹת וּמְעִילוֹת כַּהֲרָרִין הַתְּלוּיִין בְּשַׂעֲרָה, מִקְרָא מוּעָט וַהֲלָכוֹת מְרֻבּוֹת, אֵין לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסָּמְכוּ, מִכָּאן הָיָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: צְבָתָא בִּצְבָתָא מִתְעַבְּדָא, צְבָתָא קַדְמָיְתָא בְּמַאי אִתְעַבְּדַת, הָא לָאו בְּרִיָּה הַוַּת. הַדִּינִין הָעֲבוֹדוֹת, הַטָּהֳרוֹת וְהַטֻּמְאוֹת וְהָעֲרָיוֹת, מוּסָף עֲלֵיהֶן הָעֲרָכִין וְהַחֲרָמִים וְהַהֶקְדֵּשׁוֹת, מִקְרָא מְרֻבֶּה, מִדְרָשׁ וַהֲלָכוֹת מְרֻבּוֹת - יֵשׁ לָהֶן עַל מַה שֶּׁיִּסָּמְכוּ, אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן אוֹמֵר: אֵפּוּ שְׁמוֹנָה מִקְצָעֵי תוֹרָה, גּוּפֵי הִלְכוֹת הֵן.

פֶּרֶק שֵׁנִי

ב. **אֵין** דּוֹרְשִׁין בַּעֲרָיוֹת בִּשְׁלֹשָׁה, אֲבָל דּוֹרְשִׁין בִּשְׁנַיִם, אֲבָל לֹא בְּמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית בִּשְׁנַיִם. אֲבָל דּוֹרְשִׁין בְּיָחִיד וְלֹא בַּמֶּרְכָּבָה בְּיָחִיד, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה חָכָם מֵבִין מִדַּעְתּוֹ. מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁהָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר, וְהָיָה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ מְחַמֵּר אַחֲרָיו, אָמַר לוֹ: רַבִּי שְׁנֵה לִי פֶּרֶק אֶחָד בְּמַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה, אָמַר לוֹ: לֹא כָךְ שָׁנִיתִי לָכֶם 'וְלֹא בַּמֶּרְכָּבָה בְּיָחִיד, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה חָכָם מֵבִין מִדַּעְתּוֹ'? אָמַר לוֹ: מֵעַתָּה אַרְצָה לְפָנֶיךָ? אָמַר לוֹ: אֱמוֹר! פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ, וְדָרַשׁ בְּמַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה, יָרַד רַבִּי יוֹחָנָן

בֶּן זַבַּאי מִן הַחֲמוֹר, וְנִתְעַטֵּף בְּטַלִּיתוֹ, וְיָשְׁבוּ שְׁנֵיהֶם עַל גַּבֵּי אֶבֶן אַחַת, תַּחַת הַזַּיִת, וְהִרְצָה לְפָנָיו, עָמַד וּנְשָׁקוֹ, וְאָמַר: בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נָתַן בֶּן לְאַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁיּוֹדֵעַ לְהָבִין וְלִדְרֹשׁ בִּכְבוֹד אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם, יֵשׁ נָאֶה דּוֹרֵשׁ וְאֵין נָאֶה מְקַיֵּם, נָאֶה מְקַיֵּם וְאֵין נָאֶה דּוֹרֵשׁ, אַתָּה נָאֶה דּוֹרֵשׁ וְנָאֶה מְקַיֵּם, אַשְׁרֶיךָ אָבִינוּ אַבְרָהָם! שֶׁאֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ יֵצֵא מֵחֲלָצֶיךָ, שֶׁיּוֹדֵעַ לְהָבִין וְלִדְרֹשׁ בִּכְבוֹד אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ הַרְצָאוֹת הֵן - רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִרְצָה לִפְנֵי רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַבַּאי. רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַבַּאי הִרְצָה לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. חֲנַנְיָא בֶּן חֲכִינַאי הִרְצָה לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָה.

כ. **אַרְבָּעָה** נִכְנְסוּ לַפַּרְדֵּס, בֶּן עַזַּאי וּבֶן זוֹמָא, אַחֵר וְרַבִּי עֲקִיבָה. אֶחָד הֵצִיץ וּמֵת, אֶחָד הֵצִיץ וְנִפְגַּע, אֶחָד הֵצִיץ וְקִצֵּץ בַּנְּטִיעוֹת, וְאֶחָד עָלָה בְשָׁלוֹם וְיָרַד בְּשָׁלוֹם. בֶּן עַזַּאי הֵצִיץ וָמֵת, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר (תְּהִלִּים קטז, טו): "יָקָר בְּעֵינֵי ה' הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו". בֶּן זוֹמָא הֵצִיץ וְנִפְגַּע, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר (מִשְׁלֵי כה, טז): "דְּבַשׁ מָצָאתָ אֱכוֹל דַּיֶּךָּ" וְגוֹ', אֶלִישָׁע הֵצִיץ וְקִצֵּץ בַּנְּטִיעוֹת, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר (קֹהֶלֶת ה, ה): "אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ" וְגוֹ'. רַבִּי עֲקִיבָה עָלָה בְשָׁלוֹם וְיָרַד בְּשָׁלוֹם, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ד): "מָשְׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה" וְגוֹ'. מָשְׁלוּ מָשָׁל, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְפַרְדֵּס שֶׁל מֶלֶךְ וַעֲלִיָּה בְנוּיָה עַל גַּבָּיו, מַה עָלָיו לְהָאָדָם לְהָצִיץ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָזוּז אֶת עֵינָיו מִמָּנּוּ. וְעוֹד

מָשְׁלוּ מָשָׁל, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאִסְטְרַטְיָא הָעוֹבֶרֶת בֵּין שְׁנֵי דְּרָכִים, אֶחָד שֶׁל אוּר וְאֶחָד שֶׁל שֶׁלֶג, הִטָּה לְכָאן - נִכְוָה בָּאֵשׁ, הִטָּה לְכָאן - נִכְוָה מִשֶּׁלֶג, מַה עָלָיו עַל אָדָם? לְהַקֵּךְ בָּאֶמְצַע, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֵהָא נוֹטֶה לֹא לְכָאן וְלֹא לְכָאן. מַעֲשֶׂה בִּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא, שֶׁהָיָה עוֹמֵד עַל גַּבֵּי מַעֲלָה בְּהַר הַבַּיִת, וְרָאָהוּ בֶּן זוֹמָא וְלֹא עָמַד מִפָּנָיו, הִגִּיעַ אֶצְלוֹ וְלֹא נָתַן לוֹ שָׁלוֹם, אָמַר לוֹ: מִאַן וּלְאַיִן בֶּן זוֹמָא? אָמַר לוֹ: צוֹפֶה הָיִיתִי בְּמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, וְאֵין בֵּין מַיִם הָעֶלְיוֹנִים לַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים אֶפְלּוּ טֶפַח, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית א, ב): "וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם", וְאוֹמֵר (דְּבָרִים לב, יא): "כַּנֶּשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ" וְגוֹ', מַה נֶּשֶׁר זֶה טָס עַל גַּבֵּי קִנּוֹ, נוֹגֵעַ וְאֵינוֹ נוֹגֵעַ, כָּךְ אֵין בֵּין מַיִם הָעֶלְיוֹנִים לְמַיִם הַתַּחְתּוֹנִים, אֶפְלּוּ טֶפַח. אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְתַלְמִידָיו: כְּבָר בֶּן זוֹמָא מִבַּחוּץ! לֹא הָיוּ יָמִים מוּעָטִים עַד שֶׁנִּסְתַּלֵּק בֶּן זוֹמָא.

ג. כָּל הַמִּסְתַּכֵּל בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים - רָאוּי לוֹ שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם, מַה לְּמַעְלָה מַה לְּמַטָּה, מַה לְּפָנִים וּמַה לְּאָחוֹר. "כִּי שְׁאַל נָא לְיָמִים רִאשֹׁנִים" (דְּבָרִים ד, לב) - יָחִיד, וְאֵין שְׁנַיִם שׁוֹאֲלִין. יָכוֹל יִשְׁאַל אָדָם עַל קֶדֶם לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית? תַּלְמוּד לוֹמַר (שָׁם): "לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל הָאָרֶץ", יָכוֹל לֹא יִשְׁאַל אָדָם מִשִּׁשֶּׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית? תַּלְמוּד לוֹמַר: - "לְיָמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ", יָכוֹל יִשְׁאַל אָדָם מַה לְמַעְלָה, מַה לְמַטָּה, מַה לְּפָנִים מַה לְאָחוֹר? תַּלְמוּד לוֹמַר:

"וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם עַד קְצֵה הַשָּׁמָיִם", מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קָצֶה אַתָּה שׁוֹאֵל, וְאִי אַתָּה שׁוֹאֵל מַה לְּמַעְלָה מַה לְּמַטָּה, מַה הָיָה וּמַה עָתִיד לִהְיוֹת.

ד. **מִימֵיהֶן** לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא עַל הַסְּמִיכָה, חֲמִשָּׁה זוּגוֹת הֵן: שְׁלֹשָׁה מִזּוּגוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁאָמְרוּ שֶׁלֹּא לִסְמֹךְ, וּשְׁנַיִם מִזּוּגוֹת הָאַחֲרוֹנִים שֶׁאָמְרוּ שֶׁלֹּא לִסְמֹךְ, שְׁלֹשָׁה הָיוּ נְשִׂיאִים, וּשְׁנַיִם לָהֶן אָבוֹת בֵּית דִּין; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי - אַב בֵּית דִּין, שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח - נָשִׂיא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: בַּתְּחִלָּה לֹא הָיְתָה מַחְלֹקֶת בְּיִשְׂרָאֵל, אֶלָּא בֵּית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד יוֹשְׁבִין בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית, וּשְׁנֵי בָתֵּי דִינִים שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. עֶשְׂרִין וּשְׁלֹשָׁה יוֹשְׁבִין עַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת, וְאֶחָד בַּחֵיל, וּשְׁאָר בֵּית דִּין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה - יוֹשְׁבִין בִּשְׁאָר עָיְרוֹת יִשְׂרָאֵל, נִצְרָךְ אֶחָד מֵהֶם - הוֹלֵךְ אֵצֶל בֵּית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ. אֵין בֵּית דִּין הוֹלֵךְ אֵצֶל בֵּית דִּין הַסָּמוּךְ לְעִירוֹ, אִם שָׁמְעוּ - אָמְרוּ לָהֶם. אִם לָאו, הוּא וּמֻפְלָא שֶׁבָּהֶן בָּאִין לְבֵית דִּין שֶׁבְּהַר הַבַּיִת, אִם שָׁמְעוּ - אָמְרוּ לָהֶם, וְאִם לָאו - הוּא וּמֻפְלָא שֶׁבָּהֶם בָּאִין לְבֵית דִּין שֶׁבַּחֵיל. אִם שָׁמְעוּ - אָמְרוּ לָהֶם. אִם לָאו - אֵלּוּ וְאֵלּוּ בָּאִין לְבֵית דִּין שֶׁבִּלְשְׁכַּת הַגָּזִית, וּבֵית דִּין שֶׁבִּלְשְׁכַּת הַגָּזִית, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד - אֵין פָּחוֹת מֵעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, נִצְרָךְ אֶחָד מֵהֶם לָצֵאת, רוֹאֶה, אִם יֵשׁ שָׁם עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה - יוֹצֵא, וְאִם לָאו - אֵין יוֹצֵא, עַד שֶׁיִּהוּ שָׁם עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. הָיוּ יוֹשְׁבִין מִתָּמִיד שֶׁל שַׁחַר עַד תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם,

וּבַשַּׁבָּתוֹת וּבַיָּמִים טוֹבִים - נִכְנָסִין לְבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁבְּהַר הַבַּיִת[א]. נִשְׁאֲלָה הַשְּׁאֵלָה בִּפְנֵיהֶם, אִם שָׁמְעוּ - אָמְרוּ לָהֶם, וְאִם לָאו - עוֹמְדִין בְּמִנְיָן. אִם רַבּוּ הַמְטַמְּאִין - טִמְּאוּ. אִם רַבּוּ הַמְטַהֲרִין - טִהֲרוּ. מִשָּׁם הָלְכָה יוֹצֵא רוֹוַחַת בְּיִשְׂרָאֵל. מִשֶּׁרַבּוּ תַּלְמִידֵי שַׁמַּאי וְהִלֵּל שֶׁלֹּא שִׁמְּשׁוּ כָּל צָרְכָּן - רַבּוּ מַחֲלֹקֶת בְּיִשְׂרָאֵל, וְנַעֲשָׂה הַתּוֹרָה כִּשְׁתֵּי תוֹרוֹת, מִשָּׁם כּוֹתְבִין וְשׁוֹלְחִין בְּכָל מְקוֹמוֹת, כָּל מִי שֶׁהוּא חָכָם, וְעָנָיו, וְשָׁפוּי, וְיָרֵא חֵטְא, וּפִרְקוֹ טוֹב, וְדַעַת הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימֶנּוּ - יְהֵא דַּיָּן בְּעִירוֹ, מִשֶּׁנַּעֲשָׂה דַּיָּן בְּעִירוֹ - מַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בְּהַר הַבַּיִת. וּמִשָּׁם מַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בַּחֵיל, וּמִשָּׁם מַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית, וְשָׁם יוֹשְׁבִין וּבוֹדְקִין יַחֲסֵי כְּהוּנָּה וְיַחֲסֵי לְוִיָּה. כֹּהֵן שֶׁנִּמְצָא בּוֹ פְּסוּל - לוֹבֵשׁ שְׁחוֹרִין וּמִתְעַטֵּף שְׁחוֹרִין, יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְשֶׁלֹּא נִמְצָא בּוֹ פְּסוּל - לוֹבֵשׁ לְבָנִים וּמִתְעַטֵּף לְבָנִים, נִכְנָס וּמְשַׁמֵּשׁ עִם אֶחָיו הַכֹּהֲנִים. וְיוֹם-טוֹב הָיוּ עוֹשִׂין שֶׁלֹּא נִמְצָא פְּסוּל בְּזַרְעוֹ שֶׁל אַהֲרֹן. וּמֵבִיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה מִשֶּׁלּוֹ, וְעוֹבְדָה בְּיָדוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמִּשְׁמָר שֶׁלּוֹ. אֶחָד כֹּהֵן גָּדוֹל וְאֶחָד כֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁעָבְדוּ עַד שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁלָּהֶן - עֲבוֹדָתָן כְּשֵׁרָה.

ה. **אֵיזוֹ** הִיא סְמִיכָה שֶׁנֶּחְלְקוּ עָלֶיהָ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל?
בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין סוֹמְכִין בְּיוֹם-טוֹב. וּשְׁלָמִים, הַחוֹגֵג בָּהֶן - סוֹמֵךְ עֲלֵיהֶן מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב, וְשׁוֹחֲטָן בְּיוֹם-טוֹב.

א. בַּגְּמָרָא הַגִּירְסָא: יוֹשְׁבִין בַּחֵיל.

וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: סוֹמְכִין בְּיוֹם-טוֹב, וְשׁוֹחֲטִין בְּיוֹם-טוֹב. אָמְרוּ בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: וּמַה אִם בְּשָׁעָה שֶׁאִי אַתָּה מֻתָּר לַעֲשׂוֹת לְהֶדְיוֹט - אַתָּה מֻתָּר לַעֲשׂוֹת לְגָבוֹהַּ, שָׁעָה שֶׁאַתָּה מֻתָּר לַעֲשׂוֹת לַהֶדְיוֹט, אֵין דִּין שֶׁיְּהֵא מֻתָּר לַעֲשׂוֹת לַגָּבוֹהַּ? אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי: נְדָרִים וּנְדָבוֹת יוֹכִיחוּ, שֶׁמֻּתָּר לַהֶדְיוֹט וְאָסוּר לַגָּבוֹהַּ, אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל: לֹא! אִם אֲמַרְתֶּם בִּנְדָרִים וּנְדָבוֹת שֶׁאֵין זְמַנָּן קָבוּעַ, תֹּאמְרוּ בַּחֲגִיגָה שֶׁזְּמַנָּהּ קָבוּעַ?! אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי: אַף חֲגִיגָה, פְּעָמִים שֶׁזְּמַנָּהּ אֵינָהּ קָבוּעַ, שֶׁמִּי שֶׁלֹּא חָג בְּיוֹם-טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג - חוֹגֵג אֶת כָּל הָרֶגֶל כֻּלּוֹ, וְיוֹם-טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חָג. אַבָּא שָׁאוּל הָיָה אוֹמֵר: בִּלְשׁוֹן אַחֶרֶת, מִשּׁוּם בֵּית הִלֵּל, וּמַה אִם בְּשָׁעָה[ב] שֶׁבִּירָתְךָ סְתוּמָה - בִּירַת רַבְּךָ פְּתוּחָה, בְּשָׁעָה שֶׁבִּירָתְךָ פְּתוּחָה, אֵינוֹ דִּין שֶׁבִּירַת רַבְּךָ פְּתוּחָה? דָּבָר אַחֵר: שֶׁלֹּא יְהֵא שֻׁלְחָנְךָ מָלֵא וְשֻׁלְחַן רַבְּךָ רֵיקָן.

ו. **מַעֲשֶׂה** בְּהִלֵּל הַזָּקֵן שֶׁפָּמַךְ עַל הָעוֹלָה בָּעֲזָרָה, וְחָבְרוּ עָלָיו תַּלְמִידֵי בֵּית שַׁמַּאי. אָמַר לָהֶם בֵּית הִלֵּל: בּוֹאוּ וְרְאוּ שֶׁהִיא נְקֵבָה, וּצְרִיכִין אָנוּ לַעֲשׂוֹתָהּ זִבְחֵי שְׁלָמִים. הִפְלִיגָן בִּדְבָרִים, וְהָלְכוּ לָהֶם, מִיַּד גָּבְרָה יָדָן שֶׁל בֵּית שַׁמַּאי, וּבִקְּשׁוּ לִקְבֹּעַ הֲלָכָה כְּמוֹתָן, וְהָיָה שָׁם בָּבָא בֶּן בּוּטָא, שֶׁהוּא מִתַּלְמִידֵי בֵּית שַׁמַּאי. וְיָדַע שֶׁהֲלָכָה כְּבֵית הִלֵּל בְּכָל מָקוֹם. וְשָׁלַח וְהֵבִיא אֶת כָּל צֹאן קֵדָר שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם, וְהֶעֱמִידָן בָּעֲזָרָה.

ב. גִּרְסַת הַגְּמָרָא – בְּמָקוֹם.

וְאָמַר: ׳כָּל מִי שֶׁצָּרִיךְ לְהָבִיא עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים - יָבוֹא וְיִטֹּל, וְיִסְמוֹךְ׳. בָּאוּ וְנָטְלוּ וְהֶעֱלוּ עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים, וְסָמְכוּ עֲלֵיהֶן. בּוֹ בְּיוֹם נִקְבְּעָה הֲלָכָה כְּדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל, וְלֹא הָיָה שָׁם אָדָם שֶׁעֵרְעֵר בָּזֶה. וְשׁוּב מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד מִתַּלְמִידֵי בֵּית הִלֵּל, שֶׁפָּסַק עַל הָעוֹלָה בָּעֲזָרָה, מְצָאוֹ תַּלְמִיד אֶחָד מִתַּלְמִידֵי בֵּית שַׁמַּאי. אָמַר לוֹ: מַה זֶּה סְמִיכָה? אָמַר לוֹ: מַה זֶּה שְׁתִיקָה?! שְׁתֹק בִּנְזִיפָה.

ז. **עֲצֶרֶת** שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשֵּׁנִי, אוֹ בַּחֲמִישִׁי, אוֹ בַּשִּׁשִּׁי, אוֹ בְּאֶחָד מִכָּל יְמוֹת הַשַּׁבָּת. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: יוֹם טוֹבַ לְאַחֲרֶיהָ. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵין יוֹם טוֹבַ. וּמַעֲשֶׂה שֶׁמֵּת אַלְכְּסָא בְּלוּד, וּבָאוּ אֲנָשִׁי עֲיָרוֹת לְהַסְפִּידוֹ. אָמַר לָהֶם רַבִּי טַרְפוֹן: צְאוּ, אֵין מַסְפִּידִין בְּיוֹם-טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם-טוֹב שֶׁל עֲצֶרֶת הָיְתָה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. **אֵיזוֹ** חֲזָקָה? כָּל שֶׁעָקַר אֶת רַגְלָיו מִמַּיִם. עוֹדֵהוּ רַגְלוֹ אַחַת בַּמַּיִם - הֶחְזֵק לְדָבָר קַל - מַחֲזִיק עַצְמוֹ לְדָבָר חָמוּר שֶׁבָּהֶן. עָלָה - שׁוּב אֵינוֹ מַחֲזִיק. הַטּוֹבֵל עַל מְנָת לַעֲלוֹת מִטֻּמְאָה לְטָהֳרָה - הֲרֵי זֶה טָהוֹר בְּכֻלָּם. הַטּוֹבֵל, אִם נִתְכַּוֵּן - טָהוֹר. אִם לָאו - טָמֵא. אֲבָל הַמְטַבֵּל אֶת יָדָיו - בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יָדָיו טְהוֹרוֹת. רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹכֵל

עַל טָהֳרַת חֻלִּין כָּל יָמָיו, וְהָיְתָה מִטְפַּחְתּוֹ מִדְרָס לַקֹּדֶשׁ. אוּנְקְלוֹס הַגֵּר הָיָה אוֹכֵל עַל טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ כָּל יָמָיו, וְהָיְתָה מִטְפַּחְתּוֹ מִדְרָס לְחַטָּאת.

ב. **חֻמָּר** בַּקֹּדֶשׁ מִבַּתְּרוּמָה שֶׁמַּטְבִּילִים בְּתוֹךְ כֵּלִים, כּוֹסוֹת בְּתוֹךְ כּוֹסוֹת, תַּמְחוּיִין בְּתוֹךְ תַּמְחוּיִין, בַּתְּרוּמָה אֲבָל לֹא בַּקֹּדֶשׁ. נָתַן לְתוֹךְ הַסַּל אוֹ לְתוֹךְ גּוּרְגּוֹתַנְיָ', הַטְבִּילָהּ לִתְרוּמָה, בֵּין לַקֹּדֶשׁ בֵּין לַתְּרוּמָה - טְהוֹרִים. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: לַתְּרוּמָה אֲבָל לֹא לַקֹּדֶשׁ, אֲחוֹרַיִם וָתוֹךְ וּבֵית הַצְּבִיעָה, בַּתְּרוּמָה אֲבָל לֹא בַּקֹּדֶשׁ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: זֶה לָשׁוֹן בָּפוּל! כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֲחוֹרַיִם וָתוֹךְ - יֵשׁ לוֹ בֵּית הַצְּבִיעָה. כָּל שֶׁאֵין לוֹ אֲחוֹרַיִם וָתוֹךְ - אֵין לוֹ בֵּית הַצְּבִיעָה.

ג. **הַנּוֹשֵׂא** אֶת הַמִּדְרָס - נוֹשֵׂא אֶת הַתְּרוּמָה אֲבָל לֹא אֶת הַקֹּדֶשׁ. כֵּיצַד? הָיוּ סַנְדָּלָיו טְמֵאִין וְנוֹשֵׂא חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה עַל כְּתֵפוֹ, וְאֵין עוֹשִׂין כֵּן בַּקֹּדֶשׁ. בִּגְדֵי אוֹכְלֵי תְּרוּמָה - מִדְרָס לַקֹּדֶשׁ. וְלֹא כְּמִדַּת הַקֹּדֶשׁ מִדַּת הַתְּרוּמָה. מְרֻבָּה מִדּוֹת הַקֹּדֶשׁ מִמִּדּוֹת הַתְּרוּמָה, שֶׁבַּקֹּדֶשׁ - מַטְבִּיל וּמְנַגֵּב וְאַחַר כָּךְ קוֹשֵׁר. וּבַתְּרוּמָה - קוֹשֵׁר וְאַחַר כָּךְ מַטְבִּיל. אֶחָד קָדְשֵׁי מִקְדָּשׁ וְאֶחָד קָדְשֵׁי הַגְּבוּל בְּכָךְ.

ד. **כֵּלִים** הַנִּגְמָרִים בְּטָהֳרָה אֲפִלּוּ בָּעֲזָרָה - צְרִיכִין טְבִילָה לַקֹּדֶשׁ, אֲבָל לֹא לַתְּרוּמָה. כֵּיצַד? סֹלֶת שֶׁנִּתְעָרְבָה,

---

ג. סַל גָּדוֹל שֶׁבּוֹ מְסַנְּנִים אֶת הַיַּיִן בְּעֵת הַבָּצִיר [וְלֹא שַׁיָּךְ לַחְשֹׁשׁ שֶׁיִּהְיוּ כֵּלִים כָּאֵלּוּ כְּלִי שֶׁאֵין בְּפִיו כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד, כִּי בְּכֵלִים כָּאֵלּוּ כְּמוֹ סַל אוֹ גּוּרְגּוֹתַנְיָ לֹא שְׁכִיחַ בָּהֶם שֶׁפִּיהֶם יִהְיֶה צַר כָּל כָּךְ].

וְנָגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתָהּ - פָּסַל אֶת כֻּלָּהּ. בַּתְּרוּמָה - לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעָהּ. הַקַּרְקַע, אֵינוֹ מְצָרֵף לֹא אֶת הַקֹּדֶשׁ וְלֹא אֶת הַתְּרוּמָה. הַכְּלִי, מְצָרֵף מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ לַקֹּדֶשׁ אֲבָל לֹא לַתְּרוּמָה. הָרְבִיעִי - בַּקֹּדֶשׁ פָּסוּל. וְהַשְּׁלִישִׁי - בַּתְּרוּמָה. וּבַתְּרוּמָה, אִם נִטְמְאַת אַחַת מִיָּדָיו - חֲבֵרְתָּהּ טְהוֹרָה. וּבַקֹּדֶשׁ - מַטְבִּיל אֶת שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת. אֵין מַטְבִּיל אֶת הַטְּהוֹרָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְאֶת הַטְּמֵאָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, אֶלָּא מַטְבִּיל שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת.

ה. הַטּוֹבֵל אֶת אַחַת מֵהֶן וְעָשָׂה טָהֳרוֹת, כָּל הַטָּהֳרוֹת שֶׁעָשָׂה בְּטָהֳרוֹת עַד שֶׁלֹּא טָבַל שְׁנֵיהֶם - טְמֵאוֹת הַטָּהֳרוֹת, שֶׁהַיָּד מְטַמֵּא אֶת חֲבֵרְתָּהּ לְטַמֵּא בַּקֹּדֶשׁ; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לִפְסֹל בַּקֹּדֶשׁ, אוֹכְלִים אוֹכְלִין נְגוּבִין בְּיָדַיִם מְסוֹאָבוֹת, בַּתְּרוּמָה אֲבָל לֹא בַּקֹּדֶשׁ. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס: וְכִי יֵשׁ נְגוּבִין בַּקֹּדֶשׁ? אֶלָּא תּוֹחֵב אֶת הַחֲרָרָה בַּכּוּשׁ אוֹ בַּקֵּיסָם וְאוֹכֵל עִמָּהּ זַיִת, אוֹ בָּצָל בַּתְּרוּמָה אֲבָל לֹא בַּקֹּדֶשׁ.

ו. חֹמֶר בַּקֹּדֶשׁ מִבַּתְּרוּמָה וּמִבַּחַטָּאת: שֶׁהַכֹּל נֶאֱמָנִין עַל הַחַטָּאת, וְאֵין הַכֹּל נֶאֱמָנִין, לֹא עַל הַקֹּדֶשׁ וְלֹא עַל הַתְּרוּמָה. חֹמֶר בַּחַטָּאת: שֶׁהַטָּהוֹר לַתְּרוּמָה וְלַקֹּדֶשׁ - טָמֵא לַחַטָּאת. יֵשׁ מִינִין לַקֹּדֶשׁ וְלַתְּרוּמָה, וְאֵין מִינִין לַחַטָּאת. אוֹנֵן - אָסוּר בַּמַּעֲשֵׂר, וּמֻתָּר בַּתְּרוּמָה וּבַפָּרָה. טְבוּל יוֹם - אָסוּר בַּתְּרוּמָה וּמֻתָּר בַּמַּעֲשֵׂר וּבַפָּרָה. מְחֻסָּר כַּפָּרָה - אָסוּר בַּפָּרָה, וּמֻתָּר בַּמַּעֲשֵׂר וּבַתְּרוּמָה.

ז. **אָמַר** רַבִּי יוֹסִי: מִנַּיִן לָרְבִיעִי בַּקֹּדֶשׁ שֶׁהוּא פָּסוּל? וְדִין הוּא, וּמַה מְחֻסָּר בִּפּוּרִים שֶׁאֵין פָּסוּל בַּתְּרוּמָה - פּוֹסֵל, רְבִיעִי שֶׁהוּא פָּסוּל בַּתְּרוּמָה, אֵינוֹ דִין שֶׁיִּפָּסֵל בַּקֹּדֶשׁ? לָמַדְנוּ לַשְּׁלִישִׁי מִן הַבָּתוּב, וְלָרְבִיעִי מִקַּל וָחֹמֶר.

ח. **אָמַר** רַבִּי נְחֶמְיָה: מִפְּנֵי מַה הַכֹּל נֶאֱמָנִין עַל הַקֹּדֶשׁ וְלֹא עַל הַתְּרוּמָה? שֶׁלֹּא יְהֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד אוֹמֵר: 'הֲרֵינִי בּוֹנָה בָּמָה וּמִזְבֵּחַ לְעַצְמִי', 'הֲרֵינִי שׁוֹרֵף פָּרָה לְעַצְמִי'; שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר יח, ז): "וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ", יָכוֹל אַף לְמַעֲשֵׂר, לִתְרוּמָה וּלְחַלָּה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת", מַה "מִבֵּית לַפָּרֹכֶת" מְיֻחָד, שֶׁאֵין לְדַעְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, יָצְאת תְּרוּמָה וּלְמַעֲשֵׂר וְחַלָּה שֶׁיֵּשׁ לְדַעְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (בַּמִּדְבָּר יט, ט): "וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה", שֶׁהַכֹּל נֶאֱמָנִין עַל שְׁמִירָתָהּ, סָפֵק רְשׁוּת עִם הָאָרֶץ מִדְרָסוֹ וְהֶסֵּיטוֹ, טְהוֹרִין לַחֻלִּין וּטְמֵאִין לַתְּרוּמָה.

ט. **מְמַלְּאִין** וּמְקַדְּשִׁין מֵי חַטָּאת, בַּכֹּל מְבִיאִין מֵי חַטָּאת וַעֲפַר חַטָּאת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, עַם הָאָרֶץ שֶׁאָמַר: 'טָהוֹר לַחַטָּאת' - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. 'כֵּלִים הַלָּלוּ טְהוֹרִין לַחַטָּאת' - מְקַבְּלִין אוֹתָן הֵימֶנּוּ. טָבַל לְהַזּוֹת וְלֹא הִזָּה - הֲרֵי זֶה אוֹכֵל בִּתְרוּמוֹת לָעֶרֶב. רָאוּ בְּיָדָיו מֵי חַטָּאת וְאֵפֶר חַטָּאת - אוֹכְלִין עַל גַּבָּיו טָהֳרוֹת, וְעַל גַּב בְּגָדָיו, וְעַל גַּבֵּי סַנְדָּלָיו.

י. **עַם** הָאָרֶץ שֶׁהֵבִיא בֵּלִים לְחַטָּאתוֹ - חָבֵר לוֹקֵחַ הֵימֶנּוּ לְחַטָּאתוֹ וּלְתִרוּמָתוֹ. הֵבִיא לִתְרוּמָתוֹ - אֵין חָבֵר לוֹקֵחַ הֵימֶנּוּ לֹא לְחַטָּאתוֹ וְלֹא לִתְרוּמָתוֹ. הֵבִיא לְחַטָּאתוֹ וּלְתִרוּמָתוֹ שֶׁל חַטָּאת - חָבֵר לוֹקֵחַ הֵימֶנּוּ לִתְרוּמָתוֹ וּלְחַטָּאתוֹ. לִתְרוּמָתוֹ - אֵין חָבֵר לוֹקֵחַ הֵימֶנּוּ, לֹא לְחַטָּאתוֹ וְלֹא לִתְרוּמָתוֹ. חָבֵר שֶׁאָמַר לְעַם הָאָרֶץ: 'הָבֵא בֵּלִים לְחַטָּאתוֹ' - חָבֵר לוֹקֵחַ הֵימֶנּוּ לְחַטָּאתוֹ וּלְתִרוּמָתוֹ. 'לִתְרוּמָתִי' - אֵין חָבֵר לוֹקֵחַ הֵימֶנּוּ לֹא לְחַטָּאתוֹ וְלֹא לִתְרוּמָתוֹ. הֵבִיא 'לְחַטָּאתִי וְלִתְרוּמָתִי שֶׁל חַטָּאת' - חָבֵר לוֹקֵחַ הֵימֶנּוּ, בֵּין לוֹ בֵּין לְאַחֵר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲרִים, וְאִם הֶעֱרִים - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין. עַם הָאָרֶץ שֶׁאָמַר: 'בֵּלִים אֵלּוּ הֵבֵאתִים לְחַטָּאתִי וְנִמְלַכְתִּי עֲלֵיהֶן לִתְרוּמָתִי', הוֹאִיל וְנִתְיַחֲדוּ בִּרְשׁוּת עַם הָאָרֶץ שָׁעָה אַחַת - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין.

יא. **מִן** הַמּוּדִיעִים וְלִפְנִים - נֶאֱמָנִין עַל כְּלֵי חֶרֶס רֵיקָן לְקַדֵּשׁ. מִן הַמּוּדִיעִים לַחוּץ - אֵין נֶאֱמָנִין. בִּיהוּדָה - נֶאֱמָנִין עַל טָהֳרַת יַיִן וָשֶׁמֶן כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, אֲבָל לֹא עַל הַתְּרוּמָה. בִּשְׁעַת הַגִּתּוֹת וְהַבַּדִּים - אַף עַל הַתְּרוּמָה. וְקֶדֶם לְגִתּוֹת וְהַבַּדִּים שִׁבְעִים יוֹם - נֶאֱמָנִין עַל הַקֹּדֶשׁ וְעַל הַמְּדָמֵּע וְעַל הַקַּנְקַן, אֲבָל לֹא עַל הַתְּרוּמָה, בִּשְׁעַת הַגִּתּוֹת וְהַבַּדִּים נֶאֱמָנִים אַף עַל הַתְּרוּמָה. נֶאֱמָנִין עַל הַיַּיִן בִּשְׁעַת הַיַּיִן, וְעַל הַשֶּׁמֶן בִּשְׁעַת הַשֶּׁמֶן. אֲבָל לֹא עַל הַשֶּׁמֶן בִּשְׁעַת הַיַּיִן וְלֹא עַל הַיַּיִן בִּשְׁעַת הַשֶּׁמֶן. עָבְרוּ הַגִּתּוֹת וְהַבַּדִּים - חָזְרוּ לְאִסּוּרָן. הֵבִיאוּ לוֹ חָבִית שֶׁל תְּרוּמָה - לֹא יְקַבְּלָה הֵימֶנּוּ, אֲפִלּוּ אָם כֵּן אָמַר

לוֹ: ״יֵשׁ לִי בְּתוֹכָהּ רְבִיעִית קֹדֶשׁ בְּתוֹכָהּ׳. הֲבִיאָהּ לְגַת הַבָּאָה אַף עַל פִּי שֶׁמַּכִּירָהּ שֶׁהִיא הִיא - לֹא יְקַבְּלָהּ מִמֶּנּוּ. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי טַרְפוֹן, שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ, מְצָאוֹ זָקֵן אֶחָד, אָמַר לוֹ: מִפְּנֵי מַה בְּרִיּוֹת מְרַנְּנוֹת אַחֲרֶיךָ? וַהֲלֹא כָּל מַעֲשֶׂיךָ יְשָׁרִים הֵן! אֶלָּא שֶׁאַתָּה מְקַבֵּל תְּרוּמָה בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה מִכָּל אָדָם. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן: אֲקַפַּח אֶת בָּנַי אִם לֹא הֲלָכָה בְּיָדִי מֵרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁאָמַר לִי: מָתָּר אַתָּה לְקַבֵּל תְּרוּמָה בִּשְׁאָר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה מִכָּל אָדָם, עַכְשָׁו בְּרִיּוֹת מְרַנְּנוֹת אַחֲרַי, גּוֹזֵר אֲנִי עָלַי שֶׁאֵינִי מְקַבֵּל תְּרוּמָה בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה מִכָּל אָדָם, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בְּתוֹכָהּ רְבִיעִית קֹדֶשׁ.

יב. הַגַּבָּאִין שֶׁנִּכְנְסוּ לַבַּיִת, וְכָתְבוּ עָלָיו מִבַּחוּץ: ׳כָּל שֶׁבַּבַּיִת טָהוֹר׳ - נֶאֱמָנִין עַל טָהֳרַת הַחַטָּאת וְאֵין נֶאֱמָנִין עַל טָהֳרַת תְּרוּמָה. וּבִירוּשָׁלַיִם - נֶאֱמָנִין עַל טָהֳרַת כָּל הַכֵּלִים לְקֹדֶשׁ, אֲבָל לֹא לְתְרוּמָה, וּבְשְׁעַת הָרֶגֶל - אַף לְתְרוּמָה. הַלּוֹקֵחַ כֵּלִים מֵאוּמָנֵי עַם הָאָרֶץ, וְהַמּוֹכֵר כֵּלִים לְאוּמָנֵי עַם הָאָרֶץ - נֶאֱמָנִין עַל טָהֳרַת הַחַטָּאת וְאֵין נֶאֱמָנִין עַל טָהֳרַת תְּרוּמָה.

יג. שֻׁלְחָן שֶׁנִּטְמָא - מַטְבִּילִין אוֹתוֹ בִּזְמַנּוֹ, וַאֲפִילוּ בְּשַׁבָּת, מַעֲשֶׂה שֶׁהִטְבִּילוּ אֶת הַמְּנוֹרָה בְּיוֹם-טוֹב, וְהָיוּ הַצְּדוּקִין אוֹמְרִים: ׳בֹּאוּ וּרְאוּ פְּרוּשִׁין שֶׁמַּטְבִּילִין לְאוֹר הַלְּבָנָה׳.